

VALTIONEUVOSTON KANSLIA

Hallituksen vuosikertomus 2012

Osa 4/4: Toimenpiteet eduskunnan lausumien
ja kannanottojen johdosta

Hallituksen vuosikertomus 2012

Osa 4/4: Toimenpiteet eduskunnan lausumien
ja kannanottojen johdosta

VALTIOEUUVOSTON KANSLIA
PL 28 (Snellmaninkatu 1 A) 00023 VALTIOEUUVOSTO
Puhelin 0295 16001 (vaihde)
Internet: www.vnk.fi
Taitto: Valtioneuvoston kanslia / Anja Järvinen

Kuvailulehti

Julkaisija ja julkaisu-aika	Valtioneuvoston kanslia, 2013	
Tekijät	Valtioneuvoston kanslia, valtiovarainministeriö	
Julkaisun nimi	Osa 4/4: Toimenpiteet eduskunnan lausumien ja kannanottojen johdosta	
Julkaisun osat / muut tuotetut tuotteet	Osa 1/4: Hallituksen vaikuttavuusselvitys Osa 2/4: Ministeriöiden tuloksellisuusselvitykset Osa 3/4: Tilinpäätöslaskelmat Del 1/4: Regeringens redogörelse för de samhälleliga verkningarna Del 2/4: Ministeriernas resultatredogörelser Del 3/4: Bokslutskalkylerna Del 4/4: Åtgärder med anledning av riksdagens uttalanden och ställningstaganden	
Asiasanat	vuosikertomus, tilinpäätös	
Julkaisusarjan nimi ja numero	Hallituksen julkaisusarja 4/2013	
Julkaisun jakaja	Julkaisu on saatavissa pdf-tiedostona osoitteesta www.vnk.fi/julkaisut .	
Painopaikka ja -aika	Edita Prima, 2013	
ISBN 978-952-287-017-9 (nid.) ISBN 978-952-287-018-6 (PDF) ISSN 2323-962X (PDF)	Sivuja 282	Kieli Suomi
Tiivistelmä <p>Valtioneuvosto antaa eduskunnalle Hallituksen vuosikertomuksen perustuslain 46 §:ssä säädettyinä kertomuksena hallituksen toiminnasta, valtionalouden hoidosta ja talousarvion noudattamisesta sekä niistä toimista, joihin hallitus on eduskunnan päätösten johdosta ryhtynyt. Kertomus koskee vuotta 2012.</p> <p>Aikaisemmilta kertomusvuosilta annetut erilliset valtion tilinpäätöskertomus ja hallituksen toimenpidekertomus ovat nyt yhtenä neliosaisena julkaisuna. Ensimmäistä yhdistettyä kertomusta valmisteltaessa on muodostettu kahdesta valmistelumenettelystä hallituksen ja ministeriöiden yhteinen prosessi sovittamalla yhteen tiedon kokoaminen, aikataulut ja työtavat. Samalla on yritetty poistaa päällekkäisyyksiä.</p> <p>Vuodelta 2012 annettava Hallituksen vuosikertomus muodostuu neljästä osasta</p> <p>Osa 1: Hallituksen vaikuttavuusselvitys Osa 2: Ministeriöiden tuloksellisuusselvitykset Osa 3: Tilinpäätöslaskelmat Osa 4: Toimenpiteet eduskunnan lausumien ja kannanottojen johdosta</p> <p>Hallituksen vuosikertomuksen osat 1, 2 ja 3 sisältävät talousarviolain (423/1988) 17 §:n mukaisesti valtion tilinpäätöskertomuksessa esitettävät tiedot.</p> <p>Tavoitteena on, että kertomuksen eri osat muodostavat kokonaisuuden, joka osaltaan edistää yhteiskuntapolitiittista keskustelua, ja jota voidaan käyttää aineistona politiikkatoimien suunnittelussa.</p>		

Sisältö

Esipuhe	9
Johdanto	11
1 Toimenpiteet eduskunnan lausumien ja kannanottojen johdosta	13
1.1 Valtioneuvoston kanslia	13
1.2 Ulkoasiainministeriö	18
1.3 Oikeusministeriö	21
1.4 Sisäasiainministeriö	32
1.5 Puolustusministeriö	48
1.6 Valtiovarainministeriö	49
1.7 Opetus- ja kulttuuriministeriö	58
1.8 Maa- ja metsätalousministeriö	81
1.9 Liikenne- ja viestintäministeriö	109
1.10 Työ- ja elinkeinoministeriö	128
1.11 Sosiaali- ja terveysministeriö	144
1.12 Ympäristöministeriö	180
2 Toimenpiteet talousarviolausumien johdosta	189
2.1 Hallituksen vastaus eduskunnan talousarviolausumiin	189
3 Tilimuistutuskertomus	192

Esipuhe

Valtioneuvosto antaa Eduskunnalle Hallituksen vuosikertomuksen perustuslain 46 §:ssä säädettyä kertomuksena hallituksen toiminnasta, valtiontalouden hoidosta ja talousarvion noudattamisesta sekä niistä toimista, joihin hallitus on eduskunnan päätösten johdosta ryhtynyt. Kertomus koskee vuotta 2012.

Hallituksen vuosikertomus on ensimmäinen laatuaan. Aikaisemmilta kertomusvuosilta annetut erilliset valtion tilinpäätöskertomus ja hallituksen toimenpidekertomus ovat nyt yhtenä neliosaisena julkaisuna. Ensivaiheessa olemme muodostaneet kahdesta valmistelumenettelystä hallituksen ja ministeriöiden yhteisen prosessin sovittamalla yhteen tiedon kokoamisen, aikataulut ja työtavat. Samalla olemme pyrkineet poistamaan päällekkäisyyksiä ja esittämään toimintaa ja taloutta koskevia tietoja keskittyen vaikuttavuus- ja tuloksellisuustiedon tuottamiseen.

Kertomusmenettelyä on tarkoitus kehittää edelleen siten, että siinä esitettävät tiedot antaisivat selkeällä tavalla kokonaiskuvan hallituksen toimista, niiden vaikutuksista ja vaikuttavuudesta sekä tärkeimmistä toimintaympäristön muutoksista. Koottava tieto olisi käyttökelpoista politiikkatoimien valmistelussa ja niitä koskevassa keskustelussa. Eduskunnan palaute tästä ensimmäisestä vuodelta 2012 annettavasta kertomuksesta on tärkeä Hallituksen vuosikertomuksen kehittämiseksi. Tavoitteena on, että kertomuksen eri osat muodostavat kokonaisuuden ja edistävät eduskunnan ja valtioneuvoston välistä keskustelua.

Hallituksen vuosikertomus muodostuu neljästä osasta

Osa 1: Hallituksen vaikuttavuusselvitys

Osa 2: Ministeriöiden tuloksellisuusselvitykset

Osa 3: Tilinpäätöslaskelmat

Osa 4: Toimenpiteet eduskunnan lausumien ja kannanottojen johdosta

Hallituksen vuosikertomuksen osat 1, 2 ja 3 sisältävät talousarviolain (423/1988) 17 §:n mukaisesti valtion tilinpäätöskertomuksessa esitettävät tiedot.

Näitä tietoja ovat valtion tilinpäätöstiedot ja tarpeelliset muut tiedot valtiontalouden hoidosta ja talousarvion noudattamisesta sekä tiedot valtion toiminnan yhteiskunnallisen vaikuttavuuden ja toiminnallisen tuloksellisuuden kehityksen kannalta tärkeimmistä seikoista samoin kuin tärkeimmät tiedot yhteiskunnallisen vaikuttavuuden ja toiminnallisen tuloksellisuuden kehityksestä ministeriöiden toimialoilla.

Hallituksen vuosikertomus sisältää lisäksi valtion liikelaitosten tuloslaskelmat ja taseet sekä talousarvion ulkopuolella olevien valtion rahastojen tuotto- ja kululaskelmat tai tuloslaskelmat ja taseet samoin kuin tiedot liikelaitosten ja rahastojen toiminnan, talouden ja tuloksellisuuden sekä niiden kehityksen kannalta tärkeimmistä seikoista.

Hallituksen vuosikertomuksen tavoitteena on antaa oikeat ja riittävät tiedot hallituksen toiminnasta ja taloudesta siten, että tieto olisi käyttökelpoista politiikkatoimien valmistelussa ja niitä koskevassa keskustelussa.

Helsingissä 16 päivänä toukokuuta 2013

Pääministeri Jyrki Katainen

Valtiosihteeri Olli-Pekka Heinonen

Johdanto

Hallituksen vuosikertomuksen osassa 4 selostetaan kootusti toimenpiteet, joihin hallitus on ryhtynyt kertomusvuoden aikana vireillä olevien Eduskunnan lausumien ja kannanottojen johdosta. Aikaisemmin talousarviolausumia koskevat toimet on selostettu Valtion tilinpäätöskertomuksessa, jonka osaksi myös tilimuistutuskertomus on tarvittaessa liitetty. Muiden Eduskunnan lausumien ja kannanottojen johdosta tehdyt toimet on aikaisemmin selostettu Hallituksen toimenpidekertomuksessa.

Eduskunnan lausumalla tarkoitetaan Eduskunnan työjärjestyksen mukaan asian ratkaisevassa käsittelyssä päätettyä valtioneuvostoon kohdistuvaa eduskunnan tahdonilmausta. Lausuma on vakiintunut eduskunnan reagoititavaksi hallituksen suuntaan. Lausuma sisältää mietinnön perusteluja vahvemman kannanoton hallitukselta siinä asiassa edellytettävistä toimenpiteistä. Lausumamenettelyä pidetään tärkeänä parlamentaarisen ohjauksen ja valvonnan välineenä. Vastauksissa hallitus pyrkii antamaan eduskunnalle mahdollisimman ajantasaisen ja oikean tiedon lausumien toimeenpanosta. Eduskunta päättää lausumien vireillä olosta kertomusta käsittelevien erityisvaliokuntien kannanottojen perusteella.

Eduskunnan valiokuntaoppaan mukaan kertomuksesta ja selonteosta laadittavassa mietinnössä ehdotetaan hyväksyttäväksi eduskunnan kannanotto selonteon tai kertomuksen johdosta. Yleensä mietinnössä ehdotetaan hyväksyttäväksi kannanotto, jonka mukaan eduskunnalla ei ole kertomuksen tai selonteon johdosta huomautettavaa. Jos valiokunta kuitenkin pitää asiasisältöisiä huomioita tai huomautuksia aiheellisina, otetaan kannanottoon ehdotukset niistä.

Tarkastusvaliokunta antaa valtion tilinpäätöskertomuksesta mietintönsä ja mietinnössä todetaan ne eduskunnan talousarvion käsittelyn yhteydessä esittämät lausumat ja kannanotot, joihin eduskunta haluaa hallituksen vastaukset. Eduskunta on edellyttänyt, että hallitus sisällyttää kertomukseensa selvitykset niistä eduskunnan lausumista, joiden osalta kertomusvuonna ei ole toimenpiteitä suoritettu tai toimenpiteet ovat keskeneräisiä sekä syyt toimenpiteiden puuttumiseen.

Valtion tilinpäätöskertomukseen on erillisenä kertomuksena liitetty, siten kuin eduskunta on vuosittain kannanotoissaan edellyttänyt, tilimuistutuskertomus sekä hallituksen vastaus eduskunnan talousarvioesityksen käsittelyn yhteydessä esittämiin lausumiin.

Hallituksen vuosikertomuksen valmistelussa kertomusvuodelta 2012 on noudatettu vakiintunutta käytäntöä siitä, että vastaukset tilimuistutuskertomuksen eri toimenpidekohtiin ja talousarviolausumiin viimeistellään valtiovarainministeriön budjettiosastolla, ja muiden eduskunnan lausumien ja kannanottojen johdosta tehtyjä toimenpiteitä koskevat tiedot on koordinoitu valtioneuvoston kanslian istuntoyksikössä.

1 Toimenpiteet eduskunnan lausumien ja kannanottojen johdosta

1.1 Valtioneuvoston kanslia

Hallituksen esitykset, versioiden samansisältöisyys

K 1/2009 vp — EK 5/2010 vp

Perustuslakivaliokunta

Käsitellessään Hallituksen toimenpidekertomusta vuodelta 2008 perustuslakivaliokunta ehdotti eduskunnan hyväksyttäväksi mm. kannanoton:

Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin sen varmistamiseksi, että hallituksen esitysten painetut ja sähköiset versiot ovat samansisältöisiä ja että sähköisiä versioita voidaan käyttää valiokunta-asiakirjoissa sekä eduskunnan vastausten laadinnassa ja antaa asiasta selvityksen perustuslakivaliokunnalle vuoden 2010 loppuun mennessä.

Eduskunnan edellyttämä selvitys annettiin perustuslakivaliokunnalle joulukuussa 2010 ja sitä on sen jälkeen tarkistettu.

Hallituksen esitysten painetun ja sähköisen version samansisältöisyys on ministeriöiden ja esittelijöiden vastuulla työvälineistä riippumatta. Esittelystä ja päätöksenteosta annettuja ohjeita noudattamalla esittelijä antaa painomääräyksen hallituksen esityksen niistä suomen- ja ruotsinkielisistä versioista, jotka on hyväksytty valtioneuvoston yleisistunnon käsittelyssä. Sellaista mahdollisuutta ei pitäisi olla, että painomääräys annetaan muun sisältöisestä versiosta.

Valtioneuvoston kanslia pyrkii kehittämään työvälineitä siten, että erillisestä hallituksen esityksen painoversiosta voitaisiin luopua. Tätä mahdollisuutta on selvitettävä yhteistyössä eduskunnan keskuskanslian kanssa heti, kun myös valtioneuvoston puolelta hallituksen esitykset saadaan toimitettua eduskunnalle konvertoituna yhteisiin XML-rakenteisiin. Yhteisiin XML-rakenteisiin siirtyminen poistaa ne ongelmat, joita edelleen on siirrettäessä hallituksen esitysten sähköisiä versioita valiokunta-asiakirjojen ja eduskunnan vastausten laadinnassa käytettäviin asiakirjapohjiin.

Valtioneuvoston kanslia uudistaa ministeriöiden ja eduskunnan kanssa yhteistyössä valtioneuvoston päätösasiakirjojen valmistelua ja teknistä käsittelyä. Tavoitteena on, että vuoden 2014 alusta alkaen valtioneuvosto pystyy toimittamaan eduskunnalle asiakirjat konvertoituina valtioneuvoston ja eduskunnan yhteisiin XML-rakenteisiin.

Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka 2009

VNS 1/2009 vp — EK 17/2009 vp

Ulkoasiainvaliokunta

Eduskunta hyväksyi 17.6.2009 seuraavat ulkoasiainvaliokunnan mietinnön mukaiset kannanotot:

1. Eduskunta edellyttää, että turvallisuus- ja puolustuspoliittista selontekomenettelyä jatketaan ja että valtioneuvosto ryhtyy välittömiin toimiin menettelyn kehittämiseksi ottaen huomioon mietinnössä esitetyt näkemykset mukaan lukien laajan turvallisuuskäsityksen määritelmä.

2. Eduskunta edellyttää, että selonteosta kehitetään kokonaisvaltainen turvallisuusstrategia, joka ohjaa tasapainoisesti kaikkien turvallisuuden alalla toimivien hallinnonalojen kehittämistä, mukaan lukien voimavarat.

3. Eduskunta edellyttää, että selkeään toimeksiantoon perustuva parlamentaarinen seurantaryhmä asetetaan jatkossakin tukemaan selonteon valmistelua.

4. Eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto sisällyttää seuraavaan turvallisuus- ja puolustuspoliittiseen selontekoon seikkaperäisen arvion, miten puolustusvoimien rakenteita on suunniteltu muutettaviksi tulevilla selontekokausilla. Näin tulee tehdä varsinkin jos rahoituksen taso jää alle esitetyn esimerkiksi talous- ja finanssikriisin johdosta.

5. Eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto ryhtyy toimiin siviilikriisinhallinnan kotimaan valmiuksien kehittämiseksi tasolle, joka mahdollistaa Suomen siviilikriisinhallintaosallistumisen kestäväen kohottamisen vähintään siviilikriisinhallinnan kansallisen strategian määrittämälle vähimmäistasolle.

6. Eduskunta edellyttää, että eduskunnalle annetaan tarpeen mukaan selvitys pohjoismaisen puolustusalan kehittämistä ja syventämistä koskevien uusien päätösten valmistelusta.

1. Valtioneuvosto otti vuonna 2009 asetetun ja joulukuussa 2010 mietintönsä antaneen yhteiskunnan kokonaisvaltaista varautumista käsitelleen komitean esitykset turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selonteon kehittämiseksi tarkempaan tarkasteluun joulukuussa 2011.

Tehtyjen päätösten mukaisesti turvallisuus- ja puolustuspoliittista selontekomenettelyä jatkettiin ja komitean esille nostama laajan turvallisuuskäsitteen suuri merkitys huomioitiin selontekomenettelyssä laadittaessa vuoden 2012 turvallisuus- ja puolustuspoliittista selontekoa.

2. Yhteiskunnan kokonaisvaltaista varautumista käsitelleen komitean mietinnössä komitea linjasi, että laajan turvallisuusajattelun omaksuminen ja varautuminen myös uuden-

tyyppiin ja ennakoimattomiin uhka- ja häiriötilanteisiin edellyttää selonteon laajentamista uudentyypisten turvallisuuskysymysten tarkasteluun. Näin selonteko voisi nykyistä paremmin antaa eduskunnan tukemia lähtökohtia muiden ohjausasiakirjojen laatimiselle, lähinnä Yhteiskunnan turvallisuusstrategian ja sisäisen turvallisuuden ohjelman kokoaamiselle sekä näin selkeyttää myös näiden alempien ohjauskeinojen keskinäistä hierarkiaa.

Valtioneuvosto käsitteli komitean esityksiä joulukuussa 2011. Tehtyjen päätösten mukaisesti turvallisuus- ja puolustuspoliittista selontekomenettelyä jatkettiin ja komitean esille nostama laajan turvallisuuskäsitteen suuri merkitys huomioitiin selontekomenettelyssä. Kokonaisturvallisuus-käsite on otettu käyttöön kuvaamaan laaja-alaista turvallisuuskäsitettä. Käsitteen sisältöä selkeytettiin ja sen osa-alueiden vastuutahot määriteltiin valtioneuvoston periaatepäätöksessä kokonaisturvallisuudesta sekä siihen kuuluvien tehtävien toimeenpanosta (annettu 5.12.2012).

3. Seurantaryhmän asettamisesta päätetään, kun seuraavan selonteon valmistelu aloitetaan.

4. Hallitusohjelman mukaisesti käynnistettiin puolustusvoimien rakenteita ja toimintatapaa koskevat uudistukset. Uudistus toimeenpannaan vuoteen 2015 mennessä. Lisäksi puolustushallinto osallistui eduskunnalle annettavan turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selonteon laatimiseen. Seuraavan hallituksen arvioitavaksi jää, millaisia mahdollisuuksia on vastata puolustushallinnon esittämään lisäresurssitarpeeseen ja sen vaikutukseen valitussa puolustusratkaisussa pitäytymiseen.

5. Siviilikriisinhallinnan kansallinen strategia (v. 2008) asetti tavoitteeksi nostaa Suomen osallistumisen vuositason 150 siviilikriisinhallinnan asiantuntijaan (tavoitteellinen asiantuntijoiden vähimmäistaso). Turvallisuus- ja puolustuspoliittisessa selonteossa määritellään eri siviilikriisinhallintaoperaatioissa palvelevien suomalaisten asiantuntijoiden tavoitetasoksi noin 150 henkilötyövuotta vuositasona. Selonteossa myös todetaan, että tämä edellyttää määrärahoja sekä asiantuntijoiden lähettämiseen että siviilikriisinhallinnan kotimaan valmiuksien kehittämiseen. Kotimaan valmiuksien kehittäminen ja riittävän tason ylläpitäminen on edellytys Suomen osallistumisen laajentamiselle kansainvälisiin siviilikriisinhallintaoperaatioihin.

Vuoden 2012 aikana Suomen siviilikriisinhallintaosallistumisessa ei päästy siviilikriisinhallinnan kansallisen strategian ja selonteon määrittämälle vähimmäistasolle (vuositasona 150 henkilötyövuotta) ulkoasiainministeriön asettamien operaatiokohtaisten osallistumisrajoitteiden vuoksi.

Siviilikriisinhallinnan kotimaan valmiuksien osalta operatiiviset tehtävät kuuluvat sisäasiainministeriön alaiselle Kriisinhallintakeskukselle, joka kouluttaa ja rekrytoi siviilikriisinhallinnan asiantuntijat sekä huolehtii rekrytointiin liittyvästä henkilöstöhallinnosta, materiaalista ja logistiikasta sekä tutkimuksesta ja kehittämisestä. Kriisinhallintakeskus toimii valtiotyönantajan edustajana lähetetyille siviilikriisinhallinnan asiantuntijoille ja ylläpitää operaatioihin liittyvää tilannekuvaa ja päivystysjärjestelmää. Kriisinhallintakeskus on operatiivisten tehtävien osalta toimeenpannut ja toteuttanut siviilikriisinhallinnan kansallisen strategian tavoitteita. Tavoitteiden toteutus on osa keskuksen ja ministeriön välistä tulossopimusta.

Suomen siviilikriisinhallintaosallistumisen tärkein viitekehys on Euroopan unioni. Siviilikriisinhallintaoperaatioiden toimintaympäristöt ovat yhä enenevämmässä määrin vaativia, mikä asettaa uusia haasteita myös kotimaan valmiuksille, mukaan lukien kouluttaminen, varustaminen ja terveydenhuolto erityisesti asiantuntijoiden turvallisuuteen liittyvästä näkökulmasta.

Kriisinhallintakeskuksen koulutus on vakiinnutettu tasolle, joka vastaa Suomen osallistumista siviilikriisinhallintaan. Vuoden 2012 aikana Kriisinhallintakeskus on järjestänyt useita siviilikriisinhallinnan kursseja ja muita koulutustapahtumia, joissa on koulutettu yli 4500 asiantuntijaa, jotka edustivat 56 eri kansallisuutta. Siviilikriisinhallinnan koulutuksia on järjestetty yhteistoiminnassa Puolustusvoimien kansainvälisen keskuksen, Poliisiammattikorkeakoulun sekä Raja- ja merivartiokoulun kanssa. Kansainvälisen pelastustoimen henkilöstöä on koulutettu 272 henkeä.

Suomi on asettanut vuonna 2012 eri operaatioihin ehdolle noin 118 uutta asiantuntijaa, joista 53,3 % on valittu operaatioon. Asiantuntijoista naisten osuutta on määrätietoisesti lisätty. Naisten osuus on vuoden 2012 aikana ollut keskimäärin 39 %, ylimmillään 41 %. Vastaavasti kaikkien EU:n jäsenmaiden lähettämien asiantuntijoiden joukossa naisten osuus oli ainoastaan 16 %. Koulutettujen ja operaatioihin ehdolle asetettävien siviilikriisinhallinnan asiantuntijoiden määrän ja taustan tulee vastata Suomen osallistumis päätöksiä ja osallistumisessa painotettuja asiantuntemusalueita. Kotimaan valmiuksien näkökulmasta suurin haaste on koulutetun henkilöstön saatavuus yhä monipuolisemmissa siviilikriisinhallinnan tehtävissä.

Kataisen hallitusohjelmassa edellytetään, että siviilikriisinhallinnan kansallinen strategia päivitetään. Nykyisessä strategiassa asetetut tavoitteet ovat suurimmaksi osaksi jo toteutettu. Toimintaympäristöissä tapahtuneet muutokset ja kansainväliset kriisitalanteet edellyttävät uusia näkökulmia ja tavoitteiden asettelua kotimaan valmiuksille. Uusi strategia saadaan valmiiksi vuoden 2013 aikana.

Siviilikriisinhallintaa rahoitetaan kahdelta eri budjettimomentilta. Ulkoasiainministeriön siviilikriisinhallintamomentilta (24.10.21) rahoitetaan asiantuntijoiden lähettämisestä syntyvät kustannukset, joista suurimpana ovat palkat ja olosuhdekorvaukset. Vuonna 2012 ulkoasiainministeriön määräraha oli noin 17,3 milj. euroa, josta osoitettiin asiantuntijoiden kuluihin 12,55 milj. euroa. Vuoden 2012 aikana siviilikriisinhallinnan asiantuntijoiden määrä laski tammikuun 124:stä loppuvuoden 94:ään. Asiantuntijoiden määrä keskimäärin vuonna 2012 oli 104 henkilöä. Strategian mukaiseen 150 asiantuntijan tasoon ei päästy ulkoasiainministeriön asettamien operaatiokohtaisten osallistumistasorajoitteiden vuoksi.

Vuonna 2012 kotimaan valmiuksista aiheutuvat kustannukset rahoitettiin sisäasiainministeriön momentilta 26.01.23. Vuoden 2012 siviilikriisinhallinnan kotimaan valmiuksien määräraha oli 1,439 milj. euroa. Määrärahasta ministeriö ohjaa suurimman osan tulospimuksella alaiselleen Kriisinhallintakeskukselle. Määräraha on mahdollistanut Kriisinhallintakeskuksen koulutustason säilyttämisen samalla tasolla kuin vuonna 2011. Haasteita määrärahan riittävyydelle asettaa aiempaa vaikeammasta toimintaympäristön turvallisuustilanteesta aiheutuvat lisämenot. Koulutuksen vetovoima on tähän asti ollut hyvä, kaikista hakijoista ainoastaan neljäsosa on voitu valita kursseille. Havaittavissa on kuitenkin hakijamäärän laskua kaikkein kriittisimmillä aloilla; erityisesti poliisien koulutukseen tullaan

kiinnittämään enemmän huomiota ja syventämään Kriisinhallintakeskuksen yhteistyötä Poliisiammattikorkeakoulun kanssa. Vuonna 2012 yhteistyötä tiivistettiin erityisesti Puolustusvoimien kansainvälisen keskuksen kanssa.

Kotimaan valmiuksien määräraha mahdollistaa siviilikriisinhallintatehtävissä palvelevien asiantuntijoiden määrän pitämisen enimmillään 150 henkilön tasolla vuonna 2013. Se ei mahdollista aiemmassa turvallisuus- ja puolustuspoliittisessa selonteossa mainittua suomalaisten asiantuntijoiden määrän huomattavaa lisäämistä tästä vähimmäistasosta kansainvälisissä siviilikriisinhallintaoperaatioissa

6. Pohjoismaista puolustusyhteistyötä syvennettiin kaikilla yhteistyön osa-alueilla. Tanskan puheenjohtajuuskauden painopisteinä olivat Itä-Afrikan kriisinhallintakykyjen kehittäminen, yhteistyö arktisilla alueilla sekä suorituskykyjen yhteinen kehittäminen ja käyttö. Energiategohuutta ja ympäristötietoisuutta puolustuksessa (green defence) käsiteltiin kansainvälisessä puolustusteollisuusseminaarissa. Suomen puheenjohtajuuskauden 2013 tavoitteet vahvistettiin marraskuussa. Suomen tavoitteena on syventää pohjoismaista suorituskyky-yhteistyötä sekä yhteistyötä harjoitus- ja koulutustoiminnassa. Suomen puheenjohtajuuskaudella käydään myös puolustusministerikokoonpanossa periaatekeskustelu puolustusyhteistyön kehittämismahdollisuuksista.

Hallituksen toimenpidekertomus vuonna 2010

K 2/2012 vp — EK 7/2012 vp

Perustuslakivaliokunta

Ulkoasiainvaliokunta

Eduskunta edellytti 9.5.2012, että hallitus ottaa asianmukaisesti huomioon perustuslakivaliokunnan mietinnön liitteinä oleviin lausuntoihin sisältyvät sellaiset eduskunnan aikaisempia lausumia koskevat huomautukset ja muita seikkoja koskevat lausumat, jotka kohdistuvat hallitukseen ja

että valtioneuvosto antaa vuoden 2012 loppuun mennessä selvityksen Suomen toimintalinjasta EU:n ulko- ja turvallisuuspolitiikan kehittämiseksi ja Suomen kansallisten intressien turvaamiseksi eri yhteistyömuotoja hyväksikäyttäen ottaen huomioon ulkoasiainvaliokunnan mietinnössä esitetyt kannat.

Valtioneuvosto päätti 7.6.2012 ryhtyä kannanotosta aiheutuviin toimenpiteisiin.

Valtioneuvoston selonteko ”Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka 2012” (VNS 6/2012 vp) käsittelee myös Suomen toimintalinjaa EU:n ulko- ja turvallisuuspolitiikan kehittämiseksi. Selonteon mukaan uskottava, vaikuttava ja laaja-alainen EU:n ulko- ja turvallisuuspolitiikan on Suomen etu. Suomi tavoittelee EU:n ulko- ja turvallisuuspolitiikan strategisen lähestymistavan vahvistamista, ml. uuden, kokonaisvaltaisen ulko- ja turvallisuuspoliittisen strategian laatiminen. Selonteon mukaan Suomi pyrkii hyödyntämään myös samanmielisten maiden kanssa tehtävän yhteistyön mahdollisuudet EU:n ulko- ja turvallisuuspolitiikan kehittämiseksi, mutta pitää tärkeänä EU:n sisäisten jakolinjojen syntymisen välttämistä. Ulko- ja turvallisuuspolitiikan kehittämisessä tulisi edetä kaikkien

jäsenmaiden kesken. Mikäli tämä ei ole mahdollista, Suomi voi tukea toimintaa pienemmissä kokoonpanoissa.

Valtioneuvoston tulevassa EU-selonteossa otetaan huomioon myös EU:n ulko- ja turvallisuuspolitiikka ja sen kehittäminen.

1.2 Ulkoasiainministeriö

EU-koordinaation käyttäminen kehityspoliittisen johdonmukaisuuden toteuttamiseksi

K 5/2010 vp — EK 56/2010 vp

Perustuslakivaliokunta

Ulkoasiainvaliokunta

Eduskunta edellytti 10.3.2011 käsitelleessään hallituksen toimenpidekertomusta vuodelta 2009:

2. että EU-koordinaatiota käytetään säännönmukaisesti ja tehokkaasti kehityspoliittisen johdonmukaisuuden toteuttamiseksi,

Valtioneuvosto päätti 24.3.2011 ryhtyä kannanotosta aiheutuviin toimenpiteisiin.

Lissabonin sopimus vahvisti olennaisesti kehitystä tukevan politiikkajohdonmukaisuuden (Policy Coherence for Development, PCD) oikeudellista perustaa ja roolia EU:n kehityspolitiikassa. Sopimukseen kirjattu tavoite globaalien kestävän kehityksen edistämisestä ja köyhyyden poistamisesta on vahvasti riippuvainen eri sektoripoliittisten toimien yhteisvaikutuksesta. Käytännön tuloksia voidaan saavuttaa vain kiinnittämällä huomiota eri sektoripolitiikkojen kehitysvaikutuksiin sekä EU-tasolla että kansallisesti jäsenmaissa.

Hallitusohjelman linjauksen mukaisesti Suomi on korostanut EU-yhteistyössä tarvetta kytkeä erityisesti ulko-, turvallisuus-, kehitys-, kauppaa-, ja ympäristöpolitiikka vahvemmin toisiinsa näiden politiikkojen kehitystä tukevan johdonmukaisuuden varmistamiseksi. Suomi on painottanut EU:n sisäisten politiikkojen ulkoisten vaikutusten parempaa huomioimista EU:n ulkoisessa toiminnassa, missä mm. maatalous-, energia- ja tutkimuspolitiikalla on merkittävä rooli.

Valtionhallinnon EU-valmistelumekanismi tarjoaa kanavan eri politiikka-alojen kehitystä tukevan johdonmukaisuuden varmistamiseen kansallisesti. Valtioneuvoston korkean tason johdonmukaisuusverkosto sopi toukokuussa 2012 EU-koordinaation tehokkaammasta hyödyntämisestä. Ministeriöiden välinen yhteistyö onkin tiivistynyt mm. EU:n maatalouspolitiikan uudistamisen osalta.

EU:ssa on vuoden 2012 kuluessa jatkettu komission ja ulkosuhdehallinnon yhteistyön kehittämistä. Olennaista on riittävän kiinnostuksen ja resurssien turvaaminen eri politiikkojen globaalien kehitysvaikutusten arviointiin. Erityisesti komission vaikutusarvioinneilla on avainrooli EU-päätöksenteon kehitysvaikutusten arvioinnissa. Samoin ulkosuhdehallinnon piirissä on turvattava riittävä asiantuntemus.

Kertomusvuonna annettiin neuvoston päätelmät kehitystä tukevasta politiikkajohdonmukaisuudesta (PCD Conclusions) vuoden 2011 politiikkajohdonmukaisuusraportin

pohjalta. Unionin johdonmukaisuustyön painopistealueita ovat kauppa ja rahoitus, ilmastomuutos, siirtolaisuus, turvallisuus ja ruokaturva. Päätelmissä korostetaan johdonmukaisuustyön tehostamista erityisesti painopistealueilla. EU:n PCD-työohjelman 2010–2013 toimeenpano ja seuranta jatkuu, missä komission, EU:n ulkosuhdehallinnon ja jäsenmaiden tiivis yhteistyö on ensisijaisen tärkeää, kuten myös vuoropuhelu kansalaisyhteiskunnan kanssa.

Neuvosto hyväksyi toukokuussa päätelmät myös EU:n kehityspolitiikan uudistamisesta ”Muutoksen agenda” -tiedonannon pohjalta. Suomi vaikutti aktiivisesti siihen, että päätelmissä politiikkajohdonmukaisuuden sovellusala on kirjattu tiedonantoa selvemmin koskemaan myös unionin sisäisiä politiikkoja

Kertomusvuonna käynnistettiin kehityspoliittisen toimenpideohjelman mukaisesti OECD:n johdonmukaisuustyökalun soveltaminen ruokaturvan teemassa, ns. ruokaturvapilotti. Pilotissa eri hallinnonalojen ja sidosryhmien välisestä yhteistyöstä saatuja kokemuksia hyödynnetään myös johdonmukaisuusharkinnan vahvistamiseksi EU-koordinaatiossa.

Jalkaväkimiinat

HE 15/2011 vp — EV 47/2011 vp

Ulkoasiainvaliokunta

1. Eduskunta edellytti 25.11.2011, että valtioneuvosto toteuttaa jalkaväkimiinojen suorituskyvyn korvaamiseen tarkoitettut ohjelmat puolustusmenojen leikkaamisesta huolimatta.
2. Eduskunta edellytti, että jalkaväkimiinojen korvausohjelman toteuttamisesta annetaan vuosittain selvitys ulkoasiain- ja puolustusvaliokunnille.
4. Eduskunta edellytti, että valtioneuvosto edistää Ottawan sopimuksen kattavuuden ja tehokkuuden lisäämistä, muun muassa Euroopan unionin kautta.

Valtioneuvosto päätti 21.12.2011 ryhtyä lausumasta aiheutuviin toimenpiteisiin.

1. Hallitus linjasi vuoden 2004 turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selonteon yhteydessä Suomen liittyvän Ottawan sopimukseen vuonna 2012 ja hävittävän jalkaväkimiinansa sopimuksen määräysten mukaisesti vuoteen 2016 mennessä. Tehtyjen linjausten yhteydessä puolustusvoimille myönnettiin 200 miljoonan euron (sis. alv) lisärahoitus korvaavien järjestelmien rahoittamiseen. Lisäksi sovittiin, että puolustushallinto käyttää korvaushankkeeseen 100 miljoonaa euroa omia määrärahojaan. Vuonna 2004 tehdyt linjaukset vahvistettiin uudelleen vuoden 2009 turvallisuus- ja puolustuspoliittisessa selonteossa.

Jalkaväkimiinojen suorituskyvyn korvaamisen suunnittelu aloitettiin puolustusvoimissa vuonna 2004. Korvaavat hankinnat käynnistyivät vuonna 2009 ja ne päättyvät suunnitelman mukaisesti vuonna 2016.

2. Jalkaväkimiinojen korvausohjelman toteutumisesta annetaan vuosittain selvitys ulkoasiain- ja puolustusvaliokunnille. Ensimmäinen selvitys annettiin 8.10.2012 päivättyllä puolustusministeriön kirjeellä n:o 86/50.06.04/2010.

4. Ottawan sopimuksen kattavuuden ja tehokkuuden lisäämistä on tuettu sekä Suomen kansallisissa puheenvuoroissa että EU:n puheenvuoroissa kaikissa tavanomaisia aseita käsit-

televisissä kokouksissa ja konferensseissa. Ottawan sopimuksen kattavuus on ollut yhtenä aiheena EU:n kahdenvälisessä asevalvontadialogissa kolmansien maiden kanssa. Suomi on tukenut EU:n työryhmätasolla Ottawaan sopimuksen kattavuuden tärkeyttä keskusteluaiheena. Suomi edistää Ottawan sopimuksen kattavuuden ja tehokkuuden lisäämistä myös jatkossa sekä kansallisesti että EU:n kautta.

Ulkoasiain-, puolustus- ja sisäasiainministeriön yhteisen vakautusrahaston perustamismahdollisuuden selvittäminen

K 5/2010 vp — EK 56/2010 vp

Perustuslakivaliokunta

Ulkoasiainvaliokunta

Eduskunta edellytti 10.3.2011 käsitelleessään hallituksen toimenpidekertomusta vuodelta 2009:

4. että valtioneuvosto selvittää seuraavan vaalikauden alussa ulkoasiain-, puolustus- ja sisäasiainministeriön yhteisen vakautusrahaston perustamismahdollisuuden.

Valtioneuvosto päätti 24.3.2011 ryhtyä kannanotosta aiheutuviin toimenpiteisiin.

Hallitusohjelman mukaisesti selvitetään mahdollisuutta voimavarojen joustavaan käyttöön esimerkiksi vakauttamismekanismien kautta.

Afganistanin tilanne

Afganistan, sotilaallinen kriisinhallinta

VNS 2/2011 vp — EK 4/2012 vp

Ulkoasiainvaliokunta

Eduskunta edellytti 30.3.2012 valtioneuvoston ryhtyvän seuraaviin toimenpiteisiin:

1. Valtioneuvosto valmistelee vastaisuudessa eduskunnalle annettavat kriisinhallintatilanteita koskevat selvitykset tai selonteot kokonaisvaltaisesti, mukaan lukien Suomen osallistumisen kaikki osa-alueet kattaen diplomatian, kehityksen, rauhanvälityksen, siviilikriisinhallinnan ja sotilaallisen kriisinhallinnan sekä toiminnan vaikuttavuusarvion.

2. Valtioneuvosto antaa eduskunnalle säännönmukaisesti selvityksen Afganistanin kehityksestä ja Suomen kokonaispanoksen toimeenpanosta ja vaikuttavuudesta, mukaan lukien kriisinhallintaoperaation kehitys.

3. Valtioneuvosto antaa eduskunnalle hyvissä ajoin laaja-alaisen selvityksen suunnitelmista Suomen mahdollisiksi osallistumismuodoiksi ISAF-seuraajaoperaatioon vuoden 2014 jälkeen.

Valtioneuvosto päätti 19.4.2012 ryhtyä kannanotosta aiheutuviin toimenpiteisiin.

Vuoden 2012 syyskuussa sotilaiden määrää ISAF-operaatiossa vähennettiin selonteon mukaisesti 50 sotilaalla, jolloin kokonaisvahvuus laski enintään 145 sotilaaseen.

Selonteon mukaisesti eduskuntaa informoitiin toukokuussa 2012 pidetyn Naton Chicaگون huippukokouksen yhteydessä Afganistanin kehityksestä ja ISAF-operaation ajankohtaisesta tilanteesta. Marraskuussa 2012 eduskunnan ulkoasiainvaliokuntaa informoitiin Afganistanin kehityksestä ja ISAF-operaation ajankohtaisesta tilanteesta kriisinhallintakatsauksen yhteydessä. Katsauksessa todettiin selonteon mukaisesti Suomen osallistuminen NATO:n kumppanimaana syyskuusta 2012 alkaen vuoden 2014 jälkeen käynnistytävän ISAF-seuraajaoperaation suunnitteluun. Eduskuntaa informoitiin myös syksyllä 2012 pidetyistä NATO:n ISAF-kumppanimaiden ministerikokouksista, joihin Suomi ministeritasolla osallistui.

Afganistan on jo noussut yhdeksi Suomen tärkeimmistä kehitysyhteistyökumppaneista. Ulkoministeriö seuraa Afganistanin kehitystä ja arvioi Suomen läsnäoloa sekä toiminnan vaikuttavuutta säännöllisesti. Vuoden 2012 aikana on ulkoasiainvaliokuntaa erinäisissä kuulemisissa (helmikuu, maaliskuu, huhtikuu ja syyskuu) tiedotettu Afganistanin ajankohtaisesta tilanteesta ja EU-Afganistan -yhteistyösopimusneuvottelujen etenemisestä. Ulkoministeriö on toimittanut kirjallista tausta-aineistoa mm. eduskunnan puhemiehen Afganistanin matkaa ja Ulkoasianvaliokunnan Yhdysvaltojen matkaa varten, sekä antanut lisäselvityksiä Suomen Afganistanille suuntaaman kehitysrahoituksen käyttöön liittyen maaliskuussa. Niin ikään yksittäisten kansanedustajien esittämiin Afganistan-aiheisiin tausta-aineistopyyntöihin on vastattu määräjassa. Jos Suomen toimintaedellytykset Afganistanissa olennaisesti muuttuvat, tullaan tästä tiedottamaan myös eduskuntaa.

1.3 Oikeusministeriö

Korvausten takaisinperintä

HE 36/1992 vp

Maa- ja metsätalousvaliokunta

Eduskunta edellytti 2.6.1992, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin, joilla lainsäädäntömme eri aloilla olevat korvausten takaisinperintää koskevat säännökset yhtenäistetään siten, että säännökset velvoittavat yhtenäisillä perusteilla takaisinperintään.

Uusi hallintolaki (434/2003) tuli voimaan vuoden 2004 alusta. Alun perin tarkoituksena oli ottaa tähän lakiin yleisiä säännöksiä myös muun muassa julkisoikeudellisista saatavista. Tällaisten säännösten tarve jätettiin kuitenkin erikseen selvitettäväksi. Takaisinperinnästä säädetään nykyisin eri tuki- ja korvausmuotojen omissa säännöksissä. Vuonna 2001 annettu valtionavustuslaki (688/2001) sisältää lisäksi yleisiä säännöksiä, joita noudetaan perittäessä takaisin harkinnanvaraisia valtionavustuksia.

Oikeusministeriössä on vuonna 2004 valmistunut selvitys julkisoikeudellisiin velka-suhteisiin sovellettavan yleislainsäädännön tarpeesta ja mahdollisista tuossa yleislaissa

säänneltävistä kysymyksistä. Selvityksen perusteella yleislailta olisi tarpeen säännellä julkisoikeudellisten saatavien korosta, vanhentumisesta, kuittaamisesta sekä perusteettoman edun palauttamisesta erityisesti niissä tilanteissa, joissa ei ole voimassa sovellettavissa olevaa muuta lainsäädäntöä. Lausuntokierroksella yleislainsäädännön näin muotoiltua alaa on pidetty lähtökohtaisesti kannattavana.

Suunniteltu lainsäädäntö olisi soveltamisalaltaan merkittävästi rajatumpi kuin ponnessa tarkoitettu yleislainsäädäntö. Asian valmistelu tulee kuitenkin kestäämään useita vuosia, sillä resurssien vähäisyyden vuoksi valmistelua ei ole kyetty vielä aloittamaan.

Uuden lainsäädännön valmistelu ei estä yhdenmukaistamasta eri hallinnonalojen tukien takaisinperintää koskevaa sääntelyä, jos tätä pidetään tarpeellisena lainsäädännön selkeyden parantamiseksi. Tällaisesta valmistelusta vastaa kukin ministeriö omalla hallinnonalallaan.

Tuomioistuinasioiden oikeuspaikka

HE 57/2000 vp

Lakivaliokunta

Eduskunta edellytti 15.9.2000, että selvitetään, voidaanko Helsingissä ja muualla maassa sijaitsevien tuomioistuinten välisiä juttujakaumia tasapainottaa siten, että eri syistä yhteen tuomioistuimeen sijoitettuja asiaryhmiä siirretään käsiteltäväksi muualla kuin Helsingissä sijaitseviin tuomioistuihin.

Hovioikeuksien tuomiopiireistä annettua valtioneuvoston päätöstä muutettiin 1.1.2005 lukien. Muutoksella pyrittiin helpottamaan ruuhkautuneiden hovioikeuksien, erityisesti Helsingin hovioikeuden, työtilannetta ja tasaamaan käsittelyaikaeroja. Vuoden 2010 alusta voimaan tulleen käräjäoikeuksien rakenneuudistuksen vuoksi myös hovioikeuksien tuomiopiirejä muutettiin vastaamaan uutta käräjäoikeusorganisaatiota.

Vuonna 2006 annettiin eduskunnalle hallituksen esitys (202/2006) laiksi valitusasioiden siirtämiseksi toisessa hovioikeudessa käsiteltäväksi ja ratkaistavaksi. Esitys kuitenkin raukesi eduskunnassa. Yksinkertaisten velkomusasioiden (ns. summaaristen asioiden) käsittelyn tehostamista selvittänyt työryhmä esitti vuonna 2006 oikeuspaikkasäännösten muuttamista siten, että em. asioita olisi mahdollista siirtää ruuhkaisista tuomioistuinten vähemmän ruuhkautuneisiin. Lausuntokierroksen perusteella päädyttiin siihen, että riidattomien velkomusasioiden siirtely tuomioistuinten välillä ei ole toteuttamiskelpoinen ehdotus.

Toukokuun 1 päivänä 2008 voimaan tulleella autoverolain muutoksella (267/2008) näiden asioiden käsittely hajautettiin kaikkiin alueellisiin hallintotuomioistuihin. Oikeusministeriö on tehnyt valtiovarainministeriölle aloitteita lainvalmistelun käynnistämiseksi arvonnalisäveroasioita koskevien valitusten käsittelyn hajauttamiseksi kaikkiin alueellisiin hallinto-oikeuksiin. Oikeusministeriön asettaman hallintolainkäytön tasotyöryhmän mietinnössä Tehtävien jako hallintotuomioistuinten kesken (OM 78/2010) on arvonnalisäveroasioiden hajauttamisen lisäksi ehdotettu harkittavaksi myös valmisteveroa, ajoneuvoveroa ja polttoainemaksua koskevien asioiden hajauttamista Helsingin hallinto-oikeudesta kaikkiin hallinto-oikeuksiin. Lisäksi on ehdotettu turvapaikkaa ja muuta kansainvälistä suojelua koskevien asioiden hajauttamista Helsingin hallinto-oikeudesta useampaan kuin

yhteen hallinto-oikeuteen. Oikeusministeriö on vuoden 2012 loppuun mennessä käynyt kaikkien ministeriöiden välillä laajan lausuntokierroksen koskien paitsi oikaisuvaatimus- ja valituslupajärjestelmän laajentamista niin myös nyt yhteen hallinto-oikeuteen keskitettyjen asioiden hajauttamista useampaan hallinto-oikeuteen. Asian valmistelua jatketaan. .

Vireillä olevan hovi- ja hallinto-oikeusrakennemuutoksen tavoitteena on muun ohella asiamääriltään ja rakenteeltaan mahdollisimman tasakokoiset hovi- ja hallinto-oikeudet. Asiaa koskeva hallituksen esitys (HE 153/2012 vp) on eduskunnan käsiteltävänä. Myös tätä kautta haetaan ratkaisuja juttukantojen tasapainottamiseksi ja luodaan paremmat edellytykset erityisasiantuntemusta vaativien asioiden hajauttamiseen Helsingin hallinto-oikeudesta muihin hallinto-oikeuksiin.

Asia ei anna enemmälti aihetta toimenpiteisiin.

Rikesakkolainsäädäntö, syyntakeisuus

HE 44/2002 vp — EV 261/2002 vp

Lakivaliokunta

3. Eduskunta edellytti 31.1.2003, että ennen rikoslain voimaantuloa hallitus varmistaa, että rikoslain ja mielenterveyslain säännökset mahdollistavat vaarallisten syyntakeettomana rangaistukseen tuomitsematta jätettyjen tahdosta riippumattoman hoidon.

3. Mielenterveyslain (1116/1990) 8 §:n mukaan henkilö voidaan määrätä tahdostaan riippumatta psykiatriseen sairaalahoitoon vain:

1) jos hänen todetaan olevan mielisairas

2) jos hän mielisairautensa vuoksi on hoidon tarpeessa siten, että hoitoon toimittamatta jättäminen olennaisesti pahentaisi hänen mielisairauttaan tai vakavasti vaarantaisi hänen terveyttään tai turvallisuuttaan taikka muiden henkilöiden terveyttä tai turvallisuutta ja

3) jos mitkään muut mielenterveyspalvelut eivät sovellu käytettäväksi tai ovat riittämättömiä.

Mielisairaus-kriteeristä on poikettu voimassaolevassa laissa ainoastaan alaikäisten osalta. Alaikäinen voidaan määrätä tahdostaan riippumatta psykiatriseen sairaalahoitoon myös, jos hän on vakavan mielenterveydenhäiriön vuoksi hoidon tarpeessa siten, että hoitoon toimittamatta jättäminen olennaisesti pahentaisi hänen sairauttaan tai vakavasti vaarantaisi hänen terveyttään tai turvallisuuttaan taikka muiden henkilöiden terveyttä tai turvallisuutta ja jos mitkään muut mielenterveyspalvelut eivät sovellu käytettäväksi.

Sosiaali- ja terveysministeriössä on ollut valmisteltavana hallituksen esitys rikos- ja mielenterveyslain yhteensovittamisesta vuonna 2006 valmistuneen sosiaali- ja terveysministeriön työryhmämuistion pohjalta (STM:n työryhmämuistioita 2005:20). Työryhmä ehdotti mielenterveyslakia muutettavaksi siten, että niin sanottu kriminaalipotilas voitaisiin määrätä tahdosta riippumattomaan hoitoon myös muun vakavan mielenterveyden häiriön kuin mielisairauden perusteella. Kysymyksen tulisivat vaikeat, lähellä mielisairautta olevat persoonallisuushäiriöt. Näitä häiriöitä sairastavat henkilöiden katsottiin hyötyvän hoitomenetelmistä, jotka ovat lähes samoja kuin mielisairauksien hoitamiseen tarkoitettut menetelmät.

Sosiaali- ja terveysministeriöstä saatujen tietojen mukaan edellä mainittua esitystä on valmisteltu viimeksi syksyllä 2011. Asian käsittelyn viivästyminen johtuu siitä, että ministeriössä on sosiaali- ja terveydenhuollon tehtävälueilleen meneillään hallitusohjelmaan perustuva laaja, koko keskeistä lainsäädäntöä koskeva uudistustyö.

Syyntakeettomana rangaistukseen tuomitsematta jätettyjen henkilöiden tahdosta riippumatonta hoitoa koskevan esityksen valmisteluun ei tässä vaiheessa ole sosiaali- ja terveysministeriössä pystytty osoittamaan riittäviä valmisteluresursseja. Mielenterveyslakiin kohdistuu tällä hetkellä paljon erilaisia muutospaineita – tulevia muutoksia asetetaan kiireellisyysjärjestykseen lähitulevaisuudessa. Eduskunnan lausuma tulee esille mielenterveyslain uudistustarpeiden yhteydessä.

Yhdenvertaisuuslaki ja perusoikeudet

HE 44/2003 vp — EV 95/2003 vp

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

1. Eduskunta edellytti 5.12.2003, että hallitus valmistele esityksen sellaiseksi yhdenvertaisuuslainsäädännöksi, jossa lähtökohtana on suomalainen perusoikeusjärjestelmä ja kaikkien syrjintäperusteiden asettaminen samanlaisten oikeussuojakeinojen ja seuraamusten piiriin.

1. Oikeusministeriö asetti 25.1.2007 toimikunnan uudistamaan yhdenvertaisuuslainsäädäntöä. Uudistuksen tavoitteena on selkeyttää ja mahdollisuuksien mukaan yhdenmukaistaa nykyistä yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa ja syrjintää koskevaa sääntelyä. Lähtökohtana on yhdenvertaisuuden suojan vahvistaminen siten, että lainsäädäntö kattaa nykyistä selkeämmin eri syrjintäperusteet, soveltuu yhdenmukaisemmin eri elämänaloihin ja asettaa erilaiset syrjintätilanteet mahdollisimman samanlaisten oikeussuojakeinojen ja seuraamusten piiriin. Yhdenvertaisuuslainsäädännön uudistamisen yhteydessä tarkistetaan tarvittavassa määrin myös syrjintäasioita nykyisin hoitavien viranomaisten asemaa, tehtäviä ja toimivaltuuksia. Tämä tehdään ottaen huomioon Suomen nykyinen perus- ja ihmis-oikeusvalvonta kokonaisuutena sekä tällaiselle valvonnalle asetetut kansainväliset vaatimukset.

Uudistuksen yhteydessä otetaan huomioon voimassa olevaan yhdenvertaisuuslainsäädäntöön, erityisesti naisten ja miesten tasa-arvosta annettuun lakiin (609/1986) ja yhdenvertaisuuslakiin (21/2004) liittyvät erityispiirteet. Lähtökohtana on, ettei yhdenmukaisempaa lainsäädäntöä valmisteltaessa nykyisen lainsäädännön mukaista suojan tasoa heikennetä eikä nykyisiin lakeihin kirjattuja seuranta-, valvonta- ja edistämismittareita ja niihin liittyviä toimivaltuuksia kavenneta, vaan niitä pyritään edelleen vahvistamaan.

Toimikunta antoi toimeksiantonsa mukaisesti välimietinnön tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuslainsäädännön uudistustarpeesta ja -vaihtoehdoista 31.1.2008. Toimikunnan määräaika jatkettiin 14.4.2008 ja 3.11.2009. Toimikunnan mietintö valmistui 15.12.2009. Mietintö sisälsi ehdotuksen uudeksi yhdenvertaisuuslaiksi ja siihen liittyväksi lainsäädännöksi. Valmistelutyötä jatkettiin mietinnön pohjalta, mutta uudistuksen vaatimia lisäresursseja ei saatu järjestetyiksi.

Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelman mukaan hallitus valmistelee yhteistyössä työmarkkinaosapuolten ja kansalaisjärjestöjen kanssa esityksen uudeksi yhdenvertaisuuslainsäädännöksi, jossa otetaan huomioon eurooppalainen lainsäädäntökehitys ja joka turvaa tehokkaasti yhdenvertaisuuden syrjintäperusteesta riippumatta sekä vahvistaa valvontaa ja tehostaa hallintoa lainsäädännön toimeenpanemiseksi. Yhdenvertaisuuslaki ja tasa-arvolaki säilyvät jatkossakin erillisinä lakeina. Työ- ja elinkeinoministeriö selvittää ja valmistelee työelämän syrjintä- ja yhdenvertaisuussääntelyä koskevat muutokset. Työ- ja elinkeinoministeriö asetti 28.9.2011 kansalaisjärjestöjen edustuksella täydennetyn kolmikantaisen työryhmän valmistelemaan asiaa. Työryhmän sai työnsä päätökseen kesäkuussa 2012. Hallitus on yhteistyössä työmarkkina- ja kansalaisjärjestöjen kanssa jatkanut asian valmistelua.

Perintätoimeksiantojen rajoitukset

HE 21/2004 vp — EV 247/2004 vp

Lakivaliokunta

Eduskunta edellytti 20.12.2004, että hallitus selvittää saatavien perinnästä annetun lain 9 §:ään sisältyvien, perintätoimeksiantoja koskevien rajoitusten tarkoituksenmukaisuuden.

Oikeusministeriön maksuviivästystyöryhmä selvitti asiaa ja katsoi 21.12.2011 julkaistussa mietinnössään, ettei toimeksiantorajoituksia ole perusteita poistaa. Lausuntopalaute ei antanut aihetta arvioida asiaa toisin. Asia ei anna aihetta enempiin toimenpiteisiin.

Isyyslain voimaanpanolain säännös kanneajasta

HE 56/2004 vp — EV 27/2005 vp

Lakivaliokunta

Eduskunta edellytti 12.4.2005, että hallitus selvittää, millaisia ongelmia isyyslain voimaanpanosta annetun lain (701/1975) 7 §:n 2 momentista aiheutuu, ja antaa eduskunnan käsiteltäviksi tämän selvityksen perusteella mahdollisesti tarpeelliseksi osoittautuvat lakiehdotukset.

Isyyslainsäädännön uudistaminen on kirjattu pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelmaan. Oikeusministeriö on teettänyt uudistamistarpeesta arviomuistion (OM:n selvityksiä ja ohjeita 37/2011), jossa on muun muassa selvitetty isyyslain voimaanpanosta annetun lain 7 §:n 2 momentista aiheutuneita ongelmia. Arviomuistiossa esitetään kyseisen lainkohdan muuttamista. Muistio on ollut laajalla lausuntokierroksella syksyllä 2011. Oikeusministeriö on 25.4.2012 asettanut työryhmän valmistelemaan isyyslain kokonaisuudistusta arviomuistion ja siitä saadun lausuntopalautteen pohjalta. Työryhmälle on asetettu laajapohjainen seurantaryhmä 23.5.2012. Työryhmän ja seurantaryhmän toimikausi päättyi 30.9.2013.

Biometriset tunnisteet*HE 25/2005 vp — EV 92/2006 vp**Hallintovaliokunta*

Eduskunta edellytti 19.6.2006, että hallitus käynnistää biometrisiä tunnisteita ja niiden käyttöä koskevan yleisen henkilötietojen suojaa koskevan lainsäädännön valmistelutyön.

Tarvittavat yleiset säännökset biometrinen tunnisteiden käsittelystä valmistellaan oikeusministeriössä osana henkilötietolain (523/1999) yleistä tarkistamista ottamalla huomioon liikenne- ja viestintäministeriössä tehty asiaa koskeva selvitystyö.

Ulosottoviranomaiselle tehtävät ilmoitukset ja ulosoton asiamieskielto*HE 83/2006 vp — EV 275/2006 vp**Lakivaliokunta*

2. Eduskunta edellytti 31.1.2007, että hallitus selvittää, olisiko tarkoituksenmukaista ja myös velallisten oikeusturva ja heidän maksettavakseen tulevat perintäkustannukset huomioon ottaen perusteltua sallia asiamiehen käyttäminen julkisten saatavien ulosotossa.

2. Oikeusministeriön maksuviivästystyöryhmä selvitti asiaa ja katsoi 21.12.2011 julkaisussa mietinnössään, ettei ulosoton asiamieskieltoon ole perusteltua tehdä muutoksia. Lausuntopalaute ei antanut aihetta arvioida asiaa toisin. Asia ei anna aihetta enempiin toimenpiteisiin.

Terrorismin ennaltaehkäisy*HE 81/2007 vp — EV 107/2007 vp**Lakivaliokunta*

Eduskunta edellytti 4.12.2007, että hallitus selvittää, ovatko rikoslainsäädäntöön nykyisin sisältyvät valmistelutyyppeistä tekoja koskevat rangaistussäännökset johdonmukaisia ja vastaavatko ne riittävästi vakavien rikosten torjunnan asettamia vaatimuksia.

Rikosten ennalta estäminen ja rikosten valmistelun rangaistavuus kuuluvat kysymyksiä asiallisesti yhteen, koska tehokas ennalta estävä toiminta vähentää osaltaan tarvetta kriminalisointien ulottamiseen hyvin varhaiseen valmisteluvaiheeseen.

Hallitus antoi 25.10.2012 eduskunnalle hallituksen esityksen eräiden törkeiden rikosten valmistelun kriminalisoimista koskevaksi lainsäädännöksi (HE 141/2012 vp). Esityksen mukaan säännökset eräiden törkeimpien rikosten valmistelun rangaistavuudesta lisättäisiin rikoslakiin. Rangaistaviksi teoiksi säädettäisiin henkirikoksen, törkeän pahoinpitelyn, panttivangin ottamisen ja törkeän ryöstön valmistelu. Valmisteluna rangaistavaa olisi myös

näiden rikosten tekemisestä sopiminen. Esitykseen sisältyvillä lainmuutoksilla turvattaisiin se, että poliisilla olisi asianmukaiset keinot valmistelurikosten tutkinnassa, muun muassa mahdollisuus telekuunteluun, televalvontaa ja tekniseen tarkkailuun sekä peitetoimintaa.

Asia ei anna aiheutta enempään toimenpiteisiin.

Sakon muuntorangaistuksen kehittäminen

HE 164/2007 vp — EV 79/2008 vp

Lakivaliokunta

1. Eduskunta edellytti 18.6.2008 hallituksen huolehtivan siitä, että poliisin sako-tusohjetta päivitetään ensi tilassa ottaen huomioon muun muassa viimeaikainen oikeuskäytäntö sekä tarpeen mukaan muutoinakin selkeytetään, ja että valmistel-laan tarvittavat ehdotukset sääntelyksi, jolla rajataan rangaistusmääräysmenette-lyn käyttö pois tilanteista, joissa tekijä on menettelyllään osoittanut piittaamatto-muutta lain kielloista tai käskyistä, annettavaksi eduskunnalle rikesakko- ja ran-gausmääräysmenettelyn kokonaisuudistuksen yhteydessä taikka tarvittaessa erillisenä esityksenä niin, että esitys on mahdollista saattaa voimaan samanaikai-sesti nyt hyväksytyyn lakiehdotuksen kanssa.

2. Eduskunta edellytti, että hallitus käynnistää viipymättä yhdyskuntaseuraa-muksen kehittämistä koskevan kokonaistarkastelun ja huolehtii, että sen yhtey-dessä tai erillisenä työnä valmistellaan oikeusministeriön, sosiaali- ja terveystmi-nisteriön, valtiovarainministeriön, kuntasektorin sekä muiden asiaan kuuluvien toimijoiden yhteistyönä vuoden 2009 loppuun mennessä eduskunnalle antamista varten tarvittavat ehdotukset sakon muuntorangaistusjärjestelmän ulkopuolelle jääville soveltuvaksi yhdyskuntaseuraamukseksi tai muuksi muuntorangaistuk-sen korvaavaksi toimeksi.

3. Eduskunta edellytti, että oikeusministeriö seuraa ja arvioi sakon muunto-kiellosta aiheutuvia vaikutuksia kiinnittäen huomiota muiden seikkojen ohella sakkovankien määrän kehitykseen, sakkotulojen määrään, sakkorangaistuksen uskottavuuteen rikosoikeudellisena seuraamuksena sellaisissa tapauksissa, joissa henkilö syyllistyy toistuvasti vähäisiin rikoksiin, vaikutuksiin rikollisuuteen kokonaisuutena, vaikutuksiin kaupan alan yritysten kannalta sekä käräjäoikeuk-sien, kuntien ja muiden asianomaisten viranomaisten toimintaan ja että oikeus-ministeriö antaa asiasta selvityksen lakivaliokunnalle vuoden 2010 loppuun men-nessä.

1. Oikeusministeriön asettama työryhmä selvitti sakon muuntorangaistusjärjestelmän uudistamista 30.10.2009 valmistuneessa mietinnössä. Työryhmä ehdotti muun muassa sakkorikosten toistuvuuden ottamista muuntoperusteeksi rangaistusmääräysmenettelyssä määrättyjen sakkojen muuntokiellosta huolimatta. Tämän järjestelyn arvioidun vanki-määrän kasvun vuoksi työryhmän ehdotuksen mukaisen esityksen antamisesta luovut-tiin. Oikeusministeriön tammikuussa 2010 asettama yhdyskuntaseuraamustoimikunta selvitti asiaa ja otti siihen kantaa ehdotuksessaan maaliskuussa 2012. Edellä todettujen

ehdotusten sekä toimikunnan ehdotuksista saadun lausuntopalautteen perusteella oikeusministeriössä on käynnistymässä alkuvuonna 2013 sakonmuuntorangaistusjärjestelmän kokonaistarkastelu, johon liittyy myös rangaistumääräysmenettelyssä annettujen sakkojen muuntokelpoisuuden osittaisen palauttamisen selvittäminen.

2. Kohdassa 1 todettu työryhmä selvitti myös mahdollisuutta ottaa käyttöön nimenomaan sakkovangeille tarkoitettu yhdyskuntaseuraamus. Toteuttamiskelpoista vaihtoehtoa muuntorangaistuksen täytäntöönpanolle vankilassa ei kuitenkaan löydetty. Kohdassa 1 todettu toimikunta jatkoi tätä selvitystyötä ja ehdotti niin kutsutun sakkopalvelun käyttöönottoa. Toimikunnan ehdotusten ja niistä saatujen lausuntojen pohjalta oikeusministeriössä selvitetään sakkopalvelun käyttöönoton yksityiskohtaisia edellytyksiä, kuten sen soveltuvuutta seuraamusjärjestelmän kokonaisuuteen ja sen aiheuttamia kustannuksia. Sakkopalvelun yksityiskohtien selvittäminen liittyy yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanoa koskevan lainsäädännön valmisteluun. Hallituksen esitys yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanoa koskevaksi lainsäädännöksi on tarkoitus antaa eduskunnalle loppuvuonna 2013.

3. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimus sakon muuntorangaistuksen vähentämisen vaikutuksista valmistui joulukuussa 2010. Tutkimus on toimitettu eduskunnalle alkuvuonna 2011. Tutkimuksen mukaan rangaistumääräysmenettelyssä annettujen sakkojen muuntokelpoisuuden poistamisella ei ole ollut vaikutuksia rikollisuuteen ja yhteiskunnalle sakon muuntorangaistuksesta aiheutuvat kustannukset ovat kokonaisuutenaan alentuneet.

Valmiuslakia koskeva kokonaisarvio

HE 3/2008 vp — EV 71/2010 vp

LJL 1 /2011 vp — EK 28 /2011 vp

Puolustusvaliokunta

Eduskunta edellytti 9.12.2011, että valtioneuvosto laatii kokonaisarvion valmiuslain suhteesta perustuslain uuteen 23 §:ään perustuslakivaliokunnan esittämät näkökohdat huomioon ottaen.

Valtioneuvosto päätti 29.12.2011 ryhtyä lausumasta aiheutuviin toimenpiteisiin.

Uusi valmiuslaki ja perustuslain 23 §:n muutos tulevat voimaan 1.3.2012. Valmiuslaissa säädetään viranomaisten erityistoimivaltuuksista poikkeusoloissa. Perustuslainmuutoksen myötä poikkeusoloissa voidaan tilapäisistä perusoikeuspoikkeuksista säätää vastaisuudessa paitsi lailla myös soveltamisalaltaan täsmällisesti rajatun valtuuden nojalla annettavalla valtioneuvoston asetuksella.

Valmiuslain uudistamista valmisteltiin kaikkiaan yli kahdeksan vuoden ajan. Valtioneuvoston piirissä uudistuksen valmisteluun osallistui kaikki ministeriöt ja eduskuntakäsittelyn aikana kaikkiaan 11 valiokuntaa antoi lausunnon lakiehdotuksesta. Valmiuslain uudistaminen oli näin ollen poikkeuksellisen laaja ja pitkäaikainen lainsäädäntöhanke.

Uuden valmiuslain ja perustuslain 23 §:n välistä suhdetta koskevan kokonaisarvion laatiminen on mittava selvitystyö. Sitä ei ole vielä ollut mahdollista käynnistää.

Viestintärauha

HE 232/2008 vp — EV 94/2009 vp

Lakivaliokunta

Eduskunta edellytti 15.6.2009, että oikeusministeriö yhteistyössä asianomaisten ministeriöiden ja muiden toimijoiden kanssa laatii vaalikauden loppuun mennessä kokonaisvaltaisen selvityksen oikeussuojakeinoista modernilla viestintäteknologialla toteutettavaa yksityisyyteen kohdistuvaa häirintää ja ilkivaltaa vastaan sekä ryhtyy arvioinnin perusteella tarvittaviin lainsäädäntö- ja muihin toimenpiteisiin.

Oikeusministeriö on 30.9.2011 asettanut työryhmän, jonka tehtävänä on pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelman mukaisesti arvioida sananvapausrikkoksia koskevan lainsäädännön tarkistustarpeet Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännön pohjalta. Työryhmän tehtävänä on myös arvioida rikoslainsäädännön tarkistustarpeita modernilla viestintäteknologialla toteutettavaa yksityisyyteen kohdistuvaa häirintää ja ilkivaltaa vastaan.

Työryhmä ehdotti, että rikoslain yksityisyyden, rauhan ja kunnian loukkaamista koskevaan 24 lukuun lisätään uusi viestintärauhan rikkomista koskeva rangaistussäännös.

Oikeusministeriö pyysi työryhmän ehdotuksista lausunnon 54 viranomaiselta, organisaatioilta ja asiantuntijalta. Lausuntoja saapui 37. Työryhmän ehdotukseen viestintärauhan rikkomisen kriminalisoimiseksi suhtauduttiin lausuntopalautteessa myönteisesti. Asiasta on tarkoitus antaa hallituksen esitys vuonna 2013.

Vesilainsäädännön tarkistaminen ja ympäristöhallinnon resurssit

HE 277/2009 vp — EV 355/2010 vp

Ympäristövaliokunta

1. Eduskunta edellytti 11.3.2010, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin eräistä vesien käyttämistä varten myönnettävistä oikeuksista annetun lain (266/1961) kumoamiseksi siten, että lainsäädäntöehdotus annetaan eduskunnalle viimeistään vuonna 2017.

2. Eduskunta edellytti, että hallitus selvittää pohjavesialueiden kartoitukseen, luokitukseen ja käyttöön sekä suojelusuunnitelmiin liittyvät lainsäädännölliset ja menettelylliset kehittämistarpeet.

3. Eduskunta edellytti, että hallitus pitää huolta ympäristöhallinnon toimuudesta turvaamalla sille osoitettujen tehtävien hoitamiseksi riittävät resurssit ja ryhtyy toimenpiteisiin ympäristönsuojelun jälkivalvonnan tehostamiseksi selvittämällä valvontamaksun käyttöönottamista vesilain valvontatehtävissä.

1. Eräistä vesien käyttämistä varten myönnettävistä oikeuksista annetun lain (266/1961) kumoaminen merkitsee vesilain mukaisen käyttöoikeuksien perustamista koskevan jär-

jestelmän uudelleenarviointia, joka ulottaa vaikutuksensa myös vesilain mukaiseen lupa-harkintaan. Asian valmistelu käynnistetään vuoden 2013 aikana.

2. Ympäristöministeriö asetti 28.9.2011 työryhmän, jonka tehtävänä on pohjavesien suojeluun liittyvän sääntelyn kehittäminen. Työryhmän tavoitteena on selvittää pohjavesialueiden kartoitukseen, luokitukseen ja käyttöön sekä pohjavesien suojelusuunnitelmiin liittyvät lainsäädännölliset ja menettelylliset kehittämistarpeet ja tehdä ehdotuksia kehittämisvaihtoehtoiksi pohjavesien suojelun tehostamiseksi ja eri toimijoiden oikeusturvan parantamiseksi. Työryhmä on jättänyt 17.12.2012 raporttinsa ja työryhmän ehdotusten pohjalta on tarkoitus vuoden 2013 aikana viimeistellä tarvittavat säädösehdotukset virkатыönä.

3. Ympäristöministeriö asetti 30.11.2011 ympäristönsuojelulain ja -asetuksen sekä eräiden muiden säädösten uudistamista valmistelewan hankkeen. Valvontamaksun käyttööntamista vesilain mukaisissa valvontatehtävissä oli tarkoitus tarkastella tässä yhteydessä, mutta se ei aikataulusyistä ollut mahdollista. Selvitystyö käynnistetään keväällä 2013.

Esitutkinna, syyteharkinnan ja oikeudenkäyntien joutuisuuden parantaminen

Hallituksen toimenpidekertomus vuonna 2008

K 1/2009 vp — EK 5/2010 vp

Perustuslakivaliokunta

Eduskunta hyväksyi 18.3.2010 seuraavan kannanoton:

2. Eduskunta edellyttää, että hallitus laatii kokonaissuunnitelman esitutkinna, syyteharkinnan ja oikeudenkäyntien joutuisuuden parantamiseksi.

Oikeusministeriö ja sisäasiainministeriö asettivat yhteisen työryhmän, joka sisällytti mietintöönsä suunnitelman toimista, joilla oikeudenkäyntien pitkittymistä voitaisiin ehkäistä. Eduskunnan edellyttämää kokonaissuunnitelmaa asetettiin työryhmän mietinnön pohjalta laatimaan jatkotyöryhmä, jonka mietintö julkaistiin 10.3.2011. Mietintö saatettiin hallitusneuvottelijoiden käyttöön, ja jatkotyöryhmän ehdotuksia sisällytettiin pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelmaan. Ohjelman mukaisesti ollaan laatimassa oikeusturvaohjelmaa oikeudenkäyntien kokonaiskeston lyhentämiseksi ja oikeusturvan laadun parantamiseksi, aiempien toimenpidesuunnitelmien pohjalta.

Valvontarangaistuksen käyttöönotto

HE 17/2010vp — EV 266/2010 vp

1. Eduskunta edellytti 19.1.2011, että valvontarangaistuksen käyttöönotolla ei aiheuteta kunnille lisäkustannuksia.

2. Eduskunta edellytti, että oikeusministeriö antaa lakivaliokunnalle selvityksen valvontarangaistusta ja sähköistä valvontaa avolaitoksissa koskevan lainsäädännön toimeenpanosta kahden vuoden kuluessa siitä, kun valvontarangaistusta koskeva lainsäädäntö on tullut voimaan.

1. Valvontarangaistusta koskeva lainsäädäntö on tullut voimaan 1.11.2011. Uuden seuraamuksen täytäntöönpanossa laadittavat toimeenpanosuunnitelmat eivät ole edellyttäneet kunnilta lisärahoitusta. Rikosseuraamuslaitos on lisännyt ja kehittänyt toimintojaan, joita käytetään seuraamuksen täytäntöönpanossa. Täytäntöönpanossa käytettäväksi on hankittu muun muassa uusi internet-pohjainen päihdekuntoutusohjelma.

2. Sähköistä valvontaa avolaitoksissa koskeva lainsäädäntö tuli voimaan 1.5.2011 ja valvontarangaistusta koskeva lainsäädäntö 1.11.2011. Oikeusministeriö tulee antamaan laki-valiokunnalle selvityksen lakien toimeenpanosta 1.11.2013 mennessä.

Pikaluottojen sääntely

HE 24/2010 vp — EV 89/2010 vp

Talousvaliokunta

Eduskunta edellytti 9.6.2010, että hallitus seuraa uuden lainsäädännön vaikutusta niin sanottuja pikaluottoja tarjoavien yritysten toimintaan ja ryhtyy tarvittaessa lisätoimiin näiden luottojen aiheuttamien sosiaalisten ongelmien vähentämiseksi.

Pikaluotoista aiheutuvat velkaongelmat ovat aikaisemmin tehdyistä kuluttajaluottoja koskevista lainsäädännön uudistuksista huolimatta edelleen kasvaneet. Tämän johdosta pikaluottoja koskevaa lainsäädäntöä on ehdotettu edelleen tiukennettavaksi syyskuussa 2012 annetulla hallituksen esityksellä (HE 78/2012 vp). Pääasiallisena keinona velkaongelmien vähentämiseksi ehdotetaan pienten kuluttajaluottojen hintasääntelyä. Talousvaliokunta on antanut mietintönsä hallituksen esityksestä joulukuussa (TaV 15/2012 vp). Valiokunta ehdottaa, että lakiehdotukset hyväksytään muutoksitta.

Vaikutusvallan väärinkäyttö

HE 79/2010 vp — EV 373/2010 vp

Lakivaliokunta

Eduskunta edellytti 15.3.2011, että hallitus ryhtyy kiireellisesti valmistelemaan lainsäädäntöehdotuksen vaikutusvallan väärinkäytön kriminalisoimiseksi.

Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelman mukaisesti hallitus selvittää lainsäädäntövaihtoehdot vaikutusvallan väärinkäytön kriminalisoimiseksi. Selvitys tullaan laatimaan hallituskauden loppupuolella.

Esitutkintaviranomaisten toiminnan valvonta ja salaisista tiedonhankintakeinoista päättäminen

HE 222/2010 vp — EV 374/2010 vp

Lakivaliokunta

1. Eduskunta edellytti 15.3.2011, että hallitus selvittää, tulisiko nykyisen salaisten pakkokeinojen käyttöä koskevan valvontajärjestelmän lisäksi perustaa asiantun-

tijoista koostuva toimielin, joka valvoisi esitutkintaviranomaisten toimintaa ja pakkokeinojen käyttöä.

2. Eduskunta edellytti, että hallitus selvittää ja harkitsee, tulisiko salaisia tiedonhankintakeinoja koskeva ratkaisutoimivalta osoittaa tuomioistuinten toimivaltaan.

Uusi esitutkintalaki (805/2011) ja pakkokeinolaki (806/2011) tulevat voimaan 1.1.2014. Ennen lakien voimaantuloa tehtävien valmistelevien toimenpiteiden (esimerkiksi asetusvalmistelu ja koulutus) yhteydessä on jo tarkoitus aloittaa lausumissa tarkoitettu selvitystyö. Ennen sitä on jouduttu valmistelemaan kiireellisimpiä uuden pakkokeinolain muutoksia koskeva hallituksen esitys, joka annetaan eduskunnalle alkuvuonna 2013. Neuvotteluja selvitysten käynnistämisestä ja niiden kohdentamisesta on käyty oikeusministeriön ja sisäasiainministeriön edustajien välillä.

Adoption ikärajojen vaikutukset

HE 47/2011 vp — EV 84/2011 vp

Lakivaliokunta

Eduskunta edellytti 7.12.2011, että oikeusministeriö seuraa ja arvioi adoptionhakijan enimmäisikää koskevan vaatimuksen samoin kuin adoptionhakijan enimmäisikää sekä adoptionhakijan ja adoptoitavan lapsen enimmäisikäeroa koskevien vaatimusten yhtäaikaisen voimassaolon vaikutuksia ja antaa lakivaliokunnalle vuoden 2014 loppuun mennessä selvityksen asiasta.

Adoptiolaki tuli voimaan 1.7.2012. Selvityksen tekeminen lain vaikutuksista edellyttää mahdollisimman kattavaa kokemusta lain soveltamisesta. Asian valmistelu on käynnistetty ja selvitys annetaan lakivaliokunnalle määräaikaan mennessä.

1.4 Sisäasiainministeriö

Henkilötietojen suojaa koskeva yleissääntely

HE 25/2005 vp — EV 92/2006 vp

Hallintovaliokunta

Eduskunta edellytti 19.6.2006, että hallitus käynnistää biometrisiä tunnisteita ja niiden käyttöä koskevan yleisen henkilötietojen suojaa koskevan lainsäädännön valmistelutyön.

Valtioneuvosto päätti 20.7.2006 ryhtyä lausumasta aiheutuviin toimenpiteisiin. Biometristen tunnisteiden tai muiden sähköisten tunnistamiskeinojen ja -välineiden käyttöä on arvioitava henkilötietolain (523/1999) mukaan. Biometrisiin tunnisteisiin ja niiden käyttöön liittyvän henkilötietojen suojaa koskevan yleislainsäädännön valmistelu kuuluu

oikeusministeriön toimialaan ja tarkempi vastaus tältä osin löytyy oikeusministeriön hallinnonalan osasta.

Sisäasiainministeriössä valmisteltiin hallituksen esitys passilain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta (HE 234/2008 vp), joka annettiin eduskunnalle 29.1.2009. Ehdotuksessa esitettiin muun muassa passin haltijan sormenjälkitiedon lisäämistä passin tietosiruun. Laki astui voimaan 29.6.2009. Mahdolliset esitykset biometrinen tunnisteen käyttöönotosta henkilökorteissa tehdään myöhemmin. Biometrinen oleskelulupakorttien käyttöönottoa koskeva hallituksen esitys (HE 104/2010) ulkomaalaislain ja siihen liittyvien lakien muuttamisesta annettiin eduskunnalle 16.7.2010 ja lait tulivat voimaan 1.1.2012.

Selviämisasematoiminnan ja muun akuutin päihdehuollon kehittäminen

HE 90/2005 vp — EV 94/2006 vp

Hallintovaliokunta

Eduskunta edellytti 5.9.2006 hallituksen selvittävän mahdollisuudet edistää selviämisasematoiminnan ja muun akuutin päihdehuollon kehittämistä yhteistyössä sosiaali- ja terveydenhuollon ja poliisin kanssa.

Sisäasiainministeriö on yhteistyössä sosiaali- ja terveysministeriön kanssa asettanut 3.11.2009 päihtyneiden kiinniottamista, kuljettamista, kohtelua ja hoitoa selvittävän työryhmän. Työryhmän tehtävänä on muun muassa selvittää toimivaltaan liittyvinä kysymyksiä viranomaisten toimivaltuuksien rajat sekä erityisesti päihtyneiden säilyttämiseen ja kuljettamiseen liittyvät ongelmat. Työryhmän tehtävänä on myös selvittää mahdollisuudet perustaa selviämisasemia. Hankkeen tavoitteena on selvittää kokonaisvaltaisesti päihtyneiden kiinniottamiseen, kuljettamiseen, säilyttämiseen ja hoitoon liittyvät vastuu-, toimivalta- ja resurssikysymykset ja tehdä asiassa konkreettiset esitykset. Työryhmän loppuraportti on luovutettu 17.2.2011.

Päihteisiin ja päihdetyöhön liittyvät kysymykset, kuten lainsäädäntö ja ohjaus, kuuluvat sosiaali- ja terveysministeriön toimialaan.

Rahankeräykset

HE 102/2005 vp — EV 203/2005 vp

Hallintovaliokunta

Eduskunta edellytti 12.12.2005 hallituksen huolehtivan uudistuksen tehokkaasta tiedottamisesta sekä tarkkaan seuraavan uuden rahankeräyslain soveltamista ja toimivuutta ottaen huomioon muun ohella rahankeräyksen määritelmään samoin kuin yleishyödyllisen toiminnan määritelmään liittyvät rajanvetotilanteet, rahankeräysten tehokkaan valvonnan ja väärinkäytösten torjunnan sekä arvioivan erikseen mahdollisuutta erityisestä syystä myöntää evankelis-luterilaiselle kirkolle tai ortodoksiselle kirkkokunnalle taikka niiden seurakunnalle tai seurakuntayhtymälle rahankeräyslupa.

Valtakunnallisiin rahankeräyksiin liittyvät tehtävät siirrettiin 1.1.2010 lääninhallitusten lakkauttamisen yhteydessä rahankeräyslain muuttamisesta annetulla lailla (505/2009) Poliisihallitukselle. Paikallisten poliisilaitosten toimivalta myöntää lupia omalla toimialueellaan toimeenpantaville rahankeräyksille pysyi uudistuksen yhteydessä ennallaan. Eduskunnan edellyttämä seurantatyö aloitettiin jo ennen organisaatiouudistusta sisäasiainministeriön poliisiosaston arpajais- ja asehallintoyksikössä ja seurantatyötä on jatkettu uudistuksen jälkeen Poliisihallituksen lupahallintoyksikössä. Rahankeräyslain soveltamiskäytäntö ei ole kaikilta osin ollut yhtenäistä liittyen kirkkokuntien ja uskonnollisten yhdyskuntien mahdollisuuteen toimeenpanna rahankeräyksiä. Tulkinalliseksi kysymykseksi on noussut erityisesti yleishyödyllisyyden määritelmään liittyvät rajanvetotilanteet. Sisäasiainministeriö asetti 23.11.2011 esiselvityshankkeen, jonka tehtävänä oli arvioida mahdolliset rahankeräyslain muutostarpeet edeltä mainituin osin. Lisäksi työryhmä arvioi eduskunnan lausuman mukaisesti mahdollisuutta myöntää erityisestä syystä kirkkokunnille taikka niiden seurakunnalle tai seurakuntayhtymälle rahankeräyslupa. Sisäasiainministeriö asetti 19.10.2012 lainsäädäntöhankkeen, jonka tehtävänä on 31.5.2012 päättyneen esiselvityshankkeen pohjalta laatia mm. ehdotukset rahankeräyslain säännösten selkeyttämiseksi yleishyödyllisyyden vaatimuksen osalta sekä ehdotukset Suomen evankelis-luterilaisen kirkon ja Suomen ortodoksisen kirkon rahankeräysoikeuden toteuttamiseksi.

Rahankeräysten valvontaa varten on kehitteillä poliisin pitämä valtakunnallinen rahankeräysten valvontatiedosto. Poliisihallituksessa on käynnissä hanke rahankeräysten valvontarekisteriksi. Hankkeen tavoitteena on saada valvontarekisteri käyttöön vuoden 2013 lopulla.

Kansainvälistä suojelua koskevien säästöjen soveltaminen ja seuranta

HE 166/2007 vp — EV 4/2009 vp

Hallintovaliokunta

Eduskunta edellytti 25.2.2009 hallituksen tarkkaan seuraavan 1) tilapäisen oleskeluluvan saaneiden määriä ja asemaa, 2) maasta poistamisen esteiden päättymistä ja maasta poistamisen tehokkuutta tilapäisten oleskelulupien perusteiden lakatessa, 3) kansainvälistä suojelua koskevien säännösten soveltamista eri vaikutuksineen ja 4) koko ulkomaalaislain ja maahanmuuton erilaisia yhteiskunnallisia vaikutuksia taloudelliset vaikutukset mukaan lukien.

Lisäksi eduskunta edellyttää hallituksen 5) toimivan yhtenäisen kansainvälistä suojelua koskevan eurooppalaisen politiikan edistämiseksi ja 6) ryhtyvän seurannasta johtuviin tarpeellisiin toimenpiteisiin muun muassa lainsäädännön muuttamiseksi.

1–2. Ulkomaalaislain 51 §:ssä säädetään tilapäisen oleskeluluvan myöntämisestä maasta poistamisen estymisen vuoksi. Vuonna 2009 turvapaikkamenettelyssä myönnettyjen tilapäisten oleskelulupien määrä oli vähäinen; vuoden loppuun mennessä Maahanmuuttovirasto myönsi 19 tällaista oleskelulupaa. Vuosina 2010 ja 2011 tällaisia lupia myönnet-

tiin vuosittain alle kymmenen ja vuonna 2012 ainoastaan kolme kappaletta. Maahanmuuttoviraston käytäntö tilapäisten oleskelulupien myöntämisessä 51 §:n perusteella on muuttunut siksi, että maalinjauksia on muutettu niiden lähtömaiden osalta, joista valtaosa aikaisemmin oleskeluluvan 51 §:n perusteella saaneista turvapaikanhakijoista on saapunut Suomeen. Linjausten muutoksen vuoksi poliisi on lähettänyt ulkomaalaislain 210 §:n nojalla muutamia kymmeniä jatkolupahakemuksia ratkaistavaksi Maahanmuuttovirastoon. Jatkolupaharkinnassa virasto on tutkinut, voidaanko henkilölle myöntää uusi tilapäinen tai jatkuva oleskelulupa vai onko maasta poistamisen esteen päätyttyä määrättävä henkilö poistettavaksi maasta. Vuonna 2009 tehtiin yksi kielteinen jatkolupapäätös henkilölle, joka oli saanut ensimmäisen oleskeluluvan turvapaikkamenettelyssä ulkomaalaislain 51 §:n perusteella. Myös vuonna 2010 valtaosa päätöksistä oli myönteisiä. Vuonna 2011 jatkolupahakemuksia tuli Maahanmuuttovirastoon vain muutama. Vuonna 2012 jatko-oleskelulupa myönnettiin 51 §:n perusteella 11 tapauksessa. Sisäasiainministeriössä on asetettu hanke vapaaehtoisen paluun järjestelmän vakiinnuttamiseksi 30.11.2012. Hankkeen yhteydessä tullaan selvittämään myös ulkomaalaislain 51 §:n soveltamista sekä muutostarpeita.

Hallitusohjelmaan perustuen sisäasiainministeriö asetti 28.11.2011 hankkeen maahanmuuttohallinnon tuloksellisuuden parantamiseksi. Hankkeen toimikausi on 1.12.2011–31.12.2014. Hankkeen toteutumista ohjataan ja seurataan poikkihallinnollisessa sisäasiainministeriön maahanmuutto-osaston johtamassa työryhmässä, jossa ovat edustajat sisäasiainministeriön maahanmuutto- ja poliisiosastolta, oikeusministeriöstä, työ- ja elinkeinoministeriöstä, Maahanmuuttovirastosta, Rajavartiolaitokselta, Poliisihallituksesta sekä vastaanottokeskuksista. Hankkeessa tarkastellaan mahdollisuuksia tehostaa erityisesti turvapaikkapäätöksentekoa siten, että edellytetyt säästöt saavutetaan vastaanotossa. Hankkeen aikana selvitetään tekijät, jotka hidastavat päätöksentekoa ja täytäntöönpanoa turvapaikka-asioissa ja laaditaan ehdotukset ja suunnitelma näiden tekijöiden poistamiseksi tai niiden vaikutuksen vähentämiseksi. Turvapaikkapäätösten laadun halutaan säilyvän samalla vähintään nykyisellä tasolla. Erityisesti hankkeessa tarkastellaan viranomaisten välistä yhteistyön tehostamista, työn organisointia sekä keinoja saavuttaa säästöjä vastaanottokeskusten ohjauksen tehostamisella ja niiden toiminnan paremmalla integroinnilla Maahanmuuttoviraston toimintoihin. Hankkeessa selvitetään myös vastaanottokeskusverkoston laajuus sekä tarkastellaan kuntasijoitusten ja muutoksenhakuprosessin vaikutuksia kustannuksiin. Hankkeen konkreettisena tavoitteena on tehostaa maahanmuuttoviranomaisten toimintaa siten, että valtionhallinnon menokehyksissä edellytetty toiminnan tehostamiseen liittyvä 20 milj. euron säästö ja hakijamäärien vähenemiseen liittyvä säästö (tämän hetken arvion mukaan 20 miljoonaa euroa) turvapaikanhakijoiden vastaanottotoiminnan menoissa saavutetaan vuoteen 2015 mennessä. Niin ikään Maahanmuuttoviraston, poliisin ja Rajavartiolaitoksen välisen yhteistyön tiivistämiseksi on työryhmässä valmisteltu MPR-moniviranomaismallia. Työryhmä antaa asiassa selvityksensä keväällä 2013.

Maahanmuuton tulevaisuus 2020 -strategiaa on valmisteltu työryhmässä ja työryhmä on luovuttanut esityksensä ministerille tammikuussa 2013. Kyseessä on yksi hallitusohjelman kärkihankkeista, jonka tavoitteissa painotetaan Suomen talouskasvuun, työllisyyteen ja kilpailukykyyn liittyviä kysymyksiä. Maahanmuuton tulevaisuus 2020 -hankkeessa määritel-

lään Suomeen kohdistuvaa muuttoliikettä lähitulevaisuudessa ja linjataan maahanmuuttoa, kotoutumistoimia, työmarkkinoita ja korkeakouluja koskevia tavoitteita. Maahanmuuton strategia laaditaan hallituksen hyväksyttäväksi keväällä 2013.

5. Vuosina 2009–2011 käsiteltiin EU:n neuvostossa komission muutosehdotuksia lähes kaikkiin niihin EU-säädöksiin, jotka muodostavat yhteisen eurooppalaisen turvapaikka-järjestelmän. Suomi toimi aktiivisesti tehokkaamman ja yhdenmukaisemman sääntelyn edistämiseksi kaikilla turvapaikkajärjestelmän osa-alueilla ja tuki puheenjohtajavaltion ponnisteluja säädösten hyväksymiseksi vuoden 2012 määräajassa. Etenkin EU:n turvapaikka-asioiden tukiviraston käytännön toiminnan alkaminen kesällä 2011 oli tärkeä askel kohti entistä yhtenäisempää järjestelmää. Tukholman ohjelmassa yhteisen eurooppalaisen turvapaikkajärjestelmän toteutumisen määräajaksi on annettu vuosi 2012. Järjestelmään liittyvien säädösten ja direktiivien käsittelyssä on edetty Tanskan ja Kyproksen puheenjohtajuuskausien aikaan siinä määrin, että lainsäädännöllinen viitekehys yhteiselle turvapaikkajärjestelmälle saataneen hyväksytyä kevään 2013 aikana. Lisäksi eri yhteyksissä korostettiin jäsenvaltioiden velvollisuutta noudattaa jo sovittuja yhteisiä säännöksiä, mitä edellyttää myös Dublin-järjestelmän soveltaminen. Kysymys Kreikan turvapaikkajärjestelmän puutteista ja niiden korjaamisesta sekä siihen liittyvästä Dublin-siirtojen keskeyttämisestä nostettiin esiin paitsi EU- ja pohjoismaisella tasolla, myös Kreikan viranomaisten ja poliittisen johdon kanssa. Suomi sitoutuu edistämään omalta osaltaan yhteiseen turvapaikkajärjestelmään liittyvän lainsäädännön täytäntöönpanoa. Käytännön yhteistyöhön osallistutaan EASO:n johdolla.

6. Hallitus antoi eduskunnalle 13.11.2009 turvapaikkaselvitykseen liittyvän ulkomaalaislain muutosehdotuksen (HE 240/2009 vp). Lakiehdotus hyväksyttiin toukokuussa 2010 ja muutokset tulivat voimaan 1.8.2010. Muutokset koskevat perheen yhdistämissäännöksiä ja turvapaikanhakijoiden työnteko-oikeutta. Tämän lisäksi lakiin lisättiin säännökset iän selvittämisestä. Maaliskuussa 2010 eduskunnalle annettiin muutosehdotus lakiin maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta. Esityksessä ehdotettiin, että Suomesta turvapaikkaa hakeneet EU-kansalaiset eivät enää kuuluisi turvapaikanhakijoiden vastaanoton piiriin sen jälkeen, kun he ovat saaneet hakemukseensa kielteisen päätöksen. Lakiehdotus hyväksyttiin kesäkuussa 2010 ja lainmuutokset tulivat voimaan 1.7.2010, minkä jälkeen EU-kansalaisten jättämien hakemusten määrä romahti. Sisäasiainministeriössä on myös valmisteltu maahanmuuttajien kotouttamista ja turvapaikanhakijoiden vastaanottoa koskevan lain kokonaisuudistus. Syyskuun alussa 2011 voimaan tulleen kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta annetun lain (746/2011) tarkoituksena on turvata hakijoille yhdenmukaiset ja riittävät vastaanottopalvelut. Lain merkittävimmät muutokset koskevat turvapaikanhakijoille maksettavan taloudellisen tuen irrottamista yleisestä toimeentulotuesta. Toimeentulotuen sijasta hakijoille maksetaan vastaanotto- ja käyttörahaa. Muutoksella pyritään vähentämään tuen houkuttelevuutta perusteettomien hakemusten jättämiseen. Kataisen hallituksen ohjelman mukaisesti turvapaikkahakemusten käsittelyn nopeuttamiseksi tehostetaan yhteistyötä ja otetaan käyttöön maahanmuuttoviranomaisten moniviranomaismalli eli Maahanmuuttoviraston, poliisin ja Rajavartiolaitoksen yhteistoimintamalli (MPR). Yhteistyömallin käyttöönottamiseksi on asetettu hanke, jonka toimikausi on vuoden 2013 toukokuun loppuun. Lisäksi

on asetettu Maahanmuuttophallinnon tuloksellisuuden parantaminen -työryhmä vuoden 2014 loppuun asti. Työryhmän tehtävänä on muun muassa selvittää tekijät, jotka hidastavat turvapaikkapäätöksentekoa ja niiden toimeenpanoa sekä laatia suunnitelma näiden tekijöiden poistamiseksi tai vähentämiseksi.

Asia ei anna enää aihetta toimenpiteisiin.

Hätäkeskusuudistuksen toimeenpano

VNS 3/2007 vp — EK 4/2008 vp

Hallintovaliokunta

Eduskunta hyväksyi 10.4.2008 seuraavan kannanoton:

1. Hätäkeskusuudistuksen toimeenpanoa on jatkettava hallintovaliokunnan mietinnön HaVM 3/2008 vp mukaisesti.
2. Valtioneuvoston on annettava hallintovaliokunnalle hätäkeskusuudistuksen toimeenpanosta perustuslain 47 §:n 2 momentin tarkoittama kirjallinen selvitys vuoden 2010 syyskuun loppuun mennessä.
3. Hallintovaliokunnan mietinnön HaVM 3/2008 vp perusteluissa lausuttuun viitaten valtioneuvoston on annettava hallintovaliokunnalle perustuslain 47 §:n 2 momentin tarkoittama kirjallinen selvitys, mikäli hätäkeskusten aluejakoa aiotaan muuttaa.

Sisäasiainministeriö asetti 11.11.2008 hätäkeskustoiminnan kehittämishankkeen, jonka tuli tehdä esitys Hätäkeskuslaitoksen keskeisistä strategisista linjauksista vuoden 2009 aikana. Hanke antoi hätäkeskustoiminnan kehittämisestä loppuraportin 17.3.2009 (Strategiatyöryhmän loppuraportti, Sisäasiainministeriön julkaisu 7/2009). Sisäasiainministeriö päätti hätäkeskustoiminnan strategisista linjauksista 15.5.2009.

Hätäkeskustoiminnan ja tietotekniikan kehittämishanke (TOTI) on aloitettu syksyllä 2008. Hätäkeskuslaitos on 10.6.2011 allekirjoittanut hätäkeskustietojärjestelmän toimitussopimuksen. Hätäkeskustietojärjestelmä on toteutusvaiheessa.

Valtioneuvosto teki päätöksen hätäkeskusten aluejaosta 13.1.2010 ja sisäasiainministeriö päätöksen hätäkeskusten sijaintipaikkakunnista 9.3.2010. Laki ja valtioneuvoston asetus hätäkeskustoiminnasta tulivat voimaan 1.1.2011. Pohjois-Suomen ja Lapin hätäkeskus aloitti toimintansa Oulussa 8.11.2011. Itä- ja Kaakkois-Suomen alueen hätäkeskukset yhdistyivät Kuopion hätäkeskukseksi 4.12.2012 alkaen. Muiden uusien hätäkeskusten tekninen muutossuunnittelu on valmisteltu siten, että ne voivat aloittaa toimintansa sijaintipaikkapäätöksen mukaisessa aikataulussa. Hätäkeskusuudistus on toteutettu vuoteen 2015 mennessä.

Sisäasiainministeriö on asettanut 22.12.2011 arviointiryhmän arvioimaan hätäkeskusuudistuksen toteutumista. Työryhmän toimikausi on vuoden 2013 huhtikuun loppuun. Ryhmän tehtävä on seurata uudistuksen toteutumista ja valmistella mahdolliset toimenpide-ehdotukset.

Kannanoton kohtaan 2 liittyvä perustuslain 47 §:n 2 momentin tarkoittama selvitys annettiin Eduskunnan hallintovaliokunnalle 30.9.2010.

Kannanoton kohtaan 3 liittyvä perustuslain 47 §:n 2 momentin tarkoittama selvitys annettiin Eduskunnan hallintovaliokunnalle 29.10.2009. Hallintovaliokunta antoi hätäkeskusten aluejaosta lausunnon HaVL 27/2009 vp – MINS 5/2009 vp.

Ampumarataverkoston toteuttaminen ja ampuma-aserekisterin uudistaminen

HE 106/2009 vp — EV 149/2010 vp

Hallintovaliokunta

1. Eduskunta edellytti 27.10.2010 hallituksen edistävän käytettävissä olevilla eri keinoilla riittävän kattavan ampumarataverkoston toteuttamista.

2. Eduskunta edellytti hallituksen huolehtivan siitä, että ampuma-aserekisterin uudistaminen toteutetaan kiireellisenä, niin nopeasti kuin se on teknisesti käytännössä mahdollista suorittaa ja että uudistamistyöhön varataan sen edellyttämä riittävä rahoitus.

Valtioneuvosto päätti 10.2.2011 ryhtyä lausumasta aiheutuviin toimenpiteisiin.

Sisäasiainministeriö asetti 16.8.2011 aseturvallisuustyöryhmän selvittämään aseturvallisuuden kehitysnäkymiä Suomessa. Työryhmän toimikausi päättyi 31.12.2011. Työryhmän loppuraportti luovutettiin sisäasiainministerille tammikuussa 2012. Työryhmän työskentelyssä huomioitiin eduskunnan vastauksen tehtävänanto.

Edellä todettujen toimenpiteiden lisäksi sisäasiainministeriössä on jatkettu sisäistä esiselvitystyötä pääministeri Kiviniemen hallituksen edellyttämällä tavalla. Pohjana työskentelylle on valtioneuvoston 25.6.2009 antama lausuma.

Ympäristöministeriö asetti toukokuussa 2010 ampumaratojen ympäristölupaohjeistusta valmistelevan työryhmän, jonka toimikausi oli 1.4.2010–31.12.2010. Työryhmän toimikautta jatkettiin 30.6.2011 saakka. Työryhmä on laatinut ampumaratojen ympäristölupaohjeistusta koskevan oppaan. Työryhmä ehdotti lisäksi useita eri ampumaratoihin ja niiden ympäristölupiin liittyviä esityksiä, joista merkittävin lienee työryhmän ehdotus ampumaratanormin laatimisesta.

Ympäristöministeriö on asettanut marraskuussa 2011 ympäristönsuojelun uudistamis-hankkeen (30.11.2011/YM038:00/2011), jonka tehtävänä on 31.12.2013 mennessä valmistella ympäristönsuojelulain ja -asetuksen sekä eräiden muiden asetusten uudistaminen. Aserekisterin korvannut uusi asetietojärjestelmä on otettu käyttöön 26.11.2012.

Kokonaisvaltainen ja systemaattinen selvitys voimassa olevista ulkomaalaislain perheenyhdistämissäännöksistä ja niiden soveltamisesta

HE 240/2009 vp — EV 79/2010 vp

Hallintovaliokunta

Eduskunta edellytti 26.5.2010, että valtioneuvosto antaa hallintovaliokunnalle ennen 16 päivää lokakuuta 2010 kokonaisvaltaisen ja systemaattisen selvityksen voimassa olevista ulkomaalaislain perheenyhdistämissäännöksistä ja niiden soveltamisesta,

1) joka kattaa oleskeluluvan myöntämisedellytysten arvioinnin lisäksi Suomeen muuttoon ja kotouttamiseen liittyvät taloudelliset ja sosiaaliset tekijät sekä erilaisiin etuuksiin ja toimenpiteisiin liittyvät kustannukset,

2) jossa arvioidaan, olisiko perheen yhdistämisen tarpeen asettaa kotoutumista tukevia edellytyksiä, kuten asuntoedellytys ja perheenkokoajan asumisai-kaedellytys, ja

3) jossa verrataan Suomen nykyisiä perheen yhdistämistä koskevia säännöksiä ja käytäntöjä muiden EU- ja pohjoismaiden vastaaviin sen arvioimiseksi, muodostavatko Suomen säännökset vetovoimatekijöitä turvapaikan hakemiselle ja humanitäärisluonteiselle maahanmuutolle.

Valtioneuvosto päätti 10.6.2010 ryhtyä lausumasta aiheutuviin toimenpiteisiin.

Sisäasiainministeriö antoi hallintovaliokunnalle selvityksen 22.12.2010 saatuaan lisäaikaa sen antamiseen. Siinä käsiteltiin ensin Euroopan ihmisoikeussopimuksen perhe-elämän suojaa koskevaa säännöstä ja Euroopan unionin perheenyhdistämisdirektiiviä sekä kerrottiin pohjoismaiden ja eräiden EU-maiden käytännöistä. Vertailun tuloksena voitiin havaita, että pakolaisten ja toissijaista suojelua saaneiden sekä työn tai elinkeinon harjoittamisen perusteella maahan muuttaneiden perheiden yhdistämisen edellytykset ovat olen- naisilta osiltaan samanlaiset Suomea lähellä olevissa maissa, erojen kasvaessa mentäessä kauemmaksi. Mitä tulee humanitaarista suojelua ja yksilöllisistä inhimillisistä syistä oleskeluluvan saaneiden perheenjäsenten maahanmuuton edellytyksiin vertailu on vaikeaa, sillä muiden maiden lupakategorioista ei ole riittävän tarkkaa tietoa saatavissa. On ilmeistä, että ne vaihtelevat eri maissa. Näitä kysymyksiä ei oikeastaan ole käsitelty EU:n piirissä tai muilla kansainvälisillä forumeilla.

Selvityksessä tuotiin esille se, kuinka perhe-elämän suojaa koskevia sääntöjä tulee tarkastella erikseen eri tilanteissa: perheenkokoaja asuu Suomessa pysyväisluontoisesti / tilapäisluontoisesti; on kyseessä ydinperhe / muu omainen; on kyseessä aikaisemmin vietetyn mutta keskeytyneen perhe-elämän jatkaminen / uuden perhe-elämän aloittaminen eli perheen muodostaminen. Ulkomaalaislaissa edellytykset vaihtelevat Suomessa olevan perheenkokoajan mukaan esimerkiksi seuraavissa ryhmissä: Suomen kansalaisen, EU-kansalaisen tai nk. inkeriläisen perheenjäsen.

Selvityksessä keskityttiin Suomessa pysyväisluontoisesti asuvan kolmannen maan kansalaisen ydinperheen jäsenen perheen yhdistämisen edellytyksiin, joka on perustavaa laatua oleva tilanne. Yleisenä lähtökohtana Suomessa on toimeentuloedellytys, josta on erinäisiä poikkeuksia. Vanhasen II ja Kiviniemen hallitukset selvittivät myös asumisaika-vaatimuksen käyttöönottoa, mutta tästä luovuttiin lausuntokierroksella saadun kielteisen palautteen johdosta.

Vanhasen II ja Kiviniemen hallitusten aikana tehtiin tiukennuksia perheenyhdistämiskäytäntöihin. Nykyään edellytetään toimeentuloedellytyksen täyttämistä kansainvälistä suojelua saaneen uuden perheenjäsenen maahanmuutolta. Kotouttamislakia uudistettaessa luovuttiin myös perheenjäsenen Suomeen muuttomatkojen korvaamisesta lukuun ottamatta pakolaiskiintiössä otettujen perheenjäseniä.

Selvityksessä kerrottiin lisäksi maahanmuuttoon ja kotouttamiseen liittyvien erityis- palveluiden taloudellisista kustannuksista, kunnalle maksettavista laskennallisista korva- uksista ja muista kustannuksista. Lisäksi kuvattiin perusopetukseen valmistavaa opetusta ja kielikoulutuksia sekä kotoutumiskoulutusta ja näiden kustannuksia.

Kataisen hallituksen ohjelman mukaan Suomen perheenyhdistämiskäytäntöjen tulee olla samansuuntaisia muiden Pohjoismaiden kanssa. Kansainvälistä suojelua saaneiden perheenyhdistämisen kriteereitä voidaan tarkentaa EU:n perheenyhdistämisdirektiivin säännökset huomioon ottaen niin, että ehtoihin sisältyy täysi-ikäisille perhettä kokoaville kohtuullinen asunto- ja toimeentuloedellytys.

Hallitusohjelman mukaisesti perheenyhdistämisen edellytyksistä tehtiin sisäasiainmi- nisteriössä selvitys, joka valmistui keväällä 2012. Selvityksen mukaan toimeentuloedelly- tys voitaisiin ulottaa koskemaan humanitaarista suojelua saaneita myös niissä tilanteissa, kun perhe on muodostettu jo ennen perheenkokoajan maahantuloa. Toissijaista suojelua tai pakolaisaseman saaneiden osalta perheenyhdistämisen edellytyksiä ei muutettaisi. Asunto- edellytyksen käyttöönottoa tutkittaisiin poikkihallinnollisesti aikaisintaan vuonna 2013, kun jo tehtyjen lakimuutosten vaikutuksista on saatu enemmän tietoa.

Selvitys oli kesällä 2012 lausuntokierroksella. Järjestöt vastustivat laajalti perheenyhdis- tämiseen kohdistuvia lisärajoituksia. Suurin osa eduskuntaryhmistä piti myös parhaana joko pidättäytyä edellytysten kiristyksistä kokonaan tai ainakin odottaa tarkempaa vaiku- tusanalyysiä. Poliittista päätöstä selvityksen jatkotoimista ei ole vielä tehty.

Ulkomaalais-, maahanmuutto- ja kotouttamispolitiikan seuranta

HE 185/2010 vp — EV 239/2010 vp

Hallintovaliokunta

1. Eduskunta edellytti 8.12.2010 hallituksen antavan eduskunnalle vaalikausit- tain ulkomaalais-, maahanmuutto- ja kotouttamispolitiikasta ja sen toimivuu- desta selonteon, jossa muun ohella verrataan Suomen maahanmuuttoa koskevia säännöksiä, käytäntöjä ja taloudellisia etuuksia muihin EU-maihin muun muassa sen arvioimiseksi, muodostavatko Suomen säännökset, käytännöt tai taloudelli- set etuudet vetovoimatekijöitä turvapaikan hakemiselle tai humanitaariselle maa- hanmuutolle.

2. Eduskunta edellytti hallituksen huolehtivan turvapaikkamenettelyn nopeuttamisesta käsittelyaikojen lyhentämiseksi olennaisesti ja pysyvästi.

3. Eduskunta edellytti, että hallitus varaa valtion talousarvioesityksiin riit- tävän rahoituksen kotoutumisen edistämisestä annettavan lain tehokkaaseen ja kattavaan toimeenpanoon kuntakorvausten korottaminen mukaan lukien.

4. Eduskunta edellytti hallituksen antavan vuoden 2011 loppuun mennessä hallintovaliokunnalle selvityksen, jossa arvioidaan

1) asetetaanko kotoutumisen edistämisestä annettavassa laissa tarkoitettun perustietoaineiston omaksuminen Suomen kansalaisuuden saamisen edellytyk- seksi hakijoille tehtävässä testissä,

2) voidaanko kotoutumistukea maksaa maahanmuuttajille kieli- ja muiden opintojen edistymisen perusteella ja

3) onko syytä ohjata maahanmuuttajien kotoutumisen alkuvaiheen koulutusta nykyistä suuremmassa määrin ja pitkäjänteisemmin kansalais-, työväen- ja kansanopistojen tehtäväksi.

Valtioneuvosto päätti 29.12.2010 ryhtyä lausumasta aiheutuviin toimenpiteisiin.

1. Hallitus antaa eduskunnalle vaalikauden lopulla selonteon ulkomaalais-, maahanmuutto- ja kotouttamispolitiikasta ja sen toimivuudesta.

Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta (746/2011) tuli voimaan 1.9.2011. Lain tarkoituksena on ensisijaisesti ollut varmistaa, että kotoutumisen edistämistä koskevan lain (1386/2010) tultua voimaan vastaanotto toiminnalla on sen vaatima lainsäädännöllinen perusta. Lain tarkoituksena on myös turvata kansainvälistä suojelua hakeville ja tilapäistä suojelua saaville sekä ihmiskaupan uhreille yhdenmukaiset ja riittävät vastaanottopalvelut.

Lain merkittävimmät muutokset koskevat vastaanottokeskusten maksaman taloudellisen tuen irrottamista yleisestä toimeentulotuesta. Toimeentulotuen sijasta aikuisille maksetaan vastaanottorahaa ja ilman huoltajaa oleville lapsille käyttörahaa. Esimerkiksi yksinasuvalle ja yksinhuoltajalle maksettavan vastaanottorahan perusosa on 290 euroa kuukaudessa, ateriapalvelut tarjoavassa vastaanottokeskuksessa 85 euroa kuukaudessa. Ilman huoltajaa olevan alle 16-vuotiaan lapsen käyttöraha on 25 euroa kuukaudessa ja 16 vuotta täyttäneen 45 euroa kuukaudessa. Käyttöraha voi olla myös tätä pienempi, jos se on perusteltua lapsen ikä ja kehitystaso huomioiden.

Hakijoille maksettavan taloudellisen tuen irrottaminen yleisestä toimeentulotuesta yksinkertaistaa jossakin määrin tuen myöntämismenettelyä ja rakennetta. Muutoksella pyritään vähentämään taloudellisen tuen houkuttelevuutta perusteettomien hakemusten jättämiseen. Kansainvälistä suojelua hakeva oleskelee Suomessa laillisesti, mutta aina hakemuksensa ratkaisemiseen asti kuitenkin väliaikaisesti. Hakija saa osan toimeentulosta ja huolenpidosta hyödykkeinä vastaanottokeskuksesta, jolloin rahana maksettava osuus on aina alhaisempi kuin toimeentulotukeen oikeutetulla maassa asuvalla henkilöllä. Hakijamäärät ovat pysyneet alhaisella tasolla (noin 3100 turvapaikanhakijaa / vuosi). Näin ollen Suomen maahanmuuttoa koskevien säännösten ei voida katsoa muodostuneen vetovoimatekijäksi.

Yhteinen eurooppalainen turvapaikkajärjestelmä on ollut yksi sisäasiainministeriön EU-prioriteeteista Tukholman ohjelman hyväksymisestä lähtien. Yhteiseurooppalaisen turvapaikkajärjestelmän myötä turvapaikkahakemusten käsittelyn säännöt ja menettelyt yhdenmukaistuvat koko EU:ssa, mikä paitsi tehostaa menettelyä myös takaa turvapaikanhakijoiden oikeusturvan. Tukholman ohjelmassa yhteisen eurooppalaisen turvapaikkajärjestelmän toteutumisen määräajaksi on annettu vuosi 2012. Järjestelmään liittyvien säädösten ja direktiivien käsittelyssä on edetty Tanskan ja Kyproksen puheenjohtajuuskausien aikaan siinä määrin, että lainsäädännöllinen viitekehys yhteiselle turvapaikkajärjestelmälle saataneen hyväksytyä vuoden 2013 alkupuolella. Tulevaisuuden haasteena tuleekin olemaan yhteisen lainsäädännön täytäntöönpano ja soveltaminen siten, että tavoite yhteisestä turvapaikkajärjestelmästä toteutuisi käytännössä. Lainsäädännön täytäntöönpanon ohella yhteisen järjestelmän aikaansaamiseksi on tärkeää kehittää edelleen käytännön yhteistyötä

EASO:n koordinoimana. Suomi sitoutuu edistämään omalta osaltaan yhteiseen turvapaikkajärjestelmään liittyvän lainsäädännön täytäntöönpanoa. Käytännön yhteistyöhön osallistutaan EASO:n johdolla.

2. Maahanmuuttoviraston kehittämistoimilla on pyritty nopeuttamaan ja sujuvoittamaan turvapaikkamenettelyä. Toimilla on arvioitu olleen vaikutusta päätösmäärien nousuun vuoteen 2011 verrattuna (+418 päätöstä¹, pl. Dublin-päätökset). Turvapaikkahakemusten kokonaiskäsittelyaika on laskenut keskimäärin 10 vuorokaudella (v. 2011: 263 vrk, v. 2012: 253 vrk).

Turvapaikkahakemusten päätösrakennetta on selkeytetty ja puhuttelujärjestelyjä mallinnettu. Samalla on parannettu laatua, nopeutettu menettelyä ja lisätty yhdenmukaisuutta. Sekä selkeästi perusteettomat että selvästi myönteiset turvapaikkahakemukset on pyritty seulomaan mahdollisimman nopeasti turvapaikkaprosessin alkuvaiheessa. Maahanmuuttoviraston turvapaikkayksikön ja poliisin käytännön viranomaisyhteistyötä on lisätty.

Turvapaikkayksikön tulosalueiden työnjakoa ja organisointia on tehostettu ja pyritty vähentämään eri vaiheiden välisiä hukka-aikoja ja kuormittavuutta sekä lisäämään joustavuutta ja parantamaan ammattitaitoa. Työn seurantaa ja menettelyä on ohjeistettu ja parannettu. Turvapaikkapäätös on pyritty tekemään kaikilla tulosalueilla heti puhuttelun jälkeen.

Turvapaikka-asioiden muutoksenhakuprosessia on pyritty nopeuttamaan. Helsingin hallinto-oikeudessa varsinaisten turvapaikka-asioiden keskimääräistä käsittelyaikaa on pystytty lyhentämään vuoteen 2011 verrattuna 0,7 kuukaudella. Hallinto-oikeuteen vuodelle 2012 kohdennettu lisäresurssi (11 htv) on vaikuttanut oikeuden ratkaisukapasiteettia tehostavasti.

Helsingin hallinto-oikeus ja Maahanmuuttovirasto ovat tehostaneet yhteistyössä turvapaikkaprosessia. Käsittelyaikaa pidentäviä menettelyjä on poistettu ja tilastoseurantaa turvapaikka-asiamäärien kehittymisen arvioimiseksi laajennettu. Maahanmuuttoviraston ja hallintotuomioistuinten välinen sähköinen asiakirjaliikenne on käyttöönottoavaiheessa.

Poliisin keskimääräinen turvapaikkatutkinta-aika (v. 2012: 34 vrk, v. 2011: 41 vrk) on lyhentynyt ja maasta poistamismenettely tehostunut. Maasta poistettujen määrä nousi ja oli vuonna 2012 yhteensä 2 440 henkilöä, kun vastaava määrä vuonna 2011 oli 2 252 henkilöä. Maasta poistettujen osuus maasta poistamispäätöksen saaneisiin kasvoi ja oli viime vuonna 80 % (kasvua +5 %).

Turvapaikanhakijoiden vastaanottojärjestelmää on sopeutettu hakijamääriä vastaavasti. Majoituskapasiteetin käyttöastetta on pidetty mahdollisimman korkeana (90 %) vajaakäytön välttämiseksi. Laitosmuotoisesta asumismallista pyritään siirtymään edullisempaan asuntopohjaiseen malliin.

Vastaanotto toiminnan määrärahan todellinen supistuminen oli vuonna 2012 lähes 14,5 milj. euroa. Säästöistä huolimatta on vastaanotto toiminnan laatu ja lakisääteiset vastaanottopalvelut pystytty turvaamaan. Vastaanottokeskusten ohjausta on tehostettu ja toimintaa yhdenmukaistettu.

Turvapaikkaprosessin nopeuttamisella ja vastaanotto toiminnan sopeuttamistoimilla ei voida vaikuttaa kuntaan siirtymisen prosessiin eikä sen nopeuttamiseen. Keskimääräi-

1 vertailuajankohta 30.11.

nen odotusaika vastaanottokeskuksessa oleskeluluvan saannin jälkeen on tavoitteeseen nähden edelleen kaksinkertainen (tavoite keskimäärin 2 kk, toteuma keskimäärin 4 kk).

Kuntaan siirtymisen nopeuttamiseksi ovat vastaanottokeskukset tukeneet omaehtoista kuntaan muuttoa, kun virallinen sijoitusmenettely ei ole taannut kuntapaikkoja niitä tarvitseville.

3. Uudessa, 1.9.2011 voimaan tullessa laissa kotoutumisen edistämisestä (1386/2010, kotoutumislaki) säädetään maahanmuuttajan kotoutumista edistävästä toimenpiteistä siten, että ne muodostavat johdonmukaisen kokonaisuuden. Kotoutumisen ja työllistymisen nopeuttamiseksi laissa säädetään kotoutumisen alkuvaiheen palveluista, kuten kaikille annettavasta perustiedosta, ohjauksesta ja neuvonnasta, alkukartoituksesta, alkukartoituksen perusteella laadittavasta kotoutumissuunnitelmasta ja kotoutumiskoulutuksesta. Perustieto sisältää myös tietoa mahdollisuudesta osallistua alkukartoitukseen ja muihin kotoutumista edistäviin toimenpiteisiin. Perustietoaineisto ja alkukartoitus ovat 1.9.2011 voimaan tullessa kotoutumislaisissa uusia toimenpiteitä.

Perustietoaineisto on valmisteltu Euroopan sosiaalirahaston rahoituksella. Aineistoa kehitetään edelleen vuonna 2012 myös Euroopan sosiaalirahaston rahoituksella, jonka jälkeen perustietoaineiston päivittäminen ja jakelu edellyttää määrärahan varaamista tarkoitukseen valtion talousarviossa. Kotoutumislain säädös alkukartoituksesta on uusi, mutta alkukartoituksia on tehty osana työvoimapoliittista kotoutumiskoulutusta Opetushallituksen opetussuunnitelmasuosituksen mukaisesti. Työ- ja elinkeinotoimisto laatii alkukartoituksen työnhakijaksi rekisteröityneille ja ne rahoitetaan työ- ja elinkeinoministeriön pääluokasta momentilta 32.30.51, Työllistämisen-, koulutus- ja erityistoimet. Kunta laatii alkukartoituksen toimeentulotukiasiakkaille ja sitä pyytävälle muille maahanmuuttajille. Valtion korvaa kunnille alkukartoituksen laatimisesta aiheutuneet kustannukset laskennallisena korvauksena. Tarkoitukseen on varattu määräraha sisäasiainministeriön pääluokassa momentilla 26.40.30, Kunnille maksettavat korvaukset (vuonna 2012 työ- ja elinkeinoministeriön pääluokassa momentilla 32.70.30).

Kotoutumislain 45 §:n mukaisesti kunnille kansainvälistä suojelua saavista maksettavien laskennallisten korvausten tasoa nostettiin 1.1.2011 lukien 10 %. Uudessa kotoutumislaisissa korvausaikaa pidennettiin kolmesta vuodesta neljään vuoteen. Lain 45 §:ää muutettiin 16.12.2011 siten, että valtio korvaa 1.1.2012 lukien kunnalle laskennallista korvausta ulkomaalaislaissa tarkoitettussa pakolaiskiintiössä Suomeen otetuista henkilöistä vastaanotosta ja kotoutumistoimista neljän vuoden ajan ja muiden kansainvälistä suojelua saavien henkilöiden osalta kolmen vuoden ajan (1313/2011).

4. Hallitus antaa hallintovaliokunnalle selvityksen alkuvuodesta 2012.

1) Perustietoaineiston omaksumisesta Suomen kansalaisuuden edellytyksenä hallituksen selvityksessä viitataan sisäasiainministeriössä kansalaisuuslain muutostarpeista tehtyyn selvitykseen. Selvitystä käytettiin valmistelun pohjana kansalaisuuslain uudistusta valmisteltaessa. Eduskunta hyväksyi lakiesityksen 19.1.2011 (579/2011). Sisäasiainministeriön selvityksessä otettiin kantaa myös testien merkitykseen Suomen kansalaisuuden myöntämisen edellytyksenä sekä muun muassa tarkasteltiin kansainvälisiä käytäntöjä. Selvityksen johtopäätöksenä omaksumista lähtökohta, jonka mukaan mahdollisuus saada Suomen kansalaisuus tukee maahanmuuttajan kotoutumista ja yhteiskunnallisen yhteenkuuluvuuden

tunnetta. Tästä syystä hallituksen esitykseen ei sisällytetty yhteiskunta- ja historiatietoutta tai arvoja mittavia testejä. Tämänkaltaisten testien ei nähty toimivan maahanmuuttajan yksilöllisen kotoutumisprosessin tukena. Lisäksi testiin liittyvät hallinnolliset, oikeudelliset, pedagogiset ja hakijoiden yhdenvertaisuuteen liittyvät kysymykset eivät sisäasiainministeriön näkemyksen mukaan tukeneet testin käyttöönottoa Suomessa.

2) Kotoutumislain (1386/2010) valmistelussa tarkasteltiin erilaisia mahdollisuuksia tukea maahanmuuttajaa kotoutumiskoulutuksen aikana. Valitussa perusratkaisussa kotoutumistuki on useimmiten sidottu työmarkkinatukeen, ja sen pohjalla olevaan lainsäädäntöön. Työvoimaan kuulumattomien osalta kotoutumistuki voi olla sidottu toimeentulotukeen.

Työmarkkinatuen maksaminen kotoutumistukena edellyttää, että maahanmuuttajan ensimmäinen kotikunta Suomessa on merkitty väestötietojärjestelmään ja että hän noudattaa kotoutumissuunnitelmaa. Lisäksi edellytetään, että maahanmuuttaja on taloudellisen tuen tarpeessa ja täyttää muutoinkin työmarkkinatuen saamisen edellytykset. Kotoutumistukena maksettavaan työmarkkinatukeen sovelletaan samoja säännöksiä kuin normaaliin työmarkkinatukeen. Edellytyksenä on toisin sanoen muun muassa se, että hänen voidaan katsoa asuvan Suomessa soveltamisalain mukaisesti.

Kotoutumisen edistämisestä annettua lakia valmisteltaessa haluttiin korostaa maahanmuuttajan omaa aktiivisuutta kotoutumisprosessissa, erityisesti kielen opiskelussa. Lain 17 §:n 3 momenttiin otettiin tämän vuoksi säännös, jonka mukaan maahanmuuttajan on noudatettava suunnitelmaansa sekä hakeuduttava ja osallistuttava säännöllisesti kotoutumissuunnitelmaan sisältyvään suomen tai ruotsin kielen opetukseen ja muihin suunnitelmassa sovittuihin toimenpiteisiin ja palveluihin. Kotoutumiskoulutuksessa keskeinen osa on suomen tai ruotsin kielen oppimisella. Maahanmuuttajan kieltäytyessä ilman pätevää syytä osallistumasta kotoutumissuunnitelmassa yksilöidysti sovittuun toimenpiteeseen, hänen oikeuttaan kotoutumistukena maksettavaan etuuteen voidaan rajoittaa siten kuin työttömyysturvalaissa (1290/2002) säädetään tai alentaa siten kuin toimeentulotuesta annetussa laissa säädetään. Sanktiot ovat vastaavia kuin työstä, työvoimapoliittisesta toimenpiteestä, aktiivointisuunnitelman laadinnasta tai esimerkiksi kuntouttavasta työtoiminnasta kieltäytyttäessä. Lienee perusteltua, että seuraamukset ovat ainakin joltain osin yhteismitallisia.

Perustuslain 19 §:n 1 momentin mukaan jokaisella, joka ei kykene hankkimaan ihmisarvoisen elämän edellyttämää turvaa, on oikeus välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon. Oikeus koskee kaikkia ja sen tarkoituksena on turvata ihmisarvoisen elämän edellytysten vähimmäistaso (HE 309/1993 vp., s. 69/II). Säännöksellä jokaiselle on perustettu subjektiivinen oikeus, jolla on läheinen yhteys toimeentulotukeen. Perustuslakivaliokunta on muun muassa katsonut, että toimeentulotukea voidaan käytännössä pitää perustuslain 19 §:n 1 momentissa tarkoitetun ihmisarvoisen elämän edellyttämän välttämättömän toimeentulon ja huolenpidon takuuna siltä osin kuin turvaa annetaan rahamääräisinä suorituksina (PeVL 31/1997 vp, s. 2/II, PeVL 20/1998 vp, s. 2/II, PeVL 18/2001 vp, s. 4/I). Perustuslain 19 §:n 1 momentin subjektiivisen oikeuden perustavasta luonteesta ja perustuslain 22 §:ssä julkiselle vallalle asetetusta perusoikeuksien turvaamisveloitteesta on kuitenkin johdettavissa lainsäätäjään kohdistuva velvoite järjestää tukijärjestelmä sellaiseksi, että yksilöillä on riittävät tosiasialliset mahdollisuudet päästä oikeuksiinsa (vrt. PeVL 31/1997 vp, s. 3/I).

Kotoutumissuunnitelmien edellytetään sisältävän kattavasti sellaisia toimenpiteitä, jotka edistävät kotoutumista ja soveltuvat yhteisesti sovittuun palvelukokonaisuuteen. Keskeinen väline kotoutumista edistävien ja tukevien taitojen saavuttamiseksi on kotoutumiskoulutus, jota järjestetään sekä työvoimapolitiittisena että omaehtoisena koulutuksena.

Kotoutumiskoulutuksesta ei ole ollut omaa erillislainsäädäntöä. Aikuisten kotoutumiskoulutus järjestetään pääasiassa työvoimapolitiittisena aikuiskoulutuksena, josta säädetään julkisesta työvoimapalvelusta annetussa laissa (1295/2002). Kotoutumisen edistämisestä annettuun lakiin on otettu säännökset kotoutumiskoulutuksesta. Pääpaino koulutuksessa on kielen opiskelussa.

Kotoutumiskoulutuksena voidaan järjestää myös omaehtoisena opiskeluna. Opintojen seurantaan sovelletaan, mitä julkisesta työvoimapalvelusta annetussa laissa säädetään. Julkisen työvoimapalvelulain 9 luvun 6 §:n mukaan työnhakijan on osallistuttava säännöllisesti koulutus- tai opintosuunnitelman mukaiseen opetukseen. Työttömyysetuuden saamisen edellytyksenä on, että työnhakija etenee opinnoissaan. Korkeakouluopintojen katsotaan etenevän riittävästi, jos työnhakija saa tutkintoonsa kuuluvia opintosuorituksia keskimäärin 5,5 opintopistettä opiskelukuukautta kohti. Muiden opintojen osalta edellytetään, että opinnot etenevät koulutus- tai opintosuunnitelmassa tarkoitetulla tavalla.

Mikäli maahanmuuttajan omaehtoisia opintoja ei tuettaisi enää työttömyysetuudella huonon opintomenestyksen takia, saisi hän jatkossakin edelleen kotoutumistukena maksettavaa työmarkkinatukea tai toimeentulotukea.

Kotoutumistuen saamisen edellytysten sitominen opintomenestykseen voisi saattaa kotoutumiskoulutuksessa olevat maahanmuuttajat eriarvoiseen asemaan, sillä maahanmuuttajien koulutustaustat eroavat varsin paljon toisistaan maahan tultaessa. Kyse on myös alkuvaiheessa monien maahanmuuttajien vähimmäistoimeentulosta riippumatta siitä maksetaanko kotoutumistuki työmarkkinatukena tai toimeentulotukena. Lähtökohtana henkilön vähimmäistoimeentulon sanktioinnissa tulee olla, ettei sanktiointi saa kuitenkaan vaarantaa ihmisarvoisen elämän edellyttämää turvaa eikä olla muutenkaan kohtuutonta.

Kotoutumiskoulutusta kehitetään vuosina 2010–2013 Osallisen Suomessa -hankkeen puitteissa, ja hanketta ohjaa lain kotoutumisen edistämisestä 9 luvun säännökset kokeilusta. Tavoitteena on, että hankkeen tuloksena arvioidaan kokonaisuudessaan kotoutumiskoulutusta ja siihen liittyvää rahoitusta, tukimuotoja ja lainsäädäntöä. Tässä yhteydessä tulevat arvioitaviksi myös kotoutumiskoulutuksen piirissä olevien etuusjärjestelmä, sekä mahdollisuudet sitoa taloudellista tukea opintomenestykseen.

3) Kotoutumista edistäviä toimenpiteitä ja palveluja järjestetään osana kunnallisia peruspalveluja ja työ- ja elinkeinohallinnon palveluja sekä muina kotoutumista edistävinä toimenpiteinä. Päävastuu työikäisten ja työvoimaan kuuluvien maahanmuuttajien neuvonnasta, ohjauksesta ja koulutuksesta on työ- ja elinkeinotoimistoilla (TE-toimisto), työvoimaan kuuluttamattomien maahanmuuttajien kotouttamispalvelujen järjestämisestä vastaavat kunnat.

Oppivelvollisuuden ylittäneiden maahanmuuttajien kieli- ja yhteiskuntaan ohjaavaa koulutusta, kotoutumiskoulutusta järjestetään pääasiassa työvoimapolitiittisena aikuiskoulutuksena, josta säädetään julkisesta työvoimapalvelusta annetussa laissa (1295/2002). Maahanmuuttaja voi hakeutua myös opetushallinnon hallinnoimaan omaehtoiseen koulutukseen.

Maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen sisältöä on kehitetty tiiviissä yhteistyössä Opetushallituksen kanssa ja sitä toteutetaan ”Aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutus” -suosituksen mukaan. Suositusta voidaan soveltaa työvoimapolitiittiseen koulutukseen ja omaehtoiisiin opintoihin. Suosituksen mukaan aikuisen maahanmuuttajan kotoutumiskoulutuksen tehtävänä on antaa aikuiselle maahanmuuttajalle sellaiset kielelliset, yhteiskunnalliset, kulttuuriset ja elämänhallintaan liittyvät valmiudet, joiden avulla hän pystyy selviytymään jokapäiväisen elämän tilanteissa uudessa ympäristössään, toimimaan työelämässä, hakeutumaan jatko-opintoihin sekä toimimaan suomalaisen kansalaisyhteiskunnan aktiivisena, täysivaltaisena ja tasa-arvoisena jäsenenä.

Ennen varsinaista kotoutumiskoulutusta voidaan tarvittaessa järjestää luku- ja kirjoitustaidon opintoja. Luku- ja kirjoitustaidottomien koulutusta hankittaessa tulee ottaa huomioon ko. koulutusta koskeva opetushallituksen opetussuunnitelma.

Työvoimapolitiittisella aikuiskoulutuksella parannetaan työikäisen väestön ammattitaitoa ja mahdollisuuksia saada työtä tai pysyä työmarkkinoilla. Siksi työvoimapolitiittinen aikuis-koulutus on pääasiassa ammatillisia valmiuksia edistävää koulutusta. Valmentavan työvoimakoulutuksen ensisijainen tavoite ei ole välitön työllistyminen, vaan sen avulla ohjataan työnhakijoita valitsemaan sopivia ammatillisia koulutusvaihtoehtoja ja parannetaan esimerkiksi maahanmuuttajien työllistymisedellytyksiä. Hankittavaan koulutukseen voi käytännön ammatillisten valmiuksien parantamiseksi sisältyä työssä oppimista ja harjoittelua.

Työ- ja elinkeinohallinto hankkii maahanmuuttajien tarvitsemaa työvoimapolitiittista kotoutumiskoulutusta valmentavana koulutuksena. Työvoimapolitiittisena aikuiskoulutuksena järjestetty kotoutumiskoulutus ei ole riittänyt, eikä tulevaisuudessakaan riitä vastaamaan muodoltaan ja määrältään kaikkeen kieli- ja kotoutumiskoulutuksen tarpeeseen. Työvoimapolitiittista kotoutumiskoulutusta ei myöskään ole välttämättä tarjolla jokaisessa yksittäisessä kunnassa.

Julkisesta työvoimapolitiittisesta annetun lain mukaan työnhakijan omaehtoista opiskelua kansanopistoissa, kansalais- ja työväenopistoissa ja muissa vapaan sivistystyön oppilaitoksissa voidaan tukea työttömyysetuudella. Omaehtoista opiskelua voidaan kotoutumislain mukaisesti tukea kotoutumistukena maksettavalla työmarkkinatuella. Omaehtoisella koulutuksella voidaan parantaa kotoutujien yksilölliset tarpeet ja voimavarat huomioonottavaa koulutustarjontaa. Myös paikkakunnilla, joilla maahanmuuttajien pienestä määrästä johtuen on ollut vaikeuksia hankkia kotoutumiskoulutusta työvoimapolitiittisena koulutuksena, on kotoutujia voitu ohjata muutoin alueella toteutettaviin heille soveltuviin koulutuksiin.

Omaehtoisesta koulutuksesta määrät ovat viime vuosina kasvaneet, mutta kasvun myötä on kuitenkin syntynyt koulutukseen ohjaamiseen ja sen seurantaan liittyviä ongelmia. Kotoutumisprosessin etenemistä saattaa olla vaikea seurata, kun koulutuksen sisällöstä ja tavoitteista ei ole tarkkaa tietoa. Omaehtoisessa koulutuksessa on kotoutumistoimenpiteiden piiriin kuuluvien maahanmuuttajien lisäksi myös muita maahanmuuttajataustaisia opiskelijoita. Nykyiset tilastointikäytännöt ja seurantajärjestelmät eivät mahdollista kotoutujien erillistä seuranta.

Omaehtoisesta koulutuksesta tavoitteet määrittävät kunkin koulumuodon mukaan. Kotoutumiskoulutukseen liittyvät työelämätaitojen osaamisen kehittymiseen liittyvät sisällöt eivät aina sisälly näihin koulutuksiin. Siksi omaehtoisesta koulutuksesta osallistuvien ammatil-

lisen osaamisen kartoittaminen, ammatillisen kehittymisen suunnitelmien teko tai työllistymisen tukeminen jää usein huomiotta.

Vapaan sivistystyön rahoitus on osa laskennallista valtionosuusjärjestelmää. Vapaan sivistystyön valtionosuus on 57 %. Rahoituksessa ei ole lakisääteistä kuntaosuutta, mistä syystä opiskelijoilta perittävät maksut ovat oleellinen osa toiminnan rahoitusta. Opintosevelmiävustuksilla lisätään oppilaitosten mahdollisuuksia olla perimättä tai alentaa maksuja niiltä kohderyhmiltä, joiden osallistumista vapaan sivistystyön opintoihin halutaan lisätä. Maahanmuuttajat ovat yksi kohderyhmistä.

Kotoutumiskoulutuksen sisältöön ja järjestämiseen liittyy monia kehittämistarpeita. Koulutuksen kehittäminen on tärkeää maahanmuuttajien kotoutumisen edistämiseksi ja nopeuttamiseksi. Vuoden 2013 lopussa päättyvässä Osallisena Suomessa -kokeilussa kehitetään uusia kotoutumiskoulutuksen sisältöjä ja -malleja. Kokeilun arvioinnin perusteella selvitetään edellytykset ottaa kokeilun toimenpiteitä osaksi lainsäädäntöä valtakunnallisena, pysyvänä kotoutumiskoulutuksen mallina. Tällöin pyritään huomioimaan paremmin maahanmuuttajien erilaiset taustat ja lähtökohdat sekä selkiyttämään eri toimijoiden roolia kotoutumiskoulutuksen järjestämisessä. Myös vapaan sivistystyön oppilaitosten roolia kotoutumisen tukemisessa selvitetään Osallisena Suomessa -kokeilussa.

Poliisin pitkän aikavälin tehtävä-, resurssi- ja rahoitussuunnitelma sekä poliisimiehen hätävarjelua koskevat säännökset

HE 224/2010 vp — EV 371/2010 vp

Hallintovaliokunta

1. Eduskunta edellytti hallituksen laativan ajantasaisen poliisin pitkän aikavälin tehtävä-, resurssi- ja rahoitussuunnitelman, johon myös sitoudutaan.
2. Eduskunta edellytti hallituksen tarkkaan seuraavan poliisimiehen hätävarjelua koskevien säännösten toimivuutta ja ryhtyvän tarvittaessa toimenpiteisiin lainsäädännön tarkistamiseksi.

Valtioneuvosto päätti 21.7.2011 ryhtyä lausumasta aiheutuviin toimenpiteisiin.

Sisäasiainministerin 4.10.2011 asettama työryhmä, jonka tehtävänä oli selvittää poliisin tulosohjausta ja voimavarojen kohdennusta, luovutti raporttinsa maaliskuun 2012 alussa.

Hallituksen kehyspäätöksessä 4.4.2012 poliisille myönnettiin tasokorotuksena lisärahoitusta talouden tasapainottamiseen ja toimintakyvyn varmistamiseen. Lisäksi poliisi toteuttaa osana taloutensa tasapainottamista toimenpiteet, jotka merkitsevät menotason alentumista vuoteen 2016 mennessä yhteensä 35 milj. eurolla. Tähän perustuen sisäasiainministeri asetti 12.4.2012 poliisin hallintorakenteen kehittämistä valmistelevalle hankkeelle. Hanke luovutti esityksensä ministeri Räsäselle elokuussa 2012. Sisäisen turvallisuuden ministeriryhmän puolettua rakennemuutoksen jatkamista, ministeri Räsänen esitti linjauksensa hankkeen jatkovalmistelun pohjaksi. Tavoitteena on, että uudistukset tulisivat voimaan 1.1.2014 alkaen. Ministerityöryhmä edellytti lisäksi selvitystä Poliisihallituksen ja ministeriön poliisiosaston tehtävistä ja asemasta. Tehtävään asetetun selvitysmiehen

selvitys sekä poliisin hallintorakennemuutostusta selvittäneen hankeryhmän ehdotukset on luovutettu sisäasiainministerille 13.2.2013.

Uusi poliisilaki (872/2011) tulee voimaan 1.1.2014. Valtioneuvosto ryhtyy lain voimaantulosta lähtien seuraamaan poliisimiehen hätävarjelua koskevien säännösten toimivuutta ja ryhtyy tarvittaessa toimenpiteisiin lainsäädännön tarkistamiseksi.

1.5 Puolustusministeriö

Asevelvollisten taloudelliset etuudet

HE 37/2007 vp — EV 110/2007 vp

Puolustusvaliokunta

Eduskunta edellytti 11.12.2007, että hallitus ryhtyy toimiin varusmiespalvelusajan ottamiseksi huomioon eläkkeen määräytymisessä sekä kotiuttamisrahan maksamiseksi palveluksesta kotiutuville. Eduskunta edellyttää lisäksi, että asevelvollisille kuuluvia taloudellisia etuuksia kehitetään edelleen.

Asevelvollisten taloudellista ja sosiaalista asemaa on pyritty kehittämään pitkäjänteisesti ja suunnitelmallisesti. Pääesikunnassa laadittiin vuonna 2000 ensimmäinen Asevelvollisten etuusohjelma vuosille 2000–2004, jonka perusteella puolustusministeriö asetti Asevelvollisten taloudellista ja sosiaalista asemaa selvittävän työryhmän vuodeksi 2004. Asevelvollisten etuuksien kehittämistä jatkoi puolustusministeriön koordinoiva poikkihallinnollinen yhteistyöfoorumi, joka on toiminnassaan systemaattisesti korostanut asevelvollisten taloudellisten ja sosiaalisten etujen parantamisen sekä heidän yhteiskunnallisen asemansa (työelämä, opinnot) arvostamisen merkitystä. Asiaa korostetaan myös asevelvollisuuden yhteiskunnallisia vaikutuksia selvittäneessä työryhmän raportissa.

Yhteistyöfoorumin linjausten mukaisesti asevelvollisten taloudellisia etuuksia on parannettu vuosina 2006–2012 seuraavasti:

- Asevelvollisten päivärahoja korotettiin palvelusaikojen (6–9–12 kk) mukaan porrastetuna vuonna 2007 ja asevelvollisten päivärahoja ja erilliskorvauksia vuonna 2009. Vuonna 2011 korotettiin sekä asevelvollisten päivärahoja että erilliskorvauksia.

- Asevelvollisten matkakustannusten korvaamisesta ja maksuttomien lomamatkojen lukumäärästä säädetään asevelvollisuuslaissa ja terveydenhuollon järjestämisestä puolustusvoimissa annetussa laissa tarkoitetuista etuuksista annetussa puolustusministeriön asetuksessa (1444/2007). Asetuksen mukaan tällä hetkellä maksuttomien lomamatkojen määrä Suomessa on 180 päivää palvelevalla 18 matkaa, 270 päivää palvelevalla 29 matkaa ja 362 päivää palvelevalle 39 matkaa. Nykyisin käytännössä lähes kaikki varusmiesten julkisin kulkuvälinein tekemät lomamatkat ovat maksuttomia.

- Reserviläispalkan maksuperusteet uusittiin vuonna 2008, jolloin reserviläispalkka sidottiin puolustusministeriön palkkataulukkoon. Tämän mukaisesti reserviläispalkkoja korotettiin vuosina 2011 ja 2012.

– Sotilasavustuslakia uudistettiin vuonna 2009 siten, että omaisuuden vaikutus sotilasavustuksen myöntämiseen poistui.

Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelman mukaan yleistä asevelvollisuutta kehitetään Siilasmaan raporttiin tukeutuen. Asevelvollisuuden yhteiskunnallisia vaikutuksia selvittäneessä raportissa esitetään useita parannuksia varusmiesten taloudellisiin ja sosiaalisiin etuuksiin (mm. pitkään palvelevien varusmiesten päivärahan korottaminen, kotiuttamisrahan palauttaminen ja eläkkeen kertyminen varusmiespalvelusajalta). Osa työryhmän ehdotuksista on jo saatettu käytäntöön puolustusministeriön omin toimenpitein, mm. asevelvollisten päivärahoja korottamalla. Muiden osalta tehdään tarvittavia lisäselvityksiä ja osaa esityksistä joudutaan arvioimaan uudelleen taloudellisten resurssien asettamisissa puitteissa. Kotiuttamisrahan osalta toimenpiteet kuuluvat sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalle.

1.6 Valtiovarainministeriö

Alueellistamishankkeet

VNS 3/2004 vp — EK 21/2004 vp

Hallintovaliokunta

1. Eduskunta edellytti 28.10.2004 hallituksen huolehtivan siitä, että alueellistamistarkasteluun otetaan koko valtion hallinto – mukaan lukien muussakin kuin virastomuodossa hoidettavat valtion toiminnot – ministeriöiden ydinosia lukuun ottamatta ja siitä, että alueellistamistoimenpiteistä valtiolle siirtymävaiheessa aiheutuvien ylimääräisten menojen kattamiseen varataan vuosittain valtion talousarvioon riittävät määrärahat.

2. Eduskunta edellytti hallituksen huolehtivan siitä, että alueellisen kehittämisen kannalta merkittäviä taloudellisia voimavaroja kootaan yhteen, alueellistetaan ja lisätään sitomattomien maakunnallisten kehittämisvarojen osuutta sekä siitä, että maakunnan liittojen roolia aluekehityslain mukaisina aluekehitysviranomaisina vahvistetaan alueellistettujen ja alueellistettävien voimavarojen suuntaamisessa muun muassa lisäämällä maakuntaohjelmien toteuttamissuunnitelmien sitovuutta ja vaikuttavuutta.

3. Eduskunta edellytti hallituksen seuraavan tarkkaan alue- ja rakennepoliittikkaan liittyvien toimintajärjestelmien ja menettelytapojen toimivuutta ja aluepolitiikan vaikuttavuutta sekä ryhtyvän seurannan edellyttämiin tarpeellisiin toimenpiteisiin.

1. Muussa kuin virastomuodossa hoidettavia valtion toimintoja hoitavat lähinnä säätiöt, yhdistykset, valtion talousarvion ulkopuoliset rahastot, valtionenemmistöiset ja valtion osakkuusyhtiöt sekä valtion liikelaitokset. Nykyisen alueellistamislain (362/2002) mukaan sitä ei sovelleta valtion liikelaitoksiin.

Valtiovarainministeriön asettama työryhmä selvitti vuonna 2010 muussa kuin virastomuodossa hoidettavien valtion toimintojen alueellistamismahdollisuuksia. Työryhmä kartoitti muussa kuin virastomuodossa valtion tehtäviä hoitavat organisaatiot ja teki ehdotuksensa siitä, minkä organisaatioiden osalta voitaisiin ainakin tarkastella alueellistamismahdollisuuksia. Työryhmä katsoi, että aina kun alueellistamisasetuksen mukaiset ehdot täyttyvät, tulee harkita organisaation vaihtoehtoista sijoittumismahdollisuutta pääkaupunkiseudun ulkopuolelle. Suomen metsäkeskuksen julkisen palvelun yksikön keskusyksikön sijoittaminen Lahteen on esimerkki tällaisesta muussa kuin virastomuodossa hoidettavan valtion toiminnon alueellistamisesta.

Alueellistamishankkeita on rahoitettu hallinnonalan sisäisinä kehysirtoina, käytämällä tuottavuuden kehittämisestä muodostuvaa säästöä sekä valtiovarainministeriön tuottavuusrahalla, kun kyseessä on ollut valtiovarainministeriön tuottavuushankkeeksi hyväksymä hanke, esimerkiksi muodostettaessa tukipalveluiden palvelukeskusta.

Alueellistamishankkeet on voitu rahoittaa edellä kuvattuja rahoituslähteitä hyödyntämällä.

Lausuma ei anna aihetta enempiin toimenpiteisiin.

2. Vuonna 2011 toteutettiin ensimmäisen kerran aluehallinnon uudistamisen (ALKU) lainsäädännön ja alueiden kehittämislain mukainen ELY-keskusten aito tulosohtausprosessi, joka perustui uuden hallituksen hallitusohjelma- ja muihin linjauksiin. Alueellisen kehittämisen voimavarojen kulkua on koottu ELY-keskusten ohjausprosessiin ja keskusten ohjausasiakirjoissa suunnataan suuri osa alueiden kehittämisen kannalta merkittävistä valtion talousarvion määrärahoista.

Maakuntien liitot ovat olleet aktiivisesti mukana ELY-keskusten strategisten tulossopimusten valmistelussa. Aluehallinnon uudistuksessa maakuntien vaikutusvaltaa haluttiin lisätä myös vahvistamalla maakuntaohjelman ja sen toteuttamissuunnitelman vaikuttavuutta suhteessa viranomaisiin. Asiakirjojen vaikuttavuuden muutosta pyritään selvittämään tarkemmin seuraavien maakuntaohjelmien valmistelun yhteydessä vuoden 2013 aikana, kun nykyisten maakuntaohjelmien ulkopuolisia arviointeja tehdään.

Valtioneuvoston selonteko aluehallintouudistuksen toimeenpanosta ja toteutuksesta (VNS 1/2013) on annettu eduskunnalle 27.2.2013.

Valtioneuvoston päätettäväksi tuli vuoden 2012 alussa valtioneuvoston ohjesäännön 4 § 3 kohdan mukaisia alueellisia määrärahajakoja yhteensä lähes 900 miljoonaa euroa. Määrärahat jaettiin valtioneuvoston päätöksillä alueviranomaisten käyttöön.

Talousohjelman epävarmuudesta aiheutuneet valtion talouden sopeutustoimet ovat vaikuttaneet myös ohjelmiin sitomattoman maakunnan kehittämisrahaan. Vuoden 2012 talousarviossa sitomattoman määrärahan osuus väheni osana hallitusohjelman mukaisia menosäästöjä 14,6 miljoonalla eurolla edellisvuodesta. Maakunnan liitot päättivät vuonna 2012 alueiden kehittämishankkeisiin käytettävästä rahoituksesta heille myönnetyn määrärahan puitteissa.

Lausuma ei anna aihetta enempiin toimenpiteisiin.

3. EU:n alue- ja rakennepolitiikan uuden ohjelmakauden (2014+) valmistelu on käynnistynyt vuonna 2011. Hallitus on edellyttänyt rakennerahastotoiminnan toteuttamista integroidusti, tehokkaasti ja tuloksellisesti. Ohjelmakauden suunnittelussa lähtökohtina

ovat varojen käytön selkeät tavoitteet, elinkeino- ja työllisyyspoliittinen vaikuttavuus sekä hallinnon yksinkertaisuus ja tehokkuus. Vuosien 2012–2013 aikana laaditaan komission kanssa investointi- ja kumppanuussopimus sekä rakennerahasto-ohjelmat, joissa täsmennyvät tavoitteet, seuranta ja hallintojärjestelmä. Alueiden kehittämislaki (1651/2009) ja rakennerahastolaki (1653/2009) uudistetaan muutosten vaatimalla tavalla. Kuluvalla ohjelmakaudella on kevennetty tuensaajien ja hanketoimijoiden hallinnollista taakkaa ottamalla käyttöön yksinkertaistettuja kustannusmalleja eli kiinteähintaisina ilmoitettavat välilliset kustannukset (flat rate) ja kertakorvaus.

Lausuma ei anna aihetta enempiin toimenpiteisiin.

Valtionosuusuudistus

HE 88/2005 vp — EV 191/2005 vp

Hallintovaliokunta

4. Eduskunta edellytti 13.12.2005 hallituksen seuraavan ja arvioivan ammattikorkeakoulujen rahoitusjärjestelmän toimivuutta ja uudistuksen vaikutuksia muun muassa järjestelmän läpinäkyvyyteen, koulutuksen tuloksellisuuteen ja laatuun sekä rahoitusperustaan, ja ensi tilassa ryhtyvän tarvittaessa seurannan ja arvioinnin perusteella tarpeellisiin lainsäädäntötoimenpiteisiin.

Valtionosuusuudistuksen toisen vaiheen lainsäädäntö tuli voimaan vuoden 2010 alusta. Kuntatalouden kiristymisen johdosta se toteutettiin niin, että vain välttämättömät peruste-muutokset tehtiin. Kuntakohtaiset muutosvaikutukset ensimmäisen vaiheen perusteisiin eliminoitiin samasta syystä siirtymätasauksella. Siten ei ole tarvetta harkinnanvaraisella avustuksella tasata siirtymävaikutuksia. Myöskään lasten avohuollon tai muuta ennaltaehkäisevien kustannusten kerrointa ei kuntakohtaisten muutosvaikutusten johdosta tässä vaiheessa voitu sisällyttää järjestelmään. Vuonna 2009 on valmisteltu ammattikorkeakoulujen ohjauksen muutos vuoden 2010 alusta. Aloituspakkasäätelyn sijasta sovitaan koulutusala-kohtaisista tutkintotavoitteista.

Hallitusohjelman mukaan valtionosuusjärjestelmä uudistetaan osana kuntarakennemuutosta. Järjestelmää yksinkertaistetaan ja selkeytetään. Järjestelmän kannustavuutta parannetaan. Uudistustyö käynnistettiin kesäkuussa vuonna 2012. Selvitysmiehen linjat uudeksi valtionosuusjärjestelmäksi tulee esitellä vuoden 2013 loppuun mennessä. Hallituksen esitys käsitellään eduskunnassa keväällä 2014. Uuden valtionosuusjärjestelmän on määrä tulla voimaan 1.1.2015.

Kiinteistörahastolainsäädäntö

HE 175/2008 vp — EV 46/2009 vp

Talousvaliokunta

Eduskunta edellytti 28.4.2009, että hallitus seuraa kiinteistörahastolainsäädännön toimivuutta ja soveltamisalan asianmukaisuutta, esimerkiksi kiinteistöra-

hastotoiminnan laajentamismahdollisuuksia infrastruktuurihankkeisiin, ja tarvittaessa valmistelee muutokset lainsäädäntöön sekä antaa vuoden 2010 loppuun mennessä talousvaliokunnalle selvityksen seurantansa tuloksista ja mahdollisista toimenpiteistä.

Kiinteistörahastolainsäädännön muutos tuli voimaan 1.1.2010, joten sen soveltamisesta ei ole kertynyt vielä paljonkaan kokemuksia. Sama koskee muutokseen liittyvää lakia eräiden asuntojen vuokraustoimintaa harjoittavien osakeyhtiöiden veronhuojennuksesta (299/2009) samoin kuin viimeksi mainitun lain muuttamisesta annettua lakia (919/2010), jotka tulivat voimaan 17.11.2010. Ensimmäinen veronhuojennuslain mukaista toimintaa harjoittava osakeyhtiömuotoinen kiinteistörahasto on perustettu ja sen kolmas toimintavuosi alkoi vuodenvaihteessa. Vaihtoehtoisia sijoitusrahastoja koskevan direktiivin täytäntöönpanon yhteydessä selvitetään kiinteistörahastolain muutostarpeita tavoitteena kiinteistösijoittamisen markkinoiden kehittyminen.

HE 155/2012 vp — EV 174/2012 vp
Valtiovarainvaliokunta

Eduskunta edellytti 18.12.2012, että vaiheittaisten muutosten kumulatiivinen vaikutus eduskunnan budjettivaltaan sekä kansalliseen suvereniteettiin on otettava korostetun huolellisesti huomioon, jos EU-sääntelyä jatkossa aiotaan edelleen vahvistaa kansallista päätöksentekoa rajoittavalla tavalla.

Valtioneuvosto päätti 20.12.2012 ryhtyä lausumasta aiheutuviin toimenpiteisiin.

Eduskunnan budjettivaltaa koskevia uusia EU-sääntelyehdotuksia ei ole annettu. Valtioneuvosto kiinnittää asiaan erityistä huomiota mahdollisen uuden EU-sääntelyn yhteydessä.

Aluehallintouudistus

HE 59/2009 vp — EV 150/2009 vp
Hallintovaliokunta

Eduskunta edellytti 11.11.2009 hallituksen huolehtivan siitä, että eduskunnalle annetaan seikkaperäinen selonteko vuoden 2012 loppuun mennessä aluehallintouudistuksen toimeenpanosta ja toteutumisesta ottaen huomioon muun ohella 1) uudistuksen eri tavoitteet, 2) virastojen ja keskusten toiminta-ajatus, toimiala ja tehtävät, 3) aluejakojen toimivuus, 4) asiakas- ja kansalaislähtöisyyden toteuttaminen sekä palvelujen saatavuus kielelliset palvelut mukaan lukien, 5) ohjausjärjestelmä ja johtaminen, 6) taloudelliset resurssit ja henkilöstön asema, 7) tuottavuus ja vaikuttavuus, 8) asioiden käsittelyn riippumattomuus ja puolueettomuus sekä oikeusturva, 9) viranomaisyhteistyö eri hallinnon tasoilla ja niiden välillä ja 10) alueellisen tahdonmuodostuksen käytännön vaikuttavuus valtion toimen-

piteissä sekä että tarvittaessa ryhdytään jo aikaisemmin uudistuksen seurannan edellyttämiin toimenpiteisiin.

HE 161/2009 vp — EV 205/2009 vp
Hallintovaliokunta

Eduskunta edellytti 4.12.2009 hallituksen huolehtivan siitä, että 1) välittömästi ryhdytään selvittämään niitä kysymyksiä, jotka mahdollisesti liittyvät sisäisiin oikeudellisiin jännitteisiin päätösvallan ja muun puhevallan käyttämisessä uusissa aluehallinnon viranomaisissa ja että 2) samalla ryhdytään selvittämään uudistuksesta mahdollisesti johtuvia hallinto-oikeuksien alueellisen toimivallan sääntelyn epäselvyyksiä sekä, että 3) ensitilassa ryhdytään selvitystyön tai muutoin ilmenevien seikkojen edellyttämiin toimenpiteisiin.

Valtiovarainministeriön asettama työryhmä valmisteli ehdotuksen selonteoksi aluehallintouudistuksen toimeenpanosta ja toteuttamisesta. Ehdotus valmisteltiin yhteistyössä aluehallintovirastoja ja elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksia ohjaavien ministeriöiden ja muiden tahojen sekä henkilöstöjärjestöjen kanssa ottaen huomioon eduskunnan lausuma (EV 150/2009 vp). Työryhmä sai työnsä valmiiksi 31.8.2012.

Työ- ja elinkeinoministeriö sekä ympäristöministeriö teettivät loppuvuonna 2012 aluehallinnon tehtäviin olennaisesti liittyvät selvitykset, jotka valmistuivat joulukuussa. Valtiovarainministeriö piti tarkoituksenmukaisena ottaa selvitysten tulokset ja ehdotukset huomioon aluehallinnon uudistuksesta annettavan selonteon valmistelussa. Selonteon jättämiselle saatiin jatkoaika helmikuun loppuun 2013.

Valtiovarainministeriön 21.1.2010 asettama aluehallinnon uudistamishankkeen seurantaryhmä toimii 21.1.2010–28.2.2013. Seurantaryhmässä ovat edustettuina kaikki aluehallinnon viranomaisten toiminnalliseen ohjaukseen osallistuvat ministeriöt, valtioneuvoston kanslia, puolustusministeriö, aluehallintovirastot, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset, maakunnan liitot, Suomen Kuntaliitto sekä asianomaiset henkilöstöjärjestöt. Seurantaryhmä on ohjannut selonteon valmistelua sekä seurannut ja edistänyt uudistuksen toimeenpanoa ja etenemistä sekä aluehallinnon uudistamishankkeelle asetettujen tavoitteiden toteutumista.

Valtioneuvoston selonteko aluehallintouudistuksen toimeenpanosta ja toteutuksesta (VNS 1/2013) on annettu eduskunnalle 27.2.2013. Siinä käsitellään seikkaperäisesti lausumassa mainitut asiat. Lausuma (EV 150/2009 vp) ei anna aihetta enempään toimenpiteisiin.

Eduskunnan vastaukseen (EV 205/2009 vp) liittyen tietoon ei ole toistaiseksi tullut sellaisia vastauksessa tarkoitettuja ongelmia tai epäkohtia, jotka olisivat vaatineet keskitetysti ohjattuja ja välittömiä toimenpiteitä. Eduskunnan vastauksessa edellytetty selvitystyö on toteutettu asianomaisissa ministeriöissä.

Lausuman 1. kohtaan ympäristöministeriö on ilmoittanut, että yhteistyössä aluehallintovirastojen sekä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten kanssa on useissa eri yhteyksissä käsitelty puhevallan käyttämiseen ja toimivaltaan liittyviä oikeudellisia kysymyksiä sekä tähdennetty ympäristöasioiden valvontatehtävien puolueetonta hoitamista elinkeino-,

liikenne- ja ympäristökeskusten vastuualueiden välillä ja keskusten ympäristö ja luonnonvarat -vastuualueen sisällä.

Ympäristöministeriö on saanut aluehallinnon viranomaisilta tiedon, jonka mukaan ongelmia ei pääsääntöisesti ole ollut. Ylivohtajat tuntevat vastuualueen riippumattoman aseman. Tilanteet, joissa asiakkaat tai yhteistyötahot ovat joko ensin ottaneet yhteyttä väärään yksikköön tai hakeneet näkemykselleen tukea ylivohtajalta, on ratkaistu ja samalla on tarkistettu toimintamallit elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten sisällä kuntoon. Yksittäisissä tilanteissa esimerkiksi yleisen ympäristönsuojeluedun ja kalatalousedun valvonnassa on havaittu poikkeavia lausuntoja. Aluehallinnon viranomaiset pitävät tärkeänä, että tiettyjen ympäristötehtävien riippumattomuutta ja puolueettomuutta edelleen pidetään esillä ja tunnustetaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten toisinaan ristiriitaisetkin roolit. Lausuntoja elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksilta pyytävät aluehallintovirastojen ympäristölupavastuualueet pitävät tärkeänä, että elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten vastuualueiden roolit pysyvät erillään ja niiden edustamat intressit tulevat annetuissa lausunnoissa esitettyä sellaisinaan.

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten toimivaltakysymyksiä on ollut esillä ainakin luonnonsuojelun poikkeamispäätöksissä. Korkein hallinto-oikeus (KHO 2012:6) on esimerkiksi katsonut, että elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen ympäristövastuualue on toimivaltainen ratkaisemaan saman keskuksen liikennevastuualueen tekemän hakemuksen.

Ympäristöministeriö on kiinnittänyt huomiota siihen, että ympäristösuojeluviranomaiselle varmistetaan mahdollisuus hoitaa lakisääteiset tehtävät riippumattomasti. Huomiota on kiinnitetty myös ympäristöhallinnon resurssien turvaamiseen ja roolin vahvistamiseen mm. hallinnonalat ylittävien koordinaatiotehtävien hoitamisen turvaamiseksi. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten strategisiin tulossopimuksiin liitettiinkin toteamus, että resurssien oikealla kohdentamisella tulee varmistaa laissa määrättyjen perustehtävien hoitaminen siten, että asiakkaiden yhdenvertaiset palvelutarpeet, yleinen etu ja asioiden edellyttämä riippumaton käsittely turvataan.

Lausuman 2. kohtaan oikeusministeriö on ilmoittanut, että aluehallintoviranomaisten toimivallan ja hallinto-oikeuksien alueellisen toimivallan sääntelyyn liittyvät epäselvyydet ovat oikeusministeriön tiedossa ja asiaa on käsitelty työryhmämietinnössä. Tehtävien jako hallintotuomioistuinten kesken (OM 78/2010). Korkeimmasta hallinto-oikeudesta ja hallinto-oikeuksista saatujen tietojen mukaan on ilmennyt jonkin verran toimivaltaan liittyviä epäselvyyksiä. Tuomioistuimen toimivaltaa (forum) koskevista kysymyksistä on käyty oikeusministeriön lainvalmisteluosaston johdolla neuvotteluja aluehallinnon viranomaisien kanssa. Niissä on todettu, että toimivaltasäännösten tulkinta on syntyneen oikeuskäytännön myötä selkiintynyt, eikä välitöntä tarvetta säännösten muuttamiselle todettu olevan. Kysymys siitä, pitäisikö hallintolainkäyttölain 12 §:n 2 momenttia muuttaa siten, että se olisi nykyistä paremmin sovellettavissa myös aluehallintoviranomaisiin niissä tilanteissa, joissa aluehallintoviranomaisen toimialueena on koko maa, jäi selvittäväksi hallintolainkäyttölain laajempaa uudistamista koskevan oikeusministeriössä vireillä olevan lainvalmistelun yhteydessä.

Eduskunnalle annetussa valtioneuvoston selonteossa aluehallintouudistuksen toimeenpanosta ja toteutuksesta (VNS 1/2013) käsitellään myös lausumassa mainitut asiat.

Lausuma (EV 205/2009 vp) ei anna aihetta enempiin toimenpiteisiin.

Kuntien valtionosuudet

HE 174/2009 vp — EV 223/2009 vp

Hallintovaliokunta

Eduskunta edellytti 7.12.2009 hallituksen huolehtivan siitä, että 1) kuntien valtionosuusjärjestelmän uudistamista jatketaan saattamalla valtionosuuksien määrätymisperusteet ajan tasalle vastaamaan kuntien erilaisia olosuhteita ja palvelutarpeita sekä siitä, että 2) samalla kustannusneutraliteettiperiaatteesta poiketen lisätään selkeästi valtionosuuksia kuntien lakisääteisten tehtävien turvaamiseksi.

Vuoden 2010 alusta voimaan tulleen valtionosuusjärjestelmän tarkistuksen toimivuutta ja valtionosuusperusteiden uudistamistarvetta arvioidaan järjestelmän kehittämisen jatkotyössä. Rahoitusta koskevat esitykset tehdään kehys- ja talousarvioesitysten antamisen yhteydessä.

Hallitusohjelman mukaan valtionosuusjärjestelmä uudistetaan osana kuntarakenneuudistusta. Järjestelmää yksinkertaistetaan ja selkeytetään. Järjestelmän kannustavuutta lisätään. Uudistustyö käynnistettiin kesäkuussa vuonna 2012. Selvitysmiehen linjaukset uudeksi valtionosuusjärjestelmäksi tulee esitellä vuoden 2013 loppuun mennessä. Hallituksen esitys käsitellään eduskunnassa keväällä 2014. Uuden valtionosuusjärjestelmän on määrä tulla voimaan 1.1.2015. Vuonna 2011 valmisteltiin osana valtion menosäästöjä valtionosuusprosentin tilapäinen muutos, joka vähentää valtionosuuksia vuonna 2012. Vuosien 2013–2016 kehyspäätökseen sisältyi päätös lisävähennyksistä vuosille 2013–2015.

Arvonlisävero, soveltamiskäytäntö

HE 41/2010 vp — EV 111/2010 vp

Valtiovarainvaliokunta

Eduskunta edellytti 24.6.2010, että hallitus seuraa lainmuutoksen vaikutuksia soveltamiskäytäntöön ja arvioi sen pohjalta lain muutostarpeita sekä toimittaa tästä selvityksen valtiovarainvaliokunnalle vuoden 2012 loppuun mennessä.

Verohallinto toteutti valtiovarainministeriön toimeksiannosta vuoden 2012 aikana useita kyselyjä ja selvityksiä rakennusalan käännetyn verovelvollisuuden vaikutuksista yritysten toimintaan, verotus- ja soveltamiskäytäntöön sekä verotuottoon. Valtiovarainministeriö laati Verohallinnon selvitysten ja raporttien perusteella oman selvityksensä, jossa valtiovarainministeriö katsoo käännettyä verovelvollisuutta koskevan järjestelmän toimivan sille asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Valtiovarainministeriö toimitti selvityksensä valtiovarainvaliokunnalle 19.12.2012.

HE 146/2012 vp — EV 156/2012 vp
Valtiovarainvaliokunta

Eduskunta edellytti 17.12.2012, että valtiovarainministeriö seuraa lainmuutoksen vaikutuksia yritystoiminnan edellytyksiin. Ministeriön tulee lisäksi yhdessä Verohallinnon kanssa erityisesti seurata lainmuutoksen vaikutuksia etuyhteydessä olevien yritysten pääomarakenteisiin ja velkojen korkojen vähentämisessä tapahtuviin muutoksiin sekä kartoittaa verotuskäytännössä mahdollisesti ilmeviä uusia verosuunnittelutoimia.

Eduskunta edellytti lisäksi, että valtiovarainministeriö arvioi lain kehittämistarpeita saadun tiedon sekä elinkeinoverotuksen asiantuntijatyöryhmän työn perusteella ja ryhtyy tarvittaviin toimiin lainsäädännön edelleen kehittämiseksi. Arvioinnissa tulee kiinnittää huomiota erityisesti kiinteistösijoitustoimintaa harjoittavien yritysten veroasemaan.

Esitykseen HE 146/2012 vp perustuvaa lainmuutosta sovelletaan ensimmäisen kerran verovuoden 2014 verotuksessa. Valtiovarainministeriössä selvitetään eduskunnan vastauksen lausumassa esitettyjen toimenpiteiden toteuttamista. Lainsäädännön vaikutusten seuranta, mukaan lukien uusien verosuunnittelukeinojen kartoitus, edellyttää yhteistoimintaa Verohallinnon kanssa, joten seurannan toteuttamistavoista keskustellaan Verohallinnon kanssa. Varsinaisesti seuranta voidaan toteuttaa vasta ensimmäisen lain soveltamisvuoden eli verovuoden 2014 jälkeen.

Lisäksi valtiovarainministeriön 21.11.2011 asettamassa elinkeinoverotuksen asiantuntijatyöryhmässä on käsitelty asiaa. Erityisesti kiinteistösijoitustoimintaa harjoittavien yritysten veroasemaan vaikuttaa myös yhteisöjen verotuksessa sovellettava verotettavan tulon jakaminen kolmeen tulolähteeseen, jotka ovat elinkeinotoiminnan tulolähde, maatalouden tulolähde ja muun toiminnan tulolähde. Yhteisöjen tulolähdejako on käsitelty sekä elinkeinoverotuksen asiantuntijatyöryhmässä että valtiovarainministeriön virkavalmistelussa. Tulolähdejaon mahdollisilla yleisillä muutoksilla olisi vaikutusta myös kiinteistösijoitustoimintaa harjoitaviin yrityksiin.

HE 175/2012 vp — EV 168/2012 vp
Valtiovarainvaliokunta

Eduskunta edellytti 18.12.2012, että hallitus seuraa esityksen vaikutuksia sekä ehdotetun väliaikaisen kasvukannustimen toimivuutta ja vaikuttavuutta käytännössä. Hallituksen tulee arvioida lain jatkokehitystarpeita saamansa tiedon perusteella ja tehdä tarvittaessa esityksen tavoitteiden kannalta tarpeelliseksi osoittautuvat muutosehdotukset

Esitykseen HE 175/2012 vp perustuvaa lainmuutosta sovelletaan ensimmäisen kerran verovuoden 2013 verotuksessa. Valtiovarainministeriössä selvitetään eduskunnan vastauksen lausumassa esitettyjen toimenpiteiden toteuttamista. Lainsäädännön vaikutus-

ten seuranta ja jatkokehitystarpeiden arviointi edellyttää yhteistoimintaa Verohallinnon kanssa, joten seurannan toteuttamisesta ja seurantaan varten kerättävistä tiedoista on keskusteltu Verohallinnon kanssa. Varsinaisesti seuranta voidaan toteuttaa vasta ensimmäisen lain soveltamisvuoden eli verovuoden 2013 jälkeen.

HE 177/2012 vp — EV 170/2012 vp
Valtiovarainvaliokunta

Eduskunta edellytti 18.12.2012, että hallitus seuraa esityksen vaikutuksia sekä ehdotetun väliaikaisen veronhuojennuksen toimivuutta ja vaikuttavuutta käytännössä. Hallituksen tulee arvioida lain jatkokehitystarpeita saamansa tiedon perusteella ja tehdä tarvittaessa esityksen tavoitteiden kannalta tarpeelliseksi osoittautuvat muutosehdotukset.

Hallituksen esityksen 177/2012 vp perusteella eduskunnan hyväksymän lain sijoitustoiminnan veronhuojennuksesta verovuosina 2013–2015 (993/2012) 12 §:n mukaan laki tulee voimaan valtioneuvoston asetuksella säädettävänä ajankohtana. Lakia sovelletaan sijoituksiin, jotka on tehty lain voimaantulopäivänä tai sen jälkeen. Lain voimaantulo riippuu Euroopan komission valtioneuvostokäsittelystä, joka on vielä kesken. Komission käsittelyt kestävät tyypillisesti puolesta vuodesta vuoteen. Kokemuksia väliaikaisen veronhuojennuksen toimivuudesta ja vaikuttavuudesta käytännössä ei voida vielä arvioida. Se voidaan kuitenkin jo tässä vaiheessa todeta, että lain säätäminen paljon ennen sen tulevaa voimaantuloa luo mahdollisille sijoittajille sijoittamiseen liittyvän epävarmuustekijän, joka aiheuttaa ylimääräisiä hankaluuksia yritysten rahoituskierron järjestämiseen tai niiden lykkääntymistä. Valtiontukia koskevaa lainsäädäntöä säädettäessä olisi pääsääntöisesti suotavaa käydä menettelyt komission kanssa loppuun ennen lain lopullista säätämistä.

Sokeria sisältävien elintarvikkeiden valmisteverotus

HE 148/2010 vp — EV 189/2010 vp
Valtiovarainvaliokunta

Eduskunta edellytti 16.11.2010, että hallitus jatkaa sokeria sisältävien elintarvikkeiden valmisteverotuksen kehittämistä siten, että terveysvaikutukset asetetaan nykyistä selkeämmin lain tavoitteeksi ja että erityisesti selvitetään tuotteiden sokeripitoisuuden käyttöönotto veron perusteena. Hallituksen tulee myös seurata nyt hyväksyttävän lain vaikutuksia kuluttajien terveyteen sekä kaupalle ja teollisuudelle. Samoin tulee seurata myös lain mahdollisia vaikutuksia harmaan talouden aiheuttamiin ongelmiin. Hallituksen tulee hyödyntää tehtäviä selvityksiä terveysvaikutteisten verojen käyttöönoton edistämiseksi Euroopan unionissa.

Hallitus jatkaa vuoden 2011 alusta käyttöönotetun makeisveron vaikutusten seurantaan. Lisäksi valtiovarainministeriö on asettanut työryhmän, jonka tehtävänä on selvittää sokeiveron käyttöönoton edellytykset. Samalla työryhmä kartoittaa nykyisen makeisveron

lain toimivuutta ja mahdollisia epäkohtia sekä selvittää mahdollisuudet nykyisen makeisveron veropohjan laajentamiselle vaihtoehtona sokeriverolle. Työryhmän toimikausi päättyy 30.11.2012.

Hallitus on seurannut vuoden 2011 alussa käyttöön otetun makeisveron vaikutuksia. Makeisvero on täyttänyt sille asetetut fiscaaliset tavoitteet ja toiminut ilman suuria ongelmia. Valtiovarainministeriön vuoden 2012 alussa asettama työryhmä on selvittänyt sokeriveron käyttöönottoa ja nykyisen veron veropohjan laajentamista vaihtoehtona sokeriverolle.

Työryhmä antoi 31 päivän tammikuuta 2013 loppuraportin, josta on käynnistetty lausuntokierros. Työryhmä korosti lasten ja nuorten kulutukseen vaikuttamista. Lasten ja nuorten lihavuus on yleistynyt, minkä taustalla on liikkumattomuus ja liiallinen energian saanti, jota lisäävät muun muassa sokeroidut juomat ja epäterveellisten välipalojen nauttaminen. Työryhmä katsoi, että nykyinen makeisvero on tästä näkökulmasta varsin toimiva, koska se kohdistuu lasten ja nuorten kuluttamiin tuotteisiin.

Työryhmä katsoi, että sokerin verottamisen terveyttä edistävään vaikutukseen liittyy epävarmuuksia. On otettava huomioon, että sokeria verotettaessa kulutus voi siirtyä halvempiin tuotteisiin tai niitä korvamaan muilla epäterveellisillä tuotteilla, kuten suolaisilla tuotteilla.

Työryhmä vertaili kolmea eri veromallia: kokonaissokeripitoisuuteen perustuva sokeriveromalli, nykyisen kaltainen makeisveromalli ja näiden yhdistelmämalli. Yhdistelmämalli oli terveyden edistämisen kannalta optimaalisin, mutta kokonaisuutena tarkastellen nykyiseen makeisveroon perustuva malli oli työryhmän mukaan toteuttamiskelpoisin. Työryhmä kannatti nykyisen makeisveron veropohjan ja verotasojen tarkistamista terveellisen ravitsemuksen edistämisen huomioon ottamiseksi.

1.7 Opetus- ja kulttuuriministeriö

Opiskelijoiden asumislisäjärjestelmä

HE 73/1999 vp

Sivistysvaliokunta

Eduskunta edellytti 7.12.1999, että hallitus selvittää opiskelijoiden asumislisäjärjestelmän vaikutukset opiskelijoiden asumisolosuhteisiin ja mahdollisuuden opiskelijoiden asumisen tukemiseen ympärivuotisesti.

Opiskelijoiden asumisen tukijärjestelmä uudistettiin 1.5.2000 lukien siten, että lapsiperheitä ja omistusasunnossa asuvia lukuun ottamatta kaikki opiskelijat kuuluvat saman asumisen tukijärjestelmän piiriin.

Vuokratuloja korotettiin viimeksi 214,44 eurosta 252 euroon 1.11.2005 lukien. Puolison tulojen huomioonottamisesta luovuttiin asumislisää myönnettäessä 1.1.2009 lukien.

Opintotuen kehittämiskysymyksiä kartoitettiin 2.3.2009 asetetussa opintotuen kehittämisen johtoryhmässä. Lisäksi SATA-komitean alaisessa asumistuen kehittämistä valmistelevassa työryhmässä arvioitiin asumisen tukijärjestelmien yhdistämistä.

Viimeksi opetus- ja kulttuuriministeriön asettama opintotuen rakennetta pohtiva työryhmä esitti muistiossaan (OKM 29:2012), että asumislisää kehitetään osana opintotukea tehokkaan opiskelun edellytysten turvaamiseksi. Muistiossa on vaihtoehtoisia laskelmia asumislisän vuokratilaa korottamiseksi. Lisäksi opiskelijoiden siirtämisestä asumistukeen on tarpeen tehdä taustaselvityksiä, jotta voidaan arvioida muutoksen vaikutusta eri opiskelijaryhmiin ja valtion menoihin.

Ammattikorkeakoulut, rahoitusjärjestelmä

HE 206/2002 vp — EV 306/2002 vp

Sivistysvaliokunta

3. Eduskunta edellytti hallituksen huolehtivan siitä, että ammattikorkeakouluopiskelijoille turvataan terveydenhuoltopalvelut opiskelupaikkakunnalla.

3. Ammattikorkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon järjestämistä Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön kautta selvitetään vuonna 2011 alkaneella kokeilulla. Sosiaali- ja terveysministeriö on asettanut työryhmän valmistelemaan, ohjaamaan ja seuraamaan ammattikorkeakoulujen opiskeluterveydenhuollon kokeilua. Työryhmän toimikausi on 7.12.2010–1.12.2015.

Asia kuuluu sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan vastuualueelle.

Tekijänoikeuslaki, vaikutusten seuraaminen

HE 28/2004 vp — EV 100/2005 vp

Suuri valiokunta ja sivistysvaliokunta

2. Eduskunta edellytti 5.10.2005, että tekijänoikeuslain 25 i §:ään hyväksytyyn korvaussäännöksen poistamisen vaikutuksia seurataan ja että tekijänoikeuslain mukaiset oikeudet jatkossa turvataan Suomen kansainvälisten sitoumusten edellyttämällä tasolla tilanteissa, joissa jakeluvaihtoehtoja alaa mahdollisesti muutetaan tai uusia tai uudentyypisiä televisio- tai radiolähetysten välittämistapoja otetaan käyttöön tai vastaanottotavat merkittävästi muuttuvat.

3. Eduskunta edellytti hallituksen selvittävän toisaalta vanhojen valokuvien käyttöoikeuksia ja toisaalta historiallisiksi katsottavien valokuvien tekijänoikeus-suojaa koskevat määrittelyt ja tulkintaongelmat sekä ryhtyy tarvittaessa toimenpiteisiin lainsäädännön muuttamiseksi.

2. Viestintämarkkinalain 134 §:n mukainen jakeluvaihtoehtojen alaisten televisio- ja radiolähetysten edelleen lähettämisen ala on vuonna 2006 pysynyt ennallaan. Tekijänoikeuslain 25 i §:ään tehdyt muutokset ja korvausoikeuden poistaminen eivät ole aiheuttaneet muutoksia tekijänoikeuslain mukaisten oikeuksien toteutumiseen.

Eduskunnan käsittelyssä on vuoden 2006 lopulla hallituksen esitys laiksi televisio- ja radiotoiminnasta annetun lain 4 ja 7 §:n muuttamisesta. DVB-H-verkossa tapahtuvan lähettämisen osalta esityksessä on kiinnitetty huomiota myös tekijänoikeuskysymyksiin.

Opetusministeriö on sekä esitystä valmistelleelle liikenne- ja viestintäministeriölle että eduskunnassa asiaa käsitteleville valiokunnille ilmaissut kantanaan, että DVB-H-verkon lähetysoikeuksiin liittyviä kysymyksiä ei tule ratkoa lain säännöksillä vaan oikeudenhaltijoiden ja lähettäjäyritysten välisillä sopimuksilla.

Tammikuun 1 päivänä 2008 voimaan tulleessa viestintämarkkinalain muutoksessa (1329/2007) televisio- ja radio-ohjelmien siirtovelvoitetta on rajoitettu niin, että velvoitteen piiriin kuuluvat Yleisradio Oy:n julkisen palvelun televisio- ja radio-ohjelmistot sekä kaupalliset vapaasti vastaanotettavat valtakunnalliset televisio- ja radio-ohjelmistot. Maksulliset televisio-ohjelmistot eivät enää kuulu siirtovelvoitteen piiriin, vaan niiden edelleen lähettäminen on oikeudenhaltijoiden lisensoitavissa.

Liikenne- ja viestintäministeriö on esittänyt lokakuussa 2009 luonnoksen hallituksen esitykseksi laiksi viestintämarkkinalain 134 §:n muuttamiseksi. Luonnoksen mukaan ohjelmistojen siirtovelvoitetta ehdotetaan rajoitettavaksi nykyisestä siten, että sen piiriin jäisivät julkisen palvelun ohjelmistojen lisäksi vain ne vapaasti vastaanotettavat ohjelmistot, joihin on liitetty suomen tai ruotsinkielisten ohjelmien tekstitys tai äänitekstitys. Jakeluvelvoitteen alasta poistuvien ohjelmistojen edelleen lähettäminen kaapelitelesioverkoissa edellyttäisi sopimista oikeudenhaltijoiden kanssa ja korvausten maksamista.

Laki viestintämarkkinalain 134 §:n muuttamisesta (732/2010) tulee voimaan 1.7.2011. Lain perustelujen pohjalta voidaan arvioida, että siirtovelvoitteen piiristä poistuu tällöin 4–5 kaupallista televisiokanavaa. Jatkossa näiden kanavien edelleen lähettäminen edellyttää asianomaisten oikeudenhaltijoiden lupaa. Tekijänoikeuslain 25 i §:ssä säädetyn tekijänoikeuden täysrajoituksen vaikutusala toisin sanoen kaventuu. Samaan aikaan siirtovelvoite kuitenkin laajenee lain perustelujen mukaan myös jollakin muulla kuin yleisesti kaapelitelesioverkossa käytetyllä tekniikalla toteutettuun kaapelitelesioverkkoon, jos verkko-palvelun tarjoaja myös tarjoaa katsojille laitteita, joiden avulla ohjelmistojen vastaanottaminen tavanomaisilla kuluttajalaitteilla on mahdollista. Siirtovelvoite laajenisi näin ollen ns. iptv-lähetyksiin.

Eduskunta on edellä mainitun viestintämarkkinalain 134 §:n muuttamisen yhteydessä hyväksynyt lausuman, joka sisältyy eduskunnan vastaukseen EV 103/2010 vp–HE 13/2010 vp: ”2. Eduskunta edellyttää, että jos verkko- ja palvelutarjonta vuosien 2011–2016 välisenä aikana kehitty tavalla, jota ei voida nyt ennakoida, ja kehitys johtaa tekijöiden tai kansalaisten kannalta kohtuuttomaan lopputulokseen, hallitus ryhtyy toimenpiteisiin tekijänoikeuslain 25 i §:n muutostarpeiden arvioimiseksi.”

3. Opetus- ja kulttuuriministeriö esittää seuraavan selvityksen valokuvien suojan kehityksestä. Oikeudesta valokuvaan säädettiin Suomessa erillisessä valokuvalaissa vuosina 1927–1995. Tässä laissa kaikki valokuvat olivat samanarvoisia, eikä suojan saaminen edellyttänyt tekijänoikeuden tavoin omaperäisyyttä. Vuonna 1995 valokuvan suoja siirrettiin tekijänoikeuslakiin, jolloin teostasoon yltävät valokuvat tulivat teoksina tekijänoikeussuojan piiriin. Muut valokuvat saivat edelleen ns. tavallisen valokuvan suojaa tekijänoikeuslain 49 a §:ään otettujen säännösten mukaisesti.

Valokuvien suojan liittämistä tekijänoikeuslakiin koskevassa hallituksen esityksessä (HE 287/1994 vp) ei ole nähty suuria ongelmia valokuvateosten teostasomäärityksen osalta, toisin sanoen sen suhteen, mitkä valokuvat katsotaan tekijänoikeussuojaan yltäviksi ja mitkä

jäävät sen alle. ”Eron tekeminen ehdotettavan 49 a §:n suoja-aikaa vanhempien valokuvateosten ja vapaaksi tulleiden muiden valokuvien välillä ei eroa siitä nykyisen lain mukaisesta rajanvetotilanteesta, joka aiheutuu valokuvain mukaan suojattujen kuvien kansainvälisen suojan rajoittumisesta sellaisiin kuviin, jotka ovat Bernin sopimuksen mukaan valokuvateoksia.” (s. 56)

Vuoden 1995 uudistusta tehtäessä teosvalokuvien ja 49 a §:n mukaisten valokuvien suoja-aika oli 50 vuotta. Tekijänoikeuden osalta suoja-aika laskettiin tekijän kuolemasta, muiden valokuvien suojan osalta valokuvan ottamisesta. Vuoden 1996 alussa tekijänoikeudellinen suoja-aika piteni 70 vuodeksi.

Vuoden 2006 alussa voimaan tulleet muutokset tavallisen valokuvan suojan sisältöön ovat edelleen lähentäneet teosvalokuvien ja muiden valokuvien suojaa toisiinsa. Kaikki valokuvat nauttivat samanlaista suojaa 50 vuoden ajan kuvan ottamisesta. Tekijänoikeuslaissa säädetty valokuvien laaja oikeudellinen suoja on selvä poikkeus tekijänoikeuden perusperiaatteista: suojaa saavat kaikki valokuvat riippumatta kuvien omaperäisyydestä.

Arkistoissa ja museoissa olevien valokuvien osalta vuonna 2007 voimaan tulleet uudet sopimuslisenissäännökset mahdollistavat vanhojen valokuvien käyttöä koskevien oikeuksien hankintaa opetusministeriön hyväksymän järjestön välityksellä. Vanhojen valokuvien käyttöoikeuksia koskeva kysymys on myös laajan eurooppalaisen selvittelyn kohteena osana eurooppalaisen digitaalisen kirjaston perustamista koskevaa hanketta. Erityiskysymyksenä tässä selvittelyssä on niiden valokuvien käyttö, joiden oikeudenhaltijoita ei pystytä tunnistamaan tai tavoittamaan.

Valtioneuvoston asettaman tekijänoikeusneuvoston tehtävänä on tekijänoikeuslain 55 §:n mukaisesti antaa lausuntoja tekijänoikeuslain soveltamisesta. Myös teosvalokuvien ja lain 49 a §:n mukaisten valokuvien suojaan liittyvät kysymykset voivat tulla neuvoston arvioitavaksi.

Edellä esitetyn perusteella opetus- ja kulttuuriministeriö katsoo, ettei lainsäädännön muuttamiseen ole tarvetta.

Asia ei anna enää aihetta toimenpiteisiin.

Opintotuki, kehittäminen

HE 11/2005 vp — EV 57/2005 vp

Sivistysvaliokunta

1. Eduskunta edellytti 1.6.2005 toimeentulotuen saamisen perusteita muutettavaksi siten, että opintolainan lisäys ei heikennä toimeentulon saamisen edellytyksiä perheellisillä.

2. Eduskunta edellytti, että suomalaista hyvää rakenteeltaan oikeansuuntaista opintotukijärjestelmää kehitetään opintorahapainotteisena ja vastaisuudessakin ohjataan varoja opintorahan ja opiskelijoiden asumislisän korottamiseen.

1. Sosiaali- ja terveysministeriön käsityksen mukaan toimeentulotukilainsäädännössä ei voi suosia jotain tiettyä asiakasryhmää. Menettely asettaisi keskenään erilaiseen asemaan paitsi toimeentulotuen saajat yleensä, myös vielä opiskelijat keskenään. Perheelliset tulee

ottaa huomioon etuusjärjestelmissä muulla tavoin. Opetus- ja kulttuuriministeriö seuraa perheellisten opiskelijoiden tilannetta ja arvioi saatujen kokemusten perusteella, tulisiko lasta huoltavien opiskelijoiden taloudellista tukea kehittää erityisillä toimenpiteillä.

Opetusministeriön asettama työryhmä esitti keväällä 2009, että lasta huoltavien opiskelijoiden taloudellisia edellytyksiä opiskeluun tulisi parantaa ottamalla käyttöön opintorahan huoltajakorotus.

2. Opintotukea on kehitetty opintorahapainotteisesti korottamalla opintorahoja 15 prosentilla 1.8.2008 lukien. Lisäksi järjestelmää on kehitetty päätoimiseen opiskeluun kannustavaksi nykyrakenteen pohjalta 1.8.2011 voimaan tulleilla muutoksilla, joita olivat opintotuen myöntämiskäytännön muuttuminen korkeakoulujen kaksiportaisen tutkintorakenteen mukaiseksi, opintojen edistymisen seurannan tehostamistoimet sekä opintotuen riittävyttä parantavat muutokset kuten harjoittelupalkan tai oppilaitoksen maksaman apurahan perusteella tehtävä erillinen tarveharkinta poistuminen, lainatakauksen myöntäminen korkeakouluopiskelijalle nykyistä automaattisemmin, lukiolaisten lainatakaus oikeuden laajennus, ulkomailla opiskelevien lainatakauksen korotus sekä korkoavustuksen tulo rajojen korotus.

Hallitusohjelman mukaisesti opintotuki sidotaan indeksiin 1.9.2014 lukien. Hallitus antaa vuotta 2014 koskevan talousarvion yhteydessä esityksen laiksi opintotukilain muuttamisesta siten, että opintoraha sidotaan kansaneläkeindeksiin 1.9.2014 lukien.

Valtioneuvoston rakennepoliittisen kannanoton (22.3.2012) mukaan opintotuen rakenteellista kehittämistä valmistelemaan asetettiin työryhmä, jonka esitykset valmistuivat vuoden 2012 loppuun mennessä. Työryhmän muistiossa on käsitelty erilaisia vaihtoehtoja opintotuen rakenteen uudistamiseksi sekä tuen tasoon (ml. opintoraha ja asumislisä) liitettäviä tarkistustarpeita. Opintotuen uudistamista koskevat linjapäätökset tehdään vuoden 2013 kehysriihessä niin, että uudistettu opintotukijärjestelmä on voimassa vuonna 2014. Tavoitteena on parantaa opintotuen käyttöastetta sekä mahdollistaa tavoitteellinen ja täysipainoinen opiskelu ja valmistuminen tavoiteajassa. Uudistuksen lähtökohtana on kustannusneutraalisuus. Myös toisen asteen opiskelijoiden 18–19-vuotiaiden opintorahaan tehdään ammatillisiin opintoihin hakeutumista helpottavia tarkistuksia.

Toisen asteen opiskelijoiden opintotuki

HE 9/2006 vp — EV 38/2006 vp

Sivistysvaliokunta

Eduskunta edellytti 26.4.2006, että toisen asteen opiskelijoiden opintotukijärjestelmän toimivuus selvitetään pikaisesti kokonaisuutena ja varmistetaan opiskelijoiden välinen yhdenvertaisuus sekä ryhdytään tarvittaviin toimenpiteisiin.

Opetusministeriön käynnistämä toisen asteen opiskelijoiden toimeentuloa koskevan kyselytutkimus valmistui kesällä 2007. Tutkimuksen tuloksia on hyödynnetty toisen asteen tuen kehittämistarpeita arvioitaessa.

Opintotukea myönnettäessä huomioon otettavia vanhempien tulorajoja korotettiin 11.11.2006 lukien 15 prosentilla ja edelleen 1.11.2007 lukien 30 prosentilla. Tulorajojen korotus parantaa erityisesti alle 20-vuotiaiden toisen asteen opiskelijoiden opintotukea.

Hallitusohjelman mukaisesti opintorahaa korotettiin 1.8.2008 lukien 15 prosentilla kaikilla koulutusasteilla ja opiskelijan omia tulorajoja korotettiin 30 prosentilla (1.1.2008), jotta opintotuki turvaisi päätoimisen opiskelun aikaista toimeentuloa, edistäisi tehokasta opiskelua ja tutkinnon suorittamista tavoiteajassa.

Osana 2011 toteutettua opintotuen rakenneuudistusta parannettiin toisen asteen opintotukea siten, että harjoittelupalkan tai oppilaitoksen maksaman apurahan perusteella tehtävä erillinen tarveharkinta poistui, lukiolaisten lainatakatuus laajeni, ulkomailla opiskelevien lainatakausta korotettiin 360 eurosta 600 euroon ja korkoavustuksen tulorajat nousivat 54 prosentilla. Lisäksi lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden oikeus koulumatkatukeen laajeni.

Hallitusohjelman mukaisesti 1.8.2013 lukien toisen asteen opintojen enimmäistukiaikaa rajataan. Lisäksi työssäoppimisen perusteella saatava ansiotulo ei enää estä koulumatkatuen myöntämistä ja koulumatkatuen tukiajan määrittely selkeytyy.

Valtioneuvoston rakennepoliittisen kannanoton (22.3.2012) mukaan opintotuen rakenteellista kehittämistä valmistelemaan asetettiin työryhmä, jonka esitykset valmistuivat vuoden 2012 loppuun mennessä. Muistion mukaan toisen asteen tuen keskeisimpänä ongelmana on se, että vanhempien tulot voivat vähentää täysi-ikäisen itsenäisesti asuvan opintorahaa. Työryhmän muistiossa on ratkaisuehdotuksia siitä, kuinka järjestelmää kehitettäisiin toimivammaksi ja yhdenvertaisemmaksi. Opintotuen uudistamista koskevat ratkaisut tehdään vuoden 2013 kehysriihessä. Tavoitteena on parantaa opintotuen käyttöastetta sekä mahdollistaa tavoitteellinen ja täysipainoinen opiskelu ja valmistuminen tavoiteajassa. Uudistuksen lähtökohtana on kustannusneutraalisuus. Myös toisen asteen opiskelijoiden 18–19 -vuotiaiden opintorahaan tehdään ammatillisiin opintoihin hakeutumista helpottavia tarkistuksia.

Koulujen kirjasto- ja tietopalvelutoiminta

HE 33/2006 vp — EV 88/2006 vp

Sivistysvaliokunta

Eduskunta edellytti 12.6.2006, että varataan riittävät voimavarat koulujen kirjasto- ja tietopalvelutoiminnan tukemiseen valtakunnallisesti niin, että toimintaa voidaan kehittää turvaamaan oppilaille asianmukaiset kirjasto- ja tietopalvelut sekä yhteydet tietovarantoihin.

Kirjasto- ja tietopalvelujen valtion aluehallintoviranomaiset ovat informaatio-ohjauksella ja täydennyskoulutuksella edistäneet vuosittain koulujen ja yleisten kirjastojen yhteistyötä oppilaiden ja opettajien kirjasto- ja tietopalvelujen parantamiseksi. Opetus- ja kulttuuriministeriön Kirjastopolitiikka 2015 -ohjelmassa painotetaan koulujen ja kirjastojen yhteistyön tärkeyttä perus- ja toisen asteen oppilaiden kirjastopalvelujen järjestämiseksi. Ohjelman mukaisesti oppilaiden kirjastopalvelut voidaan ratkaista tehokkaasti ja taloudellisesti panostamalla suunnitelmalliseen yhteistyöhön ja yhteisten voimavarojen järke-

vään kohdentamiseen. Sekä perusopetuksen että yleisen kirjastotoimen valtionrahoitus määräytyy laskennallisesti kunnan peruspalvelujen valtionosuusjärjestelmän perusteella. Harkinnanvaraisilla valtionavustuksilla on tuettu kuntien koulutoimen ja kirjastotoimen yhteistyön kehittämishankkeita.

Asia ei anna enää aihetta toimenpiteisiin.

Tekijänoikeuslain lainauskorvausjärjestelmä

HE 126/2006 vp — EV 226/2006 vp

Sivistysvaliokunta

Eduskunta edellytti 7.12.2006, että valtion talousarviossa osoitetaan lisämääräraha, jolla mahdollistetaan tutkimus- ja opetustoimintaa palvelevien kirjastojen ottaminen tekijänoikeuslain 19 §:n tarkoittaman lainauskorvausjärjestelmän piiriin.

Tekijänoikeuslain 19 §:n muutos toteutettiin siten, että järjestely täyttäisi vain vuonna 1992 annetun niin sanotun vuokraus- ja lainausdirektiivin (92/100/ETY) vähimmäisvaatimukset. Lainauskorvausjärjestelmän soveltamisala on näin mahdollisimman rajoitettu ja ulottuu käytännössä vain yleisiin kirjastoihin. Lainauskorvausjärjestelmän toteutuksen alkaessa vuodesta 2007 lähtien selvitetään mahdollisuudet eduskunnan lausuman mukaiseen soveltamisalan laajennukseen.

Lainauskorvausjärjestelmän laajentaminen tutkimus- ja opetustoimintaa palvelevista kirjastoista tapahtuvaan lainaamiseen sisältyi valtion talousarvion valmisteluun opetusministeriössä keväällä 2007. Kulttuurimäärärahojen niukkuuden vuoksi lisämäärärahaa tähän tarkoitukseen ei kuitenkaan voitu esittää lopullisessa talousarvioehdotuksessa.

Vuoden 2008 valtion talousarvio sisältää määrärahan lainauskorvauksen maksamiseen vain yleisistä kirjastoista tapahtuvan lainaamisen osalta.

Tarvittavaa määrärahan korotusta ei ole saatu sisällytetyksi vuoden 2009 valtion talousarvioon.

Tarvittavaa määrärahan korotusta ei ole saatu sisällytetyksi vuoden 2010 valtion talousarvioon.

Entisestään vähentynyt liikkumavara valtion talousarvion kehyksissä ei ole mahdollistanut tarvittavaa määrärahan korotusta vuoden 2011 valtion talousarviossa.

Valtion talousarvion kehykset eivät ole mahdollistaneet määrärahan korotusta vuoden 2012 valtion talousarviossa tutkimus- ja opetustoimintaa palvelevien kirjastojen ottamiseksi lainauskorvausjärjestelmän piiriin.

Koulutuspoliittinen selonteko

VNS 4/2006 vp — EK 35/2006 vp

Sivistysvaliokunta

1. Eduskunta edellytti 17.11.2006 hallituksen huolehtivan siitä, että valtakunnallisessa koulutustarpeen ennakointi- ja mitoitussuunnittelussa otetaan nykyistä

paremmin huomioon maakuntien ja alueiden laatimat koulutuksen mitoitus-suunnitelmat.

Työvoima- ja koulutustarpeen ennakointijärjestelmää on uudistettu työn-, yrittämisen ja työelämän politiikkaohjelman puitteissa toimineen ennakoinnin yhteistyöryhmän ehdotusten pohjalta. Ko. yhteistyöryhmä täsmensi alueellisen ennakoinnin vastuita alla esitetyllä tavalla.

Valtion taloudellinen tutkimuskeskus (VATT) laatii keskipitkän ja pitkän aikavälin työmarkkinoiden rakenne-ennusteet koulutustarpeen ennakoinnin pohjaksi. VATT on laatinut ennusteet myös maakunnittain ja maakunnan liitot ovat voineet kommentoida analyysia jo sen valmisteluvaiheessa.

Osana alueiden kehittämistä koskevan lain uudistusta maakunnan liitoille annettiin tehtäväksi keskipitkän ja pitkän aikavälin koulutustarpeen ennakoinnin koordinaatio osana koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnittelua. Opetushallitus tukee liittoja niiden ennakointityössä.

Opetus- ja kulttuuriministeriö kävi maakunnan liittojen kanssa vuoropuhelua alueellisista koulutustarjonnan tavoitteista kevään ja kesän 2011 aikana sekä koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelman valmistelun yhteydessä syksyllä 2011.

Asia ei anna enää aihetta toimenpiteisiin.

Lukion suullisen kielitaidon arviointi

HE 98/2008 vp — EV 207/2008 vp

Sivistysvaliokunta

Eduskunta edellytti 15.12.2008, että hallitus seuraa lukion opiskelijan suullisen kielitaidon arviointia koskevan lainmuutoksen käytännön toteuttamista ja erityisesti sitä, saavatko opiskelijat yhtä paljon opetusta opiskelupaikasta riippumatta. Hallituksen tulee tarvittaessa ryhtyä toimenpiteisiin, jos osoittautuu, ettei muutos ole tarkoituksenmukainen kieltenopetuksen syventävien opintojen tai opiskelijoiden tasapuolisen kohtelun kannalta.

Opetus- ja kulttuuriministeriö rahoittaa Helsingin yliopiston tekemän lukion suullisen kielitaidon kurssin toteutumisen seurantahankkeen, joka valmistuu vuonna 2013. Hankkeen tavoitteena on tuottaa palaute- ja tutkimustietoa arvioinnin toteutumisesta ja seurauksista. Tarkoituksena on kartoittaa, kuvailla ja analysoida lukion suullisen kielitaidon kurssin toimeenpanoa sekä opetussuunnitelman toteutumista eri puolilla maata. Lisäksi tavoitteena on kerätä ja muokata kieltenopettajien koulutukseen sopivia työmuotoja sekä monipuolistaa arviointia.

Väliraportti valmistui syyskuussa 2011. Väliraporttiin sisältyi opettajakysely. Kyselyn mukaan suulliselle kurssille on ollut lukiossa tarvetta. Opettajien mukaan suullisen kurssin tulisi olla kaikille pakollinen. Kyselyyn vastanneiden lukumäärä oli vähäinen. Tiedon luotettavuuden vahvistamiseksi loppuraporttiin sisällytetään asiaa koskeva jatkokysely. Toisessa opettajakyselyssä selvitetään mm. opettajien kokemuksia ja käsityksiä suullisen

kurssin järjestelystä ja toteutuksesta. Vuonna 2012 toteutettiin erillinen opiskelijakysely. Kevään 2013 aikana tehdään luokahuoneobservoinnit ja opettajahaastattelu.

Oppisopimuskoulutus, rahoitusjärjestelmä

HE 119/2008 vp — EV 188/2008 vp

Sivistysvaliokunta

1. Eduskunta edellytti 9.12.2008, että oppisopimuskoulutuksen rahoitukseen tehtyjen muutosten vaikutuksia seurataan tarkoin ja ryhdytään välittömästi korjaviin toimenpiteisiin, mikäli uudistus vääristää oppisopimuskoulutuksen tarjontaa aloittain tai muutoin selvästi hankaloittaa oppisopimuskoulutuksen järjestämistä tarvetta vastaavasti. Opetusministeriön on annettava asiasta selvitys sivistysvaliokunnalle vuoden 2009 loppuun mennessä.

1. Tasavallan presidentti vahvisti 19.12.2008 lain opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain muuttamisesta. Laki tuli voimaan 1.1.2009. Lailla muutettiin oppisopimuskoulutuksena järjestettävän ammatillisen peruskoulutuksen yksikköhintaa siten, että se on aiemman 77 prosentin asemesta 63,13 prosenttia ammatillisen koulutuksen keskimääräisestä yksikköhinnasta. Muutoksen tarkoituksena oli yhtäältä saada oppisopimuksena järjestettävän ammatillisen peruskoulutuksen yksikköhinta vastaamaan aikaisempaa paremmin koulutuksen järjestämisestä aiheutuneita todellisia kustannuksia ja toisaalta varmistua, ettei valtion erityisoppilaitosten siirto osaksi muita ammatillisen erityisopetuksen järjestäjiä lisää asukaskohtaista kunnan rahoitusosuutta.

Yksikköhintojen alentamista koskevan hallituksen esityksen (HE 119/2008) käsittelyssä eduskunta antoi lausuman, jonka mukaan VOS-2010 valtionosuusuudistuksen yhteydessä tulee selvittää mahdollisuudet ottaa oppisopimuskoulutuksen rahoitusjärjestelmässä käyttöön oma kustannuspohja. Lisäksi aikuiskoulutuksen kokonaisuudistuksen johtoryhmä otti toisessa väliraportissa (OPM 2009:11) kantaa oman kustannuspohjan käyttöön ottamiseksi oppisopimuskoulutuksen rahoituksen perusteena.

Opetus- ja kulttuuriministeriö asetti 12.2.2010 työryhmän, jonka tehtäväksi annettiin selvittää oppisopimuskoulutuksen rahoitusjärjestelmän toimivuutta kokonaisuutena, oman kustannuspohjan soveltuvuutta rahoituksen määräytymisperusteena, opiskelijamäärien säätelyn ja kiintiöinnin uudistamistarpeita, rahoituksen perusteena olevien opiskelijamäärien laskennan uudistamistarpeita sekä työpaikalla tapahtuvan koulutuksen toteuttamiseen tarkoitettujen koulutuskorvausjärjestelmän toimivuutta.

Työryhmän loppuraportin (OKM 2011:7) ehdotusten mukaisesti oppisopimuskoulutuksen rahoitusjärjestelmää tulee kehittää osana ammatillisen koulutuksen rahoitusjärjestelmän kokonaisuutta siten, että erityisesti työpaikalla tapahtuvaan koulutukseen liittyvien viranomaistehtävien hoitaminen ja kehittäminen ovat mahdollisia. Työryhmä totesi myös, että oppisopimuskoulutuksen oma kustannuspohja ei ole yksinään riittävän luotettava valtionosuuden perusteen määrittämiseksi. Mikäli oppisopimuskoulutuksen omat kustannukset otettaisiin huomioon valtionosuuden pohjaa laskettaessa, tulisi ne huomioida

osana ammatillisen peruskoulutuksen kokonaiskustannuksia. Työryhmä laati ko. toteuttamistavoista erilaisia vaihtoehtoja.

Asia ei anna enää aihetta toimenpiteisiin.

Yliopistouudistus, toteutumisen ja vaikutusten seuraaminen

HE 7/2009 vp — EV 103/2009 vp

Sivistysvaliokunta

2. Eduskunta edellytti 16.6.2009, että hallitus seuraa, miten yliopistot järjestävät liikuntapalveluja opiskelijoille, ja ryhtyy tarvittaessa toimenpiteisiin opiskelijoiden liikuntamahdollisuuksien edistämiseksi.

3. Eduskunta edellytti, että lukukausimaksukokeilun tuloksia arvioidaan huolellisesti ja arvioinnin kriteerit määritellään mahdollisimman nopeasti.

4. Eduskunta edellytti, että koulutuksen ja tutkimuksen kehittämiseksi ja laadun turvaamiseksi yliopistolle turvataan riittävä perusrahoitus. Rahoitusta tulee kanavoida tasapuolisesti kaikille tieteenaloille.

5. Eduskunta edellytti hallituksen huolehtivan siitä, että yliopistokeskuksille suunnataan vuosittain vähintään nykyisen tasoiset määrärahat.

2. Vuonna 2009 opetusministeriön rahoittamassa, SYLin ja Suomen yliopistojen rehtorien neuvoston KYKY-hankkeessa kartoitettiin ja koottiin yliopisto-opiskelijoiden opiskelukykyä (ml. fyysistä ja psyykkistä jaksamista tukeva yliopistoliikunta) edistäviä hyviä käytäntöjä ja laadittiin valtakunnalliset suositukset opiskelukyvyn edistämiseksi yliopistoyhteisöissä. Tämän jälkeen tavoitteena on ollut levittää hyviä käytäntöjä ja suosituksia ja tukea opiskelukykymallin hyödyntämistä osana korkeakoulujen opetuksen kehittämistä.

Suomen ylioppilaskuntien liitto (SYL) ja Opiskelijajärjestöjen tutkimussäätiö Otus ovat yhteistyössä mm. Opiskelijoiden liikuntaliiton (OLL) ja ylioppilaskuntien kanssa tehneet Opiskelijan yliopisto -selvitykset vuosina 2005, 2006 ja 2008. Selvitysten tavoitteena on ollut tuottaa tietoa yliopistojen opiskelu ympäristöjen toimivuudesta. Opetus- ja kulttuuriministeriö tukema Opiskelijoiden liikuntaliiton OLL ry:n, Suomen yliopistot yhdistys UNIFI ry:n ja Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto ARENEN korkeakoululiikunnan asiantuntijaryhmä laati suosituksen korkeakoulujen toimivista liikuntapalveluista. Työryhmän työ julkistettiin opetus- ja kulttuuriministeriössä järjestetyssä seminaarissa helmikuussa 2011.

Asia ei anna enää aihetta toimenpiteisiin.

3. Korkeakoulujen lukukausimaksukokeilu on käynnistynyt vuoden 2010 alusta ja päättyy vuoden 2014 lopussa. Kaksi yliopistoa ja kaksi ammattikorkeakoulua aloitti maksujen perimisen vuonna 2010. Vuonna 2012 yhdeksän korkeakoulua peri noin 40 ylemmän korkeakoulututkintoon johtavassa ohjelmassa lukukausimaksuja EU/ETA-alueen ulkopuolelta tulevilta opiskelijoilta. Lukukausimaksuja maksavia opiskelijoita oli hieman yli 200 vuonna 2012. Lukukausimaksukokeiluun osallistumisen edellytyksenä on, että korkeakouluilla on apurahaohjelma, Valtaosa lukukausimaksuja maksavista EU/ETA-alueen ulkopuolelta tulevista opiskelijoista saa apurahaa, joka kattaa lukukausimaksun joko osittain tai kokonaan. Osa apurahoista kattaa myös elinkustannuksia.

Opetus- ja kulttuuriministeriö päätti lukukausimaksukokeilun seurannasta kesäkuussa 2010 työryhmän valmisteleman seuranta- ja arviointisuunnitelman pohjalta. Seuranta- ja arviointisuunnitelman toteuttamisesta vastaa tätä tehtävää varten asetettu työryhmä. Olemassa olevan tilastoaineiston ja selvitysten lisäksi seurannassa kootaan määrällistä ja laadullista tietoa korkeakouluille ja opiskelijoille suunnatuilla kyselyillä. Käytännön kokemusten kartoittamiseksi ja hyvien käytänteiden jakamiseksi seuranta- ja arviointityöryhmä järjestää vuosittain teemakeskusteluja ja työseminaareja korkeakouluille ja sidosryhmille. Työryhmä seuraa ja raportoi myös muiden Euroopan maiden ja erityisesti Pohjoismaiden maksukäytännöistä ja niissä tapahtuneesta kehityksestä. Työryhmä julkaisee vuosittain väliraportin.

4. Valtion rahoituksella turvataan kaikkien yliopistojen edellytykset lakisääteisten tehtävien hoitamiseen. Valtion rahoitus yliopistojen menoihin määräytyy kaikille yliopistoille samojen periaatteiden mukaisesti. Yliopistojen perusrahoituksen laskennallisella mallilla turvataan pitkäjänteisen kehittämisen mahdollisuudet kannustaen yliopistoja samalla profiloitumisen ja jatkuvan laadun parantamisen ohella tuottavaan ja taloudelliseen toimintaan.

Muutosvaiheessa vuosien 2010–2012 aikana tavoitteena oli, että yliopistojen keskinäiset rahoitussuhteet eivät olennaisesti muutu ja että pidemmällä aikavälillä toiminnan tuloksellisuus heijastuu yksittäisen yliopiston saamaan rahoitukseen. Valtioneuvosto hyväksyi huhtikuussa 2012 tarvittavat asetusmuutokset yliopistojen rahoitusmallin uudistamiseksi korostaen laatua, tuloksellisuutta sekä kansainvälistymisen tärkeyttä. Asetukset tulivat voimaan vuoden 2013 alussa siten, että yliopistojen valtion rahoitus vuonna 2013 kohdennettiin uudistetun rahoitusmallin mukaisesti.

Vuosien 2009, 2010 ja 2011 talousarvioiden yhteydessä on tehty lukuisia päätöksiä, joilla turvataan yliopistojen maksuvalmiutta ja vakavaraisuutta. Yliopistojen rahoituksen pitkäjänteisyyden vahvistamiseksi mahdollisesti tehtävistä muista pysyvistä tasokorotuksista tai kertaluonteisista erityispanostuksista tehdään päätökset tulevien kehyspäätösten yhteydessä.

Viime kädessä yliopistot päättävät autonomiansa puitteissa, minkä rahoituksen ne katsovat eri toiminnoille tai yksiköille tarkoituksenmukaiseksi osoittaa ministeriön kanssa sovittujen ja yliopiston sisällä asetettavien omien tavoitteiden saavuttamiseksi.

Asia ei anna enää aihetta toimenpiteisiin.

5. Opetus- ja kulttuuriministeriö osoittaa kaudella 2013–2016 yliopistokeskuksia koordinoiville yliopistoille rahoitusta osana valtakunnallisia tehtäviä. Vuonna 2013 rahoitusta osoitetaan 710 000 euroa kutakin yliopistokeskusta kohden. Yliopistoindeksin mukainen vuotuinen kustannustason nousu vaikuttaa myös yliopistokeskusten koordinaatorahoitukseen. Valtakunnallisten tehtävien lisäksi yliopisto saa rahoitusta perusrahoituksen laskennallisten panos/tuotos -kriteerien kautta, joista osa liittyy myös yliopistokeskuksissa tapahtuvaan toimintaan.

Asia ei anna enää aihetta toimenpiteisiin.

Ammattikorkeakoulut, toiminnan seuraaminen

HE 26/2009 vp — EV 102/2009 vp

Sivistysvaliokunta

1. Eduskunta edellytti 16.6.2009, että hallitus seuraa ammattikorkeakoulujen koulutusmääriä, koulutuksen sisällön kehittämistä ja opiskelijoiden sijoittumista työmarkkinoille.

2. Eduskunta edellytti, että ammattikorkeakoulujen lukukausimaksukokeilun tuloksia arvioidaan huolellisesti ja arvioinnin kriteerit määritellään mahdollisimman nopeasti.

3. Eduskunta edellytti, että ammattikorkeakouluopiskelijoiden terveydenhuollon tilannetta seurataan.

4. Eduskunta edellytti, että hallitus seuraa miten ammattikorkeakoulut järjestävät liikuntapalveluja opiskelijoille ja ryhtyy tarvittaessa toimenpiteisiin opiskelijoiden liikuntamahdollisuuksien edistämiseksi.

1. Opetus- ja kulttuuriministeriö, ammattikorkeakoulujen ylläpitäjät ja ammattikorkeakoulut ovat sopineet ammattikorkeakoulujen perusrahoituksen perusteena olevavasta opiskelijamäärästä sopimuskaudelle 2013–2016 koulutusaloittain.

Ammattikorkeakoulujen koulutustarjonta mitoitetaan työvoima- ja koulutustarveennakoinnin tuottamien tulosten pohjalta. Ammattikorkeakoulujen nuorten koulutuksen aloittajataavoite on vuonna 2016 yhteensä 2 200 aloittajaa pienempi kuin vuoden 2009 tarjonta. Opetus- ja kulttuuriministeriö on 5.10.2011 kirjallisessa palautteessaan ammattikorkeakouluille tehnyt esityksen aloituspaikkavähennyksiksi vuodesta 2013 lähtien. Opetus- ja kulttuuriministeriö on päätöksillään 30.3.2012 vähentänyt ammattikorkeakoulujen aloituspaikkoja vuodesta 2013 alkaen siten, että koulutustarjonta suuntautuu ennakointien mukaisesti ja koulutuksen saavutettavuus, alueellinen tarjonta ja kieliryhmien tarpeet turvataan. Aloituspaikkojen kokonaisvähennys on 2 030.

Koulutuksen sisällön kehittämiseen liittyen korkeakoulujen arviointineuvosto jatkaa koulutuksen arviointitoimintaa. Arvioinnin tuloksia hyödynnetään koulutuksen kehittämistyössä.

Opiskelijoiden sijoittumista työmarkkinoille seurataan opetus- ja kulttuuriministeriön ja ammattikorkeakoulujen yhteisesti sopimien tavoitteiden ja niihin liittyvien tunnuslukujen avulla sekä opetus- ja kulttuuriministeriön ammattikorkeakouluille antamassa kirjallisessa palautteessa. Työmarkkinoille sijoittumisessa käytetään apuna myös ennakointitoimintaa, jolla koulutusta pyritään sovittamaan työvoimatarpeiden mukaisesti.

2. Korkeakoulujen lukukausimaksukokeilu käynnistyi vuoden 2010 alussa ja päättyi vuoden 2014 lopussa. Korkeakoulujen lukukausimaksukokeilu on käynnistynyt vuoden 2010 alusta ja päättyi vuoden 2014 lopussa. Korkeakoulujen lukukausimaksukokeilu on käynnistynyt vuoden 2010 alusta ja päättyi vuoden 2014 lopussa. Kaksi yliopistoa ja kaksi ammattikorkeakoulua aloitti maksujen perimisen vuonna 2010. Vuonna 2012 yhdeksän korkeakoulua peri noin 40 ylempään korkeakoulututkintoon johtavassa ohjelmassa lukukausimaksuja EU/ETA-alueen ulkopuolelta tulevilta opiskelijoilta. Lukukausimaksuja maksavia

opiskelijoita oli hieman yli 200 vuonna 2012. Lukukausimaksukokeiluun osallistumisen edellytyksenä on, että korkeakouluilla on apurahaohjelma, Valtaosa lukukausimaksuja maksavista EU/ETA-alueen ulkopuolelta tulevista opiskelijoista saa apurahaa, joka kattaa lukukausimaksun joko osittain tai kokonaan. Osa apurahoista kattaa myös elinkustannuksia.

Opetus- ja kulttuuriministeriö päätti lukukausimaksukokeilun seurannasta kesäkuussa 2010 työryhmän valmisteleman seuranta- ja arviointisuunnitelman pohjalta. Seuranta- ja arviointisuunnitelman toteuttamisesta vastaa tätä tehtävää varten asetettu työryhmä. Olemassa olevan tilastoaineiston ja selvitysten lisäksi seurannassa kootaan määrällistä ja laadullista tietoa korkeakouluille ja opiskelijoille suunnatuilla kyselyillä. Käytännön kokemusten kartoittamiseksi ja hyvien käytänteiden jakamiseksi seuranta- ja arviointityöryhmä järjestää vuosittain teemakeskusteluja ja työseminaareja korkeakouluille ja sidosryhmille. Työryhmä seuraa ja raportoi myös muiden Euroopan maiden ja erityisesti Pohjoismaiden maksukäytännöistä ja niissä tapahtuneesta kehityksestä. Työryhmä julkaisee vuosittain väliraportin.

3. Ammattikorkeakouluopiskelijoiden terveydenhuoltopalveluiden järjestäminen on kuntien vastuulla. Ammattikorkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon järjestämistä Ylioppilaiden terveydenhuoltosäätiön (YTHS) mallin mukaisesti kokeillaan parhaillaan vuonna 2011 alkaneella kokeilulla. Sosiaali- ja terveysministeriö on asettanut työryhmän valmistelemaan, ohjaamaan ja seuraamaan ammattikorkeakoulujen opiskeluterveydenhuollon kokeilua. Työryhmän toimikausi on 7.12.2010–1.12.2015. Tarkoituksena on selvittää ns. YTHS-mallin soveltuvuutta ammattikorkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon järjestämistavaksi. Kokeilun ja siitä tehtävä arvioinnin perusteella STM:n vetämä ohjausryhmä tulee esittämään jatkotoimenpide-ehdotukset.

Asia kuuluu sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan vastuualueelle.

4. Opetus- ja kulttuuriministeriö tukema Opiskelijoiden liikuntaliiton OLL ry:n, Suomen yliopistot yhdistys UNIFI ry:n ja Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto ARENEN korkeakoululiikunnan asiantuntijaryhmä laati suosituksen korkeakoulujen toimivista liikuntapalveluista. Työryhmän työ julkistettiin opetus- ja kulttuuriministeriössä järjestetyssä seminaarissa vuoden 2011 helmikuussa.

SAMOK ry on toteuttanut opiskelijoiden opiskelukykyä edistävää Yhteinen ammattikorkeakoulu -hanketta vuosina 2010–2011.

Asia ei anna enää aihetta toimenpiteisiin.

Ammatillinen koulutus, ammattistartin seuraaminen

HE 107/2009 vp — EV 138/2009 vp

Sivistysvaliokunta

Eduskunta edellytti 3.11.2009, että opetusministeriö seuraa ammatillisen koulutuksen ohjaavaan ja valmistavaan koulutukseen pääsyä, koulutuksen määrää, alueellisen saatavuuden kattavuutta ja koulutuksen vaikuttavuutta ja antaa asiasta selvityksen sivistysvaliokunnalle vuonna 2012.

Opetusministeriö käynnisti syksyllä 2006 ammatilliseen peruskoulutukseen ohjaavan ja valmistavan koulutuksen kokeilun, ammattistartin myöntämällä kokeiluluvan 56 koulu-

tuksen järjestäjälle. Ammatillisen koulutuksen järjestäjien fuusiot ovat vähentäneet tasaisesti myös ammattistarttikokeilua järjestävien koulutuksen järjestäjien lukumäärää: vuoden 2009 alussa kokeilukoulutuksen järjestäjiä oli 48 ja vuoden 2010 alussa 43. Kokeilu päättyi syksyllä 2010.

Ammattistartti on tarkoitettu erityisesti perusopetuksen päättäneille nuorille, joilla ei vielä ole selkiintynyttä käsitystä ammatinvalinnastaan tai joilla ei ole riittäviä valmiuksia jatkokoulutukseen hakeutumiseen tai opinnoista suoriutumiseen. Startilla madalletaan nuorten siirtymäkynnystä perusopetuksesta ammatilliseen peruskoulutukseen sekä vähennetään opintojen alkuvaiheen keskeyttämistä ja parannetaan koulutuksen läpäisyä. Ammattistarttiin voivat osallistua myös ammatillisen koulutuksen tai lukion keskeyttäneet. Ammattistartista opiskelija voi hakea tai siirtyä joustavasti tutkintoon johtavaan koulutukseen, kun se on opiskelijan kannalta tarkoituksenmukaista.

Ammattistarttikoulutus on löytänyt oman paikkansa perusopetuksen ja toisen asteen nivelvaiheen koulutusmuotona. Koulutuksen tulokset ja palautteet ovat olleet positiivisia. Koulutuksen järjestäjät ovat kehittäneet ja ottaneet käyttöön monia uusia toimintatapoja.

Ammattistarttikokeilun yhteydessä tehdyn seurantaselvityksen mukaan ammattistarttin opiskelijoista noin 70 % jatkoi vuoden sisällä opintojaan joko ammatillisessa perustutkintoon johtavassa koulutuksessa, lukiossa tai muussa koulutuksessa tai oli siirtynyt työelämään. Ammattistarttia voidaan pitää toimivana perusopetuksen ja ammatillisen koulutuksen nivelvaiheen käytänteenä, joka tukee omalta osaltaan onnistuneita koulutussiirtymiä ja opiskelijoiden elinikäisten opinpolkujen jatkumoa.

Ammattistarttikoulutus vakinaistettiin vuoden 2010 alusta voimaan tulleella lailla syksyllä 2010 alkavasta koulutuksesta lukien. Opetus- ja kulttuuriministeriö myönsi 49 koulutuksen järjestäjälle luvan vakinaisen ammattistarttikoulutuksen järjestämiseen.

Syksyllä 2011 ammattistarttikoulutuksen aloitti noin 1 400 opiskelijaa, joista lähes 1 000 oli perusopetuksen samana keväänä päättäneitä.

Opetus- ja kulttuuriministeriö laati loppuvuodesta 2012 sivistysvaliokunnan edellyttämän selvityksen ammattistarttikoulutukseen pääsystä, koulutusmääristä ja koulutuksen alueellisesta saatavuudesta sekä koulutuksen vaikuttavuudesta.

Asia ei anna enää aihetta toimenpiteisiin.

Oppimisen tukeminen

Erityisopetus

HE 109/2009 vp — EV 90/2010 vp

Sivistysvaliokunta

1. Eduskunta edellytti 8.6.2010, että hallitus seuraa sitä, toteutuuko oppilaan oikeus erityiseen tukeen hänen oppimisedellytystensä mukaisesti, ja ryhtyy tarvittaessa toimenpiteisiin, jos osoittautuu, että oppilaan mahdollisuudet saada oppimiseen tukea tarpeen mukaan ja mahdollisuudet tuloksekkaaseen oppimiseen heikentyvät. Opetus- ja kulttuuriministeriön tulee antaa asiasta sivistysvaliokunnalle selvitys vuoden 2013 loppuun mennessä.

2. Eduskunta edellytti, että valtiontalouden kehyksissä ja tulevissa valtion talousarvioissa otetaan huomioon perusopetuslain erityisopetusta ja muuta erityistä tukea koskevien lainmuutosten johdosta syntyvät lisärahoitustarpeet.

Opetus- ja kulttuuriministeriö on tilannut kaksi erityisopetukseen liittyvää tutkimusta. Tarkoituksena on ensinnäkin selvittää, miten erityisopetus on järjestetty kunnissa ja millaiset tekijät vaikuttavat erityisopetuksen järjestämiseen sekä erityisesti millä tavoin erityisopetusta ja erityisopetuksen rahoitusta koskevat lainsäädäntöuudistukset ja laki kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta vaikuttavat erityisopetuksen järjestämiseen ja resurssointiin kunnissa. Toiseksi tutkitaan uudistetun perusopetuslainsäädännön vaikutavuutta esi- ja peruskoulun oppilaiden opiskeluun, hyvinvointiin ja oppilaan oikeuksien toteutumiseen.

Asia ei anna enää aihetta toimenpiteisiin.

Luonnos hallituksen esitykseksi oppilas- ja opiskelijahuoltolaiksi lähti lausunnonle maraskuun lopussa 2012. Esitys koskee esiopetusta, perusopetusta, lukiokoulutusta ja ammatillista koulutusta. Tarkoituksena on laajentaa psykologi- ja kuraattoripalveluita myös lukiioihin ja ammatillisiin oppilaitoksiin. Uuteen lakiin ehdotetaan koottavaksi lainsäädännössä nyt hajallaan olevat oppilas- ja opiskelijahuolto- ja henkilötietojen käsittelyyn, kirjaamiseen, rekisteröimiseen ja salassapitoon liittyvät säännökset.

Vapaa sivistystyö, selvittäminen

HE 175/2009 vp — EV 232/2009 vp

Sivistysvaliokunta

Eduskunta edellytti 7.12.2009, että hallitus selvittää vapaan sivistystyön osalta, onko avustuksina myönnettävä rahoitusmalli tarkoituksenmukainen vai tulisiko laatu- ja kehittämisrahoitus siirtää osaksi valtionosuusrahoitusta, miten taiteen perusopetuksen järjestäminen kansalaisopistossa mahdollistetaan vain yleisen oppimäärän osalta ja mahdollisuudet korottaa taiteen perusopetuksen yksikköhintaa niin, etteivät yksikköhintojen eroavaisuudet ohjaisi kuntien päätöksiä taiteen perusopetuksen järjestämisessä.

Hallituksen tulee antaa mahdollisesti tarvittavat esitykset säädösten muuttamiseksi eduskunnalle viivytyksettä.

Osana vapaan sivistystyön kehittämisohjelman toimeenpanoa on momentin 29.30.30 avustusrahoitusta uudistettu vuoden 2010 alusta niin, että avustukset muodostuvat vapaan sivistystyön 1) keskeisiä tavoitteita tukevista laatu- ja kehittämisavustuksista, 2) oppilaitos- ja ylläpitäjärakenteen kehittämistä tukevista avustuksista, 3) aliedustettujen ryhmien opiskelua tukevista opintohetelivavustuksista ja 4) ylimääräisistä avustuksista. Laatu- ja kehittämisrahoitus osoitetaan vapaan sivistystyön oppilaitoksille vuosille 2010–2012 sovittujen tavoitteiden mukaisesti harkinnanvaraisina avustuksina. Laskennallisena valtionosuusrahoituksena jaettava laatu- ja kehittämisrahoitus edellyttää kattavaa tilasto- ja tietopohjaa. Opetusministeriön asettama vapaan sivistystyön tilasto- ja tietopohjahanke on selvittänyt

vapaan sivistystyön rahoituksen, ohjauksen, seurannan ja kehittämisen tietotarpeita. Lopuraportissaan 21.9.2011 hanke totesi, että henkilötietopohjainen tiedonkeruu ei sovellu kaikille vapaan sivistystyön oppilaitoksille, joten valtionosuusrahoituksen edellyttämää kattavaa tilastotietoa ei siltä osin saada.

Opetusministeriön 26.10.2009 asettama vapaan sivistystyön rahoitusryhmä jätti ehdotuksensa ministeriölle 15.3.2010. Rahoitustyöryhmän tehtävänä oli muun ohessa selvittää vapaan sivistystyön oppilaitoksissa, lähinnä kansalaisopistoissa, järjestettävän taiteen perusopetuksen asema ja rahoitus. Työryhmän ehdotusten ja saatujen lausuntojen pohjalta laadittu selvitys taiteen perusopetuksen järjestämisestä kansalaisopistossa annettiin eduskunnalle 18.1.2011. Selvitys merkittiin saapuneeksi sivistysvaliokunnan kokouksessa 28.1.2011.

Liikunnan koulutuskeskusten vapaan sivistystyön valtionohjauksen kehittämistä pohtinut työryhmä on jättänyt muistionsa opetus- ja kulttuuriministeriölle 3.5.2011. Työryhmän esityksen pohjalta liikunnan koulutuskeskusten valtionosuusrahoituksen uudistamiseksi aloitettiin selvityshanke, joka valmistui 2.10.2012. Selvityksessä esitetään malli liikunnan koulutuskeskusten valtionosuusrahoituksen uudistamiseksi. Laatu- ja kehittämishankerahoitus ei sisälly valtionosuusrahoitukseen.

Asia ei anna enää aihetta toimenpiteisiin.

Saamen kielen elvyttäminen

Hallituksen toimenpidekertomus vuonna 2008

K 1/2009 vp — EK 5/2010 vp

Perustuslakivaliokunta

Eduskunta hyväksyi 18.3.2010 seuraavan kannanoton:

3. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy tehostettuihin toimenpiteisiin saamen kielen elvyttämiseksi; erityistä huomiota on kiinnitettävä uhanalaisten inarinsaamen ja koltansaamen säilymisen turvaamiseen.

Opetus- ja kulttuuriministeriö asetti 24.9.2010 työryhmän, jonka tehtävänä oli arvioida saamen kielten tilannetta ja sen parantamiseksi tehtyjä toimenpiteitä kaikkien kolmen Suomessa puhutun saamen kielen osalta sekä arviointiin perustuen laatia ehdotus kokonaisvaltaiseksi ja pitkäjänteiseksi saamen kielen elvyttämisohjelmaksi, sekä ohjausryhmän, joka seuraa ja ohjaa hankkeen etenemistä.

Työryhmä luovutti ehdotuksensa saamen kielen elvyttämisohjelmaksi 2.3.2012 (opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2012:7). Työryhmän ehdotus päätettiin lähettää lausuntokierrokselle, jonka tulosten yhteenvedo valmistui tammi-kuussa 2013. Hallitus käsitteli myös iltakoulussaan joulukuussa 2012 saamelaisiin liittyvien hankkeiden jatkovalmistelua. Iltakoulun linjauksen mukaan saamen kielen elvyttämisohjelman valmistelu jatkuu hallitusohjelman tavoitteiden mukaisesti. Ohjelmasta tehtävän hallituksen periaatepäätöksen valmistelu tehdään virkatyönä opetus- ja kulttuuriministeriössä yhteistyössä oikeusministeriön, sosiaali- ja terveysministeriön ja saamelaiskäräjien kanssa. Elvyttämisohjelmasta käydään myös saamelaiskäräjälain 9 §:n mukaiset neuvottelut saamelaiskäräjien kanssa.

Opiskeluun soveltumattomuutta koskeva lainsäädäntö

HE 164/2010 vp — EV 370/2010 vp

Sivistysvaliokunta

1. Eduskunta edellytti 15.3.2011, että kaikilla koulutusasteilla huolehditaan opiskelijoiden mahdollisuuksista saada riittävästi opinto-ohjausta sekä opiskelija-huollon palveluja ja muita ennaltaehkäiseviä tukitoimia ja että kehitetään opiskeluterveydenhuoltoa.

2. Eduskunta edellytti, että hallitus seuraa lainsäädännön toimivuutta ja vaikutuksia. Erityisesti tulee seurata, muodostuuko säädetyn oikeusturvalautakunnan avulla yhtenäinen käytäntö lainsäädännön soveltamisessa eri oppilaitoksissa ja korkeakouluissa siten, että opiskelijoiden yhdenvertaisuus toteutuu. Lisäksi opetus- ja kulttuuriministeriön tulee huolehtia oikeusturvalautakunnasta tiedottamisesta opiskelijoille.

1. Asetus ammatillisesta koulutuksesta (811/1998) määrittelee, että ammatilliseen koulutukseen kuuluu opinto-ohjausta (2 §) ja että opiskelijalle kuuluu antaa henkilökohtaista ja muuta tarpeellista opinto-ohjausta (4 §), josta määrätään opetussuunnitelmassa. Ammatillisten tutkintojen perusteissa annetaan tarkemmat määräykset opinto-ohjauksen tavoitteista, opiskelijan oikeudesta opinto-ohjaukseen ja opinto-ohjauksen järjestämisestä.

Opetus- ja kulttuuriministeriö asetti 1.9.2010 Elinikäisen ohjauksen yhteistyöryhmän, jonka tehtävänä oli laatia ehdotus kansalliseksi elinikäisen ohjauksen strategiaksi 28.2.2011 mennessä. Strategian tuli käsittää kaikkien kouluasteiden ja -muotojen sekä työ- ja elinkeinohallinnon ja työelämän tarjoamat tieto-, neuvonta- ja ohjauspalvelut. Yhteistyöryhmän raportissa kuvataan nykyinen ohjausjärjestelmä, sen ongelmakohtat ja esitetään ohjauksen kehittämisen strategiset tavoitteet.

Tavoitteiksi riittävän opinto-ohjauksen varmistamiseksi eri kouluasteilla yhteistyöryhmä esitti raportissaan perusopetuksen oppilasmäärän rajaamista oppilaanohjaajaa kohti, oikeuden saada henkilökohtaista opinto-ohjausta lisäämistä lukiolakiin ja lukion sekä ammatillisen koulutuksen opinto-ohjauksen laatukriteerien laatimista. Lisäksi yhteistyöryhmä painotti ohjausosaamisen varmistamista kehittämällä opinto-ohjaajien peruskoulutusta ja lisäämällä mahdollisuuksia täydennyskoulutukseen sekä ohjauksen laatujärjestelmän kehittämistä.

Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelma 2012–2016 edellyttää hyvän opinto-ohjauksen kriteerien laatimista lukio- ja ammatillisiin opintoihin niin, että ne ovat käytössä syyslukukaudella 2014. Ammatillisen koulutuksen osalta kriteerit otetaan käyttöön osana laatustrategian toimeenpanoa. Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmassa edellytetään myös, että ohjaustyötä tekevien peruskoulutusta kehitetään vastaamaan ohjaustyön lisääntyneitä vaatimuksia ja sähköisiä tieto-, neuvonta ja ohjauspalveluita kehitetään osana SADe-ohjelman Oppijan verkkopalvelua.

Elinikäisen ohjauksen yhteistyöryhmän toimeksianto laajeni käsittämään Osuvuutta ja kysyntälähtöisyyttä aikuisopiskelun tieto-, neuvonta- ja ohjauspalveluihin -kehittämisohjelman (ESR) seuranta- ja koordinaatioryhmän. Uuden ohjaus- ja yhteistyöryhmän toimi-

kausi on 1.9.2011–31.1.2015. Laajalla ohjauksen yhteistyöllä halutaan varmistaa ohjauspalveluiden kehittyminen vastaamaan kaikkien asiakkaiden, myös eri kouluasteiden oppilaiden ja opiskelijoiden palveluiden laatu ja saatavuus.

Opetus- ja kulttuuriministeriö valitsi 12 hanketta eri puolilta Suomea 25.3.2011 käynnistyneeseen lukioiden opinto-ohjauksen kehittämishankkeeseen. Hankkeen tavoitteena on osaltaan nopeuttaa nuorten siirtymistä korkea-asteen opintoihin ja kehittää yksilöllisiä ohjauksen menetelmiä opiskelijoiden tarpeisiin. Hankkeen rahoitusta voi käyttää opinto-ohjauksen kehittämiseen vuosina 2011–2012.

Syksyllä 2011 käynnistyi Ammatillisen koulutuksen läpäisyn tehostamisohjelma (2011–2014), jossa ensisijaisesti mallinnetaan hyviä käytäntöjä ammatillisen tutkinnon loppuun suorittamiseksi tavoiteajassa. Yhtenä keskeisenä kehittämisalueena ovat opinto-ohjauksen ja opiskelijahuollon ennakkoivien ja nykyistä yksilöllisempien toimintamallien rakentaminen. Tehostamisohjelmassa oli vuoden 2012 lopussa 43 eri koulutuksen järjestäjää muodostaen 23 hankeverkostoa. Valtionavustusten haku vuodelle 2014 käynnistyy 8.2.2013.

Uuden, yhtenäisen opiskeluhuoltolain valmistelu käynnistettiin vuoden 2009 oppilasmaailman ja opiskelijahuoltotyöryhmän ehdotusten mukaisesti 2010. Valmistelua on tehty yhdessä sosiaali- ja terveysministeriön kanssa. Valmistelun tavoitteena on ollut yhdistää useissa eri laeissa olevat oppilas- ja opiskelijahuoltoon koskevat asiat yhteen lakiin palveluiden tasapuolisuuden ja riittävän saatavuuden turvaamiseksi. Uuden oppilasmaailman ja opiskelijahuoltolain luonnos oli laajalla lausuntokierroksella vuoden 2012 lopussa. Hallituksen esitys annetaan keväällä 2013 ja lain on tarkoitus tulla voimaan vuoden 2014 alusta.

Voimassa olevaan yliopistolakiin (558/2009) ja ammattikorkeakoululakiin (351/2003) ei sisälly opiskelijahuoltoon koskevia säännöksiä. Korkeakouluopintojen ja opintojen ohjauksen järjestämiseen liittyvät seikat kuuluvat yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen oman päätösvalan piiriin. Opiskelijahuollon käsite sisältää korkeakouluissa erilaisia ohjaukseen liittyviä toimintoja. Korkeakouluopiskelijat ovat täysi-ikäisiä, jolloin korkeakoulujen rooli kytkeytyy erityisesti korkeakouluopintojen ohjaamiseen ja opintojen etenemisen seurantaan. Korkeakouluissa on ohjausta helpottavina työkaluina otettu käyttöön mm. opiskelijoille laadittavat henkilökohtaiset opintosuunnitelmat (HOPS), ura- sekä rekrytointipalvelut ja kansainvälistymiseen liittyvät ohjaus- ja neuvontapalvelut. Ammattikorkeakoulu- ja yliopisto-opiskelijoiden hyvinvointia on tutkittu ja edistetty lähivuosina usein eri hankkein, joita ovat mm. opintopolkua selvittänyt Opintoura-tutkimus, opiskelukykyä kehittänyt KYKY-hanke, kansainvälisiin opiskelijoihin keskittynyt VALOA, opiskelijoiden toimeentuloa, opintoja ja työssäkäyntiä selvittänyt Eurostudent, esteettömyyttä tukenut ESOK, syrjäytymisriskejä ja yhteisöllisyyttä tutkiva Campus Conexus.

Ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden ja ammattikorkeakouluopiskelijoiden terveydenhuoltopalveluiden järjestäminen on kuntien vastuulla. Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiö YTHS tarjoaa yleisterveyden, mielen terveyden ja suun terveyden palveluja yliopistoissa perustutkintoa suorittaville opiskelijoille. Ammattikorkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon järjestämistä YTHS-mallin mukaisesti kokeillaan kolmivuotisessa kokeilussa vuosina 2011–2014. Tarkoituksena on selvittää ns. YTHS-mallin soveltuvuutta ammattikorkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon järjestämistavaksi sekä esit-

tää loppuarvioinnin perusteella jatkotoimenpide-ehdotukset. Opiskeluterveydenhuollon kehittäminen kuuluu sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan vastuualueelle.

2. Opiskeluun soveltumattomuutta koskeva lainsäädäntö (SORA-lait) tuli voimaan 1.1.2012. Uuden lainsäädännön soveltamisesta on vasta vähän käytännön kokemuksia, mutta opetus- ja kulttuuriministeriö tulee seuraamaan lainsäädännön toimivuutta ja vaikutuksia. Opetushallituksessa ja sosiaali- ja terveysministeriössä on valmisteltu koulutuksen järjestäjille ja terveydenhuollon ammattihenkilöille suunnattua ohjeistusta SORA-lainsäädännöstä tiedottamiseksi ja yhtenäisten käytäntöjen varmistamiseksi. Vuoden 2012 alussa toimintansa aloittaneeseen opiskelijoiden oikeusturvalautakuntaan on tähän mennessä saapunut yksi valitus. Opetus- ja kulttuuriministeriö tulee seuraamaan opiskelijoiden oikeusturvalautakunnan ratkaisukäytäntöjä.

Opetus- ja kulttuuriministeriö järjesti syksyllä 2011 laajan SORA-lainsäädännön koulutuskierroksen yhdessä aluehallintovirastojen, Opetushallituksen ja Valviran kanssa. Koulutusten tavoitteena oli esitellä kattavasti SORA-lainsäädäntöä oppilaitosten edustajille ja muille SORA-säännösten kanssa toimiville tahoille ja näin osaltaan varmistaa, että oppilaitokset pystyvät asianmukaisesti tiedottamaan opiskelijoilleen SORA-lainsäädännön aiheuttamista muutoksista sekä opiskelijoiden oikeusturvalautakunnasta. Opiskelijoiden oikeusturvalautakunnan hallintoasiat käsitellään opetus- ja kulttuuriministeriössä ja opiskelijat voivat saada ajantasaista tietoa lautakunnan toiminnasta muun muassa ministeriön internetsivustolta. Asia ei anna enää aihetta toimenpiteisiin.

Kuvaohjelmanlainsäädäntö, lakiuudistuksen toteutumisen ja vaikutusten seuraaminen

HE 190/2010 vp — EV 348/2010 vp

Sivistysvaliokunta

1. Eduskunta edellytti 15.3.2011, että kuvaohjelmanlain säätämisen johdosta Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskukselle turvataan laajenevien veloitteiden mukainen riittävä rahoitus niin, ettei lasten mediasuojelun kannalta merkittävän uudistuksen menestyksellinen toteutuminen vaarannu.

2. Eduskunta edellytti, että kuvaohjelmanlainsäädännön toimivuus ja uudistuksen vaikutukset lapsille turvalliseen mediaympäristöön arvioidaan niin, että selvitys voidaan antaa sivistysvaliokunnalle keväätistuntokaudella 2014.

3. Eduskunta edellytti, että turvallisuusselvityslainsäädännön kokonaisuudistuksen yhteyteen otetaan myös kuvaohjelmanlainsäädännön tarkoittaman kuvaohjelmaluokittelijan rikostaustan selvittämiseen liittyvät valvonnalliset säännökset.

Valtioneuvosto päätti 16.6.2011 ryhtyä lausumasta aiheutuviin toimenpiteisiin.

1. Uusi kuvaohjelmanlaki (710/2011) ja Laki Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskuksesta (711/2011) tulivat voimaan 1.1.2012. Lakiuudistuksen myötä Valtion elokuvatarkastamo muuttui Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskukseksi. Keskuksen tehtävänä on ylläpitää elokuvien, televisio-ohjelmien ja pelien ikärajojen luokittelujärjestelmää sekä valvoa kuvaohjelmamarkkinoita lasten suojelemiseksi. Lisäksi virastolle säädettiin kokonaan uusia

mediakasvatukseen, kuvaohjelmaluokittelijoiden koulutukseen, tiedotukseen ja lasten mediaympäristön tutkimukseen liittyviä tehtäviä.

Opetus- ja kulttuuriministeriö esitti valtiontalouden kehyksiin vuosille 2012–2015 vuositista määrärahan lisäystä Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskuksen toimintamenoihin viraston uusien tehtävien hoitamiseksi. Esitettyä korotusta ei saatu sisällytetyksi vuoden 2012 talousarvioon.

Vuoden 2012 III lisätalousarviossa eduskunta myönsi 80 000 euroa Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskuksen tietojärjestelmien uudistamiseksi.

Lisäksi eduskunta lisäsi Media- ja kuvaohjelmakeskuksen toimintamomentille 100 000 euroa vuoden 2013 talousarviossa. Tästä huolimatta viraston määrärahoissa ei ole riittävässä määrin kyetty ottamaan huomioon mediakasvatustehtävästä aiheutuvia lisäkustannuksia. Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskus ja Kansallinen audiovisuaalinen arkisto on tarkoitus yhdistää yhdeksi virastoksi vuoden 2014 alusta. Tavoitteena on opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan kokonaisuuden vahvistaminen ja virastokentän tiivistäminen sekä Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskuksen toimintamahdollisuuksien takaaminen tulevaisuudessa.

2. Kuvaohjelmalainsäädäntö uudistettiin vastaamaan muuttunutta mediaympäristöä. Tarkoituksena on panostaa uudenlaisiin lasten turvallisuutta mediaympäristössä edistäviin toimenpiteisiin, kuten mediakasvatukseen sekä lasten huoltajille ja kasvattajille suunnattuun tiedottamiseen.

Opetus- ja kulttuuriministeriö käynnistää selvitystyön uuden kuvaohjelmalainsäädännön vaikutuksista lapsille turvalliseen mediaympäristöön, kun lakien toimeenpanosta on saatu riittävästi kokemusta, viimeistään vuoden 2013 aikana.

Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskuksessa on käynnissä hanke, jossa kootaan tietoa uuden lainsäädännön vaikutuksista. Opetus- ja kulttuuriministeriö laatii tämän aineiston pohjalta syksyllä 2013 selvityksen kuvaohjelmalainsäädännön toimivuudesta ja uudistuksen vaikutuksista.

3. Sivistysvaliokunnan ehdotuksesta kuvaohjelmalain 13 §:ään otettiin säännös, jonka mukaan Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskuksella on velvollisuus pyytää kuvaohjelmaluokittelijaksi hakeutavalta nähtäväksi rikosrekisteriote ennen luokittelijaksi hyväksymistä koskevan päätöksen tekemistä. Myös rikosrekisterilain 6 §:n 2 momenttiin lisättiin viittaus kuvaohjelmalakiin. Valiokunta totesi lisäksi, että rikostaustan selvittämisen valvonnallisen ulottuvuuden säätäminen tulee tehdä vireillä olevan turvallisuusselvityslainsäädännön kokonaisuudistuksen yhteydessä.

Hallituksen esitys turvallisuusselvityslainsäädännön kokonaisuudistuksesta on tarkoitus antaa vuoden 2012 aikana. Turvallisuusselvityslainsäädäntö kuuluu oikeusministeriön hallinnonalaan.

Kulttuurin tulevaisuus

VNS 4/2010 vp — EK38/2010 vp

Sivistysvaliokunta

Eduskunta hyväksyi 20.1.2011 valtioneuvoston selonteon johdosta kannanoton:

1. Kehitetään taiteilijoiden sosiaaliturvaa niin, että nykyistä suurempi osa taiteilijoista saadaan sosiaaliturvan piiriin.
2. Ratkaistaan kulttuurialan sosiaali- ja työttömyysturvaan ja eläkekysymyksiin liittyvät erityiskysymykset niin, että mahdollisimman moni työllistymisen este voidaan poistaa.
3. Vahvistetaan taito- ja taideaineiden asemaa perusopetuksessa ja opettajan- koulutuksessa.
4. Valmistellaan esitys taiteen keskustoimikunnan muuttamiseksi taiteen edistämiskeskukseksi.
5. Edistetään Prosentti taiteeseen -periaatetta, jota voidaan toteuttaa rakentamis- ja perusparannuskustannuksiin sidottuna.
6. Päivitetään kansallinen muotoiluohjelma niin, että siinä otetaan huomioon palvelumuotoilu, käyttäjälähtöisyys ja kestävä kehitys.
7. Lisätään toimenpiteitä ns. nettipiratismiin estämiseksi ja digitaalisen aineiston laillisen käytön edistämiseksi.
8. Kehitetään ja uudistetaan ns. hyvitysmaksujärjestelmää.

Valtioneuvosto päätti 3.3.2011 ryhtyä kannanotosta aiheutuviin toimenpiteisiin.

Kohdat 1., 2., 5. ja 6.

Pääministeri Jyrki Kataisen hallitusohjelmaan sisältyvät kirjaukset:

- Luovilla aloilla toimivien aseman parantamiseksi selvitetään poikkihallinnollisesti työ-, sosiaaliturva- ja verolainsäädännön uudistustarve.
- Selkeytetään lyhyiden apurahojen asema sosiaaliturvalainsäädännössä.
- Edistetään julkisen rakentamisen ns. prosentti taiteeseen -periaatetta.
- Uudistetaan kansallinen muotoiluohjelma.

Kohdat 1. ja 2.

Sosiaali- ja terveysministeriö on asettanut hallinnonalojen välisen työryhmän 5.9.2012, jossa selvitetään molempia asioita. Työryhmän määräaika on 31.3.2012.

3. Valtioneuvosto päätti 28.6.2012 perusopetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja tuntijaosta. Opetushallitus valmistelee uudet opetussuunnitelman perusteet siten, että uusi tuntijako ja tuntijakoasetuksen mukaiset opetussuunnitelmat voidaan ottaa käyttöön kaikkien perusopetuksen vuosiluokkien osalta 1.8.2016 lukien.

4. Eduskunta hyväksyi 20.1.2011 valtioneuvoston selonteon johdosta, että valmistellaan esitys taiteen keskustoimikunnan muuttamiseksi taiteen edistämiskeskukseksi. Valtioneuvosto päätti 3.3.2011 ryhtyä kannanotosta aiheutuviin toimenpiteisiin.

Pääministeri Kataisen hallituksen ohjelman mukaan Taiteen keskustoimikunnasta muodostetaan Taiteen edistämiskeskus. Uudistuksessa säilytetään vertaisarvioinnin asema päätöksentekoprosessissa.

Taiteen keskustoimikunta muuttui Taiteen edistämiskeskukseksi vuoden 2013 alusta. Laki (657/2012) ja asetus (727/2012) taiteen edistämiskeskuksesta hyväksyttiin vuoden 2012 aikana. Taiteen edistämiskeskus toimii opetus- ja kulttuuriministeriön alaisena virastona. Virastolla on aluetoimipisteitä. Keskukseen yhteydessä on itsenäistä päätäntävaltaa käyttäviä luottamuselimiä. Niitä ovat taideneuvosto, valtion taidetoimikunnat, alueelliset taide-toimikunnat sekä erillislautakunnat. Uudistus selkiyttää vanhaa taidetoimikuntalaitoksen toimintaa erottamalla toisistaan taiteen edistämiseen liittyvät viranomaistehtävät ja luottamuselimiä vertaisarviointiin perustuvat tehtävät. Muutoksella parannetaan uuden viraston toimintakykyä ja yhtenäistetään hallintoa. Myös päätöksenteon läpinäkyvyyttä lisätään. Uudistuksen myötä valtionavustus- ja apurahapäätöksiin lisättiin oikaisu- ja valitusoikeus laillisuusperusteella.

5. Opetus- ja kulttuuriministeriö on tilannut Ympäristötaiteen säätiöltä selvityksen niistä vaihtoehtoisista tavoista, joilla valtio voisi edistää ns. prosenttiperiaatteen toteutumista. Selvityksen tekee Ympäristötaiteen säätiö yhteistyössä Arkkitehtuurikeskus ry:n kanssa. Selvitys valmistuu 31.3.2013 mennessä. Ympäristötaiteensäätiö käynnistää yhteistyössä muun muassa Suomen Taiteilijaseura ry:n, Ornamon ry:n ja Arkkitehtuurikeskus ry:n kanssa myös prosenttiperiaatteen pilotointihankkeen, johon ministeriö on myöntänyt valtionavustuksen.

6. Uusi kansallinen muotoiluohjelma valmistuu maaliskuussa 2013. Ohjelma on laadittu työ- ja elinkeinoministeriön johdolla ja yhteistyössä opetus- ja kulttuuriministeriön kanssa.

7. Hallitusohjelman mukaan ”luovien aineistojen luvattonta käyttöä kitketään tiedotuksen keinoin sekä kehittämällä lainsäädäntöä ja tehostamalla sen täytäntöönpanoa”.

Tekijänoikeustoimikunnassa on arvioitu lainsäädäntötarpeita, jotka liittyvät pääsyn estämiseen laitonta aineistoa yleisölle välittäville verkkosivustoille tai palveluihin. Toimikunta hyväksyi asiasta mietinnön joulukuussa 2011.

Opetus- ja kulttuuriministeriössä on valmisteilla selvitys luvattoman verkkojakelun tämänhetkisestä tilanteesta kotimaassa ja ulkomailla, sen vähentämiseen tähtäävistä olemassa olevista lainsäädännöllisistä ja muista keinoista sekä niiden vaikutuksesta. Selvityksessä tarkastellaan myös asiaa koskevaa tiedotusta ja koulutusta ja uusien laillisten palvelujen kehittämisen tukemista sekä niiden vaikutusta luvattomaan verkkojakeluun.

Tekijänoikeuksia koskevaa tiedotustoimintaa on tuettu.

8. Yksityisen kopioinnin hyvitysmaksun suuruutta ja maksun piiriin kuuluvia laitteita koskevan valtioneuvoston asetuksen valmistelun yhteydessä hallituksen sivistyspoliittisessa ministerityöryhmässä on sovittu siitä, että hallitusohjelmaan sisältyvää hyvitysmaksujärjestelmän uudistamista koskevaa kirjausta (”Hyvitysmaksujärjestelmää uudistetaan turvaamaan alan toiminnan taloudelliset edellytykset nopean teknologisen kehityksen olosuhteissa”) ryhdytään panemaan toimeen vuonna 2012 niin, että uudistetun järjestelmän soveltaminen voidaan käynnistää vuoden 2013 alusta lähtien. Tavoitteena on järjestelmä, joka olisi nykyistä paremmin ennakoitavissa, takaisi reilun hyvityksen tason tekijöille, turvaisi kaupan ja työpaikkojen säilymistä Suomessa ja olisi hallinnollisesti mahdollisimman kevyt.

Hyvitysmaksun uudistamishanketta ohjaa hallituspuolueiden edustajista koostuva ohjausryhmä, jonka opetus- ja kulttuuriministeriö on kutsunut koolle. Ratkaisuneuvottelija Markus Leikola on ministeriön toimeksiannosta selvittänyt mahdollisia ratkaisumalleja

ja esittänyt ehdotuksensa toukokuussa 2012. Ratkaisuvaihtoehtojen lopullinen punninta ja päätös ratkaisun suunnasta siirtyvät vuodelle 2013.

Kansalliskielten elinvoimaisuus

Vähemmistökielten tutkimus ja kielenhuolto

HE 97/2011 vp — EV 95/2011 vp

Sivistysvaliokunta

1. Eduskunta edellytti 12.12.2011, että hallitus huolehtii kulttuurisen identiteetin perustana olevien suomen ja ruotsin kielten tutkimuksen ja kielenhuollon riittävästä resursoinnista niin, että kansalliskieltemme elinvoimaisuus varmistetaan.

2. Eduskunta edellytti, että hallitus seuraa lainmuutoksen vaikutuksia saamen kielten, romanikielen ja viittomakielten tutkimukseen ja kielenhuoltoon ja tarvittaessa ryhtyy näiden vähemmistökielten säilymistä turvaaviin toimenpiteisiin. Viittomakielen osalta tulee muiden kielipoliittisten toimenpiteiden ja mahdollisen viittomakielilain valmistelun yhteydessä erityisesti tarkastella, ovatko tämän lainsäädännön yhteydessä toteutetut järjestelyt tarkoituksenmukaisia ja tarvittaessa ryhtyä toimenpiteisiin, joilla viittomakielten asema ja kehittäminen voidaan turvata.

Valtioneuvosto päätti 21.12.2011 ryhtyä lausumasta aiheutuviin toimenpiteisiin.

1. Laki Kotimaisten kielten keskuksesta (1403/2011) on tullut voimaan 1.1.2012. Lailla tarkennettiin keskuksen tehtäviä ja karsittiin päällekkäisyyksiä yliopistojen tutkimustoitinnan kanssa. Laki selkeyttää ja profiloii keskuksen asemaa suomen ja ruotsin kielenhuollon asiantuntijana. Lain mukaan keskuksen yhtenä tehtävänä on suomen ja ruotsin kielen huolto, neuvonta ja sanakirjatyö sekä kielenhuoltoon ja sanakirjatyöhön liittyvä tutkimus. Opetus- ja kulttuuriministeriö käy Kotimaisten kielten keskuksen kanssa vuosittain tulosneuvottelut, jossa sovitaan myös keskuksen resursseista sekä tavoitteista tulosopimuskaudella.

Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmä antoi 7.5.2012 esityksensä ruotsin opetuksen kehittämistoimenpiteiksi. Syksyllä 2012 saatujen lausuntojen pohjalta eri toimenpiteitä on ryhdytty toteuttamaan.

2. Laki Kotimaisten kielten keskuksesta (1403/2011) on tullut voimaan 1.1.2012. Lailla tarkennettiin keskuksen tehtäviä ja karsittiin päällekkäisyyksiä yliopistojen tutkimustoitinnan kanssa. Vähemmistökielten, kuten saamen ja romanin kielten tutkimusta vahvistettiin kokoamalla vähäisiä resursseja yhteen Oulun yliopistoon saamen kielten osalta ja Helsingin yliopistoon romanikielen osalta. Viittomakielen toiminnot ovat siirtyneet Kuvorjojen Liitolle osana viittomakielen kehittämistoimintaa. Em. vähemmistökielten kielilautakunnat toimivat edelleen Kotimaisten kielten keskuksessa. Näin turvataan niiden huomioiminen osana suomalaista kielipolitiikkaa ja kielen huoltoa.

Opetus- ja kulttuuriministeriö käy Kotimaisten kielten keskuksen kanssa vuosittain tulosneuvottelut, jossa sovitaan keskuksen resursseista sekä tavoitteista tulosopimuskaudella. Sopimusneuvotteluissa tullaan keskustelemaan myös uuden lain toteutumisesta.

Ministeriö kiinnittää tulevina vuosina huomiota vähemmistökielten huoltoon ja siihen liittyvään tutkimukseen.

1.8 Maa- ja metsätalousministeriö

Perunan rengasmätä

HE 87/1995 vp

Maa- ja metsätalousvaliokunta

Eduskunta edellytti 7.11.1995, että maa- ja metsätalousvaliokunnan mietinnössä n:o 41/1994 vp ja maa- ja metsätalousministeriön 13.10.1995 päivätyssä selvityksessä esitetyt toimenpiteet, niitä tarpeen vaatiessa vielä tehostaen, toteutetaan välittömästi pyrkimyksenä luoda Suomesta rengasmädästä vapaa alue kolmessa vuodessa.

Perunan rengasmätä on bakteeritauti, jota koskevat saastunnat on tehokkaiden torjuntatoimenpiteiden ansiosta saatu vähenemään niin alhaiselle tasolle, ettei niistä aiheudu näkyviä oireita. Rengasmädän esiintymistä kartoitetaan säännöllisesti ja mukuloista ote-
tuista näytteistä todetaan laboratoriotutkimuksissa muutamalta tilalta vuosittain piilevä saastunta. Piilevänä esiintyvää rengasmätää ei voida täysin hävittää Suomesta, mutta nykyiset torjuntatoimenpiteet riittävät pitämään tilanteen hallinnassa.

Asia ei anna enää aihetta muihin toimenpiteisiin. Lausuma ehdotetaan poistettavaksi.

Hukkakauran torjunnan tehostaminen

HE 50/2001 vp

Maa- ja metsätalousvaliokunta

Eduskunta edellytti 10.12.2001 hukkakauran torjunnan tehostamiseksi, että valtion talousarvioesityksessä osoitetaan vuosittain riittävät varat niin hukkakauran valvontatoimenpiteisiin kuin hukkakauran torjunnasta aiheutuvien kustannusten korvaamiseen ja että hukkakauran torjunnassa vallitsevasta tilanteesta maassamme toimitetaan vuosittain selvitys eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunnalle.

Hukkakauran torjuntakustannuksiin ei ole varattu rahaa valtion talousarvioesityksessä vuoden 2011 jälkeen. Komission tulkinnan mukaan hukkakauran torjuntakustannuksiin ei voida maksaa korvauksia valtiontukena. Korvauksia voitaisiin maksaa de minimis-tukena. Tällöin on kuitenkin huomioitava myös muut tilan saamat de minimis-tuet viimeisten kolmen vuoden ajalta. Mikäli tila on saanut viimeisten kolmen verovuoden ajan de minimis-korvauksia yhteensä 7 500 euroa, ei hukkakaurakorvauksia voida maksaa lainkaan. De minimis-tuki ei siten sovellu hukkakaurakorvausten maksamiseen. Hukka-

kaurakorvauksia on voitu maksaa viimeisten vuosien aikana keskimäärin 30 prosenttia haetuista korvauksista.

Maa- ja metsätalousministeriö teki selvityksen vuonna 2007 hukkakauralainsäädännön vaikutuksista. Tässä selvityksessä korostettiin hukkakauran torjuntasuunnitelmien olennaista merkitystä hukkakauran torjunnassa. Hukkakauran torjuntasuunnitelmien tekemiseen on budjetoitu 30 000 euroa vuodelle 2013.

Siemenperunakeskus

HE 70/2002 vp

Maa- ja metsätalousvaliokunta

1. Eduskunta edellytti 17.6.2002, että nykyisin Siemenperunakeskuksella olevaa tehtävää tutkia ja kehittää korkealaatuisen siemenperunan tuotantotekniikkaa nimenomaan Suomen pohjoisiin oloihin sopivaksi tulee jatkaa Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskuksen Ruukin tutkimusasemalla ja että valtion talousarviossa osoitetaan vuosittain perunaviljelyä koskevaa tutkimus- ja kehitystoimintaan riittävät määrärahat.

2. Eduskunta edellytti, että Siemenperunakeskusta osakeyhtiöksi muutettaessa maamme huoltovarmuus perunantuotannon osalta turvataan muun muassa siten, että valtio säilyttää osakkuutensa yhtiössä niin kauan kuin yhtiön kansallisen huoltovarmuuden takaavien toimintatavoitteiden saavuttamisen varmistaminen sitä edellyttää.

1. Maa- ja elintarviketalouden tutkimuslaitos (MTT) on maa- ja metsätalousministeriön tulosoajauksessa oleva tutkimuslaitos, joka saa tulonsa lähes kokonaisuudessaan valtion talousarviosta. MTT:n tulossopimuksessa määritellään vuosittain maa- ja elintarviketalouden tutkimuksen painopistealueet ja tärkeimmät tutkimuskohteet.

2. Suomen Siemenperunakeskus (SPK) Oy:n osakassopimuksessa valtio sitoutuu siihen, ettei se myy omistamastaan 22 %:n osuudesta osakkeita ennen 1.9.2007. Toistaiseksi valtio ei ole myynyt osakkuuttaan. Huoltovarmuuden kannalta olisi edelleen olennaista, että valtion omistusosuus säilyisi jatkossakin. Omistusosuudella voidaan varmistaa jatkossakin, että Siemenperunakeskus tuottaa puhdasta siemenaineistoa kotimaisiin pohjoisiin olosuhteisiin. Valtioneuvoston asetuksen (344/2003) mukaan on mahdollista maksaa korvausta kansallisesti tärkeiden peltokasvien jalostustyöstä, mutta myös kantasiementuotannosta. Huoltovarmuuskeskus on rahoittanut Siemenperunakeskuksen kantasiementuotantoa.

Liito-oravan suojelu

HE 73/2003 vp, LA 154/2003 vp — EV 52/2004 vp

Maa- ja metsätalousvaliokunta

1. Eduskunta edellytti 8.6.2004 hallituksen ryhtyvän välittömästi toimenpiteisiin luontodirektiivin liitteen IV (a) tarkistamiseksi Suomen ja liito-oravan osalta, mikäli liito-oravakannan osoitetaan olevan niin runsas ja vakaa, ettei sitä voida

enää pitää kyseisessä liitteessä tarkoitettuna yhteisön tärkeänä pitämänä lajina, joka edellyttää tiukkaa suojelua.

2. Eduskunta edellytti, että liito-oravan suojeluun liittyvälle viranomaistoitinnalle asetettavista lisätehtävistä ja joutuisuusvaatimuksesta valtiolle aiheutuvat lisäkustannukset otetaan asianmukaisesti huomioon talousarviota laadittaessa.

3. Eduskunta edellytti hallituksen huolehtivan selkeän viranomaismenettelyn ohjeistamisesta liito-oravan suojeluun liittyvien kysymysten käsittelyyn siten, että tarvittavat viranomaispäätökset saadaan aikaan joutuisasti ja metsänomistajien tasavertainen kohtelu sekä liito-oravan asianmukainen suojelu turvaten.

4. Eduskunta edellytti, että metsätalouden ympäristötukeen osoitettava määräraha mitoitetaan valtion talousarviota laadittaessa niin suureksi, että liito-oravan suojelusta aiheutuvat lisäkustannukset tulevan asianmukaisesti huomioon otetuiksi.

1. Ympäristöministeriö on rahoittanut vuonna 2003 alkanutta tutkimusta Suomen liito-oravakannan koon selvittämiseksi ja kannan seurannan järjestämiseksi. Alustava selvitys kannan koon arvioinnista valmistui vuoden 2006 alkupuolella. Tutkimuksen tulokset antavat nyt ensimmäistä kertaa tilastollisesti luotettavan kuvan Suomen liito-oravakannan suuruudesta. Vastaavantasoisien tiedon saaminen kannan pidempiaikaisesta kehityksestä edellyttää kuitenkin jatkotutkimuksia. Kannan kehityksen on raportissa arvioitu alustavasti olevan laskeva. Ympäristöministeriö on rahoittanut tähän liittyvää jatkotutkimusta. Tutkimuksessa käytettyä kartoitusruutuverkostoa käytetään jatkoseurannassa. Seurannan alustavien tulosten perusteella vaikuttaa siltä, että kannan kehityksen suunta on edelleen laskeva. Seurantaa on kuitenkin tarpeen jatkaa.

Lajien uusin uhanalaisuuden tarkastelu ”Suomen lajien uhanalaisuus – Punainen kirja 2010” valmistui 1.12.2010. Liito-orava määritettiin edelleenkin vaarantuneeksi (Vulnerable, VU) lajiksi. Uhanalaisuuden syiksi ja lajia uhkaaviksi tekijöiksi katsottiin metsien uudistamis- ja hoitotoimet, puulajisuhteiden muutokset sekä lahoppuun vähentyminen.

EU:n jäsenvaltiot ovat vuonna 2007 toimittaneet Euroopan komissiolle luontodirektiivin 17 artiklan edellyttämät raportit direktiivissä lueteltujen luontotyyppien ja lajien suotuisan suojelun tason arvioinnista ja kehityksestä. Komissio on vuonna 2009 laatinut jäsenvaltioiden laatimien raporttien pohjalta koko EU:n aluetta koskevan yhteenvedon. Tarkastelu koskee kokonaisvaltaisesti kaikkia direktiivin liitteiden lajeja ja luontotyyppisiä. Aloitteen tekeminen liitteiden mahdollisesta muuttamisesta kuuluu Euroopan komissiolle. Päätös mahdollisesta liitteiden muuttamisesta tehtäisiin todennäköisesti normaalissa lainsäädäntömenettelyssä.

Ministerineuvosto on Suomen puheenjohtajuuskaudella vuoden 2006 loppupuolella ja siis Suomen puheenjohtajana tekemissään päätelmissä (Biodiversiteetin köyhtymisen pysäyttäminen vuoteen 2010 mennessä, 18.12.2006) muun ohella todennut, että luontodirektiivin liitteiden tarkasteluun ryhdyttäisiin vuonna 2010, kun riittävä luonnontieteellinen tieto lajien ja luontotyyppien suojelun tasosta on olemassa. Biologista monimuotoisuutta koskevan EY:n toimintasuunnitelman loppuraportissa vuonna 2010 liitteiden tarkastelua ei ole kuitenkaan nostettu esiin. Ottaen huomioon vasta valmistuneen Suomen lajien uusimman

uhanalaistarkastelun tulokset ja kannan kehitystä koskevat seurantatiedot, ympäristöministeriö ei katso perustelluksi ryhtyä enempiin toimenpiteisiin luontodirektiivin liitteen IV(a) muuttamiseksi lajin osalta.

Asia kuuluu valtioneuvoston työnjaon mukaisesti ympäristöministeriön hallinnonalan vastuulle eikä se anna maa- ja metsätalousministeriön osalta aihetta uusiin toimenpiteisiin.

2. Suomen metsäkeskuksessa liito-oravan suojeluun liittyvät tehtävät ovat normaalia metsälain valvonta- ja tarkastustoimintaa. Valtionhallinnon tuottavuusohjelma ja valtion muut menosäästöt ovat pienentäneet metsäkeskuksen valtionapua. Metsäkeskuksen lakisääteisten tehtävien hoitoon tarvittavat resurssit on kuitenkin pyritty turvaamaan.

Asia ei anna aihetta uusiin toimenpiteisiin.

3. Maa- ja metsätalousministeriö ja ympäristöministeriö antoivat 30.6.2004 metsäkeskuksille (v. 2012 alusta lukien Suomen Metsäkeskus) ja alueellisille ympäristökeskuksille yhteisen ohjeen liito-oravan lisääntymis- ja levähdyspaikkojen määrittämisestä ja turvaamisesta metsien käytössä. Tähän liittyen aiheesta on järjestetty kenttäkoulutusta sekä laadittu menettelyä koskevia prosessikaavioita ja päätösmalleja. Ympäristöhallinnolle kuuluvat em. päätösprosessit ovat olleet yhtenä ympäristöhallinnon laatu järjestelmän kehittämis-kohteena vuoden 2005 aikana. Viranomaispäätöksissä on erityistä huomiota kiinnitetty siihen, että tarvittavat päätökset saataisiin aikaan ilman viivytyksiä, käytännössä on pyritty noudattamaan 30 vrk:n määräaika. Päätösten asiasisältö ja muoto ovat pääosin muotoutuneet melko yhtenäisiksi. Tällä on pyritty varsinkin metsänomistajien tasavertaisen kohtelun toteuttamiseen. Vuonna 2012 jatkettiin liito-oravatietojen siirron kehitystyötä. Tavoitteena on yhtenäistää ja nopeuttaa tiedon siirtoa ELY-keskusten ja metsäkeskuksen välillä.

Yhteiseen ohjekirjeeseen sisältyvät myös ohjeet liito-oravan lisääntymis- ja levähdyspaikkojen yksityiskohtaiseksi määrittämiseksi. Määrittämisestä koskevia, luonnonsuojelulain 72 a §:n mukaisia päätöksiä oli 1.1.2013 mennessä tehty alueellisissa ympäristökeskuksissa kaiken kaikkiaan 2 286 kappaletta. Päätösten mukaisten lisääntymis- ja levähdyspaikkojen yhteenlaskettu pinta-ala on 457 hehtaaria, joten nämä paikat ovat pinta-alaltaan varsin suppeita.

Vuonna 2012 jatkettiin Suomen metsäkeskuksessa liito-oravan paikkatietoaineiston kehittämistä. Aiemmasta aluekohtaisesta paikkatiedosta on siirrytty keskitettyyn tietokantaan, joka viedään metsäkeskuksen uuteen Aarni-metsävaratietojärjestelmään. Jatkossa pyritään siihen, että liito-oravatiedot saataisiin suoraan ympäristöhallinnon tietokantaliittymästä, jolloin ne olisivat reaaliajassa. Metsäkeskuksen rahoitus- ja tarkastustoimintaa koskevaan toimintajärjestelmään sisältyy yksityiskohtaiset ohjeet liito-oravan suojelutoimenpiteistä metsäkeskuksessa.

Lisääntymis- ja levähdyspaikan suojelusta maksettavan korvauksen edellytyksenä on, että suojelusta alueen omistajalle aiheutuva haitta on merkityksellinen. Ympäristövaliokunta on lausunnossaan hallituksen toimenpidekertomuksesta vuodelta 2005 kiinnittänyt huomiota ympäristöministeriön näkemykseen em. haitankynnyksen euromääräisestä arvosta suhteessa esimerkiksi muuhun lainsäädäntöön sisältyvän huomattavan haitan vastaavaan euromääräiseen arvoon (YmVL 25/2006 vp). Valiokunta edellytti, että ministeriön tuli tarkistaa asiaa koskeva ohjeistuksensa.

Korvauskynnyksen yksityiskohtainen määrittäminen muotoutuu käytännössä oikeuskäytännön, ts. asiaa koskevien oikeustapausten kautta. Lisääntymis- ja levähdyspaikan suojeluun liittyen toistaiseksi vain yksi tapaus on edennyt toimitusmiesten ja käräjäoikeuden (maaoikeuden) päätösten kautta korkeimpaan oikeuteen. Korkein oikeus ei ottanut tuomiossaan suoraan kantaa korvauskynnyksen absoluuttiseen tasoon, vaan katsoi, että ko. tapauksessa merkityksellisen haitan kynnyks oli ylittynyt. Korkein oikeus korosti tuomiossaan myös sitä, että yksittäistapauksissa ratkaisu jää monien arvionvaraisten seikkojen harkinnan varaan. Asia palautettiin lunastustoimikunnalle uudelleen käsiteltäväksi.

Viime aikoina on tullut vireille muitakin liito-oravan lisääntymis- ja levähdyspaikkojen säilyttämiseen liittyviä tapauksia, jotka ovat johtaneet korvaustoimituksiin. Korkeimman oikeuden tuomion ja vuoden aikana kertyneiden muiden korvaustapausten perusteella ympäristöministeriö on päättänyt luopua antamasta yleisiä ohjeellisia raja-arvoja merkitykselliselle haitalle. Näin ollen liito-oravan lisääntymis- ja levähdyspaikan rajaamista ja metsänkäsitelyä koskevasta päätöksestä mahdollisesti maksettava korvaus jää ympäristökeskuksen ja maanomistajan välillä sovittavaksi siten, että kuhunkin tapaukseen liittyvät osatekijät voidaan ottaa huomioon. Korvauskynnystä koskeva oikeuskäytäntö tulee ajan myötä yhtenäistämään arviointia.

Asia ei anna aihetta uusiin toimenpiteisiin.

4. Liito-oravan suojelua voidaan korvata metsätalouden ympäristötuella silloin, kun se sijaitsee kohteella, joka täyttää kestävän metsätalouden rahoituksesta annetun lain (1094/1996) 19 §:ssä asetetut edellytykset.

Metsätalouden ympäristötuen käyttö oli vuonna 2007 4,1 milj. euroa, vuonna 2008 4,4 milj. euroa, vuonna 2009 5,3 milj. euroa, vuonna 2010 7,7 milj. euroa ja vuonna 2011 8,6 milj. euroa. Vuonna 2012 ympäristötuen käytöksi arvioidaan 5,2 milj. euroa.

Asia ei anna aihetta uusiin toimenpiteisiin.

Tilatukijärjestelmä

HE 17/2005 vp — EV 93/2005 vp

Maa- ja metsätalousvaliokunta

1. Eduskunta edellytti 22.6.2005, että hallitus seuraa uudistuksen tilakohtaisia, alueellisia ja tuotantosuuntaakohtaisia vaikutuksia ja ryhtyy tarvittaessa toimenpiteisiin epäkohtien poistamiseksi kansallisin toimin, jotta tukimenetykset eivät johda tilanteisiin, joissa tilojen toimeentulo ja kehittäminen vaarantuvat.

2. Eduskunta edellytti, että elintarvikeomavaraisuuden ja teollisuuden kotimaisen raaka-aineen saannin turvaaminen on jatkossakin keskeinen tavoite hallituksen maamme maa- ja elintarviketaloutta koskevassa päätöksenteossa.

3. Eduskunta edellyttää, että Euroopan yhteisön päätöksenteossa Suomen kannanottojen eräänä keskeisenä tavoitteena on maataloushallinnon byrokraatian karsiminen ja että tilatukijärjestelmän toimeenpanon edellyttämiin organisaatio- ja henkilöstökustannuksiin osoitetaan varat siten, etteivät kustannukset rasita maataloustuottajille kohdennettavia tukivaroja.

4. Eduskunta edellytti, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin, joilla uusille, tuotantoansa laajentaville ja tuotantosuuntaansa vaihtaville viljelijöille taataan yhteisön säännösten puitteissa mahdollisuudet saada tukioikeuksia, siten, että viljelijöiden yhdenvertaisuus toteutuu.

5. Eduskunta edellytti, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin ruokohelven ja muiden monivuotisten kasvien energiaviljelyn saattamiseksi tukikelpoiseksi tuotantomuodoksi luonnonmukaisen tuotannon yhteydessä tavanomaisella viljelymenetelmällä.

6. Eduskunta edellytti sen selvittämistä, aiheutuuko tilatukijärjestelmän tukioikeuksien siirtokelpoisuudesta vaikutuksia jo kiinnitettyjen maatalouskiinteistöjen vakuusarvoihin siten, että vakuuksien riittävydestä syntyy epävarmuutta.

1. Tilatukimalli rakennettiin siten, että tukien kokonaismuutokset tiloilla, eri tuotantosuunnissa ja eri alueilla olivat mahdollisimman vähäiset, kun tarkastelussa otettiin huomioon myös kansalliset tuet, luonnonhaittakorvaus ja maatalouden ympäristötuki.

Tilojen taloudelliseen tilanteeseen vaikuttavat useat tilatuki uudistuksen ulkopuoliset tekijät kuten markkinatuottojen, kustannusten ja muiden tukien muutokset. Tilat pyrkiivät lisäksi sopeuttamaan mahdollisuuksien mukaan toimintaansa kulloiseenkin toimintaympäristöön. Tilatuki uudistuksen tilakohtaisia, alueellisia ja tuotantosuuntakohtaisia vaikutuksia maatalojen taloudelliseen tilanteeseen voidaan karkealla tasolla arvioida esimerkiksi kannattavuuskirjanpitoliljojen tulosten perusteella.

MTT Taloustutkimuksen kannattavuuskirjanpidon tulosten mukaan maatalouden kannattavuus on vuosina 2008–2012 hieman matalammalla tasolla kuin ennen vuotta 2006. Tosin kannattavuuskehitys on ollut erilaista eri tuotantosuunnissa. Kuitenkin tilatuki uudistuksen vaikutusta tilojen kannattavuuteen on lähes mahdotonta erottaa muista kannattavuuteen vaikuttavista tekijöistä.

Asia ei anna aiheutta uusiin toimenpiteisiin.

2. Hallituksen tavoitteena on, että maataloustuotanto jatkuisi koko Suomessa ja kotimaiselle elintarvikeketjulle tuotettaisiin sen tarvitsema määrä korkealaatuista raaka-ainetta. Vuonna 2012 kotieläintalouden tuotteiden tuotantomäärissä ei tapahtunut merkittäviä muutoksia edelliseen vuoteen verrattuna. Sianlihantuotannossa oli alenemaa aiempien vuosien tapaan. Vuoden 2012 viljasadon kokonaismäärä oli samalla tasolla kuin viimeisen 10 vuoden aikana keskimäärin. Vuonna 2012 keskeisten maataloustuotteiden tuotantomäärät vastasivat naudan- ja lampaanlihaa, ruista sekä öljy- ja valkuaiskasveja lukuun ottamatta kotimaista kysyntää. Näiden tuotteiden tuotanto on ollut kotimaista kysyntää pienempi jo aiempinakin vuosina. Tukipolitiikan soveltamiseen kyseisten tuotteiden osalta on kiinnitetty erityistä huomiota poliittisessa valmistelussa ottaen huomioon EU:n yhteisen maatalouspolitiikan asettamat rajoitteet ja kansallisen tuen tukijärjestelmää rajoittavat komission päätökset.

Asia ei anna aiheutta uusiin toimenpiteisiin.

3. Suomen keskeisenä tavoitteena on maatalouden tukijärjestelmien yksinkertaistaminen ja maataloushallinnon byrokratian karsiminen silloin, kun se on mahdollista.

Suomi on aktiivisesti pitänyt esillä tarvetta yksinkertaistaa yhteisen maatalouspolitiikan toimeenpanoa. Suomi pitää tärkeänä, että lainsäädäntö ja tukijärjestelmät olisivat mahdollisimman selkeitä ja johdonmukaisia toimeenpano-ongelmien välttämiseksi ja viljelijöiden ja muiden maataloussektorin toimijoiden oikeusturvan varmistamiseksi.

Maataloustuottajille kohdennettavat tuet perustuvat yhteisösäädöksiin ja komission hyväksymiin tukiohjelmiin. Tuet maksetaan täysimääräisesti tuottajille. Tilatukijärjestelmän toimeenpanon edellyttämät organisaatio- ja henkilöstökustannukset rahoitetaan muista varoista.

Vuoden 2007 lopussa valmistui maa- ja metsätalousministeriön asettaman selvitysmiehen raportti maatalouden tuki- ja valvontajärjestelmän yksinkertaistamisesta. Selvitysmiehen tehtävänä oli tarpeettoman byrokratian karsimiseksi arvioida maatalouden tuki- ja valvontajärjestelmää kiinnittäen huomiota järjestelmän toimivuuteen tilatasolla ja viljelijän oikeusturvaan.

Maa- ja metsätalousministeriö asettama työryhmä on käsitellyt kaikki selvitysmiehen ehdotukset. Osa ehdotuksista oli alettu valmistella jo ennen selvitysmiehen raportin julkistamista. Osa ehdotuksista on johtanut toimenpiteisiin vuosien 2008–2012 aikana (esimerkiksi sähköisen tukihaun käyttöönotto ja karttapalvelun kehittäminen). Työryhmän työ päättyi 31.12.2008 mennessä.

Asia ei anna aiheutta uusiin toimenpiteisiin.

4. Jäsenmaalla on oltava neuvoston suoria tukia koskevan asetuksen (EY) N:o 73/2009 artiklan 41 perusteella tilatukijärjestelmässä kansallinen varanto. Varannosta on myönnettävä tukioikeuksia tai niiden arvon korotuksia tietyissä erityistilanteissa oleville viljelijöille sekä jäsenmaan niin päättäessä ensisijaisesti uusille viljelijöille ja lisäksi rakenneuudistus- ja kehitysohjelmien piirissä oleville viljelijöille.

Vuonna 2012 kansallisesta varannosta voitiin myöntää tukioikeuksia seuraavin perustein: uusi viljelijä, vuokratun maan siirtyminen perilliselle, vuokratun maan ostaminen, tilusjärjestelyt, LUEL-, ja LUTU -sitoumusalat, ympäristötuen erityistukisopimuksen (20 v.) päättyminen, tuomioistuimen päätös tai hallinnollinen määräys sekä ylivoimainen este tai poikkeuksellinen olosuhde. Vuoden 2012 lopussa varannossa oli varoja noin 1,3 miljonna euroa.

Asia ei anna aiheutta uusiin toimenpiteisiin.

5. Eduskunnan esittämä vaatimus on toteutunut. Valtioneuvoston asetuksella 277/2006 on muutettu valtioneuvoston asetusta (644/2000) luonnonhaittakorvauksesta ja maatalouden ympäristötuesta. Asetuksen 25 §:ää (sopimus luonnonmukaisesta tuotannosta) on muutettu siten, että luonnonmukaista tuotantoa harjoittava viljelijä voi viljellä ruokohelpeä tavanomaista tuotantotapaa noudattaen. Ruokohelpialalle ei kuitenkaan makseta luonnonmukaisen tuotannon erityistukea.

Asia ei anna aiheutta uusiin toimenpiteisiin.

6. Tukioikeuksia on voinut siirtää vuoden 2007 alusta alkaen. Tukioikeuksia on mm. voinut ostaa ja myydä tai vuokrata vastaavan peltoalan kanssa. Tukioikeuksien kauppahintoja ei kerätä viranomaisen puolesta, joten on mahdotonta arvioida tukioikeuksien vaikutusta pellon markkinahintaan ja sitä kautta vakuusarvoihin.

Asia ei anna aiheutta uusiin toimenpiteisiin.

Lannoitevalmistelaki

HE 71/2005 vp — EV 51/2006 vp

Maa- ja metsätalousvaliokunta

1. Eduskunta edellytti 23.5.2006, että maisemoinnista ja viherrakentamisesta aiheutuvat ympäristövaikutukset selvitetään siten, että erityistä huomiota kiinnitetään puhdistamolietepohjaisten maanparannusaineiden ja kasvualustojen aiheuttamien huuhtoutumien osuuteen vesistöihimme kohdistuvasta kokonaisravinnekuormituksesta.

2. Eduskunta edellytti, että lain vaikutuksia erityisesti lannoitevalmisteiden valmistukseen, tarjontaan ja käyttöön seurataan ja että seurannan tuloksista toimitetaan maa- ja metsätalousvaliokunnalle selvitys vuoden 2007 loppuun mennessä.

1. Maa- ja metsätalousministeriö asetti huhtikuussa 2007 Viherrakentamisen ympäristövaikutukset – Envirogreen -tutkimushankkeen, jonka tavoitteena on selvittää viheralueiden kasvualustoista valumavesien mukana vesistöihin huuhtoutuvia typpi- ja fosforimääriä. Tutkimushankkeen toteuttivat Suomen ympäristökeskus ja Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus (MTT). Erityistä huomiota tutkimuksessa kiinnitettiin käsiteltyä puhdistamolietettä sisältävistä kasvualustoista huuhtoutuviin ravinteisiin ja niiden osuuteen kaikkien viherrakentamiskohteiden aiheuttamasta vesistöjen kokonaiskuormituksesta.

Tutkimuksen saatujen tulosten mukaan perinteisten, kivennäismaan, turpeen ja epäorgaanisen lannoitteen avulla rakennettujen kasvualustojen fosforipitoisuudet olivat yleensä vähintään puolta pienemmät kuin puhdistamolietepohjaisten kasvualustojen. Puhdistamolietekomposteista rakennettujen kasvualustojen fosforipitoisuuksien vaihtelu oli myös saman valmistajan tuotteiden sisällä suurempaa kuin turvepohjaisten kasvualustojen.

Asia ei anna enää aihetta toimenpiteisiin.

2. Uuden lannoitevalmistelain vaikutuksia viherrakentamiseen ja kasvualustakauppaan kartoitettiin kyselytutkimuksilla. Eviran lannoitevalmistevalvonta käynnisti maa- ja metsätalousministeriön aloitteesta vuonna 2007 tuhkan lannoituskäyttöä selvittäneen hankkeen yhteistyössä silloisten TE-keskusten kanssa.

Toiminnanharjoittajille lähetetyn kyselyn perusteella lannoitevalmistelainsäädännön esitettiin palvelevan toiminnanharjoittajien tarpeita lähes poikkeuksetta jossain määrin vuonna 2007, mutta vuonna 2009 oli selväksi tullut jakauma siitä, että toisten tarpeita se palveli ja toisten ei. Enemmistönä olivat kuitenkin edelleen ne, joiden tarpeita lainsäädäntö palveli joko hyvin tai jossain määrin.

Asia ei anna enää aihetta toimenpiteisiin.

Maataloustuotanto

VNS 4/2005 vp — EK 20/2006 vp

Maa- ja metsätalousvaliokunta

1. Eduskunta lausui 16.6 2006: Koska kannattava maataloustuotanto ei ole mahdollista ilman ilmastollisia olosuhteita kompensoivaa tukijärjestelmää, eduskunta edellyttää, että koko maa tulee saada pitkäaikaisen ja vakaan kansallisen tukijärjestelmän piiriin.

2. Eduskunta edellytti, että maatilatalouden kehittämisrahaston (Makera) pitkän aikavälin rahoitusvalmiutta parannetaan siirtämällä valtion talousarviosta vuosittain riittävä määrä rahastoon, mikä on valtiontalouden kannalta parempi ratkaisu kuin, että rahaston oma pääoma käytetään ensiksi kokonaisuudessaan ja sen jälkeen varaudutaan maatilatalouden investointien rahoitukseen pelkästään valtion talousarvion kautta.

3. Eduskunta edellytti, että maamme elintarvikehuoltovarmuusnäkökohdat otetaan nykyistä painokkaammin huomioon, sillä jokaisella valtiolla on oikeus ja velvollisuus huolehtia kansalaistensa elintarvikkeiden saatavuudesta ja niiden turvallisuudesta.

4. Eduskunta edellytti, että elintarviketaloutteen liittyvän tutkimus- ja tuotekehitystoiminnan sekä neuvonnan riittävä rahoitus turvataan.

1. Keskeisten maataloustuotteiden tuotanto Suomessa ilman yhteiskunnan tukea ei ole nykyisessä laajuudessa mahdollista, koska EU:n sisämarkkinoilla maataloustuotteiden hintataso on pääsääntöisesti alle suomalaisten tuotantokustannusten. Tuotannon kannattavuuden turvaamiseksi maataloutta tuetaan sekä EU:n että kansallisin budjettivaroin. Keskeiset maatalouden tukijärjestelmät uudistuvat vuosina 2014–2015. Suomen tavoitteena on vaikuttaa uudistuksen sisältöön siten, että Suomen maatalouden erityisolosuhteet tulisivat huomioitua EU:n yhteisen maatalouspolitiikan keinovalikoimassa. EU:n yhteisen maatalouspolitiikan periaatteiden mukaisesti yhteisen maatalouspolitiikan keinot ovat ensisijaisia. Niiden soveltamisen jälkeen mahdollisesti jääviä ongelmia voidaan hoitaa komission hyväksymin kansallisin erityisjärjestelyin, joista Suomi käy neuvottelut komission kanssa sen jälkeen, kun uudistuksen sisältö on tiedossa.

2. Maatilatalouden kehittämisrahaston (Makeran) varat ovat jatkaneet vähentymistään huolimatta siitä, että maatalouden investoinnit ovat viime vuosina olleet aiempaa vähäisempiä. Makeran varat eivät todennäköisesti enää vuonna 2015 riitä nykyisen tasoisten investointi- ja aloitusavustusten myöntämiseen kaikkiin tukikelpoisiin hakemuksiin, jollei Makeraan siirretä varoja budjetista. Budjettisiirtoja ei nykyisen hallituksen aikana ole tehty. Hallitusohjelman mukaisesti Makeran tulevia tehtäviä selvittämään asetettu työryhmä jätti mietintönsä kesällä 2012. Työryhmä tarkasteli kolmea eri vaihtoehtoa rahaston tulevaisuudeksi: toiminnan jatkamista nykyisin tavoin, rahaston toimintojen siirtämistä talousarvioon tai muuta muuttamista sekä rahaston lakkauttamista kokonaan. Työryhmä katsoi muun muassa, että elinkeinotoiminnan avustusten siirtäminen valtion talousarvioon lisäisi merkittävästi talousarvion läpinäkyvyyttä ja eduskunnan budjettivaltaa sekä laa-

jentaisi valtiontalouden kehysjärjestelmän kattavuutta. Muilta osin työryhmä piti rahastoa edelleen perusteltavissa olevan välineenä. Makeran jatkosta ei vielä ole päätetty.

3. Maataloustuotteiden tuotantomäärien kehitystä seurataan säännöllisesti ja politiikkamuutoksilla pyritään vastaamaan muuttuvaan tuotantotilanteeseen. Naudan- ja lampaanlihan, öljy- ja valkuaiskasvien sekä rukiin tuotanto on jo aiempina vuosina alittanut kotimaisen kysynnän, mutta vuonna 2012 sianlihantuotannon vaikea taloudellinen tilanne supisti tuotannon lievästi alle kotimaisen kulutuksen.

Kananmunissa tuotanto aleni väliaikaisesti jonkin verran johtuen perinteisten häkkien kiellon aiheuttamasta tuotantotavan muutoksesta. Siipikarjanlihassa tuotanto kasvoi kulutusta vastaavasti.

Vuoden 2012 viljasato vastasi kokonaisuudessaan edellisen vuoden satoa, joskin painottui hieman enemmän rehuviljoihin. Syksyn vaikeat korjuuolosuhteet vaikuttivat sadon laatuun ja erityisesti öljykasvien osalta myös sadon määrään.

Tukipolitiikan soveltamiseen alijäämäisten tuotteiden osalta on kiinnitetty erityistä huomiota poliittisessa valmistelussa ottaen huomioon EU:n yhteisen maatalouspolitiikan asettamat rajoitteet ja kansallista tukea koskevat komission päätösten rajoitteet.

EU:n yhteisen maatalouspolitiikan täydentävät ehdot velvoittavat tukea hakevat viljelijät pitämään huolta peltojensa kasvukunnosta. Vuonna 2011 oli aktiiviviljelyn ulkopuolella (kesantona, hoidettuna viljelemättömänä peltona tai viherlannoitusnurmena) runsaat 12 % peltoalasta, joka voidaan tarvittaessa palauttaa viljelyyn.

Suomen huoltovarmuuden perusta on kotimaisen maataloustuotannon ja tuotantokyvyn ylläpitäminen. Tätä päämäärää voidaan tukea muun muassa tukipolitiikan keinoin. Maatalouden kykyä sopeutua erilaisiin kriisitilanteisiin, kuten myrskyistä ja poikkeuksellisista tulvista johtuviin sähkökatkoksiiin, hoidetaan osana yleistä huoltovarmuutta ja energiahuoltoa. Elintarvikehuoltovarmuutta turvataan myös riittäväillä huoltovarmuusvarastoilla. Valmistella olevassa uudessa Valtioneuvoston päätöksessä Huoltovarmuuden tavoitteista tulee ottaa huomioon maataloustuotteiden tuotantoa ja kysyntää koskevat tuoreet ennusteet ja näiden vaikutukset Euroopan Unionin tuotantoon ja Suomen elintarvikkeiden huoltovarmuuteen. Edelleen erityistä huomiota tulee kiinnittää leipäviljojen ja siemenviljojen varmuusvarastojen riittävyden lisäksi myös valkuaisen ja muiden kriittisten tuotantopanosten saatavuuden turvaamiseen.

4. Osa hallitusohjelman mukaisista maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalan säästöistä osa on jouduttu kohdentamaan tutkimuksen ja neuvonnan rahoittamiseen. Näiden määrärahojen nykyinen taso on alhainen, jolloin pienikin leikkaus näihin määrärahoihin on merkittävä.

Vuoden 2011 maaseudun elinkeinoneuvontaan varattu määräraha oli tasoltaan 9 668 000 euroa. Valtionavun käytön tärkeimmät tavoitteet olivat:

- 1) Maaseutuyritysten kilpailukyvyyn ja tuotteiden sekä toiminnan laadun parantaminen
- 2) Ympäristön ja maaseudun tilan parantaminen sekä maatalouden kasvihuonekaasupäästöjen vähentäminen
- 3) Maaseudun elinkeinojen monipuolistaminen, innovatiivisuuden lisääminen, maaseutuyritysten johtaminen ja yrittäjän jaksaminen sekä hyvinvointi

Näiden tavoitteiden lisäksi maa- ja metsätalousministeriö on tulosoajauksessaan kiinnittänyt erityistä huomiota sekä tutkimuksen ja neuvonnan välisen tiedonsiirron edistämiseen että neuvontajärjestöjen keskinäisen yhteistyön lisäämiseen. Tämä on tapahtunut sekä tulossopimuksen että erillisten hankkeiden kautta.

Vuoden 2011 aikana maa- ja metsätalousministeriössä valmisteltiin myös elinkeinoneuvonnan valtionapustrategia, jota toteutettiin 2012 valtionapujen jaon yhteydessä. Tämä työ pohjautui 'Neuvonnan pelikenttä 2020'-tutkimukseen, jossa selvitettiin neuvonnan tulevaisuuden haasteita. Valtionapustrategian avulla halutaan varmistaa valtionavun suuntaaminen niihin toimiin, jotka ovat elinkeinon tulevaisuuden ja kehittämisen kannalta kaikkein keskeisimpiä. Lisäksi vuoden 2012 aikana asetettiin hallitusohjelman mukaisesti selvitysmies tekemään ehdotus valtion osin rahoittaman maatilasidonnaisen yritysneuvonnan järjestämiseksi tilanteessa, jossa julkinen tuki on pienemässä, mutta neuvonnan tarpeet kasvavat ja monipuolistuvat.

Julkisen talouden tila on johtanut siihen, että valtion suoran budjettirahoituksen osuus tutkimuslaitosten toiminnan rahoituksessa on supistunut. Esimerkiksi Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskuksen (MTT) kuluista vuonna 2012 katettiin budjettirahoituksella 56 %, kun osuus vuonna 2008 oli vielä 70 %. Valtaosa budjettirahasta käytetään tutkimusta palveleviin tehtäviin ja kansallisen tutkimusympäristön ylläpitoon, jota hyödyntää laajasti muukin kuin MTT:n tutkimus.

Kehysleikkausten seurauksena MTT joutui tasapainottamaan talouttaan vuosina 2012 ja 2013 melkein 5 miljoonaa euroa verrattuna vuoteen 2011. Tämä tehdään toimintaa fokusoidulla, kannattavuutta parantamalla, lisätuloja hankkimalla ja kustannuksia leikkaamalla. Toimintamallia muutetaan selkeästi kevyempään ja joustavampaan suuntaan ja samalla teknisen henkilöstön määrä vähenee.

MTT:n profiili koetoimintapainotteisena maataloustutkimuslaitoksena on ratkaisevasti muuttunut 2000-luvulla. Elintarviketutkimus, ympäristötutkimus, biotekniikkatutkimus sekä taloudellinen, aluetaloudellinen ja yhteiskunnallinen tutkimus ovat yhteiskunnan tarvehierarkiassa ja sen myötä tutkimustiedon kysyntämielessä muuttaneet rajusti MTT:n fokusta. Uudistetun strategian ja budjettileikkausten mukaisesti MTT suuntaa toimintaansa ja muuttaa toimintatapaansa, jotta päätehtävien hoitaminen varmistetaan myös tulevaisuudessa. Yhteistyö Lynetin (Luonnonvara- ja ympäristötutkimuksen yhteenliittymä) sekä yliopistojen kanssa tukee toiminnan tehostamista. Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskuksen (MTT), Metsäntutkimuslaitoksen (Metla) sekä Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen (RKTL) yhdistämisestä Luonnonvarakeskukseksi perustettiin vuonna 2012 projektiryhmä. Sama ehdotus sisältyi myös alivaltiosihteeri Timo Lankisen johdolla toimineen työryhmän raportin ”Valtion tutkimuslaitokset ja tutkimusrahoitus: esitys kokonaisuudistukseksi” ehdotuksiin. Tammikuussa 2013 valmistuneessa projektiryhmän raportissa esitetään keskeiset toimenpiteen ja niiden aikataulu Luonnonvarakeskuksen toiminnan käynnistämiseksi 1.1.2015 alkaen. Luonnonvarakeskuksen perustamishankkeen käynnistämispäätös on annettu 17.1.2013.

Maa- ja metsätalousministeriön sitomatonta tutkimusrahoitusta on jouduttu vähentämään merkittävästi. Kun yhteiskunnalliset haasteet edellyttävät yhä laaja-alaisempia ja monitieteisempiä hankekokonaisuuksia, tutkimushankkeiden valinta tulee entistäkin

vaativammaksi, kun vain muutama erittäin korkeatasoinen hanke voi tulla rahoituksen piiriin. Samalla myös tutkimuksen tulisi antaa perusteita poliittisille päätöksille (evidence based policy).

Onkin erittäin tärkeää, että alan tutkimus menestyy paremmin kilpailtaessa muiden rahoituslähteiden, kuten Suomen Akatemian, Tekesin ja EU:n puiteohjelmien rahoituksesta, etenkin kun EU on seuraavassa puiteohjelmassaan (Horizon 2020) panostamassa huomattavasti entistä enemmän biotalouden tutkimukseen. Maa- ja elintarviketalouden rahoituksessa Makerasta tulevaa tutkimusrahoitusta on pyritty kohdistamaan ensisijaisesti hallinnolle tärkeisiin sekä elinkeinoa palveleviin tutkimushankkeisiin, kun elinkeinolla itsellään ei ole samanlaisia resursseja panostaa tutkimukseen kuin monilla teollisuuden aloilla.

Kalatalousrahasto

HE 220/2006 vp — EV 205/2006 vp

Maa- ja metsätalousvaliokunta

Eduskunta edellytti 4.12.2006, ettei mitään Euroopan unionin neuvoston Euroopan kalatalousrahastosta antaman asetuksen (EY) N:o 1198/2006 mahdollistamaa tukimuotoa asetuksen minkään toimintalinjan osalta suljeta pois ja että tarvittaessa voidaan kalakantojen tilan mahdollisesti heiketessä tukea myös pyyntiponnistuksen vapaaehtoisia rajoittamistoimia.

Elinkeinokalatalouden toimintaohjelmassa on määritelty, mitkä kalatalousrahaston sallimat tukitoimet on tarkoitus ottaa käyttöön Suomessa sekä resurssit, joilla kyseiset toimet on tarkoitus toteuttaa. Minkään toimintalinjan mahdollistamaa tukimuotoa ei ole kategorisesti suljettu pois.

Asia ei anna enää aihetta toimenpiteisiin.

Elintarvikevalvonnan voimavarat

VNS 7/2006 vp — EK 47/2006 vp

Maa- ja metsätalousvaliokunta

1. Eduskunta edellytti 24.1.2007, että elintarviketurvallisuuteen liittyvän tutkimustyön ja neuvonnan toimintaedellytyksistä huolehditaan ja riittävä rahoitus turvataan.
2. Eduskunta edellytti, että elintarvikevalvonnan voimavarat turvataan sekä valtionhallinnossa että kuntien elintarvikevalvonnassa.

Elintarviketurvallisuuteen liittyvää tutkimusta rahoitetaan maa- ja metsätalousministeriön tulosityöryillä (Elintarviketurvallisuusvirasto, Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus), maa- ja metsätalousministeriön sitomattomilla tutkimusvaroilla sekä yliopistojen ja korkeakoulujen rahoituksella. Lisäksi Euroopan Unionilla on elintarviketurvallisuuteen liittyvää rahoitusta tutkimuksen puiteohjelmassa. Edellä mainitulla rahoituksella on käynnistetty ja jatkettu elintarviketurvallisuuteen liittyviä tutkimushankkeita.

Keskeiset toimet elintarvikevalvonnan voimavarojen turvaamiseksi ovat elintarvikevalvonnan kokoaminen paikallisiin yhteistoiminta-alueisiin sekä valvonnan maksullisuuden laajentaminen. Paikallisten valvontayksiköiden määrä on laskenut vuoden 2013 alussa n. 74:ään. Kunnat ovat tehtyjen selvitysten mukaan ottaneet valvontamaksut käyttöön melko varovaisesti.

Valtioneuvosto antaa eduskunnalle selonteon elintarviketurvallisuudesta vuonna 2013. Selonteossa tarkastellaan mm. edellisen selonteon tavoitteiden toteutumista.

Asia ei anna enää aihetta toimenpiteisiin.

Tilatukijärjestelmän täytäntöönpano

HE 52/2007 vp — EV 201/2008 vp

Maa- ja metsätalousvaliokunta

Eduskunta edellytti 16.12.2008 maa- ja metsätalousministeriön antavan maa- ja metsätalousvaliokunnalle vuoden 2009 loppuun mennessä yksityiskohtaisen selvityksen toimivuudesta ja vaikutuksista ottaen muun ohella huomioon, mitä perustuslakivaliokunta on asiasta antamissaan lausunnoissa esittänyt.

Tilatukijärjestelmän täytäntöönpanosta annetun lain (557/2005), jäljempänä *tilatukilaki*, 20 §:ää muutettiin 1.1.2009 voimaan tulleella lailla siten, että 20 §:stä kumottiin aiemmin voimassa olleet 3 ja 4 momentti ja pykälään lisättiin uusi 3 momentti kumotun 3 momentin sijaan. Aiemmin voimassa olleen tilatukilain 20 §:n 3 momentin mukaan tilatukioikeus siirtyi pääsääntöisesti vuokranantajalle vuokrakauden päättyessä momentissa mainituin poikkeuksin. Tilatukilain 20 §:n muutoksen jälkeen näin ei enää ole, vaan voimassa olevan 20 §:n 3 momentin mukaan vuokrasopimusta voidaan sovitella, jos tukioikeuksiin siirtymisestä koskevan ehdon puuttuminen johtaisi kohtuuttomuuteen.

Maa- ja metsätalousministeriöllä ei ole tiedossaan yhtään tapausta, jossa vuokrasopimusta olisi soviteltu tilatukilain 20 §:n 3 momentin mukaisesti.

Aiemmin voimassa olleen tilatukilain 20 §:n 3 momentin mukaisia riita-asioita on tullut vireille tilatukilain voimaantulon 1 päivän elokuuta 2005 ja 31 päivän joulukuuta 2008 välisenä aikana joitain tapauksia. Maaseutuelinkeinojen valituslautakunta on ratkaissut noin kymmenen asiaa, jotka koskevat tilatukioikeuksien siirtämistä. Korkein hallinto-oikeus on antanut tilatukioikeuksiin liittyen yhden ratkaisun keväällä 2012. Asia ratkaistiin niin, että vuonna 2006 maanvuokralaiselle myönnettyjä tukioikeuksia ei tarvitse palauttaa maanomistajalle vuokrakauden päätyttyä.

Maa- ja metsätalousministeriö toimitti yksityiskohtaisen selvityksen eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunnalle 29 päivänä tammikuuta 2010.

Asia ei anna enää aihetta toimenpiteisiin.

Maatalouden rakennetuet

HE 113/2007 vp — EV 121/2007 vp

Maa- ja metsätalousvaliokunta

1. Eduskunta edellytti 11.12.2007, että nuoren viljelijän aloitustukea koskeville hakemuksille annetaan hakemusten käsittelyssä etusija muihin rakennetukia koskeviin hakemuksiin nähden siten, ettei valintamenettelyä tarvitse soveltaa nuoren viljelijän aloitustukea myönnettäessä.

2. Eduskunta edellytti, että tilanteissa, joissa puoliset yhdessä hakevat nuoren viljelijän aloitustukea, tulee vain toisen heistä täyttää ammattitaitoa koskevat vaatimukset, mikäli Euroopan yhteisön säännökset eivät muuta edellyttä.

3. Eduskunta edellytti, että maatalouden rakennetuista annettavan lain vaikutuksia seurataan ja että seurannan tuloksista toimitetaan maa- ja metsätalousvaliokunnalle selvitys vuoden 2009 loppuun mennessä.

1. Nuoren viljelijän aloitustukea koskevia hakemuksia varten on vuosina 2008–2012 annettu kullekin ELY -keskukselle oma määrärahakiintiö, millä on turvattu aloitustuen myöntäminen kaikille aloitustuen ehdot täyttävälle hakijoille.

Asia ei anna enää aihetta toimenpiteisiin.

2. Euroopan yhteisön säännökset edellyttävät, että tilanteissa, joissa puoliset yhdessä hakevat nuoren viljelijän aloitustukea, tulee molempien heistä täyttää ammattitaitoa koskevat vaatimukset.

Maatalouden investointitukea ja nuoren viljelijän aloitustukea koskevan valtioneuvoston asetuksen (299/2008) mukaan riittävänä ammattitaitona pidetään tuen kohteena olevan yritystoiminnan harjoittamisen kannalta tarkoituksenmukaista vähintään toisen asteen ammatillista luonnonvara-alan koulutusta tai sitä vastaavaa muuta koulutusta. Aloitustukea voidaan myöntää myös maatalousyrittäjälle, jolla on vähintään kolmen vuoden työkokemus maataloudesta sekä tuen kohteena olevan yritystoiminnan harjoittamisen kannalta tarkoituksenmukainen vähintään 20 opintoviikon tai 30 opintopisteen koulutus. Tilanteissa, joissa tukea tilanpidon aloittamiseen hakevat puoliset yhdessä, katsotaan ammattitaitoa koskevan edellytyksen täyttyvän myös silloin, kun vain toinen puolisoista täyttää edellä mainitut kohdat, mutta tällöin toisella puolisoilla tulee olla vähintään kolmen vuoden työkokemus maataloudesta. Ammattitaitovaatimuksen pitää täytyä viimeistään kolmantena vuotena tuen myöntämisestä.

Asia ei anna enää aihetta toimenpiteisiin.

3. Maa- ja metsätalousministeriö seuraa maatalouden rakennetuista annettavan lain vaikutuksia ja on toimittanut eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunnalle selvityksen uuden tukijärjestelmän toimivuudesta joulukuussa 2009.

Asia ei anna enää aihetta toimenpiteisiin.

Riistavahinkolain vaikutukset

HE 90/2008 vp — EV 198/2008 vp

Maa- ja metsätalousvaliokunta

Eduskunta edellytti 12.12.2008, että annettavan riistavahinkolain vaikutuksia seurataan ja että seurannan tuloksista toimitetaan maa- ja metsätalousvaliokunnalle selvitys vuoden 2010 loppuun mennessä.

Maa- ja metsätalousministeriö toimitti vuoden 2010 loppuun mennessä selvityksen maa- ja metsätalousvaliokunnalle.

Selvityksessä todettiin, että riistavahinkolaissa ja -asetuksessa on otettu korostetusti huomioon erityisen merkittävien suurpetovahinkojen korvaaminen. Riistavahinkolain tuomat rakenteelliset uudistukset kuten vasahävikkikorvausjärjestelmä ja poikkeuksellisen suurten porovahinkojen korvaaminen luotiin erityisesti suurpetokantojen aiheuttamien vahinkojen aiempaa kattavamman korvauksen varmistamiseksi ja porotalouselintekinin turvaamiseksi.

Suurpetojen määrät kasvoivat vuoteen 2011 saakka myös poronhoitoalueella niiden poikkeuslupametsästyksestä huolimatta (poislukien ahma). Tämän jälkeen määrät ovat olleet selkeässä laskussa. Karhu- ja ilvesvahingot ovat laskussa, susivahingot nousussa. Tosin susikiintiön loppuminen ja sopivien pyyntikelien loppuminen ennen täydentävää asetusta lisäsivät vahinkoja keväällä 2012. Kuluvalle metsästysvuodelle susille ei ole asetettu kiintiötä lainkaan poronhoitoalueelle. Ahmaa sen sijaan ei ole Suomessa metsästetty 30 vuoteen edes poikkeusluvoin ja ahmakanta on kasvanut hitaasti. Ahmavahinkojen merkittävää kasvua ei voi selittää kannan kasvulla vaan ahmalle otollisilla keliolosuhteilla. Vuoden 2012 petovahingot tulevat olemaan kaikkien aikojen suurimmat, joissa ahmavahingot ovat yhtä suuret kuin kaikkien kolmen muun suurpedon yhteensä. Löydettyjä poroja on noin 5 000 kappaletta ja tämä on lähes 1 000 poroa enemmän kuin edellisellä huippuvuotena 2007. Näyttäisi siltä, että metsästyksellä voidaan vaikuttaa karhun, suden ja ilveksen aiheuttamien vahinkojen kertymään, mutta ahman osalta siihen ei voida vaikuttaa. Korvausmäärärahojen riittävyyden ennakoitavuutta lisäisi, jos ahma irrotettaisiin tästä korvausjärjestelmästä ja korvaukset maksettaisiin kehitettävän reviiropohjaisen korvausjärjestelmän kautta.

Kalastuslain kokonaisuudistus

HE 17/2009 vp — EV 72/2010 vp

Maa- ja metsätalousvaliokunta

Eduskunta edellytti 26.5.2010, että kalastuslain kokonaisuudistuksen yhteydessä ammattikalastusta koskevia säännöksiä uudistetaan muuttamalla ammattikalastus luvanvaraiseksi toiminnaksi.

Kalastuslain kokonaisuudistusta on valmisteltu maa- ja metsätalousministeriön johdolla laajapohjaisessa työryhmässä ja sen neljässä jaostossa. Ammattikalastusta koskevat sään-

nökset, mukaan lukien toiminnan luvanvaraisuus on käsitelty osana kokonaisuudistusta. Esityksessä on lähdetty siitä, että ammattikalastajien tulisi rekisteröityä ELY-keskuk- sen ylläpitämään rekisteriin ja että vain ammattikalastajilla olisi oikeus kalan ensikäden myyntiin. Lisäksi on esitetty, että heillä olisi saaliiden ilmoitusvelvollisuus. Näiden ehdo- tusten toteutuminen merkitsisivät käytännössä ammattikalastuksen luvanvaraisuutta.

Kiinteistöjen kirjaamisasioiden siirto

HE 30/2009 vp — EV 89/2009 vp

Maa- ja metsätalousvaliokunta

1. Eduskunta edellytti 15.6.2009, että maanmittauslaitoksen kaikkien toimipis- teiden tulee tarjota samantasoisia palveluita uudistuksen kohteena olevissa kiin- teistöjen kirjaamisasioissa.

1. Eduskunnan lausuman seurauksena, välittömästi kiinteistöjen kirjaamisasioiden siir- ryttyä Maanmittauslaitoksen vastuulle, siirrettiin Pohjanmaan maanmittaustoimiston Alajärven toimipisteeseen kirjaamissihteeri, joka hoitaa kirjaamisasioita ja tarvittaessa auttaa asiakaspalvelua kirjaamisasioiden asiakaspalvelutilanteissa. Keski-Suomen maan- mittaustoimiston Saarijärven toimipisteessä työskennellyt noin kaksi vuotta aikaisemmin käräjäoikeudessa kirjaamisasioita hoitaneen henkilön tehtäväkuvaa muutettiin. Hän ryh- tyi hoitamaan kirjaamisasioita toimipisteessä ja lisäksi hänen tehtäväkseen tuli tarvitta- essa auttaa asiakaspalvelua kirjaamisasioiden asiakaspalvelutilanteissa. Toteutettujen toi- menpiteiden jälkeen kirjaamissihteereitä oli sijoitettu kaikkiin Maanmittauslaitoksen 35 toimipisteeseen, jonka seurauksena voitiin katsoa, että Maanmittauslaitoksen kaikki toi- mipisteet tarjosivat samantasoisia palveluita myös kiinteistöjen kirjaamisasioissa. Maan- mittauslaitoksen kaikki palvelupisteet toimivat edelleen ns. täyden palvelun periaatteella.

Maanmittauslaitoksen palvelukykyä erityisesti kiinteistöjen kirjaamisasioiden hoita- misessa on viime vuonna parannettu palkkaamalla lisää kirjaamislakimiehiä ja koulutta- malla säännöllisesti kirjaamistehtävissä toimivia henkilöitä. Lisäksi valtakunnallisen pal- velukyvyn parantamiseksi erityisesti kiinteistöjen kirjaamisasioissa otetaan vuoden 2013 aikana käyttöön uusi kirjaamisjärjestelmä.

Asia ei anna aiheutta muihin toimenpiteisiin. Lausuma ehdotetaan poistettavaksi.

Maatalouden rakennetukia koskeviin säännöksiin liittyvät muutostarpeet

HE 65/2009 vp — EV 91/2009 vp

Maa- ja metsätalousvaliokunta

Eduskunta edellytti 15.6.2009, että maatalouden rakennetukia koskeviin lain- tasoihin säännöksiin liittyvät muutostarpeet selvitetään välittömästi ja että tar- vittavat muutosehdotukset toimitetaan eduskunnan käsiteltäviksi heti seuraavan syysistuntokauden alussa annettavalla hallituksen esityksellä.

Maa- ja metsätalousministeriö antoi eduskunnalle vuoden 2009 lopussa lausumassa tarkoitetun selvityksen. Lisäksi maa- ja metsätalousministeriö on kartoittanut uuden rakennetukijärjestelmän muutostarpeita ja valmistellut asetusmuutoksia yhdessä tuottajajärjestöjen ja valtiovarainministeriön edustajien kanssa niin sanotussa rakennetukityöryhmässä. Vuoden 2009 elokuussa hyväksytyyn lainmuutoksen (598/2009) jälkeen eduskunnalle on annettu hallituksen esitykset HE 294/2010vp ja HE 40/2011vp maatalouden investointeihin sovellettavasta hankintamenettelystä. Ensiksi mainittuun esitykseen perustuva lainmuutos 499/2011 on tullut voimaan marraskuussa 2011 ja jälkimmäiseen esitykseen perustuva lainmuutos 1415/2011 on tullut voimaan vuoden 2012 alusta. Työryhmässä ei ole tullut esiin muita rakennetukilain sisällöllisiä muutostarpeita. Vuoden 2012 syyskuussa eduskunnalle annettiin hallituksen esitys HE 102/2012 korkotuen alentamisesta neljästä prosenttiyksiköstä kolmeen prosenttiyksikköön. Tähän esitykseen perustuva lainmuutos tuli voimaan lailla 947/2012. Maa- ja metsätalousministeriö on lisäksi päättänyt lainsäädäntöhankkeesta, jossa valmistellaan ohjelmakautta 2014–2020 koskeva lainsäädäntöä ja siinä yhteydessä myös maatalouden rakennetuista annettuun lakiin tarvittavat muutokset.

Asia ei anna enää aihetta toimenpiteisiin.

Maaseutuhallinnon järjestämisestä kunnissa

HE 232/2009 vp — EV 26/2010 vp

Maa- ja metsätalousvaliokunta

Eduskunta edellytti 16.3.2010, että EU:n säännöksiä tehtävien eriyttämisestä on tulkittava Suomessa siten, että kunnan maaseutuelinkeinoviranomaistehtäviä hoitava henkilö voi hoitaa sekä hallintoviranomaisen tehtäviä että maksajavirastotehtäviä. Tehtävien eriyttäminen on katsottava toteutetuksi, jos edellä tarkoitettu henkilö ei toimi saman maatalousyrittäjän kohdalla sekä sitoumuspäätöksiin liittyvissä tehtävissä että maksajavirastotehtävissä.

Eduskunnan lausuman edellyttämistä tehtävien eriyttämisperiaatteista on yhteistoiminta-alueita muodostettaessa kerrottu laajasti koulutuksen ja tiedotuksen keinoin. Lausuma otetaan huomioon myös Maaseutuviraston ja kuntien yhteistoiminta-alueiden välisiä maksajavirastosopimuksia laadittaessa.

Asia ei anna enää aihetta toimenpiteisiin.

Suomen ja Ruotsin välillä tehty rajajokisopimus

HE 264/2009 vp — EV 95/2010 vp

Maa- ja metsätalousvaliokunta

1. Eduskunta edellytti 16.6.2010, että hallitus huolehtii Itämeren lohen ja taimen kalastuksen tehokkaasta säätelystä sekä kansallisesti että yhdessä Ruotsin kanssa ja varautuu käytännön toimin Tornionjoen kalastusalueen kalastussäännön 16 §:n mukaisesti kalakantojen aiempaa kattavampaan suojeluun ja tehok-

kaampien kalastusmääräysten antamiseen, sekä varmistaa yhteistyössä Ruotsin kanssa tehokkaan kalastuksenvalvonnan toteutumisen rajajokisopimuksen alueella.

2. Eduskunta edellytti, että kalastuksen säätelyn, valvonnan ja seurannan tuloksista sekä kalastussäännön 16 §:n mukaisista toimista toimitetaan maa- ja metsätalousvaliokunnalle selvitys 1.10.2012 mennessä.

1. Hallitus on säädellyt lohen kalastusta sekä valtioneuvoston asetuksella 190/2008 lohenkalastuksen rajoituksista Pohjanlahdella ja Simojoessa että valtioneuvoston asetuksella 436/2011 Tornionjoen kalastusalueella sovellettavista kansallisista kalastusmääräyksistä. Asetus 436/2011 liittyy Suomen ja Ruotsin väliseen rajajokisopimukseen ja sen tarkoituksena on toimeenpanna sopimuksen osana olevan Tornionjoen kalastusalueen kalastussäännön 7 §:n 8 momentissa olevaa määräystä kansallisesta päätöksestä lohenkalastuksesta merialueella ja siihen liittyvästä valvonnasta.

Vuoden 2012 osalta voidaan todeta, että lohen nousu Tornionjokeen oli huomattavasti aiempaa suurempaa. Kattilakoskeen lohilaskurin ohi vaeltaneiden lohien määrä ylsi 60 000:een.

Tornionjoen kalastusalueen kalastussäännön 16 §:n mukaisia neuvotteluja on käyty kevättalvella 2011 ja 2012. Neuvottelut ovat sujuneet hyvässä hengessä ja kalastussäännön menettelyjä noudattaen. Molempina vuosina on voitu sopia 16 §:n 3 momentin mukaisesta pöytäkirjasta. Pöytäkirjat on Suomessa voimaansaatettu Tasavallan presidentin asetuksella 438/2011 (SopS 66/2011) ja valtioneuvoston asetuksella 204/2012 (SopS 21/2012).

Vuoden 2011 pöytäkirjaan sisältyy määräys muun kalan kuin lohen ja taimenen lippoamiseen käytettävän lipon rakenteesta, jolla poistettiin siihen sisältyvä silmäkokovaahtimus, joka johti siikojen tarttumiseen ja vahingoittumiseen lipon silmiin. Pöytäkirjaan sisältyy Suomen aloitteesta myös määräys, jonka mukaan muun kalan kuin lohen ja taimenen kalastukseen käytettävien kiinteiden pyydysten kaikkien kalapesien päivittäinen koenta edellyttää, että kalapesä nostetaan ylös vedestä siten että koko kalapesän saalis ja kaikkien pyydyttyjen lohien ja taimenten varovainen vapauttaminen voidaan yksiselitteisesti todentaa läsnä olevan valvojan toimesta. Lisäksi pöytäkirjalla liitettiin eräitä perinteisiä apajapaikkoja liitteeseen 2 ja täydennettiin apajapaikkojen nimiä. Pöytäkirjan määräyksiä sovelletaan kesän 2011 kalastuskaudesta alkaen.

Vuoden 2012 pöytäkirjaan sisältyy määräys lohen ja taimenen kiinteillä pyydyksillä merialueella tapahtuvan kalastuksen sallitusta aloitusajankohdasta. Määräyksen mukaan kalastus voi vuonna 2012 alkaa aikaisintaan kesäkuun 19. päivänä, kun se kalastussäännön mukaan olisi voinut alkaa kesäkuun 17. päivästä kello 12.00. Lisäksi pöytäkirjaan sisältyi määräys, jonka mukaan lohen ja taimenen kalastuksessa kulkuverkolla on samanaikaisesti sallittu käyttää enintään yhtä kulkuverkkoa venekuntaa kohden. Kalastussäännön liitteeseen 2 lisättiin myös eräs lippokalastuksen apajapaikka. Pöytäkirjan määräyksiä sovelletaan kesän 2012 kalastuskaudesta alkaen lukuun ottamatta määräystä lohen ja taimenen kalastuksen aloitusajankohdasta merellä, joka ratkaisi koski ainoastaan kesän 2012 kalastuskautta.

Suomen valvojien havaintojen perusteella kalastajien ja valvojien toiminta Ruotsin puolella on ottanut askeleen oikeaan suuntaan. Kalastus kiinteillä pyydyksillä aloitettiin myöhemmin kuin ennen ja ennen lohenkalastuksen alkua tapahtuneessa valvonnassa niistä vapautettiin lohia. Parantamisen varaa sääntöjen noudattamisessa ja valvonnassa on edelleen, mutta suunta on oikea. Myös valvontaviranomaisten yhteistyö valvontatoimien suunnittelussa ja toteutuksessa on parantunut. Ruotsi on myös lisännyt resursseja kalastuksen valvontaan.

2. Maa- ja metsätalousministeriö antoi 28.9.2012 maa- ja metsätalousvaliokunnalle eduskunnan edellyttämän selvityksen asetetussa määräajassa (1.10.2012).

Metsälain valtuussäännökset

HE 266/2009 vp — EV 109/2010 vp

Maa- ja metsätalousvaliokunta

Eduskunta edellytti 21.6.2010, että lakia alemmanasteisia säännöksiä uudistettaessa nyt säädettyjen valtuussäännösten mukaisesti pidättäydytään sellaisista muutoksista, jotka muuttaisivat tässä laissa tarkoitettua metsänhoitoa ja käyttöä.

Metsälain (1093/1996) osittaismuutos ja siihen liittyvä rikoslain muutos on vahvistettu 10.9.2010. Muutokset on julkaistu säädöskokoelmassa numeroilla 822/2010 (metsälaki) ja 823/2010 (rikoslaki). Muutokset tulivat voimaan 1.1.2011. Samanaikaisesti tuli voimaan myös valtioneuvoston asetus metsien kestävästä hoidosta ja käytöstä (1234/2010). Asetukseen on koottu metsäasetukseen ja maa- ja metsätalousministeriön päätökseen metsälain soveltamisesta sisältyvät asiakokonaisuudet. Viimeksi mainitut säädökset kumottiin edellä mainitulla valtioneuvoston asetuksella. Eduskunnan lausuman mukaisesti voimassa oleva valtioneuvoston asetus ei ole muuttanut vallitsevaa metsänhoidon ja käytön käytäntöä.

Metsälakiin valmistellaan maa- ja metsätalousministeriössä parhaillaan muutoksia, jotka vaikuttaisivat myös nykyisessä metsälaiassa tarkoitettuun metsänhoitoon ja käyttöön. Muutos perustuisi valtioneuvoston maaliskuussa 2008 hyväksymään periaatepäätökseen Kansallinen metsäohjelma 2015:sta, jossa todetaan, että metsälainsäädäntö uudistetaan siten, että se nykyistä paremmin tukee ohjelman tavoitteita. Periaatepäätöksen uudistus hyväksyttiin joulukuussa 2010, jossa keskeiseksi toimenpiteeksi esitetään metsien käsittelymenetelmien monipuolistamista muun muassa lainsäädäntöä uudistamalla.

Periaatepäätöksen tavoitteen toteuttamiseksi metsälakia päädyttiin uudistamaan kahdessa vaiheessa. Uudistamisen ensimmäisessä vaiheessa, edellä mainitulla osittaismuutoksen avulla, saatettiin metsälaki voimassa olevan perustuslain mukaiseksi muuttamatta metsien käsittelyn vallitsevaa käytäntöä. Nyt valmisteilla olevassa toisessa vaiheessa metsälakiin on tarkoitus tehdä merkittäviä sisällöllisiä muutoksia ottaen huomioon yhteiskunnan ja metsänomistajien muuttuneet tavoitteet ja arvot, metsien käytössä tapahtuneet muutokset, uudet tutkimustulokset sekä metsätalouden kannattavuuden parantaminen. Muutoksella mahdollistettaisiin nykyisessä metsälaiassa tarkoitettun metsänhoidon ja käytön lisäksi nykyistä joustavammin myös vaihtoehtoisia käsittelymenetelmiä.

Maa- ja metsätalousministeriön valmistelema hallituksen esitys metsälain muuttamisesta on tarkoitus tuoda eduskunnan käsiteltäväksi kevätistuntokaudelle 2013. Metsälain muuttaminen periaatepäätöksen tavoitteen mukaiseksi edellyttää myös muutoksia alemmanasteisiin säännöksiin.

Metsälannoitus

HE 271/2009 vp — EV 47/2010 vp

Maa- ja metsätalousvaliokunta

Eduskunta edellytti 23.4.2010, että metsälannoitusta koskevat lakia alemmanasteiset säännökset laaditaan sen sisältöisiksi, että valiokunnan mietinnössä hallituksen esityksestä lannoitelaksi (MmVM 3/2006 vp – HE 71/2005 vp) esitetyt kannanotot tulevat huomioon otetuiksi.

Uusi maa- ja metsätalousministeriön asetus lannoitevalmisteista (24/2011) astui voimaan 13.9.2011. Eduskunnan kannanoton mukaisesti hyvälaatuisen puun, turpeen ja peltohiomassan poltosta syntyneen tuhkan käyttö metsälannoitukseen samoin kuin siihen liittyvien uusien tuotteiden (uusi tyyppinimiryhmä tuhkalannoitteet) kehittäminen ja käyttöönotto on mahdollista jatkossakin. Ministeriön asetuksessa korkeinta sallittua kadmiumraja-arvoa nostettiin 25 mg:aan Cd/kg ka metsässä käytettävillä tuhkalannoitteilla, kun se aikaisemmin oli 17,5 mg Cd/kg. Metsässä käytettävissä tuhkalannoitteissa saa uuden asetuksen mukaan levittää kadmiumia 100g/ha 60 vuoden ajanjaksona annettuna. Muutos vastaa Metsäntutkimuslaitoksen metsätuhkalinjausta, silloin kun metsässä käytettäviä tuhkalannoitteita levitetään 4000 kg/ha. Aikaisemmin sallitut kadmiumin enimmäislevitysmäärät olivat 60 g/ha 40 vuoden ajanjaksona annettuna. Asetuksessa nostettiin myös metsässä käytettävien tuhkalannoitteiden arseenin raja-arvoa 40 mg:aan As/kg ka, kun se aikaisemmin oli 30 mg As /kg ka. Arseenin raja-arvoa nostettaessa määrättiin asetuksessa Metsäntutkimuslaitoksen esityksen mukaisesti arseenille metsässä käytettävissä tuhkalannoitteissa kadmiumin tapaan hehtaarikohtainen enimmäismäärä, joka on 160 g As/hehtaari 60 vuoden ajanjaksona annettuna.

Asia ei anna enää aihetta toimenpiteisiin.

Elintarvikelain muuttaminen

HE 275/2009 vp — EV 96/2010 vp

Maa- ja metsätalousvaliokunta

Eduskunta edellytti 8.6.2010, että hallitus huolehtii jatkossa pakkausmateriaalien kuin myös elintarvikkeiden maahantuontiin liittyvän valvonnan kattavasta keskittämisestä tullille ja Elintarviketurvallisuusvirastolle, sekä varmistaa kuntien elintarvikevalvonnan resurssit kuntien tehtäviä lisättäessä.

Kaikki elintarvikkeiden, mukaan lukien pakkausmateriaalien, maahantuonnin valvonta kuuluu tullilaitokselle ja eläimistä saatavien elintarvikkeiden osalta Elintarviketurvalli-

suusvirastolle. Kunnille ei ole esitetty uusia tehtäviä elintarvikevalvonnassa. Päinvastoin, kunnilta on siirretty pienteurastamojen lihantarkastus valtion vastuulle 1.9.2011 alkaen (laki 352/2011).

Asia ei anna enää aihetta toimenpiteisiin.

Maaseutu ja hyvinvoiva Suomi, valtioneuvoston selonteko

VNS 5/2009 vp — EK 7/2010 vp

Maa- ja metsätalousvaliokunta

Eduskunta hyväksyi 28.4.2010 selonteon johdosta seuraavan kannanoton, jossa edellytetään, että:

1. Hallitus huolehtii maaseudun infrastruktuurin ja palveluiden kehittämistä asukkaiden ja elinkeinon tarpeet huomioon ottaen siten, että maaseutu on yhdenvertaisessa asemassa koko maahan nähden.

2. Hallitus edistää maaseudun elinkeinoelämän kehittymistä siten, että perinteisten elinkeinon rinnalla kehitetään erityisesti sellaisia aloja, joilla on globaalisten muutosten seurauksena erityisvahvuuksia, esimerkkinä hajautettu uusiutuva energia ja puhdas ruoka.

3. Hallitus huolehtii maaseutua koskevan perustutkimuksen ja soveltavan tutkimuksen samoin kuin koulutuksen tarpeista siten, että ne voivat vastata uusiin, muun muassa globaaleista muutoksista johtuviin haasteisiin.

4. Hallitus ottaa valtionaloudellisessa suunnittelussa huomioon maaseudun kehittämisen edellyttämät voimavaratarpeet ja ryhtyy toimenpiteisiin toimivamman yhteistyön luomiseksi eri hallinnonalojen viranomaisten välille saattaen samalla maaseutuvaikutusten arvioinnin ennakkotoimeksi kaikkeen sellaiseen kansalliseen päätöksentekoon, jolla on alueellisia vaikutuksia.

1.–4. Maa- ja metsätalousministeriö valmisteli yhteistyössä työ- ja elinkeinoministeriön (TEM) kanssa periaatepäätöksen maaseudun kehittämisestä, jonka TEM esitteli ja valtioneuvosto hyväksyi 24.2.2011. Maaseudun tulevaisuuden kannalta keskeiset haasteet, joihin periaatepäätöksellä pyritään vastaamaan, ovat:

- 1) Maaseudun väestön kaupunkeja nopeampaan ikääntymiseen varautuminen
- 2) Palvelujen saatavuuden varmistaminen maaseudulla
- 3) Liikenne- ja tietoliikenneinfrastruktuurin kattavuudesta ja kunnosta huolehtiminen
- 4) Maaseudun elinkeinon elinvoimaisuuden edistäminen.

Hallitusohjelman mukaisesti maa- ja metsätalousministeriön maatalousosaston maaseudun kehittämissyksikön maaseutupolitiikkajaoston henkilöstö ja tehtävät siirrettiin vuoden 2012 alusta työ- ja elinkeinoministeriön alueiden kehittämissyksikköön. Siten kansallisen maaseutupolitiikan tehtävien (mm. maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä) hoito siirtyi työ- ja elinkeinoministeriölle.

Hallitus edistää lausumassa edellytetyjä toimia maaseudun infrastruktuurin, elinkeinoelämän kehittämisen sekä tutkimus- ja kehittämissuunnitelmien toteutusta ennen kaikkea alueellisesti ja paikallisesti toteutettavien maaseutu- ja koheesiopolitiikkaohjelmien tuella. Manner-Suomen

maaseudun kehittämisohjelma 2007–2013 sisältää resursseja ja mahdollisuuksia toimeenpanna alueellisia ja paikallisia strategioita maaseutualueiden elämän laadun, ympäristön ja elinkeinotoiminnan edistämiseksi. Esimerkiksi maaseutualueiden laajakaistainfrastruktuurin kehittämiseksi ohjelmassa on osoitettavissa kaudella erityinen 25 miljoonan euron rahoitus. Ohjelmien toimeenpano etenee arvioidussa tahdissa ja ohjelmat suljetaan vuonna 2015. Alueellisesti tavoitteena on erityisesti maaseudun elinkeinotoiminnan ja työllisyyden edistäminen. Vastaavasti, laajalla sidosryhmäyhteistyöllä ollaan valmistelemassa kauden 2014–2020 maaseudun kehittämisohjelmaa.

Myös rakennerahastojen (EAKR ja ESR) rahoituksesta merkittävä osa kohdistuu erityisesti Itä- ja Pohjois-Suomen maaseutualueiden kehittämistoimenpiteisiin.

Valtuudet edellä mainitun sekä kansallisen kehittämisrahoituksen käytöstä ja päätöksenteosta on delegoitu pääosin alueille ja paikalliselle tasolle. Alueellisten strategioiden ja tavoitteiden mukainen toiminta tapahtuu eri hallinnonalojen ja maakuntien liittojen yhteistyönä. Alueellinen hallinnonalojen yhteistyö kaikissa maaseudun kehittämistoimissa on avainasemassa ja sitä korostetaan myös aluehallintoon kohdentuvassa ohjauksessa.

Hallitusohjelman mukaisen tehtävien, henkilöstön ja määrärahojen siirron myötä myös vastuu valtioneuvoston selonteon toteutuksen seurannasta on siirtynyt työ- ja elinkeinoministeriölle.

Asia kuuluu työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalan vastuulle.

Kiinteistönmuodostamislaki

HE 265/2009 vp — EV 307/2010 vp

Maa- ja metsätalousvaliokunta

Eduskunta edellytti 9.2.2011, että annettavan lain vaikutuksia seurataan ja että seurannan tuloksista toimitetaan maa- ja metsätalousvaliokunnalle selvitys vuoden 2013 loppuun mennessä.

Valtioneuvosto päätti 21.7.2011 ryhtyä lausumasta aiheutuviin toimenpiteisiin.

Maa- ja metsätalousministeriö on käynnistänyt lausuman edellyttämän seurannan yhteistyössä Maanmittauslaitoksen keskushallinnon kanssa. Lisäksi ministeriö on sisällyttänyt Maanmittauslaitoksen vuoden 2013 tulossopimukseen velvoitteen raportoida osittamisrajoituksiin liittyvän lainsäädännön vaikutuksista maa- ja metsätalousministeriölle viimeistään 31.10.2013.

Riistanhoitomaksut

HE 237/2010 vp — EV 275/2010 vp

Maa- ja metsätalousvaliokunta

Eduskunta edellytti 25.1.2011, että riistanhoitomaksuista kertyvistä varoista nykyistä suurempi osuus osoitetaan riistanhoitoyhdistysten menoihin.

Valtioneuvosto päätti 17.2.2011 ryhtyä lausumasta aiheutuviin toimenpiteisiin.

Eduskunnan lausuman mukaisesti riistanhoitoyhdistysten osuutta riistanhoitomaksuista tullaan TTS-kaudella nostamaan nykyisestä 18,5 prosentista vuosittain. Vuoden 2012 valtion talousarviossa riistanhoitoyhdistysten osuus riistanhoitomaksuista on 20 prosenttia. Tavoitteena on nostaa riistanhoitoyhdistysten osuus riistanhoitomaksuista vuoteen 2016 mennessä 24 prosenttiin. Tämä kuitenkin edellyttää riistanhoitomaksun korottamista, sillä Suomen riistakeskuksen toiminnan kehittäminen edellyttää panostusta uusiin tietojärjestelmiin, jotta Suomen riistakeskuksen toiminnallinen tuloksellisuus voidaan turvata. Riistanhoitoyhdistysten osuuden kasvattaminen ilman riistanhoitomaksun peruskertymän kasvattamista tulisi leikkaamaan Suomen riistakeskuksen käytettävissä olevia varoja, joka vaarantaisi Suomen riistakeskuksen palvelukyvyin. Tästä syystä valtioneuvosto esitti riistanhoitomaksun korottamista vuoden 2013 alusta 33 euroon. Tätä koskevan muutoksen lakiin riistanhoito- ja pyyntilupamaksusta eduskunta vahvisti 21.12.2012.

Edellä sanotun lisäksi Suomen riistakeskukseen luodaan erityinen riistanhoitoyhdistysten tukiprosessi, jonka toimenpiteisiin sisältyy mm. huolehtia riistanhoitoyhdistysten taloudellisten edellytysten säilymisestä ja kehittämisestä sekä kehittää ja ylläpitää riistanhoitoyhdistysten tietojärjestelmiä ja taloushallintotukea.

Pienpuun energiatuki

HE 270/2010 vp — EV 254/2010 vp

Maa- ja metsätalousvaliokunta

Eduskunta edellytti 10.12.2010, että pienpuun energiatuesta annettavan lain vaikutuksia puun energiakäyttöön ja raakapuun markkinoihin seurataan ja että seurannan tuloksista toimitetaan valiokunnalle selvitys vuoden 2012 loppuun mennessä.

Valtioneuvosto päätti 27.1.2011 ryhtyä lausumasta aiheutuviin toimenpiteisiin.

Työ- ja elinkeinoministeriön johdolla laadittiin vuonna 2011 malli, jolla voidaan seurata energiatukien vaikutuksia puun energiakäyttöön ja puumarkkinoihin.

Koska komission notifiointikäsitteilyn keskeneräisyyden takia pienpuun energiatukijärjestelmä ei ole vielä voimassa, ei kyseisen tuen vaikutuksia puun energiakäyttöön ja puumarkkinoihin ole myöskään arvioitu.

Kalastuslain uudistus

HE 271/2010 vp — EV 363/2010 vp

Maa- ja metsätalousvaliokunta

Eduskunta edellytti 15.3.2011, että kalastuslain uudistuksessa lain tasolla säädetään kalastuksenvalvonta yhdeksi keskeiseksi kalastuksenhoitomaksuvarojen käytön kohteeksi, jotta riittävät resurssit valvonnan tehostamiseen varmistetaan.

Valtioneuvosto päätti 24.3.2011 ryhtyä lausumasta aiheutuviin toimenpiteisiin.

Maa- ja metsätalousministeriössä on valmisteltu kalastuslain kokonaisuudistusta työryhmän ja neljän jaoston avulla. Uuden kalastuslain mukaiseen rahoitusjärjestelmään on

kalastuksen valvonta otettu omaksi varojen käyttökohteeksi vielä luonnoksena olevissa esityksissä. Lisäksi vuoden 2012 ja 2013 kalastushoitomaksuvarojen harkinnanvarais-
ten avustusten haun painopistealueena on esitetty kalastuksen valvonnan kehittäminen.

Pienteurastamojen lihan tarkastus

HE 293/2010 vp — EV 333/2010 vp

Maa- ja metsätalousvaliokunta

Eduskunta edellytti 1.3.2011, että pienteurastamoille lihan tarkastuksesta ja valvontatoiminnasta aiheutuvien kustannusten alentaminen toteutetaan siten, että hyöty kustannusten alenemisesta koituu täysimääräisesti pienteurastamoiden hyväksi, ja että kustannusten alenemisesta ja sen seurannasta toimitetaan maa- ja metsätalousvaliokunnalle selvitys vuoden 2012 syyskuun loppuun mennessä.

Valtioneuvosto päätti 31.3.2011 ryhtyä lausumasta aiheutuviin toimenpiteisiin.

Pienteurastamojen ja riistan käsittelylaitosten lihan tarkastus ja siihen liittyvä valvonta siirrettiin 1.9.2011 valtiolle. Siirron vaikutuksia koskevan selvityksen laati Helsingin yliopiston elintarvike- ja ympäristöhygienian laitos. Arviointiraportti sekä Elintarviketurvallisuusviraston selvitys pienteurastamojen lihan tarkastuskustannuksista ja laitosten valvon-
nasta vuonna 2012 toimitettiin eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunnalle 27.9.2012.

Asia ei anna enää aihetta toimenpiteisiin.

Maatila-investointien hankinta

HE 294/2010 vp — EV 367/2010 vp

Maa- ja metsätalousvaliokunta

Eduskunta edellytti 15.3.2011, että viljelijöiden hallinnollisen taakan keventäminen tulee olla tärkeimpänä tavoitteena myös uudistuksen alemmanasteisissa sää-
döksissä ja uudistuksen muussakin toimeenpanossa.

Valtioneuvosto päätti 12.5.2011 ryhtyä lausumasta aiheutuviin toimenpiteisiin.

Marraskuussa 2011 on annettu asetus (1140/2011) maatalouden investointituesta ja nuoren viljelijän aloitustuesta annetun valtioneuvoston asetuksen muuttamisesta. Asetuksessa säädetään julkisista hankinnoista annettua lakia (348/2007) yksinkertaisemmasta kilpailutusmenettelystä, joka vähentää tuen hakijoiden hallinnollista taakkaa. Jos tuen hakija ei ole tehnyt julkista hankintailmoitusta ennen tuen myöntämistä, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus tekee ilmoituksen hakijan puolesta. Julkisten hankintojen sähköiseen ilmoitusjärjestelmään on luotu oma osio maatalouden hankintailmoituksille. Maaseutu-
virasto on tuottanut tuen hakijoille ohjeistusta asetuksen mukaisesta kilpailutusmenet-
lystä ja sähköisen ilmoitusjärjestelmän käyttämisestä.

Asia ei anna enää aihetta toimenpiteisiin.

Tulvavahinkolain kumoaminen

HE 295/2010 vp — EV 325/2010 vp

Maa- ja metsätalousvaliokunta

Eduskunta edellytti 22.2.2011, että lain kumoamisen vaikutuksia markkinoille tuleviin vakuutustuotteisiin seurataan ja että seurannan tuloksista toimitetaan maa- ja metsätalousvaliokunnalle selvitys vuoden 2012 loppuun mennessä.

Valtioneuvosto päätti 25.8.2011 ryhtyä lausumasta aiheutuviin toimenpiteisiin.

Maa- ja metsätalousministeriö on toimittanut selvityksen maa- ja metsätalousvaliokunnalle valiokunnan kuulemisessa 29.11.2012. Yhdessä Finanssialan Keskusliiton kanssa toteutetun selvityksen mukaan kolmella suurimmalla yhtiöllä, joiden markkinaosuus on noin 80 prosenttia, on tarjottavana tulvaturvan sisältäviä vakuutuksia kotitalouksille vuoden 2013 alkuun mennessä. Lisäksi muut yhtiöt harkitsevat tulvaturvan sisältävän vakuutuksen tarjoamista tai tarjoavat niitä joissain yksittäisissä tuotteissa Tiedossa olevien vakuutustuotteiden ehdot vastaavat niitä tulvaturvalle asetettuja tavoitteita, joka olivat korvausjärjestelmän uudistamista koskevan lainsäädännön perusteena. Asuinrakennuksia koskevan tulvaturvan lisäksi kaksi vakuutusyhtiötä tarjoaa vakuutustuotteita, joista korvataan myös maatalouden tuotantorakennuksille aiheutuvia tulvavahinkoja. Maa- ja metsätalousministeriö katsoo selvityksen perusteella, että kotitalouksilla ja myös maatalousyrittäjillä on tulvavahinkolain kumoamisen jälkeen riittävä mahdollisuus varautua vesistötulvista rakennuksille ja niissä olevalle irtaimistolle aiheutuviin vahinkoihin ottamalla vakuutus.

Elintarviketurvallisuus

VNS 3/2010 vp — EK 40/2010 vp

Maa- ja metsätalousvaliokunta

Eduskunta hyväksyi 27.1.2011 selonteon johdosta mietinnön mukaisen kannanoton:

1. Hallitus huolehtii riskien hallinnan parantamiseksi elintarvikevalvonnan ja tullin sekä erityisesti tullilaboratorion resurssien turvaamisesta, ja että samalla valvonnan keskittämistä valtiolle jatketaan.
2. Hallitus edistää ruokaturvallisuuden parantamiseksi elintarvikkeiden jäljitettävyyden selkeyttämistä siten, että alkuperämerkinnät sisältyvät jatkossa kaikkiin elintarviketuotteisiin.

Valtioneuvosto päätti 17.2.2011 ryhtyä kannanotosta aiheutuviin toimenpiteisiin.

1. Elintarvikelain muutoksella (352/2011) pienteurastamojen ja riistan käsittelylaitosten lihantarkastus ja siihen liittyvä valvonta siirrettiin kunnilta valtion tehtäväksi 1.9.2011 alkaen.

2. Asetus elintarviketietojen antamisesta kuluttajalle (EU) N:o 1169/2011 tuli voimaan joulukuussa 2011. Pakollisia elintarviketietoja koskevia uusia vaatimuksia aletaan soveltaa joulukuussa 2014. Elintarvikkeen alkuperämaa on ilmoitettava, jos sen ilmoittamatta

jättäminen voi johtaa kuluttajaa harhaan. Kuluttajainformaatioasetuksella laajennetaan elintarvikkeiden alkuperämaan ilmoittamisvelvollisuutta asteittain. Vuoden 2014 loppuun mennessä alkuperämaan ilmoittamispakko laajenee naudanlihan lisäksi sianlihaan, lampaan- ja vuohenlihaan sekä siipikarjanlihaan. Kun elintarvikkeen alkuperämaa ilmoitetaan, eikä se ole sama kuin pääainesosan alkuperämaa, myös pääainesosan alkuperämaa täytyy ilmoittaa. Erikseen selvitetään ainesosana käytetyn lihan alkuperämaan ilmoittaminen sekä alkuperämerkintävelvoitteen laajentaminen eräisiin muihin tuoteryhmiin, esim. maitoon ja maitotuotteiden ainesosana käytettyyn maitoon. Elintarvikealan toimija voi jo nyt vapaaehtoisesti ilmoittaa elintarvikkeen tai sen ainesosien alkuperämaan.

Ruokapoliittinen selonteko

VNS 6/2010 vp — EK41/2010 vp

Maa- ja metsätalousvaliokunta

Eduskunta hyväksyi 27.1.2011 selonteon johdosta mietinnön mukaisen kannanoton:

1. Hallitus huolehtii alkutuotannon kannattavuuden ja alkutuottajien aseman parantamisesta markkinoilla, mikä turvaa kotimaisen elintarviketuotannon ja maamme peltoalan säilymisen tuotannossa.
2. Hallitus huolehtii elintarvikkeiden jäljitettävyyssjärjestelmien kehittämisestä siten, että jatkossa ruoan raaka-aineiden alkuperä ja tuotantotapa käyvät aina ilmi tuotteiden myynnin yhteydessä.
3. Hallitus edistää lähi- ja luomuruoan käyttöä julkisissa ruokapalveluissa mahdollistamalla julkisissa hankinnoissa yksiselitteisinä laatuksiteereinä muun ohella tuoreuden, lisääineettomuuden ja lyhyen kuljetusmatkan.
4. Hallitus lisää huoltovarmuutta sekä selkeyttää ruokapolitiikan hallintoa ja edistää koordinaatiota eri hallinnonalojen välillä.

Valtioneuvosto päätti 10.2.2011 ryhtyä kannanotosta aiheutuviin toimenpiteisiin.

1. Hallitus on jatkanut alkutuotannon kannattavuuden turvaamista mm. myöntämällä tuotanto- ja investointitukia. Suomi on tuonut vahvasti esille EU:ssa omia näkökulmia mm. Euroopan unionin yhteisen maatalouspolitiikan (CAP) uudistuksen yhteydessä. Lisäksi alkutuottajien asemaa on huomioitu luomualan- ja lähiruokaohjelmien valmistelutyössä. Vuoden 2012 aikana kotimainen elintarviketuotanto on säilynyt vakaana, vaikka tuottajahinnat ovat heilahdelleet ja tuotantopanosten hinnat ovat olleet nousussa.

2. Maa- ja metsätalousministeriö on jatkanut vastuullisuus- ja jäljitettävyyssjärjestelmien kehittämistyötä sektorikohtaisesti mm. hankerahoituksen avulla. Vuonna 2012 kehittämisen painopiste on ollut sianliha-alalla, jossa ala on kuvannut olemassa olevan järjestelmän laatuksikirjan muotoon ja aloittanut ulkopuolisen tahon auditoinnit.

3. Hallituksen luomualan- ja lähiruokaohjelmien valmistelutyössä hankintalainsäädännön kehittäminen on ollut keskeisessä roolissa. Neuvonta julkisia hankintoja tekeville on avainasemassa laadullisten kriteerien huomioimisessa. Maa- ja metsätalousministeriö on rahoittanut hankkeita, joilla on kehitetty laadullisia kriteereitä elintarvikkeiden hankin-

toihin liittyen. Valtion ja kuntien yhteiseen julkisten kestävien hankintojen neuvontayksikköön kuuluvat nykyään ruoka ja ruokapalvelut.

Hallitus on ottanut maatalouspolitiikan strategiseksi tavoitteeksi lähi- ja luomuruoan osuuden kääntämisen vahvaan nousuun. Näiden kehittämisohjelmien tavoitteet hallitus hyväksyi iltakoulussaan 9.1.2013. Elintarvikeketjun kehittämisen hankehaussa oli omat painopisteet myös luomu- ja lähiruokasektorin kehittämiseksi hallitusohjelman tavoitteita tukien.

4. Huoltovarmuuden osalta hallitus on lisäksi edistänyt kehittämis- ja tutkimushankkeiden erityisesti valkuaisomavaraisuutta.

Maa- ja metsätalousministeriö on uudistanut strategiaansa vuonna 2012: ”Ruoka- ja uusiutuvat luonnonvarat - leipää ja hyvinvointia elinvoimaisesta luonnosta.” Strategian mukaisesti valmisteltiin organisaatiouudistusta, jossa päätettiin uuden ruokaosaston perustamisesta. Lisäksi ministeriö on asettanut laajapohjaisen ruokapoliittisen neuvottelukunnan tammikuussa 2013. Esimerkki hallinnonalan koordinoinnista on maa- ja metsätalousministeriön valmistelemat erilliset luomualan ja lähiruoan kehittämisohjelmat ja niille perustettu yhteinen ministeriöiden välinen ohjausryhmä.

Kalastusoppaiden lupajärjestelmä

HE 135/2011 vp — EV 40/2012 vp

Maa- ja metsätalousvaliokunta

Eduskunta edellytti 29.5.2012, että kalastusoppaita koskevan lupajärjestelmän toimivuudesta ja sen vaikutuksista kalakantoihin sekä järjestelmän kehittämistarpeista muun muassa maaseutumatkailun näkökulmasta toimitetaan maa- ja metsätalousvaliokunnalle selvitys 31.12.2014 mennessä.

Valtioneuvosto päätti 14.6.2012 ryhtyä lausumasta aiheutuviin toimenpiteisiin.

Maa- ja metsätalousministeriö valmistautuu antamaan maa- ja metsätalousvaliokunnalle lausuman mukaisen selvityksen kalastusoppaita koskevan lupajärjestelmän toimivuudesta ja sen vaikutuksista kalakantoihin sekä järjestelmän kehittämistarpeista vuoden 2014 loppuun mennessä.

Kaupallisen kalastuksen vakuutustuki

HE 129/202012 vp — EV 151/2012 vp

Maa- ja metsätalousvaliokunta

1. Eduskunta edellytti 17.12.2012, että EU:n valvontasäännösten täytäntöönpanoa koskevien säännösten valmistelun yhteydessä otetaan tarkasteluun kalastusvakuutustuen epäämistä koskevat säännökset siten, että rikkomusten seuraamukset ovat oikeassa suhteessa niiden vakavuuteen.

2. Eduskunta edellyttää, että hyljekantojen hoitosuunnitelma päivitetään.

Valtioneuvosto päätti 27.12.2012 ryhtyä lausumasta aiheutuviin toimenpiteisiin.

Maa- ja metsätalousministeriön 18.10.2011 asettamassa laaja-alaisessa työryhmässä valmistellaan tarvittavaa lainsäädäntöä Euroopan unionin yhteisen kalastuspolitiikan valvonta- ja seuraamusjärjestelmän toimeenpanoa varten. Kalastusvakuutustuen epäämistä koskevat säännökset on tarkoitus tarkastaa tätä kokonaisuutta koskevan hallituksen esityksen yhteydessä. Hallituksen esitys annettaneen syksyllä 2013.

Riistaeläinlajeja koskevien hoitosuunnitelmien valmistelu, laatiminen ja päivittäminen on 1.3.2011 voimaan tullessa riistahallintolaissa (158/2011) säädetty Suomen riistakeskuksen tehtäväksi. Suomen riistakeskuksen nykyisten resurssien puitteissa on arvioitu voitavan samanaikaisesti toteuttaa kahden hoitosuunnitelman valmistelu- tai päivittämisprosessia.

Vuoden 2012 aikana Suomen riistakeskus valmisteli hoitosuunnitelmia riistalajeista taloudellisesti merkittävimmälle hirvälle sekä voimakkaasti taantuneelle metsähanhelle. Metsähanhkeen voimakkaan taantumisen vuoksi valmistelu laajenee riistakeskuksessa vuoden 2013 alusta myös kansainvälisen hoitosuunnitelman valmisteluun, missä Suomi on ottanut vetovastuun kansainvälisen hoitosuunnitelman valmistelemiseksi eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunnan lausunnon (MmVL 8/2012 vp) edellyttämällä tavalla. Vuoden 2013 alkupuoliskolla hirvikannan hoitosuunnitelman valmistelu päättyy, mikä mahdollistaa valtioneuvoston ensisijaisen tärkeänä pitämän Suomen susikannan hoitosuunnitelman päivittämisen aloittamisen vuoden 2013 jälkipuoliskolla. Koska on ennakoitavissa, että susikannan hoitosuunnitelman päivitys tulee olemaan erityisen haastava, tässä vaiheessa ei voida arvioida sitä, onko sen valmistelun aikana mahdollista huolehtia toisen hoitosuunnitelman valmistelusta. Tämä arvio voidaan tehdä vasta vuoden 2013 lopussa.

Hoitosuunnitelmien valmistelu- ja päivittäminen tapahtuu yhteistyössä riistaneuvostojen kanssa sidosryhmät osallistavalla tavalla. Hoitosuunnitelmien päivittämisen kiireellisyysjärjestystä tullaan arvioimaan osana julkisen riistakonsernin jatkuvaa strategiaproessia yhteistyössä riistaneuvostojen kanssa, missä yhteydessä eduskunnan lausuma Itämeren hyljekantojen hoitosuunnitelman päivittämisestä tullaan ottamaan huomioon. Lisäksi nykyiseen hoitosuunnitelmaan liittyvien selvitysten perusteella maa- ja metsätalousministeriössä valmistellaan toimenpiteitä, mitkä osaltaan vaikuttavat hoitosuunnitelman päivittämisen kiireellisyyden arviointiin.

1.9 Liikenne- ja viestintäministeriö

Ajokieltojärjestelmä

HE 104/2004 vp — EV 152/2004 vp

Liikenne- ja viestintävaliokunta

Eduskunta edellytti 16.11.2004, että hallitus ryhtyy kokonaisvaltaisen ajokieltojärjestelmän ja sen perusteiden selvityksen pohjalta toimenpiteisiin yhtenäisemmän ja helpommin mielletävän ajokieltojärjestelmän luomiseksi.

Eduskunta on hyväksynyt asiassa uuden lausuman (HE 212/2010 vp – EV 269/2010 vp) ja asiaa selostetaan seuraavissa kertomuksissa kyseisen lausuman yhteydessä.

Asia ei enää anna aiheita toimenpiteisiin.

Liikennetraktorit

HE 24/2006 vp — EV 71/2006 vp

Liikenne- ja viestintävaliokunta

Eduskunta edellytti 8.6.2006, että hallitus ryhtyy kokonaisvaltaisen selvityksen (ml. määräaikaiskatsastukset) pohjalta tarvittaviin toimenpiteisiin liikennetraktoreita koskevan lainsäädännöllisen aseman selkiyttämiseksi. Selvitys on annettava liikenne- ja viestintävaliokunnalle vuoden 2007 aikana.

Eduskunta on hyväksynyt asiasta uuden lausuman (HE 41/2008 vp – EV 57/2008) ja asiaa selostetaan seuraavissa kertomuksissa kyseisen lausuman yhteydessä.

Asia ei enää anna aiheita toimenpiteisiin.

Tiemaksujärjestelmä

HE 109/2006 vp — EV 135/2006 vp

Liikenne- ja viestintävaliokunta

Eduskunta edellytti 24.10.2006, että hallitus ryhtyy pikaisiin toimenpiteisiin raskaan liikenteen tieosuuskohtaisen tiemaksujärjestelmän luomiseksi.

Liikenne- ja viestintäministeriön asettama työryhmä selvitti kuorma-autoliikenteen alueellisia ja tiekohtaisia tiemaksuja. Selvitys valmistui keväällä 2008. Työryhmä totesi, että yhtä aluetta tai yksittäistä tietä koskevalla tiemaksulla olisi kielteisiä aluetaloudellisia vaikutuksia. Raskaan liikenteen tienkäyttömaksut edellyttäisivät täten koko tieverkkoa koskevaa maksua. Valtiovarainministeriön 10.6.2009 asettama työryhmä sai vuonna 2010 valmiiksi selvityksen eurovinjettijärjestelmään liittymisen vaikutuksista. Työryhmä totesi, että vinjettijärjestelmä ei ole mahdollinen, koska se lisäisi raskaan liikenteen kustannuksia.

Vuoden 2012 alussa dieselpolttoaineen veron korotuksen yhteydessä tehty käyttövoimaveron alentaminen EU:n vähimmäistasolle tekee kustannusneutraalin käyttäjämaksujen käyttöön oton mahdolliseksi. Tässä taloudellisessa tilanteessa jo muutenkin nousseiden kuljetuskustannusten nostaminen on hyvin vaikeaa. Valtioneuvosto ei ole ryhtymässä toimenpiteisiin raskaan liikenteen erillisen tiemaksujärjestelmän käyttöönottamiseksi. Tiemaksujärjestelmiä selvitetään liikenne- ja viestintäministeriössä käynnissä olevassa työssä, joka valmistuu vuoden 2013 lopussa. Tarkastelussa ovat tiemaksujen tekniset, liikenteelliset, taloudelliset ja lainsäädännölliset kysymykset.

Meriliikenteessä käytettävien alusten kilpailukyky

HE 115/2007 vp — EV 111/2007 vp

Liikenne- ja viestintävaliokunta

2. Eduskunta edellytti, että hallitus ryhtyy osaltaan toimenpiteisiin, jotta EU:n piirissä luotaisiin yhtenäiset, toimivat pelisäännöt merenkulun tukemiselle ja sekamiehityksen käytölle sekä määriteltäisiin myös vähimmäistaso, jota tulee noudattaa EU-maiden lippujen alla kulkevilla aluksilla.

2. Meriliikenteen valtioneuvoston määräytymisestä on Euroopan yhteisön komissio antanut suuntaviivat tiedonannollaan C (2004) 43. Suuntaviivoja on ollut tarkoitus tarkistaa vuonna 2011, mutta niiden uudistaminen on viivästynyt. Vuonna 2012 komissio käynnisti meriliikenteen valtioneuvoston suuntaviivojen uudelleentarkastelun avaamalla sääntelytiimoilta julkisen kuulemisen. Suomi esitti vastauksessaan kannanottonsa merenkulun tukemiseen liittyviin periaatteisiin.

Liikennetraktorit

HE 41/2008 vp — EV 57/2008 vp

Liikenne- ja viestintävaliokunta

Eduskunta edellytti 3.6.2008, että hallitus ryhtyy kokonaisvaltaisen selvityksen pohjalta pikaisesti tarvittaviin lainsäädännöllisiin toimenpiteisiin liikennetraktoreita koskevan lainsäädännöllisen aseman selkiyttämiseksi. Selvitys on annettava liikenne- ja viestintävaliokunnalle vuoden 2008 aikana.

Eduskunnan lausuman johdosta liikenne- ja viestintäministeriö laati selvityksen liikennetraktoreiden lainsäädännöllisen aseman selkiyttämistä. Johtopäätöksenä oli, että tarvitaan tiettyjä lainsäädäntö- ja asetuserämuutoksia, jotka koskevat mm. liikennetraktorin määritelmää, ajokorttiasetusta sekä liikenneluvan myöntämistä ja ajopiirturin asennusmääräyksiä.

Eduskunnan liikenne- ja viestintävaliokunta kehotti 9.6.2009 liikenne- ja viestintäministeriön selkiyttämishdotuksesta antamassaan kirjeessä jatkamaan liikennetraktoreita koskevaa lainvalmistelua selvityksessä esitettyjen suuntaviivojen mukaan. Valiokunta piti oikeana selvityksessä esitettyä perusratkaisua, että liikennetraktorin määritelmä perustuisi

jatkossa selkeästi traktorin nopeuteen. Valiokunta ei kuitenkaan nähnyt perusteita hankaloittaa nykyisestä liikennetraktorin käyttöä maatalouselinkeinon harjoittamisessa ja piti siksi tärkeänä erottaa selkeästi toisistaan liikennetraktorin käyttö toisaalta maatalouden peruselinkeinoihin liittyviin kuljetuksiin ja toisaalta kaupalliseen tavarankuljetukseen kilpailluilla markkinoilla. Samalla olisi valiokunnan mielestä perusteltua selkeyttää liikennetraktoreita ja niihin kytkettäviä perävaunuja koskevaa sääntelyä ja arvioida määräaikaikatsastusvelvollisuuden laajentamistarvetta liikennetraktoreiden osalta.

Uuteen ajokorttilakiin (386/2011) sisältyvät uudet liikennetraktoria koskevat ajokorttisäädökset. Uusi liikennetraktoreita koskeva ajokorttiluokka LT otetaan käyttöön vuoden 2013 tammikuussa. Tältä osin lausuma ei anna aihetta uusiin toimenpiteisiin.

Muilta osin säädösvalmistelua jatketaan tarkoituksena selkeyttää liikennetraktorin määritelmää ja muita teknisiä vaatimuksia sekä sen perusteella mahdollisesti tarvittavia liikennelupaa ja ajopiirturia koskevia uusia säännöksiä. Tavallista maataloustraktoria nopeampien traktorien luokittelua ja teknisiä vaatimuksia käsitellään parhaillaan EU:n neuvoston työryhmäkäsittelyssä olevassa traktorien puiteasetuksen uudistushankkeessa. Suomessa asian päävastuu on tältä osin sosiaali- ja terveysministeriöllä. Kansallisen liikennetraktorin määritelmän ja teknisten vaatimusten osalta seurataan tällä hetkellä vastaavien EU-säädösten kehitystä ja pyritään tarvittaessa vaikuttamaan siihen. Traktorien liikennelupasäädöksiä tarkastellaan myös tavarankuljetusten harmaan talouden estämistä koskevien toimenpiteiden yhteydessä. Liikennelupasäännöksiä koskeva esitys annettiin joulukuussa 2012. HE 193/2012 sisältää muun muassa ehdotuksen, jonka mukaan kaikki traktorit olisivat samassa asemassa luokittelusta riippumatta. Tämä poistaisi liikennetraktorikäsitteeseen liittyvät tulkintaongelmat. Tältä osin lausuma voidaan katsoa loppuun käsitellyksi.

EU:n neuvoston työryhmässä on vuonna 2012 aloitettu katsastussäännösten päivitys komission ehdotuksen pohjalta. Liikennetraktorien määräaikaikatsastusvelvollisuus tulee tarkasteltavaksi tässä yhteydessä.

Liikennepoliittinen selonteko

VNS 3/2008 vp — EK 13/2008 vp

Liikenne- ja viestintävaliokunta

Eduskunta hyväksyi 10.9.2008 selonteon johdosta seuraavat kannanotot:

2. Maankäytön ja liikenteen seudullista ja valtakunnallista suunnittelua ja niihin liittyviä ohjausmenetelmiä on kehitettävä määrätietoisesti, jotta yhdyskuntarakenne eheytyy ja liikkumisen tarve vähenee. Kevyen liikenteen tarpeet on otettava huomioon maankäytössä, kaavoituksessa ja liikennesuunnittelussa ja kevyen liikenteen väylien rahoitus on turvattava.

4. Joukkoliikenteen houkuttelevuutta on lisättävä kehittämällä lippujärjestelmiä, joukkoliikenteen palvelujen yhteensopivuutta, palvelutasoa ja luotettavuutta. Suurten kaupunkiseutujen joukkoliikennetuki on otettava käyttöön vuonna 2009.

6. Liikenneturvallisuustyötä on tehostettava kokonaisvaltaisella turvallisuusohjelmalla, joka ulottuu maankäytön ratkaisuihin liikennekasvatukseen, ja jolla alennetaan pysyvästi liikenteen onnettomuus- ja kuolleisuuslukuja. Liikennejär-

jestelmän kehittämiseen liittyvät linjaukset ja ratkaisut tulee aina arvioida erityisesti liikenneturvallisuuden kehittymisen kannalta.

7. Paikannukseen perustuvien ruuhka- ja tienkäyttömaksujen käyttömahdollisuudet tulee selvittää.

9. Liikenneinvestoinneista ja niiden rahoituksesta on päätettävä parlamentaarisesti yhtä vaalikautta pidempinä kokonaisuuksina ja siten, että rakentamisen volyyymi on tasainen myös hallituskausien taitteessa. Mahdollisuudet tie- ja liikenne-rahastojen käyttämiseen on selvitettävä tällä hallituskaudella.

2. Liikenne- ja viestintäministeriö on yhdessä ympäristöministeriön, valtiovarainministeriön ja työ- ja elinkeinoministeriön kanssa tehnyt MAL-aiesopimukset Tampereen, Turun, Oulun ja Helsingin kaupunkiseutujen kanssa. Helsingin ja Turun aiesopimukset on jo allekirjoitettu ja Tampereen ja Oulun aiesopimukset allekirjoitetaan helmikuussa 2013. Aiesopimusten toimenpiteet edistävät kokonaisvaltaisesti toimivamman yhdyskuntarakenteen muodostumista sekä luovat mahdollisuuksia vähentää henkilöautosidonaisuutta.. Aiesopimukset lisäävät kuntien ja valtion sitoutumista yhdessä sovittuihin maankäytön, asumisen ja liikenteen kehittämistoimenpiteisiin. MAL-aiesopimusten toimenpiteet edistävät ministeriön liikennepoliittisia tavoitteita kuten joukko- ja kevyen liikenteen kulkumuoto-osuuden kasvua. Myös aluehallinnon uudistus tehostaa osaltaan maankäytön ja liikenteen yhteensovittamista, kun ELY:t toimivat sekä liikenteen että maankäytön suunnittelun valtion alueorganisaatioina.

Vuonna 2011 on valmistunut liikenne- ja viestintäministeriön laatima Kävelyn ja pyöräilyn valtakunnallinen strategia 2020. Edellisellä hallituskaudella lisättiin kevyen liikenteen väylien rahoitusta, mutta strategian jalkauttamiseen tarvittava rahoitusta ei ole kuitenkaan pystytty varmistamaan. Liikenneviraston johdolla käynnistyi vuonna 2012 usean toimijan yhteisen kävelyn ja pyöräilyn valtakunnallisen toimenpidesuunnitelman toteuttaminen. Hallitus on osana vuoden 2012 liikennepoliittista selontekoa sitoutunut rahoittamaan MAL-aiesopimusten mukaisia, joukkoliikennettä, kävelyä ja pyöräilyä edistäviä toimenpiteitä hallituskauden aikana yhteensä 30 milj. eurolla, edellyttäen, että kunnat rahoittavat toimia vastaavalla summalla. Kunnat, Liikennevirasto ja ELY-keskukset ovat yhdessä suunnitelleet, mitkä pienet kustannustehokkaat toimenpiteet tai hankkeet ovat seuduilla ensisijaisia MAL-rahoituksella toteutettavia.

4. Joukkoliikenteen kehittämisohjelma ”Arki paremmaksi – joukkoliikenne toimivaksi” valmistui ja julkaistiin keväällä 2009. Ohjelman toteuttaminen on käynnissä. Valtion talousarviossa on varattu rahoitusta suurten kaupunkiseutujen joukkoliikennetukeen (vuonna 2011 10 milj. euroa vuonna 2012 10,25 milj.euroa). Tällä rahoituksella on pystytty tukemaan mm. joukkoliikenteen liikennetarjontaa, liityntäliikennettä ja lippujärjestelmien kehittämistä suurilla kaupunkiseuduilla. Vuonna 2012 käynnistettiin kaupunkiseutujen joukkoliikenteen yhteisen lippu- ja maksujärjestelmän valmistelu.

6. Liikenneturvallisuusasiain neuvottelukunta valmistelee uutta vuosia 2011–2014 koskevaa liikenneturvallisuussuunnitelmaa. Suunnitelma on viimeistelävänä. Hallitus teki tieliikenteen turvallisuussuunnitelman pohjalta joulukuussa 2012 periaatepäätöksen tieliikenteen turvallisuuden parantamisesta. Päätöksen toimenpiteet keskittyvät päihitteetö-

mään tieliikenteeseen, liikennevalvonnan lisäämiseen ja kehittämiseen sekä tieliikennesääntelyn ja hallinnon kehittämiseen.

7. Liikenne- ja viestintäministeriö seuraa aktiivisesti paikannukseen perustuvien ruuhka- ja tienkäyttömaksujärjestelmien kehittymistä. Helsingin seudun ruuhkamaksuselvitys, jossa selvitettiin myös satelliittipaikannukseen perustuvan ruuhkamaksujärjestelmän vaikutuksia, valmistui vuoden 2011 alussa. Selvityksessä todettiin ruuhkamaksujen tukevan liikennepolitiikan tavoitteiden toteutumista tarkastellulla alueella. Liikenne- ja viestintäministeriö asetti helmikuussa 2012 työryhmän selvittämään, miten Suomen tulisi edetä tiemaksujärjestelmien käyttöönotossa pitkällä aikavälillä. Tarkastelussa ovat tiemaksujen tekniset, liikenteelliset, taloudelliset ja lainsäädännölliset kysymykset. Vuonna 2012 tarkasteltiin erityisesti tietosuojaan liittyviä kysymyksiä. Työ valmistuu vuoden 2013 lopussa.

9. Vuoden 2008 Liikennepoliittisessa selonteossa linjattiin edellisen hallituskauden väyläinvestoinnit sekä esitettiin myös vuoden 2011 jälkeen toteutettavia hankkeita. Kaikista vuoden 2008 selontekoon sisällyneistä ns. ykköskorin hankkeista on tehty toteutus päätös vuosittaisissa talousarvioissa. Hallitus antoi uuden liikennepoliittisen selonteon eduskunnalle vuonna 2012.

Tie- ja liikennehastojen soveltuvuutta ja mahdollista käyttöä liikennehankkeiden rahoittamisessa Suomessa selvitettiin vuonna 2008. Selvityksessä ehdotettiin Infra Oy -liikennehaston perustamista yhtenä vaihtoehtona liikenneinfrastruktuurin rahoittamiseksi. Vuonna 2010 tehtiin talousarviokäytäntöön liikennehankkeiden budjetointia helpottavia muutoksia. Tarkasteluja erilaisia liikenneinvestointien rahoitusmalleja koskien on jatkettu virkatyönä vuosina 2010–2012. Keväällä 2012 valtiovarainministeriön johdolla kokoontunut työryhmä esitti perinteisen talousarviorahoituksen kehittämiseksi useita toimenpiteitä, jotka joustavoittaisivat ja selkeyttäisivät liikenneinvestointien talousarviomenettelyä. Ehdotuksista osa on jo toimeenpantua. Valtionyhtiökonsepti (Infra Oy) voi tilanteesta riippuen olla yksi keino alentaa elinkaarimallilla toteutettavien hankkeiden rahoituskustannuksia.

Asia ei anna enää aihetta toimenpiteisiin.

Joukkoliikenne

HE 110/2009 vp — EV 146/2009 vp

Liikenne- ja viestintävaliokunta

1. Eduskunta edellytti 3.11.2009, että joukkoliikenteen houkuttelevuutta ja käyttöä on lisättävä voimakkaasti kehittämällä lippujärjestelmiä, palveluiden yhteensopivuutta ja palvelutasoa sekä liikenteen luotettavuutta. Erityisesti suurten kaupunkiseutujen joukkoliikennetukea on korotettava vastaamaan näiden alueiden huomattavia joukkoliikenteen kehittämishaasteita ja liikenteelle asetettuja ympäristötavoitteita.

2. Eduskunta edellytti, että lain toimivuutta ja sen vaikutuksia seurataan laajasti ottaen huomioon myös liikenteenharjoittajien näkemykset ja käytännön kokemukset. Liikenne- ja viestintäministeriön on annettava liikenne- ja viestintävaliokunnalle selvitys lain toimivuudesta ja vaikutuksista viimeistään vuoden 2012 loppuun mennessä.

1. Liikenne- ja viestintäministeriö julkaisi keväällä 2009 joukkoliikenteen kehittämissohjelman ”Arki paremmaksi – joukkoliikenne toimivaksi”. Ohjelma sisältää kymmenen kärkihanketta, joiden toteuttaminen on tunnustettu joukkoliikenteen palvelutason ja kilpailukyvyn kannalta erityisen merkittäviksi. Kehittämissohjelman ensivaiheen kärkiteemoja ovat suurten ja keskisuurten kaupunkiseutujen joukkoliikenteen kehittämistoimet mahdollisine aiesopimuksineen, maaseutualueiden peruspalveluiden turvaaminen sekä yhteiskäyttöisen matkakortin ja tehokkaan informaatiojärjestelmän kehittämistoimet. Kehittämissohjelmassa korostetaan koko liikennealan toimijoiden yhteistyön ja sitoutumisen merkitystä. Liikennevirasto hoitaa yhteistyössä ministeriön kanssa ohjelman toteutusta muun muassa liikennejärjestelmätyön yhteydessä. Valtio voi edistää kehittämissohjelman toteuttamista myöntämällä valtionavustusta ohjelman mukaisiin toimenpiteisiin.

Vuonna 2012 käynnistyi Liikenneviraston vetämänä joukkoliikenteen yhteiskäyttöiseen lippu-, maksu- ja informaatiojärjestelmään tähtäävä Piletti-hanke. Tavoitteena on joukkoliikennelain mukaisten toimivaltaisten viranomaisten yhteisen joukkoliikenteen lippu- ja maksujärjestelmäpalvelun käyttöönotto kesällä 2014. Hanke tukee hallitusohjelman ja liikennepoliittisen selonteon linjaamia lippu- ja maksujärjestelmien yhteiskäyttöisyyden sekä joukkoliikenteen kulkutapaosuuden ja matkustajamäärien kasvattamisen tavoitteita.

Liikenne- ja viestintäministeriö ja VR-Yhtymä Oy ovat allekirjoittaneet sopimukset henkilöjuna liikenteen järjestämisestä kauko- ja lähiliikenteessä. Sopimukset ovat voimassa neljä vuotta eli 1.1.2012–31.12.2015.

Kaukoliikenteessä sopimuksella taataan nykyisen tasoinen liikennetarjonta rataverkolla. Sopimus parantaa esteettömän liikkumisen edellytyksiä mm. Kuopiosta Kajaanin kautta Ouluun ja takaisin kulkevilla yhteyksillä. Menneellä sopimuskaudella esillä olleet liikenteen supistamishdotukset esimerkiksi Seinäjoen ja Jyväskylän välillä, Kotkan ja Kouvolan välillä sekä Riihimäen ja Lahden välillä on näillä sopimuksilla voitu torjua.

Lähiliikenteen palvelutaso väleillä Kirkkonummi-Karjaa, Kerava-Riihimäki ja Helsinki-Mäntsälä-Lahti säilyy ennallaan. Pitkäkestoisella sopimuksella taataan liikennetarjonnan säilyminen koko sopimuskauden.

Liikenne- ja viestintäministeriö käyttää sopimusaikana kaukoliikenteen ostoihin 135,6 miljoonaa euroa ja lähiliikenteen ostoihin 37,6 miljoonaa euroa. Sopimukseen sisältyy juna liikenteen täsmällisyyttä koskeva bonus- ja sanktiomekanismi. Lähi- ja kaukoliikenteen ostosopimusten yhteydessä lisättiin myös VR-Yhtymä Oy:lle henkilöliikenteen yksinoikeuden vastineeksi asetettua julkisen palvelun velvoitetta.

Suurten kaupunkien joukkoliikennetuki on vuoden 2010 talousarviossa 7 miljoonaa euroa ja vuonna 2011 10 miljoonaa euroa. Vuoden 2012 talousarviossa tuki on 10,25 miljoonaa euroa.

2. Liikenne- ja viestintäministeriö seuraa joukkoliikennelain toimivuutta ja vaikutuksia. Liikenne- ja viestintäministeriö antoi liikenne- ja viestintävaliokunnalle selvityksen joulukuussa 2012. Selvityksessä on tuotu esille, että joukkoliikennelakiin sisältyy 10 vuoden siirtymäsäännös. Siirtymäsäännöksen keskeiset, siirtymäajan sopimuksia koskevat säännökset on aikataulutettu niin, että siirtymäajan liikennöintisopimukset päättyvät aikaisintaan vuoden 2014 kesäkuussa. Vuoden 2014 kesällä tapahtuvia muutoksia koskeva

valmistelu on vielä monin osin kesken. Lain toimivuutta ja vaikutuksia ei voida vielä kokonaisuutena arvioida.

Toimivaltaiset viranomaiset ovat tehneet joukkoliikennelain 62 §:n mukaiset siirtymäajan liikennöintisopimukset liikenteenharjoittajien kanssa ennen joukkoliikennelain voimaantuloa. Siirtymäajan sopimukset päättyvät portaittain vuosien 2014 ja 2019 välillä, suuri osa 30.6.2014. Vain muutamasta linjaliikenneluvasta liikenteenharjoittajat eivät halunneet sopimuksia. Nämä luvat on katsottu reittiliikenneluviksi 3.12.2009 alkaen.

Vuoden 2010 aikana seutulippusopimukset on korvattu kuntien ja elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten välisillä yhteistyösopimuksilla sekä toimivaltaisten viranomaisten ja liikenteen harjoittajien välisillä siirtymäajan liikennöintisopimusten lisäasiakirjoilla. Sopimukset on pääsääntöisesti allekirjoitettu 31.10.2010 mennessä.

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset ovat myöntäneet uuden joukkoliikennelain nojalla 28 reittiliikennelupaa (tilanne 4.1.2012).

Uusi joukkoliikennelaki asetti toimivaltaisille viranomaisille velvoitteen määritellä valtakunnallinen sekä alueelliset ja paikalliset joukkoliikenteen palvelutasot. Joukkoliikenteen rahoituksen vaikuttavuuden ja peruspalvelutason arviointi on tarkoitus perustaa jatkossa vuoden 2011 lopussa valmistuneisiin määrittelyihin. Liikenne- ja viestintäministeriön velvoitteena olevan kaukoliikenteen valtakunnallinen palvelutaso (linja-auto-, juna- ja lentoliikenne) on määritelty vuoden 2011 lopussa. Pääsääntöisesti kaukoliikenne toteutuu markkinaehtoisesti. Palvelusomäärittelyn valmistelun yhteydessä on tutkittu myös sitä, millainen kaukoliikenteen peruspalvelutason tulisi olla. Tätä työtä voidaan käyttää hyväksi valtion rahoituksen priorisoinnissa.

Liikenne- ja viestintäministeriö asetti linja-autoliikennetyöryhmän toimikaudelle 1.11.2011–28.2.2012. Työryhmä käsitteli joukkoliikenteen järjestämistä tulevaisuudessa. Työryhmän linjauksia jatkovalmistellaan siirtymäkauden päättymiseen saakka.

Liikenne- ja viestintäministeriö on asettanut joukkoliikenteen rahoitustyöryhmän ajalle 22.8.2012–31.1.2013 selvittämään joukkoliikennerahoituksen tarkoituksenmukaista kohdentamista siirtymäajan sopimusten päättymisen jälkeen.

Asia ei anna enää aihetta toimenpiteisiin.

Lentoliikenteen päästökauppa ja lentoasemaverkko

HE 209/2009 vp — EV 245/2009 vp

Liikenne- ja viestintävaliokunta

Eduskunta edellytti 15.12.2009, että hallitus seuraa ja ennakoi lentoliikenteen päästökauppaa koskevan sääntelyn vaikutuksia ja ryhtyy tarvittaviin toimiin tasapuolisten lentoliikennepalvelujen ja verkostoperiaatteella toimivan lentoasemaverkon turvaamiseksi ja sitä kautta elinkeinojen ja työllisyyden turvaamiseksi myös maakunnissa.

Laki lentoliikenteen päästökaupasta tuli voimaan 1.2.2010. Lailla toteutetaan EU:n lentoliikenteen päästökauppadirektiivi, jonka tavoitteena on vähentää ilmailun kasvihuonepäästöjä EU-alueella taloudellisesti ja tehokkaasti. Päästökauppa aloitetaan kaikilla EU:n

sisäisillä sekä EU:n ja kolmansien maiden välisillä reiteillä vuonna 2012. Päästökauppa koskee kaikkia EU:n alueelta lähteviä ja sinne saapuvia ilma-aluksia. Liikenteen turvallisuusvirasto on valmistautunut päästökaupan alkamiseen ja hyväksynyt lentoliikenteen päästökaupan todentajat, vastaanottanut ja tarkastanut ensimmäisen kerran ilma-alusten käyttäjien vuotuisten päästöjen ja tonnikipometrien raportit sekä tehnyt päätöksen lentoliikenteen päästökaupan maksuttomien päästöoikeuksien myöntämisestä kausille 2012 ja 2013–2020.

Laki lentoasemaverkosta ja -maksuista (210/2011) tuli voimaan 15.3.2011. Laissa säädetään lentoasemaverkkoyhtiön veloitteesta ylläpitää valtakunnallista lentoasemaverkkoa ja lentoasemapalveluita. Suomessa valtion kokonaan omistama Finavia Oyj ylläpitää valtion lentoasemaverkkoa. Liikenne- ja viestintäministeriö on käynnistänyt syksyllä 2012 liikenne- ja viestintäministeriön selonteon nojalla lentoliikennestrategiatyön, joka valmistuu vuoden 2014 loppuun mennessä. Yhtenä strategian aiheista tarkastellaan lentoasemaverkkoa.

Asia ei anna enää aiheita toimenpiteisiin.

Ajokyvyn arviointijärjestelmä

HE 247/2009 vp — EV 242/2009 vp

Liikenne- ja viestintävaliokunta

Eduskunta edellytti 10.12.2009, että hallitus ryhtyy välittömästi toimenpiteisiin riittävän monipuolisen ja luotettavan ajokyvyn arviointijärjestelmän luomiseksi, liikennelääketieteen tutkimuksen ja opetuksen lisäämiseksi ja tarvittavan ohjeistuksen antamiseksi tutkimuksia tekeville lääkäreille sekä ammattikuljettajien ja kuljetusalan yrittäjien työterveyshuollon kattavaksi järjestämiseksi.

Ajokorttilakiin (386/2011) sisältyvät säännökset ajokortin terveysvaatimuksista, ajoterveydentilan valvonnasta sekä uutena säännös iäkkäiden laajennetusta lääkärintarkastuksesta. Sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella ajoterveydestä (1181/2011) on annettu tarkemmat säännökset terveysvaatimuksista. Säännösten avulla ohjeistetaan tutkimuksia tekeviä lääkäreitä. Mainittua asetusta on muutettu lisäämällä asetukseen iäkkäiden henkilöiden laajennettua lääkärintarkastusta koskeva säännös, joka on tullut voimaan 19.1.2013. Sosiaali- ja terveysministeriö on laatinut asiantuntijoita kuullen iäkkäiden ajoterveyden arviointiin lomakkeen ja lääkäreille tarkoitetut ajoterveyden arviointia koskevat ohjeet päivitetään kevään 2013 aikana.

Työterveyshuoltoon liittyvien kysymysten selvittäminen on vireillä sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalla. Tässä yhteydessä selvitetään liikenteessä toimivien yksityisyritysten ja muiden pienten yritysten työterveyshuollon kehittämistä osana ministeriön työterveyshuollon toimeenpanosuunnitelmaa ja ryhmien mahdollisuutta päästä osalliseksi työterveyshuollon palveluista. Työterveyslaitos on selvittänyt taksi- ja kuljetusyrittäjien työoloja ja terveyttä ja testannut ammattiliikenteen pien- ja yksityisyrityksille kehitettyä työn ja terveyden oma-arviointia, joka madaltaa kynnystä olla työterveyshuoltopalvelujen piirissä. Lisäksi on tutkittu koulutusintervention vaikuttavuutta ammattikuljettajien ajovireyteen, työhyvinvointiin sekä työ- ja liikenneturvallisuuteen. Työterveyslaitos on teh-

nyt oppaan ja valtakunnallisen virtuaaliyliopiston koulutusmateriaalin työterveyshuollon ohjeiksi liikenteen alalla toimiville ja järjestää säännöllistä työterveyshuollon koulutusta ja osallistuu terveydenhuollon koulutuksen järjestämiseen. On kehitetty ja viety työpaikoille ja työterveyshuoltojen käyttöön kuljettajien terveellisiä elämäntapoja, vireyttä ja työ- ja toimintakykyä edistäviä menetelmiä, joista on järjestetty koulutuksia sekä tehty kirjallista ja internetmateriaalia.

Liikenne- ja viestintäministeriö on osallistunut selvitykseen tieliikenteen kuljettajien toimintaan liittyvän tutkimuksen toimijoista, tutkimustarpeista ja tutkimuksen koordinoinnista. Maantieliikenteen yritysten turvallisuuskulttuurin kehittämiseksi kehitetään käyttäjäystävällistä vaaratilanneilmoitusjärjestelmää ja yhteistyömallia.

Työterveyslaitos tutkii ammattikuljettajien ja muiden kuljettajien ajokykyä ja antaa asiantuntijalausuntoja ongelmallisissa ajokyvyn arvioinneissa. Kirjallisuuskatsauksella on selvitetty muistisairauksien ja aivohalvauksien älyllisten vaikutusten tunnistamiskeinoja ajokyvyn arvioinnissa. Valmistellaan ajokykyongelmiin perehtynyttä yksikköä ja koordinoi ongelmallisten ajokykyarvioiden valtakunnallista verkostoa, jonka tavoitteena on parantaa ja yhdenmukaistaa ajokykyongelmien tutkimista ja arviointia koko maassa.

Rikkipäästöt

HE 248/2009 vp — EV 249/2009 vp

Liikenne- ja viestintävaliokunta

Eduskunta edellytti 14.12.2009, että mikäli aiottu rikkipäästöjen vähentäminen johtaa jatkossa kohtuuttomiin kustannuksiin suomalaisen elinkeinon kannalta, hallitus ryhtyy tarvittaviin toimiin näiden seurausten lieventämiseksi.

Kansainvälisessä merenkulkujärjestössä IMO:ssa hyväksyttiin vuonna 2008 uudistettu MARPOL-yleissopimuksen ilmansuojeluliite, joka muun muassa sisältää uudet alusten rikinoksidipäästöjen rajoittamista koskevat määräykset, jotka tulevat voimaan rikinoksidipäästöjen valvonta-alueilla eli Itämerellä, Pohjanmerellä, Englannin kanaalissa sekä Pohjois-Amerikan mantereen valvonta-alueella 1.1.2015.

Komissio antoi heinäkuussa 2011 ehdotuksensa ns. rikkidirektiivin (1999/32/EY) muuttamiseksi siten, että MARPOL-yleissopimuksen ilmansuojeluliitteen uudet säännökset sisällytettäisiin direktiiviin. Direktiiviä käsiteltiin ympäristöneuvostossa ja se kuuluu ympäristöministeriön vastuulle. Direktiivi oli useasti esillä EU-asioiden ministerivaliokunnassa ja direktiivistä ja sen käsittelyn etenemisestä on tarkemmin informoitu eduskuntaa U-kirjeellä 35/2011 ja sen jatkokirjeillä. Direktiivistä päästiin sopuun neuvoston ja parlamentin välillä Tanskan EU-puheenjohtajuuskaudella ja muutosdirektiivi 2012/33/EU on annettu 21.11.2012. Jäsenvaltioiden tulee saattaa lainsäädäntönsä direktiivin mukaiseksi 18.6.2014 mennessä. MARPOL-yleissopimuksen VI liite ja rikkidirektiivi eivät salli kansallisia siirtymäaikoja.

Suomi ilmoitti IMO:lle vuoden 2009 lopussa, että uusi ilmansuojeluliite edellyttää Suomessa kansallista lainsäädäntöä, siltä osin kuin se kuuluu Suomen toimivaltaan, ja että uusi

ilmansuojeluliite ei voi tulla Suomen osalta voimaan ennen kuin lainsäädäntö on hyväksytty. Hallituksen esitys rikkisäännösten täytäntöön panemiseksi on valmisteilla.

Alusten vaihtoehdot sääntelyn tullessa voimaan ovat matalarikkisen polttoaineen, nesteytetyn kaasun (LNG), biopolttoaineiden tai pakokaasupäästöjen puhdistusteknologioiden (esim. rikkipesurit) käyttö.

Valtioneuvosto hyväksyi marraskuussa 2010 asetuksen (946/2010) alusten ympäristönsuojelua parantavien investointitukien yleisistä ehdoista. Asetuksen tavoitteena on kannustaa varustamoita tekemään investointeja alusten ympäristöystävällisyyden parantamiseksi. Asetuksella säädettiin uudisaluksille myönnettävästä tuesta. Vuoden 2010 ensimmäisessä lisätalousarviossa myönnetyn 30 miljoonan euron valtuuden perusteella on tehty myöntöpäätökset kahden uudisaluksen investointikustannuksiin. Toinen alus käyttää biopolttoainetta ja toinen LNG:tä. Vuoden 2013 talousarvioon on sisällytetty 30 miljoonan euron valtuus nykyisin käytössä oleviin aluksiin tehtäviin ympäristönsuojelua parantavien jälkiasennettavien laitteiden kuten rikkipesureiden ja vastaavien pakokaasupäästöjen puhdistusteknologioiden käyttöönottoon liittyviin investointeihin vuosina 2013–2014. Euroopan unionin komissio on hyväksynyt asetukseen tehtävät muutokset. Hallitus antaa uudistetun asetuksen keväällä 2013.

Pääministeri Jyrki Katainen pyysi kesäkuussa 2012 valmistelemaan kansallisen toimenpideohjelman siitä, millä keinoilla EU:n rikkidirektiivin negatiiviset vaikutukset Suomen kilpailukyvyllä ja elinkeinoelämälle kyetään kompensoimaan. Työ- ja elinkeinoministeriö asetti 10.8.2012 työryhmän, jonka tehtäväksi annettiin arvioida EU:n rikkidirektiivin negatiiviset vaikutukset Suomen elinkeinoelämälle ja sen kilpailukyvyllä sekä laatia kansallinen toimenpideohjelma näiden kompensoimiseksi. Työryhmän antaa esityksensä 28.2.2013 mennessä.

Pisteytysjärjestelmään pohjautuva ajokorttiseuraamusjärjestelmä

HE 212/2010 vp — EV 269/2010 vp

Liikenne- ja viestintävaliokunta

Eduskunta edellytti pisteytysjärjestelmään pohjautuvan ajokorttiseuraamusjärjestelmän toteuttamista.

Valtioneuvosto päätti 28.4.2011 ryhtyä lausumasta aiheutuviin toimenpiteisiin.

Valtioneuvoston periaatepäätöksessä tieliikenteen turvallisuudesta 5.12.2012 linjattiin, että ajokorttiseuraamusjärjestelmän uudistamiseksi tehdään selvitys liikenne- ja viestintäministeriön johdolla. Selvityksessä, jonka on tarkoitus valmistua keväällä 2013, arvioidaan liikennerekkomusten pisteytysjärjestelmän käyttöönottoa nykyistä tarkemman rikkomusten arvioinnin mahdollistamiseksi.

Merenmittaus*HE 213/2010 vp — EV 221/2010 vp**Liikenne- ja viestintävaliokunta*

Eduskunta edellytti 7.12.2010, että kilpailuun siirryttäessä ja hankintoja tehtäessä varmistetaan merenmittauksen osalta, etteivät yhteiskunnan varautuminen tai maanpuolustuksen kannalta keskeiset intressit vaarannu myöskään jatkossa.

Liikennevirasto noudattaa aluevalvontalain säännöksiä kilpailuttaessaan merenmittauspalvelujen tuottamista. Aluevalvontalain säännösten, merenmittausmarkkinoiden rajallisuuden ja tiukkojen tietoturvasäännösten vuoksi yhteiskunnan varautumisen ja maanpuolustuksen kannalta keskeiset intressit eivät tule vaarantumaan jatkossakaan.

Asia ei anna enää aihetta toimenpiteisiin.

Lentoasema- ja lennonvarmistuspalvelut*HE 313/2010 vp — EV 336/2010 vp**Liikenne- ja viestintävaliokunta*

Eduskunta edellytti 1.3.2011, että turvallisuusviranomaisten lentoasema- ja lennonvarmistuspalveluja koskevat tarpeet selvitetään kattavasti ja turvataan lentoasemapalvelujen osalta näiden viranomaisten lakisääteisten tehtävien toteuttamismahdollisuudet. Liikenne- ja viestintäministeriön tulee antaa asiasta liikenne- ja viestintävaliokunnalle selvitys viimeistään 1.9.2012.

Valtioneuvosto päätti 10.3.2011 ryhtyä lausumasta aiheutuviin toimenpiteisiin. Liikenne- ja viestintäministeriö antoi 31.8.2012 selvityksen eduskunnan liikenne- ja viestintävaliokunnalle. Selvityksessä on kerrottu mm. Finavia Oyj:n roolista palveluntarjoajana ja palveluntarjonnan uudelleenjärjestelyistä, sekä liikenne- ja viestintäministeriön yhteistyöstä puolustusministeriön ja sisäasiainministeriön kanssa. Selvityksen mukaan Finavia Oyj pystyy tuottamaan hyvin puolustusvoimien tarvitsemat palvelut. Osapuolten välisissä sopimuksissa on kattavasti sovittu palvelujen tarjoamisesta ja toimintojen turvaamisesta. Tunnistetut lainsäädännön muutostarpeet toteutetaan ilmailulain kokonaisuudistuksen yhteydessä.

Väylämaksulainsäädännön kokonaisuudistus*HE 65/2011 vp — EV 53/2011 vp**Liikenne- ja viestintävaliokunta*

Eduskunta edellytti 30.11.2011, että hallitus käynnistää väylämaksulainsäädännön kokonaisuudistuksen, jossa otetaan huomioon myös alusten ympäristöominaisuudet ja jäänmurtopalvelujen tosiasiallinen käyttö.

Liikenne- ja viestintäministeriö on asettanut merenkulun väylämaksun uudistamista valmistelevalle työryhmän. Työryhmän tavoitteena on tehdä selvitys siitä, kuinka väylämaksulainsäädäntöä tulisi uudistaa. Työryhmän tulee saada työnsä valmiiksi 30.6.2013 mennessä.

Hintakatto

HE 74/2004 vp — EV 226/2004 vp

Liikenne- ja viestintävaliokunta

Eduskunta edellytti 13.12.2004, että liikenne- ja viestintäministeriö antaa liikenne- ja viestintävaliokunnalle vuosittaisen selvityksen lainsäädännön toteutumisesta ja sen vaikutuksista.

Eduskunnan on vuonna 2004 asettanut liikenne- ja viestintäministeriölle veloitteen antaa vuosittain selvityksen lainsäädännön toteutumisesta ja vaikutuksista. Vuotta 2012 koskeva selvitys on toimitettu eduskunnan liikenne- ja viestintävaliokunnalle joulukuussa 2012. Viestintävirasto antoi joulukuussa 2012 päätökset huomattavan markkinavoiman omaaville teleyrityksille asetettavista velvoitteista kiinteän verkon tilaajayhteys- ja laajakaistatukkimarkkinoilla. Uusien päätösten myötä Viestintävirasto keskittää sääntelyä tilaajayhteysmarkkinoilla markkinoiden kannalta merkittävimpiin yrityksiin. Markkinoiden kannalta kahdeksan merkittävimmän yrityksen sääntelyä on tiukennettu ja Viestintävirasto siirtyy tilaajayhteysmarkkinoiden hinnoittelun jälkikäteisestä valvonnasta hintojen ennakosääntelyyn soveltamalla etukäteistä hintakattoa koskevia viestintämarkkinalain 37 §:n säännöksiä ensimmäistä kertaa. Yhtiökohtaiset euromääräiset enimmäishinnat Viestintävirasto määrittää erillisillä päätöksillä vuoden 2013 aikana.

Viestintävirasto ei ole vuoden 2012 aikana tehnyt viestintämarkkinalain 86 §:n nojalla päätöksiä (oikeus päättää yksittäistapauksessa enimmäishinta jälkikäteen).

Molemmat edellä mainitut viestintämarkkinalain säännökset (VML 37 ja 86 §) kuuluvat viestintämarkkinalain kokonaisuudistuksen piiriin ja kyseisten säännösten muutoksia valmistellaan liikenne- ja viestintäministeriössä osana tietoyhteiskuntakaari- lainsäädäntöhanketta.

Asia ei anna enää aihetta toimenpiteisiin.

Laajakaista

HE 176/2009 vp — EV 189/2009 vp

Liikenne- ja viestintävaliokunta

Eduskunta edellytti 25.11.2009, että hallitus selvittää ja arvioi kaikki käytettävissä olevat eri lisärahoitusmahdollisuudet laajakaistahankkeilla rakennettaviin viestintäverkkoihin liittyvien tilaajayhteysmarkkinoiden turvaamiseksi niille kotitalouksille, jotka katsovat tarvitsevansa laajakaistayhteyden, mutta joilla ei ole taloudellisia mahdollisuuksia tilaajayhteyden rakentamisesta mahdollisesti aiheutuvien koh-

tuuttomien kustannusten maksamiseen. Hallituksen tulee antaa asiasta selvitys liikenne- ja viestintävaliokunnalle viimeistään elokuun 2010 loppuun mennessä.

Liikenne- ja viestintäministeriö on 26.8.2010 toimittanut eduskunnan liikenne- ja viestintävaliokunnalle lausumassa tarkoitetun selvityksen.

Asia ei anna enää aihetta toimenpiteisiin.

Siirtovelvoite

HE 13/2010 vp — EV 103/2010 vp

Liikenne- ja viestintävaliokunta

1. Eduskunta edellytti 21.6.2010, että radio- ja televisiotoiminnasta annetun lain 19 a §:ssä tarkoitettuja yleisen edun mukaisia ohjelmistoja ei tulkita liian laajasti siten, että siirtovelvoitteen piiriin kuuluvien ohjelmistojen määrä lisääntyisi asiallisesti hallituksen esityksessä esille tuodusta laajuudesta.

2. Eduskunta edellyttää, että jos verkko- ja palvelutarjonta vuosien 2011–2016 välisenä aikana kehittyy tavalla, jota ei voida nyt ennakoida, ja kehitys johtaa tekijöiden tai kansalaisten kannalta kohtuuttomaan lopputulokseen, hallitus ryhtyy toimenpiteisiin tekijänoikeuslain 25 i §:n muutostarpeiden arvioimiseksi.

3. Eduskunta edellyttää, että lastenohjelmien tekstityksen merkitystä lasten kehitykselle selvitetään tarkemmin ja että selvityksen pohjalta harkitaan uudelleen velvoitetta lastenohjelmien tekstittämisestä.

Siirtovelvoitteen piirissä 1.7.2011 lukien olevat kanavat määriteltiin valtioneuvoston asetuksella 292/2011 vp, joka annettiin 31.3.2011. Asetusta muutettiin 20.12.2012 valtioneuvoston 29.11.2012 hyväksymän Family Channel Oy:n määräysvallan muutoksen vuoksi siten, että asetuksen 2 §:n mukaan siirtovelvoitteen piirissä on SuomiTV:n ohjelmiston sijaan Fox. Asetuksella säädettyä siirtovelvoitteen laajuutta ei ole muutettu.

Viestintäviraston AV-sisältöpalvelut Suomessa. Televisio ja videosisältöjen katselu 2012 -selvityksen (Markkinakatsaus 7/2012) mukaan IPTV-liittymien määrä on kasvanut reippaasti ja ylitti vuoden 2012 alkupuoliskolla 200 000 kappaleen rajan. Edelleen kuitenkin noin 44 prosentissa kotitalouksista vastaanotetaan televisiolähetyksiä kaapelilähetyksinä (yli 1,1 miljoonaa kotitaloutta) ja antennitelevisiolähetyksiä vastaanotettiin 48 prosentissa kotitalouksissa (1,2 miljoonaa kotitaloutta). Televisiopalvelujen vastaanottotavoissa ei siten ole vielä havaittavissa sellaisia muutoksia, että niiden voitaisiin nähdä johtavan tekijöiden tai kansalaisten kannalta lausumassa tarkoitetulla tavalla kohtuuttomaan lopputulokseen. Liikenne- ja viestintäministeriön näkemyksen mukaan tässä vaiheessa ei ole aihetta ryhtyä toimenpiteisiin tekijänoikeuslain 25 i §:n muutostarpeiden arvioimiseksi.

Liikenne- ja viestintäministeriö teetti vuonna 2012 konsulttiselvityksen: TV-ohjelmien tekstitys, selostus ja tulkkaus. Päivitys ministeriön julkaisuun 40/2009, Liikenne- ja viestintäministeriön julkaisuja 19/2012. Selvityksen johtopäätösten mukaisesti tietoyhteiskuntakaaren valmistelun yhteydessä arvioidaan uudelleen velvoitetta lastenohjelmien tekstittämisestä.

Postitoiminta*HE 216/2010 vp — EV 351/2010 vp**Liikenne- ja viestintävaliokunta*

1. Eduskunta edellytti 9.3.2011, että postimarkkinoiden kehittymistä sekä postipalvelujen laatua ja saatavuutta seurataan tiiviisti ja ryhdytään tarvittaessa viipymättä toimenpiteisiin, joilla laadukkaiden postipalvelujen tarjonta varmistetaan koko maassa. Seurannassa tulee arvioida myös erityisesti haja-asutusalueiden jakeluhintoihin kohdistuvia vaikutuksia. Seurannasta ja toteutetuista toimenpiteistä tulee toimittaa liikenne- ja viestintävaliokunnalle selvitys toukokuun 31. päivään 2013 mennessä.

2. Eduskunta edellytti, että postitoiminnan yleispalvelun rahoitus tulee varmistaa tilanteissa, joissa yleispalvelun tarjoaminen johtaisi nettokustannuksiin, jotka muodostavat kohtuuttoman taloudellisen rasitteen yleispalvelun tarjoajalle. Rahoituksen turvaamiseksi toteutetuista toimenpiteistä tulee toimittaa liikenne- ja viestintävaliokunnalle selvitys toukokuun 31. päivään 2012 mennessä.

Valtioneuvosto päätti 28.4.2011 ryhtyä lausumasta aiheutuviin toimenpiteisiin.

Uusi postilaki tuli voimaan 1.6.2011. Valtioneuvosto myönsi 2.3.2012 toimiluvan postitoiminnan harjoittamiseen alueellisesti Esan Kirjapaino Oy:lle. Vuoden 2012 lopulla vireille tuli myös toinen toimilupahakemus, jota ei ollut ratkaistu vielä vuoden loppuun mennessä. Toimilupa postitoiminnan harjoittamiseen on lisäksi Itella Posti Oy:llä.

Liikenne- ja viestintävaliokunnalle tullaan toimittamaan lausuman edellyttämä selvitys postimarkkinoiden kehittämisestä sekä palvelujen laadusta ja saatavuudesta toukokuun 31. päivää 2013 mennessä.

Liikenne- ja viestintäministeriö asetti 21.12.2010 työryhmän, jonka tehtävänä on selvittää postilakiin sisältyvän rahoitusmekanismin käytännön toteuttamista sekä tehdä ehdotuksia tarvittavista lainsäädäntömuutoksista ja muista toimenpiteistä. Työryhmän toimeksianto laajennettiin 20.9.2011 siten, että sen tulee arvioida myös muita vaihtoehtoisia rahoitusmalleja. Työryhmän antoi raportin postin yleispalvelun rahoituksesta 2.4.2012 (liikenne- ja viestintäministeriön julkaisuja-sarja 9/2012). Työryhmän raportti oli lausuntokierroksella 30.4.–31.5.2012.

Selvitys postitoiminnan yleispalvelun rahoituksesta toimitettiin liikenne- ja viestintävaliokunnalle 30.8.2012.

Laajakaista ja tietoyhteiskunta*VNS 10/2010 vp — EK 46/2010 vp**Liikenne- ja viestintävaliokunta*

Eduskunta hyväksyi 18.2.2011 selonteon johdosta seuraavan kannanoton:

1. Haja-asutusalueiden laajakaistahankkeen toteuttamistapoja ja hankkeen tavoitteita tulee arvioida selonteossa esitetyllä tavalla uudelleen ensi vaalikauden alussa. Arvioinnissa on tärkeää ottaa huomioon hankkeiden kilpailutusten myötä

täsmentyneet kustannusarviot sekä runkoverkon että tilaajayhteyden osalta, teknologian kehittymisestä aiheutuneet mahdolliset muutostarpeet sekä hankkeen tavoitteiden saavuttamiseksi mahdollisesti tarvittava lisärahoitus ja uudet rahoitusmallit.

2. Tietoyhteiskunnan kehittämistä koskeva toimivalta ja resursseista päättäminen tulee nykyisistä hallinnon alan rajoista poiketen keskittää selkeästi yhdelle taholle valtioneuvoston tasolla.

Valtioneuvosto päätti 28.4.2011 ryhtyä kannanotosta aiheutuviin toimenpiteisiin.

1. Haja-asutusalueiden laajakaistahankkeesta on vuosina 2011–12 laadittu väliarviointi. Siinä hankkeen tilannetta ja kehittämistarpeita tarkasteltiin kattavasti. Liikenne- ja viestintäministeriö järjesti yhdessä eduskunnan liikenne- ja viestintävaliokunnan kanssa 11.10.2011 väliarvioinnin työpajan. Väliarvioinnin perusteella laajakaistahankkeen periaatteita on syksyllä 2012 tarkistettu niin, että yksittäisten hankkeiden toteutus sujuvoituu. Tukijärjestelmän tarkistusta koskeva laajakaistatukilain muutos tuli voimaan 12.11.2012. Valtioneuvosto päätti 22.11.2012 poistaa tukimäärärahan maakuntakohtaiset kiintiöt. EU:n komissio hyväksyi laajakaistahankkeen muutokset syyskuussa 10.9.2012. Vuonna 2013 laajakaistahankkeesta laaditaan toinen väliarviointi.

2. Kuluvalla hallituskaudella tietoyhteiskunta-asioiden koordinaatiota ei ole jatkettu tai toimivaltaa keskitetty. Hallitusohjelman mukaisesti jokainen ministeriö luo älystrategian tavoitteineen ja ohjausmalleineen. Valtioneuvosto on antanut liikenne- ja viestintäministeriön tehtäväksi ministeriöiden älystrategiatyön koordinoinnin Viestintäpolitiikan osalta älystrategiaa luodaan KIDE-ohjelmana (Kasvu, Innovaatiot, Digitaaliset palvelut ja Evoluutio). Kyse on yhteistyöhankkeesta, jolla tavoitellaan digitaalisen palvelukulttuurin syntyä ja kasvua niin palvelujen tuotannossa kuin käytössäkin. Ohjelmassa keskeistä ovat uudet toimintatavat ja pilotit, joilla pyritään irtautumaan perinteisestä sektori- ja toimiala-ajattelusta. Strategiaprosessi käynnistyi tunnistamalla tulevaisuuden kehityspolkuja, menestyksen teemoja, tarvittavia toimia sekä toimintaa eteenpäin vieviä toimijoita. KIDE-ohjelman teemoja ovat avoin data, pilvipalvelut, vihreä ICT, start up -toiminta, työn uudet muodot, ICT-tutkimus ja ICT-infrastruktuuri. Kaikissa teemoissa on käynnissä useita hankkeita yhteistyössä yritysten, julkisen hallinnon ja kehittäjäyhteisöjen kanssa.

Merentutkimuslaitoksen toimintojen uudelleen järjestäminen

HE 121/2008 vp — EV 177/2008 vp

Liikenne- ja viestintävaliokunta

1. Eduskunta edellytti 10.12.2008, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin Suomen ympäristökeskuksen toimintojen siirtämiseksi Viikin kampusalueelle mahdollisimman pikaisesti ja että hallitus selvittää mahdollisuudet Ilmatieteen laitoksen merentutkimuksesta, Suomen ympäristökeskuksesta, nyt lakkautetusta Merentutkimuslaitoksesta sekä muista Viikin kampusalueella toimivista meribiologian ja ympäristötutkimuksen yksiköistä koostuvan hallituksen esitystä laajemman Merikeskuksen perustamiseksi Viikkiin.

Suomen ympäristökeskuksella on ollut käynnissä hanke, jossa kaikki pääkaupunkiseudun meribiologian ja ympäristötutkimuksen toiminnot on tarkoitettu keskittämään yhteen toimipisteeseen. Vuonna 2010 järjestettiin kansainvälinen suunnittelukilpailu uudenlaisen ekologisesti kestävä, energia- ja ekotehokkaan mallitoimitalon rakentamisesta Viikkiin Suomen ympäristökeskuksen käyttöön. Voittaneen Synergiatalo-ehdotuksen toiminnallista ja taloudellista jatkosuunnittelua on tehty vuoden 2011 aikana. Samoin on selvitetty uusien yhteistyömahdollisuuksien hyödyntämistä muiden luonnonvara- ja ympäristötutkimusta tekevien tutkimuslaitosten sekä Helsingin yliopiston kanssa. Toimitilahankkeen jatkosta ja aikataulusta ei ole vielä päätöksiä.

Liikennepoliittinen selonteko

VNS 2/2012 vp — EK 17/2012 vp

Liikenne- ja viestintävaliokunta

Eduskunta hyväksyi 21.6.2012 mietinnön mukaisen kannanoton:

1. Perusväylänpitoon on kehyskauden aikana suunnattava lisärahoitusta valtiontalouden tilan niin salliessa. Erityisesti tulee tällöin keskittyä pieniin liikenteen sujuvuutta ja turvallisuutta edistäviin hankkeisiin. Pitkällä aikavälillä perusväylänpitoon on varattava lisärahoitus, joka mahdollistaa liikenneverkon riittävän kunnan ja tarpeellisen kehittämisen sekä ikääntyvän väyläverkon korjausvelan reaalisuuden pienentämisen.

2. Alemman asteisen tieverkon ja yksityisteiden hoitoon ja kehittämiseen on yhteistyössä kuntien ja tienhoitokuntien kanssa saavutettava rahoituksellinen ja lainsäädännöllinen kokonaisratkaisu, joka takaa alemman asteisen ja yksityistieverkon nykyistä riittävämmän rahoituksen sekä selventää eri tahojen vastuita.

3. Maamme elinkeinoelämän kilpailukykyä verrattuna kilpailijamaihin on parannettava alentamalla logistiikkakustannuksia. Erityisesti tulee selvittää mahdollisuus ottaa käyttöön diesilveron korotuksen palautusjärjestelmä ammatiliikenteelle.

4. Venäjän talouskasvun tuomat mahdollisuudet on otettava painokkaammin huomioon kansallisessa liikennepoliitikassa ja niiden tulee näkyä aiempaa paremmin myös EU:n päätöksentekoon liittyvässä kansallisessa kannanmuodotuksessa.

5. Liikennesektorin on saavutettava Suomelle asetetut liikenteen päästövähennystavoitteet mm. edistämällä uusimman ajoneuvoteknologian ja kestävien biopolttoaineiden käyttöä ja kehittämistä. Lisäksi tulee edistää hybridi- ja sähköautojen käyttöä esimerkiksi kehittämällä latausinfrastruktuuria sekä panostamalla alan kotimaiseen innovaatio toimintaan ja tuotekehitykseen.

6. Kansallista edunvalvontaa maamme kannalta keskeisten liikennepoliittisten päätösten valmistelussa on yhteistyössä keskeisten etujärjestöjen kanssa tehostettava ja terävöitettävä sekä EU:ssa että kansainvälisesti päätösvaltaisilla eri foorumeilla.

Valtioneuvosto päätti 16.8.2012 ryhtyä kannanotosta aiheutuviin toimenpiteisiin.

Liikenne- ja viestintäministeriö on valmistellut liikennepoliittisen selonteon toimenpanosuunnitelman. Selonteossa linjatut toimenpiteet tulevat hallituksen ja eduskunnan päätettäväksi erikseen kunkin kyseessä olevan kehys- ja talousarvio- tai säädösmuutosasian yhteydessä.

Vuoden 2013 talousarviossa ohjattiin ratojen kunnostukseen 20 miljoonaa euroa lisää perusväylänpidon rahaa. Sillä saadaan tehtyä noin 30 km pahimpien routavaurioiden korjauksia, vanhentuneiden kannatinlankojen uusimisia 100 km ja 150 km yli-ikäisten kiskojen vaihtoja.

Elinkeinoelämän kilpailukyvyyn tukemiseksi ja logistiikkakustannusten alentamiseksi on selvitetty raskaan kaluston enimmäismittojen ja -massojen korottamista. Liikenne- ja viestintäministeriö on valmistellut syksyllä 2012 esityksen valtioneuvoston asetukseksi, jonka mukaan jatkossa Suomen tieverkolla suurin sallittu ajoneuvoyhdistelmän kokonaismassa saisi olla 60 tonnin sijasta 76 tonnia. Enimmäismittojen ja -massojen muutoksia koskeva luonnos on toimitettu EU:n komissiolle mahdollista kannanottoa varten. Muutos edellyttää liikenneverkon (painorajoitettujen siltojen, matalien alikulkujen sekä teiden kantavuuden) parantamista. Liikennevirasto on arvioinut toimenpiteiden lisärahoitustarpeeksi kehyskaudella 70 milj. euroa vuodessa.

Venäjän talouskasvun tuomat mahdollisuudet huomioidaan kasvavassa Suomen ja Venäjän välisessä rajaliikenteessä reagoimalla haasteisiin ja mahdollisuuksiin. Liikennepoliittiseen selontekoon sisältyvien Venäjä-yhteyksiä parantavien hankkeiden osalta liikenne- ja viestintäministeriö ja Liikennevirasto ovat parhaillaan tekemässä tarkempaa rakentamisen aikataulutusta. Rajanylityspaikkojen ja niiden liikenneyhteyksien kehittämistarpeiden painopiste on Kaakkois-Suomen vilkkaimmilla rajanylityspaikoilla. EU osallistuu Suomen ja Venäjän välisten yhteyksien kehittämiseen ENPI-rahoitusohjelman kautta. ENPI-ohjelman puitteissa toteutettavien hankkeiden kokonaiskustannus on yhteensä 33,6 M€, josta ENPI-rahoituksen osuus on 23,7 M€. Hankkeet toteutetaan vuosina 2013–2014. Lisäksi Suomi on hakemassa TEN-T-tukea Hamina–Vaalimaa-hankkeen toteuttamiseen.

Hallituksen energia- ja ilmastopoliittinen ministerityöryhmä valmisteli syksyllä 2012 kansallisen energia- ja ilmastostrategian päivitystä, jossa linjataan mm. liikenteen päästövähennystavoitteiden saavuttamiseksi tarvittavat toimenpiteet. Osana strategiapäivitystä on valmisteltu myös ohjelmaa öljyriippuvaisuuden vähentämiseksi. Liikenne- ja viestintäministeriössä on lisäksi valmisteltu hallinnonalansa ilmastopoliittisen ohjelman (ILPO) päivitystä sekä työryhmäraporttia tulevaisuuden käyttövoimista liikenteessä. Edellä mainitut työt valmistuvat vuoden 2013 alkupuolella. Uusimman ajoneuvoteknologian ja kestävien biopolttoaineiden käytön edistäminen on yksi keskeisimmistä asioista kaikissa edellä mainituissa strategiataarkasteluissa.

Ministeriöiden välistä yhteistyötä sekä yhteistyötä sidosryhmien kanssa on kehitetty ja edellytyksiä parempaan ennakoivaan edunvalvontaan parannettu.

Matkapuhelinliittymien puhelinmarkkinointi

HE 144/2011 vp — EV 34/2012 vp

Liikenne- ja viestintävaliokunta

Eduskunta edellytti 15.5.2012 että valtioneuvosto toimittaa liikenne- ja viestintävaliokunnalle selvityksen matkapuhelinliittymien puhelinmarkkinointia koskevan kiellon vaikutuksista viimeistään vuoden 2013 loppuun mennessä.

Valtioneuvosto päätti 14.6.2012 ryhtyä lausumasta aiheutuviin toimenpiteisiin.

Laki viestintämarkkinalain 80 §:n muuttamisesta ja 65 a §:n väliaikaisesta muuttamisesta (373/2012) tuli voimaan 1.8.2012. Lain 65 a § (Puhelinmarkkinoinnin kieltö) on voimassa 1 päivään heinäkuuta 2015.

Selvitys matkapuhelinliittymien puhelinmarkkinointia koskevan kiellon vaikutuksista annetaan lausuman mukaisesti vuonna 2013.

Taajuushuutokaupan vaikutusten arviointi

HE 72/2012 vp — EV 89/2012 vp

Liikenne- ja viestintävaliokunta

Eduskunta edellytti 23.10.2012, että taajuushuutokaupan vaikutuksista toimialan kilpailuun ja kuluttajahintojen kehittymiseen tehdään analyysi ennen 700 megahertsin taajuusalueen matkaviestintöimilupien myöntämistä ja analyysin tulokset otetaan huomioon 700 megahertsin taajuuksia jaettaessa.

Valtioneuvosto päätti 1.11.2012 ryhtyä lausumasta aiheutuviin toimenpiteisiin.

Laki eräiden radiotaajuuksien huutokaupoista annetun lain muuttamisesta (592/2012) tuli voimaan 8.11.2012. Lain mahdollistama 800 megahertsin taajuusalueen huutokauppa toteutetaan tammikuussa 2013. Lausuman edellyttämä selvitys on mahdollista antaa sen jälkeen, kun em. taajuusalueelle rakennetut verkot on otettu kaupalliseen käyttöön.

Sähköisen median viestintäpoliittinen ohjelma

VNS 4/2012 vp — EK 32/2012 vp

Liikenne- ja viestintävaliokunta

Eduskunta on 12.12.2012 hyväksynyt selonteon johdosta seuraavan mietinnön mukaisen kannanoton:

1. Katsojien ja kuuntelijoiden aseman tasapuolisuuden toteutuminen ja heidän tarpeensa tulee pitää keskeisinä lähtökohtina arvioitaessa mediatoimialan tulevaisuutta ja toimintamahdollisuuksia koskevia linjauksia tai esimerkiksi uuteen tekniikkaan siirtymiseen liittyviä määräaikoja.

2. Kotimaisen kulttuurin ja mm. kansallisen identiteetin kannalta keskeisen kotimaisen ohjelmisisällön tarjontaan ja sen monipuolisen tuotannon edistämiseen tulee kiinnittää erityistä huomiota. Tämä edellyttää suomalaisen kulttuu-

rin ja sisältötuotannon rahoituksesta ohjelmahankintojen kautta merkittävältä osin vastaavan kotimaisen sähköisen median toimintaedellytysten turvaamista ja kehittämistä selonteon tarkastelujaksolla.

3. Sähköisen median jakeluteitä tulee kehittää teknologianeutraalisti ja tasapuolisesti pyrkien edistämään uusien ja tehokkaiden jakeluteiden käyttöä, mutta samalla etsien keinoja vielä pitkään välttämättömien perinteisten verkkojen toiminnan ja käyttömahdollisuuksien turvaamiseksi. Katsojilla ja kuuntelijoilla tulee olla omien tarpeidensa mukaisia valinnanmahdollisuuksia monipuolisten sisältöjen lisäksi myöskin jakeluteiden osalta. Näihin kysymyksiin tulee kiinnittää huomiota myös selonteossa tarkoitettujen välitarkastelujen yhteydessä.

4. Televisiosisällön laajakaistajakelun yhtäaikaaisesti suurille katsojamäärille mahdollistavien teknologioiden käyttöönottoa tulee edistää. Alan toimijoiden on keskeistä pyrkiä sopimaan tämän kaltaisten tekniikoiden käyttöönotosta, teknisestä ja muusta toteutuksesta sekä kustannusten jakautumisesta. Mikäli näistä toimenpiteistä huolimatta tämän kaltaista katsojien valinnanmahdollisuuksien, televisiotoimialan tulevaisuuden ja laajemmin tietoyhteiskuntakehityksen kannalta tärkeää teknistä toteutusta ei saada markkinoilla käyttöön, tulee arvioida mahdolliset asiaa koskevat sääntelyn tarpeet ja mahdollisuudet.

5. Radiotoimialan toimintaedellytysten ja elinvoimaisuuden turvaamiseksi tulee laatia selonteon mukaisesti toimintasuunnitelma. Toimintasuunnitelmassa on erityisen tärkeää keskittyä paikallisen identiteetin kannalta keskeisen ja mm. paikallisten ohjelmasisältöjen määrän osalta hiipuneen paikallisradiotoiminnan elvyttämiseen ja kehittämiseen.

Valtioneuvosto päätti 20.12.2012 ryhtyä kannanotosta aiheutuviin toimenpiteisiin.

Liikenne- ja viestintäministeriö on 5.12.2012 asettanut työryhmän valmistelemaan yksityiskohtaisen siirtymäsuunnitelman maanpäällisen televisiotoiminnan jakelutekniikkaan siirtymisen jouduttamiseksi. Työryhmässä ovat laaja-alaisesti edustettuina kaikki eri maanpäällisen televisiotoiminnan harjoittajat, vastaanottimien vähittäis- ja tukkukauppa, viranomaiset, merkittävimmät teletojijat sekä kuluttajien edustajat. Työryhmän tulee antaa väliraporttinsa 30.8.2013 mennessä. Liikenne- ja viestintäministeriö ottaa hallitusohjelman mukaisen tietoyhteiskuntakaaren valmistelussa huomioon eduskunnan kannanotossa edellytetyt toimenpiteet.

1.10 Työ- ja elinkeinoministeriö

Käytetyn ydinpolttoaineen loppusijoituslaitos

Muut 7/2000 vp

Talousvaliokunta

Eduskunta edellytti 18.5.2001, että valtioneuvosto antaa eduskunnalle selvityksen ennen rakentamislupaa myöntämistä tämän periaatepäätöksen jälkeen saadusta uudesta tutkimustiedosta ja teknisestä kehityksestä ydinjätteen loppusijoituksen turvallisuuden varmistamiseksi.

Posiva Oy:n hanketta koskevan periaatepäätöksen voimassaolo lakkaa, ellei ydiner-gialain mukaista rakentamislupaa haeta valtioneuvostolta 18.5.2016 mennessä. Hakemus jätettiin työ- ja elinkeinoministeriöön 28.12.2012, joten selvityksen laatimista ei ole vielä kertomusvuonna aloitettu.

Tasa-arvolainsäädäntö, työelämä ja vanhemmuus

HE 195/2004 vp — EV 24/2005 vp

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

1. Eduskunta edellytti 5.4.2005, että hallitus seuraa määräaikaisten työsuhteiden käytön kohdistumista perheen perustamisiässä oleviin naisiin ja miehiin sekä selvittää, miten työsuhteiden katkonaisuutta ja siitä aiheutuvaa epävarmuutta nuorten aikuisten elämässä voitaisiin vähentää.

Hallitus tähtää sekä valvonnan että ohjeistuksen keinoin siihen, että määräaikaista työsuhteita käytetään vain niissä tilanteissa, joissa määräaikaisuuden tarve on aidosti ja lain säännösten mukaisesti osoitettavissa. Hallitus pyrkii eri tavoin edistämään mahdollisuuksia siirtä epättyypillisestä työstä pysyvämpään työhön. Työministeriö asetti keväällä 2005 selvityshenkilön selvittämään määräaikaisiin työsuhteisiin ja määräaikaisten työntekijöiden asemaan liittyviä kysymyksiä. Selvityshenkilö luovutti raporttinsa työministeriölle joulukuussa 2005 ja työministeriö ryhtyy tarvittaviin lainsäädäntö- ja muihin toimiin kevään 2006 aikana.

Työministeriö asetti 27.6.2006 kolmikantaisen työryhmän selvittämään määräaikaista työsuhteita ja niiden käytön edellytyksiä. Työryhmän asettaminen perustui selvityshenkilön raportissa olevien ehdotusten jatkoselvitystarpeeseen. Koska työmarkkinaosapuolet ovat olleet erimielisiä selvityshenkilön esittämien ehdotusten toteuttamismahdollisuudesta, työryhmän tehtävänä oli sen vuoksi tarkastella, onko esillä olleiden ehdotusten pohjalta tai kokonaan niistä riippumatta mahdollista valmistella toimenpiteitä, joilla voidaan vähentää määräaikaiseen työhön mahdollisesti liittyviä ongelmia rajoittamatta kuitenkaan tällaisen työn oikeutettua käyttöä.

Työryhmä selvitti määräaikaisten työn teettämisen juridisia edellytyksiä, määräaikaisten työn yleisyyttä ja työmarkkinoiden lähitulevaisuuden haasteita sekä arvioi sitä, missä mää-

rin sääntely vastaa olemassa oleviin ja tuleviin haasteisiin. Perusteettomien määräaikaisten sopimusten karsimiseksi työryhmä ehdotti valvonnan tehostamista siten, että työntajan työsuhteen keskeisiä ehtoja koskevan selvitysvelvollisuuden rikkominen olisi rangaistavaa. Samassa yhteydessä esitettiin työsuojelun valvontalakia muutettavaksi siten, että työsuojeluviranomainen voisi ryhtyä kehotusmenettelyyn edellä viitatus selvityksen saamiseksi. Muutoksilla pyritään siihen, että määräaikaisten sopimusten perusteet tulisivat nykyistä paremmin harkituiksi, ja peruste tulisi myös työntekijän tietoon. Lakimuutokset tulivat voimaan vuoden 2008 alusta.

Määräaikatyötä selvittäneen työryhmän työskentelyn jälkeen työministeriön asettama kolmikantainen työryhmä selvitti vuokratyötä kokonaisuudessaan. Työryhmä ehdotti marraskuussa 2007 lisättäväksi työsopimuslakiin, työturvallisuuslakiin ja ns. tilaajavastuulakiin vuokratyötä koskevaa erityissääntelyä. Muutosten tarkoituksena on parantaa vuokratyöntekijöiden asemaa saattamalla lainsäädäntö vuokratyön erityispiirteitä vastaavalle tasolle. Lakimuutokset tulivat voimaan vuoden 2009 alusta. Työ- ja elinkeinoministeriö laati yhdessä työmarkkinajärjestöjen kanssa opaskirjan vuokratyöstä työntekijöiden, käyttäjäyritysten ja vuokratyöryitysten käyttöön.

Määräaikaisten aseman parantamiseksi työ- ja elinkeinoministeriön kolmikantainen työryhmä valmisti hallituksen esityksen työsopimuslain määräaikaista työsuhteita koskevan säännöksen täsmentämisestä. Hallituksen esitys annettiin eduskunnalle lokakuussa 2010. Vuoden 2011 alusta voimaan tulleella lailla täsmennettiin toistuvien määräaikaisten työsopimusten käytön edellytyksiä. Kunkin yksittäisen määräaikaisen työsopimuksen soveltamisedellytyksenä olevan perustellun syyn sisältöön ei tullut muutoksia. Säännösmuutokset koskevat myös vuokratyötä.

Työmarkkinakeskusjärjestöt tekivät lokakuussa 2011 raamisopimuksen Suomen kilpailukyvyyn ja työllisyyden turvaamisesta. Sopimuksessa todetaan osapuolten olevan yhtä mieltä siitä, että määräaikaisen työsopimuksen tekemisen perusteet sekä peruseriaatteen ovat yhteneväisiä riippumatta eri työsuhdemuodoista. Osapuolet esittivät selvitettäväksi kolmikantaisesti, toteutuvatko nämä perusteet ja periaatteet myös vuokratyössä tehtävissä määräaikaississa työsopimuksissa. Työ- ja elinkeinoministeriö asetti 11.1.2012 työryhmän selvittämään edellä mainittuja asioita.

Työryhmä ehdotti muutettavaksi työntöön keskeisistä ehdoista annettavaa selvitystä koskevaa työsopimuslain säännöstä siten, että määräaikaississa työsuhteissa selvityksestä olisi käytävä ilmi määräaikaissuuden peruste sekä määräaikaisen sopimuksen päättymisen ajankohta tai arvioitu ajankohta. Lisäksi vuokratyötä koskevaa erityissäännöstä ehdotettiin täydennettäväksi säännöksellä, jonka tarkoituksena on lisätä vuokratyöntekijöille annettavaa tietoa ja sitä kautta parantaa vuokratyöntekijöiden mahdollisuutta arvioida työsopimuksensa määräaikaissuuden perustetta sekä tulevaisuuden työllistymismahdollisuuksia.

Lisäksi tilaajan selvitysvelvollisuudesta ja vastuusta ulkopuolista työvoimaa käytettäessä annettua lakia ehdotettiin muutettavaksi siten, että tilaajan olisi pyynnöstä ilmoitettava henkilöstön edustajalle myös vuokratyön käytön syy.

Muutokset tulivat voimaan vuoden 2013 alusta.

Korkeakoulukeksinnöt

HE 259/2004 vp — EV 28/2006 vp

Sivistysvaliokunta

Eduskunta edellytti 7.4.2006, että hallitus seuraa korkeakoulukeksintöjä koskevan lainsäädännön toimivuutta ja että tästä annetaan selvitys sivistysvaliokunnalle kolmen vuoden kuluessa lainsäädännön voimaantulosta. Seurata tulee muun muassa sitä, miten korkeakoulut täyttävät toimintavelvollisuutensa sen jälkeen, kun oikeudet keksintöön on otettu korkeakoulukeksintöjä koskevan lain 7 §:n mukaisesti. Tarvittaessa tulee tehdä säännöshdotukset määräaikojen asettamisesta.

Laki oikeudesta korkeakouluissa tehtäviin keksintöihin (369/2006) tuli voimaan 1.1.2007. Opetusministeriö on ohjeistanut yliopistoja ja ammattikorkeakouluja raportoimaan korkeakoulukeksintölain toimivuudesta tavoite- ja tulosneuvottelujen yhteydessä. Keväällä 2008 yliopistot ovat raportoineet korkeakoulukeksintölain toimivuudesta vuotta 2007 koskevissa tilinpäätösasiakirjoissa. Ammattikorkeakoulut ovat vastaavasti sisällyttäneet vuoden 2007 tulosanalyysiin korkeakoulukeksintöjä koskevan lyhyen selvityksen. Näiden selvitysten perusteella korkeakoulukeksintölain toimivuudessa ei ole esiintynyt erityisiä ongelmia.

Asiasta on laadittu erillinen selvitys, joka on toimitettu eduskunnan sivistysvaliokunnalle joulukuussa 2009.

Eduskunnan sivistysvaliokunta käsitteli kokouksessaan 15.6.2010 TEM:n yhteistyössä OKM:n kanssa laatimaa selvitystä korkeakoulukeksintölain toimivuudesta todeten, ettei asia anna aihetta jatkotoimenpiteille (ptk 15.6.2010, 6 §, SIO 2/2010 vp).

Työelämäselonteosta johtuvat toimet

VNS 4/2004 vp — EK 10/2005 vp

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

2. Eduskunta edellytti 11.5.2005, että hallitus huolehtii ikäjohtamiseen liittyvien hyvien käytäntöjen levittämisestä työpaikoille ja ikäjohtamiskoulutuksen sisällyttämisestä kaikkeen johtamis- ja esimieskoulutukseen.

4. Eduskunta edellytti, että hallitus selvittää, millä edellytyksillä työ- ja sosiaalilainsäädäntöön perustuvaa suojaa voitaisiin ulottaa uusiin työnteon muotoihin, kuten työharjoitteluun, työelämävalmennukseen sekä perhe- ja omaishoitoon.

2. Hallitus tähtää sekä valvonnan että ohjeistuksen keinoin siihen, että määräaikaisia työsuhteita käytetään vain niissä tilanteissa, joissa määräaikaisuuden tarve on aidosti ja lain säännösten mukaisesti osoitettavissa. Hallitus pyrkii eri tavoin edistämään mahdollisuuksia siirtyä epätyypillisestä työstä pysyvämpään työhön. Työministeriö asetti keväällä 2005 selvityshenkilön selvittämään määräaikaisiin työsuhteisiin ja määräaikaisten työntekijöiden asemaan liittyviä kysymyksiä. Selvityshenkilö luovutti raporttinsa työministe-

riölle joulukuussa 2005 ja ministeriö ryhtyy tarvittaviin lainsäädäntö- ja muihin toimiin kevään 2006 aikana.

Työministeriö asetti 27.6.2006 kolmikantaisen työryhmän selvittämään määräaikaista työsuhteita ja niiden käytön edellytyksiä. Työryhmän asettaminen perustui selvityshenkilön raportissa olevien ehdotusten jatkoselvitystarpeeseen. Koska työmarkkinaosapuolet ovat olleet erimielisiä selvityshenkilön esittämien ehdotusten toteuttamismahdollisuudesta, työryhmän tehtävänä oli sen vuoksi tarkastella, onko esillä olleiden ehdotusten pohjalta tai kokonaan niistä riippumatta mahdollista valmistella toimenpiteitä, joilla voidaan vähentää määräaikaiseen työhön mahdollisesti liittyviä ongelmia rajoittamatta kuitenkaan tällaisen työn oikeutettua käyttöä. Perusteettomien määräaikaisten sopimusten karsimiseksi työryhmä ehdotti valvonnan tehostamista siten, että työantajan työsuhteen keskeisiä ehtoja koskevan selvitysvelvollisuuden rikkominen olisi rangaistavaa. Samassa yhteydessä esitettiin työsuojelun valvontalakia muutettavaksi siten, että työsuojeluviranomainen voisi ryhtyä kehotusmenettelyyn edellä viitatuun selvityksen saamiseksi. Muutoksilla pyritään siihen, että määräaikaisten sopimusten perusteet tulisivat nykyistä paremmin harkituiksi, ja peruste tulisi myös työntekijän tietoon. Lakimuutokset tulivat voimaan vuoden 2008 alusta.

Työ- ja elinkeinoministeriön kolmikantainen työryhmä valmisteli hallituksen esityksen työsopimuslain määräaikaista työsuhteita koskevan säännöksen täsmentämisestä. Hallituksen esitys annettiin eduskunnalle lokakuussa 2010. Esityksellä selkeytetään toistuvien määräaikaisten työsopimusten käytön edellytyksiä. Kunkin yksittäisen määräaikaisten työsopimuksen solmimisedellytyksenä olevan perustellun syyn sisältöön ei ehdoteta muutoksia. Ehdotuksen mukaan määräaikaisten työsopimusten käyttöä on arvioitava teetetävän työn edellyttämän työvoimatarpeen pysyvyyden kannalta. Lainmuutos tuli voimaan 1.1.2011.

Vuokratyödirektiivin täytäntöön panemiseksi tarvittavat lainsäädäntömuutokset on valmisteltu kolmikantaisesti vuoden 2011 aikana. Hallituksen esitys laeiksi työsopimuslain 2 luvun 6 sekä 9 §:n ja lähetetyistä työntekijöistä annetun lain muuttamisesta (HE 104/2011 vp.) annettiin eduskunnalle 28.10.2011.

Työaikaosuojeluun liittyvät kysymykset ovat edelleen keskeisiä työsuojeluviranomaisten valvontatoiminnassa. Johtamisjärjestelmiä koskevan kehittämistyön ml. ikäjohtamisen valmistelu on käynnistetty tietoyhteiskuntaohjelman alaisessa työelämäjaostossa. Työryhmän ehdotukset opetuksen, tieteen, kulttuurin, ympäristöpolitiikan, rakentamisen ja aluepolitiikan osalta ovat esillä opetusministeriön asettamassa kansallista luovuusstrategiaa valmistelemaan asetetussa projektiryhmässä. Työministeriö valmistelee hallinnonalaansa kuuluvia luovuuden edistämistoimia.

Työ- ja elinkeinoministeriön kolmikantaisen joustoturvatyön yhden alaryhmän, työelämän sääntelyryhmän tehtävänä on selvittää työmarkkinoiden toimivuutta ja työlainsäädäntöä jouston ja turvan näkökulmasta. Yhtenä selvitettävänä kokonaisuutena on työaikasääntely, mukaan lukien työ- ja perhe-elämän yhteensovittaminen. Suomalaisilla työpaikoilla on käytössä erilaisia joustavia työaikajärjestelyitä (kuten osa-aikatyö, liukuva työaika, etätö, osa-aikaeläke, työaikapankki, työn jakaminen). Työaikasääntelyä kehitetään joustoturvatyöryhmän alaryhmässä. Ryhmä käsitteli hallituksen esityksen työsopimuslain muuttamisesta koskien työntekijän sopimukseen perustuvaa oikeutta olla poissa työstä perheenjäsenen hoitamiseksi. Hallituksen esitys työsopimuslain muuttamisesta annettiin

marraskuussa 2010 eduskunnalle. Poissaolon ajalta työnantajalla ei olisi palkanmaksuvelvollisuutta. Säännöksessä turvattaisiin työntekijälle eräin edellytyksin oikeus palata työhön kesken sovitun poissaolokauden. Lisäksi työntekijällä olisi oikeus palata ensisijaisesti entiseen työhönsä poissaolon jälkeen. Työsopimuslain muutos tuli voimaan huhtikuun 2011 alusta lukien.

Työelämän kehittämisstrategia on laadittu hallitusohjelman tavoitteiden mukaisesti laajassa yhteistyössä työ- ja elinkeinoministeriön johdolla. Strategia valmistui vuoden 2012 alkupuolella. Strategia kattaa työelämän teemat laajasti innovoinnin ja tuottavuuden vahvistamisesta, luottamuksen ja yhteistyön syventämisestä, osaavan työvoiman sekä työhyvinvoinnin ja terveyden varmistamisesta. Strategian tavoitteena on parantaa työllisyysastetta, työelämän laatua, työhyvinvointia ja työn tuottavuutta.

Yksi strategian teema-alue on osaava työvoima. Strategian mukaan osaava työvoima kykenee vastaamaan työn muutoksiin ja omaksumaan uusia taitoja koko työuransa ajan. Työssä tapahtuvan osaamisen kehittäminen ja sen tukeminen korostuvat. Työvoiman koulutuksella hankittu osaamistaso yhdessä työssä oppimisen kanssa ovat vahvimpia menestyksen ja uudelleen työllistymisen edellytyksiä muuttuvassa työelämässä. Ne vaikuttavat osaltaan sekä työn tuottavuuteen että uusien työpaikkojen syntymiseen. Teeman alla pyritään siihen, että oppiminen työpaikoilla lisääntyy ja että osaamistaso nousee ja vastaa työelämän tarpeita.

Strategian toteuttamiseksi käynnistetään vuonna 2013 yksityisen ja julkisen sektorin työpaikoilla laaja kansallinen yhteistyöhanke. Tavoitteena on kyetä tavoittamaan yritykset, yrittäjät ja työpaikat, jotka kokevat hyödylliseksi ja tarvitsevat tukea toimintatapojensa kehittämiseen. Toteutuakseen tavoite edellyttää eri hallinto- ja muiden työelämän toimijatahojen välistä yhteistyötä niin valtakunnan kuin alueiden tasolla.

Mukana yhteistyöhankeessa ovat keskeiset työelämätoimijat. Esimerkiksi sosiaali- ja terveysministeriö ja opetus- ja kulttuuriministeriö osallistuvat toimialansa näkökulmasta työelämän kehittämisen strategiaproessiin, ja Tekes on käynnistänyt liiketoimintaa, tuottavuutta ja työniloa- ohjelma Liiderin.

4. Ei-työsuhteisten oikeudellista asemaa parantamaan asetettiin helmikuun alusta 2008 työryhmä. Selvitystyön kohteena on lainsäädännöllä ei-työsuhteiseksi säädetty työ. Soveltamisalakartoituksen lisäksi pohdittavana on muun muassa se, minkälaiset ehdot ei-työsuhteeseen työhön liittyvät. Lisäksi huomiota kiinnitetään työoikeudellisen ja työvoimapolitiittisen lainsäädännön sekä sosiaalilainsäädännön välisiin suhteisiin. Selvitystyö ja sen pohjalta tehtävät lainsäädäntö ja muut toimenpide-ehdotukset tehdään yhdessä työministeriön, sosiaali- ja terveysministeriön ja opetusministeriön sekä työmarkkinaosapuolten kanssa.

Ei-työsuhteisten selvitystyö valmistui syyskuussa 2009. Työryhmän ehdotukset työmarkkinatoimenpiteissä olevien oikeudesta etuuteen tilapäisen hoitovapaan ajalta on toteutettu sosiaali- ja terveysministeriön valmistelemalla ja 2.10.2009 annetulla hallituksen esityksellä työttömyysturvalain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta (HE 179/2009 vp). Samassa esityksessä toteutettiin myös työmarkkinatoimenpiteeseen tai kuntouttavaan työtoimintaan osallistuvan työssäoloehdon tarkastelujakson pidentäminen. Työryhmän ehdotuksen mukaan julkisesta työvoimapolvelusta annetussa laissa tulisi säätää siitä, että työmarkkinatoimenpiteissä sovellettaisiin tiettyjä yksityisyyden suojasta työelämässä annet-

tuja säännöksiä. Ehdotukset on toteutettu työ- ja elinkeinoministeriön valmistelemalla ja 22.12.2009 annetulla hallituksen esityksellä julkisesta työvoimapalvelusta annetun lain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta sekä eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta (HE 274/2009 vp). Lakimuutokset tulivat voimaan 10.5.2010.

Laki julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta (916/2012) tuli voimaan 1.1.2013. Laki kumosi aiemmin voimassa olleen julkisesta työvoimapalvelusta annetun lain (1295/2002). Aiemmin käytössä olleet työmarkkinatoimenpiteet (työharjoittelu, työelämävalmennus ja työkokeilu) yhdistettiin yhdeksi palveluksi, työkokeiluksi, jonka käyttötarkoitusta selkiytettiin. Työkokeilua koskevat ehdotukset valmisteltiin työ- ja elinkeinoministeriön tammiukuussa 2012 asettamassa kolmikantaisessa Työpaikalla toteuttavien työvoimapalvelujen kehittäminen -työryhmässä. Aiemmin toteutettujen lainsäädäntömuutosten lisäksi työkokeiluun osallistuvan oikeusaseman parantamiseksi laissa julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta säädetään työkokeilussa olevan päivittäisestä ja vuosittaisesta työaikaosuojelusta. Asia ei julkisten työvoimapalvelujen osalta anna enää aihetta toimenpiteisiin.

Omaishoidon tuesta annettuun lakiin (937/2005) lisättiin 1.8.2011 alkaen uusi 4 a §, jonka mukaan kunta voi järjestää omaishoitajan vapaan tai muun poissaolon aikaisen hoidon tekemällä tehtävään soveltuvan henkilön kanssa toimeksiantosopimuksen, jolla tämä sitoutuu huolehtimaan vakituisen omaishoitajan vapaan aikaisesta sijaishoidosta.

Elokuun alussa 2011 tuli voimaan perhehoitajalain (312/1992) muutos, jonka mukaan kunta voi järjestää perhehoitajan vapaan tai muun poissaolon ajaksi tarvittavan sijaishoidon tekemällä toimeksiantosopimuksen sellaisen henkilön kanssa, joka täyttää perhehoitajalta vaadittavat edellytykset. Perhehoitolakiin lisättiin tätä koskeva 6 a §.

Yhteistoiminnasta yrityksissä annetun lain toimeenpano ja vaikutusten seuranta

HE 254/2006 vp — EV 286/2006 vp

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

2. Eduskunta edellytti 14.2.2007, että hallitus yhdessä työmarkkinajärjestöjen kanssa selvittää mahdollisuudet luoda henkilöstösuunnitelmia ja -koulutusta koskeva kattava tilastointi- ja seurantajärjestelmä.

Uusi yhteistoiminnasta yrityksissä annettu laki (334/2007) tuli voimaan 1.7.2007 siten, että yrityksiin, jotka työllistävät 20–29 henkilöä, lakia sovelletaan vasta 1.1.2008 alkaen.

Antaessaan lakia koskevan hallituksen esityksen eduskunnalle hallitus samalla päätti, että työministeriö valmistelee laista esitteen erityisesti pienien yritysten tarpeisiin, kouluttaa työvoima- ja elinkeinokeskuksiin (TE-keskuksiin) yt-lain tuntevia henkilöitä yritysten neuvojiksi ja laatii laista kalvosarjan. Esite valmistui loppukesällä 2007 suomeksi ja ruotsiksi alkusyksystä. Sillä oli laaja jakelu ja sitä on saatavissa mm. kaikista TE-keskuksista. Esitteet ovat myös työministeriön internetsivuilta saatavissa. TE-keskusten henkilöstöä on koulutettu ja kalvosarja on tuotettu TE-keskusten käyttöön. Työministeriö on muutoinkin osallistunut yt-laista pidettyihin lukuisiin koulutustilaisuuksiin.

Lain voimaantulosäännöksen mukaan henkilöstö- ja koulutustavoitteita koskevaa säännöstä on sovellettu 1.1.2008 alkaen. Tämän jälkeen on tarkoitus ryhtyä selvittämään, onko

mahdollista luoda näitä kysymyksiä koskeva kattava tilastointi- ja seurantajärjestelmä. Tässä yhteydessä voidaan selvittää myös, olisiko esimerkiksi mahdollista lisätä kyseessä olevaa yt-lain säännöstä selvittäviä kysymyksiä Tilastokeskuksen työolotutkimukseen.

Työ- ja elinkeinoministeriö käynnisti tutkimuksen uuden yhteistoimintalain vaikutusten arvioimisesta. Tutkimus tehtiin vuoden 2009 aikana ja tutkimustulokset julkaistiin vuoden 2010 alussa. Tutkimusta ei ollut tarkoituksenmukaista käynnistää aikaisemmin, koska lain soveltamisesta käytäntöön ei tätä ennen ollut saatavissa riittävästi kokemuksia. Tutkimuksessa selvitettiin erityisesti eduskunnan lausumassa esitettyjä kysymyksiä. Tutkimusta on hyödynnetty eduskunnalle annetussa selvityksessä. Eduskunnan lausuman johdosta työ- ja elinkeinoministeriö toimitti yhteistoiminnasta yrityksissä annetun lain toimivuutta koskevan kolmikantaisesti valmistellun selvityksen eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle toukokuussa 2010.

Laki yhteistoiminta-asiamiehestä (216/2010) tuli voimaan 1.7.2010 ja ensimmäiseksi yhteistoiminta-asiamieheksi valittiin syksyllä 2010 oikeustieteen tohtori Helena Lamponen. Yt-asiamies valvoo yhteistoimintaa ja muiden henkilöstön osallistumisjärjestelmiä koskevien lakien noudattamista. Asiamies toimii itsenäisesti työ- ja elinkeinoministeriön yhteydessä. Yhteyttä voivat ottaa työnantajat, työntekijät ja henkilöstöryhmän edustajat. Yt-asiamiehen toimistossa on lisäksi lakimies ja kaksi osa-aikaista avustajaa.

Yt-asiamiehen tehtävänä on antaa ohjeita ja neuvoja lakien soveltamisessa, edistää valvottavana olevien lakien tunnettuutta, pitää henkilöstörahasrekisteriä, edistää ja parantaa aloitteilla ja ohjeilla työnantajan ja työntekijöiden välistä yhteistoimintaa sekä muiden henkilöstön osallistumisjärjestelmien toteutumista, seurata valvottavien lakien tavoitteiden toteutumista ja pyytää työneuvostolta lausuntoa, sovelletaanko yritykseen tai yritysyhtymään yhteistoimintalakia lakia tai yritysyhtymien yhteistoimintalakia. Valvontatoimessaan yt-asiamies on kiinnittänyt erityistä huomiota yt-lain edellyttämien suunnitelmien toteuttamiseen.

Pääministeri Jyrki Kataisen hallitusohjelmassa todetaan, että on tarpeen edistää henkilöstö- ja koulutussuunnitelmien käyttöä osana työntekijöiden suunnitelmallista osaamisen kehittämistä. Lisäksi työmarkkinoilla marraskuussa 2011 sovitussa raamisopimuksessa korostetaan henkilösuunnittelun kehittämistä ja siinä on sovittu, että työmarkkinakeskusjärjestöt laativat yhteisen mallin henkilöstösuunnitelmasta 31.5.2012 mennessä yt-lain muuttamista kokevan valmistelun pohjaksi. Suunnitelmassa kiinnitetään erityistä huomiota muun muassa joustavien työaikajärjestelyjen suunnitelmalliseen käyttöön, määräaikaisten työsuhteiden käyttöön ennakoimalla muun muassa sijaisten tarve vuosittain ja työntekijöiden ammatillisen osaamisen kehittämiseen.

Työ- ja elinkeinoministeriö asetti 3.9.2012 työryhmän valmistelemaan tarvittavia muutoksia raamisopimuksessa mainittujen asioiden sisällyttämiseksi yhteistoimintalakien henkilöstösuunnitelmiin.

Pienimuotoisen sähköntuotannon määritelmän vaikutukset

HE 116/2007 vp — EV 116/2007 vp

Talousvaliokunta

Eduskunta edellytti 4.12.2007, että hallitus seuraa tarkoin pienimuotoisen sähköntuotannon määritelmän vaikutuksia sähköntuotannon uudisrakentamiseen ja, että näin saadut käytännön kokemukset otetaan huomioon tulevassa lainsäädäntötyössä.

Pienimuotoisen sähköntuotannon määritelmä sisällytettiin sähkömarkkinalakiin (386/1995) lainmuutoksella, joka tuli voimaan 1.2.2008. Valtioneuvosto antoi kysymyksessä olevaan lainmuutokseen perustuen 14.6.2007 asetuksen sähköntuotannon siirtomaksuista sähkönjakeluverkoissa (691/2007). Asetuksella säädettiin yläraja sähköntuotannolta sähkönjakeluverkoissa perittäville siirtomaksuille. Vastaava säännös sisältyy nykyisin sähkömarkkinoista 5.2.2009 annettuun valtioneuvoston asetukseen (65/2009). Valtioneuvosto antoi 5.2.2009 myös asetuksen sähköntoimitusten selvityksestä ja mittauksesta (66/2009). Asetuksella luovuttiin sähkökulutukseen liittyvän pienimuotoisen sähköntuotannon osalta aikaisemman käytännön mukaisesta sähköntuotannon erillismittauksesta. Asetuksen mukaan sähköverkkoon sähköä syöttävä sähköntuotantolaitos voidaan jättää varustamatta erillisellä mittauslaitteistolla, jos laitos sijaitsee enintään 3 x 63 ampeerin pääsulakkeilla varustetulla sähkökäyttöpaikalla ja käyttöpaikka on varustettu mittauslaitteistolla, joka kykenee mittaamaan sekä sähköverkosta otetun että sähköverkkoon syötetyn sähkön määrän.

Työ- ja elinkeinoministeriö asetti 7.12.2011 selvitysmiehen laatimaan selvityksen tuuli-voiman rakentamisen hallinnollisista esteistä. Selvitysmies luovutti raporttinsa 13.4.2012. Työ- ja elinkeinoministeriön kaksi työryhmää ovat käyneet läpi selvitysmiehen ehdotuksia ja toteuttamiskelpoisten ehdotusten toimeenpano on käynnissä eri ministeriöissä. Työryhmien loppuraportit valmistuvat keväällä 2013.

Työ- ja elinkeinoministeriö tilasi 21.12.2011 selvityksen pienimuotoisen sähköntuotannon nettomittaamisesta. Selvityksessä käytiin läpi pienimuotoisen sähköntuotannon nettomittaamisen sekä nettolaskutuksen hyödyt, haitat ja mahdolliset ongelmakohdat siirtopalvelun, energiakaupan ja taseselvityksen sekä verotuksen osalta Suomessa. Selvityksen ehdotukset pienimuotoisen tuotannon verkkoon liittämisen esteiden poistamisesta ja pienimuotoisen tuotannon myynnin helpottamisesta markkinoille ovat toimeenpantavina työ- ja elinkeinoministeriössä ja Motiva Oy:ssä.

Asia ei anna enää aihetta toimenpiteisiin.

Selonteko kauppojen aukioloajoista sekä haja-asutusalueiden kyläkaupan tuki

HE 84/2009 vp — EV 173/2009 vp

Talousvaliokunta

1. Eduskunta edellytti 18.11.2009, että hallitus antaa vuoden 2012 loppuun mennessä eduskunnalle selonteon kauppojen aukiolon laajentamisen vaikutuksista.

Selonteossa tulee kiinnittää huomiota muun muassa sääntelyn vaikutuksiin kaupanalan työntekijöihin ja yrittäjiin sekä henkilöstön turvallisuuteen, lasten päivähoitoon, työmatkaliikenteeseen, yksityisyrittäjien ensimmäisen työntekijän palkkaukseen ja lomaetuuden toteuttamiseen, haja-asutusalueen palvelujen saatavuuteen sekä kaupan rakenteeseen pienyrittäjien edut huomioon ottaen.

Laki vähittäiskaupan sekä parturi- ja kampaamoliikkeen aukioloajoista vahvistettiin 27.11.2009 ja se tuli voimaan 1.12.2009. Työ- ja elinkeinoministeriö antoi selonteon kauppojen aukioloajan laajentamisen vaikutuksista 13.12.2012.

Maakunnan liittojen yhteistoiminta

HE 146/2009 vp — EV 248/2009 vp

Hallintovaliokunta

Eduskunta edellytti 11.12.2009 hallituksen tarkkaan seuraavan maakunnan liittojen yhteistoimintajärjestelyjä ja niiden toimivuutta sekä ryhtyvän välittömästi toimenpiteisiin maakunnan liittojen yhteistyötä haitallisesti rajoittavien esteiden poistamiseksi, mikäli tällaisia esteitä ilmenee yhteistoiminnassa, jota tehdään alueella, joka poikkeaa alueiden kehittämisestä annettavan lain 11 §:ssä tarkoitetusta yhteistoiminta-alueesta.

Maakuntien yhteistoiminnan toimivuutta ja tavoitteiden toteutumista selvitettiin maakuntien liitoille keväällä 2012 tehdyllä kyselyllä, joka liittyi valtion aluehallinnon uudistamisesta eduskunnalle annettavan selonteon valmisteluun. Kyselyssä selvitettiin yhteistoiminnan käytännön muotoja ja käsiteltyjä teemoja sekä mahdollisia yhteistoiminnasta aiheutuneita kielteisiä vaikutuksia sellaiselle muulle yhteistyölle, joka poikkeaa maakuntien yhteistoiminta-alueista. Kyselyyn vastasivat kaikki liitot. Lapin, Keski-Suomen ja Pirkanmaan liitot, jotka eivät kuulu yhteistoiminta-alueisiin, vastasivat mahdollisia kielteisiä vaikutuksia koskevaan kysymykseen.

Maakuntien yhteistoiminta-alueita muodostettiin vuoden 2010 alussa kuusi. Etelä-Karjalan ja Kymenlaakson alueelle perustettiin erillinen yhteistoimintaa hoitava elin, yhteistoimintaryhmä. Muut alueet hoitavat yhteistoimintaa koskevat päätökset maakuntien yhtäpitävin päätöksin, joita valmistelevat erilaiset maakuntahallitusten tai vastaavien neuvottelukokoukset tai työvaliokunnat. Yleensä yhteistoiminnan vetovastuu kiertää maakuntien kesken ja vaihtuu vuosittain. Kaakkois-Suomessa toimikausi on valtuustokausi ja vetovastuu vaihtuu sen puolesta välissä.

Yhteistoiminnassa käsiteltyjä lähes kaikille alueille tyypillisiä teemoja ovat olleet vaikuttaminen vuonna 2010 hallitusohjelmaan sekä lisäksi vuosittain valtion talousarvioon, yhteistoiminta-alueiden yhteiset maakuntaohjelman toteuttamissuunnitelmissa esitettävät hanke- tai neuvotteluesitykset, liikennepoliittinen selonteko ja -hankkeet, kansallisen ja EU:n tulevan rakennerahistokauden linjaukset. Lisäksi on käsitelty lukuisia aluekohtaisina esimerkiksi koulutuspolitiikkaan, väylähankkeisiin, luonnonsuojeluun ja -varojen käyttöön sekä hallintoon liittyviä teemoja.

Maakuntien liittojen mielestä maakuntien yhteistoiminnasta ei ole havaittavissa suu- ranaista haittaa muulle alueiden yhteistyölle. Jo olemassa ollutta yhteistyötä esimerkiksi suuraluetasolla (Itä-Suomi, Länsi-Suomi, Pohjois-Suomi, Etelä-Suomen liittouma) on jat- kettu, mikä toisaalta aiheuttaa jonkin verran päällekkäisyyttä ja lisäkustannuksia. Lisäksi muuta yhteistyötä tehdään tarpeen mukaan erilaisilla foorumeilla, eri suuntiin ja aiheissa. Joissakin aiheissa yhteistyön alueet poikkeavat yhteistoiminta-alueista (esimerkiksi vesien- hoidon suunnittelu, metsäkeskusten alueet). Kritiikkiä esitetään lähinnä siitä, että valtion tulisi päätöksissään huomioida jo olemassa olevat vakiintuneet yhteistyöalueet eikä uusilla päätöksillä pirstota niitä (esimerkkinä mainitaan vaalipiirijako). Lisähaastetta yhteistoi- mintaan tuo myös se, että alueet eivät ole kaikilta osin yhteneväiset elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten toimialueiden kanssa.

Asia ei anna enää aihetta toimenpiteisiin.

Työmarkkinatoimenpiteisiin osallistuvien työaikaosuojelu

Vaikeasti työllistyvien työllistymismahdollisuudet, lainmuutoksen vaikutukset

HE 274/2009 vp — EV 46/2009 vp

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

1. Eduskunta edellytti 21.4.2010, että hallitus valmistelee kiireellisesti lainmuu- tokset, joilla työmarkkinatoimenpiteisiin osallistuvat saatetaan vuosilomalaissa tarkoitetun työaikaosuojelun piiriin.

2. Eduskunta edellyttää, että työ- ja elinkeinoministeriö toimittaa työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle vuoden 2011 loppuun mennessä selvityksen lainmuu- tostien vaikutuksista vaikeasti työllistyvien henkilöiden työllistymismahdolli- suuksiin.

Laki julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta (916/2012) tuli voimaan 1.1.2013. Laki kumosi aiemmin voimassa olleen julkisesta työvoimapalvelusta annetun lain (1295/2002). Aiem- min käytössä olleet työmarkkinatoimenpiteet (työharjoittelu, työelämävalmennus ja työ- kokeilu) yhdistettiin yhdeksi palveluksi, työkokeiluksi, jonka käyttötarkoitusta selkiytet- tiin. Työkokeilua koskevat ehdotukset valmisteltiin työ- ja elinkeinoministeriön tammi- kuussa 2012 asettamassa kolmikantaisessa Työpaikalla toteuttavien työvoimapalvelujen kehittäminen –työryhmässä, jossa muun muassa arvioitiin mahdollisuudet saattaa työ- markkinatoimenpiteisiin osallistuvat vuosilomalaissa tarkoitetun työaikaosuojelun piiriin. Vuosilomalain säännösten sijaan työkokeiluun osallistuvan henkilöasiakkaan vuosittai- nen työaikaosuojelu turvataan varmistamalla kahden viikon pituinen lepoaika yhdenjak- soisesti kuusi kuukautta kestäneen työkokeilun jälkeen. Työ- ja elinkeinotoimisto ei ohjaa henkilöasiakasta työkokeiluun, joka alkaisi kahden viikon kuluessa yhdenjaksoisesti kuusi kuukautta kestäneen työkokeilun päättymisestä. Asia ei anna enää aihetta toimenpiteisiin.

Työ- ja elinkeinoministeriö on toimittanut eduskunnan edellyttämän selvityksen työ- elämä- ja tasa-arvovaliokunnalle joulukuussa 2011. Asia ei anna enää aihetta toimenpiteisiin.

Ilmasto- ja energiapolitiikka

VNS 8/2009 vp — EK 45/2010 vp

Tulevaisuusvaliokunta

Eduskunta hyväksyi 2.2.2011 selonteon johdosta mietinnön mukaisen kannanoton:

1. Eduskunta yhtyy selonteon kannanottoihin ja linjauksiin, ja samalla
2. Eduskunta edellyttää, että ilmastopolitiikka nostetaan ekologisesti, taloudellisesti ja sosiaalisesti kestävänsä kehityksen osaksi.
3. Eduskunta edellyttää, että Suomen on tavoiteltava vihreää kasvua, jossa säästetään energiaa ja lisätään energiankäytön hyötysuhdetta sekä huolehditaan energian hinnan kohtuullisuudesta.
4. Eduskunta edellyttää, että hallitus suhteellisuus- ja oikeudenmukaisuusperiaatteiden lähtökohdista tietoisena ilmastonmuutoksen aidoista ratkaisun mahdollisuuksista varautuu myös meistä riippumattomista syistä johtuvaan ilmastosopimuksen viivästyneeseen, sen alueelliseen tai muuhun osittaiseen toteutukseen taikka hylkäämiseen.
5. Eduskunta edellyttää, että hallitus ottaa yhdeksi ilmastopolitiikkansa painopisteeksi metsien hiilinielujen ja hiilivarastojen hallinnan. Hallituksen tulee toimia EU:ssa ja YK:n ilmastoneuvotteluissa niin, että hiilinielujen vahvistamista ja kasvihuonekaasujen päästöjen vähentämistä kohdellaan yhä yhdenmukaisemmin.
6. Eduskunta edellyttää, että hallitus pikaisesti käynnistää maahiili-inventaation. Jotta Suomen erilaisten metsätyyppien muodostamat hiilinielut ja hiilivarastot tulisivat lasketuksi tarpeellisella tarkkuudella, tarvitaan riittävän pitkin aikavälein toistettavia maahiili-inventaarioita.
7. Eduskunta edellyttää hallitukselta toimia puutuotealan tuotannon ja viennin edistämiseksi sekä erityisesti puurakentamisen osaamisen ja työpaikkojen lisäämiseksi.
8. Eduskunta edellyttää, että hallituksen tulee edistää olemassa olevan talokannan energiatehokkuuden parantamista ja korjaustöiden laajamittaisempaa käynnistämistä erityisesti puun käyttöä lisäten.

Valtioneuvosto päätti 24.2.2011 ryhtyä kannanotosta aiheutuviin toimenpiteisiin.

2. Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen hallitusohjelman strategiseen toimeenpanosuunnitelmaan on priorisoitu useita hankkeita, jotka vastaavat eduskunnan kannanottoon, että ilmastopolitiikka nostetaan kestävänsä kehityksen politiikkakehikkoon. Hallitusohjelma tukee pyrkimystä kestävänsä tai vihreänsä talouskasvuun useilla hankkeilla. Näillä strategisilla hankkeilla hallitus tukee Euroopan unionin ja OECD:n linjauksia ja hyödynsi niitä valmistautumisessa YK:n kestävänsä kehityksen konferenssiin ”Rio+20” kesäkuussa 2012.

Hallitus uudistaa kansallisen kestävänsä kehityksen strategian, jossa määritellään kestävänsä kehityksen tavoitteet ja periaatteet ja valmistelee ehdotuksen kestävänsä kehityksen yhteiskuntasitoumuksesta, joka sisältää myös ilmastopolitiikan toimia. Samalla kehitetään

mittarit, joilla tavoitteiden toteutumista eri hallinnonaloilla seurataan. Strategiaprosessi käynnistettiin syksyllä 2012 ja työ valmistuu vuonna 2013. Strategiatyö koordinoidaan tiiviisti kestävän kehityksen kannalta tärkeiden strategioiden ja toimintaohjelmien kanssa.

Valtioneuvosto teki 20.12.2012 periaatepäätöksen Suomen luonnon monimuotoisuuden suojelun ja kestävän käytön strategiasta vuosille 2012–2020. ”Luonnon puolesta – ihmisen hyväksi” -nimeä kantavan strategian päätavoite on pysäyttää luonnon monimuotoisuuden köyhtyminen Suomessa vuoteen 2020 mennessä. Uusi, hallitusohjelman edellyttämä strategia päivittää vuosia 2006–2012 koskeneen strategian. Ilmastonmuutoksen vaikutuksia luonnon monimuotoisuuteen arvioidaan nykyistä syvällisemmin, vahvistetaan tietope- rustaa, parannetaan luonnonsuojelujärjestelmän kytkeytyneisyyttä ja luodaan valmiuksia muuttuviin oloihin sopeutuvalla toimintapolitiikalle.

Hallituksen tavoitteena on ekologisesti ja sosiaalisesti kestävä talouskasvu. Kestävän kehityksen taloudellisen ulottuvuuden yleistavoitteena on resurssitehokkuuden merkittävä parantaminen. Tässä tarkoituksessa on syksyllä 2012 käynnistetty kansallinen ohjelmatyö materiaalitehokkuudelle ja luonnonvarojen kestäväälle käytölle. Kestävän kulutuksen ja tuotannon ohjelma ’Vähemmästä viisaammin’ valmistui keväällä 2012. Se ehdottaa politiikkatoimia ja käynnistää kokeiluhankkeita kulutuksen kasvihuonekaasupäästöjen vähentämiseksi. Valtioneuvoston periaatepäätöstä kestävästä kulutuksesta ja tuotannosta on valmisteltu, laaditaan metsäalan strateginen ohjelma, jolla edistetään muun muassa puurakentamista, sekä on päivitetty energia- ja ilmastopoliittista strategiaa.

3. Valtioneuvoston periaatepäätös energiatehokkuustoimenpiteistä (2010) sisältää tällä vuosikymmenellä toteutettavat energiansäästöä ja energiatehokkuutta koskevat toimenpiteet. Periaatepäätös perustuu työ- ja elinkeinoministeriön laajapohjaisen energiatehokkuus-toimikunnan mietintöön. Toimenpiteillä toteutetaan Pitkän aikavälin ilmasto- ja energi- astrategian (2008) tavoitteita.

Hallitusohjelman mukaisesti energia- ja ilmastostrategia päivitetään ja se valmistuu alkuvuodesta 2013. Päivitettävässä strategiassa kuten aiemmin vastaavissa strategioissa yhdistetään energian säästö ja energiatehokkuuden lisääminen energian kohtuuhintaisuuteen ja talouskasvun edellytysten parantamiseen.

4. Hallitus on kansainvälisiin ilmastoneuvotteluihin valmistautuessaan sekä Suomen kantoja valmistellessaan koko ajan ollut tietoinen niistä vaikeuksista, jotka ovat olleet omiaan hidastamaan etenemistä kohti kattavaa kansainvälistä ilmastopimusjärjestelmää tai jotka voisivat muodostua sen esteeksi.

Euroopan Unionin määrätietoinen ilmastopoliitiikan toimeenpano, muun muassa ilmasto- ja energiapaketti antaa kuitenkin Suomelle edellytykset pitkäjänteiseen ilmas- topoliitiikan toimeenpanoon kansallisista ja alueellisista lähtökohdista. Tämä Euroopan Unionin johdonmukainen ja jäntevä eteneminen on myös Suomen etu siirryttäessä kohti vähähiilistä yhteiskuntaa ja edistettäessä vihreän talouden tulemistä.

Durbanin ilmastokokouksessa tehtiin päätös neuvotteluja ohjaavasta tiekartasta. Sen mukaisesti kaikki ilmastopimuksen osapuolet sopivat vuoteen 2015 mennessä pelisään- nöistä, joiden pohjalta solmitaan globaali ja kattava ilmastopimus tulevaksi voimaan 2020 alkaen.

Dohan ilmastokokouksessa joulukuussa 2012 sovittiin Kioton pöytäkirjan toisesta velvoitekaudesta, joka käynnistyi vuoden 2013 alussa ja kestää kahdeksan vuotta. Dohassa myös täsmennettiin työohjelmaa kohti globaalia ja kattavaa ilmastopimusta vuodesta 2020 alkaen. Neuvottelut uudesta sopimuksesta jatkuvat vuoden 2013 aikana. Seuraava ilmastopimuksen ja Kioton pöytäkirjan osapuolikokous järjestetään marraskuussa 2013.

5. Hallitus on pitänyt hiilinielujen laskentasääntöjä Suomen kannalta yhtenä tärkeimmistä neuvottelukysymyksistä kansainvälisissä YK:n ilmastoneuvotteluissa.

Durbanin ilmastokokouksessa vuonna 2011 hyväksytyt hiilinielujen laskentasäännöt vuosille 2013–2020 olivat välttämättömiä ilmastosovun aikaansaamiseksi, eivätkä ne vaaranna metsänkäyttöä Suomessa. Durbanissa oli tarjolla useita metsänielujen laskentasääntövaihtoehtoja, joista osa olisi ollut vaikutuksiltaan hyvin dramaattisia Suomelle. Valitussa vertailutasomenetelmässä nielun vuosittainen koko ennustetaan vuoteen 2009 mennessä päätettyihin politiikkatoimiin perustuen.

Suomi määrittä Metsäntutkimuslaitoksen mallien perusteella nielun vertailutasoksi noin 20 miljoonaa hiilidioksiditonnia. Tämän mukaisesti noin 16 miljoonaa kuutiota metsiämme runsaan 100 miljoonan kuution vuosikasvusta on varattu nielukäyttöön. Kun metsänielumme ylittää vertailutason, Suomi saa hyvitystä päästövähennysveloitteeseensa enintään 2,5 miljoonaa hiilidioksiditonnia vuodessa. Nielun koko ylittää Suomessa vertailutason reilusti, mikä sallii metsien moninaisen käytön niin teollisuuden raaka-aineena kuin bioenergianakin. Durbanissa tämä pystyttiin turvaamaan Suomen tavoittelemalla tavalla.

Metsäisessä maassa metsää raivataan rakentamiseen, väyliin ja elintarviketuotannon kannattavuuden turvaamiseksi viljelyyn. Durbanissa jouduttiin tilanteeseen, jossa tätä metsäkatoa ei Kioton toisella velvoitekaudella voida korvata nieluilla kuten ensimmäisellä velvoitekaudella. Koska metsäkatokaskertymänä vuodesta 1990 alkaen, kompensatiosta luopuminen voi aiheuttaa Suomelle Kioton toisella velvoitekaudella viiden – kuuden miljoonan hiilidioksiditonnin suuruiset päästöt vuodessa. Päästöoikeuden hinta on tällä hetkellä alhainen, joten Durbanin nieluratkaisusta aiheutuvat kustannukset ovat myös laskeneet.

Euroopan Unioni piti Durbanissa viimeiseen vaiheeseen asti kiinni Suomea koskevan metsäkadon kompensatiion puolesta, mutta se vaaransi 194 maan yhteisen sopimuksen syntymisen, ja siitä jouduttiin luopumaan. Suomi tavoittelee ratkaisua, jolla tilanne huomioidaan EU:n sisäisessä ilmastopolitiikan toimeenpanossa. Dohassa 2012 saavutettu neuvottelutulos Kioton pöytäkirjan osalta ns. sallittua päästömäärää koskevissa kysymyksissä (AAU) parantaa mahdollisuuksia saavuttaa järkevä ratkaisu metsäkatokompensatiokysymyksessä. Neuvotteluja komission kanssa ratkaisun saavuttamiseksi on käyty vuoden 2012 aikana ja jatketaan vuonna 2013. Neuvotteluissa on tarkasteltu erilaisia ratkaisuvaihtoehtoja Durbanin päätöksen vaikutusten hyvittämisiksi Suomelle.

Durbanissa Yhdysvallat ja kehittyvät kehitysmaat saatiin vihdoin mukaan neuvotteluihin maailmanlaajuisesta sopimuksesta. Neuvotteluja jatkettiin vuonna 2012 Qatarissa tavoitteena saavuttaa uusi kattava ilmastopimus viimeistään vuonna 2015. Näiden neuvottelujen yhteydessä tarkastellaan myös maankäyttösektorin ja metsien päästöjen ja nielujen laskentatapoja vuoden 2020 jälkeiselle ajalle. Sopimus, johon kaikki maat sitoutuivat, on myös Suomelle paras lopputulos. Sillä varmistetaan, ettei teollisuuden investointeja siirry maihin, joiden ilmastopolitiikka on löyhempää. Suomen teollisuudelle se on mahdol-

lisuus vähähiilisen tai hiilineutraalin teknologian kehittämiseen ja vientiin. Ennen kaikkea ilmastonmuutoksen hillitseminen on tulevien sukupolvien, myös suomalaisten, etu.

Dohan ilmastokokouksessa joulukuussa 2012 sovittiin Kioton pöytäkirjan toisesta velvoitekaudesta vuosille 2013–2020 sekä jatkettiin neuvotteluja maailmanlaajuisesta sopimuksesta vuoden 2020 jälkeiselle ajalle. Hiilinielujen rooli uudessa sopimuksessa on tärkeä neuvottelukysymys. Dohassa käsiteltiin nieluja alustavilla keskusteluilla tieteellis-teknisestä näkökulmasta ja keskusteluja jatketaan vuonna 2013. Suomen kansallisen valmistelun tueksi on käynnistetty nieluja käsitteleviä tutkimushankkeita.

6. Tilastokeskuksen ylläpitämään kasvihuonekaasujen päästöinventaarion laskentaan liittyy jo kansainvälisten säädöstenkin vaatima periaate jatkuvasta tausta- ja lähtötietojen parantamisesta osana kansallista inventaariotyötä. Inventaariotyöhön osallistuvat tutkijat ja asiantuntijalaitokset kuten Metsäntutkimuslaitos, Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus ja Suomen ympäristökeskus ovat osallistuneet kehittämistyöhön ja ovat läpivieneet hankkeita, joissa maaperän päästöjen ja nielujen muodostumista on tutkittu ja niiden määrän arviointia parannettu. Tätä työtä on jatkettu vuonna 2012 ja tuloksia hyödynnetään uusimpien IPCC-menetelmäohjeiden soveltamisen yhteydessä kansallisessa inventaariotyössä.

Vuonna 2012 jatkettiin asuinrakennusten energia-avustusten myöntämistä ja tuettiin avustuksilla muun muassa siirtymistä sähkö- ja öljylämmityksestä pääasiassa uusiutuvaa energiaa hyödyntävään päälämmitysjärjestelmään, kuten puulämmitykseen.

Asia ei anna enää aihetta toimenpiteisiin.

7. Suomen puutuotteiden viennin arvo oli vuonna 2011 noin 2,1 miljardia euroa. Puutuotteiden viennistä ainoastaan neljäsosa oli jalostettuja puutuotteita. Puutuoteteollisuus työllistää kaikkiaan noin 27 000 henkilöä. Puutuotteiden jalostus työllistää noin puolet koko puutuoteteollisuuden henkilöstöstä eli jalostuksen työllistävä vaikutus on huomattavasti suurempi kuin sahauksen ja vanerin valmistuksen.

Pääministeri Kataisen hallituksen ohjelmassa linjattu valtakunnallinen puurakentamisohjelma tähtää nimenomaan puurakentamisen sekä puutuotteiden tuotannon ja viennin edistämiseen. Puurakentamisohjelma toteutetaan osana työ- ja elinkeinoministeriön Metsäalan strategista ohjelmaa (MSO) ja siten puurakentamisohjelma on yksi valtioneuvoston kärkihankkeista.

MSO:n neuvottelukunta on alan yleiseksi kehittämistavoitteeksi asettanut puukerrostalojen markkinaosuuden kymmenkertaistaminen ja puutuotealan viennin kaksinkertaistamisen. Puurakentamisen ja puutuotteiden viennin lisääminen on arvioitu voivan lisätä työpaikkojen määrää parhaimmillaan noin 6 000 henkilötyövuodella. Arvioiden mukaan tarvitaan noin 150 puurakentamisen AA-pätevyystason suunnittelijaa lisää lähivuosien tarpeiden kattamiseksi. Puurakentamisen edistäminen on ollut MSO:n keskeisimpänä tavoitteena. MSO:n uudeksi kärjeksi on puurakentamisen rinnalle vuosiksi 2013–2014 nostettu puutuoteteollisuuden kilpailukyky, kasvu ja kansainvälistyminen. MSO:n väliraportissa (Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja, Kilpailukyky 43/2012) on määritelty tavoitteiden toteuttamiseen tarvittavat toimenpiteet.

Puurakentamisen panostusten tuloksena on tällä hetkellä yli 7 000 puukerrostaloasuntoa lähivuosina toteutumassa, kun tähän mennessä niitä on rakennettu 650. Puurakentamisen

osaamisen varmistamiseksi on Aalto PRO:n kanssa sovittu puurakentamisen suunnittelijoiden täydennyskoulutuksesta. Lisäksi on toteutettu vuosittain puurakentamisen koulutusseminaarit noin 2 400 osallistujalle eri puolilla Suomea. Puutuoteollisuuden kilpailukyvyyn ja viennin edistämiseksi on vuodelle 2013 tehtäväksi sovittu kohdistettuja markkinaselvityksiä, yhteisen ”Puun tarina -brändin” ja kansainvälisen vaikuttamissuunnitelman luominen sekä Team Finland -konseptin hyödyntäminen. Lisäksi tullaan hyödyntämään Tekesin kasvuväylä -malli yritysten kasvun ja kansainvälistymisen kiihdyttämiseksi.

Suomen puutuotealan ja puurakentamisen kehittämiseen tarvitaan edelleen valtion pitkäjänteistä panostamista. Työ- ja elinkeinoministeriön Metsäalan strategisen ohjelman avulla valtio voi yhdessä yksityisen sektorin kanssa viedä tätä kehitystyötä eteenpäin asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Heikentynyt taloustilanne korostaa entisestään kotimaiseen puuraaka-aineeseen ja tuotantoon perustuvan puutuoteollisuuden ja puurakentamisen edistämisen merkitystä.

8. Ympäristöministeriö antoi 15.4.2011 rakennusten palomääräysten muutosta koskevan asetuksen (3/11 Ympäristöministeriön asetus rakennusten paloturvallisuudesta), jolla lisättiin merkittävästi puun käyttömahdollisuuksia muun muassa asuinkerrostalojen energiatehokkuuden parantamiseen tähtäävien saneerausten yhteydessä. Puuta voi aiempaa laajemmin käyttää julkisivujen rakennusaineena. Puuta voi käyttää myös runkorakenteena, kun toteutetaan keveitä lisäkerroksia olemassa oleviin asuinrakennuksiin.

Biopolttoaineiden käytön edistäminen

HE 197/2010 vp — EV 264/2010 vp

Talousvaliokunta

Eduskunta edellytti 13.12.2010, että biopolttoaineiden käytön edistämistapojen vaikutuksia liikennepoliittisiin ja ympäristöpoliittisiin tavoitteisiin seurataan jatkossa tiiviisti ja tuetaan asiaa koskevaa tutkimusta. Tarvittaessa tulee ryhtyä pikaisesti asianmukaisiin toimenpiteisiin sääntelyn ja asetettujen tavoitteiden muuttamiseksi ja täydentämiseksi toteutetun seurannan ja tutkimustiedon pohjalta.

Työ- ja elinkeinoministeriö selvittää lain vaikutuksia porrastetun jakeluvaihtoehdon kasvaessa. Tarvittaessa ryhdytään asian vaatimiin toimenpiteisiin. Euroopan komissio on lokakuussa 2012 antanut direktiiviehdotuksen, jolla rajoitettaisiin perinteisten biopolttoaineiden osuutta EU:n uusiutuvan energian tavoitteissa sekä muutettaisiin eräitä keskeisiä laskentasaantöjä. Toteutuessaan ehdotus saattaa edellyttää muutoksia kansalliseen biopolttoainelainsäädäntöön.

Luonnonvarapolitiikka

VNS 11/2010 vp — EK 49/2010 vp

Talousvaliokunta

Eduskunta hyväksyi 24.2.2011 selonteon johdosta seuraavan kannanoton:

2. Luonnonvaroihin liittyvän omistusoikeussääntelyn täsmentäminen on osa selonteon tulevaa päivitystä. Omistusoikeussääntelyn näkökulmasta tullaan tarkastelemaan aina-kin miten omistajan käyttövaltaa on olennaisesti rajoitettu ja hallinnollisia menettelyjä. Tarkemmin omistussääntelyä tarkastellaan metsien, vesialueiden ja maaperän sekä niistä saatavien hyödykkeiden näkökulmista

Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelman mukaan hallitus edistää luonnonvarojen kestäväää hyödyntämistä luonnonvarastrategian pohjalta. Strategian linjaukset päivitetään vaalikauden aikana. Luonnonvarastrategian päivitys annetaan selontekona eduskunnalle. Sen valmistelu aloitetaan loppuvuodesta 2013.

Teollisuuden Voima Oyj:n ydinvoimalaitosyksikön rakentaminen, valtioneuvoston periaatepäätös,

Posiva Oy:n käytetyn ydinpolttoaineen loppusijoituslaitoksen rakentaminen laajennettuna, valtioneuvoston periaatepäätös

Fennovoima Oy:n ydinvoimalaitoksen rakentaminen, valtioneuvoston periaatepäätös

M 2, M 3, M 4/2010 vp — EK 22/2010 vp

Talousvaliokunta

Eduskunta hyväksyi 1.7.2010 seuraavat lausumat:

2. Eduskunta edellyttää, että hallitus vaikuttaa sopivin keinoin siihen, että Posiva Oy ja sen omistajat sekä Fennovoima Oy käynnistävät vuoden 2010 aikana yhteiset selvitykset ja neuvottelut käytetyn ydinpolttoaineen loppusijoituksesta tavoitteenaan yhteinen kansallinen loppusijoitusratkaisu, joka sisältää Fennovoima Oy:n ydinvoimayksikön käytetyn ydinpolttoaineen loppusijoituksen.

4. Eduskunta edellyttää, että hallitus luo osaltaan edellytyksiä suomalaisen työvoiman, osaamisen ja yrityskentän mahdollisimman laajaksi hyödyntämiseksi ydinvoimahankkeissa.

2. Valtioneuvosto on vuosina 2010–2012 selvittänyt yhteisen loppusijoitusratkaisun olemassa olevia edellytyksiä ja esteitä sekä mahdollisuuksia toimijoiden yhteistyöhön. Elinkeinoministeri asetti 13.3.2012 työryhmän, joka selvitti ydinjätehuoltoyhteistyön edellytyksiä. Loppuraportissaan 10.1.2013 työryhmä totesi, että edellytykset yhteistyöhön ovat olemassa ja suositti, että yhtiöt aloittavat kaupalliset neuvottelut yhteistyöstä Fennovoiman ydinvoimalaitoksen käytetyn polttoaineen huollosta. Fennovoima esittää rakentamislupahakemuksessaan ydinjätehuollon kokonaissuunnitelman, jossa se esittää myös käytetyn ydinpolttoaineen huollon suunnitelmansa.

4. Työ- ja elinkeinoministeriö asetti 27.10.2010 osaamistyöryhmän, jonka tehtävänä oli luodata ydinvoima-alan osaamisen tilanne, kartoittaa henkilöresurssien kehitystarpeet, arvioida suomalaisen ydinturvallisuustutkimuksen infrastruktuurin kehittämistarvetta ja kartoittaa osallistumista kansainväliseen alan tutkimukseen. Työryhmän raportti valmistui 26.3.2012. Raportissa todettiin, että vuoteen 2025 mennessä on Suomessa koulutettava noin 2500 uutta asiantuntijaa ydinvoima-alan palvelukseen. Asia ei enää anna aihetta toimenpiteisiin.

Alle 25-vuotiaille ammatillista koulutusta vailla oleville työkokeilun ajalta maksettava kulukorvaus

*HE 133/2012 vp — EV 163/2012 vp
Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta*

Eduskunta edellytti 18.12.2012, että hallitus pikaisesti selvittää, miten alle 25-vuotiaiden ammatillista koulutusta vailla olevien nuorten jääminen työkokeilun aikaisten kulukorvausten ulkopuolelle vaikuttaa heidän tosiasiallisiin mahdollisuuksiinsa osallistua työkokeiluun ja vaarantaako säännös nuorten yhteiskuntatakuun toteutumisen erityisesti alueilla, joilla matkakustannukset ovat merkittäviä. Samalla eduskunta edellyttää, että hallitus arvioi, onko kulukorvausten ikäsidonnaisuus perusteltua kansalaisten yhdenvertaisuusperiaatteen kannalta.

Työ- ja elinkeinoministeriö tulee selvittämään nuorille työkokeilun ajalta maksettavaa kulukorvausta koskevan julkisesta työvoima- yrityspalvelusta annetun lain säännöksen muutostarpeen ja mahdollisuudet muutoksen tekemiseen lokakuun 2013 loppuun mennessä.

1.11 Sosiaali- ja terveysministeriö

Työttömyysturvan peruspäivärahan taso

*Selonteko 4/1996 vp
Sosiaali- ja terveysvaliokunta*

Eduskunta hyväksyi 25.4.1997 sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietinnön mukaisen lausunnon. Eduskunta edellytti hallituksen ryhtyvän toimenpiteisiin työttömyysturvan peruspäivärahan tason korottamiseksi ja verotuksen muuttamiseksi siten, etteivät peruspäivärahalla elävät työttömät joutuisi turvautumaan toimeentulotukeen kuin poikkeustapauksissa.

Peruspäivärahaa ja työmarkkinatukea korotettiin vuoden 2002 maaliskuun alusta lukien 0,84 eurolla päivässä eli noin 18 eurolla kuukaudessa. Lisäksi työmarkkinatuen lapsiko-

rotusten määrä korotettiin vuoden 2002 alusta vastaamaan työttömyyspäivärahan lapsikorotusta.

Hallitusohjelman mukaan tavoitteena ovat ennen kaikkea aktivointiin ja työllistymiseen tähtäävät muutokset. Tämän tavoitteen toteutuksen osana 1.1.2004 lukien korotettiin toimenpiteiden ajalta maksettavia ylläpitokorvauksia. Näitä ylläpitokorvauksia korotetaan uudelleen vuoden 2010 alusta lukien. Ylläpitokorvaus on verovapaa ja muissa järjestelmissä, mm. toimeentulotuesta, niin sanottu etuoikeutettu tulo. Siten sen korottaminen ei lisää verotettavaa tuloa, eikä vähennä muita etuusmenoja.

Lisäksi työn vastaanottamista on tuettu työn verotusta keventämällä. Vuoden 2010 alusta perusvähennyksen enimmäismäärää korotetaan 1480 eurosta 2200 euroon. Tämä keventää kaikkien pelkästään peruspäivärahaa tai työmarkkinatukea saavien verotusta.

Hallitus asetti 14.6.2007 sosiaaliturvan uudistamiskomitean, jonka tehtäviin kuului laatia ehdotus muun muassa perusturvan uudistamisesta siten, että perusturvan taso on riittävä erilaisissa elämäntilanteissa aiheuttamatta tarvetta turvautua viimesijaiseen toimeentulotukeen. Sata -komitean välimietinnön, sosiaaliturvan kokonaisuudistuksen keskeisistä linjauksista (STM selvityksiä 2009:10) mukaisesti vuoden 2010 alusta uutena etuutena maksetaan 20 ensimmäiseltä työttömyyspäivältä peruspäivärahan korotusosaa niille, jotka ovat olleet kolme vuotta työssä ennen työttömyyden alkamista. Lisäksi ajalta, jona osallistuu työllistymistä edistäviin palveluihin, maksetaan 200 päivältä peruspäivärahan ja työmarkkinatuen korotusosaa. Lisäksi Sata -komitea on 18.12.2009 antamassaan loppumietinnössä tehnyt perusturvan parantamiseksi ehdotuksia, jotka tulevat arvioitavaksi myöhemmin.

Sata-komitean esityksen mukaisesti säädettiin lailla perusturvan riittävyuden määrärajojen tehtävästä kokonaisarvioinnista. Säännös lisättiin kansaneläkeindeksistä annettuun lakiin ja se tuli voimaan 20.12.2010. Henkilön tai kotitalouden perusturvan riittävyttä arvioitaessa otetaan huomioon Kansaneläkelaitoksen toimeenpanemat etuudet sekä toimeentulotuesta annetun lain mukainen toimeentulotuki. Lisäksi arvioissa otetaan huomioon etuuksia saavien henkilöiden tai kotitalouksien toimeentuloon vaikuttavia muita tekijöitä kuten esimerkiksi verotusta. Sosiaali- ja terveysministeriö teettää arvion joka neljäs vuosi. Ensimmäinen kokonaisarviointi tehdään vuonna 2011 ja julkistettiin 1.3.2011.

Jyrki Kataisen hallituksen ohjelman mukaisesti työttömyysturvan peruspäivärahaa korotettiin 100 eurolla kuukaudessa vuoden 2012 alusta lukien. Lisäksi peruspäivärahaan tehtiin indeksikorotus, joten peruspäiväraha nousi vuoden 2012 alussa yhteensä noin 120 eurolla kuukaudessa. Tasokorotuksen tavoitteena on, että työttömän perusturva takaa riittävän toimeentulon ja elintason.

Asia ei anna enää aihetta toimenpiteisiin.

Päivähoidon hallinto ja ohjaus

HE 91/1999 vp

Sivistysvaliokunta

- 5) Eduskunta edellytti, että hallitus valmistelee säännösmuutokset, jotka antavat kunnille mahdollisuuden halutessaan siirtää päivähoidon hallinto ja ohjaus sosiaalilautakunnalta opetustoimesta vastaavalle lautakunnalle.

Hallitus on antanut eduskunnan edellyttämän esityksen laeiksi lasten päivähoidosta annetun lain 11 a §:n ja lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain 4 ja 28 §:n muuttamisesta (HE 151/2002vp). Esityksen mukaan kunta saisi päättää, minkä monijäsenisen toimielimen hoidettavaksi lasten päivähoiton sekä kotihoidon ja yksityisen hoidon tuen hallinto kunnassa annettaisiin. Päivähoito sekä lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuki säilyisivät sosiaalipalveluna, joiden lainsäädännöllinen, rahoituksellinen sekä muu ohjaus ja valvonta kuulusivat edelleen sosiaali- ja terveysministeriön toimialaan.

Sosiaalihuoltolakia, lasten päivähoidosta annettua lakia sekä lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annettua lakia on muutettu väliaikaisesti (laeilla 155–157/2003) siten, että säännösten mukaan kunta voi itse päättää, minkä monijäsenisen toimielimen hoidettavaksi lasten päivähoiton sekä kotihoidon ja yksityisen hoidon tuen hallinto kunnassa annetaan. Kyseisten tehtävien tulee kaikkien kuulua saman toimielimen toimivaltaan. Väliaikaiset säännökset ovat voimassa viisi vuotta ajalla 1.8.2003–31.7.2008.

Määräaikaiseen lainsäädäntöratkaisuun liitetään sosiaali- ja terveysministeriön laaja-alainen seuranta- ja arviointitutkimus, jonka avulla hallinnollisten ratkaisujen vaikutukset pyritään kattavasti selvittämään. Seurannan pohjalta arvioidaan lainsäädännön tarpeellisuus jatkossa.

Suomen Kuntaliitto ja Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakes selvittivät päivähoiton hallinnon tilannetta kyselyllä keväällä 2004 sekä ylläpitävät ajankoh- taista tietoa [www-sivuillaan](http://www.sivuillaan) koko sosiaalihuoltolain väliaikaisen muutoksen voimassaolo- ajan. Lainmuutoksen ensimmäisen vuoden voimassaoloaikana kahdeksan kuntaa (Askainen, Kaarina, Kemi, Kouvola, Lohja, Rautalampi, Rautjärvi ja Vaasa) on siirtänyt päivä- hoidon hallinnon opetustoimeen. Ennen lainmuutosta kaksi kuntaa (Imatra ja Kerava) ja yhden kunnan ruotsinkielinen osa (Espoo) oli siirtänyt päivähoiton hallinnointitehtävät opetustoimeen. Tämän lisäksi kahdessa kunnassa päivähoiton hallinnosta vastaa joku muu lautakunta. 10 kuntaa on päättänyt opetustoimeen siirrosta vuosien 2005 ja 2006 aikana ja yksi kunta perustaa kasvatus- ja opetuslautakunnan uuden toimintamallin. Stakes kerää vuosien 2005 ja 2006 aikana kunnista tietoa hallinnonalakoikeiluun liittyen sekä analysoi ja arvioi kokeilusta saatuja kokemuksia ja ohjausjärjestelmän toimivuutta eri hallintomal- leissa. Stakesin tekemä raportti päivähoiton hallinnosta valmistui 2007 (Harju, Lindberg ja Välimäki: Päivähoiton hallinto kunnissa 2006, Stakes raportteja 9/2007).

Vuoden 2007 alusta voimaan tulleiden sosiaalihuoltolain (1329/2006), kansanterveys- lain (1328/2006) ja lasten päivähoidosta annetun lain (1330/2006) muutoksilla vastuuta sosiaalihuollon ja kansanterveystyön toimeenpanoon kuuluvista tehtävistä huolehtimisesta on muutettu siten, että vastuu voidaan jakaa yhdelle tai useammalle kunnan määräämälle monijäseniselle toimielimelle. Vuoden alusta 2007 toteutetuilla lain muutoksilla on myös kumottu päivähoiton hallintokokeilua koskevat määräaikaisesti voimassa olleet säännök- set, koska uusi sosiaalihuoltolain 6 §:n säännös mahdollistaa myös kokeilulaissa tarkoite- tun hallintomallin toteuttamisen.

Asia ei anna enää aihetta toimenpiteisiin.

Perusturvan parantaminen

HE 155/2001 vp

Sosiaali- ja terveystieteiden valiokunta

Eduskunta edellytti 4.12.2001, että hallitus selvittää vuoden 2002 aikana, miten toimeentulotukea saavien asemaa parannetaan ottaen erityisesti huomioon sen, että kaikkien toimeentulotukea saavien asemaa ei voida parantaa työelämään osallistumiseen kannustavilla toimilla. Selvityksen perusteella hallituksen tulee tehdä ehdotukset tarvittavista lainsäädäntömuutoksista seuraavan valtion talousarvioesityksen yhteydessä.

Sosiaali- ja terveysministeriö on käynnistänyt eduskunnan lausumassa edellytetyn selvitystyön. Ministeriön käsityksen mukaan perusturvan keskeisimpiä ongelmia on se, että ensisijaisten etuusjärjestelmien piirissä olevat joutuvat kohtuuttoman usein turvautumaan toimeentulotukeen. Tämän vuoksi erityisesti pitkäaikaisesti toimeentulotuen varassa olevien asemaa parannetaan parhaiten ensisijaisia etuusjärjestelmiä ja verotusta kehittämällä, jolloin toimeentulotuki muodostuisi alkuperäisen tavoitteensa mukaisesti lähinnä tilapäisiin taloudellisiin vaikeuksiin joutuneiden turvaverkoksi.

Sosiaali- ja terveysministeriö ei ole tässä vaiheessa katsonut toimeentulotukilakia koskevien säädösmuutosten toteuttamista tarkoituksenmukaiseksi. Hallituksen esitykseen perustuen Eduskunta hyväksyi lain sosiaalisesta luototuksesta (1133/2002). Sosiaalisen luototuksen avulla voidaan osaltaan helpottaa myös toimeentulotuen piirissä olevien taloudellisia vaikeuksia. Sosiaali- ja terveysministeriö on laatinut sosiaalista luototusta koskevan oppaan, joka on lähetetty kuntiin kesäkuussa 2003.

Velkaantuneiden toimeentulotuen asiakkaiden asemaa on parannettu oikeusministeriön ja pankkiyhdistyksen kanssa yhteistyössä luodulla kevennetyllä velkasovinto-ohjelmalla, joka oli kohdistettu pitkäaikaisesti maksukyvyttömiin toimeentulotuen saajiin. Hallitusohjelman mukainen velkahallintaohjelma on laadittu. Ohjelman tavoitteena on estää velkaongelmien syntyminen ja niiden syveneminen.

Suosituksien toimeentulotuen käyttämiseksi entistä joustavammin ja tehokkaammin pitkäaikaisesti toimeentulotuen asiakkaana olevien henkilöiden tukemiseksi on kirjattu toimeentulotukioppaaseen, joka lähetettiin kuntiin vuonna 2007. Suosituksissa korostetaan moniammatillisen osaamisen ja viranomaisten välisen yhteistyön tarvetta pitkäaikaisasiakkaiden palvelemisessa.

Toimeentulotuessa on ollut 1.4.2002 lähtien käynnissä ns. etuoikeutetun tulon kokeilu. Toimeentulotukiasiakkaan ansiotulosta jätetään ottamatta huomioon vähintään 20 prosenttia, kuitenkin enintään 150 euroa toimeentulotuen määrää laskettaessa. Kokeilun voimassaolo on jatkettu vuoden 2014 loppuun. Kokeilun tavoitteena on edistää toimeentulotuen saajien työllistymistä ja parantaa heidän taloudellista tilannettaan.

Vuoden 2006 alusta voimaan tulleella työllisyyspaketilla ja siihen liittyvällä kuntien ja valtion välisen toimeentulotuen rahoituksen uudistuksella on tarkoitus tukea pitkään työttömänä olleiden ja toimeentulotukea saavien työllistymistä ja näin parantaa toimeentulotukea saavien asemaa myös taloudellisesti.

Toimeentulotukilakia muutettiin 1.9.2006 alkaen siten, että toimeentulotuen perusosalla katettaviin menoihin ei enää lueta asumiskulujen 7 prosentin omavastuuta. Toimeentulotuen perusosien määrää ei alennettu, vaan omavastuuosuus jäi toimeentulotukiasiakkaan käytettäväksi muihin perusosalla katettaviin menoihin. Muutos paransi toimeentulotuen asiakkaiden mahdollisuuksia selviytyä paremmin muista toimeentulotuen perusosalla katettavista jokapäiväisistä menoistaan. Muutos paransi erityisesti kalliiden asumiskustannusten alueilla asuvien toimeentulotukiasiakkaiden tilannetta.

Hallitus asetti 14.6.2007 sosiaaliturvan uudistamista valmistelevan SATA-komitean, jonka tehtävänä on muun muassa laatia ehdotus perusturvan uudistamisesta siten, että perusturvan taso on riittävä erilaisissa elämäntilanteissa aiheuttamatta tarvetta turvautua viimesijaiseen toimeentulotukeen ja että järjestelmä on selkeä ja tekee mahdolliseksi työn ja sosiaaliturvan yhdistämisen nykyistä paremmin. Komitea on jättänyt mietintönsä joulukuussa 2009.

Toimeentulotukilain muutoksella (laki 1202/2007) lakiin lisättiin 14 a §, joka koskee toimeentulotukiasian käsittelyä. Kiireellisessä tapauksessa päätös on tehtävä käytettävissä olevien tietojen perusteella samana tai viimeistään seuraavana arkipäivänä hakemuksen saapumisesta. muussa kuin kiireellisessä tapauksessa päätös on tehtävä viivytyksettä, kuitenkin viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä hakemuksen saapumisesta. Päätös on pantava täytäntöön viivytyksettä.

Samana lainmuutoksen mukaan toimeentulotukiasiakkaalle tulee järjestää mahdollisuus keskustella henkilökohtaisesti sosiaaliohjaajan tai sosiaaliohjaajan kanssa viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä sen jälkeen kun asiakas on tätä pyytänyt.

Toimeentulotukilaisissa vahvistettua tuen määrää muutettiin vuonna 2008 kuntien kalteusluokituksen poiston yhteydessä, jolloin II kuntaluokassa maksettava perusosa nostettiin I kuntaluokan tasolle (583/2007).

Toimeentulotuessa 1.4.2002 lähtien käynnissä ollut ns. etuoikeutetun tulon kokeilua jatkettiin 1.1.2011 alkaen lain väliaikaisella muutoksella vuoden 2014 loppuun (1172/2010).

Toimeentulotuen perusosaa voidaan alentaa eräissä laissa säädetyissä tilanteissa. Vuoden 2011 alusta perusosaa voidaan alentaa sellaisen 18–24 vuotiaan kohdalla, jonka toimeentulotuen tarve aiheutuu siitä, ettei hän ole oikeutettu työttömyysetuuteen kieltäytyttyään tarjotusta koulutuksesta tai keskeytettyään sen (1172/2010)

Hallitusohjelmassa on esitetty toimeentulotuen perusosaa korotettavaksi 6 prosentilla vuoden 2012 alusta alkaen. Lisäksi yksinhuoltajien toimeentulotuen korottamiseen on esitetty kohdennettavaksi valtionosuutena 5 milj. euroa. Toimeentulotukilain 9 §:n 1 momentin 1 kohtaa muutettiin siten, että vuonna 2011 maksettavan toimeentulotuen perusosan suuruutta korotettiin yksin asuvan aikuisen kohdalla kuudella prosentilla 1.1.2012 alkaen. Perheeseen kuuluvien muiden henkilöiden perusosat nousivat samassa suhteessa kuin niiden osuus on edellä mainitun yksin asuvan aikuisen henkilön perusosan määrästä. Toimeentulotukea määrättäessä yksinhuoltajalle maksetaan 10 prosenttia korkeampaa perusosaa kuin yksin asuvalle aikuiselle henkilölle. Tätä koskeva säännös lisättiin lain 9 §:n 2 momenttiin (1184/2011)

Toimeentulotukeen suoritettiin vuoden 2013 alusta ylimääräinen osittain aikaistettu indeksikorotus (0,7 %), jonka tarkoituksena on tasata arvonlisäverokannan nousun vaikutusta. Aikaistettu korotus on voimassa vuoden 2013 ajan (709/2012).

Lailla toimeentulotuesta annetun lain 11 §:n muuttamisesta (1006/2012) on vuoden 2013 alusta etuoikeutettu henkilön ja perheen toimeentulotuessa heidän saamansa työttömyysturvan aktiivijajan korotusosat.

Lausuman antamisen jälkeen on tehty useita toimeentulotukea koskevia uudistuksia, ja tuen kehittäminen jatkuu edelleen. Asia ei tältä osin anna enää aihetta toimenpiteisiin.

Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksut

HE 49/2002 vp — EV 299/2002 vp

Suuri valiokunta ja sosiaali- ja terveystoimikunta

Eduskunta edellytti 17.2.2003, että sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksusäännösten kokonaisuudistukseen sekä laitoshoidon että avopalveluiden osalta ryhdytään pikaisesti ja sen yhteydessä yhtenäistetään avo- ja laitoshoidon tulokäsite ja turvataan myös pitkäaikaisessa avohoidossa olevalle käyttövara. Eduskunta edellytti lisäksi, että uudistuksessa huolehditaan koko perheen toimeentulon turvaamisesta perheenjäsenen pitkäaikaisen avo- tai laitoshoidon aikana.

Pääministeri Matti Vanhasen II hallituksen ohjelman mukaan avo- ja laitoshoidon rajanveto poistetaan asteittain sosiaalivakuutuksista. Ensimmäisenä toimenpiteenä on lailla 1151/2007 toteutettu kansaneläkkeen maksaminen alentamattomana laitoshoidon vuoden 2008 alusta lukien. Tähän muutokseen perustuen sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain 7 c §:ää on muutettu lailla 1217/2007 siten, että pitkäaikaisessa laitoshoidossa olevan henkilön asiakasmaksu on 82 prosenttia hoidettavan nettotuloista. Jos maksu määräytyy puolisoitten yhteenlaskettujen tulojen perusteella, maksu on 41 prosenttia yhteenlasketuista nettotuloista. Hoidossa olevan henkilökohtaiseen käyttöön tulee kuitenkin aina jäädä kuukausittain vähintään 90 euron käyttövara.

1.8.2008 voimaan tulleella sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain muutoksella 387/2008 on toteutettu asiakasmaksujen ja niiden perusteena olevien tulorajojen kustannuskehitystä vastaava tasokorotus. Uudistuksessa maksut ja tulorajat on sidottu indekseihin, jotka parhaiten vastaavat palveluja käyttävien asiakkaiden tulokehitystä ja palvelusta aiheutuvia kustannuksia. Maksukatko on jätetty uudistuksessa tasokorotusten ulkopuolelle, mutta se on sidottu indeksiin. Jatkossa maksuja ja tulorajoja tarkistetaan indeksien mukaan kahden vuoden välein. Samalla myös lasten päivähoitosta perittävän maksun perusteena olevaa perhekäsitettä on muutettu paremmin todellista perherakennetta vastaavaksi niin, että perheen kokona otetaan huomioon yhteistaloudessa avioliitossa tai avioliiton omaisissa olosuhteissa elävien henkilöiden lisäksi heidän kanssaan samassa taloudessa asuvat molempien alaikäiset lapset. Lisäksi siirtyminen lasten osa-aikahoidosta kokopäivähoitoon tehtiin joustavammaksi. Maksu-uudistuksen vaikutuksia eri asiakasryhmien palvelujen käyttöön tullaan jatkossa seuraamaan.

Avo- ja laitoshoidon rajanvedon poistamisen seuraava vaihe on toteutettu lailla 1050/2009. Vuoden 2010 alusta lukien vammaisuuksia maksetaan myös niille, joiden hoitajakso julkisessa hoitolaitoksessa kestää yli kolme kuukautta. Maksettavia etuuksia ovat alle 16-vuotiaan vammaistuki, 16 vuotta täyttäneen vammaistuki, eläkettä saavan hoitotuki sekä ruokavaliokorvaus. Tähän liittyen sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annettua lakia on muutettu lailla 1051/2009 siten, että pitkäaikaisen laitoshoidon maksu nousee 82 prosentista enintään 85 prosenttiin hoidettavan nettotuloista. Suurempituloisen puolison asiakasmaksu nousee 41 prosentista 42,5 prosenttiin puolisoiden yhteenlasketuista tuloista. Laitoshoidon maksua määrättäessä vammaisuuksien lasketaan mukaan nettotuloihin. Hoitoa saavan henkilön henkilökohtaiseen käyttöön jää kuukausittain vähintään 97 euron suuruinen käyttövara.

Työeläkeindeksillä tarkistettu henkilökohtaisen käyttövaran määrä on 1.1.2012 lähtien kuukausittain vähintään 99 euroa.

Sosiaaliturvan uudistamiskomitean eli SATA-komitean työn yhteydessä selvitettiin sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuja. Komitea ehdotti 18.12.2009, että ensimmäisessä vaiheessa sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuihin tehdään sellaiset osittaiset muutokset, joilla korjataan maksujärjestelmän ilmeisimmät puutteet. Avohuollon palveluista komitea ehdotti palveluasumisen maksujen yhtenäistämistä. Maksu olisi tulosidonnainen ja siihen sisältyisi myös tukipalvelut lukuun ottamatta ateriapalveluita, kuljetuspalveluita sekä turvapuhelinta ja siihen liittyviä palveluita. Maksu määräytyisi käytetyn ajan perusteella. Maksu ei sisältäisi vuokraa, jonka henkilö maksaa erikseen vuokranantajalle. Muutoksen yksityiskohtainen valmistelu olisi komitean mukaan tarkoituksenmukaista toteuttaa sosiaali- ja terveysministeriön asettamassa ikähoivatyöryhmässä. Lisäksi SATA-komitea ehdotti, että sosiaali- ja terveydenhuollon maksujärjestelmää yhtenäistetään kokoamalla sosiaali- ja terveydenhuollon maksuja koskevat säännökset samaan lakiin tarkoituksena lisätä maksujärjestelmän läpinäkyvyyttä.

Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelman mukaan asiakasmaksujärjestelmän kehittämistä jatketaan, jotta sosiaali- ja terveydenhuollon maksut eivät muodostuisi palvelujen käytön esteeksi. Maksukattoja yhdistetään ja uudistetaan. Tavoitteena on luoda terveydenhuollon yhtenäinen maksukattojärjestelmä yhdistämällä kunnallisen terveydenhuollon maksukatto ja lakisääteisen sairausvakuutuksen lääkekustannusten enimmäisvuosiomavastuuosuus. Yhtenäisen maksukaton käyttöönotto edellyttää toimeenpanoon soveltuvaa sähköistä tietojärjestelmää. Sosiaali- ja terveydenhuollon maksusäännökset kootaan samaan lakiin maksujärjestelmän läpinäkyvyyden parantamiseksi.

Sosiaali- ja terveysministeriö asetti 15.9.2009 työryhmän valmistelemaan ehdotukset ikäihmisten ympärivuorokautisen hoiva- ja hoitopalvelujen rakenteiden ja sisällön kehittämisestä sekä ikäihmisten asumispalvelujen asiakasmaksujen määräytymistä koskevista linjauksista. Hallituksen ohjelman mukaisesti palveluasumisen maksuja uudistetaan työryhmän tammiukuussa 2011 julkistamien ehdotusten pohjalta siten, että kunnan järjestämisvastuulla oleviin asumispalveluihin säädetään valtakunnallisesti yhdenmukaiset asiakasmaksujen määräytymisperusteet. Lisäksi yhtenäistetään tehostetun palveluasumisen maksut ja säädetään tehostetun palveluasumisen vähimmäiskäyttövara.

Sosiaali- ja terveysministeriö käynnisti syksyllä 2012 kunnan järjestämisvastuulla olevan palveluasumisen asiakasmaksuja koskevan säädösvalmistelun. Säädösvalmistelua tukevan työryhmän toimikausi on vuoden 2013 loppuun.

Työttömyysturvalaki

HE 115/2002 vp

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

2. Eduskunta edellytti, että hallitus selvittää edellytykset laajentaa työttömyysturvan lisäpäiviin ja korotettuun ansio-osaan oikeutettujen piiriä siten, että yrittäjät, peruspäivärahan ja työmarkkinatuen saajat tulisivat niihin oikeutetuiksi.

3. Eduskunta edellyttää, että hallitus selvittää edellytykset poistaa työmarkkinatuen saajan puolison tuloihin ulottuva tarveharkinta.

Yrittäjät 2009 -työryhmä selvitti yrittäjien sosiaaliturvan kehitystarpeet ja puutteet. Työryhmä ei 3.11.2009 jättämässään muistiossa ehdottanut yrittäjille oikeutta työttömyysturvan lisäpäiviin.

Palkansaajille maksettava lisäpäivät liittyvät olennaisesti käynnissä olevaan työhön, jossa pyritään etsimään keinoja työurien pidentämiseksi. Ennen palkansaajien lisäpäiväoikeutta-koskevaa ratkaisua ei ole perusteltua muuttaa yrittäjien lisäpäiväoikeutta koskevia säännöksiä.

Työttömyysturvalakia ja julkisesta työvoimapalvelusta annettua lakia muutettiin 1.7.2005 alkaen siten, että peruspäivärahaan ja perustukeen maksetaan korotusosaa, joka vastaa ansiopäivärahan korotettua ansio-osaa. Vuoden 2010 alusta voimaan tulleilla työttömyysturvalain muutoksilla kannustetaan työllistymistä edistäviin palveluihin osallistumiseen maksamalla näiden palveluiden ajalta peruspäivärahaan ja työmarkkinatukeen korotusosaa ja ansiopäivärahaan korotettua ansio-osaa enintään 200 päivältä. Uutena etuutena myös yrittäjille voidaan maksaa korotettua ansio-osaa työllistymistä edistävien palveluiden ajalta

Eduskunta edellytti, että hallitus selvittää mahdollisuudet luopua työmarkkinatuen tarveharkinnasta puolison tulojen osalta. Tarveharkinnassa vaikuttavien puolison tulojen tuloajaa nostettiin 236 eurosta 536 euroon kuukaudessa 1.1.2004 voimaan tulleella lainmuutoksella. Tarveharkinnan poistamista on selvitetty useampienkin budjettineuvotte-lujen yhteydessä, mutta kustannussyistä siihen ei ole voitu mennä. Hallituksen 14.6.2007 asettama sosiaaliturvan uudistamiskomitea on 18.12.2009 antamassaan loppumietinnössä ehdottanut, että työmarkkinatuen tarveharkinnasta luovutaan.

Työmarkkinatuen tarveharkinnan rajoja korotettiin 15.12.2010 alkaen. Korotuksen jäl-keen puolison tulot otetaan tarveharkinnassa huomioon 660 euroa ylittävältä osalta. Näin saadusta tulosta työmarkkinatuesta vähennetään 50 prosenttia siitä tulojen osasta, joka ylittää 1 044 euroa (aiemmin 848 €) kuukaudessa. Lisäksi perheellisellä tuloajaa korotetaan 130 eurolla (aiemmin 106 €) jokaista huollettavaa alle 18-vuotiasta lasta kohti. Korotuksen jälkeen työmarkkinatuen saajan puoliso voi ansaita 1704 euroa kuukaudessa (aiemmin 1 384 €) ilman, että hänen tuloensa vaikuttavat työmarkkinatuen määrään. Työmarkkina-

tuen maksaminen päättyy, jos puolison tulot ylittävät 3 022 euroa kuukaudessa. Jos perheessä on huollettavia lapsia, tuloajat ovat vastaavasti korkeammat.

Jyrki Kataisen hallituksen ohjelman mukaan selvitetään mahdollisuudet luopua puolison tulojen perusteella tehtävästä tarveharkinnasta työmarkkinatuessa.

Työmarkkinatuen saajan puolison tuloihin ulottuvasta tarveharkinnasta luovuttiin vuoden 2013 alusta lukien.

Työurasopimuksessa sovittiin palkansaajan lisäpäiväoikeuden ikärajan nostamisesta yhdellä vuodella vuonna 1957 ja sitä myöhemmin syntyneiden osalta. Pitkän aikavälin tavoitteena on luopua kokonaan lisäpäiväoikeudesta.

Asia ei anna enää aihetta toimenpiteisiin.

Työeläkeuudistus

HE 242/2002 vp — EV 298/2002 vp

Sosiaali- ja terveystieteiden valiokunta

1. Eduskunta edellytti 18.2.2003, että työeläkeuudistuksen jatkovaiheessa selvitetään mahdollisuudet saattaa työttömyysturvan peruspäivärahaa saavat ansioeläkkeeseen oikeuttavan karttuman piiriin.

2. Eduskunta edellytti, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin kansaneläkkeen tason jälkeensääntelyä korjaamiseksi.

3. Eduskunta edellytti, että työeläkeuudistuksen jatkovaiheessa hallitus uudelleen arvioi kansaneläkejärjestelmän uudistamistarpeet, erityisesti vanhuuseläkeikää ja varhennusvähennystä koskevilta osilta, jotta pientä työ- tai yrittäjäeläkettä saavilla olisi yhdenvertainen mahdollisuus jäädä eläkkeelle joustavasti 63 vuoden iästä alkaen nyt hyväksyttävien eläkelakien mukaisesti.

4. Eduskunta edellytti, että työeläkeuudistuksen jatkovaiheessa selvitetään, miten valtion varoista suoritettavaa eläkkeen korvaamista lapsen hoidon ajalta voitaisiin laajentaa oikeudenmukaisella tavalla ottaen erityisesti huomioon lisääntyvät mahdollisuudet työn ja lastenhoidon erilaiseen yhdistämiseen ja epätyypillisten työsuhteiden lisääntyminen. Eduskunta edellytti, että muutosesitykset tehdään vielä ennen nyt hyväksyttävien lakien voimaantuloa.

5. Eduskunta edellyttää, että työeläkeuudistuksen jatkovaiheessa selvitetään mahdollisuudet laajentaa valtion varoista suoritettavaa eläkkeen korvaamista varusmies- tai siviilipalveluun osallistuvilla sekä niillä, jotka ovat keskeyttäneet opintonsa sairauden johdosta.

Yllä olevat lausumat liittyvät vuoden 2005 alusta voimaan tulleeseen työeläkeuudistukseen.

Hallitukset ovat kehittäneet työeläkejärjestelmää koko sen olemassaolon ajan kolmikantaisesti yhteistyössä keskeisten työmarkkinaosapuolten kanssa. Pääministeri Jyrki Kataisen hallitusohjelmassa todetaan, että hallitus valmistelee työlainsäädäntöön, työelämän kehittämiseen ja työelämän sosiaalivakuutukseen liittyvät linjaukset ja lainsäädäntömuutokset yhteistyössä työelämän osapuolten kanssa. Hallitusohjelman mukaan halli-

tus toimii aktiivisesti työelämäasioiden kehittämässä. Hallituksen tavoitteena on muun muassa nostaa keskimääräistä eläkkeelle siirtymiskäyä, lisätä muutoksiin liittyvää turvallisuutta, vahvistaa tasa-arvoa sekä parantaa perheen ja työn yhteensovittamista. Hallitusohjelmassa todetaan myös, että on löydettävä yhteisymmärrys pitkäjänteisestä ratkaisusta työurien pidentämiseksi, työeläkejärjestelmän rahoituksen turvaamiseksi ja riittävän eläketurvan varmistamiseksi ja että työmarkkinajärjestöt ovat sitoutuneet neuvottelemaan ja toteuttamaan tarpeelliset toimet asetetun tavoitteen saavuttamiseksi.

Työeläkelainsäädännön muutostarpeista neuvottelevat työmarkkinaosapuolet eivät ole tähän mennessä katsoet tarpeelliseksi työeläkelainsäädännön muuttamista lausuman 1 kohdassa tarkoitettulla tavalla. Työmarkkinajärjestöt ovat kuitenkin maaliskuussa 2012 tekemässään työurasopimuksessa sopineet vuoden 2005 eläkeuudistuksen vaikutusten ja lisätoimien tarpeellisuuden selvittämisestä valtiovarainministeriön ylijohtaja Jukka Pekkarisen johdolla vuoden 2013 loppuun mennessä. Tämän selvitystyön pohjalta työmarkkinaosapuolet neuvottelevat työeläkejärjestelmän uudistuksen, jossa neuvottelujen kohteena ovat ikäraajat, varhaiseläkejärjestelmät, työkyvyttömyyseläkkeen tuleva aika, perhe-eläke, palkansaajamaksun vähentäminen eläkepalkasta, eläkkeen karttumat ja karttumisen alkaminen, indeksit ja eläke-edut turvaava maksukehitys. Tässä yhteydessä on mahdollista käsitellä myös lausuman 1 kohdassa tarkoitettua asiaa. Uudistuksen on sovittu tulevan voimaan viimeistään vuoden 2017 alusta.

Kansaneläkkeisiin on tehty tasokorotus vuonna 2005, 2006 ja 2008. Lisäksi vuoden 2008 alusta kansaneläkkeessä luovuttiin kuntien kalleusluokituksesta ja kansaneläkkeen alentamisesta laitoshoidon vuoksi

Kansaneläkkeeseen tehtyjen tasokorotusten lisäksi 1.3.2011 otettiin käyttöön takuueläke, jolla on tarkoitus turvata pienimpien eläketulojen taso kohtuullisena. Takuueläke toteutetaan maksamalla eläkkeensaajan eläkkeeseen lisä, jos hänen kokonaisaläkkeensä jää alle tavoitellun tulorajan. Takuueläkkeen käyttöön ottaminen korotti vähimmäiseläkkeen 687 euroon kuukaudessa vuonna 2011. Kansaneläkkeisiin tehdyt tasokorotukset ovat vuosittain toteutettujen indeksikorotusten tapaan kasvattaneet myös verotuksessa tehtävien eläketulovähennysten määrää. Myöskään takuueläke ei ylitä verotuksessa tehtävien eläketulovähennysten rajamäärää.

Vuodelle 2013 kansaneläkkeisiin ja takuueläkkeeseen on tehty ylimääräinen 0,7 prosentin indeksikorotus arvonlisäveron nousun vaikutusten tasaamiseksi elinkustannuksissa. Tämän ylimääräisen indeksikorotuksen ja vuotuisen indeksikorotuksen perusteella vuoden 2013 alusta kansaneläkkeisiin ja takuueläkkeisiin tuli noin 3,5 prosentin korotus, kun maksussa olevia työeläkkeitä korotettiin noin 2,8 prosentilla. Vuonna 2013 täysimääräinen takuueläke on 738,82 euroa kuukaudessa.

Kataisen hallitusohjelmassa todetaan, että valtiovallan ja työmarkkinajärjestöjen kesken on 11.3.2009 saavutettu yksimielisyys 25 vuotta täyttäneen eläkkeellesiirtymisiän odotteen nostamisesta vähintään 62,4 vuoteen 2025 mennessä. Tähän tavoitteeseen pääsemiseksi työeläke- ja kansaneläkelainsäädäntöä on muutettu viimeksi vuoden 2013 alusta voimaan tulleilla lainmuutoksilla muun muassa siten, että vuonna 1952 ja sen jälkeen syntyneiltä poistuu varhennettu vanhuuseläke työeläkejärjestelmässä ja kansaneläkejärjestelmässä heillä on mahdollisuus jäädä varhennetulle vanhuuseläke aikaisintaan 63 vuoden iässä,

joka vastaa työeläkelakien mukaista vanhuuseläkkeen alaikärajaa. Tähän mennessä tehdyt toimenpiteet työurien pidentämiseksi eivät kuitenkaan näyttäisi olevan riittäviä vuonna 2009 sovitun tavoitteen saavuttamiseksi. Tämän vuoksi hallitus ja työmarkkinaosapuolet jatkavat lisätoimien tarpeellisuuden selvittämistä. Sen jälkeen, kun näiden lisätoimien tarpeellisuudesta on päästy yhteisymmärrykseen, on mahdollista arvioida, minkälaisia heijastusvaikutuksia sovitulla lisätoimilla on esimerkiksi kansaneläkkeen vanhuuseläkeikään ja varhennusvähennykseen. Nämä heijastusvaikutukset kansaneläkkeeseen voidaan ottaa huomioon, kun työurasopimuksessa viimeistään vuoden 2017 alusta voimaan tulevaksi sovittua eläkeuudistusta valmistellaan.

Perhevapaauudistus tuli voimaan vuoden 2007 alusta. Perhevapaan ajalta lapsen vanhemmalle karttuu oman ansiotulon mukaista työeläkettä. Lisäksi vuoden 2010 alusta parannettiin työeläkkeen tulevan ajan eläkkeen perusteena olevaa ansiotasoa sellaisen vakuutetun osalta, joka hoitaa alle kolmivuotiaasta lastaan kotihoidontuella. Kataisen hallitus on osallistunut työmarkkinajärjestöjen 13.10.2011 solmiman raamisopimuksen toteuttamiseen muun muassa siten, että se antoi eduskunnalle hallituksen esityksen, jonka mukaisesti perhevapaapäivien yhteismäärä lisääntyy kahdellatoista arkipäivällä vuoden 2013 alusta. Näiltä lisäpäiviltä karttuu myös oman ansiotulon mukaista lisäeläkettä.

Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö selvitti vuonna 2008 mahdollisuutta saattaa asevelvollisuus- ja siviilipalvelusaika ansioperusteisen työeläketurvan piiriin. Selvityksen mukaan yksityisten alojen työnantajat ja työntekijät eivät olleet halukkaita kustantamaan varusmiesten ja siviilipalvelusta suorittavien työeläketurvaa. Toisaalta ilmeni myös, että jos asevelvollisuus- ja siviilipalvelusaikainen työeläketurva toteutettaisiin, tältä ajalta karttuisi eläketurvaa vain muutama euro. Korotettu eläkekarttuma, joka perustuu 63 vuoden iän täyttymisen jälkeen tapahtuvaan työskentelyyn, antaa mahdollisuuden parantaa varusmiesaikana karttumatta jäänyttä työeläketurvaa. Sotilastapaturmalain mukainen järjestelmä puolestaan turvaa varusmiespalveluksen aikana työkyvyttömäksi tulleen toimeentulon.

Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön tarkoituksena on kuitenkin viimeistään vuoden 2017 alusta voimaan tulevaksi sovitun eläkeuudistuksen valmistelun yhteydessä selvittää, voitaisiinko asepalvelus- ja siviilipalvelusaika rinnastaa lapsenhoito- ja opiskeluaikaan, josta karttuu etuutta valtion varoista suoritettavasta eläkkeen korvaamisesta alle kolmivuotiaan lapsen hoidon ja opiskelun ajalta annetun lain perusteella.

Lausuman 2 kohta ei anna aihetta enempiin toimenpiteisiin.

Lääkehoidon kustannusten rajanvedon selkeyttäminen kunnallisen terveydenhuollon ja sairausvakuutuksen välillä

HE 50/2004, 164/2004 vp — EV 160/2004 vp

Sosiaali- ja terveystieteiden valiokunta

Eduskunta edellytti 24.11.2004, että hallitus selvittää, miten kunnallisen terveydenhuollon ja sairausvakuutuksen välistä rajanvetoa lääkehoidon kustannusten osalta voidaan edelleen selkeyttää, jotta perusteeton kustannusten siirto järjestelmien välillä estyisi.

Sosiaali- ja terveysministeriö asetti 2.3.2006 selvitysmiehen kartoittamaan lääkkeiden kustannusvastuuseen liittyvää rajanvetoa. Toimeksiantonsa mukaisesti selvitysmiehen tuli kartoittaa tämänhetkiset lääkkeiden kustannusvastuun ongelmat ja selvittää muutostarpeet sekä tehdä ehdotukset, joilla selvennetään kustannusvastuuta koskevaa ohjeistusta tai täsmennetään lainsäädäntöä siten, että perusteeton kustannusvastuun siirtäminen järjestelmien välillä estetään lausumassa edellytetyllä tavalla. Selvitys valmistui vuoden 2006 lopussa.

Eduskunta on joulukuussa 2010 hyväksynyt ehdotuksen uudeksi terveydenhuoltolaiksi. Lain 68 § mukaan laitoshoidon aikana potilaalle annettavat lääkkeet kuuluvat hoitoa antavan yksikön vastuulle. Terveyskeskuksen, sairaalan tai muun toimintayksikön avovastaanotolla annettavat lääkkeet kuuluvat toimintayksikön vastuulle silloin, kun lääkkeen antaa lääkäri tai hammaslääkäri taikka lääkärin tai hammaslääkärin valvonnassa muu terveydenhuollon ammattihenkilö. Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä siitä, milloin lääkkeen antaminen tapahtuu lääkärin tai hammaslääkärin valvonnassa.

Sosiaali- ja terveysministeriön asettamana toiminut lääkekorvausjärjestelmän kehittämistyöryhmä tarkasteli vuoden 2012 aikana työssään toimeksiantonsa mukaisesti tulisiko potilaan tarkoituksenmukaisen lääkehoidon toteuttamiseksi kunnallisen terveydenhuollon ja sairausvakuutuksen rahoitusvastuuta täsmentää erikseen määräytyissä tilanteissa, joissa vaihtoehtoina ovat kunnallisessa terveydenhuollossa annettava lääkitys tai sairausvakuutuksesta korvattava avohoidon lääkitys. Työryhmän näkemyksen mukaan erityisesti harvinaislääkkeiden kustannusvastuuta ja korvaamista olisi perusteltua selvittää tarkemmin. Työryhmä piti tärkeänä myös julkista terveydenhuoltoa ja sairausvakuutuksen lääkekorvausjärjestelmän kustannusvastuun jakautumista koskevan ohjeistuksen selkeyttämistä edelleen, jotta käytännöt olisivat yhdenmukaisia eri alueilla ja terveydenhuollon eri yksiköissä ja noudattaisivat sairausvakuutuslain ja terveydenhuoltolain sekä muiden asiaa käsittelevien lakien tarkoitusta.

Tasa-arvolainsäädäntö, työelämä ja vanhemmuus

HE 195/2004 vp — EV 24/2005 vp

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

2. Eduskunta edellytti 5.4.2005, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin vanhemmuudesta työnantajalle aiheutuvien kustannusten jakamiseksi yhteisvastuullisesti kaikkien työnantajien kesken.

4. Eduskunta edellytti, että hallitus huolehtii tasa-arvolainsäädännön toteuttamisen ja valvonnan edellyttämistä voimavaroista sekä turvaa tasa-arvotyötä tekevien kansalaisjärjestöjen mahdollisuudet tehdä pitkäjänteistä työtä tasa-arvon edistämiseksi.

2. Perhevapaista aiheutuvien kustannusten korvauksen kehittämistä on selvitetty selvityshenkilön toimesta keväällä 2005 (STM, Työryhmämuistioita 2005:16). Selvityshenkilön ehdotusten jatkoselvittämistä varten asetetun kolmikantaisen työryhmän työskentelyn jälkeen hallitus on antanut eduskunnalle esityksen vanhempainpäivärahoja ja työn-

antajakustannusten korvaamista koskevan lainsäädännön muuttamiseksi (HE 112/2006). Eduskunnan hyväksymät lainmuutokset ovat tulleet voimaan vuoden 2007 alusta. Tämän perhevapaauudistuksen tavoitteena oli parantaa naisten työmarkkina-asemaa tasaamalla työnantajille perhevapaista aiheutuvia kustannuksia sekä kannustaa isiä käyttämään enemmän vanhempainvapaata.

Vaikka työnantajille perhevapaista koituvien kustannusten kompensointia on viime vuosina lisätty, jää työnantajille vielä jonkin verran suoria kustannuksia. Nämä kustannukset koskevat työnantajia, joiden alalla on sovittu työehtosopimuksessa palkallisesta äitiysvapaasta. Myös tilapäisestä hoitovapaasta aiheutuu työnantajille suoria kustannuksia. Niiden lisäksi työnantajilla on myös epäsuoria kustannuksia, jotka liittyvät esimerkiksi sijaisen rekrytoimiseen ja koulutukseen. Tällaisen kustannusten on katsottu rasittavan erityisesti naisvaltaisia aloja.

Vanhemmudesta työnantajalle aiheutuvia kustannuksia on viimeksi tarkastellut sosiaali- ja terveysministeriön asettama vanhempainvapaatyöryhmä (Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2011:12). Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelman työelämän kehittämistä ja työurien pidentämistä koskevan osan mukaan ansioperusteisen perhevapaajärjestelmän kehittämiseen liittyvät asiat valmistellaan kolmikantayhteistyössä työelämän osapuolten kanssa. Tämän mukaisesti hallitus on antanut syksyllä 2012 eduskunnalle esityksen isyysvapaan uudistamisesta vuoden 2013 alusta (HE 111/2012). Uudistuksen tavoitteena on lisätä isille merkittäviä vapaita, tehdä joustavammaksi isien perhevapaiden käyttöä ja mahdollistaa lapsen hoitaminen kotona vanhempainpäivärahan turvin nykyistä pitempään.

Tavoitteena on lisäksi jatkaa työnantajille perhevapaista aiheutuvien kustannusten korvaamista korottamalla työnantajan lakisääteisestä sairausvakuutuksesta saamia korvauksia. Lisäksi arvioidaan perhevapaajärjestelmän päivärahaetuuksien tasot erityisesti isien perhevapaiden käytön kannustavuuden näkökulmasta. Jatkotyössä arvioidaan ansioperusteisen perhevapaajärjestelmän rahoituksen kehittämisvaihtoehdot ja kustannusten jako. Lainsäädäntömuutokset toteutetaan, kun rahoituksesta on sovittu.

4. Valtion talousarvion opetusministeriön pääluokan momentin 29.30.53 (valtionavustus järjestöille) määrärahoilla tuetaan muun muassa eräitä tasa-arvotyötä tekeviä naisjärjestöjä. Ko. sukupuolten välistä tasa-arvoa ja yhteiskunnallista vaikuttamista edistävien valtakunnallisten naisjärjestöjen valtionavustukset lakisääteistettiin 1.1.2008 voimaan tulleella lailla (663/2007). Laki koski aluksi Naisjärjestöjen Keskusliitto – Kvinnoorganisationerna Centralförbundet ry sekä Naisjärjestöt yhteistyössä – Kvinnoorganisationer i Samarbete NYTKIS ry:n valtionavustuksia.

Lainmuutos (113/2010) 1.1.2011 alkaen lisäsi valtionavustusta saaviin tasa-arvotyötä tekeviin naisjärjestöihin Monika-naiset liitto ry:n. Järjestöjen lukumäärän kasvun myötä näille järjestöille myönnettävää valtionavustusta kasvatettiin 50 000 eurolla (yhteensä 350 000 euroon) vuodelle 2011. Erityisen raskaiksi näiden kustannusten samoin kuin sijaisista aiheutuvien järjestelyjen on katsottu muodostuvan pienille työnantajille. Eräiden naisjärjestöjen valtionavustuksista annetun lain mukaisiin avustuksiin myönnettiin 360 000 euroa vuonna 2012 ja vuodelle 2013 353 000 euroa.

Työttömyysturvajärjestelmän ja uuden työeläkejärjestelmän yhteensovittaminen

HE 223/2004 vp — EV 223/2004 vp

Sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunta

Eduskunta edellytti 10.12.2004 hallituksen selvittävän, millä tavoin työeläkejärjestelmän ja työllisyysturvan yhteensovittamista kehitetään työurien pidentämiseksi ja eläkkeelle jäämisen myöhentämiseksi.

Vuoden 2005 eläke- ja työttömyysturvauudistuksen keskeinen tavoite on työurien pidentäminen ja eläkkeellesiirtymisiään myöhentäminen kahdella, kolmella vuodella. Eläkelainsäädännön muutoksiin ja työssäoloajan pidentämistavoitteisiin liittyen työttömyysturväsäännöksiä muutettiin vuoden 2005 alusta siten, että ne jotka jatkavat työssä 65-vuoden iän jälkeen, voivat saada työnteon tilapäisen keskeytymisen ajalta työttömyysetuutta 68 vuoden ikään asti.

Hallitusohjelman mukaan on löydettävä yhteisymmärrys pitkäjänteisestä ratkaisusta työurien pidentämiseksi, työeläkejärjestelmän rahoituksen turvaamiseksi ja riittävän eläketurvan varmistamiseksi. Lisäksi selvitetään, miten erilaisista lähteistä tuloja saavien henkilöiden sosiaaliturvan yhtenäisyys voitaisiin parhaiten turvata.

Työmarkkinajärjestöt ovat sitoutuneet neuvottelemaan ja toteuttamaan tarpeelliset toimet asetetun tavoitteen saavuttamiseksi. Toimia kohdistetaan työuran alkuosaan, keskelle ja loppupäähän. Työkyvyttömyyden syiden torjuntaan ja ammattitaidon kehittämiseen läpi koko työuran kiinnitetään erityistä huomiota.

Hallitusohjelmaan ja työmarkkinajärjestöjen maaliskuussa 2012 solmimaan työuraspäätöksen perustuen vuoden 2013 alusta on tullut voimaan työeläkelainsäädännön muutos, jonka mukaan vuonna 1958 ja sen jälkeen syntyneillä pitkäaikaistyöttömällä ei ole enää mahdollista päästä työttömyyspäivärahan lisäpäiviltä varhennusvähennyksellä vähentämättömälle vanhuuseläkkeelle 62-vuotiaana. Tähän muutokseen liittyen sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunnassa valmistellaan parhaillaan hallituksen esitystä, jossa työttömyysturvaa ehdotetaan muutettavaksi siten, että vuonna 1957 ja sen jälkeen syntyneiden pitää olla vähintään 61 vuotta täyttäneitä ennen työttömyyspäivärahan enimmäisajan täyttymistä päästäkseen työttömyysturvan lisäpäiville. Tämän lainmuutoksen on tarkoitus tulla voimaan vuoden 2014 alusta.

Asia ei anna aihetta enempiin toimenpiteisiin.

Kansaneläkelaitoksen järjestämä kuntoutus

HE 3/2005 vp — EV 67/2005 vp

Sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunta

1. Eduskunta edellytti 8.6.2005, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin sellaisten yksiselitteisten menettelytapaohjeiden laatimiseksi, joiden perusteella turvataan myös 65 vuotta täyttäneiden vaikeavammaisten lääkinnällisen kuntoutuksen joustava jatkuminen yksilöllisen kuntoutustarpeen mukaisena lakiehdotuksen

54 §:ssä sekä kuntoutuksen asiakasyhteistyöstä annetussa laissa säädettyä yhteistoimintaa noudattaen.

2. Eduskunta edellytti, että hallitus seuraa ja arvioi lakiehdotuksen 12 §:ssä tarkoitettua harkinnanvaraista kuntoutusta koskevien päätösten ja vaikeavammaisten lääkinnällistä kuntoutusta koskevien päätösten asianmukaisuutta ja tasapuolisuutta sekä valmistelee arvioinnin perusteella mahdollisesti tarvittavat sääntömuutokset.

Sosiaali- ja terveysministeriön johdolla on syksyllä 2005 laadittu menettelytapaohjeet, joiden tarkoituksena on varmistaa, että 65 vuotta täyttävän vaikeavammaisen henkilön kuntoutus jatkuu yksilöllisen kuntoutustarpeen mukaisena silloin kun järjestämisvelvollisuus siirtyy Kelalta kunnalliselle terveydenhuollolle. Ohjeiden laatimiseen ovat osallistuneet sosiaali- ja terveysministeriön lisäksi Kansaneläkelaitos ja Suomen Kuntaliitto, ja ohjeet on jaettu Kansaneläkelaitoksen lisäksi kaikkiin sairaanhoitopiireihin ja kunnallisiin terveyskeskuksiin. Menettelytavan toimivuutta voidaan seurata ja varmistaa paikallisessa kuntoutuksen asiakasyhteistyöryhmässä tai alueellisessa asiakasyhteistyötoimikunnassa, joissa muun muassa Kansaneläkelaitos ja kunnallinen sosiaali- ja terveydenhuolto ovat edustettuina. Lausuma ei anna enää tältä osin aihetta toimenpiteisiin.

Sosiaali- ja terveysministeriö on pyytänyt Kansaneläkelaitokselta selvityksiä vaikeavammaisten lääkinnällistä kuntoutusta ja harkinnanvaraista kuntoutusta koskevien päätösten kehityksestä. Kansaneläkelaitos on antanut asiasta sosiaali- ja terveysministeriölle selvityksiä vuodesta 2005 lähtien. Vaikeavammaisten lääkinnällisen kuntoutuksen hakemuksia on hylätty suhteellisesti muita kuntoutusmuotoja vähemmän. Hylkäysten suhteellinen osuus kasvoi kuitenkin vuosien 2005 ja 2010 välillä jonkin verran. Sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnassa muuttuneiden kuntoutuspäätösten määrä on kuitenkin vastaavalla ajanjaksolla Kansaneläkelaitoksen maksamiin muihin etuuksiin verrattuna keskimääräinen tai sitä pienempi. Sen sijaan vuosien 2010–2012 välillä vaikeavammaisten lääkinnällisen kuntoutuksen hylättyjen päätösten suhteellisessa osuudessa ei ole tapahtunut muutoksia.

Harkinnanvaraista kuntoutusta koskevat päätökset eri kuntoutujaryhmille perustuvat Kansaneläkelaitoksen laatimaan kolmivuotissuunnitelmaan Eduskunnan tarkoitukseen varaaman rahamäärän käyttämisestä. Kansaneläkelaitos antaa kolmivuotissuunnitelman perusteella soveltamisohjeet harkinnanvaraisen kuntoutuksen myöntämisestä. Harkinnanvaraisen kuntoutuksen varojenkäyttöä ja kolmivuotissuunnitelman toteutumista on seurattu entistä tarkemmin, kun vuodesta 2005 alkaen Kansaneläkelaitos on toimittanut sosiaali- ja terveysministeriölle vuosittain varojen käyttöä koskevan selvityksen. Selvityksistä voidaan todeta, että kokonaisuutena varoja on käytetty kolmivuotissuunnitelmien painoalueiden mukaisesti. Kansaneläkelaitoksen harkinnanvaraisena kuntoutuksena korvaama kuntoutuspsykoterapia on siirtynyt Kansaneläkelaitoksen järjestämisvelvollisuuden piiriin kuuluvaksi lakisääteiseksi toiminnaksi vuoden 2011 alusta. Kuntoutuspsykoterapiaa koskevien hakemusten hylkäysprosentit ovat keskimäärin viime vuosina olleet harkinnanvaraisen kuntoutuksen toimenpiteiden keskimääräistä hylkäysprosenttia alhaisemmat ja hylkäysten osuudet ovat edelleen vähentyneet toiminnan siirryttyä järjestämisvelvollisuuden piiriin. Harkinnanvaraisen kuntoutuksen päätösten hylkäysten suhteellinen osuus kasvoi

psykoterapian lakisääteistämisen myötä tilastollisesti hiukan. Kasvu johtui pääosin psykoterapiaratkaisujen siirtymisestä oman lakiperusteen alle.

Hallitusohjelman mukaan kuntoutusta on tarkoitus kehittää hallituskauden aikana kokonaisvaltaisesti vuonna 2011.

Vuonna 2012 harkinnanvaraisen kuntoutuksen hylkäysten osuus on kuitenkin palannut lähes vuoden 2010 tasolle.

Asia ei anna aihetta enempään toimenpiteisiin.

Prostituoiduille järjestettävät tukitoimet

HE 221/2005 vp — EV 93/2006 vp

Lakivaliokunta

Eduskunta edellytti 21.6.2006, että prostituoitujen käytettäväksi järjestetään riittävästi sellaisia tukitoimia, joilla edistetään heidän mahdollisuuksiaan irtautua prostituutiosta ja siirtyä työelämän piiriin.

Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö on keskittynyt erityisesti ihmiskaupan uhrien auttamiseen, joista monet ovat prostituoituja.

Prostituutio liittyy paljolti ihmiskaupaan ja tästä johtuu, että sitä käsitellään ihmiskauppasäännösten yhteydessä. Suomessa herättiin vasta kaksituhatta luvun alkupuolella ihmiskauppaongelman olemassa oloon.

Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä toteutettiin 1.1.2007 lukien maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta annetun lain muutoksella (1269/2006). Maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta annetun lain (493/1999) kokonaisuudistuksessa ihmiskaupaa koskevat säännökset siirrettiin muuttumattomina uuteen lakiin, Laki kotoutumisen edistämisestä (1386/2010, joka tuli voimaan 1.9.2011. Lainsäädännön mukaan palveluihin ja tukitoimiin sisältyy uhreille annettavaa oikeudellista ja muuta neuvontaa, kriisiapua, sosiaali- ja terveyspalveluja, tulkkipalveluja sekä muita tukipalveluja, tilapäisen majoituksen tai pysyvemmän asumisen järjestäminen, toimeentulotuki ja muu tarpeellinen huolenpito sekä turvallisen koti- ja lähtömaahan paluun tukeminen. Palvelujen tarve ja toteutus arvioidaan yksilöllisesti. Järjestelmää koordinoivat valtion vastaanottokeskukset. Sosiaali- ja terveyspalveluilla tarkoitetaan niitä palveluja, joita ihmiskaupan uhri tarvitsee yksilöllisen tilanteensa perusteella kuten terveydenhoitajan, lääkärin tai sosiaalityöntekijän vastaanottoa, lastensuojelua, turvakotipalveluja, kuntoutusta ja henkistä tukea. Edellä mainitut säädökset koskevat pääasiassa henkilöitä, joilla ei ole kotikuntaa Suomessa. Henkilöt, joilla on kotikunta Suomessa, saavat vastaavia palveluja ja tukitoimia yleisten säädösten mukaisesti. Kunnalle voidaan korvata ihmiskaupan uhrille annetuista uhriasiemasta johtuvista erityisistä palveluista ja tukitoimista aiheutuvia kustannuksia.

Samanaikaisesti maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta annetun lain kokonaisuudistuksen kanssa toimi sisäasiainministeriön 1.9.2008 asettama ihmiskaupan vastaisen tarkennetun toimintasuunnitelman toimeenpanon seurantaa ja koordinoinnin tukemista varten asetettu ohjausryhmä, jonka määräaika päättyi piden-

nyksen jälkeen 31.3.2011. Ohjausryhmän tuli laatia toimikautensa päättymiseen mennessä arviointinsa perusteella toimenpidesuosituksia ihmiskaupan vastaisen lainsäädännön ja toimenpiteiden kehittämiseksi edelleen.

Valmistelu on edennyt niin, että oikeusministeriö on julkaissut mietinnön hallituksen esityksen muodossa (63/2012), jossa se tarkastelee ihmiskaupparikosten ja paritusrikosten ja toisaalta ihmiskaupparikosten ja kiskonnantapaisen työsyönnön säädösten selkeyttämistä. Tätä koskevat muutokset tehtäisiin ihmiskauppaa ja paritusta koskeviin rangaitussääntöihin. Sisäasiainministeriö on puolestaan asettanut työryhmän ihmiskauppalaain valmisteluun (SM008:00/2012), lähinnä ihmiskaupan auttamisjärjestelmää koskevan lainsäädännön muutostarpeiden tarkastelua varten.

Ihmiskaupan piiriin kuuluvan prostituution uhrin auttaminen on järjestettävissä auttamisjärjestelmän kautta tarjolla olevien tukitoimien kautta, jos ihminen on siihen halukas. Rikollisliigojen prostituutio, joka ei ole ihmiskauppaa hoidetaan normaalisti sosiaali- ja terveyspalveluiden piirissä, jos uhri on Suomen tai Eu maiden kansalainen tai hänellä on jonkin maan Eu sairausvakuutustunnus. Muussa tapauksessa hänet on ohjattava järjestöjen tarjoaman avun piiriin. Sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön koulutustarve prostituution ja väkivallan tunnistamiseksi on tunnistettu ja sitä viedään osaltaan eteenpäin mm. naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisen ohjelman yhteydessä.

Asia ei anna enää aihetta toimenpiteisiin.

Koulu- ja opiskeluterveydenhuollon toteutuminen

HE 234/2006 vp — EV 279/2006 vp

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Eduskunta edellytti 2.2.2007, että hallitus seuraa koulu- ja opiskeluterveydenhuollon toteutumista uudistuksessa tarkoitetulla tavalla erityisesti ammatillisessa koulutuksessa olevien osalta ja arvioi mahdollisesti tarvittavat lainsäädäntömuutokset.

Terveyden ja hyvinvoinninlaitoksessa (THL) on kehitetty Terveyden edistämisen vertailutietojärjestelmää (TedBM-hanke) säännöllisen seurantatiedon saamiseksi terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi mm. peruskouluissa, lukioissa ja ammatillisissa oppilaitoksissa sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuollon toteutumisesta. Kouluterveydenhuollon laatusuosituksen toimeenpanosta valmistui selvitys vuonna 2007 (Stakes, Työpapereita 32/2007). Tietoja koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta kerätään osana joka toinen vuosi toteutettavaa perusterveydenhuollon terveydenedistämiskyselyä. Yhteistyössä opetushallituksen kanssa on tehty kyselyt peruskouluissa (Opetushallitus ja Stakes 2007), ammatillisissa oppilaitoksissa (Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen ammatillisissa oppilaitoksissa -peruseräraportti kyselystä vuonna 2008, Opetushallitus ja Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2009) ja lukioissa (Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen lukioissa -peruseräraportti lukiokyselystä vuonna 2008, Opetushallitus ja Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2009). Vuonna 2011 on kerätty tietoa peruskouluista ja vuonna 2012 kerätään luki-

oista ja ammatillisista oppilaitoksista koulujen johdolta. Tavoitteena on kehittää kullekin osajärjestelmälle helposti seurattavia tunnuslukuja.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen vuodesta 1995 toteuttama Kouluterveyskysely laajennettiin koskemaan vuonna 2008 myös ammatillisten oppilaitosten 1. ja 2. vuoden opiskelijoita. Kysely sisältää kysymykset opiskelusta, koulukiusaamisesta, terveydestä, mielialasta, seksuaaliterveydestä, tupakoinnista, muista päihteistä, muista terveystottumuksista, koulutapaturmista, rikkeistä ja rikoksista, mediasta ja pelistä sekä kodista ja ystävistä. Vuodesta 2013 kouluterveyskysely toteutetaan koko maassa kerralla joka toinen vuosi.

Osana terveyserojen kaventamishjelmaa on THL:ssa ollut 2000-luvun lopulla tavoitteena kehittää terveyden ja hyvinvoinnin edistämistä toisen asteen ammatillisissa oppilaitoksissa. Toisen asteen ammatillisten oppilaitosten opiskeluterveydenhuollon järjestämiseksi on OPTE-hankkeessa tehty selvitys terveystarkastusten toteutumisesta ja terveystarkastuskäytännöistä opiskeluterveydenhuollossa (toisen asteen oppilaitokset ja ammattikorkeakoulut).

Ammattikorkeakouluopiskelijoiden ns. YTHS-mallin kokeilu alkoi syksyllä 2011 Lappeenrannassa ja Seinäjoella. Kokeilu on kolmevuotinen ja loppuu keväällä 2014. Kokeilun toteuttaa Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiö (YTHS). Kokeilupaiikkakunnista toisella (Lappeenranta) on YTHS:n toimipiste ja toisella ei (Seinäjoki). Kokeilu perustuu opiskelijoiden vapaaehtoiseen terveydenhoitomaksun maksamiseen. Kokeilun seuranta ja arviointia varten on perustettu STM:öön ohjaus- ja seurantar ryhmä, jossa ovat edustettuina sekä SAMOKin että SYLin edustajat. Kokeilun perusteella tehdään lopulliset jatkotoimenpide-ehdotukset.

STM:ssä on valmistumassa opiskeluterveydenhuollon selvitys vuoden 2012 alussa. Selvitys kattaa kaikkien opiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon lukiosta ammattikorkeakouluun.

Valtioneuvosto antoi keväällä 2011 uuden terveydenhuoltolain voimaantullessa uudelleen asetuksen neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta (338/2011, aik. 380/2009). Asetuksella on taattu riittävät yhtenäiset ja alueellisesti tasa-arvoiset palvelut, vahvistettu terveyden edistämistä sekä tehostettu varhaista tukea ja syrjäytymisen ehkäisyä. Parantamalla ehkäisevien terveyspalvelujen suunnitelmallisuutta, yhtenäistä tasoa ja yksilöiden ja väestön tarpeet huomioon ottavaa toteutusta maan eri osissa on pyritty vähentämään väestön sosioekonomisia terveyseroja sekä alueellista ja terveyskeskusten välistä eriarvoista palvelu-tarjontaa. Asetuksen lähtökohtana on terveyskäsitys, johon sisältyy aina myös mielenterveys.

Asetuksen mukaisten palvelujen järjestämiseksi on vuosien 2010 ja 2011 kuntien peruspalvelujen valtionosuuksia korotettu yhteensä 18,5 miljoonaa euroa, jotka jäävät pysyvästi kuntien saamiin valtionosuuksiin. Asetuksen seuranta toteuttaa THL. THL julkaisi asetuksen seurannasta erillisjulkaisun (Raportti 21/2011). Lisäksi THL tekee erilliselivityksen kouluterveydenhuollosta vuonna 2012 ja seuraavana vuonna 2013 opiskeluterveydenhuollosta. Valvontaa suorittavat Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto (Valvira) ja aluehallintovirastot. Valvontaa varten Valvira ja aluehallintovirastot ovat valmistaneet valvontaohjelman vuosille 2012–2014. Valvira teki valvontaohjelman pohjaksi kyselyn keväällä 2011.

Vuonna 2011 voimaan tullut terveydenhuoltolaki (1326/2010) sisältää lasten ja nuorten koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palvelut omina pykälinään. Laki painottaa erityisesti lasten ja nuorten terveyden edistämistä ja varhaisen tuen tehostamista. Terveystarkastuslain mukaan terveysneuvonta ja terveystarkastukset on järjestettävä myös opiskeluterveydenhuollon ulkopuolelle jääville nuorille. Lasten ja nuorten mielenterveyspalvelujen hoidon tarpeen arviointi on aloitettava kolmen viikon kuluessa siitä, kun lähete saapuu erikoissairaanhoidon toimintayksikköön. Hoidon tarpeen arvioinnin perusteella tarpeelliseksi todettu hoito on uuden terveydenhuoltolain mukaan järjestettävä alle 23-vuotiaille hoidon edellyttämä kiireellisyys huomioon ottaen kolmen kuukauden kuluessa siitä, kun hoidon tarve on todettu.

Koulu- ja opiskeluterveydenhuoltoa koskevaa lainsäädäntöä on uudistettu viime vuosina valtioneuvoston asetuksen ja terveydenhuoltolain avulla. Koulu- ja opiskeluterveydenhuollolla on tällä hetkellä ajantasainen ja kattava säädösperusta. Opiskeluterveydenhuoltoon mahdollisesti kohdistuvat lainsäädännön muutostarpeet selviävät lähivuosina.

Sosiaali- ja terveysministeriön asettaman opiskeluterveydenhuollon kehittämistyöryhmän tehtävänä on tehdä erityisesti ehdotuksia ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon kehittämiseksi. Työryhmän toimikausi on 1.8.2012 - 31.12.2013.

Opetus- ja kulttuuriministeriö sekä sosiaali- ja terveysministeriö ovat yhdessä valmisteelleet hallituksen esityksen oppilas- ja opiskelijahuoltolaiksi. Esityksessä esitetään, että toisen asteen opiskelijat saisivat vastaavat opiskeluhuollon kuraattori- ja psykologipalvelut kuin perusasteen oppilaat.

Asia ei anna enää aihetta toimenpiteisiin.

Lastensuojelu

HE 252/2006 vp — EV 309/2006 vp

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

3. Eduskunta edellytti, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin perhehoitoa koskevan lainsäädännön uudistamiseksi.

4. Eduskunta edellytti, että hallitus seuraa lapsen huostaanottoa koskevan päätöksenteon toimivuutta ja että hallitus tarvittaessa ja mahdollisimman ripeästi valmistelee ehdotuksen sellaisen lastensuojelua tehostavan päätöksentekomenettelyn käyttöönotosta, että päätöksen tahdonvastaisesta huostaanotosta tekee moniammatillinen toimielin, joka perustettaisiin esimerkiksi kunta- ja palvelurakenneuudistuksesta annetun lain 6 §:ssä tarkoitettujen kuntayhtymien yhteyteen.

3. Sosiaali- ja terveysministeriö asetti 23.4.2009 työryhmän tekemään esityksiä perhehoitolainsäädännön uudistamisesta sekä ohjaamaan valtakunnallisen perhehoidon toimintaohjelman toteuttamista. Työryhmän väliraportti ”Lainsäädännön muutostarpeet perhehoidossa, Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2010:15” valmistui keväällä 2010. Hallitusohjelman mukaan perhehoitolainsäädäntöä kehitetään edelleen ottaen huomioon myös väestön ikääntymisestä syntyvät tarpeet.

HE 331/2010 vp eduskunnalle laeiksi lastensuojelulain 50 §:n sekä perhehoitajalain ja omaishoidon tuesta annetun lain muuttamisesta esiteltiin valtioneuvostossa tammikuussa 2011. Muutokset tulivat voimaan 1.8.2011 ja 1.1.2012.

Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos julkaisi 2012 tutkimuksen tahdonvastaisten huostaanottojen päätöksentekomenettelystä. Tutkimuksen mukaan hallinto-oikeudet ovat selviytyneet uudesta tehtävästä hyvin. Lain muutos on kuitenkin lisännyt huostaanottoasioita koskevia valituksia korkeimmassa hallinto-oikeudessa ja lain toimivuutta korkeimman hallinto-oikeuden roolin kannalta on tarpeen vielä selvittää.

Sähköisten potilaskertomusten ja sähköisen lääkemääräyksen toteuttaminen

K 4/2006 vp

Tulevaisuusvaliokunta

Käsitellessään Hallituksen toimenpidekertomusta vuodelta 2005 tulevaisuusvaliokunta rajasi lausuntonsa ja huomautuksensa koskemaan tietoyhteiskuntaa ja erityisesti sen sähköisiä palveluja. Valiokunta kiinnitti huomiota vuorovaikutteisen Internetin ja matkaviestimien vähäiseen käyttöön sosiaali- ja terveydenhuollon asioinnissa. Valiokunta esitti,

että hallitus tekee kokonaisarvion julkisten palvelujen digitalisoimisen esteistä, viivytyksistä ja ratkaisuista ja

että hallitus viivyttämättä valmistelee sähköisen terveystietomuksen toimeenpanon edellyttämät lainsäädäntö- ja muut päätökset.

Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköistä käsittelyä (159/2007) sekä sähköistä lääkemääräystä (61/2007) koskevat lait tulivat voimaan vuonna 2007. Näiden lakien siirtymäsäännöksiä on muutettu syksyllä 2010. Potilasasiakirjoja koskeva asetus annettiin kesällä 2009. Sähköistä lääkemääräystä koskeva asetus annettiin kesällä 2008 ja siihen liittyvä maksuasetus syksyllä 2011.

Asiakastietolain 159/2010 muutoksen yhteydessä selvennettiin kansallisten toimijoiden (STM, Kela, Valvira ja VRK, THL) välistä työnjakoa. Lisäksi sosiaali- ja terveydenhuollon sähköisten tiedonhallinnan operatiivista ohjaamista vahvistettiin vuoden 2011 alusta THL:n yhteyteen perustetulla operatiivisen johtamisen yksiköllä. Valtakunnallisten tietojärjestelmäpalvelujen rakentaminen rahoitetaan valtion talousarviosta. Kansaneläkelaitokseen on perustettu syksyllä 2011 annetulla lailla (1255/2011) palvelurahasto KanTa-palvelujen käytön rahoittamiseksi.

Sähköinen resepti on levitysvaiheessa. Liittyneitä terveydenhuollon yksiköitä on yli 100, kaikki apteekit ovat liittyneet. Sähköisiä reseptejä on tehty lähes 5 000. Sähköisen arkiston pilotointi on suoritettu Kuopion sosiaali- ja terveyskeskuksessa, jolloin arkistoitiin noin 100 000 potilasasiakirjaa todellisessa käytössä. Kansalaisen katseluyhteys on tuotannossa ja sitä on käyttänyt yli miljoona kansalaista.

Kansalaisten sähköistä asiointia sosiaali- ja terveydenhuollossa kehitetään osana valtiovarainministeriön SADe-ohjelmaa.

Maksujärjestelmän uudistaminen

HE 37/2008 vp — EV 50/2008 vp

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

2. Eduskunta edellytti, että terveydenhuollon maksukattouudistus valmistellaan pikaisesti.

3. Eduskunta edellytti, että päivähoitomaksujen rakenteelliset ongelmat korjataan päivähoitolain kokonaisuudistuksen yhteydessä ja ne pyritään korjaamaan – esimerkiksi tulorajojen porrastusta lisäämällä – siten, että korkeinta maksua perittäisiin vain palkansaajien keskiansiot ylittäviltä perheiltä ja että maksut nykyistä tarkemmin määräytyisivät hoitoaikojen perusteella.

4. Eduskunta edellytti, että nyt hyväksyttävän maksu-uudistuksen vaikutuksia päivähoitohenkilöstön mitoitukseen, pienten lasten äitien työssäkäyntiin ja erityisesti eri asiakasryhmien palvelujen käyttöön seurataan.

Kaikki terveydenhuollon menot kattavan asiakkaan maksukyvyyn huomioon ottavan maksukaton toteuttamista on selvitetty sosiaali- ja terveysministeriön maksutoimikunnassa. Toimikunta tarkasteli vuonna 2005 valmistuneessa mietinnössään (STM julkaisuja 2005:10) kunnallisen terveydenhuollon ja sairausvakuutuksen korvaaman hoidon maksukattojen yhdistämismahdollisuutta. Toimikunta totesi, että erillisistä maksukatoista aiheutuvan kokonaisrasituksen pienentäminen olisi asiakkaan näkökulmasta perusteltua ja tarpeellista, mutta tarkemmat kannanotot maksukattojen yhdistämisestä jäivät jatko selvittelyyn. Sosiaaliturvan kokonaisuudistusta selvittävän SATA-komitean eräänä tehtävänä oli osana laajempaa sosiaaliturvan kokonaisuudistusta selvittää maksukattojen yhdistämismahdollisuutta. Stakes laati toimeksiantosopimuksen perusteella SATA-komitealle maksukattojen yhdistämismahdollisuuksia koskevan selvityksen. Selvityksen tavoitteena oli arvioida erilaisia vaihtoehtoja maksukattojen yhdistämiseksi sekä sitä, millä muulla vaihtoehtoisella mallilla paljon kunnallisia palveluja ja lääkkeitä käyttävien asemaa voitaisiin parantaa oikeudenmukaisella tavalla. Eri vaihtoehtojen tarkastelun lähtökohtana oli kustannusneutraali lopputulos ja vaihtoehtojen toteuttamisen vaikutuksia on tarkasteltu palveluja käyttävien potilaiden sekä kunnallisen terveydenhuollon ja sairausvakuutuksen kannalta. Stakesin selvityksen perusteella SATA-komitea ehdotti mietinnössään (STM selvityksiä 2009:62), että terveydenhuollon yhtenäinen maksukatto toteutetaan yhdistämällä kunnallinen terveydenhuollon maksukatto ja sairausvakuutuksen lääkekustannusten vuosiomavastuuosuus. Yhdistetyn maksukaton ulkopuolelle jää sairausvakuutuksen matkakustannusten katto. Jatkovalmistelun lähtökohtana tulisi olla kustannusneutraali tasakattomalli (840 €/v.). Palvelusetelin omavastuu otettaisiin yhdistetyssä maksukatossa huomioon enintään vastaavan kunnallisen palvelumaksun suuruusena. Lisäksi jatkovalmistelussa arvioidaan tarve kunnallisen terveydenhuollon ns. välikatoille. Komitea totesi lisäksi, että yhtenäisen maksukaton toteuttaminen ei ole mahdollista ennen kuin Kelan ja kuntien käytössä on yhtenäisen maksukaton toimeenpanoon soveltuva toimiva sähköinen tietojärjestelmä.

Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelman mukaan asiakasmaksujärjestelmän kehittämistä jatketaan, jotta sosiaali- ja terveydenhuollon maksut eivät muodostuisi palvelujen käytön esteeksi. Maksukattoja yhdistetään ja uudistetaan. Tavoitteena on luoda terveydenhuollon yhtenäinen maksukattojärjestelmä yhdistämällä kunnallisen terveydenhuollon maksukatto ja lakisääteisen sairausvakuutuksen lääkekustannusten enimmäisvuosiomavastuuosuus. Yhtenäisen maksukaton käyttöönotto edellyttää toimeenpanoon soveltuvaa sähköistä tietojärjestelmää. Sosiaali- ja terveydenhuollon maksusäännökset kootaan samaan lakiin maksujärjestelmän läpinäkyvyyden parantamiseksi.

Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö asetti 15.9.2009 työryhmän valmistelemaan ehdotukset ikäihmisten ympärivuorokautisen hoiva- ja hoitopalvelujen rakenteiden ja sisällön kehittämisestä sekä ikäihmisten asumispalvelujen asiakasmaksujen määräytymistä koskevista linjauksista. Hallituksen ohjelman mukaisesti palveluasumisen maksuja uudistetaan työryhmän tammikuussa 2011 julkistamien ehdotusten pohjalta siten, että kunnan järjestämisvastuulla oleviin asumispalveluihin säädetään valtakunnallisesti yhdenmukaiset asiakasmaksujen määräytymisperusteet. Lisäksi yhtenäistetään tehostetun palveluasumisen maksut ja säädetään tehostetun palveluasumisen vähimmäiskäyttövara.

Hallitusohjelman mukainen asiakasmaksujärjestelmän kehittämistyö on suunniteltu toteutettavaksi useammassa vaiheessa seuraavasti: Ensimmäisessä vaiheessa valmistellaan kunnan järjestämisvastuulla olevan palveluasumisen maksuja koskevat muutokset. Kunnan järjestämisvastuulla olevaan palveluasumiseen säädetään valtakunnallisesti yhdenmukaiset asiakasmaksujen määräytymisperusteet. Tehostetun palveluasumisen maksut yhtenäistetään ja säädetään asiakkaalle jätettävästä vähimmäiskäyttövarasta. Toisessa vaiheessa toteutetaan terveydenhuollon yhtenäinen maksukatto yhdistämällä kunnallisen terveydenhuollon maksukatto ja lakisääteisen sairausvakuutuksen lääkekustannusten vuosiomavastuuosuus. Yhtenäisen maksukaton käyttöönotto edellyttää toimeenpanoon soveltuvan sähköisen tietojärjestelmän rakentamista. Kolmannessa vaiheessa sosiaali- ja terveydenhuollon maksuja koskevat säännökset kootaan samaan lakiin.

Lailla sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain muuttamiseksi uudistettiin 1.8.2008 lukien lasten päivähoidosta perittävän maksun perusteena olevaa perhekesitettä paremmin todellista perherakennetta vastaavaksi niin, että perheen kokona otetaan huomioon yhteistaloudessa avioliitossa tai avioliiton omaisissa olosuhteissa elävien henkilöiden lisäksi heidän kanssaan samassa taloudessa asuvat molempien alaikäiset lapset. Samalla myös lasten siirtyminen osa-aikahoidosta kokopäivähoitoon tehtiin joustavamaksi. Päivähoitomaksujen rakenteellisten ongelmien kartoitusta tullaan jatkamaan päivähoitolain kokonaisuudistuksen yhteydessä.

SATA-komitea teki ehdotuksia myös päivähoitomaksuista. Asiakasmaksu-uudistuksen ensimmäisessä vaiheessa valmistellaan sellaiset osittaiset muutokset, joilla korjataan maksujärjestelmän ilmeisimmät puutteet. Näitä ovat muun muassa pienten lasten osapäivä- ja osa-aikahoidon maksujen perusteen muuttaminen vastaamaan etukäteen sovittua hoitoaikaa.

Lasten päivähoitomaksuihin vuonna 2008 tehdyn uudistuksen vaikutuksia selvitetään Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen vuonna 2012 ilmestyvässä loppuraportissa. Raportissa maksu-uudistuksen vaikutuksia tarkastellaan perheiden, kuntien ja valtion näkökulmasta. Kunnallisen päivähoidon asiakasmaksuja koskevaa lainsäädäntöä muutettiin

1.8.2008 lukien. Tavoitteena oli saada maksut vastaamaan paremmin yleisessä ansiotassossa ja sosiaali- ja terveystoimen hinnoissa 2000-luvulla tapahtunutta kehitystä. Maksuja määrääviä perhekoon käsitettä ja tuloajojen porrastuksia muutettiin. Samassa yhteydessä maksut sidottiin hintojen ja palkkojen indeksikehitykseen. Lasten päivähoidosta annettua asetusta muutettiin siten, että nopeampi päivähoitoikäisten lasten hoitoon pääsyn tavoite vanhempien työllistymiseen liittyvissä tilanteissa toteutuisi.

Raportissa kuvataan maksu-uudistuksen ja asetusmuutoksen vaikutuksia lapsiperheiden talouteen, maksujen progressiivisuuteen, kuntatalouteen ja päivähoidon henkilöstökehitykseen. Myös päivähoidon vaikuttavuuteen liittyvää uusinta tutkimustietoa käsitellään lyhyesti. Maksu-uudistus on raportin tulosten perusteella helpottanut joidenkin erityisryhmien kuten pienituloisten kahden huoltajan perheiden ja alle keskituloisten yksinhuoltajien asemaa. Asiaksmaksujen kasvusta suurimman osan rahoittavat hieman perhekohtaisen keskitulon ylittävät kahden huoltajan kotitaloudet.

Raportin osana tehdyn kuntakyselyn perusteella päivähoitoasetuksen muutoksen vaikutuksilla ei ole ollut merkittävää valtakunnallista trendiä, mutta kuntakohtaisia hajanaisia vaikutuksia päivähoitopaikan välittömään saantiin on havaittavissa. Myös päivähoidon kuntarahoitus on säilynyt reaalisesti jokseenkin ennallaan 2000-luvulla, mutta asiakasmaksujen osuus menoista on selkeästi laskenut, myös uudistuksen jälkeen.

Varhaiskasvatuksen ja päivähoitopalvelujen lainsäädännön valmistelu, hallinto ja ohjaus siirtyvät sosiaali- ja terveysministeriöstä opetus- ja kulttuuriministeriöön vuoden 2013 alussa. Siirto toteutetaan niin, ettei siitä aiheudu muutoksia päivähoitopalvelujen asiakkaille, eikä nykyisen päivähoitojärjestelmän toimivuudessa tapahdu laadullisia heikennyksiä.

Sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnan työn tehostaminen ja muutoksenhakijoiden oikeusturvan parantaminen

HE 58/2008 vp — EV 59/2008 vp

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

1. Eduskunta edellytti 10.6.2008, että sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnalle turvataan kansalaisten oikeusturvan ja lautakunnan toimintakyvyn edellyttämät henkilöstövoimavarat ja että lautakunnan johtamista sekä työ- ja käsittelyprosesseja seurataan aktiivisesti ja ryhdytään tarvittaviin lisätoimiin lautakunnan toiminnan kehittämiseksi ja käsittelyaikojen lyhentämiseksi.

2. Eduskunta edellytti, että muutoksenhakutarvetta sosiaalivakuutusasioissa pyritään vähentämään kehittämällä edelleen päätösten perusteluja ja asiakkaiden informointia ja että sosiaalivakuutusasioiden ensimmäisen asteen ratkaisujen oikaisumenettelyn toimivuus ja kehittämistarpeet selvitetään pikaisesti.

Valitusten käsittelyaikaan vaikuttaa sekä lautakuntaan saapuvien valitusten että ratkaisujen asioiden määrä. Lisäksi voidaan nopeuttaa valitusten käsittelyä lautakunnassa.

Lainsäädäntöä on selkeytetty työttömyysturvan, työeläkkeen, kansaneläkkeen, sairausvakuutuksen ja kuntoutuksen osalta ja sen arvioidaan vaikuttavan osaltaan muutoksen-

hakulautakuntaan saapuvien valitusten määrään. Valitusten vähentämiseksi 1.7.2011 tuli voimaan lainmuutos, joilla sosiaaliturvaetuuden myöntänyt vakuutuslaitos (mm. KELA) voi nykyistä yksinkertaisemmassa menettelyssä ratkaista asian uudelleen tietyissä tilanteissa. Muutokset vähentävät muutoksenhakulautakunnissa käsiteltävien poistoasioiden määrää ja keventävät työmäärää.

Ministeriö on asettanut vakuutuslääkärijärjestelmää kehittävän työryhmän. Työryhmän tehtävänä on muun muassa parantaa etuudenhakijoiden osallisuutta päätöksissä ja lisätä kansalaisten tietoutta sosiaalivakuutusetuuksien määräytymisperusteista. Samalla pyritään parantamaan päätösten perusteluja ja lisäämään ulkopuolisten asiantuntijalääkäreiden käyttöä. Työryhmän työn myötä toteutettavien muutosten toteutuessa, näillä lieenee suotuisa vaikutus myös muutoksenhakulautakuntaan saapuvien valitusten määrään ja muutoksenhakijoiden oikeusturvan parantumiseen.

Viime vuosina on tehty lainmuutoksia, joiden seurauksena muutoksenhakulautakuntaan on ollut mahdollista valittaa uusista etuusryhmistä (elatustuki, tulkkauspalvelut, psykoterapian lakisäästeistäminen ja takuueläke). Nämä muutokset ovat osaltaan lisänneet valituksia. Osittain tämän vuoksi valitusmäärät eivät ole aiempina vuosina vähentyneet, mutta vuonna 2012 valituksia saapui 21 200, kun vuosina 2008–2010 valituksia saapui noin 22 000 vuosittain ja vuonna 2011 jopa 23 400 valitusta.

Ratkaistujen valitusten lisäämiseksi muutoksenhakulautakunnan resursseja on lisätty vuodesta 2008 lukien. Lautakunnalla on ollut lisähenkilöstöä vuosina 2008–2010 10 henkilöä, vuonna 2011 20 henkilöä vakinaisten 48 henkilöiden lisäksi. Vuonna 2012 henkilöstöä vakinaistettiin 55 henkilöön ja lisäksi määräaikaista henkilöitä oli 7. Vuodesta 2013 lukien lautakunnassa on 55 henkilöä.

1.8.2008 tehtiin lainmuutos, jolla asioiden käsittelyä kevennettiin muutoksenhakulautakunnassa: lautakunta jaettiin kahteen jaostoon, viisijäsenisessä kokoonpanossa käsiteltävien asioiden määrä on supistettu, yhden tuomarin kokoonpano on otettu käyttöön ja notaareille on annettu mahdollisuus esitellä yksinkertaisia valitusasioita. Lisäksi 1.1.2011 voimaan tulleella lainmuutoksella on lisätty niiden asiaryhmien määrää, jotka voidaan ratkaista yhden tuomarin kokoonpanossa.

Keskeistä toiminnan sujuvuuden kannalta on myös muutoksenhakulautakunnan sisäinen kehitystyö. Työprosessit auditointiin Lappeenrannan teknillisen yliopiston toimesta ja prosesseja on kehitetty. Myös prosessien johtamiseen, henkilöstön koulutukseen ja työhyvinvointiin on muutoksenhakulautakunnassa kiinnitetty erityistä huomioita ja tehty toimenpiteitä näiden osalta.

Valitusten keskimääräinen käsittelyaika oli muutoksenhakulautakunnassa pisimmillään eli 18,4 kuukaudessa tammikuussa 2009. Koko vuoden 2009 keskimääräinen käsittelyaika oli 17 kuukautta. Tämän jälkeen keskimääräinen käsittelyaika on lyhentynyt 15,3 kuukautteen vuonna 2010 ja 11,8 kuukauteen vuonna 2011. Vuoden 2012 keskimääräinen käsittelyaika oli 9,7 kuukautta ja joulukuun käsittelyaika oli 9 kuukautta. Vuoden 2013 keskimääräiseksi käsittelyajaksi arvioidaan 7 kuukautta ja joulukuun 2013 käsittelyajaksi 6 kuukautta.

Muutoksenhakulautakunnan kohtuuttoman pitkät käsittelyajat ovat olleet myös oikeuskanslerinviraston tutkittavana vuodesta 2008 lukien. Kesäkuussa 2012 antamansa lausun-

non perusteella apulaisoikeuskansleri katsoi, että asia ei enää anna aiheita enempiin toimenpiteisiin.

Sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnan valitusten käsittelyajat ovat lähes puolituneet korkeimmasta tasostaan. Pidemmän aikavälin tavoitteena on ollut lyhentää valitusten keskimääräinen käsittelyaika sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnassa alle 6 kuukauden.

Nykyisellä henkilöstömäärällä ratkaistaan arviolta 22 000 valitusta vuosittain ja valitusmäärien säilyessä kohtuullisena, tulee käsittelyaika lyhenemään edelleen.

Asia ei anna enää aiheita toimenpiteisiin.

Alkoholimainonnan rajoitukset

HE 84/2008 vp — EV 95/2009 vp

Lakivaliokunta

Eduskunta edellytti 15.6.2009, että hallitus selvittää kevätistuntokauden 2010 loppuun mennessä 1.1.2008 voimaan tulleiden alkoholimainintarajoitusten vaikutukset sekä arvioi mielikuvamainontaa koskevien lisätoimenpiteiden tarpeen.

Sosiaali- ja terveysministeriö asetti 8.9.2009 työryhmän selvittämään 1.1.2008 voimaan tulleiden alkoholimainonnan rajoitusten vaikutuksia, arvioimaan mielikuvamainontaa koskevien lisätoimenpiteiden tarpeellisuutta ja kokoamaan tutkimustietoa alkoholimainonnan vaikutuksista nuoriin ja nuoriin aikuisiin.

Työryhmän muistio julkistettiin 3.6.2010 ja siitä pyydettiin viranomais- ja järjestötoivoilta lausunnot 1.7.2010.

Sosiaali- ja terveysministeriössä valmisteltiin loppusyksystä 2010 luonnos hallituksen esitykseksi edellä mainitun työryhmän muistion pohjalta. Mielikuvamainontaa ei olisi tässä esityksessä kielletty. Hallituspuolueiden välisissä neuvotteluissa ei kuitenkaan päästy yksimielisyyteen hallituksen esityksen sisällöstä, mistä johtuen asia raukesi vuoden 2011 eduskuntavaaleihin.

Jyrki Kataisen hallituksen ohjelmassa asiasta on seuraava kirjaus: ”Alkoholimainontaa rajoitetaan kieltämällä lapsiin ja nuoriin kohdistuvan mainonnan keinot ja sellaiset mainonnan keinot, joilla annetaan kuva alkoholin sosiaalista ja seksuaalista menestystä lisäävistä vaikutuksista. Tarkistetaan television ja radion sallittuja mainonta-aikoja. Alkoholimainontasäännösten valvontaa tehostetaan ja arvioidaan seuraamusten kehittämistarpeet.”

Sosiaali- ja terveysministeriössä valmistellaan asiaa koskevaa lakiesitystä, joka on tarkoitus antaa eduskunnalle kevään 2013 aikana.

Apurahansaajien vakuuttamisvelvollisuus sosiaalivakuutuksessa

HE 92/2008 vp — EV 132/2008 vp

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Eduskunta edellytti 11.11.2008, että hallitus selvittää mahdollisuudet laajentaa apurahansaajien vakuuttamisvelvoitetta niin, että peräkkäiset, yhteen laskettuina

vähintään neljän kuukauden mittaiset, apurahat tulisivat pakollisen vakuuttamisen piiriin.

Apurahansaajien ansiosidonnaista sosiaaliturvaa koskeva lainsäädäntö tuli voimaan vuoden 2009 alusta. Muun muassa eduskunnan lausuman johdosta Maatalousyrittäjien eläkelaitoksen (Mela), joka toimeenpanee apurahansaajien MYEL-eläketurvaa ja lakisääteistä tapaturmaturvaa, yhteyteen perustettiin apurahansaajien sosiaaliturva-asioiden kehittämistä varten oma neuvottelukunta. Neuvottelukunnassa on Melan edustajien lisäksi edustaja sosiaali- ja terveysministeriöstä, valtiovarainministeriöstä, Säätiöiden ja rahastojen neuvottelukunnasta, Taiteen keskustoimikunnasta, Tieteentekijöiden liitosta, Akavasta, Suomen Taiteilijaseurasta ja Suomen näyttelijäliitosta.

Melassa tehtiin alkuvuodesta 2010 erikseen selvitys apurahansaajien neljän kuukauden yhdenjaksoista työskentelyedellytystä koskeva selvitys. Selvitys ja sen tulokset esiteltiin apurahansaajien sosiaaliturvan kehittämistä varten perustetun neuvottelukunnan kokouksessa 27.5.2010. Neuvottelukunta päätyi kokouksessaan siihen, ettei muutoksien valmisteleminen apurahansaajien vakuuttamissäännöksiin ollut tuossa vaiheessa tarpeellista, mutta asiaan on syytä palata myöhemmin, kun nykyisen järjestelmän toimivuudesta saadaan lisää kokemusta.

Pääministeri Jyrki Kataisen hallitusohjelman mukaan lyhyiden apurahojen asema sosiaaliturvalainsäädännössä selkeytetään.

Sosiaali- ja terveysministeriö asetti 5.9.2012 luovilla aloilla työskentelevien ja muiden itsensä työllistävien työryhmän paikantamaan edellä mainittujen henkilöryhmien sosiaaliturvassa ja sosiaaliturvaan vaikuttavassa verotuksessa mahdollisesti olevat epäkohdat ja tekemään tarvittavat muutosehdotukset epäkohtien korjaamiseksi. Työryhmän toimikausi päättyy 31.3.2013. Työryhmän tehtävänä on muun muassa selvittää Apurahansaajien neuvottelukunnan selvityksen perusteella alle neljän kuukauden apurahajaksojen merkitys apurahatyöskentelyn vakuuttamisen kannalta sekä selvittää muut mahdolliset neuvottelukunnan havaitsemat epäkohdat apurahansaajien sosiaaliturvan vakuuttamisessa ja tältä pohjalta tehdä tarpeelliset muutosehdotukset. Työryhmä on pyytänyt neuvottelukunnalta edellä tarkoitettua uutta selvitystä, jonka valmistuttua asia käsitellään työryhmässä.

Lääkkeiden annosjakelun korvaaminen

HE 134/2008 vp — EV 106/2008 vp

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Eduskunta edellytti 4.11.2008, että lääkkeiden annosjakelutoiminnan sääntelyyn liittyvän selvitystyön yhteydessä annosjakelun korvattavuuden rajoitusten, kuten kuuden korvattavan lääkkeen rajan, tarkoituksenmukaisuus ja kokonaistaloudellisuus arvioidaan ja tehdään tarvittavat esitykset lainsäädännön muutoksiksi.

Sairausvakuutuslain (1224/2004) 5 luvun 10 §:n mukaan vakuutetulla, joka on täyttänyt 75 vuotta, on oikeus korvaukseen annosjakelun kustannuksista, jos hänellä on annosjakelun alkaessa vähintään kuusi annosjakeluun soveltuvaa sairausvakuutuslain mukaan

korvattavaa lääkettä. Lisäksi edellytyksenä on, että vakuutetun lääkitys on tarkistettu tarpeettomien, keskenään yhteen sopimattomien ja päällekkäisten lääkitysten poistamiseksi ja annosjakeluun siirtyminen on pitkäaikaisessa lääkeshoidossa lääketieteelliseltä kannalta perusteltua.

Koneellinen annosjakelu avohoidon potilaille käynnistettiin Suomessa vuonna 2002. Palvelu on tarkoitettu erityisesti henkilöille, joilla on käytössään useampia lääkkeitä tai joiden on itse vaikea huolehtia lääkkeidensä oikeasta annostelusta. Kansaneläkelaitoksen tekemän tutkimuksen (Saikkonen 2003) mukaan koneellinen annosjakelu vähensi 120 testipotilaan joukossa lääkekustannuksia noin kuudella prosentilla. Suurimmat kustannus-
hyödyt tulivat henkilöille, joilla oli käytössään vähintään viisi lääkevalmistetta.

Annosjakelutoiminnan laajenemisen myötä on noussut esiin tarpeita sen kehittämiseksi.

Sosiaali- ja terveysministeriön johdolla toimi työryhmä, joka selvitti avohuollon apteekkitoiminnan kehittämistarpeita. Työryhmän keväällä 2011 valmistuneessa muistiossa oli useita ehdotuksia koneellisen annosjakelun kehittämiseksi. Eräs ehdotuksista oli annosjakelupalkkioiden korvauskriteereiden tarkistaminen tukemaan pitkäaikaissairaiden asianmukaisen lääkeshoidon toteutumista. Lääkealan turvallisuus ja kehittämiskeskus Fimea on tehnyt apteekkitoiminnan kehittämistyöryhmän ehdotusten pohjalta sosiaali- ja terveysministeriölle apteekkitoimintaa koskevia lainsäädännön muutosehdotuksia. Näihin ehdotuksiin sisältyy tässä vaiheessa lähinnä joitakin koneellista annosjakelua koskeviin lupiin liittyviä kehittämisehdotuksia.

Eläkerahastoja koskeva kokonaisuudistus

HE 152/2008 vp – EV 8/2009 vp

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Eduskunta edellytti 25.2.2009, että hallitus välittömästi valmistelee eläkerahastoja koskevan kokonaisuudistuksen, joka sisältää uudet lisäeläkejärjestelyt ja joka turvaa vakuutettujen ja työnantajien oikeudet ja velvollisuudet sekä eläkesäätiöiden ja -kassojen toimintaedellytykset tarkoituksenmukaisella tavalla.

Lausuman taustalla on eduskunnan aikaisempi, lähes samankaltainen lausuma HE 156/2005 vp – EV 34/2006 vp, jonka johdosta sosiaali- ja terveysministeriö päätti helmi-/maaliskuulla 2008, että ensimmäisessä vaiheessa valmisteltaisiin kansainvälisesti kilpailukykyinen lisäeläkeuudistus, joka koskisi maksuperusteisia lisäeläkejärjestelyjä nyky-
muotoisissa eläkesäätiöissä ja eläkekassoissa. Tarvittavat säännökset otettaisiin erillislakiin, ja nykyiset eläkesäätiölaki (1774/1995) ja vakuutuslaki (1164/1992) toimitettiin erillislain taustalakeina.

Uudistusta koskevat lait 173/2009, 174/2009 ja 175/2009 hyväksyttiin 27 päivänä maaliskuuta 2009 ja ne tulivat voimaan 1.4.2009.

Vuonna 2012 komissio käynnisti uudelleen neuvottelut vuonna 2007 annetusta muutetusta ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi vähimmäisvaatimuksesta työntekijöiden liikkuvuuden lisäämiseksi parantamalla lisäeläkeoikeuksien kertymistä ja säilyttämistä (KOM(2007)603 lopullinen).

Kokonaisuudistuksen valmistelu on kertomusvuonna aloitettu arviomuiston laadinnalla. Varsinainen lainvalmistelu aloitetaan arviomuistiosta saatujen lausuntojen perusteella vuonna 2013.

Komissiolta on vuonna 2013 odotettavissa esitys ammatillisia lisäeläkkeitä tarjoavien laitosten toiminnasta ja valvonnasta annetun direktiivin 2003/41/EY muuttamiseksi.

Valmistelussa huomioidaan direktiiveihin esitetyt muutokset. Nämä muutokset koskevat ainakin muita kuin lakisääteistä työeläkevakuutusta harjoittavia eläkerahastoja. Työeläkerahastoja koskevien esitysten osalta ratkaisevana on pidettävä sosiaaliturvan tehokasta ja turvaavaa toimeenpanoa. Lisäeläkerahastojen osalta on huolehdittava, että ratkaisut ovat EU:n sääntelyn mukaisia. Erot työeläkelaitosten ja lisäeläkerahastojen kilpailuolosuhteissa huomioidaan lainsäädäntöä valmisteltaessa.

Vammaisuuden perusteella järjestettävät palvelut ja tukitoimet

HE 166/2008 vp — EV 181/2008 vp

Sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunta

Eduskunta edellytti 10.12.2008, että hallitus seuraa uudistuksen toimeenpanoa ja vaikutuksia ja seurannan perusteella arvioi lainsäädännön toimivuutta ja kustannusvaikutuksia kokonaisuudessaan sekä mahdollisia täsmennystarpeita.

Sosiaali- ja terveysministeriö on seurannut 1.9.2009 voimaan tulleen vammaispalvelulain uudistuksen toimeenpanoa asettamassaan vammaispalvelulain muutosten toimeenpanon ohjausryhmässä. Ohjausryhmän toimeksiannosta Terveiden ja hyvinvoinnin laitos on toteuttanut mm. seurantakyselyn kuntien sosiaalijohtajille ja vammaisjärjestöille. Ohjausryhmä on loppuraportissaan keväällä 2011 tehnyt ehdotukset uudistuksen seurannan edellyttämistä toimista, joita Terveiden ja hyvinvoinnin laitos toteuttaa laitoksen ja sosiaali- ja terveysministeriön välisessä tulossopimuksessa tarkemmin sovittavalla tavalla. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos on tehnyt alkuvuodesta 2011 erilliskyselyn kunnille koskien vuotta 2010. Kyselyssä on huomioitu vammaispalvelulain muutokset ja sen tulokset on raportoitu syksyllä 2011. Lisäksi Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksessa on meneillään vuoden 2013 lopussa valmistuva vammaispalvelulain kustannusvaikutusten seuranta erillisen tutkimushankkeen yhteydessä.

Informaatio-ohjauksen toimivuus sosiaali- ja terveydenhuollossa

M 2/2008 vp — EK 15/2008 vp

Tarkastusvaliokunta

2. Eduskunta edellyttää, että hallitus vahvistaa talouden ohjausta uudistamalla sosiaali- ja terveydenhuollon valtionosuus- ja rahoitusjärjestelmät siten, että ne kannustavat kuntia kustannus- ja laatu- ja laatutietoiseen toimintaan ja palvelurakenteiden kehittämiseen.

3. Eduskunta edellyttää, että hallitus aluehallinnon uudistamishankkeessa varaa aluehallinnon suorittamalle ohjaus- ja valvontatoiminnalle riittävät voimavarat ja toimintaedellytykset ennalta ehkäisevälle ohjaukselle.

Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen hallitusohjelman mukaan valtionosuusjärjestelmä uudistetaan osana kuntarakennemuutosta. Samalla järjestelmää yksinkertaistetaan ja selkeytetään sekä parannetaan järjestelmän kannustavuutta. Järjestelmän uudistaminen aloitettiin vuonna 2012.

2. Laki kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta tuli voimaan 29.12.2009. Lakiin koottiin valtiovarainministeriön hallinnonalalle eräin poikkeuksin nykyisistä hallinnonala-kohtaisista valtionosuuksista yleinen valtionosuus, sosiaali- ja terveydenhuollon, esi- ja perusopetuksen sekä yleisten kirjastojen, kuntien kulttuuritoimen ja asukaskohtaisesti rahoitetun taiteen perusopetuksen valtionosuudet. Muiden kuin esi- ja perusopetuksen osalta uudistus ei muuttanut voimassa olleiden valtionosuuksien asukasohjaisia määräytymisperusteita. Yhdistetyissä valtionosuuksissa käytetään yhtä valtionosuusprosenttia. Laki tuli voimaan 1.1.2010.

3. Lääninhallitusten sosiaali- ja terveystoimien tehtävät siirtyivät vuoden 2010 alussa aluehallintovirastolle. Aluehallintoviraston toimintamäärärahat jakaa valtiovarainministeriön kunta- ja aluehallinto-osasto. Toimintamäärärahoilla rahoitetaan viranomaisten henkilöstön palkkaus- ja muut henkilöstömenot, toimitilamenot, matkustusmenot, viraston normaalit atk-menot ja muut kulutusmenot. Sektoriministeriöiden tehtävien hoitamiseksi aluehallintoviranomaisen käyttöön tarkoitettujen muut kuin edellä mainitut toimintamäärärahat – ns. substanssimäärärahat – budjetoidaan ja niiden käyttötarkoitus ja muut ehdot merkitään talousarviossa sektoriministeriöiden päaluokkaan. Sektoriministeriöt jakavat nämä määrärahat, ohjaavat ja valvovat niiden käyttöä ja raportoivat määrärahojen käytöstä. Työsuojelun osalta rahoitus kulkee sosiaali- ja terveysministeriön kautta. Asia ei anna enää aiheita enempiin toimenpiteisiin.

Valtion vuoden 2013 talousarvion momentilta 33.70.50 (Terveysten edistäminen) siirrettiin 420 000 euroa momentille 28.40.01 (aluehallintovirastojen toimintamenot). Terveysten edistämisen määrärahalta on rahoitettu aluehallintovirastojen toteuttamia alkoholiohjelman toteuttamiseen ja muuhun terveyden edistämiseen liittyviä kokeilu- ja kehittämishankkeita. Toiminta on todettu tarpeelliseksi ja siksi se siirrettiin aluehallintovirastojen perustoiminnaksi. Siirto varmistaa terveyden edistämiseen ja päihdehaittojen haittojen ehkäisyyn liittyvän kehittämistoiminnan jatkumisen ja se samalla vähentää hallinnollista työtä sekä sosiaali- ja terveysministeriössä että aluehallintovirastoissa.

Palveluseteli

HE 20/2009 vp — EV 67/2009 vp

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

1. Eduskunta edellytti 5.6.2009, että sosiaali- ja terveysministeriö järjestää lainsäädännön vaikutusten seurannan ja arvioinnin sekä antaa sosiaali- ja terveysvaliokunnalle asiasta selvityksen vuoden 2012 loppuun mennessä. Seurannan ja

arvioinnin tulee kohdistua muun muassa palvelusetelin käytön yleisyyteen, setelin kohdentumiseen eri palveluihin ja setelin arvon määräytymiseen sekä lainsäädännön vaikutuksiin asiakaskunnan valikoitumiseen, kunnalliseen palvelutoimintaan, henkilöstöön ja työllisyyteen.

2. Eduskunta edellytti, että maksukattojärjestelmää uudistettaessa selvitetään, millä tavoin palvelusetelin omavastuuosuus huomioidaan maksukatton kertymisessä.

Palvelusetelilainsäädännön vaikutusten seuranta ja arviointi käynnistyi sosiaali- ja terveysministeriössä vuonna 2012.

Sosiaaliturvan uudistamiskomitean eli SATA-komitean työn yhteydessä selvitettiin myös sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuja ja niihin liittyviä kehittämistarpeita. Komitea ehdotti 18.12.2009, että terveydenhuollon yhtenäinen maksukatto toteutetaan yhdistämällä kunnallinen terveydenhuollon maksukatto ja sairausvakuutuksen lääkekustannusten vuosiomavastuuosuus. Yhdistetyn maksukatton ulkopuolelle jää sairausvakuutuksen matkakustannusten katto. Jatkovalmistelun lähtökohtana tulisi olla kustannusneutraali tasakattomalli (840 €/v.). Palvelusetelin omavastuu otettaisiin yhdistetyssä maksukatossa huomioon enintään vastaavan kunnallisen palvelumaksun suuruisena. Lisäksi jatkovalmistelussa arvioidaan tarve kunnallisen terveydenhuollon ns. välikatoille.

Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelman mukaan asiakasmaksujärjestelmän kehittämistä jatketaan. Maksukattoja yhdistetään ja uudistetaan. Tavoitteena on luoda terveydenhuollon yhtenäinen maksukattojärjestelmä yhdistämällä kunnallisen terveydenhuollon maksukatto ja lakisääteisen sairausvakuutuksen lääkekustannusten enimmäisvuosiomavastuuosuus. Maksukattosäännöksissä huomioitaisiin myös palvelusetelin omavastuu. Yhtenäisen maksukatton käyttöönotto edellyttää toimeenpanoon soveltuvaa sähköistä tietojärjestelmää.

Sosiaali- ja terveysministeriö antoi vuoden 2012 loppuun mennessä sosiaali- ja terveysvaliokunnalle sosiaali- ja terveydenhuollon palveluseteliä koskevan selvityksen. Selvityksen liitteenä on sosiaali- ja terveysministeriön Terveyden ja hyvinvoinnin laitokselta pyytämä raportti, jossa tarkastellaan palvelusetelin vaikutuksia tutkimustulosten pohjalta.

Nykyinen palvelusetelilainsäädäntö on ollut voimassa kolme vuotta. Toistaiseksi palvelusetelien osuus kuntien palvelutuotannossa on ollut vähäinen. Palvelusetelijärjestelmän merkitys tulee kuitenkin todennäköisesti kasvamaan, ja sen vaikutuksia olisi syytä tutkia tulevaisuudessa perusteellisemmin. Sosiaali- ja terveysministeriö on käynnistämässä maksulainsäädännön uudistustyötä vuonna 2013. Palvelusetelin omavastuun huomioon ottaminen maksukatossa selvitetään tässä yhteydessä.

Osasairauspäivärahan kehittäminen

HE 62/2009 vp — EV 71/2009 vp

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Eduskunta edellytti 3.6.2009, että hallitus selvittää mahdollisuudet pidentää osasairauspäivärahan enimmäiskestoja ja arvioi selvityksen pohjalta säädösten muutostarpeet.

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunnan käsitellessä hallituksen esitystä 62/2009 vp nousi esille tarve osasairauspäivärahan mahdollisesta pidentämisestä nykyisestä 72 arkipäivästä. Jatkamisen saattaisi olla hyödyllistä pitkäaikaisissa sairauksissa, esim. joistakin mielialahäiriöistä toivuttaessa. Jatkokehittämisen katsottiin kuitenkin edellyttävän ensin järjestelmän sopivuuden arviointia ja seurantaa sekä niiden perusteella työelämän osapuolten neuvotteluja osasairauspäivärahan kehittämisestä. Eduskunta edellytti kuitenkin lakia hyväksyessään, että hallitus selvittää mahdollisuudet pidentää osasairauspäivärahan enimmäiskestoja ja arvioi selvityksen pohjalta säädösten muutostarpeet.

Osasairauspäivärahan käytöstä on tehty tutkimusta Kansaneläkelaitoksen ja työterveyslaitoksen toimesta. Tutkimuksen mukaan kokemukset etuuden käytöstä ovat olleet pääosin myönteisiä. Paitsi lainsäädännön kehittämistä, työelämässä itsessään tarvitaan asennemuutosta entistä enemmän. Myös tiedotuksella on asiassa suuri merkitys. Käytännössä Suomessa ollaan töissä joko kokopäiväisesti tai ei ollenkaan. Erilaiset välimuodot työssäoloon on nähty eräänä keinona työurien pidentämiseen. Sosiaali- ja terveysministeriön koordinoiman Masto-hankkeen toimeksiannosta TNS Gallup Oy toteutti vuonna 2010 tutkimuksen osasairauspäivärahan ja työtä tukevien toimintatapojen käytöstä Suomessa 2010. Tutkimuksessa haastateltiin 303 keskisuurten tai suurten yritysten ja organisaatioiden henkilöstöhallinnon edustajia tai muita työnantajien edustajia. Yli 40 prosenttia vastaajista kertoi, että osasairauspäivärahaa on käytetty. Yli puolet yrityksistä ei ollut vielä osasairauspäivärahaa käyttänyt, mutta näistä suurin osa, 44 prosenttia ilmoitti suhtautuvansa myönteisesti osasairauspäivärahan käyttöönottoon mahdollisen tarpeen synnyttyä. Yleisin syy osasairauspäivärahojen käyttämättömyyteen oli se, ettei siihen vielä ole ollut tarvetta. Tämän jälkeen kaksi yleisintä syytä olivat työntekijöiden tiedon tai kiinnostuksen puute sekä työnantajien tiedon puute. Tiedon puutteen lisäksi työn sisältö esti osasairauspäivärahan käyttöönottoa. Käyttöönottoa esti myös mielikuva käyttöönoton vaivalloisuudesta.

Vuonna 2009 osasairauspäivärahaa saaneita oli 2180. Vuoden 2010 aikana osasairauspäivärahan käyttö kaksinkertaistui vuoteen 2009 verrattuna. Osapäivärahan saajia oli 4737. Vuonna 2011 saajia oli 6907. Vuoden 2010 alusta voimaan tullut lainmuutos näyttää olleen onnistunut. Tarpeet ja mahdollisuudet osasairauspäivärahan enimmäiskeston pidentämiseen ovat parhaiten arvioitavissa osasairauspäivärahasta saadun kokemuksen perusteella osana muita työssä jaksamista edistäviä työelämän toimenpiteitä.

Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelman työelämän kehittämistä ja työurien pidentämistä koskevan osan mukaan työkyvyttömyys on merkittävin työuraa lyhentävä tekijä. Siksi hallitus painottaa työkyvyttömyyden ehkäisemistä ja osatyökykyisten työmahdollisuuksien parantamista työurien pidentämisessä. Tämä edellyttää etenkin terveyden

edistämisen sekä työterveyshuollon, kuntoutuksen ja työelämän kehittämistä. Hallituksen ohjelman mukaan mahdollisuuksia tehdä osa-aikatyötä parannetaan edistämällä muun muassa osittaisen sairauspäivärahan käyttöä. Siksi muun muassa työtä ja työaikoja tulee järjestää vastaamaan nykyistä paremmin työntekijän osittaista työkykyä ja kuntoutumista. Työnantajien valmiuksia ja kannustimia palkata osatyökykyisiä edistetään ja kehitetään.

Sosiaali- ja terveysministeriö on asettanut 11.4.2012 työryhmän valmistelemaan osatyökykyisten työllistymisen edistämisen toimintaohjelman. työryhmän työlle asetettu määräaika päättyy 30.6.2013. Kysymys mahdollisuudesta kehittää osasairauspäivärahaa liittyy työryhmän selvitystyöhön. Työryhmän selvitystyön valmistuttua tehdään päätökset tarvittavista jatkotoimenpiteistä.

Työkyvyttömyyseläkeläisten työhönpaluun edistäminen

HE 72/2009 vp — EV 105/2009 vp

Sosiaali- ja terveystoimikunta

Eduskunta edellytti 25.9.2009, että kokeilulain aikana 600 euron ansiorajan ja eläkkeen lepäämistä koskevan kahden vuoden enimmäisajan toimivuutta seurataan ja arvioidaan niiden muutostarpeet lainsäädännön jatkovalmistelussa.

Työkyvyttömyyseläkkeellä olevien työhönpaluun edistämisestä annettua määräaikaista kokeilulakia muutettiin 1.3.2011 lukien (1189/2010). Työkyvyttömyyseläkkeen lepäämään jättämisen ansaintarajaa korotettiin 600 eurosta 687,74 euroon kuukaudessa. Uusi ansaintaraja on samansuuruinen kuin samaan aikaan maksuun tullut takuueläke. Vanha 600 euron ansaintaraja oli kiinteä. Uusi ansaintaraja sidottiin kansaneläkeindeksiin. Vuoden 2013 alusta ansaintaraja nousee 732,13 euroon. Määräaikainen kokeilulaki on voimassa vuoden 2013 loppuun. Sosiaali- ja terveysministeriö on asettanut keväällä 2012 työryhmän, jossa selvitetään kokeilulain toimivuutta ja lainsäädännön muutostarpeita.

Aikuiskoulutuslain toimivuus

HE 152/2009 vp — EV 204/2009 vp

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

Eduskunta edellytti 30.11.2009, että hallitus antaa työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle vuoden 2012 loppuun mennessä selvityksen aikuiskoulutuslain toimituksesta ja sen tavoitteiden toteutumisesta sekä aikuiskoulutustukea saavien määräästä.

Sosiaali- ja terveysministeriö on varautunut aloittamaan eduskunnan edellyttämän selvityksen valmistelun vuonna 2011.

Marraskuun 28 päivänä 2011 allekirjoitetussa työmarkkinakeskusjärjestöjen raamisopimuksessa Suomen kilpailukyvyyn ja työllisyyden turvaamisesta asetettiin työryhmä selvittämään aikuiskoulutustuen käyttöä ja valmistelemaan ehdotuksia Koulutusrahaston toiminnan kehittämiseksi. Työryhmä on laatimassaan muistiossa katsonut, että aikuis-

koulutustuen vuonna 2010 toteutettu uudistus on olemassa olevan tiedon perusteella ollut oikean suuntainen ja vastannut muun muassa edunsaajamäärän kasvun osalta uudistuksen tavoitteisiin. Vuonna 2011 aikuiskoulutustukea sai 11 104 henkilöä, kun vuonna 2009 tuen saajia oli 7 319 henkilöä. Työryhmä esitti sovitellun aikuiskoulutustuen ehtojen muuttamista siten, että täyden suojaosan määrä kuukaudessa korotettaisiin 250 euroon. Lisäksi työryhmä esitti, että aikuiskoulutustuen enimmäiskestoaika pidennettäisiin 19 kuukauteen. Lainvalmistelu näiden muutosten osalta on käynnissä ja muutosten on tarkoitus tulla voimaan 1 päivänä elokuuta 2013.

Kotikuntalain ja sosiaalihuoltolain muutokset

HE 101/2010 vp — EV 261/2010 vp

Hallintovaliokunta

Eduskunta edellytti 13.12.2010 hallituksen 1) seuraavan tarkkaan uudistuksen vaikutuksia muun muassa kuntien välisiin kustannuksiin sekä 2) selvittävän itsenäisesti asuvien ja avohuollon piirissä olevien henkilöiden kotikunnan määräytymiseen liittyvät eri kysymykset ja ryhtyvän tarvittaessa valmistelemaan lain-säädännöllisiä muutoksia.

Sosiaali- ja terveysministeriön ja Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen tulossopimuksen mukaisesti Terveiden ja hyvinvoinnin laitos on käynnistänyt kotikuntalain ja sosiaalihuoltolain muutosten vaikutusten seuraamisen. Asiasta on tarkoitus raportoida vuonna 2013.

Tasa-arvoselonteko

VNS 7/2010 vp — EK 51/2010 vp

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

Eduskunta hyväksyi 2.3.2011 selonteon johdosta seuraavan kannanoton:

1. eduskunta yhtyy hallituksen linjauksiin tasa-arvon edistämiseksi ja edellyttää, että

2. hallitus valmistelee eduskunnalle esityksen tasa-arvolain muuttamisesta muun muassa siten, että palkkakartoitusvelvoitteita täsmennetään, henkilöstön vaikutus- ja tiedonsaantimahdollisuuksia lisätään työpaikan tasa-arvosuunnitelmaa ja palkkakartoitusta tehtäessä, toiminnallinen tasa-arvosuunnittelu ulotetaan peruskouluihin ja lakiin lisätään sukupuolivähemmistöjen suojaa ja syrjintätapausten sovittelua koskevat säännökset;

3. naisiin kohdistuvan väkivallan vastaiselle toimintaohjelmalle osoitetaan valtion talousarvioissa riittävät, pitkäjänteisen toiminnan mahdollistavat määrärahat;

4. turvakotipaikkojen määrä ja alueellinen kattavuus nostetaan Euroopan neuvoston suositusten mukaiselle tasolle ja huolehditaan palvelujen saatavuudesta kaikille turvaa tarvitseville;

5. tasa-arvotyön voimavaroja lisätään:

- osoittamalla tasa-arvovaltuutetulle määrärahat lisähenkilöstön palkkaamiseen tasa-arvolain edistämismittareiden valvonta- ja ohjaustehtävien hoitoon; ja
- vahvistamalla Tasa-arvotiedon keskus Minnan resursointia ja huolehtimalla keskuksen rahoituksen jatkumisesta myös vuoden 2012 jälkeen; sekä

6. hallitus antaa seuraavan tasa-arvopoliittisen selonteon eduskunnalle vuoden 2021 loppuun mennessä ja väliraporttina selonteon toteutumisen edistymisestä työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle selvityksen suoritetuista toimenpiteistä ja tasa-arvon kehityksestä vuoden 2016 loppuun mennessä.

Valtioneuvosto päätti 6.4.2011 ryhtyä kannanotosta aiheutuviin toimenpiteisiin.

2. Hallitus on asettanut työryhmän valmistelemaan tasa-arvolain muuttamista koskien palkkakartoitusselvityksiä sekä henkilöstön vaikutus- ja tiedonsaantimahdollisuuksia tasa-arvosuunnitelmaa ja palkkakartoitusta tehtäessä tarkoituksena lain täsmentäminen näiltä osin, samoin kuin syrjintätapausten sovittelun lisäämistä lakiin selvitetään. Hallitus valmistelee tasa-arvolain muuttamista siten, että tasa-arvosuunnittelu ulotetaan perusopetukseen ja lakiin lisätään sukupuolivähemmistöjen syrjintäsuoja.

3. Ohjelman toimeenpanosta vastaavat ministeriöt (sisäasiain-, oikeus-, ja sosiaali- ja terveysministeriö) ovat esittäneet ohjelmalle määrärahaa hallinnonalansa talousarviossa. Ohjelman toimeenpanoa sopeutetaan resursseja vastaavaksi. Sisäisen turvallisuuden ministeriryhmän hyväksyessä 10.6.2010 naisiin kohdistuvan ohjelman toimeenpanon se edellytti samalla, että ohjelma toimeenpannaan kunkin hallinnonalan talousarvion raameissa. Suurin määrärahatarve kohdistuu sosiaali- ja terveysministeriöön, jonka hallinnonalaan ohjelman toimenpiteet pääasiassa kohdistuvat. Määräraha on jaettu vuosittain, joten tulevien vuosien jaettavan määrärahan suuruutta ei vielä tiedetä.

STM myönsi viime vuodelle 200 000 euron määrärahan. Naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisen ohjelman toimeenpanoon.

Oikeusministeriössä ohjelman täytäntöönpano toteutettiin osana ministeriön toimintaa ja talousarvion raameissa. Oikeusministeriö osallistui MARAK-hankkeen kustannuksiin 13 000 eurolla. Vuonna 2012 väkivaltaisen käyttäytymisen vähentämiseen suunnattuihin ohjelmiin osallistui rangaistuksen täytäntöönpanon yhteydessä kaikkiaan 53 vankeja (40/2011) Ohjelmia olivat Omaehtoinen muutos, Lähisuhdeväkivaltaohjelma, naisille suunnattu keskustelu- ja motivointiohjelma sekä uusimpana Ketjun katkaisuohtelma lähisuhdeväkivallasta kärsineille. (OM/Mervi Sarimo)

Sisäasiainministeriön poliisiosasto ja Poliisihallitus toteavat että toimenpiteiden rahoituksen erittely jälkikäteen on mahdotonta, koska rahoitusta ei ole "korvamerkitty". Pääosa toimenpiteistä on tehty rakenteiden sisällä osana toiminnan kehittämistä tai muiden toimenpiteiden yhteydessä. Poliisiosasto osallistui MARAK:in kustannuksiin 26 000 €:lla. (Heidi Kankainen/SM)

4. Sosiaali- ja terveysministeriö teetti 2010 selvityksen ”Lähisuhde- ja perheväkivallan uhreille tarjottavat turvakotipalvelut”. Siinä kartoitettiin turvakotitilanne Suomessa ja annettiin suositukset tilanteen parantamiseksi. Pääasiassa turvakotipalvelut ovat järjestöjen ylläpitämiä, mutta myös muutamilta kunnilta löytyy tätä palvelua. Turvakotipalvelujen valtakunnallistaminen on edennyt hitaasti. Vuoden 2013 aikana laaditaan laatukriteerit toiminnalle ja tämän jälkeen valvontakriteerit. Myös sosiaalihuoltolain kokonaisuudistusta pohtineen uudistamistyöryhmän loppuraportissa lähisuhde- ja perheväkivalta on mainittu sellaisen erillisen tuen tarpeen syynä, johon kuntien on vastattava. Tarpeeseen vastaaminen edellyttää työryhmän mukaan kuitenkin vielä pohdintaa siitä mitä erityissäätelyä ja mihin olemassa olevaan tai valmistettavaan lakiin turvakotitoiminta tai muu mahdollinen tarvittava sääntely tulisi sijoittaa. Turvakotipalvelujen lakisääteistäminen vaikuttaisi myös palvelun järjestämisen resursoimiseen positiivisesti.

5. Tasa-arvovaltuutetun henkilöstömäärärahat samoin kuin Tasa-arvotiedon keskus Minnan resursointi ovat ennallaan. Tasa-arvotiedon keskus Minnan aiempaa vastaava rahoitus on sisällytetty vuosien 2012–2015 kehyksiin.

Tasa-arvotyön voimavaroja lisätään:

- osoittamalla tasa-arvovaltuutetulle määrärahat lisähenkilöstön palkkaamiseen tasa-arvolain edistämismittareiden valvonta- ja ohjaustehtävien hoitoon; ja
- vahvistamalla Tasa-arvotiedon keskus Minnan resursointia ja huolehtimalla keskuksen rahoituksen jatkumisesta myös vuoden 2012 jälkeen; sekä
- ministeriön v. 2014–2017 kehysesitykseen on sisällytetty tasa-arvovaltuutetun toimistolle kaksi uutta virkaa.

Vuoden 2013 osalta tasa-arvovaltuutetun henkilöstömäärärahat ovat ennallaan, mutta muita toimintamäärärahoja on lisätty.

Tasa-arvotiedon keskus Minna on siirretty 1.1.2013 alkaen pysyväksi toiminnoksi Terveyden ja hyvinvoinnin laitokseen, sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalle.

HE 115/2012 vp — EV 148/2012 vp
Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Eduskunta edellytti 12.12.2012, että työllistymisbonus mahdollisessa seuraavassa vaiheessa laajenee koskemaan myös palkkatuettua työtä.

Valtioneuvosto päätti 27.12.2012 ryhtyä lausumasta aiheutuviin toimenpiteisiin.

HE 160/2012 vp — EV 162/2012 vp
Sosiaali- ja terveysvaliokunta

1. Eduskunta edellytti 18.12.2012, että hallitus arvioi henkilöstömitoituksen toteutumisen vanhuspalvelulaisissa tarkoitettulla tavalla vuoden 2014 aikana ja mikäli ympärivuorokautisessa hoidossa ei ole saavutettu suositusten mukaista henkilöstömitoitusta (vähintään 0,5), antaa eduskunnalle esityksen lain täsmämisestä.

2. Eduskunta edellyttää, että hallitus seuraa ja arvioi lain tavoitteiden toteutumista ja vaikutusta erityisesti ikääntyneen väestön hyvinvointiin, terveyteen ja toimintakykyyn ja sosiaali- ja terveystalvelujen saatavuuteen sekä kunnille aiheutuviin kustannuksiin.

Valtioneuvosto päätti 27.12.2012 ryhtyä lausumasta aiheutuviin toimenpiteisiin.

Sosiaali- ja terveysministeriö asetti 24.9.2012 työryhmän, jonka tehtävänä on uudistaa Ikäihmisten palvelujen laatusuositus ja tehdä ehdotus sen toimeenpanoksi.

HE 86/2011 vp — EV 78/2012 vp

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Eduskunta edellytti 2.10.2012, että hallitus seuraa ja arvioi biopankkilainsäädännön toimivuutta ja ryhtyy tarvittaessa toimenpiteisiin lainsäädännön tarkistamiseksi.

Valtioneuvosto päätti 29.11.2012 ryhtyä lausumasta aiheutuviin toimenpiteisiin.

Biopankkilaki vahvistettiin 30.11.2012. Laki tulee voimaan 1.9.2013. Sosiaali- ja terveysministeriö antaa yleisohjeet lain täytäntöönpanosta. Biopankkilainsäädännön operatiivinen toimeenpano kuuluu Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastolle.

Sosiaali- ja terveysministeriö on asettanut biopankkilainsäädännön ohjausryhmän ja virkamiestyöryhmän 27.11.2012 tekemällään päätöksellä. Virkamiestyöryhmän tehtävänä on valmistella biopankkilain nojalla annettavat alemmanasteiset säädökset ja ohjata tarvittavan ohjeistuksen valmistelua sekä toimia virkamieskokoontamissa biopankkiuudistuksen täytäntöönpanon tukena. Virkamiestyöryhmä aloittaa työskentelynsä 8.1.2013.

Biopankkilainsäädännön ohjausryhmän tehtävänä on seurata ja arvioida biopankkilainsäädännön toimivuutta ihmisperäisiä näytteitä käyttävässä tutkimuksessa sekä ohjata biopankkitoiminnan edellyttämien infrastruktuurin rakentamista Suomessa yhteistyössä tutkijoiden, rahoittajien, terveydenhuollon palvelujärjestelmän, asiantuntijalaitosten sekä muiden sidosryhmien kanssa. Ohjausryhmän järjestäytymiskokous on 15.2.2013.

Sosiaali- ja terveysministeriö koordinoi Suomen osallistumista eurooppalaiseen BBMRI-hankkeeseen (Biobanking and BioMolecular Resources Infrastructure), joka on valittu pilotoimaan Euroopan unionin neuvoston käynnistämää tutkimusinfrastruktuurikonsortiota. Tässä tarkoituksessa sosiaali- ja terveysministeriö järjesti 30.11.2012 neuvottelutilaisuuden, jossa sovittiin menettelyistä Suomen liittymiseksi BBMRI-hankkeeseen.

1.12 Ympäristöministeriö

Ympäristönsuojelun valvonta, valvontamaksu

HE 100/2009 vp — EV 6/2010 vp

Ympäristövaliokunta

Eduskunta edellytti 26.2.2010, että hallitus ennakkovalvonnan keventämishankkeessaan ryhtyy myös toimenpiteisiin ympäristönsuojelun jälkivalvonnan tehostamiseksi selvittämällä valvontamaksun käyttöönottamista ja jälkivalvonnan sisällöllistä kehittämistä.

Ympäristöministeriö on asettanut 30.11.2011 ympäristönsuojelulain ja -asetuksen sekä eräiden muiden säädösten uudistamista valmistelewan hankkeen. Hankkeen tarkoituksena on valmistella ympäristönsuojelulain uudistaminen ottaen huomioon hallitusohjelman ympäristönsuojelulain ja -asetuksen kokonaisuudistukselle asettamat tavoitteet sekä kaikki tähänastinen valmistelutyö selvityksineen. Hankkeen tavoitteena on myös huolehtia teollisuuspäästödirektiivin toimeenpanosta. Ympäristöministeriö lähetti ehdotuksen ympäristönsuojelulain muuttamisesta lausunnolle 15.11.2012 ja lausuntoaika päättyi 7.1.2013.

Yksi hankkeen neljästä projektista keskittyi valvontaa koskevien säännösten uudistamiseen. Sen tehtävänä oli toimeksiannon mukaan laatia 29.2.2012 mennessä ehdotus valvonnan kehittämiseksi mukaan lukien ehdotukset valvonnan maksullisuuden toteuttamiseksi. Ehdotukseen on sisällytetty teollisuuspäästödirektiivin vaatimat valvonnan sääntelyä koskevat muutokset. Ehdotuksen mukaan määräaikaisista tarkastuksista, toiminnanharjoittajien lähettämien raporttien tarkastuksista ja hallintopakon käyttöön liittyvistä tarkastuksista perittäisiin valvontamaksua. Valvontamaksua sovellettaisiin sekä valtion että kunnan viranomaisten suorittamaan ympäristölupien valvontaan. Valvontamaksun suuruudesta säädettäisiin asetuksella.

Ympäristöministeriö on ajantasaistanut 7.11.2012 ympäristölupien valvontaohjeen (YM12/401/2012). Myös julkaisu Ympäristölainsäädännön laillisuusvalvonta, Suomen ympäristö 11/2006 on uudistettavana Keski-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen hankkeena, jota ympäristöministeriö ohjaa ja rahoittaa. Vuonna 2013 ryhdytään täydentämään uutta valvontaohjetta ohjeistamalla ympäristönsuojelulain valvonnan lisäksi vesilain ja jätelain valvontaa.

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksissa jää ympäristönsuojelun valvojia lähiaikoina paljon eläkkeelle. Tuottavuustavoitteiden vuoksi korvaavia rekrytointeja ei välttämättä voida tehdä. Valvonnan maksullisuus auttaa voimavaratilannetta kuitenkin aikaisintaan vuonna 2014 ja vain siinä tapauksessa, että valvontamaksut voidaan osoittaa ELY-keskuksissa kyseisiin tehtäviin ilman että valvonnan muuta rahoitusta vähennetään. Vuodet 2013 ja 2014 tulevat olemaan haasteellisia valvonnan asianmukaisen järjestämisen kannalta.

Öljysuojarahasto, rahoitus

HE 167/2009 vp — EV 231/2009 vp

Ympäristövaliokunta

Eduskunta edellytti 7.12.2009, että hallitus selvittää mahdollisuuksia laajentaa öljysuojarahaston rahoituspohjaa sekä huolehtii öljysuojarahaston jatkuvuudesta ja sen toimintakyvyn turvaamisesta tarvittaessa talousarvioratkaisuin.

Hallitusohjelman mukaisesti öljysuojamaksun 1.1.2010 voimaan tullutta määräaikaista korotusta on jatkettu (L 848 /2012). Korotus on edelleen kolminkertainen (1,50 €/tn) normaalitasoon nähden ja muutos on voimassa 31.12.2015 saakka. Myös rahaston pääomajajojen korotusta jatkettiin 31.12.2019 saakka. Muutoksen tarkoitus on turvata öljysuojarahaston maksuvalmius tilanteessa, jossa sekä valtiolla että alueellisilla pelastuslaitoksilla on edelleen tarvetta korottaa öljyvahinkojen torjuntavalmiuttaan. Suomenlahdella öljykuljetukset ovat kasvaneet 20 miljoonasta tonnista vuonna 1995 lähes 160 miljoonaan tonniin vuonna 2010 ja arvio vuoden 2015 kuljetuksista on 230 miljoonaa tonnia. Suomen tavoitteleman valmiuden tavoitetason mukaisten öljyntorjuntahankkeiden toteuttaminen vaatisi arviolta vielä 100–140 miljoonan euron rahoitus. Hankinnoista osa tulee korvattavaksi öljysuojarahaston varoista pelastustoimen alueille tai harkinnanvaraisesti valtion torjuntaviranomaisille.

Käsitellessään aikaisempien lainmuutosten yhteydessä öljysuojarahaston tilannetta ympäristövaliokunta on korostanut, että öljyntorjuntavalmiuden kehittäminen edellyttää myös valtion talousarviorahoitusta ja että öljysuojarahaston toimintakyky olisi turvattava tarvittaessa talousarvioratkaisuin (YmVM16/2004 vp, YmVM 11/2009 vp). Viime vuosien talouskriisi on kuitenkin heikentänyt voimakkaasti valtionalouden tilannetta eikä merkittävän valtionalouden vajeen vuoksi ole ollut mahdollista lisätä ympäristövahinkojen torjuntaan myönnettyjä määrärahoja. Taloustilanteen epävarmat kehitysnäkymät eivät myöskään ennakoil tilanteen muuttuvan lähivuosina. Ilman nyt toteutettua öljysuojamaksun korotusta valtiolle myönnettävät harkinnanvaraiset korvaukset olisivat supistuneet, mikä käytännössä olisi johtanut supistukseen myös valtion öljyntorjuntavalmiuden kehittämisessä.

Ympäristöministeriö on eduskunnan toiveen mukaisesti kartoittanut mahdollisuuksia laajentaa öljysuojarahaston maksupohjaa. Rahoituspohjan laajentamiseksi ei kuitenkaan todettu olevan toimivaa, rahallisesti merkittävää ratkaisua:

Rahaston toimialan laajentaminen kattamaan myös muita kemikaaleja merkitsisi käytännössä kokonaan uutta rahastoa, jonka perustaminen käsiteltäisiin perustuslain 87 §:n mukaisesti. Vaiketetun käsittelyjärjestyksen vuoksi uuden rahaston perustaminen olisi epävarmaa. Kemikaaleista kerättyjen varojen käyttäminen öljyvahinkojen torjuntaan ei hyvän hallinnon periaatteiden mukaan olisi mahdollista. Rahaston toimialan laajentaminen kattamaan myös Suomessa jalostettujen öljytuotteiden vientiä kohdentuisi samaan maksajatahoon kuin nykyisinkin eli kyseessä ei olisi todellinen rahoituspohjan laajennus.

Öljyjätämaksun avulla rahoitetaan öljyjätehuoltoa, mutta osa tuotosta on ohjattu öljyllä pilaantuneiden alueiden puhdistamiseen (siirtana öljysuojarahaston budjetin kautta). Tuottoa voisi ajatella ohjattavan jossain määrin myös öljyntorjuntaan. Kyse ei olisi kovin suuresta

rahamäärästä (arviolta 1–2 miljoonaa euroa vuodessa) sen lisäksi, mitä siirretään kunnostushankkeita varten. Öljyjättemaksun tuotto on aivan viime aikoina supistunut, joten sen merkitys mahdollisen rahoituslähteenä on edelleen pienentynyt.

Muut maksut ja verot eivät sovellu rahoituspohjan laajentamiseen joko öljytuotteen käsitteen suppeuden tai valtionvarainministeriön verotukseen liittyvien periaatteiden vuoksi. Verot ovat yleiskatteellisia eikä niitä valtionvarainministeriön näkemyksen mukaan voi korvamerkitä tiettyyn käyttöön.

Hallituksen esityksen käsittelyn yhteydessä eduskunnan ympäristövaliokunta selvitti tarkemmin mahdollisuutta kerätä öljysuojamaksu valmisteverona, jonka tuotto ohjattaisiin öljysuojarahastoon. Valtiovarainministeriön esittämien periaatteellisten ja käytännön esteiden vuoksi vaihtoehdon tutkimista ei jatkettu enempää ja hallituksen esitys hyväksyttiin esityksen mukaisena.

Hajajätevesiasetus ja haja-asutuksen jätevesien käsittely

HE 179/2010 vp — EV 288/2010 vp

Ympäristövaliokunta

1. Eduskunta edellytti 11.2.2011, että hallitus kumoaa voimassa olevan hajajätevesiasetuksen ja antaa uuden, tämän lainmuutoksen mukaisen asetuksen mahdollisimman pian tämän lainmuutoksen hyväksymisen jälkeen.

2. Eduskunta edellytti, että hallitus seuraa lain toimeenpanoa ja antaa asiasta ympäristövaliokunnalle selvityksen ennen siirtymäajan päättymistä.

3. Eduskunta edellytti, että hallitus valmistelee mahdollisimman pian valtakunnallisen viemärointitukiohjelman riittävine määrärahasokorotuksineen vähintään tämän lain ja uuden asetuksen voimaanpanolle asetettavan siirtymäajan loppuun saakka.

4. Eduskunta edellytti, että hallitus yhteistyössä kuntien kanssa varmistaa riittävän ohjeistuksen kunnan viranomaisille lain tehokkaaksi toimeenpanemiseksi ja että hallitus turvaa kunnille riittävän neuvontamäärärahan kiinteistökohtaisen jätevesineuvonnan toteuttamiseen uuden asetuksen voimaanpanon siirtymäajan loppuun saakka.

5. Eduskunta edellytti, että hallitus nostaa korjausavustusmäärärahan myöntämisen perusteena olevia tulorajoja ja korjaus- ja energia-avustusmäärärahaa siten, että avustus edistää pienituloisten kotitalouksien jätevesien käsittelyn parantamistoimien toteuttamista.

Valtioneuvosto päätti 3.3.2011 ryhtyä lausumasta aiheutuviin toimenpiteisiin.

1. Valtioneuvosto teki eduskunnan edellyttämät muutokset lainsäädäntöön vuonna 2011.

2. Haja-asutusalueiden jätevesien neuvontahankkeiden, joille on myönnetty valtion avustusta, raportointi on ohjeistettu. Neuvontahankkeiden loppuraporteista kootaan määräjain valtakunnallinen yhteenveto. Vuoden 2012 neuvontahankkeiden valtakunnallinen yhteenveto tehdään vuonna 2013. Haja-asutuksen uusittujen jätevesisäännösten toimeenpanon seuranta järjestetään hyödyntäen neuvontahankkeista saatua valtakunnallista yhteen-

vetotietoa ja vesien hoidon toimenpideohjelman toteutuksen seurantaa siten, että eduskunnalle voidaan antaa asiasta selvitys ennen vuoden 2015 loppua.

3. Maa- ja metsätalousministeriö laati yhteistyössä ympäristöministeriön kanssa kansallisen viemäröintiohjelman, joka hyväksyttiin ministeriöiden toimesta 17.12.2012. Ohjelmassa todetaan haja-asutusalueiden viemäröintiin tarvittavan valtion tuen vuosittaiseksi tarpeeksi 12 miljoonaa euroa, jolla saataisiin noin 30 000 kotitaloutta viemäröinnin piiriin tiheimmillä ja elinvoimaisimmilla haja-asutusalueilla vuoden 2016 loppuun mennessä. Ohjelmassa on valtion tuen myöntämisen kriteereitä ja selvitettyyn tarpeeseen perustuva tuen alueellinen jako.

Osa viemäröintiohjelman tarveselvityksen kohteista sijaitsee taajamamaisilla alueilla, joissa viemäröinti voidaan toteuttaa kohtuullisin kustannuksin ilman valtion tukea. Osassa hankkeista taas talouksien välisen suurehkon etäisyyden vuoksi kiinteistökohtaiset ratkaisut ovat alueella hyvä ja riittävä ratkaisu, ellei viemäröinnille ole erityistä ympäristönsuojelullista perustetta tai talouksien määrä ole selvästi kasvussa. Haja-asutusalueilla on noin 330 000 vakituisesti asuttua kiinteistöä. Viemäröinnin laajentamisesta huolimatta jätevedet joudutaan vastaisuudessakin käsittelemään kiinteistökohtaisesti pääosassa haja-asutusalueita.

Viemäröintiohjelman toteutumista tehdään väliarvio vuonna 2014.

4. Haja-asutuksen jätevesihuollon tehostamista käsittelevät uudet säännökset on otettu huomioon hallinnon tiedotuksessa, muuttuneiden säännösten koulutuksessa. Tiedote- ja koulutusmateriaali tehtiin pääosin vuonna 2011. Painettu Haja-asutuksen jätevedet Lain-säädäntö ja käytäntö – ympäristöopas 2011 toimitettiin kuntien viranomaisille. Hajajätevesineuvojien koulutusmateriaali päivitettiin neuvonnasta saatujen kokemusten perusteella ajan tasalle.

Vuosien 2011 ja 2012 yhteensä 2 miljoonan euron avustuspäärahalla oli mahdollista toteuttaa hajajätevesineuvontaa kaikkien ELY-keskusten alueilla noin 10 000 kohteessa. Järjestöt ja yhteisöt ovat jättäneet ELY-keskuksiin avustushakemukset joulukuun alkuun 2012 mennessä.

5. Valtion talousarvion momentin 35.20.55 (Avustukset korjaustoimintaan) määräraha väheni olennaisesti vuonna 2012. Alentunut määrärahataso ei riittänyt pienituloisten kotitalouksien jätevesien käsittelyn parantamistoimien avustamiseen, joka loppui vuoden 2012 alussa. Asiasta kerrottiin ympäristövaliokunnalle kuulemisten yhteydessä.

Jätelain uudistuksen toimeenpano ja seuranta

HE 199/2010 vp — EV 360/2010 vp

Ympäristövaliokunta

1. Eduskunta edellytti, että hallitus säätää asetuksilla riittävän kunnianhimoiset yhdyskuntajätteen, biojätteen, tuottajavastuuajätteen, rakennus- ja purkujätteen sekä mahdollisuuksien mukaan muun jätteen kierrätystavoitteet, seuraa tavoitteiden toteutumista ja kiristää tavoitteita ottaen huomioon teknologisen kehityksen.

2. Eduskunta edellytti, että hallitus seuraa lain tavoitteiden toteutumista kiinnittäen erityistä huomiota sekä jätteen synnyn ehkäisyyn että muutoinkin etusijajärjestyksen toteutumiseen.

3. Eduskunta edellytti, että hallitus seuraa jätehuollon järjestämistä koskevan vastuunjaon vaikutuksia yksityisten yritysten ja kuntien jäteyhtiöiden toimintaedellytyksiin sekä kuntien mahdollisuuksiin huolehtia niiden vastuulle säädettyistä tehtävistä.

4. Eduskunta edellytti, että hallitus seuraa energiansäästölamppujen palautusjärjestelmän toimivuutta kuluttajan kannalta ja ryhtyy mahdollisimman pian toimenpiteisiin vastaanottojärjestelmän laajentamiseksi työturvallisuus- ja elintarviketurvallisuusriskit huomioon ottaen.

Valtioneuvosto päätti 16.6.2011 ryhtyä lausumasta aiheutuviin toimenpiteisiin.

1. Uusi jätelaki ja sen nojalla annettu valtioneuvoston asetus jätteistä tulivat voimaan 1.5.2012. Mainitussa asetuksessa säädettyjen tavoitteiden mukaan tulee 50 painoprosenttia yhdyskuntajätteestä kierrättää viimeistään vuonna 2016 ja 70 painoprosenttia rakennus- ja purkujätteestä (kallio- tai maaperästä irrotettuja maa- ja kiviaineksia ja vaarallisia jätteitä lukuun ottamatta) hyödyntää aineena vuonna 2020. Nykyisin noin 35 % yhdyskuntajätteestä kierrätetään ja noin puolet rakennus- ja purkujätteestä hyödynnetään aineena.

Muiden jätelajien osalta kierrätystavoitteita arvioidaan kyseisten asetusten valmistelun yhteydessä vuosina 2013 ja 2014.

2. Ympäristöministeriö on järjestänyt viranomaisille ja alan toimijoille koulutusta uudesta jätelaista. Koulutuksessa on tuotu esille etusijajärjestyksen entistä sitovampi luonne ja siitä seuraava painotus jätteen synnyn ehkäisyyn jätehuollon toteuttamisessa. Lisäksi ympäristöministeriö on valmistellut oppaan ”Materiaalin käytön tehokkuus ympäristölupamenettelyssä”. Opa on viranomaisten ja alan toimijoiden saatavilla lain tullessa voimaan.

3. Uuden jätelain toimeenpanon seuranta on tarkoitus käynnistää vuoden 2013 alussa. Ensi vaiheessa keskitytään erityisesti yhdyskuntajätehuoltoa koskevien lain säännösten toimeenpanon seurantaan ja vaikutusten arviointiin. Seurannassa otetaan huomioon myös hallituksen terveen kilpailun edistämisohjelmassa esitetyt toimet jätelain soveltamiskäytäntöjen selvittämiseksi.

4. Tuottajayhteisöt ja kauppa valmistelevat parhaillaan toimintamallia käytettyjen energiansäästölamppujen ja pienen sähkö- ja elektroniikkalaiteromun vastaanoton tehostamiseksi kaupoissa uuden jätelain vaatimusten mukaisesti. Vastaanottoverkosto tulisi täyttämään myös uuden sähkö- ja elektroniikkalaiteromudirektiivin (2012/19/EU) vaatimukset. Ympäristöministeriö valmistelee vuoden 2013 aikana ehdotuksen uudeksi valtioneuvoston asetukseksi sähkö- ja elektroniikkalaiteromusta. Ehdotuksessa määritellään tarkemmin kauppojen vastaanottovelvoite käytetyille sähkö- ja elektroniikkalaitteille.

Maankäyttö- ja rakennuslaki, sijainninhjaus kaavaratkaisuissa

HE 309/2010 vp — EV 365/2010 vp

Ympäristövaliokunta

1. Eduskunta edellytti 15.3.2011, että hallitus selvittää sitä, miten olemassa olevat työssäkäyntialueet otetaan riittävästi huomioon kaupan suuryksiköiden sijoittamista koskevien kaavaratkaisujen vaikutusarvioinneissa.

2. Eduskunta edellytti, että hallitus selvittää maankäyttö- ja rakennuslain toimivuusarvioinnin yhteydessä mahdollista tarvetta säätää muiden toimintojen sijainnin ohjauksesta täsmällisemmin laissa ottaen huomioon valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden oikeudellisen aseman sekä selvittää maakunta-kaavojen vahvistamismenettelyyn liittyviä käytännön näkökohtia ja kehittämistarpeita.

3. Eduskunta edellytti, että hallitus seuraa yleisesti lain täytäntöönpanon vaikutuksia palveluverkon ja palvelujen saatavuuden kehittymiseen ja kaupan kilpailuedellytyksiin, kehittää asianmukaisia tietojärjestelmiä sekä selvittää muiden, erityisesti taloudellisten, ohjauskeinojen käyttömahdollisuuksia tavoitteiden edistämiseksi.

4. Eduskunta edellytti, että lainsäädäntöä uudistettaessa maankäyttö ja rakentaminen sekä valtakunnalliset alueiden käyttötavoitteet saadaan nykyistä paremmin parlamentaariseen ohjaukseen. Alueiden kehittämisestä annetun lain (1651/2009) 5 ja 6 §:n mukaan maakunnan liitot vastaavat alueen kehittämisestä. Maankäyttö- ja rakennuslakia on arvioitava ja uudistettava kunnioittaen maakunnallista näkemystä kiinnittäen erityistä huomiota maakuntakaavojen vahvistamiseen. Suuria kauppakeskuksia koskevissa kaavamääräyksissä ja rakentamismormeissa on painotettava ilmastonmuutoksen torjuntaa edistäviä keinoja, kuten puurakentamista.

Valtioneuvosto päätti 31.3.2011 ryhtyä lausumasta aiheutuviin toimenpiteisiin.

1. Ympäristöministeriö on uusimassa vähittäiskaupan erityistä sijainnin ohjausta koskevaa ohjeistusta. Laadittavan oppaan sisällössä huomioidaan muun muassa työssäkäynnin ja asioinnin vaikutukset vähittäiskaupan suuryksiköitä koskeviin kaavaratkaisuihin ja niiden vaikutusten arviointiin. Oppaan on määrä valmistua keväällä 2013.

2. ja 4. Ympäristöministeriössä on vireillä maankäyttö- ja rakennuslain toimivuusarviointi, jonka yhtenä painopisteenä on alueidenkäytön ohjausjärjestelmän toimivuus. Toimivuusarvioinnin yhteydessä tullaan ottamaan huomioon eduskunnan lausumassa esiin tuodut näkökohdat.

3. Lain täytäntöönpanoa seurataan hankkeista kertyvien kokemusten kautta ja kauppa otetaan huomioon myös seurantajärjestelmiä kehitettäessä. Ympäristöministeriö osallistuu Tekesin Kestävä yhdyskunta 2007–2012 -ohjelmaan sisältyvään Kaupan rakentamisen sääntely ja kaupan strategiat -tutkimushankkeeseen. Tutkimuksessa selvitetään sekä Suomessa että Englannissa tapahtuneita muutoksia kaupan sääntelyssä ja niiden vaikutuksia markkinoiden rakenteeseen ja kilpailuun.

Merenhoidon suunnittelu ja toimeenpano

HE 323/2010 vp — EV 297/2010 vp

Ympäristövaliokunta

Eduskunta edellytti 9.2.2011, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin merenhoitoa koskevien suunnitelmien riittäväksi integroimiseksi päällekkäisyyksien välttämiseksi ja varmistaa riittävien resurssien turvaamisen merenhoidon suunniteluun ja toimeenpanoon.

Valtioneuvosto päätti 24.3.2011 ryhtyä lausumasta aiheutuviin toimenpiteisiin.

Suomi laatii merivesiensä osalta yhden merenhoitosuunnitelman, jonka valmistelusta ympäristöministeriö vastaa yhteistyössä maa- ja metsätalousministeriön ja liikenne- ja viestintäministeriön kanssa. Merenhoitosuunnitelman ensimmäinen osa meren nykytilan alustava arvio ja hyvän tilan tavoitteen määrittely on hyväksytty valtioneuvostossa vuonna 2012. Arviot on valmisteltu Suomen ympäristökeskuksen vetämänä laajassa yhteistyössä ympäristöministeriön, liikenne- ja viestintäministeriön ja maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalojen kanssa. Eri alojen tutkimuslaitokset ja muut tahot ovat olleet mukana arviointityössä. Valmistelua on koordinoitu kiinteästi myös vesienhoidon suunnittelutyön kanssa. Lisäksi merenhoidon ja vesienhoidon järjestämisestä annetun lain (272/2011) ja asetuksen perusteella Varsinais-Suomen elinkeino-, liikenne ja ympäristökeskus (ELY) toimii merenhoidon suunnittelua ja toimeenpanoa yhteen sovittavana ELY-keskuksena. Ympäristöministeriö on asettanut sekä asiantuntija- että yhteistyöryhmiä, joilla varmistetaan meren- ja vesienhoidon riittävä integrointi. Vuoden 2012 aikana on aloitettu merenhoidon seurantaohjelman valmistelu, jonka tulee olla valmiina vuonna 2014.

Valtion vuoden 2012 talousarvion momentin 35.10.22 (Eräät ympäristömenot) määrärahasta kohdennettiin noin 300 000 euroa turvaamaan merenhoidon suunnittelua ja toimeenpanoa. Määrärahaa on käytetty mm. merenhoidon suunnittelun edellyttämiin selvitystehtäviin.

Metropolialueen alueellinen eheys ja kilpailukyky

VNS 9/2010 vp — EK 48/2010 vp

Hallintovaliokunta

Eduskunta hyväksyi 25.2.2011 selonteon johdosta mietinnön mukaisen kannanoton:

että eduskunnalla ei ole huomautettavaa selonteon johdosta ja

että eduskunta edellyttää valtioneuvoston tekevän seuraavan vaalikauden aikana tarvittavia päätöksiä, joilla vaikutetaan segregatioon eli asuinalueiden eriytymiskehitykseen ja aluetta kehitetään alueellisesti eheäksi, yhdyskuntarakenteeltaan toimivaksi ja kansainvälisessä vertailussa entistä kilpailukykyisemmäksi alueeksi, joka voi edistää koko Suomen menestystä vielä nykyistäkin

paremmin ja jossa kansalaisilla on hyvät mahdollisuudet vaikuttaa oman elinympäristönsä päätöksentekoon.

Valtioneuvosto päätti 17.3.2011 ryhtyä kannanotosta aiheutuviin toimenpiteisiin.

Jyrki Kataisen hallituksen ohjelman mukaisesti metropolipolitiikkaa jatketaan ja lujitetaan.

Hallitus päätti iltakoulussaan 21.9.2011 metropolipolitiikan toteuttamisen periaatteista ja organisoinnista. Hallinnon ja aluekehityksen ministerityöryhmä täsmensi organisointia perustettavien yhteistoimintaelinten kokoonpanojen osalta 13.10.2011.

Hallituskaudella 2011–2015 metropolipolitiikan sisällöllisiä painopisteitä ovat hallinnon rakenteiden kehittäminen sekä maankäyttö, asuminen ja liikenne, kansainvälinen kilpailukyky, maahanmuuttokysymykset ja sosiaalinen eheys. Toteutuksessa otetaan lisäksi huomioon työvoimatarpeita palvelevat toimet ja koulutusmahdollisuudet.

Metropolipolitiikan neuvottelukunta ja sihteeristö asetettiin 22.12.2011. Metropolipolitiikan painopisteiden täsmentäminen keskeisiksi hankkeiksi on käsitelty metropolipolitiikan neuvottelukunnassa 9.2.2012. Keskeisiä hankkeita ovat seudun maankäyttöä, asumista ja liikennettä koskeva MAL-aiesopimus, uusi seudun kilpailukykyä koskeva aiesopimus, maahanmuuttajien työllistymistä ja kotouttamista koskevan aiesopimuksen tavoitteiden saavuttamisen turvaaminen, sosiaalisen eheyden kumppanuusohjelma, pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishajonnan 2012–2015 toteuttaminen metropolialueella sekä metropolialueen tarkoituksenmukaisen kunta- ja palvelurakenteen selvittäminen ja metropolialuetta koskevan erillisen lain tarpeen arviointi.

Helsingin seudun ja valtion välinen MAL-aiesopimus solmittiin 20.6.2012. Työ- ja elinkeinoministeriö on käynnistänyt haun kaupunkiseutujen kasvusopimusmenettelyyn. Haku päättyi 28.2.2013, ja menettelyn piiriin hyväksytyjen seutujen kanssa käydään aiesopimusneuvottelut kevään 2013 aikana. Aiesopimus maahanmuuttajien kotoutumisen ja työllistymisen tehostamiseksi pääkaupunkiseudulla solmittiin 20.12.2012. Pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämistä koskevat aiesopimukset on solmittu Espoon ja Vantaan kanssa, ja Helsingin osalta päätökset on tarkoitus tehdä tammikuun 2013 aikana. Sosiaalisen eheyden kumppanuusohjelman valmistelu on käynnistynyt sosiaali- ja terveysministeriön johdolla syksyllä 2012. Metropolialueen kuntajakoselvitysalueita ja metropolihallintoa koskeva esiselvitys käynnistyi elokuussa 2012 ja sen väliraportti julkistettiin 11.1.2013.

HE 36/2012 vp — EV 49/2012 vp

Ympäristövaliokunta

Eduskunta edellytti 12.6.2012, että hallitus edistää kasvihuonekaasupäästöjen vähentämiseksi tarvittavan teknologian, mukaan lukien hiilidioksidin talteenotto- ja varastointiteknologia, kehitystä ja ryhtyy tarvittaessa pikaisesti toimiin geologista varastointia koskevan lainsäädännön valmistelemiseksi, mikäli tilanearvio varastoinnin mahdollisuuksista muuttuu.

Valtioneuvosto päätti 28.6.2012 ryhtyä lausumasta aiheutuviin toimenpiteisiin.

Hallitus on edistänyt kasvihuonekaasupäästöjen vähentämiseen tarvittavia teknologioita erityisesti Tekesin toiminnan kautta. Hiilidioksidin erottamis- ja talteenottoteknologioita on Suomessa seurattu ja kehitetty. Hiilidioksidin talteenotto ei ole globaalisti edennyt juuri lainkaan, vaikka muutama vuosi sitten asia oli selvemmin esillä. EU:n rahoituksessa hiilidioksidin talteenotolle ja varastoinnille sekä innovatiivisen uusiutuvalle (ns. NER300) oli pitkään mukana hiilidioksidin talteenoton hankkeita, mutta lopullisessa rahoituspäätöksessä joulukuussa 2012 ei ollut enää yhtään talteenottohanketta ja kaikki rahoitus, noin 1,5 miljardia euroa meni innovatiivisille uusiutuvan energian hankkeille.

Varastoinnin osalta ympäristöministeriö ja työ- ja elinkeinoministeriö sekä geologian tutkimuskeskus seuraavat yhdessä Suomen maa- ja vesialueita koskevan geologisen tiedon karttumista ja hiilidioksidin varastointiteknologian kehitystä. Jos tilanne merkittävästi muuttuu siten, että hiilidioksidin geologinen varastointi olisi vastoin tähänastista käsitystä mahdollista Suomen maa- tai vesialueilla, hallitus ryhtyy tarvittaviin toimiin hiilidioksidin talteenottoa ja varastointia koskevan lain muuttamiseksi. Toistaiseksi tilannearvio ei ole muuttunut.

2 Toimenpiteet talousarviolausumien johdosta

2.1 Hallituksen vastaus eduskunnan talousarviolausumiin

Eduskunnan talousarviolausumat vuoden 2010 talousarvioon
(EK 31/2009 vp—HE 138/2009 vp, HE 241/2009 vp)

Suomen Turvapaikkapolitiikka

Momentti 26.40.01

Eduskunta edellyttää, että Suomen turvapaikkapolitiikkaa koskevat linjaukset ja käytännöt sekä hakijoille maksettavat korvaukset saatetaan mahdollisimman yhteneviksi Pohjoismaiden ja vertailukelpoisten EU-maiden kanssa, korostaen samalla päätöksenteon korkeaa laatua ja hakijoiden kohtelua ihmisoikeusstandardien mukaisesti.

Vuoden 2009 aikana toteutettiin Vanhasen II hallituksen puoliväliarviossaan edellyttämä turvapaikkaselvitys, jossa tarkasteltiin Suomen kansainvälistä suojelua koskevaa lainsäädäntöä ja käytäntöä etenkin suhteessa muihin Pohjoismaihin. Selvitykseen sisältyi myös tiettyjen perheenyhdistämissännösten ja palautuskäytäntöjen vertailu. Lisäksi selvitetiin säännösten ja käytäntöjen tehokkuutta turvapaikanhakijamäärien kasvaessa ja etsittiin keinoja perusteettomien hakemusten vähentämiseksi. Selvityksessä ehdotettuja toimenpiteitä, joilla järjestelmää voidaan tehostaa ja etenkin turvapaikanhakijoiden vastaanotosta aiheutuvia kustannuksia laskea, on toteutettu vuoden 2009 lopulta. Maahanmuuttoviraston, poliisin, rajaviranomaisten ja vastaanottokeskusten yhteistyötä on tiivistetty turvapaikkaprosessin sujuvuuden lisäämiseksi. Sekä Maahanmuuttovirasto että poliisi ovat tehostaneet turvapaikkahakemusten seulontaa sellaisten hakemusten priorisoimiseksi, jotka on todennäköisesti mahdollista ratkaista nopeasti. Helsingin vastaanottokeskuksissa on kehitetty erityisesti ruokapalveluja tarjoavaa transit-majoitusta tukemaan nopeutetussa menettelyssä ratkaistavien turvapaikkahakemusten käsittelyä. Etätulkkauksen ja -puhuttelun teknisiä valmiuksia on vahvistettu ja uusi tekniikka on otettu käyttöön. Kielianalyysijä ja lääketieteellisiä ikätutkimuksia on teetetty selvästi aiempaa enemmän.

Vuonna 2012 Maahanmuuttoviraston kehittämistoimien veturina on toiminut ERF-rahoitteinen Lean-hanke, johon on saatu perehdytystä Ruotsin Migrationsverketistä. Vuonna 2011 perustettu Euroopan turvapaikka-asioiden tukiverkosto EASO on edistänyt EU-maiden turvapaikkaprosessien harmonisoitumista. Myös Maahanmuuttoviraston turvapaikkayksikkö on osallistunut eurooppalaisen turvapaikka-alan koulutuksen koulutusmoduuleihin, minkä avulla turvapaikkaprosessia on kehitetty yhteiseurooppalaiseen ja tehokkaampaan suuntaan.

Hallitus antoi eduskunnalle 13.11.2009 turvapaikkaselvitykseen liittyvän ulkomaalaislain muutosehdotuksen (HE 240/2009 vp). Lakiehdotus hyväksyttiin toukokuussa 2010 ja muutokset tulivat voimaan 1.8.2010. Muutokset koskevat perheen yhdistämissäännöksiä ja turvapaikanhakijoiden työnteko-oikeutta. Tämän lisäksi lakiin lisättiin säännökset iän selvittämisestä. Maaliskuussa 2010 eduskunnalle annettiin muutosehdotus lakiin maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta. Esityksessä ehdotettiin, että Suomesta turvapaikkaa hakeneet EU-kansalaiset eivät enää kuuluisi turvapaikanhakijoiden vastaanoton piiriin sen jälkeen, kun he ovat saaneet hakemukseensa kielteisen päätöksen. Lakiehdotus hyväksyttiin kesäkuussa 2010 ja lainmuutokset tulivat voimaan 1.7.2010, minkä jälkeen EU-kansalaisten jättämien hakemusten määrä romahti.

Sisäasiainministeriössä on myös valmisteltu maahanmuuttajien kotouttamista ja turvapaikanhakijoiden vastaanottoa koskevan lain kokonaisuudistus. Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta (746/2011) tuli voimaan 1.9.2011. Lain tarkoituksena on ensisijaisesti ollut varmistaa, että kotoutumisen edistämistä koskevan lain (1386/2010) tultua voimaan vastaanottotoiminnalla on sen vaatima lainsäädännöllinen perusta. Lain tarkoituksena on myös turvata kansainvälistä suojelua hakeville ja tilapäistä suojelua saaville sekä ihmiskaupan uhreille yhdenmukaiset ja riittävät vastaanottopalvelut.

Lain merkittävimmät muutokset koskevat turvapaikanhakijoille maksettavan taloudellisen tuen irrottamista yleisestä toimeentulotuesta. Toimeentulotuen sijasta aikuisille maksetaan vastaanottorahaa ja ilman huoltajaa oleville lapsille käyttörahaa. Vastaanotto-lain mukaan esimerkiksi yksinasuvalle ja yksinhuoltajalle maksettavan vastaanottorahan perusosa on 290 euroa kuukaudessa, ateriapalvelut tarjoavassa vastaanottokeskuksessa 85 euroa kuukaudessa. Ilman huoltajaa olevan alle 16-vuotiaan lapsen käyttöraha on 25 euroa kuukaudessa ja 16 vuotta täyttäneen 45 euroa kuukaudessa. Käyttöraha voi olla myös tätä pienempi, jos se on perusteltua lapsen ikä ja kehitystaso huomioiden. Vastaanotto- ja käyttörahan tason tarkistaminen vuosittain on sidottu kansaneläkeindeksiin.

Hakijoille maksettavan taloudellisen tuen irrottaminen yleisestä toimeentulotuesta yksinkertaistaa jossakin määrin tuen myöntämisenettelyä ja rakennetta. Muutoksella pyritään vähentämään taloudellisen tuen houkuttelevuutta perusteettomien hakemusten jättämiseen. Kansainvälistä suojelua hakeva oleskelee Suomessa laillisesti, mutta aina hakemuksensa ratkaisemiseen asti kuitenkin väliaikaisesti. Hakija saa osan toimeentulosta ja huolenpidosta hyödykkeinä vastaanottokeskuksesta, jolloin rahana maksettava osuus on aina alhaisempi kuin toimeentulotukeen oikeutetulla maassa asuvalla henkilöllä.

Kataisen hallituksen ohjelman mukaisesti turvapaikkahakemusten käsittelyn nopeuttamiseksi tehostetaan yhteistyötä ja otetaan käyttöön maahanmuuttoviranomaisten moniviranomaismalli eli Maahanmuuttoviraston, poliisin ja rajavartiolaitoksen yhteistoimintamalli (MPR). Yhteistyömallin käyttöönottamiseksi on asetettu hanke, jonka toimikausi on vuoden 2013 toukokuun loppuun. Lisäksi on asetettu Maahanmuuttohallinnon tuloksellisuuden parantaminen työryhmä vuoden 2014 loppuun asti. Työryhmän tehtävänä on muun muassa selvittää tekijät, jotka hidastavat turvapaikkapäätöksentekoa ja niiden toimeenpanoa sekä laatia suunnitelma näiden tekijöiden poistamiseksi tai vähentämiseksi. Päätösten laatu tulee kuitenkin säilyttää vähintään nykyisellä tasolla. Turvapaikanhakijoiden vastaanoton kokonaiskustannuksia sopeutetaan hakijoiden määrää ja käsittelyaikojen

lyhenemistä vastaavasti. Turvapaikkamenettelyä pyritään tehostamaan Maahanmuuttoviraston, poliisin ja rajavartiolaitoksen toimialoilla sekä turvapaikka-asioiden muutoksenhakuprosessin osalta tuomioistuinten käsittelyssä. Kansainvälistä suojelua saavien kuntaan siirtymistä edistetään työ- ja elinkeinoministeriön toimenpitein.

Maahanmuuttovirastolle asetettuna tavoitteena vuosittain on, että niiden muutoksenhakutuomioistuinten päätösten, joissa Maahanmuuttoviraston päätös kumotaan sillä perusteella, että virasto on tehnyt laintulkinta- tai menettelytapavirheen, on enintään 5 % valitusten kokonaismäärästä. Vuonna 2011 edellä mainituilla perusteilla valitus hyväksyttiin 1,6 prosentissa tapauksista, joten tavoite saavutettiin.

Asia ei anna enää aihetta toimenpiteisiin.

Eduskunnan talousarviolausumat vuoden 2012 talousarvioon (EK 31/2011 vp—HE 59/2011 vp, HE 119/2011 vp, HE 128/2011 vp)

Säätutkaverkon laajentaminen

Momentti 31.50.01

Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin säätutkaverkoston laajentamiseksi siten, että säävaroitustoiminnasta voidaan huolehtia alueellisesti kattavasti.

Valtioneuvoston kevään 2009 kehyspäätöksessä on osoitettu säätutkaverkoston uusimiseen yhteensä 6 milj. euron määräraha kahdeksan säätutkan korvaamiseksi vuosina 2012–2014. Käynnissä olevalla tutkaverkoston uusimisella voidaan parantaa tutkaverkoston kattavuutta ja korvaavalla kapasiteetilla poistaa verkoston häiriöalttiutta.

Käynnissä olevasta säätutkaverkoston uusimisesta huolimatta tutkaverkoston alueellinen kattavuus kaikissa säätilanteissa ei tule varmistettua. Ilmatieteen laitos on suunnitellut, että se sijoittaisi neljä uutta tutkaa Itä-/Kaakkois-Suomeen, Länsi-/Keski-Suomeen, Lappiin ja Itä-Suomeen. Tämä varmistaisi Suomen säätutkaverkoston alueellisen kattavuuden ja nykyisen tutkaverkoston suurimmat katvealueet saataisiin peitettyä. Määräraharave on arvioitu noin 5,2 milj. euroksi.

Ilmatieteen laitos on selvittänyt mahdollisuutta rahoittaa investointi vaihtoehtoisin keinoin. Laitoksen taloudellinen tilanne, asema nettobudjetoituna virastona sekä päätös avata laitoksen data-aineistot maksuttomaan käyttöön eivät anna mahdollisuutta rahoituksen järjestämiseen budjettitalouden ulkopuolelta. Nykyisessä taloudellisessa tilanteessa ja ottaen huomioon jo olemassa olevan tutkaverkoston uusiminen, ei valtion talousarvion puitteissa ole nykyisellään mahdollisuutta saada rahoitusta lisätutkille luopumatta joistain muista laitoksen hankkeista.

3 Tilimuistutuskertomus

Hallituksen kertomus niistä toimenpiteistä, joihin eduskunnan kirjelmässä 18/2012 vp Valtion tilinpäätöskertomuksesta vuodelta 2011 ja Valtiontalouden tarkastusviraston erilliskertomuksesta eduskunnalle valtion varainhoitovuoden 2011 tilinpäätöksen ja valtion tilinpäätöskertomuksen tarkastuksesta (EK 18/2012 vp — K 10/2012 vp, K 14/2012 vp) sekä tarkastusvaliokunnan mietintö (TrVM 4/2012 vp) eduskunnan ottamat kannanotot ovat antaneet aiheita:

EK 21/2007 vp — K 12/2007 vp — K 13/2007 vp — TrVM 1/2007 vp

2. Tilinpäätöskertomuksen antaminen niin, että eduskuntakäsittely keväätuntokaudella on mahdollinen

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta valtiovarainministeriö on todennut seuraavaa:

Valtion tilinpäätöskertomuksesta säädetään valtion talousarviosta annetun lain (423/1988, muutettu lailla 1216/2003) 17 §:ssä ja valtion talousarviosta annetun asetuksen (1243/1992, muutettu asetuksella 254/2004) 67 ja 68 §:ssä, joissa annetaan tarkemmat määräykset valtion tilinpäätöksen ja valtion tilinpäätöskertomuksen valmistelusta ja sisällöstä.

Ensimmäinen nykymuotoinen vuotta 2004 koskeva valtion tilinpäätöskertomus annettiin eduskunnalle tasavallan presidentin esittelyssä 23 päivänä kesäkuuta vuonna 2005. Valtion tilinpäätöskertomuksen laadinta-aikataulua on tiivistetty siten, että vuotta 2011 koskeva valtion tilinpäätöskertomus annettiin eduskunnalle 10 päivänä toukokuuta vuonna 2012.

Laadinta-aikataulua on kyetty tiivistämään lähinnä muokkaamalla ja tehostamalla valtion tilinpäätöskertomuksen laadintaprosessia vähentämällä eräitä työvaiheita ja pyrkimällä ruotsinkielisen käännöksen mahdollisimman nopeaan valmistumiseen.

Valtion tilinpäätöskertomuksen teknistä prosessia voidaan nykyisellään pitää tehokkaana. Materiaalin kääntäminen aloitetaan välittömästi, kun valtion tilinpäätöskertomuksen materiaali on saatu valtiovarainministeriöön. Valtiovarainministeriön sisäiseen käsittelyyn käytetään noin neljä viikkoa, joka aikana tekstiä tarkastetaan ja mahdollisista muutoksista sovitaan tekstin toimittaneen hallinnonalan kanssa sekä käydään tarvittavat keskustelut esittelevän ministerin ja muiden relevanttien tahojen kanssa. Sisällön tekniseen tarkastamiseen, taittamiseen ja muuhun tekniseen valmisteluun käytetään noin viikko.

Valtion tilinpäätöskertomuksen antamista eduskunnalle voidaan aikaistaa ainoastaan siten, että aikaistetaan valtiovarainministeriön ja muiden ministeriöiden tiedontuotannon prosesseja. Prosessien aikaistamiselle voidaan nähdä kahdenlaisia esteitä.

Talousarvioasetuksen 68 a §:ssä määrätään määräajat valtion tilinpäätöskertomuksen laadinnassa käytettävien tietojen toimittamisesta. Talousarvioasetuksen mukaan ministeriöiden on toimitettava toimialan tuloksellisuuden kuvaus 15 huhtikuuta mennessä. Edelleen

talousarvion ulkopuolisten rahastojen ja liikelaitosten vahvistetut tilinpäätökset on talousarvioasetuksen 68 a §:n mukaan toimitettava valtiovarainministeriölle varainhoitovuotta seuraavan vuoden huhtikuun 30 päivään mennessä. Käytännössä ministeriöt ovat voineet toimittaa toimialan tuloksellisuuden kuvauksia noin kuukauden asetuksessa määriteltyä määräaikaa aikaisemmin. Talousarvion ulkopuolisten rahastojen ja liikelaitosten osalta tilinpäätösten valmistelun, hyväksymisen ja vahvistamisen vuoksi vahvistetut tilinpäätökset ovat käytettävissä hyvin lähellä asetuksessa todettua määräaikaa. Talousarvioasetuksen määräajat ohjaavat hallinnonalojen sekä liikelaitosten ja rahastojen taloushallintoa ja siten merkittävät muutokset aikatauluissa edellyttävät talousarvioasetuksen muutosta.

Talousarvioasetuksen 68 b §:ssä todetaan, että yhteiskunnallista vaikuttavuutta ja toiminnallista tehokkuutta on pyrittävä arvioimaan mahdollisuuksien mukaan käyttämällä asianmukaisia tunnus-lukuja. Erityisesti yhteiskunnallisen vaikuttavuuden arviointi on perustunut suuressa määrin tilastokeskuksen ja muiden tilastoviranomaisten tuottamiin tietoihin. Valtion tilinpäätöskertomuksen yhteiskunnallista vaikuttavuutta koskevien tietojen luotettavuuden näkökulmasta on tärkeää, että tiedot perustuvat systemaattisesti kansallisten ja kansainvälisten normien pohjalta laadittuihin aineistoihin. Standardien noudattaminen antaa pohjaa valtiovarain controller -toiminnossa ja valtiovarainministeriössä tehtävälle tietojen luotettavuuden arvioinnille.

Kertomusmenettelyn kehittämistä on jatkettu valtiovarainministeriön ja valtioneuvoston kanslian yhteistyönä. Hallituksen toimenpidekertomus ja valtion tilinpäätöskertomus on tarkoitus yhdistää niin, että vuotta 2012 kokeva ensimmäinen yhdistetty kertomus, hallituksen vuosikertomus, annettaisiin eduskunnalle keväällä 2013. Kertomusten yhdistämisellä ei ole välitöntä vaikutusta kertomuksen antamisen ajankohtaan. Kertomusmenettelyä kehitettäessä uuden kertomuksen pohjalta tullaan myös arvioimaan se, voidaanko kertomuksen antamista eduskunnalle aikaistaa ilman, että eduskunnalle annettavan tiedon sisältö tai laajuus vaarantuisivat.

EK 25/2007 vp — K 14/2007 vp — TrVM 2/2007 vp

1. Tulosohjauksen tila

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta valtiovarainministeriö on todennut seuraavaa:

Hallitus on viime vuosina toteuttanut useita hankkeita ja toimenpiteitä valtion tulosohjauksen ja tilivelvollisuus uudistuksen arvioimiseksi, kehittämistoimenpiteiden suunnittelemiseksi ja toimenpiteiden toteuttamiseksi. Keskeisimmät hankkeet ovat olleet tulosohjauksen arviointihanke (”arviointihanke”, 2009–2010), tulosohjauksen kehittämishanke (”kehittämishanke”, 2011–2012) ja kehittämishankkeen kehitysehdotusten toimeenpano (”toimeenpano”, 04/2012–).

Arviointihankkeen taustalla oli tarve säännöllisesti arvioida keskeisten ohjausjärjestelmien toimivuutta. Toinen erityinen syy arviointihankkeen käynnistämiseksi oli, että eduskunta käsitellessään Valtiontalouden tarkastusviraston toimintakertomuksen varain-

hoitovuodelta 2006 hyväksyi myös kannanoton, jossa eduskunta edellytti hallituksen ryhtyvän toimenpiteisiin valtion tulosoajauksen ja tilivelvollisuusuuuistuksen arvioimiseksi. Kolmanneksi tulosoajausjärjestelmästä halutaan säännöllisesti myös palautetta oajausjärjestelmän keskeisiltä toimijoilta.

Arviointihankkeessa tehtyjen arviointien ja selvitysten pohjalta voidaan todeta, että vuoden 2004 uuuistus on onnistunut ja sen keskeisillä osa-alueilla on tapahtunut kehitystä. Uuustuksen mukanaan tuomat uuuet toimintamallit ovat saaneet hyvän vastaanoton. Myös tuloksellisuusraportointi on tarkastelluilla hallinnonaloilla jäsentynyt verrattuna aikaisempiin vuosiin ja sen rakenne seuraa tiiviimmin tulosprisman mukaista jäsentelyä. Mittarit ovat uuustuksen myötä kehittyneet viime vuosina jäsentyneemmiksi. Myös tarkastusvaliokunnan aktiivinen rooli saa arvioinneissa positiivista palautetta tulosoajauksen terävöittämisessä.

Tulosoajausta arvioinut OECD totesi keskeisinä huomioina Suomea koskevassa maa-arvioissaan (2010), että suomalainen tulosoajausjärjestelmä on hyvin rakennettu mutta sen kiinnittymistä strategiaan tavoitteisiin ja horisontaalisuuteen pitäisi vahvistaa. Valtiontalouden tarkastusvirasto on lausunnossaan vuoden 2011 vuosikertomuksessa todennut, että toiminnallisesta tehokkuudesta esitettävien tietojen osalta tilanne on mennyt tulosoajauksen myötä selvästi parempaan suuntaan vaikkakin puutteita on erityisesti toiminnallista tuloksellisuutta koskevien tavoitteiden asettamisessa. Myös OECD:n tulosoajauksesta esiin nostamat alueet kuten strategisuus, horisontaalisuus ja yhteiset tavoitteet ovat tulosoajauksen nykyisten kehitysalueiden keskiössä, kuten jäljempänä esitellään kehitystoimenpiteiden osalta.

Tulosoajauksen kehittämishanke asetettiin 22.2.2011 valtiovarainministeriön hallinnonkehittämisosastolla (osin nykyinen henkilöstö- ja hallintopolitiikkaosasto) ja se oli jatkoa tulosoajauksen arviointihankkeelle. Tulosoajauksen uuustamisen keskeisiksi tavoitteiksi määriteltiin, että oajaus on jatkossa strategisempaa, kevyempää, poikkihallinnollisempaa ja yhtenäisempää. Tulosoajauksen kehittämishanke esitti loppuraportissaan (VM 21/2012) seuraavia ehdotuksia ja toimeenpanon tukitoimia valtionhallinnon tulosoajaukseen:

- Ehdotus 1: Otetaan käyttöön kaikille yhteiset tulosoajauksen periaatteet
- Ehdotus 2: Kytetään hallitusohjelma- ja budjettioajaus tiiviimmin yhteen tulosoajauksessa
- Ehdotus 3: Otetaan käyttöön uusi tulosprisma ja sen kuvaustapa, joka korostaa yhtenäisyyttä, poikkihallinnollisuutta ja yhteisiä tavoitteita
- Ehdotus 4: Lisätään strategisuutta ja kevennetään tulosoajausta hallinnonaloilla otamalla käyttöön hallituskausittainen sykli
- Ehdotus 5: Otetaan käyttöön yhteisiä hallinnollisia tavoitteita esimerkiksi henkilöstöstä, tietohallinnosta ja tilatehokkuudesta
- Ehdotus 6: Otetaan käyttöön valtion tulostietojärjestelmään laadittava tulossopimus-pohja
- Ehdotus 7: Toteutetaan tulosoajauksen uuustavien käytäntöjen pilotointi
- Ehdotus 8: Laaditaan uuustettu tulosoajauksen ja -johtamisen käsikirja
- Ehdotus 9: Toteutetaan tulosoajauksen valmennusohjelma ministeriöille ja virastoille

- Ehdotus 10: Vakiinnutetaan tulosohjausverkoston toiminta ja ministeriöihin nimetään tulosohjauksen laadun ohjauksesta vastaavat
- Ehdotus 11: Ulkoisten arviointien ja itsearviointien käyttöön kannustetaan
- Ehdotus 12: Selkeytetään tulos- ja johtamissopimuksien toisiaan täydentävää roolia

Keskeisimpiä toimenpiteitä ehdotusten 1–12 toteuttamiseksi käytännössä ovat:

1. Tulosohjauksen uudet yhteiset periaatteet on hyväksytty käyttöön otettavaksi ja toimeenpantaviksi hallinnon ja aluekehityksen ministerityöryhmässä (23.3.2012) ja kansliapäällikkökokouksessa (2.4.2012). Kehittämis ehdotusten toteuttamisesta on laadittu hallinnonaloille toimeenpanokirje (06/2012).

2. Tulosohjauksen kehittämisperiaatteiden käytännön toteutusta testataan pilotoinnilla. Neljällä hallinnonalalla toteutettavat pilotit ovat käynnissä ja pilotit valmistuvat kokonaisuudessaan keväällä 2013, jolloin pilottien keskeiset tulokset arvioidaan ja julkaistaan. Pilotit kohdistuvat yhteisten ja virastokohtaisten tavoitteiden määrittelyyn prosessin ja toimintatapojen näkökulmasta, poikkihallinnolliseen valmisteluprosessiin, tulosohjausprosessikokonaisuuden mallintamiseen sekä tulosohjaus- ja talousarvioprosessin yhteentoimivuuden parantamiseen erityisesti hyödynnettävien asiakirjojen näkökulmasta. Pilotoinnissa selvitetään myös voidaanko TTS-prosessia kehittää, keventää ja yksinkertaistaa. Samassa yhteydessä tulosohjauksen painopistettä muutetaan strategisemmaksi. Tulosohjauksessa tavoitteet asetetaan jatkossa kaikkein keskeisimmille tai muutosta vaativille asioille.

3. Toimeenpanohankkeessa on valmisteltu uusi yhteinen valtion tulostietojärjestelmään laadittava tulossopimus pohja, joka otetaan käyttöön mahdollisimman pian.

4. Toimeenpanohankkeessa on laadittu uudistettu tulosohjauksen ja -johtamisen käsikirja, jonka ensimmäiset osat julkaistiin verkkoversiona 30.11.2012. Käsikirjan ensimmäinen versio koostuu tulosohjauksen tietokorteista, pilottikuvauksista ja muusta materiaalista, ja sitä on tarkoitus laajentaa edelleen.

5. Toteutetaan tulosohjauksen valmennusohjelma ministeriöille ja virastoille yhteistyössä Haus Kehittämiskeskus Oy:n kanssa. Ensimmäinen valmennusohjelma käynnistyy alkuvuonna 2013.

6. Tulosohjaukseen on luotu vuodesta 2011 alkaen tulosohjauksen asiantuntijaverkosto, joka kokoontuu puolivuositain keskustelemaan tulosohjauksen ajankohtaisista kysymyksistä ja uudistuksista. Tulosohjauksen työvaliokunta on perustettu vuonna 2012 ja se on kokoontunut kaksi kertaa. Työvaliokuntaan kuuluu tulosohjauksen laadusta hallinnonalallaan vastaava edustaja jokaisesta ministeriöstä. Työvaliokunnan tehtävänä on kerätä yhteen tulosohjauksen parissa aktiivisesti työskentelevät ministeriöissä, parantaa tiedon kulkua ja ajatustenvaihtoa sekä kehittää tulosohjausta ja edistää tulosohjausprofession syntymistä.

7. Tulos- ja johtamissopimuksien toisiaan täydentävää roolia selkeytetään laatimalla tulosohjauksen käsikirjaan sisältöä johtamissopimuksien roolista tulosohjauksessa.

Valtiokonttorin organisaatiouudistus vuoden 2013 alussa antaa aiempaa paremmat mahdollisuudet toimeenpanevan hallinnon tulosohjauksen tietopohjan kehittämiseksi ja ohjauksen tukemiselle Tulosohjauksen tukiyksikön aloittaessa toimintansa.

1. Tilinpäätöskertomuksen antamisen aikaistamisesta

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta valtiovarainministeriö on todennut seuraavaa:

Valtion tilinpäätöskertomuksesta säädetään valtion talousarviosta annetun lain (423/1988, muutettu lailla 1216/2003) 17 §:ssä ja valtion talousarviosta annetun asetuksen (1243/1992, muutettu asetuksella 254/2004).

Keskeisimmät tilinpäätöskertomuksen antamiseen vaikuttavat säädökset ovat talousarvioasetuksen 67 ja 68 §:ssä. Talousarvioasetuksen 67 §:ssä määrätään valtion tilinpäätöksen sisällöstä sekä sen laadinta-aikataulusta. TaA 67b §:n mukaan valtiokonttori laatii ehdotuksen valtion tilinpäätökseksi liitteineen ja antaa sen allekirjoitettuna valtiovarainministeriölle varainhoitovuotta seuraavan huhtikuun loppuun mennessä. Käytännössä ehdotus valtion tilinpäätökseksi on viime vuosina valmistunut huhtikuun puolenvälin jälkeen. Laadinta-aikatauluun on pyritty vaikuttamaan muun muassa ohjeita täsmentämällä.

Talousarvioasetuksen 68 §:ssä säädetään ministeriöiden tehtävistä valtion tilinpäätöksen ja tilinpäätöskertomuksen laadinnassa. Siinä myös määrätään määräajoista ja ministeriöiden toimittamalle materiaalille sisällöllisiä vaatimuksia. Valtion tilinpäätöskertomuksen valmistelua varten ministeriön on annettava viimeistään varainhoitovuotta seuraavan huhtikuun 15 päivänä valtiovarainministeriölle ehdotuksensa valtion talousarviosta annetun lain 18 §:ssä säädetyllä tavalla oikeat ja riittävät tiedot antavaksi toimialansa toiminnan tuloksellisuuden kuvaukseksi. Ministeriön on annettava ehdotuksessa toimialansa tuloksellisuuden kuvaukseksi käänös toiselle kansalliskielelle viimeistään varainhoitovuotta seuraavan huhtikuun 22 päivänä.

Ministeriön on annettava viimeistään varainhoitovuotta seuraavan huhtikuun 30 päivänä valtiovarainministeriölle hallinnonalansa liikelaitosten ja talousarvion ulkopuolisten valtion rahastojen vahvistetut tilinpäätökset sekä muut valtion tilinpäätöskertomuksen laadinnan edellyttämät ehdotuksensa tilinpäätöskertomukseen otettaviksi selvityksiksi, samoin kuin niiden käänökset toiselle kansalliskielelle.”

Käytännössä valtion tilinpäätöskertomuksen aikataulu on viime vuosina asetettu vuosittain annettavassa valtion tilinpäätöskertomuksen laadintaohjeessa ja valtionkonttorin ohjeissa valtion tilinpäätöksen laadinnasta, eivätkä talousarvioasetuksen 67 ja 68 §:ssä asetetut määräajat ole viime vuosina merkittävästi vaikuttaneet siihen ajankohtaan, jona valtiontilinpäätöskertomus on annettu eduskunnalle. Tilinpäätöskertomuksen laadintaprosessia kehittämällä ja siihen liittyvää ohjeistusta täsmentämällä on kyetty aikaistamaan valtion tilinpäätöskertomuksen antamista eduskunnalle noin kuukaudella.

4. Sähköinen tunnistaminen ja varmennepalveluiden puutteiden ja ongelmien korjaaminen

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta valtiovarainministeriö on todennut seuraavaa:

Sähköisen tunnistamisen ja viranomaisten varmennepalveluiden yhdenmukaisempaa ja kustannustehokkaampaa uudelleen järjestämistä on vuoden 2012 aikana suunniteltu laajalla yhteistyöllä, jossa ovat olleet mukana valtiovarainministeriö, työ- ja elinkeinoministeriö, liikenne- ja viestintäministeriö, Suomen Kuntaliitto, Suomen itsenäisyyden juhlarahasto, Suomessa toimivat pankit ja mobiilioperaattorit. Tässä laajassa yhteistyössä on päädytty siihen, että sähköisen tunnistamisen perusinfrastruktuurin mahdollista tuottamista ns. valtiovetoisella mallilla on tarvetta selvittää tarkemmin vuoden 2013 aikana. Mikäli sähköisen tunnistamisen valtakunnallisen järjestämisen osalta keskeisten sidosryhmien (erityisesti pankit ja mobiilioperaattorit) sitoutuminen voidaan taata, ryhdytään jatkotoimenpiteisiin valtiovetoisen mallin järjestämisessä mukaan lukien organisoinnin tarkempi suunnittelu ja mahdollisten lainsäädäntömuutosten valmistelu. Suunnitelmissa on, että valtiovetoinen malli järjestettäisiin siten, että se mahdollistaisi tunnistusvälineiden osalta markkinaehtoisten ratkaisujen tarjoamisen.

Parhaillaan meneillään olevan sähköiseen tunnistamiseen ja allekirjoittamiseen liittyvään EU-tason valmistelun ja EU:n suuren mittakaavan STORK-pilotin (EU:n jäsenvaltioiden rajat ylittävän sähköisen tunnistamisen ratkaisun) tuloksien perusteella valtiovarainministeriö pitää tarkoituksenmukaisena jatkaa kansalaisvarmenteen tarjoamista tässä vaiheessa ja asiaa tarkastellaan osana edellä mainitun valtiovetoisen mallin järjestämisen tarkempaa suunnittelua.

Lisäksi valtiovarainministeriö ja Valtiokonttori ovat vuoden 2012 kuluessa käyneet keskusteluja ja suunnitelmissa on, että Kansaneläkelaitoksen, Verohallinnon sekä työ- ja elinkeinoministeriön yhteisen tunnistus.fi –palvelun käytöstä voitaisiin siirtyä Valtionkonttorin Valtion IT- palvelukeskuksen tuottaman sähköisen tunnistamisen palvelun (VETUMA) käyttöön erikseen kyseisten viranomaisten kanssa sovittavalla aikataululla. Näin voitaisiin purkaa valtionhallinnon tällä hetkellä päällekkäiset tunnistusratkaisut ja taata yhdenmukainen palvelutuotanto sähköisen tunnistamisen osalta.

EK 15/2008 vp — M 2/2008 vp — TrVM 5/2008 vp

2. Talousohjauksen vahvistaminen uudistamalla sosiaali- ja terveydenhuollon valtionosuus- ja rahoitusjärjestelmät kannustamaan toiminnan ja rakenteiden kehittämistä

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta valtiovarainministeriö on yhdessä sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön kanssa todennut seuraavaa:

Matti Vanhasen II hallituksen ohjelman mukaan valtionosuusjärjestelmää oli tarkoitus uudistaa vuoden 2010 alusta lukien. Tarkoitus oli tehdä siitä aiempaa yksinkertaisempi,

selkeämpi ja läpinäkyvämpi. Järjestelmää oli myös tarkoitus kehittää kannustavampaan suuntaan. Valtionosuusjärjestelmän uudistamista valmistellut työryhmä tilasi Valtion taloudelliselta tutkimuskeskukselta (VATT) selvityksen siitä miten valtionosuusjärjestelmä voisi olla yksinkertaisempi, selkeämpi ja läpinäkyvämpi. Valtiontalouden vuosien 2010–2013 kehyspäätöksessä valtionosuusuudistus kuitenkin päätettiin toteuttaa ilman merkittäviä määräytymistekijöiden muutoksia. Jos valtionosuusjärjestelmää olisi uudistettu VATT:n tutkimustulosten mukaisesti, olisi se merkinnyt suuria kuntakohtaisia muutoksia eikä sitä pidetty silloisessa taloudellisessa tilanteessa tarkoituksenmukaisena.

Vuoden 2010 alussa tuli voimaan laki kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta (1704/2009). Siinä koottiin valtiovarainministeriön hallinnon alalle eräin poikkeuksin aiemmista hallinnonalakohtaisista valtionosuuksista yleinen valtionosuus, sosiaali- ja terveydenhuollon, esi- ja perusopetuksen sekä yleisten, kuntien kulttuuritoimen ja asukas-kohtaisesti rahoitetun taiteen perusopetuksen valtionosuudet. Uudistus vahvistaa kunnallisten peruspalvelujen rahoituksen kokonaisuutta kokoamalla kunnan peruspalvelujen valtionosuudet yhdeksi kokonaisuudeksi valtiovarainministeriön hallinnonalalle. Näin valtionosuuksia koskeva valtion talousarviovalmistelun poikkihallinnollisuus kasvoi. Uudistuksella tuetaan myös peruspalveluohjelmaa ja sen tavoitteita. Uudistuksessa yleisen osan, sosiaali- ja terveydenhuollon laskennallisten kustannusten sekä verotuloihin perustuvan valtionosuuden tasauksen laskentaperusteet pysyivät ennallaan. Esi- ja perusopetuksessa laskentaa muutettiin niin, että laskennalliset kustannukset määräytyvät 6-15 -vuotiaiden lukumäärän perusteella. Valtionosuusjärjestelmä perustuu edelleen laskennallisiin kustannuksiin ja kuntien keskimääräiseen omarahoitusosuuteen. Jos kunta pystyy järjestämään palvelut keskimääräistä laskennallista kustannusta halvemmalla saa se pitää siitä tulevan taloudellisen hyödyn itsellään. Tämä kannustaa kuntia taloudelliseen toimintaan. Laskennallisten järjestelmien yhdistämisen arvioitiin edelleen lisäävän kannustavuutta kunnallisten peruspalvelujen taloudelliseen järjestämiseen.

Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen hallitusohjelman mukaan valtionosuusjärjestelmä uudistetaan osana kuntarakenneuudistusta. Järjestelmää yksinkertaistetaan ja selkeytetään. Järjestelmän kannustavuutta parannetaan. Lisäksi osana valtionosuusjärjestelmän uudistamista selvitetään perusopetuksen valtionosuuden perusteet tavoitteena tasa- arvoisen ja tasalaatuisen perusopetuksen saatavuuden varmistaminen myös jatkossa. Tavoitteena on uudistaa kuntien valtionosuusjärjestelmä hallitusohjelmassa linjatulla tavalla siten, että hallituksen esitys voidaan käsitellä eduskunnassa kevätistuntokaudella 2014 ja uusi lainsäädäntö tulee voimaan 1.1.2015 alkaen.

Valtionosuusjärjestelmän uudistusta valmistelemaan on asetettu selvitysmies, jonka toimikausi on 1.6.2012- 31.12.2013. Selvitysmiehen apuna toimii tukiryhmä sekä asiantuntija- ja laskentaryhmä. Selvitysmiehen esitys valtionosuusjärjestelmän uudistamisesta valmistuu vuoden 2013 loppuun mennessä ja uuden järjestelmän olisi tarkoitus olla voimassa 1.1.2015.

3. Riittävät voimavarat ja toimintaedellytykset aluehallinnon ohjaus- ja valvontatoiminnalle

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta valtiovarainministeriö on yhdessä sosiaali- ja terveysministeriön kanssa todennut seuraavaa:

Kysymys liittyy informaatio-ohjauksen toimivuuteen sosiaali- ja terveydenhuollossa. Sosiaali- ja terveydenhuollon informaatio-ohjauksen toimivuudesta eduskunnan tarkastusvaliokunnalle vuonna 2008 tehdyssä selvityksessä on todettu, että aluehallinnossa (läninhallituksissa) kanteluiden lisääntymisen vuoksi on jouduttu painottamaan jälkikäteisvalvontaa eikä ohjauksen kannalta tarpeellista ennakoivaa ohjausta ja valvontaa ole voitu tehdä riittävästi. Samaan kysymykseen on vastattu hallituksen toimenpidekertomuksessa sosiaali- ja terveysministeriön lausumavastauksissa.

Kanteluiden määrä on lisääntynyt 2000-luvulla. Läninhallituksille tehtiin vuonna 2009 yli 65 prosenttia enemmän kanteluita kuin vuonna 2000. Aluehallinnon uudistuksessa vuoden 2010 alussa läninhallitusten sosiaali- ja terveysosastojen tehtävät siirtyivät aluehallintovirastoille. Myös aluehallintovirastoissa kanteluiden määrät ovat pysyneet korkeina.

Painopisteen siirtäminen etukäteisvalvontaan ja ennalta ehkäisevään ohjaukseen on tavoitteena. Tämä on kirjattu aluehallintovirastojen strategia-asiakirjaan sekä strategiaan tulossopimuksiin.

Aluehallinnon uudistamishankkeelle asetettiin merkittävät tuottavuustavoitteet. Aluehallintovirastoille on kohdentunut aiempien virastojen tuottavuustavoitteista sekä aluehallintouudistukselle asetetusta tuottavuustavoitteesta yhteensä 174 henkilötyövuotta vastaava vähennystavoite vuosille 2010–2015. Vähenevien voimavarojen ja lisääntyneiden tehtävien tilanteessa toimintaedellytysten turvaaminen ohjaus- ja valvontatoiminnalle ja ennaltaehkäisevälle ohjaukselle edellyttää kanteluiden määrän vähentämistä, asioiden siirtämistä ensisijaisesti muistutusmenettelyssä käsiteltäviksi sekä käsittelyprosessien tehostamista. Keväällä 2012 valmistui valtiovarainministeriön työryhmän mietintö hallintolain kantelusäännösten muuttamiseksi. Työryhmän ehdottamalla sääntelyratkaisulla pyritään takaamaan riittävä harkintavalta ja joustavuus hallintokanteluiden käsittelyssä. Lisäksi ehdotuksilla pyritään lisäämään laillisuusvalvonnan kokonaisvaikuttavuutta mahdollistamalla kanteluja käsittelevien viranomaisten valvontaresurssien käyttö ja suuntaaminen nykyistä paremmin. Työryhmän ehdotusten jatkovalmistelusta vastaa oikeusministeriö ja hallituksen esitys on tarkoitus antaa kevälistuntokaudella 2013. Myös virastot ovat kehittäneet omaa kantelukäsittelyprosessiaan.

Aluehallintovirastojen yleishallinnollinen ohjaus kuuluu valtiovarainministeriölle. Aluehallintovirastojen voimavarat määritellään strategisissa tulossopimuksissa, joissa ne jaetaan hallinnonaloittain. Valtiovarainministeriö ja toiminnallisesta ohjauksesta vastaavat ministeriöt valmistelevat nämä yhteistyössä. Tuottavuusvähennystavoitteita vastaavat määrärahavähennykset on tehty kehyksiin. Aluehallintovirastojen toimintamenomäärärahoihin vuoden 2013 talousarvioon on kuitenkin saatu kehykseen verrattuna kertaluonteinen 1,725 miljoonan euron lisäys lisääntyneitä tehtäviä varten, joista osa on sosiaali- ja terveydenhuollon valvontaa.

Lisäksi valtion talousarvion momentilta 33.70.50 (Terveyden edistäminen) siirrettiin 420 000 euroa momentille 28.40.01 (aluehallintovirastojen toimintamenot) vuoden 2013 talousarviossa. Terveyden edistämisen määrärahalla on rahoitettu aluehallintovirastojen toteuttamia alkoholiohjelman toteuttamiseen ja muuhun terveyden edistämiseen liittyviä kokeilu- ja kehittämishankkeita. Toiminta on todettu tarpeelliseksi ja siksi se siirrettiin aluehallintovirastojen perustoiminnaksi. Siirto varmistaa terveyden edistämiseen ja päihdehaittojen ehkäisyyn liittyvän kehittämistoiminnan jatkumisen ja se samalla vähentää hallinnollista työtä sekä sosiaali- ja terveysministeriössä että aluehallintovirastoissa.

EK 21/2008 vp — K 15/2008 vp — TrVM 6/2008 vp

2. Julkishallinnon tietojärjestelmien yhteentoimivuus

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta valtiovarainministeriö on yhdessä sosiaali- ja terveysministeriön kanssa todennut seuraavaa:

Tavoitteet ja linjaukset

Valtiovarainministeriön julkisen hallinnon tieto- ja viestintätekninen toiminto (JulkICT-toiminto) vastaa asioiden valmistelusta, jotka koskevat julkisen hallinnon tietohallinnon yleistä kehittämistä sekä ohjausta ja julkisen hallinnon tietojärjestelmien yhteentoimivuuden edistämistä ja varmistamista (Valtioneuvoston ohjesääntö 262/2003). Tietohallintolain mukaisesti valtiovarainministeriön tehtävänä on julkisen hallinnon viranomaisten tietohallinnon yleinen ohjaus. Tässä roolissa ministeriön tulee erityisesti huolehtia julkisen hallinnon kokonaisarkkitehtuurin suunnittelusta ja kuvaamisesta sekä julkisen hallinnon tietohallinnon yhteisen kokonaisarkkitehtuurin edellyttämien yhteentoimivuuden kuvausten ja määritysten laatimisesta ja ylläpidosta (Tietohallintolain 4 §:n 1 mom.). Lain tavoitteen toteuttamiseksi valtiovarainministeriö on laatinut kuvauksen julkisen hallinnon kokonaisarkkitehtuurista.

Valtiovarainministeriö on vuoden 2012 kuluessa laatinut laajassa yhteistyössä julkisen hallinnon, järjestöjen ja ICT-alan yritysten kanssa luonnoksen Julkisen hallinnon ICT:n hyödyntämisen strategiasta (JulkICT-strategia). Strategian tavoitteena on mahdollistaa tehokkaasti järjestetyt ja laadukkaat ratkaisut julkisen hallinnon tietojärjestelmien yhteentoimivuuden takaamiseksi ja yhteisten palvelujen tuottamiseksi. JulkICT-strategiaehdotus oli lausuntokierroksella loka-marraskuussa 2012, jonka jälkeen strategiaa on päivitetty saatujen lausuntojen pohjalta ja ryhdytty strategian toimeenpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

Tietohallintolain mukaan kunkin ministeriön tehtävänä on ohjata toimialansa tietohallinnon ja tietohallintohankkeiden kehittämistä ottaen huomioon tässä laissa säädetyt tarkoitukset ja velvoitteet (Tietohallintolain 4 §:n 3 mom.) ja ministeriöiden on huolehdit-

tava, että sen toimialalle laaditaan ja ylläpidetään sen toimialan tietojärjestelmien yhteentoimivuuden kuvaukset ja määritykset (Tietohallintolain 8 §:n 1 mom.).

Sosiaali- ja terveydenhuollon sähköisen tiedonhallinnan tavoitteena on asiakas- ja potilasinformaation saatavuus ajasta ja paikasta riippumattomasti sekä julkisella että yksityisellä sektorilla, siis tietojärjestelmien saumaton tietojenvaihto. Kansalaisilla tulisi olla pääsy omiin potilastietoihinsa ja niiden käyttöä koskeviin lokitietoihin sekä luotettavaan terveysinformaatioon. Sama tavoite koskee jatkossa myös sosiaalihuollon tietoja. Lisäksi heille tulee kehittää sosiaali- ja terveydenhuollon sähköisiä palveluita.

Eduskunta on edellyttänyt kirjelmässään (EK 21/2008 vp), että julkishallinnon ja sen sisällä ensimmäisenä terveydenhuollon tietojärjestelmien yhteentoimivuus, yhteiset sovelluspalvelut ja avoimet rajapinnat taataan siten, että tietojärjestelmien välinen tiedonvaihto toteutuu saumattomasti.

Edellä mainittuja tavoitteita ja linjauksia toteutetaan terveydenhuollon kansallisessa sähköisen tiedonhallinnan (KanTa-hanke) ja sosiaalihuollon sähköisen tiedonhallinnan hankkeessa. Valtiovarainministeriön SADe-ohjelma keskittyy sähköisen asioinnin palveluihin ja julkisen hallinnon tietojärjestelmien yhteentoimivuuden edistämiseen.

Toimenpiteet

Valtiovarainministeriö on kuvauksessaan julkisen hallinnon kokonaisarkkitehtuurista ohjeistanut arkkitehtuurien laatimista siten, että tietohallintolaissa tarkoitettuja julkisen hallinnon kokonaisarkkitehtuurin yhteentoimivuuden kuvauksia toteutetaan jokaisessa julkisen hallinnon yhteisen arkkitehtuurin kehittämisprojektissa. Tavoitetilan arkkitehtuurikuvausten toteutuksen yhteydessä määritellään arkkitehtuurityön kohteen yhteentoimivuuden tarpeet ja tavoitteet ylätasolla sekä palveluiden ja tietojärjestelmien välillä siirrettävät tiedot. Tavoitetilan tarkemmissa kohdearkkitehtuurikuvauksissa määritellään kohdetoteutuksen palveluiden ja tietojärjestelmien välillä siirrettävät tiedot, niiden tietorakenteet sekä tiedonsiirron toteuttavien palveluiden tekniset rajapintakuvaukset.²

Valtiovarainministeriö on kirjeessään 4.9.2012³ muistuttanut ministeriöitä tietohallintolain asettamasta velvoitteesta laatia ja ylläpitää toimialan tietojärjestelmien yhteentoimivuuden kuvauksia ja määrityksiä yhteentoimivuuden toteuttamiseksi sekä pyytänyt ministeriöitä raportoimaan toimialan kokonaisarkkitehtuurityön etenemisestä.

Valtiovarainministeriö on ollut aktiivisesti mukana v. 2012 keväällä käynnistyneessä ICT 2015 -työryhmän työskentelyssä. Työryhmän 17.1.2013 julkaistussa raportissa ehdotetaan kansallisen palveluarkkitehtuurin rakentamista. Arkkitehtuurin ja sen keskeisen osan, palveluväylän, tavoitteena olisi luoda palveluita nykyistä helpommin yli organisaatio-rajojen. Tämän tavoitteen edistämiseksi ja palveluiden yhteentoimivuuden parantamiseksi valtiovarainministeriö on käynnistänyt kansallisen palvelutoiminnan tavoitteita ja palvelutoiminnassa tarvittavaa tiedonsiirtoa tukevan palveluväyläratkaisun suunnittelutyön.

2 Valtiovarainministeriö 2011: Julkisen hallinnon kokonaisarkkitehtuurin sisältökuvaus v. 1.0 (4.4.2012)

3 Valtiovarainministeriön kirje ministeriöille 4.9.2012, VM/1531/00.01.02.03/2012

Palveluväylän toteutusvaihtojen suunnittelua varten on perustettu hanke⁴ määrittelemään mahdollinen kansallinen ratkaisu, jonka tavoitteena olisi muodostaa tiedonvälityskokonaisuuden, jossa eri toimintaympäristöiden palveluiden tarvitsema tieto olisi saatavilla avoimien rajapintojen yli kaikille tietoa tarvitseville palveluille niin, että kukin väylään liitetty palvelu vastaisi siitä, että muiden tarvitsemat tiedot ovat saatavissa välitysalustan kautta yhteisesti sovittujen rajapintojen avulla.

Sosiaali- ja terveydenhuollon sähköisten asiakastietojärjestelmien kansallinen kehittäminen tuo yhteiseen käyttöön sekä julkisen että yksityisen sosiaali- ja terveydenhuollon sekä työterveyshuollon potilastiedot. Tämä on merkittävin yksittäinen keino parantaa sosiaali- ja terveydenhuollon laatua ja lisätä tuottavuutta. Tietojärjestelmät luovat välttämättömän teknisen alustan kansallisille uusille sähköisille palveluille. Uusilla toimintatavoilla voidaan hillitä sosiaali- ja terveydenhuollon kustannuksien nousua, hallita odotettavissa olevaa henkilökuntapulaa uudistamalla sekä ammattilaisten keskinäistä että kansalaisen ja ammattilaisen välistä työnjakoa. Näin voidaan parantaa väestön sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja.

Lähtökohtana on jo olemassa olevien tietojärjestelmien päivittäminen kansallisia vaatimuksia vastaaviksi, jotta ne voivat lähettää ja vastaanottaa tietoa standardimuodossa, avoimilla rajapinnoilla. Julkisen terveydenhuollon sähköisten potilastietojärjestelmien kattavuus on jo vuosia ollut 100%.

Vuoden 2011 alusta voimaan tulleen lainsäädännön sekä valtion 2011–2014 kehysbudjetin myötä hankkeille saatiin uusi ohjausmalli sekä pitkäjänteinen rahoitus ja henkilöresursointi. Näin luotiin edellytykset jäntevoittää ohjausta sekä parantaa hankehallintaa ja hyvien hallintotapojen noudattamista sekä keskushallinnon ja kentän vuorovaikutusta.

Alueellisesti potilastietojen liikkuvuuden esteitä on purettu vuonna 2011 voimaan tullella terveydenhuoltolailla (1326/2010). Lain 9 §:llä luotiin oikeudelliset edellytykset, jotka mahdollistavat sairaanhoitopiirin alueen kunnallisen terveydenhuollon (terveyskeskukset ja sairaanhoitopiirin sairaalat) potilastietojen luovutuksen ja käsittelyn potilasta hoidettaessa ilman potilaan erikseen antamaa suostumusta. Säännöksen perusteella on mahdollista toteuttaa kunkin sairaanhoitopiirin alueella yhteinen potilastietorekisteri ja sen edellyttämät tekniset järjestelyt, jotka mahdollistavat joustavan potilastietojen käytön kaikissa kunnallisen terveydenhuollon toimintayksiköissä. Tähän liittyen on joidenkin sairaanhoitopiirien alueilla uudistettu potilastietojärjestelmät yhteiskäytön mahdollistamiseksi.

KanTa-palvelut

Kansallinen terveydenhuollon arkistoratkaisu koostuu keskitetyistä Kelan rakentamista tieto-varastoista (eArkisto, Reseptikeskus) ja paikallisista potilastietojärjestelmistä, jotka lähettävät ja hakevat tietoa standardimuodossa tietoturvallisesti keskitetyistä tietovarastoista. Lisäksi Kelan väestölle suunnattu Omien tietojen katselu -palvelu tuo mahdollisuuden tarkastella omia tietojaan ja niiden luovutuksia terveydenhuollon yksiköiden välillä.

⁴ Valtiovarainministeriön asettamispäätös kansallisen palveluväylän arkkitehtuurin suunnitteluhankkeesta 7.2.2013 (VM008:00/2013)

Kokonaisuus mahdollistaa tietojen reaaliaikaisen, tietoturvallisen saatavuuden hoitotilanteessa palvelunantajariippumattomasti sekä asiakirjojen sähköisen arkistoinnin. Sähköisen reseptin myötä on mahdollisuus hallita kansalaisen kokonaislääkitystä avohoidossa.

Kyse on kansallisella tasolla erittäin mittavista uudistuksista, jotka vaativat pitkäjänteistä työtä ja viranomaistoiminnan riittävää resursointia. Itsenäisten sekä kansallisten että terveydenhuollon toimijoiden suuri lukumäärä on vaatinut yhteistyöltä sekä resursseja että aikaa.

Organisointi

Vuoden 2011 alusta voimaan tullut asiakastietolain (159/2007) ja eräiden muiden lakien muutos selkiytti sosiaali- ja terveydenhuollon kansallisten tiedonhallintahankkeiden hallintaa ja kansallisten toimijoiden työnjakoa, yksinkertaisti suostumuskäytäntöjä sekä sääti uudet vaiheistetut siirtymäajat palveluiden käyttöönotolle. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) yhteyteen vuoden 2011 alusta perustettu OPER-yksikkö on 1.4.2011 lähtien huolehtinut KanTa-hankkeen operatiivisesta hankehallinnasta (kansallinen määrittelytyö, ohjaus ja toimeenpano sekä EU-tason yhteistyö)

Vaiheistus

Sähköisen lääkemääräyksen käyttöönotto on vaiheistettu siten, että apteekkien oli liitettävä 4/2012, julkisen terveydenhuollon 4/2013 ja yksityisen 4/2014 mennessä Reseptikeskukseen. Sähköisen potilastietoarkiston suhteen siirtymäajat ovat julkisen terveydenhuollon osalta 9/2014 ja yksityisen 9/2015.

Tilanne vuoden 2012 lopussa

Sähköinen lääkemääräys on käyttöönottoavaiheessa. Kaikki apteekit kykenevät sähköisten lääkemääräysten toimitukseen. Julkisen terveydenhuollon yksiköistä yli 2/3 oli liittynyt vuoden 2012 lopussa, loppuilla on suunnitellut käyttöönotot kevään 2013 aikana siirtymäajan puitteissa Sähköisiä reseptejä tehdään noin 45 000 päivässä mikä vastaa noin 20% lääkemääräysten kokonaismäärästä, määrä nousee koko ajan käyttöönottojen edetessä. Sähköisiä lääkemääräyksiä on tehty noin 5 miljoonaa kappaletta yli miljoonalle henkilölle. Yksityissektorin käyttämistä tietojärjestelmistä vasta yksi on hyväksytty käyttöönotettavaksi.

Sähköisen potilastietoarkiston Kelan osuus on valmis, testattu ja auditoitu. Arkistointia on testattu ja pilotoitu perustietosisällön osalta Kuopion terveyskeskuksessa talven 2011–2012 aikana. Tuolloin vietiin noin 77 000 potilaan hoitoon liittyvät tiedot, yli 100 000 asiakirjaa potilastietoarkistoon. Teknisesti toiminta sujui hyvin, mutta potilastietojärjestelmän käytettävyyteen tehdään parannuksia ennen pysyvää käyttöönottoa. Testaukset ovat menossa myös Itä-Savon sairaanhoitopiirissä ja yhteisrekisterin suhteen Pohjois-Karjalan alueella. Annetun vaiheistusasetuksen mukaisesti on säädetty eArkistoon liitettävän tietosisällön laajennuksista (esim. suun terveydenhoito). eArkisto on Arkistolaitoksen pysy-

väisarkistointiin hyväksymä sähköinen arkisto. Paikallisilla tai alueellisilla sähköisillä potilastietojärjestelmillä ei Arkistolaitoksen hyväksyntää ole.

Omien tietojen katselu -palvelu on tuotannossa. Kansalaiset pääsevät siis katsomaan sähköisiä lääkemääräyksiään, niihin kohdistuneita apteekkitoimituksia sekä lokitietoja osoitteesta www.kanta.fi. He, joiden tietoja on talletettu eArkistoon näkevät myös nämä tietonsa.

Potilaan tiedonhallintapalvelusta on säädetty asiakastietolain vuoden 2011 alusta voimaan tulleella muutoksella. Henkilö voi Omien tietojen katselu -palvelu kautta hallinnoida omia suostumuksia ja kieltojaan eArkistoon liittyen sekä tehdä hoitotahdon ja elinluovutuskiekkon/suostumuksen. Lisäksi palveluun kootaan potilaskohtaisesti tiivistelmä tieto eri rekisterinpitäjiltä mm diagnoosien, toimenpiteiden, riskitietojen ja rokotusten osalta. Palvelu on testaus- ja pilotointivaiheessa.

Sosiaalihuollon sähköisen tiedonhallinnan hanke

Sosiaalihuollon sähköisen tiedonhallinnan suhteen siirrytään määrittelyvaiheesta testaukseen ja pilotointiin. Jo määrittelyvaiheessa hanke on yhdenmukaistanut sosiaalihuollossa käytettyjä termejä ja luokituksia sekä toimintaprosesseja. Arkkitehtuurivaihtoehtojen selvittelyssä hanke päätyi esittämään KanTa-palveluita vastaavaa mallia myös sosiaalihuoltoon. Tällöin pystyttäisiin hyödyntämään KanTa-palveluihin tehtyjä investointeja ja tietotaitoa.

Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö on vaiheistanut sosiaalihuollon kansallisten sähköisten tiedonhallintapalvelujen rakentamisen tehtäväksi KanTa-palvelujen julkisen sektorin käyttöönottojen jälkeen vuodesta 2014 alkaen. Täten rahoitus ja henkilöresurssit sekä kansallisesti että kunnissa saadaan paremmin turvattua. Tämä on ollut myös valtiovarainministeriön vaatimus.

Organisointi

Vuoden 2011 alusta voimaan astunut asiakastietolain muutos siirsi aikaisemmin erillisenä Tikesos-hankkeena olleen sosiaalihuollon asiakastietojen sähköisen käsittelyn kehittämisen osaksi THL:en perustettua OPER-yksikköä. Samalla perustettu budjettikehys määriteltiin kattamaan terveydenhuollon tietojenkäsittelyn lisäksi myös sosiaalihuolto.

Tilanne vuoden 2012 lopussa

OPER-yksikkö on ottanut haltuunsa Tikesos-hankkeesta syntyneen materiaalin. Tässä yhteydessä materiaalia on tarkastettu ja päivitetty. Se on myös suurelta osin muutettu julkisen hallinnon kokonaisarkkitehtuurin mukaiseksi. Määrittelyitä on validoitu yhdessä

kentän toimijoiden kanssa ja työn jatkamiseksi on etsitty aluetta, joka ottaisi määrittelyt käyttöön pilot-käyttäjänä.

Pilotoinnin lisäksi seuraava konkreettinen askel on lainsäädännön kehittäminen. Sosiaalihuoltolakiin on saatava kirjaamisvelvollisuus. Tämän jälkeen on laajennettava asiakastietolakia koskemaan myös sosiaalihuollon asiakastietoja. Samassa yhteydessä on säädettävä myös sosiaali- ja terveydenhuollon tietojen yhteiskäytöstä ja sosiaalihuollon henkilöstön asemasta. Lainsäädäntötyö on ajoitettu tapahtuvaksi vuosina 2013–2014.

Keskitetyn järjestelmän hankinta on ajoitettu vuosille 2014–2015, jonka jälkeen paikallisia järjestelmiä voidaan alkaa liittämään siihen.

Sosiaali- ja terveydenhuollon alueellisten ja paikallisten tietojärjestelmien yhteentoimivuus

Terveydenhuollon tietojärjestelmien yhteentoimivuuden toteuttamiseksi sekä yhteisesti hyödynnettävien sovelluspalveluiden ja avoimien rajapintojen toteuttamiseksi julkisen hallinnon kokonaisarkkitehtuurityön lisäksi, valtiovarainministeriö on ohjannut ja rahoittanut julkisen hallinnon kehittämisprojekteja yhteentoimivuuden toteuttamiseksi tarvittavien määritysten aikaansaamiseksi. Kehityshankkeiden ohjausta on suunniteltu ja toteutettu yhteistyössä sosiaali- ja terveysministeriön kanssa.

Valtiovarainministeriö on rahoittanut vuonna 2011 Suomen Kuntaliiton toteutusvastuulla ollutta ”Terveydenhuollon alueellisen ja paikallisen arkkitehtuurin suunnitteluprojektia, jossa julkisen hallinnon yhteisen kokonaisarkkitehtuurimenetelmän mukaisesti kuvattiin kansallinen viitearkkitehtuuria terveydenhuollon alueellisten ja paikallisten tietojärjestelmien kehittämisen tueksi.⁵ Projektin lopputuloksena syntyivät yhteiset kuvaukset terveydenhuollon alueellisen ja paikallisen tason tietojärjestelmäratkaisujen kehittämiseen liittyvien muutoksista, nykytilasta sekä arviointi muutosten vaikutuksista. Projektissa suunniteltiin terveydenhuollon alueellisen ja paikallisen tason tietojärjestelmäarkkitehtuurin keskipitkän aikavälin realistiset kehittämisvaihtoehdot sekä tietojärjestelmäarkkitehtuurin kehittämispolusta.

Terveydenhuollon alueellisen ja paikallisen arkkitehtuurin suunnitteluprojektin jatkoimenpiteinä valtiovarainministeriö on valmistellut syksyn 2012 aikana yhdessä sosiaali- ja terveysministeriön sekä Suomen Kuntaliiton kanssa sosiaali- ja terveysministeriön vastuulla olevaa sosiaali- ja terveydenhuollon alueellisen kokonaisarkkitehtuurin kehittämisen tukiprojektia⁶ (STM/370/2013). Käynnistyvän alueellisen kokonaisarkkitehtuurin tukiprojektin tavoitteena on tukea sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakennemuutoksen alueellisen tavoitetilan suunnittelua tuomalla tiedonhallinnan ja tietojärjestelmien kehittäminen kiinteäksi osaksi palveluiden ja rakenteiden uudistustyötä. Projektissa tuotetaan tietoa myös kuntauudistukseen ja sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakennemuutukseen liittyvien valtakunnallisten tietohallinnon ja tieto- ja viestintäteknologian muutostuen suunnittelua ja toimeenpanoa varten. Yhteentoimivuuden toteuttamiseksi projektin tavoitteena on ter-

5 http://www.kunnat.net/fi/asiantuntijapalvelut/soster/tietojarj-sahkoiset-palv/tapas/Documents/TAPAS-yhdistetty_paadokumentti_2011-12-02.pdf

6 Valtiovarainministeriö, rahoituspäätös 18.2.2013 (VM/201/02.02.03.09/2013)

veydenhuollon alueellisen yhteistyön lisäämisen lisäksi tunnistaa valtakunnallisen tason yhteentoimivuuden ja tietojärjestelmäratkaisujen kehittämistarpeita, jotka ovat edellytyksiä toiminnan ja alueellisten tietojärjestelmäratkaisujen uudistamistyön läpiviemiselle.⁷

Terveydenhuollon kokonaisarkkitehtuurin suunnittelun lisäksi valtiovarainministeriössä ja ministeriön ohjaamissa palvelujen kehittämiskokonaisuuksissa edellä mainittuja yhteentoimivuuden toteutuksen vaatimia kuvauksia on valmistumassa, muun muassa osana sähköisen asiointin ja demokratian vauhdittamisohjelman (SADe-ohjelma) sosiaali- ja terveysalan palvelukokonaisuudessa kansalaisten hyvinvointiin ja terveyden ylläpitoon ja edistämiseen liittyvissä palveluissa (mm. Hoitoon hakeutuminen ja kansalaisen ajanvarauspalvelut sekä palveluseteli- ja ostopalvelujärjestelmä).

EK 11/2009 vp — K 11/2009 vp — K 12/2009 vp — TrVM 1/2009 vp

1. Tilinpäätöskertomuksen antamisen aikaistamisesta

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta valtiovarainministeriö on todennut seuraavaa:

Valtion tilinpäätöskertomuksen valmisteluun liittyviä prosesseja on kehitetty viime vuosina siten, että tavoitteena on ollut aikaistaa tilinpäätöskertomuksen antamista eduskunnalle niin, että eduskunnan olisi mahdollista käsitellä sitä kevätestuntokauden aikana. Ensimmäinen nykymuotoinen vuotta 2004 koskeva valtion tilinpäätöskertomus annettiin eduskunnalle tasavallan presidentin esittelyssä 23 päivänä kesäkuuta vuonna 2005. Valtion tilinpäätöskertomuksen laadinta-aikataulua on tiivistetty siten, että vuotta 2011 koskeva valtion tilinpäätöskertomus annettiin eduskunnalle 10 päivänä toukokuuta vuonna 2012.

Valtion tilinpäätöskertomuksen antamisen ajankohtaa on kyetty aikaistamaan tiivistämällä keskeisiä siihen liittyviä prosesseja, aineiston toimittamista, kääntämistä sekä valtion tilinpäätöskertomuksen laadintaan liittyviä teknisiä valmistelun prosesseja taittoa ja teknistä tarkastusta.

Aikataulua ei ole nykyisellään mahdollista tiivistää ilman, että valtion tilinpäätöskertomuksen tietosisällön laajuus tai luotettavuus kärsisivät merkittävästi. Kertomusmenettelyn kehittämistä on jatkettu valtiovarainministeriön ja valtioneuvoston kanslian yhteistyönä. Hallituksen toimenpidekertomus ja valtion tilinpäätöskertomus on tarkoitus yhdistää niin, että vuotta 2012 koskeva ensimmäinen yhdistetty kertomus, hallituksen vuosikertomus, annettaisiin eduskunnalle keväällä 2013. Kertomusten yhdistämisellä ei ole välitöntä vaikutusta kertomuksen antamisen ajankohtaan. Kertomusmenettelyä kehitettäessä uuden kertomuksen pohjalta tullaan myös arvioimaan se, voidaanko kertomuksen antamista eduskunnalle aikaistaa ilman, että eduskunnalle annettavan tiedon sisältö tai laajuus vaarantuisivat.

⁷ Sosiaali- ja terveydenhuollon alueellisen kokonaisarkkitehtuurin tukiprojekti, projektisuunnitelma v0.85 (4.1.2013)

EK 30/2009 vp — K 15/2009 vp — TrVM 5/2009 vp

4. Julkisten sosiaali- ja terveystalvelujen kustannusten ja hyötyjen vertailu kuntien oman toiminnan, ostopalvelun ja ulkoistetun palvelun kesken

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta on sosiaali- ja terveysministeriö yhdessä valtiovarainministeriö kanssa todennut seuraavaa:

Yksittäisissä hankkeissa on selvitetty palvelujen vaihtoehtoisten järjestämistapojen taloudellisia vaikutuksia, mutta yhtenäistä kattavaa selvitystä asiasta ei ole.⁸ Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen johdolla toteutettiin äskettäin laaja, yli kaksi vuotta kestänyt tutkimus tilaaja-tuottaja -malleista. Vaikka se tuotti huomattavan määrän lisätietoa vaihtoehtoisista järjestämistavoista sekä niiden hyödyntämisestä ja vaikutuksista, se ei vastannut täysin em. eduskunnan vaateeseen saada vertailutietoja⁹.

Kuntien järjestämien palvelujen kustannusten vertailu helpottuu tulevaisuudessa tilastoinnin ja tietojärjestelmien kehittymisen myötä. Valtiovarainministeriö käynnisti syksyllä 2012 laajan kuntien talous- ja toimintatilastojen kehittämisohjelman. Tilastoinnin ja samalla kustannusten vertailun edellytyksiä parantaa myös se, että valtakunnallisen sosiaali- ja terveydenhuollon tietojärjestelmäohjelman kautta maahan saadaan yhtenäiset sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojärjestelmät ja sähköinen asiakirja-arkisto.

Vaikka yksityisten palvelujen tuottajien palvelujen myyntihinnoista saadaan tietoja, niin on erittäin vaikea saada tietoa todellisista tuotantokustannuksista. Lisäksi on huomioitava, että vaihtoehtoisia järjestämistapoja arvioitaessa on yksittäisten palvelujen kustannusten selvittämisen sijasta oleellisempaa selvittää palvelukokonaisuuksien taloudellisia vaikutuksia palvelujen järjestämisvastuussa olevalle taholle kuin muillekin osapuolille.

EK 16/2010 vp — K 11/2010 vp, K 13/2010 vp — TrVM 5/2010 vp

1. Yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden asettaminen ja tulosten raportointi

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta valtiovarainministeriö on todennut seuraavaa:

Yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden asettamisesta pyydämme huomioimaan myös hallituksen vastauksen koskien kannanottoa, jossa Eduskunta edellyttää hallituk-

8 Esimerkiksi Kati Myllymäki ym., Kannattiko palvelujen ulkoistaminen? – Oman ja ulkoistetun perusterveydenhuollon palvelujen käytön ja tuottavuuden vertailu Kouvolan terveyskeskuksessa. THL, Avauksia 2/2010 ja Timo Sinervo ym., Yksityinen vai kunnallinen palveluasuminen? Kustannukset, asiakasrakenne, hoidon laatu ja henkilöstön hyvinvointi. THL, Raportti 34/2010 sekä Sairaanhoidopiirien laboratoriodien laboratoriotutkimusten hinnat maaliskuussa 2010. Suomen Kuntaliitto.

9 Majjaliisa Junnila ym., Sitä saa mitä tilaa. Tilaaja-tuottaja-toimintatavan kehittyminen sosiaali- ja terveyspalveluissa. THL, Raportti 42/2012.

sen ryhtyvän toimenpiteisiin valtion tulohajauksen ja tilivelvollisuus uudistuksen arvioimiseksi (EK 25/2007 vp — K 14/2007 vp — TrVM 2/2007 vp).

Hallitus on osana tulohajauksen arviointi- (2009–2010) ja kehittämishankkeita (2011–2012) ja niiden täytäntöönpanoa (2012–) kohdistanut toimenpiteitä myös yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden asettamisen kehittämiseksi, erityisesti valtioneuvoston yhteisten tavoitteiden osalta, sekä poikkihallinnollisten tavoitteiden asettamiseksi. Myös käynnissä olevissa tulohajauksen toimeenpanon pilotoinneissa keskiössä on valtioneuvoston yhteisten tavoitteiden ja poikkihallinnollisten tavoitteiden asettaminen ja käsittely. Toimeenpanossa on myös laadittu malli yhteisestä tulossopimus pohjasta (sis. yhteiset tavoitteet), jota voidaan hyödyntää tulostietojärjestelmä Netran avulla.

Osana budjettivallan terävöittämistä, raportointia ja päätöksenteon edellytysten parantamista on myös nyt ensimmäistä kertaa toteutettava valtion tilinpäätöskertomuksen ja hallituksen toimenpidekertomuksen yhdistäminen. Edellä mainitut kertomukset yhdistetään Hallituksen vuosikertomukseksi. Hallituksen vuosikertomus on tarkoitus valmistella ensimmäistä kertaa kertomusvuodesta 2012 ja se annetaan eduskunnalle toukokuussa 2013. Hallitus on tähän asti raportoinut yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden saavuttamisesta eduskunnalle valtion talousarviolain (423/1988) mukaisessa valtion tilinpäätöskertomuksessa. Yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden saavuttamista on valtion tilinpäätöskertomuksissa arvioitu varsin kattavasti, mutta arvioinnin tietopohja ja laatu kuitenkin vaihtelevat eri hallinnonalojen välillä ja joissain tapauksissa myös hallinnonalan sisällä eri politiikkalohkojen välillä. Tästä on seurauksena se, että tiedot asetettujen tavoitteiden saavuttamisesta ja siitä, mitkä tekijät ovat vaikuttaneet hallinnonalojen tavoitteiden saavuttamisen, ei kaikin osin ole riittävän selkeää. Valtioneuvoston controller on todennut valtion tilinpäätöskertomukseen liittyvässä arviointi- ja vahvistuslausumassaan, että arvioinnin laadun parantaminen edellyttää yhtäältä tavoitteiden asettamiseen liittyvää kehittämistyötä, jota on viety eteenpäin osana tulohajauksen kehittämistyötä, ja toisaalta arviointimenettelyihin ja menetelmiin liittyvää kehittämistyötä.

Ympäristöministeriön tavasta tarkastella yhteiskunnallista vaikuttavuutta voidaan todeta, että siinä erityisen positiivista on tarkastelutavan konkreettisuus ja käytännönläheisyys, tarkastelun läheinen yhteys konkreettisiin ministeriölle valtioneuvoston ja sen itsensä toimesta asettamiin vaikuttavuustavoitteisiin ja niiden toteutumiseen. Tämä todetaan myös tarkastusvaliokunnan mietinnössä (5/2010 vp, tarkastelutapa on 'käytännöllinen ja hyvä'). Lisäksi ympäristöministeriön tapa esittää vaikuttavuustavoitteiden toteutuminen on perusteltu, visuaalisesti selkeä ja antaa nopeasti yleiskuvan tilanteesta. Aiemmissa valtion tilinpäätöskertomuksen laadintaohjeissa on viime vuosina suositeltu vaikuttavuusarviointien tulosten kiteyttämiseksi viisiportaista laadullista asteikkoa. Suositus on pääpiirteissään ympäristöministeriön käyttämän esitystavan mukainen. On kuitenkin selvää, että tiivis ja vaikuttavuustavoitteet läpikäyvä esittämistapa vaatii taustalle systemaattista arviointia hallinnonalan vaikuttavuudesta sekä selkeän kriteeristön, jonka avulla tiivis arvio tavoitteiden saavuttamisesta voidaan antaa.

Yhteiskunnallisen vaikuttavuusarvioinnin kehittäminen osana valtioneuvoston toiminnan strategista kehittämistä on ollut esillä myös valtioneuvoston kanslian asettamassa politiikkatoimien vaikuttavuusarvioinnin kehittämishankkeessa ("POVI-hanke"). POVI-työssä

oli mukana seitsemän pilottihanketta, joiden avulla kerättiin kokemustietoa politiikkatoimien vaikuttavuusarvioinnin nykytilasta ja arvioitiin kehittämistarpeita. Hankkeen loppuraportissa (VNK 2/2011) esitetään yleiskuva arviointitiedon käytöstä pilottihankkeissa ja analysoidaan onnistumisia ja havaittuja puutteita sekä esitetään ratkaisuvaihtoehtoja havaittuihin ongelmiin. POVI-hankkeessa tunnistettiin tiedon systemaattisessa käytössä seuraavat haasteet: 1. Tiedon käytön politisoituminen; 2. Tiedon sirpaleisuus ja sektoroituneisuus; 3. Systemaattisuuden puute tiedon hankinnassa; 4. Tiedon saaminen käytettävissä muodossa ja puutteet tiedon välityksessä; 5. Tiedolla poliittiseen päätöksentekoon vaikuttaminen; 6. Kiire, resurssien puute ja johtaminen.

Valtioneuvoston kanslian hankkeessa Hallitusohjelman tehokkaan toimeenpanon menettelyjen kehittäminen ("KOKKA-hanke", päättyi 04/2011) valmisteltiin seuraavaa hallituskautta varten suosituksia menettelyistä, joilla vahvistetaan hallitustyöskentelyn strategisuutta, ketteryyttä ja päätöksenteon tietopohjaa. KOKKA-hanke valmisteli suosituksia seuraavalla hallituskaudella noudatettavista menettelyistä, jotka ovat seuraavan hallituksen käytettävissä haluttaessa. Vaikka hanke koskikin valtioneuvoston työskentelyn kehittämistä, palvelee hallitustyöskentelyn kehittyminen myös Eduskuntaa paremmin valmisteltujen ja perusteltujen päätösten muodossa. Hankkeen suositukset koskivat seuraavia hallituspolitiikan valmistelun ja päätöksenteon vaiheita: hallitusohjelman valmistelu, siinä käytettävissä oleva tietopohja, resurssien uudelleenkohdennusmahdollisuuksien avaaminen ja ohjelman strategisten linjausten vahvistaminen; hallituksen ensimmäisen kehyspäätöksen ja strategia-asiakirjan laadinta, joka varmistaa resurssikohdennukset politiikkaprioriteetteihin; hallituksen strategian vuotuinen seuranta ja tarkistaminen: talouspolitiikan linja, kehysten sisällä tehtävät uudelleenkohdennukset sekä strategiset lainsäädäntö-, tutkimus- ja vaikutusarviointihankkeet; poikkihallinnollisten politiikkakokonaisuuksien toteuttaminen; ja päätöksenteon tietopohjan parantaminen.

EK 30/2010 vp — K 20/2010 vp — TrVM 8/2010 vp

3. Verotukien raportointi

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta valtiovarainministeriö on todennut seuraavaa:

Verotukia on alettu kartoittaa Suomessa jo 1980-luvun loppupuolelta lähtien. Valtiovarainministeriön asettama projektiryhmä teki perusteellisen selvityksen verolainsäädäntöön sisältyvistä verotuista. Projektiryhmän työstä julkaistiin valtiovarainministeriön julkaisusarjassa raportti (Verotuet Suomessa, 2/1988), jossa verotukien määrittelyn lisäksi kehitettiin laskentamenetelmiä.

Viimeisin laaja-alainen verotukikartoitus tehtiin työryhmäselvityksenä valtiovarainministeriön ja Valtion taloudellisen tutkimuskeskuksen (VATT) yhteistyönä vuonna 2010 (Verotuet Suomessa 2009–2012, VATT Muistiot 17, 2011, linkki: <http://www.vatt.fi/file/verotukiselvitys/m17.pdf>). Kartoituksessa käytiin läpi kunkin verolainsäädännön osalta verotukinormit ja kyseisillä normikriteereillä tunnistettavat verotuet ja vastaavasti vero-

sanktiot. Lisäksi verotukien fiskaalisista vaikutuksista tehtiin laskelmat. VATT ja valtiovarainministeriön vero-osasto tuottavat yhteistyössä jatkossakin vuosittain yksityiskohtaisen tarkastelun verotukien määristä ja niiden fiskaalisista vaikutuksista. Laskelmat ovat kaikkien saatavilla VATT:in sivustoilla (www.vatt.fi).

Suomen verojärjestelmään sisältyviä verotukia on myös tutkittu kansainvälisissä vertailuissa. Sekä OECD:n että EU:n katsaukset käsittelevät eri maiden verojärjestelmiä ja niihin liittyviä verotukia. Myös pohjoismaisissa yhteyksissä Suomi on osallistunut vertaileviin tutkimuksiin. Esimerkiksi työryhmään, joka julkaisi laajan selvityksen verotuista pohjoismaissa (Tax Expenditures in the Nordic Countries, 2010, linkki: http://www.skm.dk/public/dokumenter/Tal45/Skatte_og_afgifter86/Tax_Expenditures_in_the_Nordic_Countries.pdf). Lisäksi Suomessa järjestettiin keväällä 2012 pohjoismaisen verotieteellisen neuvoston kaksipäiväinen seminaari aiheesta verotuet juridisesta ja taloudellisesta näkökulmasta. Seminaarista tehtiin julkaisu ”Tax Expenditures”, joka on saatavissa www.djoef-forlag.dk.

Verotukia on jo alettu säännöllisesti ja yhä yksityiskohtaisemmalla tasolla raportoida Eduskunnalle. Sekä talousarvioesityksissä (talousarvioesityksen yleisperustelut) vuodesta 2010 lähtien että valtion tilinpäätöskertomuksissa esitellään vuosittain verotukien määrät tehtäväryhmittäin. Viimeisimmässä tilinpäätöskertomuksessa vuodelta 2011 esitetään erillisinä lukuina tutkimustuloksia eräiden verotukien vaikutuksista työllisyyteen ja elinkeinotoimintaan. Verotukien vaikuttavuustutkimuksilla saadaan tietoa siitä, päästäänkö verotukien avulla haluttuihin tavoitteisiin. Tällä hetkellä VATT:issa on käynnissä mm. kotitalousvähennyksen ja ravintolaruuan ALV-alennuksen vaikuttavuustutkimukset.

Valtion talousarvioesityksissä raportoidaan vuosittain verotukien määrät tehtäväalueittain. Paitsi verotukien määriä ja niiden fiskaalisia vaikutuksia, myös tutkimukseen perustuvaa tietoa verotukien vaikuttavuudesta raportoidaan lisäksi vuosittain valtion tilinpäätöskertomuksessa.

6. Lainsäädännön laadukkuuden turvaaminen

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta oikeusministeriö on todennut seuraavaa:

Hallitusohjelmassa on asetettu tavoitteeksi lisätä lainvalmistelun resursseja ministeriöissä, kehittää säädöskieltä sekä tehostaa avointa vuorovaikutusta, sääntelyvaihtoehtojen arviointia ja vaikuttavuuden arviointia. Hallitusohjelman strategisen toimeenpanosuunnitelman kärkihankkeisiin kuuluu laajoja lainsäädännön uudistushankkeita, joissa hallitusohjelman mukaan on tavoitteena sääntelyn selkeyttäminen ja vaihtoehtojen sääntelytapojen lisääminen. Kansliapäälliköt vastaavat lainvalmistelusta ja sen kehittämisestä ministeriöissään, ja kansliapäällikkökokouksella on keskeinen rooli hallitusohjelman toteutumisen koordinoinnissa. Asiantuntijatasoisen yhteistyöelimeksi hallitusohjelman lainvalmistelua koskevien tavoitteiden toimeenpanoon ja seurantaan on asetettu säädöspolitiikan yhteistyöryhmä, jossa ovat edustajat kaikista ministeriöistä. Lisäksi käynnissä olevassa keskushallinnon uudistushankkeessa on tavoitteena muun ohella saada valtioneuvostossa tehtävä lainsäädäntöohjaus yhtenäiseksi ja tukea vaikuttavuutta julkisessa hallinnossa ja yhteiskunnassa.

Ministeriöt arvioivat vuonna 2012 säädösvalmistelun voimavarojen määrää ja riittävyttä. Arvioiden mukaan kansallisten säädösten valmisteluun käytetään noin 11 % valtioneuvoston virkamiesten työpanoksesta. Henkilöstön, ajan ja osaamisen riittävyttä koskevien ministeriöiden arvioiden mukaan merkittäviä puutteita voimavaroissa oli vähemmän kuin vuonna 2010 vastaavissa arvioissa.

Suomen säädöskokoelmassa julkaistiin 1 577 säädöstä vuonna 2011, pituudeltaan yhteensä 7 363 sivua. Säädösten määrä oli tuolloin viime vuosien tavanomaista tasoa, mutta sivumäärä oli kaikkien aikojen toiseksi korkein. Vuonna 2012 vastaavat luvut olivat poikkeuksellisen alhaiset, 1 092 säädöstä ja 3 606 sivua. Säädösten määrä on pitkällä aikavälillä tarkasteltuna ollut yleensä alhaisimmillaan hallituskauden alussa.

Oikeusministeriön laintarkastusyksikkö tarkastaa säädösluonnosten lakitekniistä laatua. Tarkastuksen kattavuus oli lakien osalta 86 % vuonna 2011 ja 94 % vuonna 2012.

Kansalaisten ja hallinnon vuorovaikutukseen tarkoitettu verkkopalvelu, uusi otakantaa.fi -osallistumisympäristö avattiin vuonna 2012. Verkkopalvelu tarjoaa sähköisiä välineitä eduskunnalle tehtäviin kansalaisaloitteisiin sekä hallinnossa valmisteltavia asioita koskevaan viestintään ja verkkokeskusteluihin. Vuonna 2013 verkkopalveluun liitetään lausunnotmenettelyn ja kuntalaisaloitteen sähköiset työvälineet.

EK 42/2010 vp – M 8/2010 vp – TrVM 9/2010 vp

1. Harmaan talouden torjunta laajalla toimenpideohjelmalla

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta sisäasiainministeriö on todennut seuraavaa:

Valtioneuvosto on 19.1.2012 hyväksynyt periaatepäätöksen ”Tehostettu harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan toimintaohjelma vuosille 2012–2015” http://www.vm.fi/vm/fi/04_julkaisut_ja_asiakirjat/03_muut_asiakirjat/20120119Tehost/VN_peripaaete-paaetoesehdotus_22.12.2011_2.pdf, jossa on kokonaisvaltaisesti arvioitu myös eduskunnan kannanottojen asiakokonaisuuksia ja otettu ne tarkoituksenmukaiseksi katsotussa laajuudessa ja muodossa osaksi mainittua torjuntaohjelmaa. Toimintaohjelmalla toteutetaan hallitusohjelmaan kirjattua tavoitetta harmaan talouden tehostetusta torjunnasta. Hallitusohjelman mukaan harmaan talouden torjunta on hallituksen kärkihankkeita. Ohjelman tavoitteena on vähentää harmaata taloutta ja talousrikollisuutta sekä tukea laillista yritystoimintaa ja tervettä kilpailua. Ohjelmalla turvataan verojen ja muiden maksujen kertymistä, julkisten palveluiden säilymistä ja varmistetaan julkisten palveluiden rahoituspohjaa. Toimintaohjelmalla tuetaan tervettä yrittäjyyttä ja työllisyyttä.

Harmaan talouden torjunnan ministerityöryhmä (pj. valtiovarainministeri Jutta Urpilainen) seuraa ohjelman toteutumista ja niiden vaikuttavuutta ja ryhtyy tarvittaessa lisätoimenpiteisiin. Lisäksi virkamiehistä koostuva talousrikostorjunnan johtoryhmän tehtävänä on sovittaa yhteen eri viranomaisien suunnitelmia harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnassa sekä seurata ja raportoida säännöllisesti ministerityöryhmälle torjuntaohjelman etenemisestä ja mahdollisesti tarvittavista uusista toimenpide-ehdotuksista.

2. Talousrikollisuuden ja harmaan talouden vähentämishjelmiin sisältyvien hankkeiden toimeenpano ja niiden vaikutusten raportointi

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta sisäasiainministeriö on todennut seuraavaa:

Harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan toimintaohjelman hankkeet ehkäisevät ennalta harmaata taloutta ja niiden toteuttamisella vähennetään rikosentekomahdollisuuksia, korotetaan kiinnijäämisriskiä ja lisätään viranomaisten reagointivalmiutta harmaan talouden paljastamisessa ja torjunnassa. Seuraamusjärjestelmän muutokset ja rikoksella saadun hyödyn tehostuva poisottaminen lisäävät kokonaisvaikuttavuutta. Hallituskauden aikana tehtävillä lainsäädäntömuutoksilla ja muilla toimenpiteillä korostetaan myös yrityksiä vastuuta harmaan talouden torjunnassa ohjaamalla yrityksiä valitsemaan luotettavia ja lakisääteiset velvoitteet hoitavia yhteistyökumppaneita.

Harmaan talouden torjunnan ministerityöryhmä seuraa ohjelman toteutumista ja niiden vaikuttavuutta ja ryhtyy tarvittaessa lisätoimenpiteisiin. Lisäksi virkamiehistä koostuva talousrikostorjunnan johtoryhmän tehtävänä on sovittaa yhteen eri viranomaisten suunnitelmia harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnassa sekä seurata ja raportoida säännöllisesti ministerityöryhmälle torjuntaohjelman etenemisestä ja mahdollisesti tarvittavista uusista toimenpide-ehdotuksista.

Hallitus raportoi sopivalla tavalla eduskunnalle periaatepäätökseen sisältyvien hankkeiden etenemisestä ja toimeenpanosta. Toimintaohjelma on lähtenyt nopeasti liikkeelle ja sen sisältämät toimenpiteet ovat käynnissä tai valmisteilla. Osasta niistä eduskunta on jo hyväksynyt lainsäädännön muutoksia.

Valtiovarainministeriö varasi myös oikeusministeriölle, työ- ja elinkeinoministeriölle ja sosiaali- ja terveysministeriölle mahdollisuuden täydentää sisäasiainministeriön edellä olevaa vastausta.

3. Harmaan talouden torjuntaan riittävät voimavarat

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta sisäasiainministeriö on todennut seuraavaa:

Hallitusohjelman mukaisesti talousrikollisuuden ja harmaan talouden torjuntaa on tehostettu merkittävästi. Vuoden 2012 valtion talousarviossa eri viranomaistahoille osoitettiin yhteisesti lisärahoitusta 20 milj. euroa, josta poliisin osuudeksi sovittiin ministeriöiden kesken 5,6 milj. euroa sisältäen vuosina 2010 ja 2011 perustettujen määräaikaisten virkojen rahoituksen. Poliisihallituksen tekemän selvityksen mukaan poliisin talousrikostutkinnassa työskenteli vuosien 2012 ja 2013 vaihteessa yhteensä 507 henkilöä, joista poliisilaitoksissa työskentelee 338, Liikkuvassa Poliisissa 1 ja Keskusrikospoliisissa 168. Poliisihallituksen kenttäkäynteihin, kirjallisiin selvityspyyntöihin sekä työajan seurantaan perustuvan selvityksen mukaan poliisin yksiköt ovat vuoden 2012 aikana kyetneet lisäämään edelliseen vuoteen verrattuna voimavaroja harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjuntaan 50 henkilötyövuoden verran.

Valtaosa poliisille osoitetusta määrärahasta on osoitettu poliisin yksiköille vuosien 2010–2012 aikana perustettujen talousrikostutkijoiden virkojen (84 kpl) rahoittamiseen. Talousrikostorjuntaan osoitetun tehostamisrahan muu käyttäminen on jakaantunut pääasiallisesti neljään sektoriin. Määrärahaa on osoitettu mm. Liikkuvan poliisin toteuttamaan harmaan talouden valvontaan, Harmaa talous – Musta tulevaisuus -kampanjaan, talousrikostutkinnan koulutustilaisuuksiin sekä poliisilaitosten tutkinnan ylimääräisiin kuluihin ja kehittämistoimiin.

Poliisi on käyttänyt harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjuntaan osoitettuja määrärahoja aiempaa kattavammin. Poliisissa on tehostettu mm. raskaan liikenteen valvonnan yhteydessä kuljetusalalla ilmenevää harmaan talouden valvontaa, jonka ansiosta on myös onnistuttu paljastamaan pimeää työvoimaa, kuljetusalan säännöksiä ja työelämän sopimuksia rikkovia yrittäjiä.

Poliisihallitus on kirjeellään 27.12.2012 kehottanut poliisilaitoksia tarkastamaan talousrikosyksiköissä tutkittavana olevien rikosasioiden luokittelun ja huolehtimaan siitä, ettei talousrikosyksiköiden tutkittavana ole muita, kuin vahvistetun talousrikosmääritelmän mukaisia rikosasioita. Lisäksi poliisihallitus on kirjeessään määrittänyt poliisilaitosten talousrikostutkintayksiköiden vähimmäisvahvuudet vuodelle 2013. Vuoden 2013 osalta Poliisihallitus on edellyttänyt, että poliisilaitoksilla on harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnassa 373 talousrikostutkijaa, Liikkuvassa poliisissa 1 ja Keskusrikospoliisissa 168 henkilöä.

Valtiovarainministeriö varasi myös oikeusministeriölle, työ- ja elinkeinoministeriölle ja sosiaali- ja terveysministeriölle mahdollisuuden täydentää sisäasiainministeriön edellä olevaa vastausta.

4. Tilaajavastuulain kokonaisarviointi

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta työ- ja elinkeinoministeriö on todennut seuraavaa:

Osana valtioneuvoston periaatepäätöksenä 19.1.2012 hyväksyttyä tehostettua harmaan talouden ja talousrikollisuuden toimintaohjelmaa vuosille 2012–2015 hallitus edellyttää, että selvitetään tilaajavastuulain uudistamistarpeet ja selvitysten pohjalta valmistellaan kolmikantaisesti tarpeelliset ehdotukset (toimintaohjelman hanke 1).

5. Tietojenvaihtoa, tietojärjestelmiä sekä muita viranomaisyhteistyön edellytyksiä parannetaan harmaan talouden torjunnassa

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta valtiovarainministeriö on todennut seuraavaa:

Valtiovarainministeriö on kuvauksessaan julkisen hallinnon kokonaisarkkitehtuurista ohjeistanut arkkitehtuurien laatimista siten, että tietohallintolaissa tarkoitettuja julkisen hallinnon kokonaisarkkitehtuurin yhteentoimivuuden kuvauksia toteutetaan jokaisessa julkisen hallinnon yhteisen arkkitehtuurin kehittämisprojektissa. Tavoitetilan arkkitehtuurikuvausten toteutuksen yhteydessä määritellään arkkitehtuurityön kohteen yhteen-

toimivuuden tarpeet ja tavoitteet ylätasolla sekä palveluiden ja tietojärjestelmien välillä siirrettävät tiedot. Tavoitetilan tarkemmissa kohdearkkitehtuurikuvauksissa määritellään kohdetoteutuksen palveluiden ja tietojärjestelmien välillä siirrettävät tiedot, niiden tietorakenteet sekä tiedonsiirron toteuttavien palveluiden tekniset rajapintakuvaukset.¹⁰

Valtiovarainministeriö on kirjeessään 4.9.2012¹¹ muistuttanut ministeriöitä tietohallintolain asettamasta velvoitteesta laatia ja ylläpitää toimialan tietojärjestelmien yhteentoimivuuden kuvauksia ja määrittämiä yhteentoimivuuden toteuttamiseksi sekä pyytänyt ministeriöitä raportoimaan toimialan kokonaisarkkitehtuurityön etenemisestä.

Valtiovarainministeriö varasi myös sisäasiainministeriölle, oikeusministeriölle, työ- ja elinkeinoministeriölle ja sosiaali- ja terveysministeriölle mahdollisuuden täydentää valtiovarainministeriön edellä olevaa vastausta.

6. Rekisteritietojen ajantasaisuuden, luotettavuuden ja saatavuuden parantamiseksi

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta työ- ja elinkeinoministeriö on todennut seuraavaa:

Osana harmaan talouden torjuntaohjelmaa hallitus edellyttää, että yritysten velvoitteiden hoitamista helpotetaan. Harmaan talouden torjunnassa tarvittavien rekisteritietojen saatavuutta parannetaan. Selvitetään mahdollisuudet saada esimerkiksi tilaajavastuulain mukaisten velvoitteiden täyttämiseen tarvittavat tiedot maksutta. Lisäksi selvitetään mahdollisuutta edistää viranomaisrekisterien ajantasaisuutta ja luotettavuutta (toimintaohjelman hanke 12). Lisäksi selvitetään ja valmistellaan tarvetta tarkistaa rangaistusasteikkoja ja kvalifioitujen tekemuotojen tarvetta rikosten törkeyden mukaan (toimintaohjelman hanke 17).

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta valtiovarainministeriö on todennut seuraavaa:

Valtiovarainministeriö on ohjannut julkisen hallinnon yhteisten perustietovarantojen tietojen ajantasaisuuden, luotettavuuden ja saatavuuden parantamista määrittämällä tietojen avaamiselle ja käytölle yhteiset periaatteet sekä tuottamalla perustietovarantojen kehittämiseen ja tiedonsiirtorajapintojen toteutukseen liittyviä yhteisiä määrittämiä ja linjauksia.

Vuoden 2013 alusta on aloitettu siirtyminen julkishallinnon sisäisten vakiomuotoisten tietoluovutusten maksuttomuuteen niissä tietojärjestelmissä, jotka sisältyvät tietohallintolakiin. Maksuttomuus koskee valtion virastojen ja laitosten, yliopistojen ja Kansaneläkelaitoksen sekä kuntien vakiomuotoisia sähköisiä tietohankintoja Väestörekisterikeskuksesta, Maanmittauslaitoksesta ja Patentti- ja rekisterihallituksesta. Muutos parantaa hallinnon mahdollisuuksia käyttää ajantasaista rekisteritietoa ja vähentää päällekkäisten omien rekisterien ylläpitotarvetta. Mitä kattavampaa yhteisten rekisterien käyttö on, sitä

10 Valtiovarainministeriö 2011: Julkisen hallinnon kokonaisarkkitehtuurin sisältökuvaukset v. 1.0 (4.4.2012)

11 Valtiovarainministeriön kirje ministeriöille 4.9.2012, VM/1531/00.01.02.03/2012

enemmän myös käyttäjät kiinnittävät huomiota virheisiin ja puutteisiin, jolloin palautteen kautta voidaan parantaa tietojen laatua.

Julkishallinnon tietovarantojen saatavuuden ja käytön edistämisen työryhmä on laatinut ehdotuksen perusrekisterien tietojen käsittelyä koskeviksi yleisiksi käyttöehdoiksi (Julkishallinnon tietoluovutusten periaatteet ja käytännöt. Valtiovarainministeriön julkaisu 2/2012). Käyttöehtojen tarkoituksena on määritellä ja yhdenmukaistaa viranomaisten pitämistä yhteiskunnan perusrekistereistä luovutettujen tietojen käsittelyä ja perusrekisterien tietoihin myönnettyjen käyttöoikeuksien sisältöä koskevat yleiset ja yhteiset periaatteet. Käyttöehtomalli on julkaistu ja saatavissa yhteentoimivuus-portaalissa¹². Myös ehdotus avoimen datan lisenssimallista on saatavissa yhteentoimivuusportaalista. Valmisteilla on JHS-suositus, tavoitteena kansainvälisesti yhteen toimiva avoimen datan lisenssi.

Rekisteritietojen käytön parantamiseksi valtiovarainministeriö on käynnistänyt perustietovarantojen viitearkkitehtuurin laadintatyön, jossa myös kiinnitetään huomiota rekisterien tietosisältöjen laatuun. Viitearkkitehtuurihankkeen¹³ tavoitteena on suunnitella yhteinen loogisen tason ratkaisumalli - viitearkkitehtuuri - sille, miten julkisen hallinnon perustietovarannoissa sijaitsevia tietoja hyödynnetään julkisen hallinnon organisaatioiden prosesseissa ja tietojärjestelmissä. Lisäksi viitearkkitehtuuri ottaa kantaa siihen, millaisilla ratkaisuilla tietovarantojen sisältämien tietojen jakelu ja käyttöön tarjoaminen tulee järjestää, jotta tiedot ovat yhteneväisellä tavalla ydintoiminnan prosessien ja tietojärjestelmien hyödynnettävissä.

Valtiovarainministeriön ohjaamassa julkishallinnon perustietovarantojen rajapinnat (PERA) -työryhmässä (VM125:06/2007, toimikausi 2010–2011) suunniteltiin ja kuvattiin yhteinen tekninen ratkaisumalli, jolla eri tietovarannot tarjotaan tarvitsijoiden käytettäväksi. Ratkaisumallin tavoitteena on yhtenäistää tietovarantojen käyttöä, kun eri tietovarantopalveluiden tarjoajat rakentavat palveluidensa rajapinnat yhtenäisellä tavalla.

Valtiovarainministeriö varasi myös oikeusministeriölle, sosiaali- ja terveystieteiden ministeriölle mahdollisuuden täydentää työ- ja elinkeinoministeriön sekä valtiovarainministeriön edellä olevia vastauksia.

7. Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:n 1 momentin tarkistaminen

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta valtiovarainministeriö on todennut seuraavaa:

Kohta on otettu huomioon valmisteltaessa valtioneuvoston periaatepäätöksenä hyväksyttyä tehostettua harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan toimintaohjelmaa vuosille 2012–2015. Toimintaohjelman hankkeen 13 mukaan: ”Viranomaisten välisiä tiedonvaihdon esteitä puretaan ja tarvittavat viranomaisrekisterit saatetaan joustavasti harmaan talouden torjuntaviranomaisten käyttöön. Selvitetään viranomaisten mahdolli-

¹² <http://www.yhteentoimivuus.fi>

¹³ Valtiovarainministeriön asettamispäätös perustietovarantojen viitearkkitehtuurin suunnittelusta 5.12.2012 (VM119:00/2012)

suutta antaa nykyistä laajemmin oma-aloitteisesti tarpeellisia tietoja vastuuviranomaiselle. Talousrikollisuuden ja harmaan talouden ehkäisemiseksi laajennetaan tarkemman selvityksen perusteella esimerkiksi ulkomaalaisasioita hoitavien viranomaisten sekä julkisia tukia ja elinkeinolupia myöntävien viranomaisten tiedonsaantioikeuksia. Tehtävän selvityksen perusteella mahdollistetaan rahanpesun torjunnan tietojen käyttö viranomais-toiminnassa nykyistä laajemmin. Saatujen kokemusten perusteella laajennetaan tarvittaessa Harmaan talouden selvitysyksikön velvoitteidenhoitoseelvitysten käyttöalaa harmaan talouden torjunnassa. Selvitetään viranomaisten toimintaedellytysten ja -valtuuksien kehittämistarpeita harmaan talouden torjunnassa ja ryhdytään selvitysten pohjalta tarpeellisiin toimiin kolmikantaisesti.” Päävastuutahoksi on nimetty sisäasiainministeriö ja muiksi vastuutahoiksi kunkin hallinnonalan ministeriöt.

Osana mainittua harmaan talouden torjuntaohjelman hanketta on käynnistetty ns. VTPR-hanke (viranomaistietopalvelurajapinta-hanke). Hankkeen yhteydessä selvitetään mahdollisuudet ja tarpeet kehittää Verohallinnon Harmaan talouden selvitysyksikön kautta tapahtuvaa viranomaisten tietojenvaihtoa. Samalla selvitetään viranomaisten tarpeet ja mahdollisuudet hyödyntää harmaan talouden selvitysyksikön palveluja. Hanke on käynnistynyt vuonna 2012 ja päättyy vuonna 2015.

8. Majoitus- ja ravinto-alalla käytettäviä tyyppihyväksytyjä kassakoneita koskevan lainsäädännön valmisteleminen

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta työ- ja elinkeinoministeriö on todennut seuraavaa:

Osana harmaan talouden toimintaohjelmaa hallitus edellyttää, että tehdään majoitus- ja ravitsemisalalla selvitys kassakoneiden manipuloinnin yleisyydestä sekä mahdollisuudesta torjua ohimyyntiä. Selvityksen pohjalta valmistellaan tarpeelliset säännökset velvollisuudesta käyttää tyyppihyväksytyjä kassakoneista sekä velvollisuudesta tarjota kuitti laiminlyönneistä aiheutuvine mahdollisine seuraamuksineen. Selvitetään vastaavanlaisen lainsäädännön tarve ja soveltuminen muilla käteistoimialoilla (toimintaohjelman hanke 8).

9. Verovalvonnan tarpeiden huomiointi arvopapereiden moniportaisessa hallintarekisteröinnissä

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta valtiovarainministeriö on todennut seuraavaa:

Hallituksen esitys arvopaperimarkkinalainsäädännön kokonaisuudistukseksi (HE 32/2012 vp) annettiin eduskunnalle huhtikuussa 2012. Lait tulivat voimaan 1.1.2013.

Lainsäädännön valmistelun yhteydessä arvopapereiden moniportaista hallintaa koskeva sääntely erotettiin omaksi asiakokonaisuudekseen. Hankkeen toisessa vaiheessa arvioidaan mahdollisuuksia kehittää arvopapereiden moniportaista hallintaa. Lisäksi selvitetään kansainväliseen yhteistyöhön ja verotietojen vaihdon parantamiseen liittyviä kysymyksiä ja valmistellaan ehdotukset omistuksen julkisuuteen liittyvistä kysymyksistä. Asiaa val-

mistellaan virkatyönä valtiovarainministeriön rahoitusmarkkinaosaston, vero-osaston sekä Verohallinnon yhteistyönä. Virkamiesryhmä on kuullut valmistelun aikana muun muassa muita viranomaisia, kuten ulosottoviranomaista ja poliisia, rahoitusmarkkinoilla toimivien yritysten etujärjestöjä ja median edustajia. Työn arvioidaan valmistuvan kevään 2013 kuluessa.

Arvopaperien moniportaista hallintaa koskevien lainsäädäntöehdotusten valmistelu on kesken osin Euroopan parlamentin ja neuvoston arvopaperikeskuksia koskevan asetusehdotuksen valmistelun viivästyttämisestä johtuen.

10. Törkeiden veropetosten ja muiden törkeiden talousrikosten enimmäisrangaistuksen koventaminen

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta oikeusministeriö on todennut seuraavaa:

Valtioneuvosto on 19.1.2012 hyväksynyt periaatepäätöksen ”Tehostettu harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan toimintaohjelma vuosille 2012–2015”, johon sisältyy rangaistusasteikkojen tarkistamisen tarpeen selvittämistä ja valmistelemista koskeva tavoite (numero 17).

11. Oikeushenkilön rangaistusvastuu

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta oikeusministeriö on todennut seuraavaa:

Oikeushenkilön rangaistusvastuun arviointia ei sisällytetty tavoitteena valtioneuvoston 19.1.2012 hyväksymään tehostetun harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan toimintaohjelmaan, koska oikeushenkilön rangaistusvastuun sääntelyssä ei ole havaittu merkittäviä ongelmia.

12. ”Ne bis in idem” -oikeusperiaatteen soveltaminen

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta oikeusministeriö on yhdessä valtiovarainministeriön kanssa todennut seuraavaa:

Hallitus on antanut esityksen (HE 191/2012) eduskunnalle laiksi erillisellä päätöksellä määrättävästä veron- tai tullinkorotuksesta sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi. Hallituksen esityksessä lainsäädäntöön ehdotetaan tehtäväksi Euroopan ihmisoikeussopimuksen ”ne bis in idem” -kiellon edellyttämät muutokset.

Hallitus pyrkii huomioimaan lainsäädäntötoimissaan, ettei talousrikosten seuraamusjärjestelmän ennalta ehkäisevää vaikutusta heikennetä.

Ne bis in idem on latinankielinen fraasi ja oikeusperiaate, joka tarkoittaa ”ei kahdesti samassa asiassa”. Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimuksen 7. lisäpöytäkirjan 4 artiklassa säädetään siitä. Sen mukaan ketään ei saa saman valtion tuomiovallan nojalla tutkia uudelleen tai rangaista oikeudenkäynnissä rikoksesta, josta hänet on jo lopullisesti vapau-

tettu tai tuomittu syylliseksi kyseisen valtion lakien ja oikeudenkäyntimenettelyn mukaisesti.

13. Törkeää kiskonnantapaista työsyrrjintää koskevan säännöksen valmistelu

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta oikeusministeriö on todennut seuraavaa:

Valtioneuvoston hyväksymään tehostetun harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan toimintaohjelmaan sisältyy kvalifioitujen tekemuotojen tarpeen rikosten törkeyden mukaan selvittämistä ja valmistelemista koskeva tavoite (numero 17). Tämä tavoite koskee nimenomaan tarvetta säätää törkeästä kiskonnantapaisesta työsyrrjinnästä oma tekemuoto.

14. Pimeää palkkaa koskevien rikosjuttujen asianmukainen käsittely turvaamalla voimavarat poliisi-, syyttävä- ja tuomioistuinlaitoksessa

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta sisäasiainministeriö on todennut seuraavaa:

Hallitusohjelman mukaan valvovien viranomaisten, kuten työsuojelun, verohallinnon ja keskusrikospoliisin resursseja vahvistetaan. Ulkomaalaistarkastajien määrää lisätään harmaan talouden torjuntaohjelman mukaisesti. Harmaan talouden valvontaan kohdennettuja työsuojelun valvontaresursseja on lisätty vuoden 2012 talousarviossa ja valtiontalouden kehyksissä vuosille 2013–2016. Poliisi on osaltaan ulottanut harmaan talouden valvonnan osaksi ulkomaalais- ja ravintolavalvontaa.

Poliisi käynnisti joulukuussa 2012 valmistelun, jonka tavoitteena oli tehdä yhdessä työsuojelu- tilaajavastuu- ja veroviranomaisten kanssa yhteisisku ydinvoimalatyömaalle Olkiluotoon. Iskun tarkoituksena oli selvittää kattavasti, kuinka laajasti työmaalla noudatetaan suomalaisia työehtosopimuksia ja kuinka paljon siellä ilmenee kiskonnantapaista työsyrrjintää. Operaatio toteutettiin 19.12.2012. Haastatteluja ja porteilla tehtyjä tarkastuksia kohdistettiin yli 200 henkilöön. Aineiston analyysin jälkeen ryhdytään tarvittaviin jatko-toimiin. Iskun raportti on valmisteilla Lounais-Suomen aluehallintovirastossa. Alustavien tulosten mukaan iskun tavoitteet saavutettiin.

Yhdessä suunniteltuja ja ajoitettuja ulkomaisen työvoiman väärinkäytön paljastamiseksi tehtäviä valvontaiskuja jatketaan vuoden 2013 aikana niin aluehallinto- kuin veroviranomaistenkin kanssa.

16. Selvitys säätää ilman kiinteää toimipaikkaa Suomessa toimivat ulkomaalaiset yritykset lähdeverovelvollisiksi tai ennakonpidätyksenalaisiksi

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta valtiovarainministeriö on todennut seuraavaa:

Kohta on otettu huomioon valmisteltaessa valtioneuvoston periaatepäätöksenä hyväksyttyä tehostettua harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan toimintaohjel-

maa vuosille 2012–2015. Toimintaohjelman hankkeen 10 mukaan: ”Verotukseen liittyvien oikeuksien ja velvoitteiden tulee olla samat kaikilla Suomessa asuvilla työvoimaan osallistuvilla henkilöillä ja riippumattomia maahanmuuttajan asemasta verosopimukset ja kansainväliset verosäännökset huomioon ottaen. Tehdään kokonaisarvio ulkomaisen työvoiman käyttöä koskevan sääntelyn toimivuudesta ja puutteista. Selvityksen pohjalta valmistellaan työnantajien velvollisuus ennen työntekijän lähettämistä tehdä Suomen viranomaiselle ilmoitus lähetetyistä työntekijöistä sekä Suomessa toimivien ulkomaisten työnantajien velvollisuus rekisteröityä Suomeen EU:n lainsäädännön mahdollistamissa rajoissa. Lisäksi selvitetään, voidaanko ulkomaille rekisteröidyille yrityksille säätää velvollisuus periä lähdevero tai toimittaa ennakonpidätys niiden maksaessa Suomessa tehdystä työstä veronalaista palkkaa riippumatta siitä, onko yrityksellä Suomessa kiinteä toimipaikka vai ei.”

Päävastuutahoksi on nimetty valtiovarainministeriö ja muiksi vastuutahoksi työ- ja elinkeinoministeriö sekä sosiaali- ja terveysministeriö.

Valtiovarainministeriössä on vuonna 2012 käynnistetty hankkeen mukainen selvitys. Valtiovarainministeriössä on valmisteltu verotusta koskeva selvitysmuistio, joka on tarkoitettu lähettäväksi lausunto-kierrokselle helmikuussa 2013. Lausuntokierroksen jälkeen selvitystyötä on tarkoitus jatkaa yhteis-työssä työ- ja elinkeinoministeriön sekä sosiaali- ja terveysministeriön kanssa.

17. Ongelmakohdat liiketoimintakiellosta annetussa laissa ja sen soveltamiskäytännössä

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta sisäasiainministeriö on todennut seuraavaa:

Valtioneuvosto on 19.1.2012 hyväksynyt periaatepäätöksen ”Tehostettu harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan toimintaohjelma vuosille 2012–2015”, johon sisältyy liiketoimintakiellon tehostamista koskeva tavoite (numero19).

”19. Ryhdytään toimenpiteisiin liiketoimintakiellon tehostamiseksi. Tehtävän selvityksen perusteella mahdollistetaan valvontaviranomaisten oikeus pyytää esitutkintaviranomaisia tutkimaan liiketoimintakiellon edellytykset myös muutoin kuin rikoksen esitutkinnan yhteydessä, mahdollistetaan kaikille esitutkintaviranomaisille liiketoimintakiellon edellytysten tutkinta sekä laajennetaan viranomaisten oikeutta ja mahdollisuutta ilmoittaa esitutkintaviranomaisille liiketoimintakiellon mahdollisista rikkomisista. Selvitetään mahdollisuudet saattaa liiketoimintakiellossa olevat henkilöt erilliseen internetissä julkaistavaan rekisteriin.”

Liiketoimintakiellon ja sen valvonnan tehostamiseksi on suunniteltu ja toteutettu toimenpiteitä mm. valvontaiskuja. Poliisihallitus käynnisti marraskuussa 2012 mittavan liiketoimintakiellon valvontakampanjan, jossa tarkoituksena oli suorittaa liiketoimintakiellon edellyttämät puhutellut ja selvitykset kaikkien liiketoimintakieltoon määrättyjen henkilöiden osalta.

Laaja-alaisempi liiketoimintakieltoa koskeva lainsäädäntövalmistelu on Oikeusministeriön hallin-nonalaan kuuluva asia.

Valtiovarainministeriö varasi myös oikeusministeriölle mahdollisuuden täydentää sisäasiainministeriön edellä olevaa vastausta.

18. Käännetyn todistustaakan käyttökelpoisuus menettämisseuraamuksen tuomitsemisessa

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta oikeusministeriö on todennut seuraavaa:

Valtioneuvoston hyväksymään tehostetun harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan toimintaohjelmaan sisältyy rikosyhödyn tuomitsemisessa sovellettavaa käännetyn todistustaakan selvittämistä ja valmistelemista koskeva tavoite (numero 18).

19. Hallinnollisten seuraamusmaksujen käytön laajentaminen aloilla, joilla harmaa talous on laajaa

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta oikeusministeriö on yhdessä valtiovarainministeriön kanssa todennut seuraavaa:

Tätä kannanottoa toteuttaa hallituksen esitys (HE 191/2012) eduskunnalle laiksi erillisellä päätöksellä määrättävästä veron- tai tullinkorotuksesta sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi.

20. Käteisrahan ilmoitusvelvollisuuden laajentaminen myös Euroopan sisärajaliiikennettä koskevaksi

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta valtiovarainministeriö on todennut seuraavaa:

Tullin laatiman selvityksen perusteella vastaavanlainen ilmoittamisvelvollisuus kuin EU:n ulkora-joilla edellyttäisi Tullia miehittämään ilmoitusten vastaanottamista varten sellaisiakin sisärajan yli-tyspaikkoja, joissa ei nykyisin miehitystä tarvita eli ilmoittamisvelvollisuuden soveltamisesta aiheutuisi merkittäviä kustannuksia. Varsinaisen ilmoitusvelvollisuuden sijasta on selvitelty eräissä EU-maissa sovellettavaa sääntelyä, jossa matkustajilla olisi sanktiolla tehostettu ilmoittamisvelvollisuus tullivirkailijoiden kysyessä mahdollisista käteisvaroista. Valtiovarainministeriön vero-osasto on marraskuussa saanut oikeusministeriöltä alustavia asiantuntijankemyksiä vastaavanlaisen sääntelyn toteuttamisessa Suomessa lainsäädännöltä vaadittavista reunaehdoista. Vero-osasto jatkaa Tullin kanssa selvittelyä, minkälaista hyötyä toteutettavissa olevalta vaikuttavalla sääntelyllä käytännössä olisi.

21. Ylipitkien talousrikosprosessien lyhentämiseksi

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta oikeusministeriö on yhdessä sisäasiainministeriön kanssa todennut seuraavaa:

Valtioneuvoston hyväksymään tehostetun harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan toimintaohjelmaan sisältyy talousrikollisuuteen liittyvän rikosprosessin kokonaisuuden lyhentämistä koskeva tavoite (numero 16). Yhtenä tavoitteena on nopeuttaa laajojen rikosasioiden käsittelyä tiiviillä esitutkintaviranomaisten ja syyttäjän yhteistyöllä ja kehittämällä syyttäjän rajaamismahdollisuuksia.

22. Harmaan talouden torjunta hallituksen lainsäädäntösuunnitelman

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta oikeusministeriö on todennut seuraavaa:

Lainsäädäntösuunnitelman lainsäädäntöhankkeisiin sisältyvät harmaan talouden torjuntaan liittyvät lainsäädäntömuutokset.

23. Veronkiertämisen luonteisen verosuunnittelun ehkäiseminen lainsäädännössä

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta valtiovarainministeriö on todennut seuraavaa:

Lainsäädäntöä valmisteltaessa selvitetään eri lainsäädäntövaihtoehdot siten, että ehdotettu lainsäädäntö täyttää mahdollisimman hyvin sille asetetut eri vaatimukset. Hallitus on esimerkiksi vuonna 2012 antanut eduskunnalle esityksen laeiksi elinkeinotulon verottamisesta annetun lain ja verotusmenettelystä annetun lain 65 §:n muuttamisesta (HE 146/2012). Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi elinkeinotulon verottamisesta annettua lakia siten, että yhteisöjen sekä avoimien yhtiöiden ja kommandiittiyhtiöiden suorittamien korkomenojen vähennysoikeutta rajoitettaisiin elinkeinotoiminnan tulolähteessä. Rajoitusta sovellettaisiin sekä kansallisiin että rajat ylittäviin korkosuorituksiin. Säännöksiä sovelletaan ensimmäisen kerran vuodelta 2014 toimitettavassa verotuksessa. Säänteillä puututaan yritysten verosuunniteluun.

24. Voimavarojen kohdentaminen merkittävimpien harmaan talouden torjuntakeinojen vaikuttavuuden jälkiseurantaan

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta sisäasiainministeriö on yhdessä oikeusministeriön kanssa todennut seuraavaa:

Valtioneuvosto on 19.1.2012 hyväksynyt tehostetun harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan toimintaohjelman vuosille 2012–2015. Toimintaohjelmaan sisältyy kaikkiaan 22 hanketta. Säännöllisesti kokoontuvan poikkihallinnollisen Talousrikostorjunnan johtoryhmän tehtävänä on sovittaa yhteen eri viranomaisten suunnitelmia harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnassa sekä seurata ja raportoida toimintaohjelman

tuloksista harmaan talouden torjunnan ministerityöryhmälle, joka puolestaan voi tarvittaessa ryhtyä lisätoimenpiteisiin.

25. Tilimuistutusvastaukset eduskunnan kannanoton kohtiin 1–24

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta valtiovarainministeriö on todennut seuraavaa:

Hallituksen vastaukset yksittäisiin kannanoton kohtiin sisältyvät edellä oleviin vastauksiin.

EK 50/2010 vp — K 21/2010 vp — TrVM 10/2010 vp

1. Valtiontalouden kehysten tietoperusta, avoimuus ja läpinäkyvyys

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta valtiovarainministeriö on todennut seuraavaa:

Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimiin valtiontalouden kehysten tietoperustan, avoimuuden ja läpinäkyvyyden selkeyttämiseksi ja parantamiseksi. Kehysten tietoperustan on annettava eduskunnalle nykyistä paremmat edellytykset kehysiä koskevalle päätöksenteolle ja kehysten noudattamista ja tavoitteiden toteutumista koskevalle seurannalle.

Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelmassa asetettiin kehysten piiriin kuuluvien menojen enimmäismäärä vuoden 2015 tasolla sekä päätettiin vaalikauden 2012–2015 kehystä koskevista säännöistä. Vaalikauden kehys 2012–2015 asetettiin vuoden 2012 hintatasossa valtiontalouden tarkistetuissa kehyksissä 5.10.2011. Läpinäkyvyyden turvaamiseksi kehyspäätöksessä on pyritty esittämään yksityiskohtaisesti elementit, joiden myötä nykyinen vaalikauden kehys on johdettu edellisen hallituksen viimeisestä kehyspäätöksestä.

Keväällä 2012 hallitus päätti valtiontalouden kehukset vuosille 2013–2016. Tuolloin arviointiin hallitusohjelman finanssipoliittisten tavoitteiden toteutumista ja päätettiin lisätoimenpiteistä. Päätetyt lisätoimenpiteet alensivat vaalikauden kehysmenoja vuoden 2015 tasolla 992 milj. eurolla vuoden 2013 hintatasossa, minkä lisäksi päätetyt indeksijääditykset alentavat kehysten hintatasokorjausta vaalikauden myöhempinä vuosina. Vaalikauden kokonaiskehystasoa korjattiin kehysmenosäästöjä vastaavasti alaspäin. Kehystasoa alennettiin kesken vaalikauden nyt ensimmäistä kertaa nykymuotoisen kehysjärjestelmän historian aikana. Kehysten alentaminen, toisin kuin korottaminen, on mahdollista kesken vaalikauden heikentämättä kehysten uskottavuutta. Muutos kehystasoon on pyritty esittämään läpinäkyvästi 4.4.2012 kehyspäätöksessä.

Kehysjärjestelmän läpinäkyvyyden lisäämiseksi vaalikauden 2012–2015 kehysten ylläpitämisestä on kirjoitettu menetelmäkuvaus *Kehyskäsikirja – kuvaus vaalikauden kehysten 2012–2015 laadinnasta ja ylläpidosta*, joka on käännetty myös englanniksi. Käsikirjassa selostetaan kehystason asettaminen, kehystä koskevat säännöt, kehysten hintakorjauksen

tekemisen vaiheet ja käytetyt indeksit sekä kehyksen rakennekorjausten periaatteet. Menetelmäkuvaus on julkaistu valtiovarainministeriön verkkosivuilla.

Kaikki kehystasoon tehdyt hintataso- ja rakennekorjaukset raportoidaan valtion talousarvioesitysten yleisperusteluissa sekä vuosittaisissa kehyspäätöksissä. Raportointia on pyritty kehittämään ja sen selkeyttä ja yksityiskohtaisuutta parantamaan. Kuluvalla vaalikaudella on pyritty välttämään momenttien jakamista kahtia kehykseen kuuluvaan ja kehyksen ulkopuoliseen osaan, mikä parantaa järjestelmän läpinäkyvyyttä. Kehystason ylläpitäminen on pääsääntöisesti hoidettu momenttien jakamisen sijaan selkeästi raportoiduilla kehyksen rakennekorjauksilla.

Vaalikauden kehyksen ja finanssipoliittisten tavoitteiden noudattamisesta raportoidaan vuosittain valtion tilinpäätöskertomuksessa. Raportointia laajennettiin vuoden 2010 tilinpäätöskertomuksessa muun muassa valtiontalouden tarkastusviraston erilliskertomukseen esittämien näkökohtien perusteella (*K 21/2010 vp Valtiontalouden tarkastusviraston erilliskertomus eduskunnalle: Valtiontalouden kehysmenettelyn vaikuttavuus finanssipoliittikan hallintavälineenä*).

2. Rahastomuodon käytön edellytykset

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta valtiovarainministeriö on todennut seuraavaa:

Valtiovarainministeriö on antanut asianomaisille rahastovastuullisille ministeriöille valmisteluohjeen, jossa edellyttänyt ministeriöitä käsittelemään rahastojen mahdollista sulautumista valtion talousarvioon tai jos sitä ei pidetä mahdollisena, niin rahastojen menojen ottamista valtiontalouden kehykseen. (Kehysjärjestelmän kehittäminen /Valtiovarainministeriön julkaisuja 17/2011, 25.3.2011)

Ministeriöt ovat antaneet jäljempänä seuraavat vastaukset rahastoittain. Ministeriöt ovat vielä tässä vaiheessa arvioineet itsenäisesti oman hallinnon alansa lähtökohdista kutakin rahastoa.

Seuraavassa vaiheessa on tarpeen arvioida finanssipolitiikan ja valtiontalouden näkökulmasta sekä perustuslain 87 §:n valossa rahastoja kokonaisuutena sekä toiminnan ja rahoituksen järjestämistä rahastomuodossa ottaen huomioon, mitä todetaan Valtiontalouden tarkastusviraston erilliskertomus eduskunnalle: Finanssipolitiikan tarkastuksen vaalikauden 2011–2014 puoliväliraportti (K 2/2013 vp).

Palosuojelurahasto

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta sisäasiainministeriö on todennut seuraavaa:

Valtiovarainministeriön toimenpidepyynnön mukaan eduskunta on edellyttänyt, että hallitus arvioi jokaisen rahaston osalta erikseen, ovatko perustuslain 87 §:ssä tarkoitetut välttämättömät perusteet edelleen olemassa järjestää toiminta ja rahoitus rahastomuodossa talousarvion ulkopuolella.

VM:n valmisteluohjeen mukaan tarkastelussa tulee käsitellä rahastojen mahdollinen sulauttaminen valtion talousarvioon tai, jos sitä ei pidetä mahdollisena, niin rahastojen menojen ottaminen valtiontalouden kehykseen.

Palosuojelurahastolain (306/2003) mukaan tulipalojen ehkäisyn ja pelastustoiminnan edistämiseksi on Suomessa olevasta palovakuutetusta kiinteästä ja irtaimesta omaisuudesta suoritettava vuosittain palosuojelumaksu. Palosuojelumaksun on velvollinen suorittamaan jokainen, joka harjoittaa vakuutusliikettä Suomessa. Palosuojelumaksuista saadut varat tuloutetaan valtion talousarvion ulkopuolella olevaan Palosuojelurahastoon.

Palosuojelurahastosta voidaan myöntää lain tarkoituksen toteuttamiseksi rahaston varojen ja vuosittaisen käyttösuunnitelman puitteissa yleis- ja erityisavustuksia pelastusalan järjestöille ja muille vastaaville yhteisöille sekä erityisavustuksia kunnille, pelastustoimen alueille ja sopimuspalokunnille. Palosuojelurahastosta voidaan myöntää myös muille erityisavustuksia oppimateriaalin tuotantoon ja hankintaan, tietojenkäsittelyn kehittämiseen ja laitteiden hankintaan, kokeilu-, käynnistämis- tutkimus- ja kehittämistoimintaan, valistukseen ja neuvontaan sekä standardisointiin.

Palosuojelurahaston hallituksen edustavuuden ja asiantuntevuuden avulla voidaan turvata se, että avustukset kohdistetaan vaikuttavimpiin tarkoituksiin tulipalojen ehkäisyssä ja niiden seurausten rajoittamisessa.

Sisäasiainministeriön pelastusosasto katsoo, että Palosuojelurahaston ylläpidon perusteissa ei ole tapahtunut sellaisia olennaisia muutoksia, joiden perusteella rahastomuodon perusteet olisivat muuttuneet. Siksi Palosuojelurahasto tulisi pitää talousarvion ulkopuolisena rahastona ja kehysmenettelyn ulkopuolella. Tällä tavoin myös ylläpidetään aiheuttamisperiaatteen mukainen asiallinen yhteys palovakuutuksesta kerättävän maksun ja jaettavien varojen käyttötarkoituksen välillä.

Valtion eläkerahastoa (VER)

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta valtiovarainministeriö on todennut seuraavaa:

Valtion eläkerahaston osalta valtion 2011 tilinpäätöskertomuksen yhteydessä annetussa tilimuistutuskertomuksessa on todettu eduskunnan kannanoton EK 50/2010 vp tarkoitamassa arvioinnissa, että voimassa olevan perustuslain oloissa nykyisen kaltaista valtion eläkerahastoa ei todennäköisesti enää voitaisi perustaa ja että valtion eläkerahaston roolia tulisi arvioida uudelleen ja tarvittaessa selventää. Valtion eläkevastuusta huolehtiminen vaatii talousarviokautta tai kehyskautta pitkäjännitteisempää varautumista, mikä tulee rahastointia arvioitaessa erityisesti ottaa huomioon. Rahaston sulautumista valtion talousarvioon tai menojen ottamista valtiontalouden kehykseen ei tuossa vaiheessa arviointi erikseen. Valtion eläkerahaston menoja ovat siirto valtion talousarvioon sekä rahaston toimintamenot. Siirto eläkerahastosta merkitään tuloksi valtion talousarviossa, eikä sen ottaminen menokehykseen näin ollen tule kyseeseen. Rahaston toimintamenojen ottamista valtiontalouden kehykseen erillisenä toimenpiteenä ei voi sellaisenaan pitää tarkoituksenmukaisena. Asiaa tulisi arvioida eläkerahaston rahaston roolin arvioimisen ja mahdollisen selkeyttämisen yhteydessä.

Valtion vakuusrahasto

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta valtiovarainministeriö on todennut seuraavaa:

Valtion vakuusrahaston osalta valtiovarainministeriö on todennut eduskunnan kannanoton EK 50/2010 vp. tarkoittamassa arvioinnissa, että vakuusrahasto tulisi pitää talousarvion ulkopuolisena rahastona ja kehysmenettelyn ulkopuolella. Vakuusrahastolla ei ole tällä hetkellä muita menoja kuin rahaston valtuuston kokouksiin, tilintarkastukseen liittyvät menot ja Palkeiden maksut yhteensä hieman runsaat 30 000 euroa vuodessa. Rahasto saa tulonsa osaksi omistamistaan selvitystilassa olevista Yrityspankki Skop Oyj:stä ja Omaisuudenhoitoyhtiö Arsenal Oy:stä ennakkojako-osuuksina tai pääomalaisten lunastuksina.

Maatilatalouden kehittämisrahasto (MAKERA)

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta maa- ja metsätalousministeriö on todennut seuraavaa:

Maatilatalouden kehittämisrahasto (jäljempänä Makera) perustettiin vuonna 1898 tilatoman väestön lainarahastoksi asutustarkoituksiin. Makeran nykyiset tehtävät on lueteltu laissa Maatilatalouden kehittämisrahastosta (657/1966).

Makeran varoja voidaan käyttää maatilatalouden rakenteen parantamiseen, maaseutuelinkeinojen edistämiseen, maaseudun elinolosuhteiden ja toimeentulomahdollisuuksien parantamiseen sekä näiden toimenpiteiden kehittämisen edistämiseen. Tällöin Makeran varoin voidaan hankkia kiinteistöjä ja myydä niitä ja sen hallussa jo olevaan kiinteää omaisuutta rahaston varojen käyttökohteiden mukaisiin tarkoituksiin. Rahastosta voidaan antaa myös halpakorkoisia lainoja eli ns. valtionlainoja. Uusien lainojen myöntäminen on nykyisin vähäistä, mutta ei lakannut kokonaan. Pääosa rahaston varoista muodostuu edelleen aikaisemmin myönnettyjen lainojen pääomasta ja rahaston tulot niiden lyhennyksistä ja koroista. Pääosan rahaston varojen käytöstä nykyisin muodostavat avustukset, vakuustointiminta ja vähäisessä määrin tutkimuksen rahoittaminen.

Perustuslain 87 §:n hallituksen esityksen (HE 1/1998 vp) perusteluissa jo olemassa olevista rahastoista on todettu: "Ehdotetut säännökset eivät vaikuttaisi nykyisten rahastojen asemaan, vaan ne jatkaisivat toimintaansa nykyiseen tapaan. Pykälän ensimmäisen virkkeen mukaisten rahaston perustamista koskevien edellytysten tulisi kuitenkin täytyä laajennettaessa olennaisesti nykyisten rahastojen varoja tai käyttötarkoitusta. Lisäksi tällaisten muutosten hyväksymiseen vaadittaisiin vähintään kahden kolmasosan enemmistö annetuista äänistä pykälän toisen virkkeen mukaisesti."

Tähän viitaten maa- ja metsätalousministeriö toteaa, että osaan Makeran nykyisistä tehtävistä voi tulla muutoksia. Parhaillaan EU:ssa käsitellään sekä yhteisen maatalouspolitiikan että EU:n rakennerahastojen uudistamista, jonka lopputulosta ei vielä tiedetä eikä siten uudella rahoituskaudella käytettävissä olevia tuki- ja ohjauvälineitä. EU:ssa tavoitteena on siirtyä suorien tukien käytöstä rahoitusvälineisiin, joissa ohjattavaan toimintaan osalliset tahot osallistuvat toimenpiteiden rahoittamiseen. Uudistuksen myötä hallinnoitaviksi

saattaa tulla uusia järjestelmiä, joiden toteuttaminen rahaston avulla on tarkoituksenmukaista tai jopa välttämätöntä verrattuna niiden toteuttamiseen talousarvion määrärahoihin.

Makeran säilyttämisen edellytyksiä ja tarkoituksenmukaisuutta on selvitetty maa- ja metsätalousministeriön 24.1.2011 asettamassa työryhmässä, jonka määräaika päättyi 30.4.2012. Työryhmä esittämät vaihtoehdot lähtivät Makeran säilyttämisestä pääosin nykyisiin tehtäviin, rahaston lopettamisesta tai rahaston toiminnan osittaisesta muuttamisesta.

Maa- ja metsätalousministeriö kuitenkin toteaa, että Makeran tarve jatkossa liittyy merkittävällä tavalla koko maatalouden rakennetukirahoitukseen ja siltä osin tuleviin ratkaisuihin EU:n yhteisen maatalouspolitiikan ja maaseudun kehittämisen uudistamisesta. Edellä esitetyn perusteella maa- ja metsätalousministeriö katsoo, että Makeran tulevaisuudesta ja sen tehtävistä sekä valtion talousarvion käyttämisestä maatalouden rakennetukien rahoittamiseen voidaan tehdä perusteltu ehdotus vasta sen jälkeen, kun EU:n tulevan rahoituskauden toimenpiteistä on saatu nykyistä selkeämpi ja varmempi kuva.

Maa- ja metsätalousministeriö kuitenkin korostaa, että eduskunnalla on nykyisinkin merkittävää ohjausvaltaa Makeran toimintaan sen johdosta, että rahastosta rahoitettavat tuet perustuvat varsin yksityiskohtaiseen lainsäädäntöön. Lisäksi Makeran toiminnasta on annettu tietoja vuotuisen talousarvioesityksen yhteydessä.

Tukea maatalouden rakenteen parantamiseen tarvitaan jatkossakin. Porotalouden ja kolttien tukemiseen on edelleen tarkoituksenmukaista käyttää valtionlainoja. Valtiontaukauten merkitys on kasvanut viime vuosina. Samoin tutkimustoiminnan rahoittaminen nykyisiin kohteisiinsa Makeran varoin on jatkuvasti ajankohtaista. Samoin Makeran omaisuutta on edelleen hallittava ja maankäyttötoimintaa on tarkoituksenmukaista jatkaa, etenkin uusjakojen yhteydessä, joskin aikaisempaa rajoitetumpana.

Maatalouden interventiorahasto (MIRA)

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta maa- ja metsätalousministeriö on todennut seuraavaa:

Rahaston nimi on Maatalouden interventiorahasto (MIRA). Se on luonteeltaan rahasto, josta rahoitetaan väliaikaisesti Euroopan unionin lainsäädännöstä tulevat velvoitteet (interventio-ostot, interventiovarastointi, ruoka-apu), jotka korvataan valtiolle jälkikäteen Euroopan unionin varoista. Interventiorahasto hoitaa siten valtion pysyvää tehtävää. Nyt tiedossa olevat esitykset Euroopan unionin yhteisen maatalouspolitiikan uudistuksesta eivät sisällä muutoksia interventio toimintaan. Interventiorahastosta ei voida rahoittaa harkinnanvaraisesti muita kuin edellä mainituista toimenpiteistä aiheutuvia menoja. Väliaikainen rahoitus joudutaan käytännössä hoitamaan lainaa ottamalla.

Interventiorahaston lainanottotarvetta on käytännössä mahdotonta ennakoida etukäteen talousarvio- tai lisätalousarviomenettelyjen aikataulussa. Myöskään budjettitalouden piirissä olevat keinot (nettobudjetointi, monivuotinen budjetointi tai arvio- tai siirtomäärärahat) eivät sovellu tehtävän hoitamiseen. Lainakannan lyhentyminen riippuu komission päätöksistä avata myyntitarjouskilpailuja. Interventiorahaston lainanottotarve voi aktualisoitua hyvinkin lyhyellä aikavälillä, jolloin rahastomuodossa toimittaessa laina voidaan ottaa nopeasti ja joustavasti sekä edullisilla ehdoilla.

Siltä osin kuin Euroopan unioni ei korvaa interventiorahaston toimintaan kuuluvia menoja, nämä menot rahoitetaan valtion talousarvioon sisältyvin siirroin rahastoon. Tältä osin interventiorahaston varainkäyttö kuuluu siten eduskunnan budjettivaltaan. Edellä sanotun perusteella maa- ja metsätalousministeriö katsoo, että maatalouden interventiorahaston osalta on olemassa perustuslain 87 §:ssä tarkoitetut perusteet järjestää toiminta ja rahoitus rahastomuodossa talousarvion ulkopuolella.

Valtion televisio- ja radiorahasto

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta liikenne- ja viestintäministeriö on todennut seuraavaa:

Eduskunta on kirjelmässään 50/2010 vp muun ohella edellyttänyt, että hallitus arvioi jokaisen talousarvion ulkopuolisen rahaston osalta erikseen, ovatko perustuslain 87 §:n tarkoittamat välttämättömät perusteet edelleen olemassa. Seuraavassa on esitetty arviointi valtion televisio- ja radiorahaston osalta.

Perustuslain 87 §:n mukaan lailla voidaan säätää valtion rahaston jättämisestä talousarvion ulkopuolelle, jos valtion pysyvän tehtävän hoitaminen sitä välttämättä edellyttää. Perustuslain 87 §:n mukaan talousarvion ulkopuolisen rahaston perustamista sekä rahaston tai sen käyttötarkoituksen olennaista laajentamista tarkoittavan lakiehdotuksen hyväksymiseen vaaditaan kahden kolmasosan enemmistö. Näitä edellytyksiä tulee tulkita tiukan pidättyvästi (PeVM 10/1998 vp, s. 24/I).

Valtion televisio- ja radiorahastosta annetun lain (745/1998) 1 §:n mukaan lain tarkoituksena on järjestää Yleisradio Oy:n toiminnan rahoitus ja valtion televisio- ja radiorahaston hoito sekä muutoinkin edistää televisio- ja radiotoimintaa. Lain 3 §:n mukaan 1 §:ssä säädettyä tarkoitusta varten on valtion talousarvion ulkopuolinen valtion televisio- ja radio-rahasto, jota hoitaa Viestintävirasto. Rahastolaki sisältää säännökset rahaston kerättävistä varoista ja varojen käytöstä sekä rahaston hallinnosta.

Valtion televisio- ja radiorahastosta rahoitetaan Yleisradio Oy:n julkinen palvelu, jolla on keskeinen merkitys sananvapauden toteutumisessa, kansanvaltaisen keskustelun ja päätöksenteon edistämisessä sekä alueellisen ja kansallisen kulttuurin ylläpitäjänä. Julkisen palvelun erityisasema on tunnustettu myös EU:n perustamissopimuksessa. Jäsenvaltioiden julkisen yleisradiotoiminnan katsotaan liittyvän suoraan jokaisen yhteiskunnan demokraattisiin, sosiaalisiin ja kulttuurisiin tarpeisiin samoin kuin tarpeeseen turvata viestinnän moniarvoisuus.

Yleisradio Oy:n rahoittaminen erillisen rahaston kautta vahvistaa yhtiön riippumattomuutta ja sananvapauden toteutumista Suomessa. Rahasto turvaa myös Yleisradio Oy:n rahoituksen pitkäjänteisyyden ja ennustettavuuden. Julkisen palvelun rahoitusta on viime vuosina arvioitu mm. parlamentaaristen työryhmien toimesta (Niemi-työryhmä 2003–2004 ja Lintilän työryhmä 2009). Työryhmien ehdotuksissa rahaston kautta tapahtuvaa rahoitusta on edelleen pidetty tarpeellisenä.

Eduskuntaryhmien puheenjohtajat ja asunto- ja viestintäministeri Krista Kiuru sopivat julkilausumassaan 16.12.2011 Yleisradio Oy:n julkisen palvelun rahoituksesta ja sisällystään sekä Yleisradio Oy:n ohjauksesta ja valvonnasta. Tämän perusteella valtioneuvosto

hyväksyi periaatepäätöksessään 21.12.2011 uudistuksen keskeiset linjaukset ja toimenpiteet. Uudistuksen tavoitteet olivat seuraavat:

- Luodaan rahoitus- ja hallintomalli, joka pitkäjänteisesti turvaa Yleisradio Oy:n julkisen palvelun kehittämisen ja riippumattomuuden nykyisen kaltaisessa laajuudessa.
- Järjestetään Yleisradio Oy:n julkisen palvelun rahoitus kestäväällä tavalla julkisen palvelun sisältötarjonnan ja sen kehittämisen taloudellisten toimintaedellytysten turvaamiseksi.
- Turvataan Yleisradio Oy:n sisältötuotannon riippumattomuus.

Edellä mainittujen linjausten perusteella valmisteltiin ja käsiteltiin hallituksen esitykset uudesta yleisradioverosta (HE 28/2012 vp, VaVM 14/2012 vp, EV 66/2012 vp) ja Yleisradio Oy:n julkista palvelua ja sen rahoitusta koskevista muutoksista (HE 29/2012 vp, LiVM 8/2012 vp, EV 64/2012 vp). Laki yleisradioverosta (484/2012), laki valtion televisio- ja radio-rahastosta annetun lain muuttamisesta (475/2012) ja laki Yleisradio Oy:stä annetun lain muuttamisesta (474/2012) tulivat voimaan 1.1.2013.

Uudistuksen myötä velvollisuus maksaa televisiomaksu päättyi vuoden 2012 lopussa. Vuoden 2013 alusta lukien on alettu periä uutta yleisradioveroa, joka peritään täysi-ikäisiltä yleisesti verovelvollisilta henkilöiltä sekä yhteisöiltä verotettavan tulon perusteella. Veron määräytymisestä on säädetty yleisverolain 2 ja 3 §:issä.

Yleisradioveron tuotto tuloutetaan valtion talousarvioon ansio- ja pääoma-tuloveromomentille (henkilön yleisradiovero) sekä yhteisöveromomentille (yhteisön yleisradiovero). Vuoden 2013 talousarvioesityksessä on arvioitu henkilöiltä kertyväksi verotuotoksi 475 milj. euroa vuositasolla (mom. 11.01.01. Ansio- ja pääomatuloverot). Yhteisöiltä puolestaan arvioidaan kertyvän 22 milj. euroa (mom. 11.01.02. Yhteisöverot) verotuotto.

Valtion talousarvioon on valtion televisio- ja radorahastosta annetun lain 3 §:n mukaisesti otettu määräraha (mom. 31.40.60 Siirto valtion televisio- ja radorahastoon) varojen siirtämiseksi valtion televisio- ja radorahastoon. Vuonna 2013 Yleisradio Oy:n julkisen palvelun kustannusten kattamiseen on osoitettu valtion televisio- ja radorahastosta annetun lain 3 §:n mukaan 500 miljoonaa euroa. Vuoden 2014 alusta määrärahaa tarkistetaan kustannustason muutosta vastaavasti.

Tavoitteena on, että yleisradioveron tuotto ja Yleisradio Oy:n julkisen palvelun kustannusten kattamiseen suoritettu määrä ainakin pidemmällä aikavälillä vastaisivat toisiaan. Edellä kuvatun parlamentaarisen linjauksen mukaisesti rahansiirtoa käsitellään talousarviossa kehyksen ulkopuolisena menona.

Parlamentaarisen linjauksen mukaisesti valtion televisio- ja radorahaston rooli julkisen palvelun rahoituksessa on säilytetty. Rahaston avulla tietyt tulot (valtion talousarvioon tuloutuvat yleisradioerotulot) sidotaan tiettyihin menoihin (Yleisradio Oy:n lakisääteisen julkisen palvelun tuottamisen kustannukset). Edellä kuvatulla varojen keräystavan muutoksella ei muutettu rahaston käyttötarkoitusta tai laajennettu sitä olennaisesti, mikä todetaan muun ohella perustuslakivaliokunnan lausunnossa 14/2012 vp. Lisäksi uudessakin järjestelmässä rahastolla katsotaan edelleen olevan tärkeä rooli Yleisradio Oy:n riippumattomuuden turvaamisessa. Rahaston käyttösuunnitelman vahvistamiseen liittyvä menettely puolestaan omalta osaltaan lisää julkisen palveluun osoitettavien varojen käytön läpinäkyvyyttä.

Muutoksella vahvistettiin eduskunnan tosiasiallisia mahdollisuuksia vaikuttaa rahaston varojen käyttöön lainsäädäntövaltansa kautta. Valtion televisio- ja radorahastosta annettuun lakiin sisältyy 1.1.2013 lähtien säännös määrästä, joka vuosittain siirretään valtion talousarviosta rahastoon ja joka käytetään rahaston tarkoituksen toteuttamiseksi Yleisradio Oy:n julkisen palvelun rahoittamiseen. Eduskunnan mahdollisuuksia saada tietoa Yleisradio Oy:n tarjoamasta julkisesta palvelusta on lisätty vuoden 2013 alusta lähtien edellyttämällä hallintoneuvostolta vuosittaista kertomusta eduskunnalle tarjotusta julkisesta palvelusta. Eduskunnalle toimitetaan tiedoksi myös Yleisradio Oy:stä annetun lain 12 b §:n mukainen valtioneuvostolle annettu lausunto.

Perustuslakivaliokunta totesi HE 29/2012 vp koskevassa lausunnossaan (PeVL 14/2012 vp), että perustuslain 87 §:n taustalla olevan eduskunnan budjettivallan suojaamistarkoituksen (HE 1/1998 vp, s. 139/II) kannalta on myös huomioitava, että ehdotuksen perusteella eduskunta päättää rahastoon ohjattavasta määrästä, joka siirretään edelleen Yleisradion toiminnan rahoittamiseen. Näin ollen valiokunta katsoi, ettei valtion televisio- ja radorahastosta annetun lain muutosehdotus ole eduskunnan budjetti-vallan näkökulmasta sillä tavoin olennainen, että se olisi hyväksyttävä perustuslain 87 §:ssä vaaditulla määräänemmistöllä.

Todettakoon, että valtiovarainvaliokunta otti mietinnössään VaVM 14/2012 vp kantaa parlamentaariseen linjaukseen seuraavasti: ”Valiokunta pitää näitä linjauksia olennaisena ja perusteltuna osana rahoitusratkaisua, vaikka tällaiset kohdistetut erillisverot eivät sinällään ole luonteva osa veron-järjestelmää. Poikkeuksellinen menettely on kuitenkin hyväksyttävissä tässä yksittäistapauksessa Yleisradion erityisaseman vuoksi. Julkinen palvelu tulee rahoittaa julkisin varoin, ja valittu ratkaisu on osoittautunut parhaaksi eri vaihtoehtoista. Olennaista on, että se poistaa pitkään jatkuneen epävarmuuden Yleisradion rahoituksesta avoimella ja kestäväällä tavalla.”

Valtion ydinjätehuoltorahasto

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta työ- ja elinkeinoministeriö on todennut seuraavaa:

Valtion ydinjätehuoltorahasto perustettiin vuonna 1988 voimaan tulleella ydinenergiailailla (990/1987) ja sen nojalla annetulla asetuksella Valtion ydinjätehuoltorahastosta (162/1988). Rahastoa laajennettiin vuonna 2004 voimaan tulleella ydinenergiain muutoslailla (1131/2003). Valtion ydinjätehuoltorahasto muodostuu kolmesta erillisvarallisuudesta, jotka ovat Varautumisrahasto, Ydinturvallisuustutkimusrahasto ja Ydinjätetutkimusrahasto.

Valtion ydinjätehuoltorahaston toiminta ja siihen liittyvät toimintaperiaatteet määrätään ydinenergiailaissa (990/1987), -asetuksessa (161/1988) ja erillisissä valtioneuvoston päätöksissä (VNp varautumisesta ydinjätehuollon kustannuksiin 165/1988). Edellä mainittujen lisäksi rahaston varoista annettavien lainojen yleisistä ehdoista säädetään erikseen (VNp valtion ydinjätehuoltorahaston varoista annettavien lainojen yleisistä ehdoista 166/1988).

Varautumisrahaston tehtävänä on kerätä, säilyttää ja turvaavasti sijoittaa ne ydinjätehuoltovelvollisilta kerättävät varat, jotka tulevaisuudessa tarvitaan ydinjätteistä huolehtimiseksi. Rahasto huolehtii, että varat ovat varmuudella olemassa ja käytettävissä silloin,

kun ydinjätehuollon toimenpiteet on tehtävä. Varoja käytetään ydinjätehuoltoon vain siinä tapauksessa, että jätehuoltovelvollinen ei itse täytä laissa säädettyä huolehtimisvelvollisuuttaan. Varoja palautetaan jätehuoltovelvollisille sitä mukaa, kun jätehuoltoa toteutetaan.

Ydinturvallisuustutkimusrahas-
ton tehtävät liittyvät asiantuntemuksen varmistamiseen. Jos ydinlaitosten turvallisen käytön kannalta ilmenee uusia seikkoja, joita ei ole ollut mahdollista ottaa ennalta huomioon, viranomaisten saatavilla olisi oltava riittävästi ja kattavasti sellaista ydinteknistä asiantuntemusta ja muita valmiuksia, joita käyttäen voidaan tarvittaessa viivytyksettä selvittää tällaisten seikkojen merkitystä.

Ydinjätetutkimusrahas-
ton tehtävät liittyvät myös asiantuntemuksen varmistamiseen siten, että viranomaisten saatavilla on riittävästi ja kattavasti sellaista ydinteknistä asiantuntemusta ja muita valmiuksia, joita tarvitaan ydinjätehuollon erilaisten toteutustapojen ja menetelmien vertailuun.

Varautumisrahastoon, Ydinturvallisuustutkimusrahas-
toon kerättyjä varoja voidaan käyttää vain ydinenergialain kyseisiä varoja koskevien säännösten osoittamiin tarkoituksiin.

Varautumisrahastoon kuuluvat ne varat, jotka jätehuoltovelvolliset suorittavat rahastolle ydinjätehuutomaksuina ja varat, jotka kertyvät rahaston näihin varoihin liittyvästä toiminnasta. Rahaston voitto, joka kertyy rahaston sijoitustoiminnasta ja lainaustoiminnan korkotuotoista, lasketaan jätehuoltovelvollisten rahasto-osuuksiin.

Varautumisrahastosta jätehuoltovelvollisilla on oikeus ydinenergialain nojalla lainata vakuuksia vastaan 75 % rahasto-osuudestaan. Valtiolla on oikeus lainata ne varautumisrahaston varat, joita ei ole lainattu jätehuoltovelvollisille tai niiden osakkeenomistajille. Lainojen korko on kaikille sama. Mikäli valtio ei käytä lainausoikeutta, rahasto sijoittaa kyseisen osuuden turvallisesti.

Ydinturvallisuustutkimusrahas-
tosta kerätään vuosittain varoja ydinvoimayhtiöiltä ydinvoimatehon mukaan. Ydinturvallisuustutkimusrahas-
ton varat käytetään tieteellisesti korkeatasoisiin tutkimushankkeisiin, jotka liittyvät ydinlaitosten turvallisuuteen.

Ydinjätetutkimusrahas-
ton maksut kerätään vuosittain jätehuoltovelvollisille ydinenergialain 43 §:n mukaisesti vahvistettujen vastuumäärien perusteella. Ydinjätetutkimusrahas-
ton varat käytetään tieteellisesti korkeatasoisiin tutkimushankkeisiin, jotka liittyvät ydinjätehuoltoon.

Valtion ydinjätehuolorahas-
ton hallintokulut jaetaan kaikkien kolmen rahaston kesken. Varat hallintokulujen hoitamiseen kerätään ydinjätehuoltovelvollisilta.

Ydinjätehuollon periaatteena on, että ydinjätehuoltovelvolliset huolehtivat kaikista ydinjätehuollon toimenpiteistä ja niiden valmistamisesta sekä vastaavat niiden kustannuksista (ydinenergialaki 9 §). Tähän liittyvän varautumisvelvollisuuden toteutumista varten ydinenergialaissa on säädetty varautumistoimenpiteistä.

Suunnitelmat ydinjätehuollon toteuttamisesta ulottuvat ydinlaitosten suunnitellulle toiminta-ajalle. Ydinvoimalaitosten suunniteltu käyttöikä on 60 vuotta. Ydinjätelaitosten käytöstä poisto ja sulkeminen toteutuisi nykyisten laitossuunnitelmien toteuduttua arviolta vuoden 2120 loppuun mennessä.

Vuosittaisissa varautumisjärjestelyissä arvioidaan ydinjätehuollon suunnitelmat ja toimenpiteet kunkin vuoden tilanteen mukaan. Mikäli nykyisten käynnissä olevien laitosten

käyttö olisi päättynyt vuonna 2012, niiden ydinjätehuolto olisi suoritettu loppuun noin vuonna 2050.

Valtion ydinjätehuoltorahasto on yksi keskeinen toimija ydinjätehuollon taloudellisessa varautumisessa ja ydinenergia-alan asiantuntemuksen varmistamisessa. Varautumisrahastossa olevat varat on tarkoitettu olemassa olevien ydinjätteiden vielä tekemättömien jätehuoltotoimenpiteiden toimeenpanemisen varmistamiseksi. Tutkimusrahastoissa olevat varat on tarkoitettu korkeatasoiseen tutkimukseen, jotta viranomaisilla on saatavilla ydinteknistä asiantuntemusta. Varat kerätään ydinjätehuoltovelvollisilta ja ydinvoimayhtiöiltä.

Perustuslain 87 §:n mukaan valtion rahasto voi olla talousarvion ulkopuolella, jos valtion pysyvän tehtävän hoitaminen sitä välttämättä edellyttää.

Työ- ja elinkeinoministeriön näkemyksen mukaan perustuslain 87 §:ssä tarkoitettut välttämättömät perusteet ovat edelleen olemassa Valtion ydinjätehuoltorahaston kohdalla edellä todetun perusteella.

Huoltovarmuusrahasto

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta työ- ja elinkeinoministeriö on todennut seuraavaa:

Valtion varmuusvarastointi toteutettiin vuoteen 1986 asti budjettitalouden piirissä kauppaja- ja teollisuusministeriössä. Tuolloin valtion talousarviossa oli määräraha kauppatoimia varten. Valtioneuvoston yleisistunto päätti yksittäisistä kaupoista. Menettely osoitautui käytännössä hankalaksi ja epätarkoituksenmukaiseksi. Tämän jälkeen päädyttiin budjettitalouden ulkopuoliseen rahastoon, jolla on oma päätöksentekojärjestelmä yksittäisissä kauppatoimissa.

Huoltovarmuusrahaston kulut olivat ennakkotiedon mukaan vuonna 2012 noin 250 milj. euroa ja liikevaihto noin 400 milj. euroa. Näistä summista alle 10 prosenttia oli muuta kuin varmuusvarastointia. Tämän vuoksi huoltovarmuusrahaston osalta relevantti tarkastelukohde on varmuusvarastointi, kun tarkastellaan Huoltovarmuusrahaston siirtämistä budjettitalouden piiriin.

Öljyä on varmuusvarastoituna Huoltovarmuuskeskuksen (HKV) eri varastoissa noin kolme ja puoli miljoonaa tonnia. Varmuusvarastojen tavoitemäärä vahvistetaan valtioneuvoston päätöksellä noin viiden vuoden välein. Öljyn varastomäärien taustalla ovat OECD:n ja EU:n asettamat varastoinnin minimivaatimukset. Laatuksymykset määräytyvät kulu- tusrakenteen sekä ympäristö- ja teknisten normien mukaan. Lain mukaan varmuusvarastoinnissa noudatetaan liikeperiaatteita soveltuvin osin. Öljyssä tämä tarkoittaa hintatason määräytymistä kansainvälisten noteerausten mukaan. HVK määrittää ostojen ja myyntien ajoittamisen sekä eri laatujen keskinäiset määrät. Ostojen ja myyntien ajoituksen onnistuminen vaikuttaa keskeisesti toiminnan tuloksellisuuteen.

HVK on onnistunut hyvin kauppatoimien ajoituksessa, varastojen kulujen hallinnassa ja laadunvalvonnassa. Mitään pilaantumistappioita ei ole ollut, ja ympäristönormien muutoksista seuranneet laatuvihdokset on onnistuttu toteuttamaan ilman valtion lisäpanostusta. Ammattitaitoisen toiminnan lisäksi tulokseen on vaikuttanut se, että päätöksenteko on tapahtunut nopeasti tilanteen edellyttämällä tavalla.

Kauppatoimien ajoituksen onnistumisen ehdoton edellytys on kyky reagoida heti, kun tilanne sitä edellyttää. Tämä edellyttää öljykauppojen osalta matalaa päätöksentekokynystä sekä vahvaa maksukykyä. Onnistumisen edellytyksenä on lisäksi se, ettei kauppatoimiin ole mitään ulkopuolista pakkoa, kuten pilaantumisvaaraa tai budjettisyklistä aiheutuvaa aikarajoitetta.

Huoltovarmuusrahaston olemassa olon aikana on siirretty rahastosta valtion budjettitalouteen tuloutuksena 158 milj. euroa lähinnä huoltovarmuuden tavoitteiden alentamisen seurauksena. Lisäksi rahasto on tehnyt huoltovarmuutta parantavia investointeja noin 300 milj. euron arvosta (Gasumin ja Fingridin osakkeiden ostot, varmuusvarastojen osto Valtion Viljavarastolta). Rahaston varoja on myös käytetty äkillisiin tilanteisiin, jollainen oli vuonna 2009 toteutettu pandemiarokotehankinta. Kun valtion budjetissa ei ollut määrärahaa hankintaa varten ja kun hankintaan piti reagoida nopeasti, 37 miljoonan hankinta rahoitettiin huoltovarmuusrahastosta sen jälkeen kun varojen käyttöaluetta väliaikaisesti laajennettiin.

Työ- ja elinkeinoministeriö on todennut, että aika ajoittain rahaston likviditeetti on ollut suuri tavanomaisiin toimintoihin nähden. Tämä asiantila korostuu tällä hetkellä, kun HVK toteuttaa mittavia öljyn vaihtokauppaoperaatioita tuotteiden laatutason säilyttämiseksi. Hyvä likviditeetti on seurausta lähinnä onnistuneista öljyn vaihtokauppaoperaatioista. Valtaosa voitosta sitoutuu varaston arvon nousuun, koska kaiken myydyin tilalle tulee uusi ympäristönormien mukainen tavara. Kokonaismäärä pysyy ennallaan valtioneuvoston asettamassa tavoitetasossa. Ennusteen mukaan vuonna 2013 säännönmukaisen toiminnan kassavirta on lähellä nollaa. Suunnitelmassa on lisäksi eräitä kertaluonteisia suurinvestointeja, joista päätettäessä otetaan huomioon valtioneuvoston linjaukset.

Öljykaupan operatiivisen toiminnan kannalta turvallisenä kassatasona voidaan pitää 40 milj. euroa. Tämä ei kuitenkaan mahdollista reagoimista yllättäviin huoltovarmuusongelmiin tai esimerkiksi osakesijoitusten tekemiseen silloin kun se katsotaan huoltovarmuuden kannalta välttämättömäksi. Nopeaa reagoimista vaatineista tilanteista esimerkiksi on edellä mainittu pandemiarokotehankinta vuonna 2009. Työ- ja elinkeinoministeriö on pitänyt tärkeänä, että rahaston likviditeetti säilytetään hyvänä kauppatoimia ja yllättäviä tilanteita varten.

Ministeriön ja HVK:n välisissä keskusteluissa selvitetään rahaston likviditeettiin liittyviä kysymyksiä. Asia on kirjattu myös vuoden 2013 tulossopimukseen. Huoltovarmuuden tavoitteet uusitaan vuonna 2013. Mikäli varmuusvarastoinnin tavoitteita alennetaan joiltakin osin, tällöin vastaava osuus voidaan tulouttaa valtion budjettiin. Näin on tapahtunut aikaisemminkin vastaavassa tilanteessa.

Työ- ja elinkeinoministeriö ehdottaa, että huoltovarmuusrahaston toimintaa jatketaan budjetin ulkopuolisena rahastona. Tulossopimuksessa HVK:n kanssa on sovittu siitä, että laitoksen kiinteät kustannukset eivät saa ylittää energiatuotteista kannettavan huoltovarmuusmaksun tuottoa. Reaaliarvoltaan huoltovarmuusmaksun tuotto öljyn hintaan verrattuna on noin neljännes siitä, mitä se oli nykyistä rahastomallia perustettaessa.

Öljykauppojen ajoittaminen tulee olemaan erittäin tärkeätä myös jatkossa. Mikäli toiminnasta halutaan sekä huoltovarmuutta turvaavaa että tuottavaa, se edellyttää joustavaa päätöksentekoa ja vahvaa maksukykyä. Elleivät nämä edellytykset toteudu, tulos voi olla

myös tappiollinen. Huoltovarmuusrahaston kaltaisen omaisuusmassan kohdalla tappio voi olla taloudellisesti merkittävä.

Mikäli nykyiset budjetin ulkopuoliset rahastot halutaan siirtää budjettitalouden piiriin, tulee nykyisen Huoltovarmuusrahaston kiistattomasti hyvät puolet säilyttää. Se on maan huoltovarmuuden samoin kuin valtiontaloudenkin kannalta paras ratkaisu.

Valtiontakuurahasto

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta työ- ja elinkeinoministeriö on todennut seuraavaa:

Työ- ja elinkeinoministeriön vastaus pohjautuu pääasiallisesti vuonna 2012 tehtyyn vastaavaan selvitykseen, sillä perusteet eivät ole muuttuneet aikaisemmasta.

Valtiontakuurahaston perustaminen ja varat

Valtiontakuurahaston toimintaa ohjaa laki valtiontakuurahastosta (444/1998), jäljempänä rahastolaki, sekä asetus valtiontakuurahastosta (957/1998). Ennen vuonna 1999 voimaan tullutta valtion erityisrahoitusuudistusta valtiontakuurahasto oli Valtiontakuuksuksen yhteydessä. Uudistuksessa rahasto siirrettiin työ- ja elinkeinoministeriön (aikaisemmin kauppa- ja teollisuusministeriö) yhteyteen.

Rahastolain 2 §:n mukaan rahaston tarkoituksena on turvata valtion erityisrahoitusyhtiötä koskevan lain (443/1998) 4 §:n mukaisten sitoumusten täyttäminen. Rahaston vastuulla ovat valtion vientitakuut (422/2001), alustakaukset (573/1972), ympäristönsuojelua edistävät investointitaukukset sekä perusraaka-ainehuoltotakuut (651/1985). Valtio vastaa suoraan Finnveran Oyj:n myöntämistä edellä mainituista takuista ja takauksista.

Edellä mainitut vastuusitoumukset katetaan ensisijaisesti valtion erityisrahoitusyhtiö Finnvera Oyj:n vientitakuu- ja erityistakaustoiminnan rahastosta. Yhtiön sisäisessä vientitakuu- ja erityistakaustoiminnan rahastossa oli varoja 31.12.2012 noin 296 milj. euroa. Mikäli ko. yhtiön rahastossa olevat varat eivät riitä valtion vastuulla olevien sitoumusten täyttämiseen, suoritetaan korvaus valtiontakuurahastossa olevista varoista.

Rahastolain 2 §:n mukaan rahaston varoista hoidetaan myös Valtiontakuuksuksen ja sitä edeltäneen Vientitakuulaitoksen ja Valtiontakauslaitoksen vastuusitoumukset. Lain 11 §:n mukaan valtio vastaa näistä sitoumuksista ensisijaisesti valtiontakuurahaston varoilla.

Valtiontakuurahaston siirtyessä työ- ja elinkeinoministeriön yhteyteen 1.1.1999 rahastoon siirrettiin varat Valtiontakuuksuksesta. Tämän jälkeen varat ovat täydentyneet takuumaksuista sekä 11 §:ssä tarkoitettuihin vastuusitoumuksiin liittyvistä takuumaksuista ja takaisinperintäsaatavista sekä pienentyneet valtiolle tehtyjen pääomapalautusten määrällä.

Rahasto saa varansa valtion talousarviossa rahastolle mahdollisesti siirrettäväksi osoitettavasta määrärahasta, erityisrahoitusyhtiön rahastoon siirtämistä varoista ja rahastolainasta suoritettavista maksuista sekä lain 11 §:ssä tarkoitettuihin vastuusitoumuksiin liittyvistä takuumaksuista ja takaisinperintäsaatavista. Suurin yksittäinen takaisinperintäsaaminen oli entisen Neuvostoliiton velan ennenaikainen takaisinmaksu. Rahasto on

osa valtion keskuskirjanpitoa ja rahaston varat ovat yhdystilillä. Valtiontakuurahastossa oli varoja noin 737 miljoonaa euroa vuoden 2012 lopussa.

Rahastolain 7 §:n mukaan rahaston valtion keskuskirjanpidossa olevan yhdystilin määrä olisi pidettävän riittävänä rahastosiirtojen ja rahastolainojen maksamista varten. Rahaston johtokunnan ja pääsihteerin tulee valvoa, että rahaston käytettävissä olevat varat ovat riittäviä suhteessa rahastosta katettaviin erityisrahoitusyhtiön vastuisiin. Mikäli rahaston varat eivät riitä rahaston menojen kattamiseen, siirretään tarvittava erotus rahastoon valtion vuotuisesta talousarviosta tai lisätalousarviosta otettavalla määrärahalta.

Valtiontakuurahastolla ei ole omaa kassahallintoa, mutta sille vahvistetaan talousarvio ja tilinpäätös. Valtioneuvosto vahvistaa valtiontakuurahaston tilinpäätöksen. Työ- ja elinkeinoministeriö vahvistaa rahaston vuosittaisen talousarvion raha-asianvaliokunnan käsittelyn jälkeen. Valtiontakuurahaston toimintaa kuvataan valtion tilinpäätöskertomuksessa työ- ja elinkeinoministeriötä koskevassa osuudessa.

Rahaston tehtävä ja vastuut

Rahasto hoitaa pysyvää valtion tehtävää. Rahastolla on johtokunta ja pääsihteeri. Johtokunnassa ovat jäseninä työ- ja elinkeinoministeriön edustajan lisäksi valtiovarainministeriön ja valtiokonttorin nimeämät henkilöt. Lisäksi valtion erityisrahoitusyhtiö Finnvera Oyj:n edustajat osallistuvat johtokunnan kokouksiin.

Aikaisempaan viitaten, valtiontakuurahasto toimii valtion vientitakuu- ja erityistakaustoiminnan puskurina. Rahastolain 5 §:n mukaan rahaston varoja voidaan käyttää Finnveran vientitakuu- ja erityistakaustoiminnan tappioiden kattamiseen siinä tapauksessa, että vientitakuu- ja erityistakaustoiminnasta Finnveran taseeseen kertyneet varat on käytetty. Mikäli Finnveralle on annettu edellä kuvattuja rahastomaksuja tappioiden kattamiseksi, tulee sen maksaa voitollisesta tuloksesta rahastoon saadut rahastomaksut rahastopalautuksina. Rahastomaksuista päättää valtiontakuurahaston johtokunta. Rahastopalautuksista ja niiden suuruudesta päättää yhtiökokous valtiontakuurahaston johtokunnan esityksestä.

Rahasto voi myös tarvittaessa myöntää Finnveralle rahastolainan, jonka myöntämisestä ja ehdoista päättää valtiontakuurahaston johtokunta.

Valtiontakuurahaston toiminnan alusta valtion vientitakuu- ja erityistakaustoiminnan vastuut ovat kasvaneet noin 4,0 miljardista eurosta vuoden 2012 lopun noin 11,1 miljardiin euroon. Merkittävä vastuuden kasvu tapahtui vuonna 2008 alkaneen rahamarkkina- ja talouskriisin seurauksena. Tätä ennen vastuukanta oli pysynyt 3,3 ja 4,7 miljardin euron välillä. Myös vastuukannan rakenne on muuttunut siten, että yhä suurempi osa vastuukannasta on voimassa olevia vastuista, jolloin vientitakuutarjousten suhteellinen osuus on vähentynyt. Myös yksittäisten suurten vientitakuiden koko ja määrä on kasvanut viime vuosina.

Pääosa vastuista muodostuu pääomatavaroiden vientiin liittyvistä takuista. Suomen viennin rakenteen vuoksi yksittäiset suurimmat vientitakuuvastuut ovat erittäin suuria koko vientitakuukantaan nähden ja parikymmentä suurinta vastuuta muodostaa vastuukannasta yli 90 %. Finnveran vientitakuuta tarvitaan erityisesti suurissa hankkeissa jakamassa riskiä sekä sellaisten kauppojen takaajana, joissa maa- tai ostajavastapuo- riski on korkea.

Finnvera arvioi takuutoimintaan liittyvää kokonaisluottoriskiä vastaavilla menetelmillä kuin pankit. Arvio perustuu oletuksiin vakavan häiriön todennäköisyydestä sekä tappion toteutuessa arvioituun takaisinperinnän määrään. Tappion todennäköisyyttä arvioidaan luokittelemalla kaikki riskit (so. ulkomaiset ostajat tai niitä rahoittavat pankit ja maat). Luokitteluja verrataan kansainvälisten luottoluokituslaitosten kokemuksiin maksuhäiriötodennäköisyyksistä. Myös takaisinperintäarvio perustuu luottoluokituslaitosten aineiston keskimääriisiin takaisinsaannin tuloksiin. Näillä oletuksilla tehtyjen arvioiden perusteella vientitakuutoimintaan liittyvä riski on noin 0,9 miljardia euroa.

Finnveran vientitakuutoiminnan turvana ovat tällä hetkellä sekä yhtiön omat taseessa olevat vientitakuu- ja erityistakaustoiminnan pääomapuskurit että valtioneuvoston varat, jotka ovat yhteensä noin 1,0 miljardia euroa.

Finnveran toiminnan kannalta on tärkeää, että yhtiöllä on riittävät puskurit vastuisiin nähden. Suomen elinkeinoelämän rakenteesta johtuen yksittäiset takuupäätökset ja mahdolliset korvaukset saattavat nousta satoihin miljooniin euroihin. Lisäksi em. korvaukset saattavat tulla maksettavaksi jopa alle kahdessa viikossa. Siten yhtiöllä tulee olla käytössään tarvittaessa nopeastikin toimiva puskurirahastojärjestelmä mahdollisten korvausten varalta.

Valtioneuvoston asema suhteessa perustuslain 87 §:ään

Perustuslain 87 §:n mukaan lailla voidaan säätää valtion rahaston jättämisestä talousarvion ulkopuolelle, jos valtion pysyvän tehtävän hoitaminen sitä välttämättä edellyttää. Perustalokivaliokunnan mietinnössä (PeVM 10/1998 vp) mukaan ”valiokunta pitää tärkeänä, että eduskunnalle annetaan talousarvioesityksessä keskeiset tiedot rahastotalouden kehityksestä ja toiminnasta ja että tarpeen mukaan turvaututaan perusteluissa mainittuihin eduskunnan päätösvaltaa rahastojen toiminnassa turvaaviin järjestelyihin.”

Valtioneuvoston rahastoa perustettaessa lähtökohtana oli, että edellä mainittujen valtion vastuulla olevien sitoumusten kattamiseksi tarvitaan mittavia varoja erilliseen lailla säädettyyn valtioneuvoston rahastoon. Valtion vientitakuu-, alustakaus- ja muu rahaston vastuulla oleva takaustoiminta on suuruudeltaan miljardeja. Järjestelmässä tulee olla vastaavasti käytettävissä toiminnasta tuloutuneita varoja rahastomuodossa käytettäväksi vientitakuista ja erityistakauksista aiheutuvien takaustappioiden kattamiseksi.

Valtioneuvoston rahasto turvaa vientitakuiden ja valtion erityisrahoitusyhtiöstä annetussa laissa (443/1998) lain 4 §:ssä tarkoitettujen sitoumusten täyttämisen. Valtion vastuut Finnvera Oyj:n myöntämässä yksittäisissä takuu- ja takauspäätöksissä, kuten esimerkiksi selluteollisuus- sekä alustoimitushankkeissa, voivat olla suuruudeltaan useita satoja miljoonia euroja. Siten yksittäiset takuukorvaukset saattavat nousta satoihin miljooniin euroihin.

Ottaen huomioon toiminnan laajuus ja valtion vastuut, toiminta on tarkoituksenmukaista järjestää rahastomuodossa. Valtioneuvoston rahasto toimii ns. puskurirahastona. Valtioneuvoston rahaston varat ovat valtion yhdistyksen ja valtioneuvoston korkotuotot tuloutuvat valtiolle. Rahastomuoto turvaa sen, että tarvittaessa varat saadaan irrotettua nopeastikin valtion vientitakuu- tai erityistakaustoimintaan liittyviin korvauksiin, joiden maksuaika saattaa olla jopa alle kaksi viikkoa.

Valtioneuvoston rahaston vastuulla on tällä hetkellä noin 11,1 miljardin euron vastuukanta ja toimintaan liittyvä riski on 0,9 miljardia euroa. Vastaavasti valtioneuvoston rahastossa on

tällä hetkellä varoja noin 737 miljoonaa euroa ja Finnveran vientitakuu- ja valtion erityistakaustoiminnan rahastossa noin 296 miljoonaa euroa eli yhteensä noin miljardi euroa.

Pääministeri Kataisen hallitusohjelman tavoitteena on lisätä Finnveran viennin rahoituksen mahdollisuuksia riskinottoon. Tavoitteena on ollut, että Finnvera voisi ottaa nykyistä enemmän riskiä erityisen tärkeissä kaupallisissa hankkeissa. Laki valtion vientitakuista annetun lain muuttamisesta (793/2012) tuli voimaan 1.1.2013. Lakimuutoksen yhteydessä valtion erityisrahoitusyhtiön erityisriskinottoa laajennettiin hallitusohjelman mukaisesti. Siten myös jatkossa tarvitaan riittävä pääomapuskuri kasvavalle vientitakuuvastuukanalle ja portfolion riskipitoisuudelle sekä kansainvälisesti kilpailukykyisen vientitakuutoiminnan mahdollistamiselle.

Työ- ja elinkeinoministeriön arvion mukaan rahastomuoto on edelleen tarkoituksenmukaisin keino turvata valtion vientitakuista ja erityistakauksista aiheutuvat vastuut. Ottaen huomioon valtion vientitakuu- ja erityistakaustoiminnan volyymi ja vastuiden suuruus, ns. puskurirahastomallin käyttö on käytännössä paras malli valtion sitoumusten turvaamiseen. Jotta Finnvera Oy voi toimia kansainvälisesti kilpailukykyisenä vientitakuulaitoksena, on sillä oltava riittävät pääomapuskurit tilanteessa, jossa vastuukanta kasvaa samalla kun myös portfolion riskipitoisuus nousee globaalin talouden heikkenemisen seurauksena. Siten valtioneuvoston toiminnan edellytykset ovat työ- ja elinkeinoministeriön mukaan jatkossakin olemassa perustuslain 87 §:n mukaan.

Valtion asuntorahasto (VAR)

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta ympäristöministeriö on todennut seuraavaa:

Ympäristöministeriö katsoo jäljempänä esitetyillä perusteilla, että perustuslain 87 §:n mukaiset välttämättömät perusteet valtion asuntorahaston pysyttämiseen valtion talousarvion ulkopuolella ovat edelleen olemassa. Ympäristöministeriö ei pidä perusteltuna asuntorahaston sulauttamista valtion talousarvioon eikä asuntorahaston menojen ottamista valtiontalouden kehykseen.

Valtion talousarvion ulkopuolinen valtion asuntorahasto, jäljempänä asuntorahasto, on perustettu ympäristöministeriön alaisuuteen lailla valtion asuntorahastosta (1144/1989) asunto-olojen kehittämistoimenpiteiden rahoittamiseksi. Valtio tukee asuntorahaston kautta sosiaalisen asuntotuotannon rahoittamista erilaisten tukitoimenpiteiden avulla. Sosiaalisen asuntotuotannon tukemisella valtio pyrkii edesauttamaan jokaisen oikeutta asuntoon ja tukemaan asumisen omatoimista järjestämistä, kuten Suomen perustuslain 19 §:ssä on edellytetty.

Asuntorahastosta maksetaan tällä hetkellä korkotukilainoitukseen liittyviä korkotukia ja se vastaa näihin lainoihin liittyvistä takauksista sekä omistusasumiseen suunnatuista takauksista. Asuntorahastosta maksetaan myös erilaisia avustuksia. Viime vuosina keskeisiä tukikohteita ovat olleet erilaisten erityisryhmien asuntoratkaisut. Asuntorahastosta on viime vuosina rahoitettu myös rakennusalan työllisyyden turvaamiseen tähdänneitä elvyttäviä tukitoimenpiteitä.

Asuntorahasto saa varansa pääasiassa aiemmin myönnettyjen aravalainojen lyhennyksistä ja koroista. Asuntorahaston kassavarat sijoitetaan osana valtion kassaa. Eduskunta vahvistaa talousarvion käsittelyn yhteydessä asuntorahaston varojen käytön vuotuiset valtuudet. Valtioneuvosto vahvistaa asuntorahaston varoista myönnettävien tai tuettavien lainojen myöntämis- ja hyväksymisvaltuuden vuosittaisen käyttösuunnitelman.

Asuntorahaston tehtävät kuuluvat pysyvästi valtion hoidettaviksi. Asuntorahaston toiminnan pysyttämiseksi valtion talousarvion ulkopuolella on olemassa perustuslain 87 §:ssä tarkoitetut välttämättömät perusteet. Asuntorakentamisen suhdanteet muuttuvat välillä jyrkästi, mikä vaikeuttaa asuntorahastosta maksettavien rakentamisen tukien menoerien ennakointia merkittävästi, etenkin pidemmällä aikavälillä. Tämä edellyttää sosiaalisen asuntotuotannon tukemiseen varainkäytön joustavuutta, jonka rahastomuoto mahdollistaa. Mahdollisuus nopeisiin toimenpiteisiin on perusteltua ja tarpeellista säilyttää. Sosiaalisen asuntotuotannon rahoitusta koskeva aravalainsäädäntö on tällä hetkellä käytössä olevan korkotukilainoituksen ohella edelleen voimassa, vaikka uusia aravalainoja ei myönnetä. Sosiaalisen asuntotuotannon turvaaminen ja edistäminen erilaisissa markkinatilanteissa, myös laskusuhdanteen vallitessa ja erilaisissa rahoitusmarkkinoiden häiriötilanteissa toimii rahastomuodossa tehokkaammin ja joustavammin kuin valtion kehys- ja budjettitalouden piirissä.

Asuntorakentamisen investointien muutokset eri suhdannetilanteissa ovat tyyppisesti suhteellisen suuria ja yleisen talouskehityksen ja työllisyyden kannalta merkittäviä. Asuntorahaston avulla on mahdollista joustavasti tasata suhdanneherkän asuntorakentamisen vaihtelua. Rahastorakenne on toiminut hyvin niin 1990-luvun laman aikana kuin myös viimeisimmän rahoitusmarkkinoiden kriisin aikana. 1990-luvulla rahastorakenne mahdollisti aravalainojen arvopaperistamisella valtion lainanoton ulkopuolisen varainhankinnan asuntotuotantoon. Vuosien 2009 ja 2010 taloudellisen taantumana aikana asuntorakentamisen elvytystoimet muun muassa rakennusalan työllisyyden turvaamiseksi toteutettiin pääosin asuntorahaston kautta. Asuntorahaston kautta tehdyillä tukitoimilla voitiin siten vaikuttaa asuntorakentamiseen ja asuntomarkkinoihin kohdistuneen suoran vaikutuksen ohella myös yleiseen taloudelliseen ja elinkeinoelämän kehitykseen.

Rahoitusmarkkinoiden muutokset vaikuttavat asuntomarkkinoihin. Asuntorahasto on perusteltua säilyttää nykyisessä rahastomuodossa ottaen huomioon asuntorakentamisen toimintaympäristön erityispiirteet. Tällainen erityispiirre on myös se, että nykyisin suurin sosiaalisen asuntotuotannon rahoittaja on Kuntarahoitus Oyj. Luottolaitoksia koskeva sääntely on kiristymässä ja sillä voi olla vaikutuksia myös Kuntarahoituksen kautta tulevaan rahoitukseen ja sen kustannuksiin. Jos rahoituksen hinta nousee merkittävästi tai sen saatavuus vaikeutuu, voi olla perusteltua käyttää myös suoraa asuntorahaston lainoitusta.

Vuodesta 2005 lähtien asuntorahastosta on siirretty valtion talousarvioon yhteensä 955 milj. euroa. Siirrot ylittävät asuntorahaston vuosittaisen ylijäämän, joten rahaston varallisuus on pienentynyt ja siirtynyt tältä osin vähitellen budjettitalouden piiriin. Koska rahastovarallisuus koostuu ulkona olevista aravalainasaatavista (8,1 mrd. euroa v. 2011 lopussa ja vuosittainen kassavirta lyhennyksineen ja korkoineen on noin 600–700 milj. euroa) eikä rahastolla ole merkittäviä likvidejä varoja (32 milj. euroa v. 2011 lopussa), ei rahaston sisällyttäminen budjettitalouteen toisi lisätuloja tai -säästöjä valtionalouteen. Asuntorahaston

sitoumukset ja menot ovat pääosin pitkälle ajalle jaksottuvia, korkotasosta riippuvia korkotukimenoja sekä asuntorakentamisen investointeihin liittyviä avustuksia. Korkotukimenojen ottaminen budjettitalouden piiriin ei tuo tältä osin mitään lisäarvoa.

Eduskunnan vaikutusmahdollisuudet on turvattu, sillä se päättää talousarvion yhteydessä asuntorahaston toiminnan päälinjoista ja volyymeista. Nykyinen rahastorakenne on läpinäkyvä väline asuntorahoituksen tukemisessa. Talousarvioesityksessä ja valtion tilinpäätöksessä eduskunnalle annetaan keskeiset tiedot rahastotalouden kehityksestä. Asuntorahaston vuosittainen tilinpäätös kertoo lainoihin, korkotukiin ja avustuksiin kautta annetun tuotantotuen todellisen subvention määrän tarkasti. Läpinäkyvyys ja avoimuus tukien seurannassa edesauttaa valtion toimimista herkillä markkinoilla ja mahdollistaa tuen määrä oikean mitoituksen sekä valtiolle perustuslaissa määrätyn tehtävän hoidon kansalaisten asumismahdollisuuksien edistämiseksi. Asuntotuotannon tukemisella budjettitalouden kautta ei ole saavutettavissa nykyistä parempaa läpinäkyvyyttä. Nykyistä sitovampi käsittely kehysten yhteydessä saattaisi johtaa menotason epätarkoituksenmukaiseen sitomiseen ottaen huomioon sosiaalisen asuntotuotannon toteutumisen jyrkät vuotuiset vaihtelut.

Sosiaalisen asuntotuotannon rahoituksen tukemisessa on joka tapauksessa otettava huomioon, että asuntopolitiikan pitkäjänteinen toteutus tuo parhaat tulokset. Asuntorahaston avulla on voitu luoda kestävä toimintalinja asuntorahoituksen tukemisessa. Nykyisen hallitusohjelman mukaan valtion asuntorahasto säilytetään valtion talousarvion ulkopuolisena rahastona ja sen rahoitusasema säilytetään vahvana.

Suomen asuntorahoitusjärjestelmän kansainvälisessä evaluoinnissa vuonna 2002 todettiin, että budjetin ulkopuolinen rahasto on hyvä väline ja tuo tarvittavaa pitkäjänteisyyttä asuntopolitiikan toteuttamiseen. Evaluoinnissa rahaston nykyinen rakenne ja varainhankintakeinot suositeltiin säilytettäväksi myös jatkossa.

Öljysuojarahasto (ÖSRA)

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta ympäristöministeriö on todennut seuraavaa:

Ympäristöministeriö katsoo, että öljyvahinkoihin ja öljyvahinkojen torjuntavalmiuden ylläpitoon liittyvän korvausjärjestelmän sekä öljypilaantuneiden kohteiden kunnostuksen toissijaisen rahoituksen järjestäminen rahastomallin mukaan on edelleen perusteltua. Öljysuojarahaston sulauttaminen kokonaisuutena valtion talousarvioon tai menojen ottaminen valtiontalouden kehukseen ei ole perusteltua alla kuvatuista syistä.

Öljysuojarahastoon kerätään varat öljysuojamaksuina öljyn maahantuojilta ja kauttakuljettajilta. Maksun tuotto käytetään öljytuotteiden aiheuttamien vahinkojen ja niiden torjunnan sekä torjuntavalmiuden ylläpidon aiheuttamiin kustannuksiin. Kyse on tiettyyn elinkeinotoimintaan liittyvistä vahingoista ja vahinkoriskistä. Rahaston toiminnassa toteutuu aiheuttaja maksaa -periaate laajassa merkityksessä.

Öljysuojarahastosta on mahdollista saada korvausta öljyvahinkotilanteissa, joissa vastuu- ja korvauskysymykset ovat epäselviä tai vahingon aiheuttaja on tuntematon (vakuutusluonteista toimintaa). Rahastosta voidaan harkinnanvaraisesti korvata valtiolle alusöljyva-

hinkojen torjuntavalmiuden kustannuksia. Valtion investointi- ja hankintamenot sisältyvät talousarvioon, jonne myös rahastosta saatavat korvaukset tuloutetaan.

Öljysuojarahaston etuja talousarviolouteen verrattuna ovat rahaston toiminnan itenäisyys ja varainkäytön joustavuus. Rahastomallissa on lisäksi mahdollista sitoa tietyt menot ja tulot toisiinsa. Valtion talousarviossa verot ja maksut ovat yleiskatteellisia eikä niiden korvamerkintä ole valtion budjettiperiaatteiden mukaista.

Öljysuojarahaston maksamat korvaukset vaihtelevat vuosittain voimakkaastikin erityisesti korvattaviin investointeihin liittyen ja rahastomalli on tällaisessa tilanteessa joustava. Rahastolle säädettyt pääomarajat takaavat sen, ettei rahastoon kerätä suuria pääomia.

Öljysuojarahasto toimii myös öljyllä pilaantuneiden ns. isännättömien kohteiden kunnostuksen toissijaisena rahoitusjärjestelmänä. Vastaavaa rahoitusmekanismia ei ole muuta ja rahaston hankkeina on kunnostettu useita pieniä, yksityisten omistamia kohteita. Rahastoon voidaan siirtää varoja näihin kuluihin valtion talousarviossa öljyjätämaksun kertymästä momentilta 35.10.60.

Öljysuojarahastolla ei ole varsinkaan öljysuojamaksun normaalikertymällä suurta finanssipoliittista merkitystä. Rahastosta maksettavat korvaukset ovat vuosittain noin 8–10 milj. euroa. Öljysuojamaksua peritään kolminkertaisena vuosina 2010–2015 ja tämän vuoksi rahaston korvaukset ovat selvästi tätä korkeammalle tasolla noin vuoteen 2019 asti.

Kunnallinen pelastustoimi on öljysuojarahaston tärkein yksittäinen asiakas, jolla on oikeus korvauksiin vahvistetun torjuntasuunnitelman perusteella. Öljyntorjunnan hankintojen toteutuminen ja siten rahaston korvausten maksuajankohta ovat riippuvaisia kuntatalouden tilasta, sillä rahaston korvaukset maksetaan pelastuslaitoksille vasta jälkikäteen.

Öljysuojarahastosta erityisesti valtiolle maksettavilla korvauksilla on jo nyt kytkentä valtionalouden kehyksiin. Rahastosta voidaan harkinnanvaraisesti korvata valtion öljyntorjunnan menoja ja investointeja. Toisaalta rahastoon voidaan siirtää varoja öljyn pilaaman maaperän ja pohjaveden kunnostamiskustannuksiin myönnettäviin korvauksiin. Määrärahat valtion, osin rahastosta korvattaviin öljyntorjuntavalmiushankintoihin samoin kuin öljysuojarahastolle tehtävä määrärahasiirto sisältyvät valtionalouden kehyksiin. Öljysuojarahaston toiminnasta raportoidaan vuosittain rahaston toimintakertomuksella sekä valtion tilinpäätöskertomuksen (vuosikertomuksen) yhteydessä.

3. Kehysmenettelyn rakenne ja uudet mekanismit liikenneinvestointeihin

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta valtiovarainministeriö on yhteistyössä liikenne- ja viestintäministeriön kanssa todennut seuraavaa:

Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin kehysmenettelyn rakenteen muuttamiseksi siten, että otetaan käyttöön mekanismi, joka mahdollistaa kannattavien ja itsensä takaisin maksavien liikenneinvestointien tekemisen ja välitarkastelun.

Pääministeri Kataisen hallitusohjelman mukaisesti liikenneinvestointien erilaisia budjettointi- ja rahoitusmalleja selvitettiin valtiovarainministeriön johtamassa työryhmässä, jossa olivat jäseninä liikenne- ja viestintäministeriön, liikenneviraston, valtioneuvoston kanslian, ulkoasiainministeriön, sisäasiainministeriön, puolustusministeriön, valtiovarainministeriön sekä työ- ja elinkeinoministeriön edustajat. Työryhmän toimikausi päättyi 15.3.2012.

Työryhmän tehtävänä oli selvittää edellytyksiä ns. uusien rahoitus- ja budjetointimallien hyödyntämiseen liikenneinvestoinneissa hallitusohjelman asettamissa puitteissa. Osana työtä työryhmä selvitti myös mahdollisuuksia aikaansaada väylähankkeissa valtiontaloudelle säästöjä ja muita hyötyjä työnimellä Infra Oy kulkevan valtionyhtiökonseptin avulla. Liikennehankkeiden rahoitus- tai budjetointimalleja työryhmä arvioi erityisesti julkisen talouden tasapainon, kustannustehokkuuden, hankkeiden hallinnoinnin tehokkuuden, hankkeiden toteutusta julkisella sektorilla tukevien kannustimien sekä investointitoiminnan vakauden ja pitkäjänteisyyden näkökulmista.

Valtiosihteeri Tuire Santamäki-Vuoren johtama työryhmä esitti seuraavat, keskeisiltä osiltaan myös hallituksen liikenne ja viestintäpoliittiseen selontekoon huhtikuussa 2012 sisällytetyt, ehdotukset:

Päätöksenteko

Liikennehankkeista tehtävien päätösten tulee perustua yhteiskuntataloudelliselle kannattavuudelle ja liikennepoliittiselle vaikuttavuudelle. Tältä pohjalta syntyy hankkeiden tärkeysjärjestys, ja niiden toteuttamismahdollisuuksia arvioidaan kokonaisuudessaan menokehysten puitteissa. Tämän jälkeen hankkeiden toteutus- ja rahoitusmalleja arvioidaan hankekohtaisesti selkeiden taloudellisuus- ja tehokkuuskriteerien pohjalta. Päätöksenteossa on huolehdittava siitä, ettei velkaperusteisten mallien käyttö johda julkisen talouden heikkenemiseen eikä aiheuta kohtuuttomia vastuusitoumuksia.

Talousarviorahoituksen kehittäminen

Perinteisen talousarviorahoituksen kehittämisen osalta työryhmä esitti seuraavia asioita, jotka joustavoittavat talousarviomenettelyä, mutta eivät vaaranna valtiontalouden menojen hallinnan edellytyksiä ja vakautta:

1. Momentin 31.10.77 (väyläverkon kehittäminen) osalta luovutaan kokonaan valtuusmenettelystä ja siirrytään 5-vuotiseen siirtomäärärahamenettelyyn. Momenteilla 31.10.78. (jälkirahoitushankkeet) ja 31.10.79. (elinkaarihankkeet) jatketaan valtuusmenettelyä.

2. Väylänpidon kehittämishankkeiden suunnitteluun osoitetaan erillinen rahoitus kehittämishanke-momentilla omana käyttökohteena. Kehittämishankemomentille (31.10.77) siirretään tarvittava määräraha perusväylänpidosta.

3. TEN-tuet ja ulkopuoliset rahoitusosuudet käsitellään jatkossa kehysten rakennekorjauksina. Tuet kohdistetaan kehittämishankkeisiin.

4. Talousarvioesityksen hanketaulukkoa täydennetään siten, että siitä näkyy selvästi sekä valtion että ulkopuolisten rahoitusosuus.

5. Investointimomentilta maksettavien menojen sisältöä täsmennetään.

6. Substanssilainsäädäntöä ajantasaistetaan ja selkeytetään väyläverkkojen vastuiden ja rahoituksen kannalta.

Elinkaarimallin kehittäminen

Mikäli liikenneväylähanke on todettu valtion kannalta edullisimmaksi toteuttaa elinkaarihankkeena, voi Infra Oy olla tilanteesta riippuen yksi keino alentaa elinkaarimallilla toteutettavien hankkeiden rahoituskustannuksia. Infra Oy saattaa myös helpot-

taa rahoituksen hankintaa ja koordinaatiota silloin, kun rahoitukseen osallistuu useita tahoja. Infra Oy -malliin liittyy kuitenkin vielä merkittäviä epävarmuustekijöitä ja ongelmia. Tämän takia työryhmä ei katsonut perustelluksi pysyvän instituution perustamista, mutta ei nähnyt työryhmän raportissa todettujen reunaehtojen täytyessä estettä Infra Oy:n kokeilemiselle tapauskohtaisesti. Infra Oy:n käytön tulee perustua huolelliseen tapauskohtaiseen valmisteluun ja vertailuun muiden rahoitus- ja toteutusvaihtoehtojen kanssa. Valmistelussa tulee erityisesti kiinnittää huomiota siihen, että yksityisen sektorin tehokkuuskannustimet säilyvät riittävinä eikä valtion osuus riskeistä muodostu liian suureksi. Infra Oy:n mahdollinen hyödyntäminen tulee rajoittaa koskemaan ainoastaan linkkaarihankkeita. Näitä hankkeita tulee käsitellä samojen kehys- ja velkaantumisrajoitteiden puitteissa kuin muitakin valtion liikennehankkeita.

Valtion sisäinen lainananto liikennehankkeisiin

Valtion sisäisen lainanannon mallia ei ole toistaiseksi hahmoteltu ja sovitettu yksityiskohdaisesti Suomen olosuhteisiin. Tämän takia työryhmä ei ottanut kantaa sen soveltamiseen.

Valtioneuvoston liikennepoliittinen selonteko eduskunnalle valmistui 12.4.2012. Liikennepoliittisen selonteon valmistelun yhteydessä tehdyssä tarkastelussa todettiin, että nykyistä talousarviorahoitusta on mahdollisuus joustavoittaa siten, että hankehallinta helpottuu ja hankkeiden yhteiskuntataloudellisesti tehokas läpivienti pystytään varmistamaan. Ovea ei uusien rahoitusjärjestelyjen käyttöönotolta suljettu, mutta niiden rooli tulee löytyä normaalien talousarviorahoituksen rinnalta, tukemassa sen tehokasta käyttöä.

Valtion investointihankkeiden osalta valmistellaan talousarviolainsäädännön muutosta, joka mahdollistaisi nykyistä pidemmän siirtomäärärahauden käytön. Monivuotisen siirtomäärärahan sijasta tavoite olisi periaatteessa mahdollista saavuttaa myös säättämällä, että talousarviossa esimerkiksi valtion liikenneinvestointeihin myönnettävät valtuudet voivat olla voimassa useamman vuoden (ns. siirtovaltuus). Tämä edellyttäisi kuitenkin asiassa tehdyn selvityksen mukaan perustuslain valtuussäännöksen muuttamista.

Vuoden 2012 toisessa lisätalousarviossa budjetoitiin momentille 31.10.77 Väyläverkon kehittäminen erillinen rahoitus väylänpidon kehittämishankkeiden suunnitteluun omana käyttökohteena. Vuoden 2013 talousarviossa käytäntö on jatkunut. Liikennehankkeiden ulkopuoliset rahoitusosuudet sekä TEN-tuet on kuluvalle vaalikaudella käsitelty kehysten rakennekorjauksina. Vuoden 2013 talousarvioesityksessä budjetointia on selkeytetty esittämällä väyläverkon kehittämisen ja eräiden väylähankkeiden momenteilla selvitysosien taulukoissa selkeästi ulkopuoliset rahoitusosuudet. Substanssilainsäädännön tarkistus käynnistetään vuoden 2013 aikana.

Liikenneinvestointien käsittelyä valtioneuvoston kehysmenettelyssä on myös käsitelty valtiovarainministeriön työryhmämuistioissa Kehysjärjestelmän kehittäminen (VM 17/2011) sekä Kehysten puitteissa – Finanssipolitiikan sääntöjen ja kehysmenettelyn kehittäminen (VM 5a/2007).

4. Verotukien sisällyttäminen kehysmenettelyyn

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta valtiovarainministeriö on todennut seuraavaa:

Verotukien sisällyttämistä kehysmenettelyyn on käsitelty valtiovarainministeriön työryhmäjulkaisussa Kehysjärjestelmän kehittäminen (VM 17/2011) sekä laajemmin julkaisussa Kehyksen puitteissa – Finanssipolitiikan sääntöjen ja kehysmenettelyn kehittäminen (VM 5a/2007). Verotukia koskeva keskustelu ja seuranta on kehysnäkökulmasta tärkeä, sillä menoja säätelevä kehysjärjestelmä voi yllyttää käyttämään verotukia suorien menojen sijaan kehysten kiertämiseksi. Molemmat edellä mainitut työryhmät päätyivät kuitenkin ehdottamaan, ettei verotukia sisällytetä menoja koskevaan kehysmenettelyyn.

Verotukien ottamiseen osaksi kehysmenettelyä liittyy kuitenkin useita ongelmia. Suurin ongelma liittyy siihen, että verotukien etukäteisarviointi on vaikeata, koska tuet vaikuttavat käyttäytymiseen sekä hintoihin. Verotuki-kehystä ei voitaisi ennalta sitoa tiettyyn kiinteään tasoon, koska verovelvollisten käyttäytymistä ei voida täysin ennakoita. Myös verotukien hyödyntämisen seuranta on joissakin tapauksissa varsin hankalaa ja monimutkaista. Esimerkiksi yhteisöverotuksessa ei aina saada yksittäisten tukien hyödyntämisestä tietoa, koska tietoja ei kerätä näin yksityiskohtaisella tasolla. Ongelmana on myös se, että jotkut verotuet vaikuttavat toinen toisiinsa ja tällöin niiden erottelu on vaikeaa. Verotukien kokonaismäärää arvioitaessa on otettava huomioon, että osa tuista on päällekkäisiä eikä esim. verotuen poistaminen välttämättä lisää verotuloja vastaavalla määrällä kuin yksittäisen verotuen kustannukseksi on arvioitu.

Verotukien laskentaa vaikeuttaa myös se, verotuen käsite ei ole yksiselitteinen vaan kukin verotuki määritellään erillisesti suhteessa kyseisen lainsäädännön ns. normijärjestelmään. Normin määrittely ei voi olla yhtenäistä johtuen verolajia koskevan verolainsäädännön sille ominaisista erityispiirteistä.

Verotuki ei myöskään sen yleensä ohjaavan luonteensa vuoksi sovi kehysmenettelyn piiriin. Verotuet määrittävät osin verorasituksen kohtaantoa. Kehykset taas säätelevät nimenomaan menojen kokonaistasoja, eikä niinkään niiden kohtaantoa.

Riski verotukien lisääntyvään käyttöön on kuitenkin olemassa. Verotukien seuranta on pyritty tehostamaan. Tieto verotuista on laajentunut syksyllä 2010 valmistuneen verotukiselvityksen myötä sekä edelleen vuoden 2011 lopulla valmistuneesta selvityksestä (VATT, Verotuet Suomessa 2009–2012). Raporttia on määrä päivittää vuosittain. Tietoa verotuista esitetään myös aiempaa laajemmin talousarvioesityksissä sekä valtion tilinpäätöskertomuksissa.

5. Kehysrajoite kuntasektorin menojen lisäykselle

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta valtiovarainministeriö on todennut seuraavaa:

Eduskunta edellyttää kuntatalouden kestävyys turvaamiseksi, että hallitus sisällyttää valtiontalouden kehyksiin pitävän rajoitteen sille, kuinka paljon valtio voi kehyskauden aikana osoittaa lainsäädäntö- ja muilla toimilla menoja kuntasektorille.

Valtiontalouden kehyspäätöksen vuosittaisten tarkistusten valmistelussa arvioidaan kuntatalouden kehitysnäkymiä nelivuotisella kehyskaudella. Kehyspäätöksen yhteydessä valmisteltava peruspalveluohjelma sisältää arvion kuntatalouden kehitysnäkymistä ja kuntien toimintaympäristön muutoksista sekä toimenpiteet kuntien tulojen ja menojen tasapainottamiseksi. Vuosittainen kehyspäätös sisältää kuntatalouden kehitysarvion sekä päätökset kuntien valtionavuista kehyskaudella. Kuntien valtionavut ovat kehysmenettelyn piirissä, mikä suoraan ja välillisesti rajoittaa myös kunnille osoitettavien menojen kasvua. Vain eräät valtionavut, kuten veroperustemuutoksista aiheutuvat verotulomenetysten kompensaatiot ja valtionavut toimeentulotukimenoihin, ovat kehyksen ulkopuolella.

Käyttötalouden valtionosuudet kuitenkin kattavat kuntasektorin toimintamenoista ainoastaan viidenneksen, joten kuntien omilla verotuloilla ja päätöksillä on suuri merkitys menojen kasvuun. Lisäksi kuntien tulopohjan epävakaus on ongelmallista menojen hallinnan näkökulmasta. Erityisesti suhdannevaihteluista aiheutuva kuntien tilapäisen tulokasvun menoja pysyvästi lisäävä vaikutus voi korkeasuhdanteessa olla tuntuva.

Kunnille voidaan antaa tehtäviä ainoastaan lainsäädännöllä. Lisäksi valtion tulee huolehtia siitä, että kunnilla on tosiasialliset mahdollisuudet huolehtia tehtävien hoitamisesta. Lainsäädännöllä annettuihin tehtäviin valtio maksaa kunnille valtionapuja lailla säädetyn prosentin mukaisesti. Mikäli kyseessä on uusi tai laajentuva tehtävä, valtionosuusprosentin tulee olla voimassa olevan kunnan peruspalvelujen valtionosuuslain mukaan 50. Valtio ei voi muilla kuin lainsäädäntötoimilla osoittaa menoja kuntasektorille.

Pääministeri Jyrki Kataisen hallitusohjelman mukaan hallituskaudella voidaan antaa kunnille muun muassa sosiaali- ja terveystalouden lisätehtäviä. Sosiaali- ja terveystalouden lisätehtäviin osoitettiin hallitusohjelman ja hallituksen ensimmäisen kehyspäätöksen 5.10.2011 mukaan valtionapuna 145 milj. euroa vuoden 2015 tasolla. Kehyspäätökseen sisältyvässä kuntatalouden kehitysarviossa on otettu huomioon tehtävämuutosten vaikutus kuntien tuloihin ja menoihin.

Viime aikoina erityisesti Euroopan Unionin talouspolitiikan säätelyn kehittymisen ja ns. finanssipoliittisen sopimuksen voimaantulon myötä on syntynyt aiempaa suurempi paine kehittää kansallista, koko julkista taloutta koskevaa finanssipoliittista säätelyä, ml. menokehykset. Myös kansainväliset järjestöt, kuten OECD ja IMF, ovat kehottaneet Suomea laajentamaan kehysjärjestelmän kattavuutta. Kehysnäkökulmasta kunnille annettavien uusien tehtävien rajoittamista ja peruspalveluohjelmamenettelyn kehittämistä on arvioitu kahdessa valtiovarainministeriön julkaisussa: Finanssipoliitiikan linja – kuntatalouden vakaus ja kestävyys (VM 42/2010) sekä Kehysjärjestelmän kehittäminen (VM 17/2011).

Pääministeri Jyrki Kataisen hallitusohjelmaan ei sisälly kirjausta valtiontalouden kehyksiin sisällytettävästä kuntasektoria koskevasta menorajoitteesta tai uusien velvoitteiden katosta, mutta hallitusohjelman mukaan peruspalveluohjelman pitkäjänteisyyttä, sitovuutta ja ohjauvaikutusta vahvistetaan tavoitteena kuntatalouden nykyistä parempi ennakointi. Lisäksi hallitusohjelmassa mainitaan, että uusien ja nykyisten tehtävien ja velvoitteiden lisäämistä ja laajentamista kunnille rajoitetaan.

Peruspalveluohjelmamenettelystä ja ohjelman sisällöstä on säädetty kuntalaissa. Hallitusohjelman edellyttämät toimenpiteet ohjelman ja menettelyn kehittämiseksi tulevat näin ollen esille kuntalain kokonaisuudistuksen yhteydessä. Valtiovarainministeriö asetti

3.7.2011 kuntalain kokonaisuudistusta valmistelevat toimitukset. Tavoitteena on, että uusi kuntalaki tulisi voimaan vuoden 2015 alusta. Kunnan talousjaoston tehtävä on valmistella kunnan talouden ohjausta, yhteistoiminnan taloutta ja konsernin ohjausta, talouden tasapainotusta sekä hallinnon ja talouden tarkastusta koskevat ehdotukset. Pääministeri Jyrki Kataisen hallitusohjelmassa mainitut peruspalveluohjelmamenettelyn pitkäjänteisyyden, sitovuuden ja ohjausvaikutusten vahvistamisen edellyttämä kuntalain uudistamistarve on talousjaostossa valmisteltavana.

6. Kehysmenettelyn joustavuuden lisäys

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta valtiovarainministeriö on todennut seuraavaa:

Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin kehysmenettelyn joustavuuden lisäämiseksi siten, että määrärahoja voidaan kohdentaa nykyistä paremmin hallinnonalojen sisällä ja niiden välillä.

Valtiontalouden kehysjärjestelmässä sitova vaalikauden kehys asetetaan kehysmenojen kokonaistasolle. Kehyspäätöksessä valtiontalouden kokonaismenokehys on jaettu hallinnonaloittain, mutta hallinnonaloittaiset kehykset eivät ole sitovia. Vuosittaisissa kehyspäätöksissä seurataan vain kehysmenojen pysymistä asetetun kokonaiskaton alla, eikä hallinnonaloittaisten kehysten toteutumista. Kokonaiskehysten ja hallinnonalojen kehysten yhteissumman väliin on jätetty jakamaton varaus sekä vuosittainen 200 milj. euron lisätalousarviovaraus ennakoimattomia menotarpeita varten.

Kehyksen joustavuutta on käsitelty valtiovarainministeriön työryhmäjulkaisussa Kehysjärjestelmän kehittäminen (VM 17/2011). Itse kehysjärjestelmä ei estä uudelleenkehittämiä hallinnonalojen välillä. Etenkin edellisillä vaalikausilla vallinnut joustamattomuus hallinnonalojen välillä on lähinnä johtunut päätöksentekokulttuurista, jossa osapuolet ovat pitäneet kiinni määrärahavaruuksista ja muutoksista on haluttu päättää koalitiossa yhteisymmärryksessä. Jos uudelleenkehittämiä tehdään vain yksimielisesti, ne helposti estyvät, koska luovuttava taho yleensä vastustaa niitä. Tilanne olisi sama ilman kehysjärjestelmääkin.

Kuluvalla vaalikaudella hallituksen päätöksentekokulttuuriin on kuulunut tiukka menokuri ja menojen uudelleenkehittämiä sopiminen. Hallitus on rahoittanut lisäpanostuksensa uudelleenkehittämiä. Hallitus päätti valtiontalouden vahvistamiseksi laajamittaisista sopeutustoimista. Ensimmäiset sopeutustoimet, jotka alentavat kehysmenojen tasoa nettomääräisesti noin 1,2 mrd. eurolla vuoden 2015 tasolla verrattuna edellisen hallituksen viimeiseen kehyspäätökseen, päätettiin hallitusohjelmassa. Kehysmenosäästöjä tehtiin yli 2 mrd. eurolla samalla kun kärkihankkeiksi nostettiin mm. nuorten yhteiskuntatakuu, työllistämistoimet ja harmaan talouden torjunta, joihin kohdennettiin lisämäärärahoja. Hallitusohjelman ja vaalikauden ensimmäisen kehyspäätöksen myötä uudelleenkehittämiä siten tapahtui.

Keväällä 2012 hallitus päätti vuosien 2013–2016 kehyspäätöksen yhteydessä uusista sopeutustoimista ja menopanostuksista. Vuoden 2015 tasolla nettomääräisesti noin 1,2 mrd. euroon nousevat uudet kehysmenosäästöt kohdistuivat mm. kuntien valtionosuuk-

siin sekä indeksikorotusten tekemättä jättämisiin, kun taas lisäpanostuksia kohdennettiin mm. nuorten aikuisten osaamisohjelmaan, työllistämistoimiin sekä työttömyysturvaan liittyviin uudistuksiin. Käytännössä hallitus on siten osoittanut, että etenkin kehysmenojen tason kokonaisvaltaisen uudelleenharkinnan yhteydessä painopistemutoksia voidaan tehdä eikä kehysjärjestelmä ole sille esteenä.

Lisäksi kuluvalle vaalikaudella hallinnonalojen resurssien käyttöä arvioidaan vaikuttavuus- ja tuloksellisuusohjelmassa. Tähän liittyen ministeriöt ovat syksyllä 2012 valmistelleet hallinnonalojensa ydintoimintoanalyysit, joilla pyritään valtion toimintojen uudistamiseen siten, että perustehtäviä ja -palveluita voidaan hoitaa hyvin myös tulevaisuudessa. Toisaalta kuluvalle vaalikaudella toteutettavassa keskushallinnon uudistushankkeessa on tavoitteena yhtenäistää valtioneuvoston politiikka-, lainsäädäntö- ja resurssiohjausta, tukea nykyistä paremmin hallituksen strategisen näkemyksen toimeenpanoa ja vaikuttavuutta julkisessa hallinnossa ja yhteiskunnassa sekä lisätä henkilöstön ja taloudellisten resurssien liikkuvuutta ja edistää yhtenäisen toimintakulttuurin syntymistä valtionhallinnossa.

EK 53/2010 vp — M 9/2010 vp — TrVM 11/2010 vp

1. Eduskunta edellyttää, että hallitus antaa eduskunnalle vuotuisen kertomuksen valtion omistajaohjauksesta.

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta valtioneuvoston kanslia on todennut seuraavaa:

Valtioneuvoston kanslia laatii vuosittain kesäkuun loppuun mennessä vuosikertomuksen valtioomisteisten kaupallisten yritysten¹⁴ toiminnasta yhtiökohtaisesti ja niitä koskevista tiedoista. Tämä kertomus lähetetään eduskuntaan kullekin kansanedustajalle henkilökohtaisesti ja ryhmäkanslioihin sekä kirjastoon. Kertomus ei ole perustuslain 46 §:ssä tarkoitettu eduskunnalle vuosittain annettava kertomus.

2. Uudistetun omistajaohjauksen sisältö

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta valtioneuvoston kanslia on yhdessä valtiovarainministeriön kanssa todennut seuraavaa:

Valtion tilinpäätöskertomuksessa on ollut erillinen selvitys valtion yhtiöomistuksista hallituksen tuloksellisuuskertomusosassa. Tällaista selvitystä on pyydetty annettavaksi myös vuodelta 2012. Valtioneuvoston kanslia laatii selvityksen valtio-omisteisista kaupallisista yhtiöistä ja toimittaa sen valtiovarainministeriölle. Muut ministeriöt laativat selvitykset toimialoillaan toimivista valtion erityistehtäviä toteuttavista yhtiöistä ja toimittavat tiedot valtiovarainministeriölle. Valtiovarainministeriö kokoaa näiden tietojen perusteella selvityksen valtion yhtiöomistuksesta.

¹⁴ Valtion omistajapolitiikkaa koskevassa valtioneuvoston periaatepäätöksessä 3.11.2011 nämä yhtiöt määritellään kaupallisiksi yhtiöiksi, minkä vuoksi termiä "markkinaehtoinen yhtiö" ei käytetä.

Valtion tilinpäätöskertomus on perustuslain 46 §:ssä tarkoitettu kertomus eduskunnalle valtiontalouden hoidosta ja talousarvion noudattamisesta. Valtioneuvosto on antanut lisäksi perustuslain 46 §:n mukaisesti vuosittain eduskunnalle kertomuksen hallituksen toiminnasta ja niistä toimenpiteistä, joihin se on eduskunnan päätösten johdosta ryhtynyt. Kertomus on nimeltään Hallituksen toimenpidekertomus.

Kertomusvuodesta 2012 valtioneuvosto valmistelee kertomusta, joka yhdistää hallituksen toimenpidekertomuksen sekä valtion tilinpäätöskertomuksen. Tavoitteena on, että ministeriöille ei aseteta uusia raportointivelvoitteita, mutta eduskunta saisi yhtenäisempää tietoa hallituksen toiminnasta, toiminnan vaikuttavuudesta sekä taloudesta.

Valtion omistajaohjausta koskevaa raportointia on tarkoitus kehittää kertomusmenettelyn uudistamistyön osana. Tarkoituksena on, että kaupallisia yhtiöitä käsittelevän salkun ja valtion erityistehtäviä toteuttavia yhtiöitä koskevat tiedot esitettäisiin jatkossa uudessa Hallituksen vuosikertomuksessa. Valtioneuvoston kanslia jatkaa edelleen vuosikertomuksen tekemistä keskitetyn omistajaohjauksen piiriin kuuluvien kaupallisten yhtiöiden osalta yhtiökohtaisesti ja edelleen toimittaa sen eduskuntaan kansanedustajille ja ryhmäkanslioihin sekä kirjastoon.

Yhdistetyn kertomuksen sisältöä koskevaa kehitystyötä ja valmistelua tehdään valtiovarainministeriön ja valtioneuvoston kanslian johdolla yhteistyössä ministeriöiden kanssa. Tässä yhteydessä ministeriöitä on ohjeistettu toimittamaan kaupallisia yhtiöitä ja valtion erityistehtäviä toteuttavia yhtiöitä koskevia tietoja valtiovarainministeriöön.

Ensimmäisen yhdistetyn kertomuksen valmistelun antamat kokemukset, eduskunnan tähän mennessä esittämät kannanotot sekä mahdollinen uusi palaute huomion ottaen jatketaan valtioneuvoston kanslian, varainministeriön ja muiden ministeriöiden yhteistyönä kertomuksen sisällön kehittämistä. Työ tulee jakautumaan usealle vuodelle ja sen etene- mistä seurataan vuosittain.

3. Valtiovarain controller -toiminnon toimintaedellytysten turvaaminen valtion omistajaohjausraportoinnissa

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta valtiovarainministeriö on todennut seuraavaa:

Valtiovarain controller -toiminnon toimintaedellytyksiä ei ole suunnitelmissa vaarantaa nykyisen hallituskauden aikana. Hallituksen kertomusmenettelyuudistuksen myötä vuoden 2012 raportoinnista lähtien aiemmat asiakirjat: valtion tilinpäätöskertomus ja hallituksen toimenpidekertomus yhdistetään yhdeksi eduskunnalle vuosittain annettavaksi Hallituksen vuosikertomukseksi. Uudistetulla kertomuksella ja sen valmistelulla pyritään aiempaa yhdenmukaisempaan sisältöön ja menettelyyn ja toisaalta karsimaan päällekkäisyydet ja erilliset raportointivelvoitteet. Kertomusmenettelyä kehitettäessä arvioidaan myös omistajaohjausraportoinnin kehittämistarpeet niin, että eduskunnalle voidaan antaa oikeat ja riittävät tiedot valtion omaisuuden hoidosta.

EK 17/2011 vp — K 10/2011 vp — K 12/2010 vp — TrVM 1/2011 vp

1. Maksuvalmiuden tarpeet ylittävästä lainanotosta luovutaan

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta valtiovarainministeriö on todennut seuraavaa:

Perustuslakivaliokunta katsoi syksyllä 2011 (PeVL 4/2011 vp), ettei perustuslaissa säädetty kattamisvaatimus edellytä talousarvioon merkityn lainan täysimääräistä nostamista, jos lainan nostaminen ei ole tarpeen valtion maksuvalmiuden kannalta. Valiokunta totesi lisäksi, ettei sen tarkoituksena ole tällä tulkinnalla puuttua valtion velan kuoletuksen määrärahaluonteeseen.

Perustuslakivaliokunnan kanta mahdollistaa talousarvion soveltamisen valtiovarainministeriön käsityksen mukaan siten, että talousarvioon merkitty nettolainanotto muodostuu nolllaksi. Tämä ei ole sama asia kuin valtion maksuvalmiuden kannalta tarpeettomasta lainanotosta luopuminen kokonaan, koska uutta lainaa (bruttolainanotto) voitaisiin usein jättää ottamatta siinä määrin, että nettobudjetoitu lainatuloarvio muuttuisi talousarviota sovellettaessa valtionvelan nettokuolettamiseksi (jopa useilla miljardeilla euroilla).

Lainanotto vuosina 2011 ja 2012 sekä tulevina vuosina

Hallitus ryhtyi eduskunnan edellyttämällä tavalla (EK 17/2011 vp – K 10/2011 vp, K 12/2011 vp) toimiin maksuvalmiuden tarpeet ylittävästä lainanotosta luopumiseksi vuoden 2011 lopulla, minkä jälkeen pysyvänä toimintaperiaatteena on ottaa lainaa vuosittain maksuvalmiuden turvaamiseksi tarvittava määrä. Eduskunnan hyväksymien talousarvioiden mukainen valtion budjettitalouden nettolainanotto velanhallinnan erät mukaan lukien oli vuonna 2011 noin 6,429 miljardia euroa. Lainaa otettiin 4,734 miljardia euroa eli noin 1,694 miljardia euroa vähemmän kuin talousarvioon otettu tuloarvio olisi edellyttänyt. Vastaavasti vuonna 2012 eduskunnan hyväksymien talousarvioiden mukainen lainanotto velanhallinnan erät mukaan lukien oli noin 9,182 miljardia euroa. Lainaa otettiin 4,767 miljardia euroa, eli talousarvioihin otetusta lainanotosta jätettiin toteuttamatta 4,415 miljardia euroa. Valtion maksuvalmiuden ei kumpanakaan vuonna katsottu edeltävän lainanoton toteuttamista tuloarvion mukaisesti. Valtion kassavarat olivat vuoden 2012 lopussa noin 7,5 miljardia euroa.

EK 25/2011 vp — K 17/2011 vp — TrVM 5/2011 vp

1. Sujuvampaan lainvalmisteluun -hankkeen käytännön vaikutukset

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta oikeusministeriö on todennut seuraavaa:

Hallitusohjelman mukaan Sujuvampaan lainvalmisteluun -hankkeen viitoittamat valtioneuvoston hyvän lainvalmisteluprosessin menettelytavat otetaan käyttöön. Hallitus on hyväksynyt hallitusohjelman strategisen toimeenpanosuunnitelman, jonka kärkihank-

keisiin kuuluvat lainsäädäntöhankkeet muodostavat hallituksen lainsäädäntösuunnitelman. Erityisesti näissä hankkeissa on tavoitteena noudattaa Sujuvampaan lainvalmisteluun -hankkeen viitoittamia hyvän lainvalmisteluprosessin menettelytapoja. Lainsäädäntösuunnitelman hankkeiden valmistelua seurataan sähköisellä raportointialustalla, jonka sisältö on lainvalmisteluprosessin vaiheiden mukainen.

Ministeriöiden käyttöön on julkaistu¹⁵ sähköinen Lainvalmistelun prosessiopas, joka on valmisteltu Sujuvampaan lainvalmisteluun -hankkeessa valmistuneen lainvalmisteluprosessin mallin pohjalta. Opas on tarkoitettu lainvalmisteluhankkeiden suunnittelua, toteutusta ja seuranta varten.

Sujuvampaan lainvalmisteluun -hankkeessa on vuonna 2012 määritelty lainvalmistelutyössä tarvittava osaaminen ja valmisteltu ehdotukset lainvalmistelun osaamisen parantamiseksi valtioneuvostossa.

2. Oikeus- ja sisäasiainhallinnon yhteinen asianhallinta- ja tietojärjestelmä

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta sisäasiainministeriö on yhdessä valtiovaraministeriön kanssa todennut seuraavaa:

Eduskunta edellyttää, että hallitus valmistelee ja ottaa käyttöön oikeus- ja sisäasiainhallinnon yhteisen asianhallinta- ja tietojärjestelmän siten, että se myös aikataulunsa osalta mahdollistaa esitutkinta- ja pakkokeinolainsäädännön voimaantulon.

Sisäasiainministeriö on vuosi sitten raportoinut eduskunnalle sisäasiainministeriön ja oikeusministeriön yhteisen tietojärjestelmä-kokonaisuuden käyttöönoton valmistelutilanteesta. Sen lisäksi sisäasiainministeriö toteaa, että valtiovaraministeriön julkisen hallinnon ICT-toiminnon kannan ja tietohallintolain 8 §:n mukaan poliisihallinnon VITJA-järjestelmän ja oikeushallinnon AIPA-järjestelmän yhteentoimivuus on varmistettava. Tältä osin sisäasiainministeriö toteaa, että eri sektoreiden yhteisen tietojärjestelmäkokonaisuuden toimivuus varmistetaan hallinnonalojen välisellä yhteistyöllä. Sisäasiainministeriön ja oikeusministeriön tavoite tässä kysymyksessä on yhteinen; oikeusprosessin joutuisuuden parantaminen sekä saumaton sähköinen tiedonkulku rikosasiaketjun päästä päähän.

VITJA perustuu työprosessien määrittelyn pohjalta rakennettavaan toiminnanohjausjärjestelmään, johon kuuluu olennaisena osana myös dokumenttien hallinta. Syyttäjien ja tuomioistuinten lainkäyttötoiminta taas on asianhallinta- ja asiakirjapainotteisempaa, jolloin toiminnot ovat lähtökohtaisesti erilaisia. Syyttäjän on luonnollista pyrkiä hyödyntämään lainkäyttötoiminnassaan samoja teknisiä ratkaisuja kuin tuomioistuinlaitoksenkin. Lisäksi yleisten tuomioistuinten työstä kohdistuu arviolta samanlainen määrä yhtäältä rikosasioiden ja toisaalta riita- ja hakemusasioiden käsittelyyn. Riita- ja hakemusasioiden käsittelyn vaatimukset vaikuttavat AIPA:n teknologiavalintoihin.

Uuden esitutkinta- ja pakkokeinolainsäädännön toimeenpano ei viivästy. VITJA tullaan ottamaan käyttöön suunnitelman mukaisesti vuoden 2014 alussa, mikäli suunnitelman mukaiset taloudelliset ja muut resurssit toteutuvat myös jatkossa. AIPA:n käyttöönotto tapahtuu vaiheittain uuden suunnitelman mukaan vuoden 2015 alusta lukien. Aineis-

15 (julkaistaan 6.2.2013)

topankin käyttöönottoon liittyen on todettava, että AIPA on paitsi tietojärjestelmähanke, myös syyttäjänvirastoissa ja yleisissä tuomioistuimissa tehtävän työn kehittämishanke. Työskentelytapa virastoissa tulee muuttumaan sähköisen asianhallinta- ja asiankäsitteilyjärjestelmän myötä. Työtapojen muutos edellyttää virastoissa käytännön työtä tekevien tarpeiden selvittämistä. Työmenetelmien muutoksen vieminen yksiköihin vaatii aikansa ja on otettava huomioon hankkeen aikataulutuksessa.

Oikeusministeriö on organisoinut AIPA-hankkeen 1.12.2012 alkaen valmistelun vaiheen edellyttämään muotoon. Lisäksi järjestelmän kilpailutukseen valmistauduttaessa on nähty välttämättömäksi tarkentaa järjestelmän tekniselle toteuttamiselle asetettavia vaatimuksia aiempaa tarkempaan muotoon. Hankintamateriaalin tarkennus ennen hankintamenettelyyn ryhtymistä todennäköisesti nopeuttaa ja parantaa järjestelmän teknistä toteutusta sekä takaa sen, että järjestelmä täyttää sille uusien toimintatapojen asettamat vaatimukset.

Koska VITJA:n ja AIPA:n käyttöönotot tapahtuvat vaiheittain ja AIPA:n lopullisia osia ei ole käytössä 1.1.2014, on oikeusministeriön ja sisäasiainministeriön hallinnonalojen välillä suunniteltu siirtymäajan osalta, että VITJA:n tietojen vaihto oikeushallinnon nykyisten tietojärjestelmien välillä järjestetään mahdollisimman tarkoituksenmukaisesti ja vähäisin kustannuksin. Kuten myös siirtymäajalla, niin varsinkin lopullisessa tuotantoratkaisussa tulee varmistaa rakenteisen tiedon vastinparien kohtaaminen sekä VITJAssa että AIPAssa.

AIPA-hankkeen teknologiaratkaisun valmistelussa käytetään hyväksi markkinoiden kilpailuolosuhteet siten, että ratkaisusta saadaan kokonaistaloudellisesti edullinen. Tällöin voidaan ottaa huomioon myös teknologioissa tapahtunut kehitys. Järjestelmien välinen yhteentoimivuus voidaan varmistaa teknologiasta ja alustaratkaisusta riippumatta, eikä saumaton tiedonkulku edellytä tiettyyn valittuun teknologiaan perustuvaa alustaa. Oikeushallinnon näkökulmasta on perusteltua, että AIPA-hankkeessa kilpailutetaan teknologiaratkaisu sen omista tarpeista lähtien. AIPA- ja VITJA-hankkeiden välinen yhteistyö on varmistettu ja toimenpiteet rikosasioiden sähköisen ketjun varmistamiseksi on organisoitu. Näin varmistetaan, että poliisin VITJA ja syyttäjä- ja tuomioistuinlaitosten AIPA toimivat saumattomasti yhteen.

Hallinnon turvallisuusverkkohankkeessa (TUVE) on rakennettu turvallisuusviranomaisille ja valtion ylimmälle johdolle turvattu, korkea käytettävyyttä edustava ICT-alusta. Samalla on luotu edellytyksiä yhteistoimintakyvyn kehittämiseksi. Sisäasiainministeriön VITJA on korkea varautumista edellyttävä tietojärjestelmä, joka yhdessä muiden nyt kehitystyön alla olevien yhteisten tietojärjestelmien kanssa tehostaa hallinnon toimintaa. Valtionvarainministeriössä on valmisteltu pysyvää TUVE-toimintoa valvomaan korkean varautumisen järjestelmien kehitystyötä.

1. Valtionavustuslain säännösten soveltaminen käytännössä

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta valtiovarainministeriö on todennut seuraavaa:

Valtiovarainministeriön budjettiosasto on kirjeellään VM/1506/03.03.00/2012, 27.9.2012 lähettänyt valtioneuvoston kanslialle ja ministeriöille kyselyn hallinnonalan valtionapujärjestelmistä, joihin ainakin joiltakin osin sovelletaan valtionavustuslakia (688/2001), pl. valtionavustuslain 3 §:ssä säädettyt tuet ja EU:n kokonaan tai osittain rahoittamat tuet.

Ministeriöitä pyydettiin arvioimaan hallinnonalansa näkökulmasta viitekohdassa mainitun eduskunnan kirjelmän kannanotossa 1. esiintuotuja seikkoja ja raportoimaan valtiovarainministeriön budjettiosastolle erityisesti seuraavista asioista:

- onko ministeriö ottanut huomioon tarkastusvaliokunnan mietinnössä esiin tulleet ongelmat,
- miten ministeriö huolehtii siitä, että hallinnonalan toimijoiden osaamista ja koulutusta parannetaan niin, että jatkossa ao. säännökset tunnetaan, niitä noudatetaan ja valvotaan sekä
- miten valtionavustuslain 15 ja 36 §:ä on käytännössä sovellettu ja onko kilpailuvaihtokutuksia arvioitu?

Valtioneuvoston kanslia ja ministeriöt ovat toimittaneet vastauksensa kyselyyn. Hallitus on antanut 20.12.2012 eduskunnalle selvityksen, jossa hallitus on raportoinut eduskunnan kannanoton kohdissa 1 ja 2 edellytetyjen toimenpiteiden toteutumisesta vuoden 2012 aikana. Lisäksi tutkitaan erilaisten tuki- ja valtionapujärjestelmien kilpailuvaikutusten tunnistamisen ja arvioinnin selvittämismahdollisuuksia.

Ministeriöt toivat vastauksissaan esiin seuraavaa:

Valtioneuvoston kanslia

Valtioneuvoston kanslian pääluokassa on rahoitus puoluetoiminnan tukemiseen. Puoluetukeen sovelletaan puoluelakia (10/1969) ja sen nojalla osin valtionavustuslakia. Puoluelain mukaan puoluetuen käyttöä valvoo oikeusministeriö. Valtioneuvoston kanslia yhdessä oikeusministeriön kanssa tarkastelee puoluetuen käyttämisen ehtoja puolueiden kanssa aina kun asiaa koskevat säännökset muuttuvat. Lisäksi valtiontalouden tarkastusvirasto valvoo puoluetukea siltä osin kuin sitä käytetään vaalien rahoittamiseen. Valtiontalouden tarkastusvirasto on mukana puoluetuen käytön määrittelyn valmistelussa.

Ulkoasiainministeriö

Ulkoasiainministeriö on todennut, että ulkoasiainministeriöllä kysytyjä valtionavustuksia sisältävy momenteille 24.10.21 Siviilihenkilöstön osallistuminen kriisinhallintaan, 24.20.66 Lähialueyhteistyö, 24.30.66 Varsinainen kehitysyhteistyö ja 24.90.50 Eräät valtionavut.

Siviilihenkilöstön osallistuminen kriisinhallintaan

Ulkoasiainministeriö myöntää siviilikriisinhallintamäärärahoista valtionavustusta vuosittain neljälle kansalaisjärjestölle. Valtionavustukset myönnetään pääasiassa kansalaisjärjestöjen hakemuksesta ja avustuksen saajien kanssa tehdään sopimus valtionavustuksen käytöstä ja sen ehdoista. Valtionavustusten tarpeellisuutta ja suuruutta arvioidaan vuosittain normaalin taloussuunnitteluprosessin yhteydessä. Erillistä valtioapulakiin liitettävää koulutusta ei ole järjestetty. Seurantajärjestelmä perustuu avustuksen itsensä antamiin tietoihin (mm. toimintakertomukset, tilinpäätöslaskelmat). Raportointiin sisältyy ulkopuolisen, laillistetun tilintarkastajan antama todistus varojen käytöstä. Ministeriö kerää tietoa myönnettyistä avustuspäätöksistä, myönnetyn avustuksen käytöstä sekä avustuksen raportoinnista. Valtionavustusten käytön tuloksellisuutta seurataan valtionavustuksen saajien raporttien, ml. talousraportointi, perusteella. Lisäksi valtionavustusta saavien järjestöjen edustajia tavataan sekä erikseen että osallistumalla avunantajien yhteisiin tilaisuuksiin. Siviilikriisinhallintamomentilta myönnetty avustukset eivät vaikuta 36 §:n tarkoittamalla tavalla kilpailuun.

Lähialueyhteistyö

Lähialueyhteistyömäärärahoista on vuosittain myönnetty valtionavustuksia suomalaisten kansalaisjärjestöjen hankkeisiin sekä pk-yritysten etabloitumishankkeisiin Venäjällä. Hankkeille myönnetty avustukset ovat olleet kohtalaisen pieniä, pk-yritysten kohdalla keskimäärin n. 20 000 euroa/hanke (maksimissaan 60 000 euroa) ja kansalaisjärjestöjen kohdalla n. 30 000–40 000 euroa/v. Hankkeiden suurimpia kulueriä ovat olleet tuensaajaorganisaation (tai kun kyseessä kansalaisjärjestö, sen venäläisen kumppaniorganisaation) omasta toiminnasta aiheutuvat palkka- ja matkakulut, ja hankintojen osuus on jäänyt näissä hankkeissa suhteellisen vähäiseksi. Tästä syystä erityistä hankintakoulutusta tai -ohjeistusta ei ole tuensaajille tarjottu. Kansalaisjärjestöjen hanketoimintaa ovat ohjanneet niitä koskevat ulkoministeriön yleishdot, pk-yritysten ohjaus ja neuvonta on ulkoistettu Finnveralle.

Valtionapuviranomaisena ministeriö on seurannut avustuksen käyttöä ja tuloksellisuutta vuosittain hankkeiden edistymis- ja/tai loppuraporttien avulla. Raporttien liitteeksi on vaadittu tilintarkastajan lausunto tuen käytön oikeellisuudesta. Lisäksi ulkoasiainministeriö on teettänyt vuonna 2010 lähialueyhteistyöstä riippumattoman arvioinnin, joka sisälsi myös arvoinnit kansalaisjärjestötukea ja pk-hanketukea saaneiden hankkeiden taroituksenmukaisuudesta, tuloksellisuudesta, tehokkuudesta, vaikuttavuudesta ja kestävyyydestä. Pk-yritysten saama tuki on luokiteltu pienuutensa vuoksi ns. vähämerkitykselliseksi tueksi, jolla ei ole katsottu olevan kilpailua vääristävää vaikutusta.

Lähialueyhteistyö nykymuotoisena päättyy vuoden 2012 lopussa.

Varsinainen kehitysyhteistyö

Kehitysyhteistyömäärärahoista myönnettyjen valtioavustusten osalta on kuvattu rahoituksen hallinnointisykli, joka kattaa valtionavustusten myöntö- ja raportointiprosessin. Myöntöprosessissa on vuonna 2012 otettu käyttöön sähköinen AHA-kyt -järjestelmä, jota edelleen kehitetään kattamaan myös raportointivaihe. Järjestelmä toimii myös sähköisenä

arkistointivälineenä, jolloin kaikki prosessiin liittyvät asiakirjat tulevat arkistoiduiksi kootusti. Valtionavustusten saajat raportoivat tuen käytöstä vuosittain ja raportin liitteenä tulee olla tilintarkastajan lausunto siitä, että varainkäyttö on säännösten mukaista.

Eri tukimuodoista on olemassa ohjeistukset tuensaajille kattaen esim. tuen saamisen edellytykset, haku- ja myöntömenettelyt, mihin tukea saa käyttää, raportointivaatimukset sekä vaatimukset hankkeiden tai ohjelman suunnittelulle. Kansalaisjärjestöyksikön virkamiehet tapaavat tuensaajien edustajia sekä tekevät kehitysyhteistyöhankkeisiin seurantaikäyntejä, joiden avulla voidaan todentaa varojenkäyttöä ja hankkeiden hallinnointia.

Tuensaajien toimintaa ja valtionavustusten käyttöä valvotaan ministeriön sisäisen tarkastuksen teettämien tarkastusten ja niiden seurannan avulla. Hankintojen tarpeellisuutta arvioidaan hankesuunnitelman arvioinnin yhteydessä. Hankinnoissa noudatettavat periaatteet on esitetty kansalaisjärjestötuen ohjeistuksessa ja niiden noudattamista seurataan raportoinnin, tarkastusten ja muun yhteydenpidon avulla.

Tuloksellisuutta ja kestävyuden edellytyksiä seurataan koko hallinnointisyklin ajan hakemusten arvioinnista loppuraportointiin ja mahdolliseen loppuevaluointiin asti ja voidaan todentaa hankevierailujen yhteydessä, tarvittaessa rahoituksen päättymisen jälkeenkin. Uusi AHA-kyt -järjestelmä tulee mahdollistamaan entistä systemaattisemman tuloksellisuuden seurannan, kun suunniteltuja tavoitteita ja tuloksia voidaan jatkossa vertailla samassa järjestelmässä.

Kansalaisjärjestöille myönnettäviä valtionavustuksia hallinnoivat virkamiehet osallistuvat ministeriön koulutuksiin (esim. Kevalku, kehitysyhteistyön hallinto- ja menettelytavat, evaluaatio, hankintatoimi), ulkopuolisiin koulutuksiin sekä ministeriön ja muiden tahojen eri kehitysyhteistyöteemoja käsitteleviin tilaisuuksiin. Avustuksia käsittelevän ministeriön yksikön toimintatapoina vallitsevat tiivis tiedonvaihto virkamiesten kesken ja tiimityöskentely lisäävät osaamista.

Valtionavustuksia saaville järjestöjen henkilökunnalle Kepa ry järjestää koulutusta. Sen lisäksi heidän käytössään ovat ministeriön ohjeet sekä ministeriön virkamiesten antama neuvonta eri yhteyksissä. Avustuksia hoitava ministeriön yksikkö järjestää kaksi kertaa vuodessa seminaarin avustuksia hakeville/saaville järjestöille. Seminaarissa käsitellään ajankohtaisia asioita, esim. avun tuloksellisuutta ja hankehallintoa. Ns. kumppanuusjärjestöille järjestetään lisäksi kumppanuusfoorumi kahdesti vuodessa.

Kohdemaissa hankkeita tukevien kumppaneiden osaamisen tukemiseksi ministeriön ohjeet ovat myös englanninkielisinä ja tuensaajan edellytetään toimittavan ne kumppaneilleen tiedoksi. Ohjeistuksessa ohjeistetaan kumppanin valintaa ja avustushakemusten käsittelyssä kiinnitetään huomiota siihen, miten hankkeessa on tarkoitus vahvistaa kumppanin osaamista.

Valtionavustuslain 36 §:ssä edellytettyä seurantaan tehdään hallinnointisyklin eri vaiheissa yllä esitetyn menettelyin. Hakijoiden ja niiden kohdemaassa hankkeita toteuttavien yhteistyökumppaneiden osalta on ohjeistuksessa esitetty rajoituksia. Kansalaisjärjestöille myönnettävää tukea hakevan on oltava Suomessa rekisteröity yhdistys tai säätiö ja kohdemaan yhteistyökumppani ei voi olla esim. voittoa tavoitteleva yritys.

Eräät valtionavut

Eräät valtionavut -momentilta myönnetään valtionavustusta talousarvion käyttösuunnitelmassa mainituille järjestöille. Kansalaisjärjestöjen Eurooppa-tiedotukseen varatusta määrärahasta osoitetaan määrärahat myös Eurooppalainen Suomi ry:lle ja Vaihtoehto EU:lle Tiedotuskeskus ry:lle.

Valtionavustukset myönnetään pääasiassa kansalaisjärjestöjen hakemuksesta. Kansalaisjärjestöjen Eurooppa-tiedotukseen ja Etyjin toimintaa tukevien järjestöjen ja ihmisoikeusjärjestöjen tukemiseen osoitettujen määrärahojen osalta ministeriön verkkosivuilla on valtionapulain mukaiset haku- ja yleisohjeet valtionavun käytöstä ja raportoinnista. Avustuksen saajien kanssa tehdään sopimus valtionavustuksen käytöstä ja sen ehdoista. Valtionavustusten tarpeellisuutta ja suuruutta arvioidaan vuosittain normaalin taloussuunnitteluprosessin yhteydessä. Erillistä valtioapulakiin liittyvää koulutusta ei ole järjestetty.

Seurantajärjestelmä perustuu avustuksen itsensä antamiin tietoihin (mm. toimintakerromukset, tilinpäätöslaskelmat) ja viranomaisasiakirjoihin. Raportointiin sisältyy ulkopuolisen, laillistetun tilintarkastajan antama todistus varojen käytöstä. Tämän lisäksi ministeriö toimeenpanee määräajoin erillisiä tilintarkastuksia ja ulkoisia evaluaatioita sekä hyödyntää seurantatyössään muiden avunantajien tuottamaa seurantamateriaalia. Ministeriö varmistaa valtionavustusta saavien antamien tietojen oikeellisuuden sekä kerää tietoa myönne- tyistä avustuspäätöksistä, myönnetyn avustuksen käytöstä ja avustuksen raportoinnista.

Valtionavustusten käytön tuloksellisuutta seurataan valtionavustuksen saajien raporttien, ml. talousraportointi, perusteella. Lisäksi valtionavustusta saavien järjestöjen edustajia tavataan sekä erikseen että osallistumalla avunantajien yhteisiin tilaisuuksiin. Ministeriön oma evaluaatiotoiminta täydentää saatavaa tietoa.

Eräät valtionavut -momentilta myönnetyt avustukset eivät vaikuta 36 §:n tarkoittamalla tavalla kilpailuun.

Oikeusministeriö on todennut kyselyn johdosta seuraavaa:

Oikeusministeriö myöntää itse momentin 25.01.50 Avustukset (3 788 000 euroa vuonna 2012) valtionavustukset ja valvoo niiden käyttöä. Momentin 25.01.50 avustuksista pääosa (3 187 000 euroa eli 84 % vuonna 2012) käytetään avustuksiin saamelaisten kulttuuri-itsehallinnon ylläpitämiseen. Saamelaisten kulttuuri-itsehallinnon ylläpitämiseen tarkoitettuista avustuksista suurin osa (3 067 000 euroa vuonna 2012) myönnetään saamelaiskäräjistä annetun lain 2 §:n nojalla saamelaiskäräjille valtionavustuslain 5 §:ssä tarkoitettuna yleisavustuksena ja loput (120 000 euroa) erillisavustuksina saamen kielilain 31 §:n mukaiseen tarkoitukseen.

Saamelaiskäräjien yleisavustus/toiminta-avustus myönnetään hakemuksesta ja maksetaan sopivissa erissä. Saamelaiskäräjät lähettää oikeusministeriölle vuosittaisen talous- ja toimintasuunnitelmansa heti suunnitelman vahvistamisen jälkeen.

Saamelaiskäräjillä on kaksi tilintarkastajaa ja näillä varamiehet. Toisen tilintarkastajan ja hänen varamiehensä valitsee oikeusministeriö ja toisen varamiehineen saamelaiskäräjät. Tilintarkastajien on annettava kultakin tilikaudelta saamelaiskäräjien hallitukselle kirjallinen tilintarkastuskertomus, jonka tulee sisältää lausunto muun ohella siitä, ovatko toimintakertomuksessa valtionavustuksen käytöstä annetut tiedot oikeita.

Saamelaiskäräjien tulee kuuden kuukauden kuluessa tilikauden päättymisestä toimittaa oikeusministeriölle oikeaksi todistettu jäljennös tuloslaskelmasta ja taseesta liitetietoineen sekä toiminta- ja tilintarkastuskertomuksesta. Nämä asiakirjat muodostavat valtionavustuksen käytön seurannan perusaineiston. Lisätietoja kysytään tarvittaessa. Erillistarkastuksiin (valtionavustuslain 15 §) ja avustuksen takaisinperintöihin ei ole ollut tarvetta (21, 22 ja 35 §).

Saamen kielilain 31 §:ssä tarkoitettujen avustusten haettavana olemisesta ilmoitetaan kahdessa saamelaisten kotiseutualueella ilmestyvässä laajalevikkisessä sanomalehdessä. Hakuaika ajoitetaan niin, että selvitykset edellisen vuoden avustusten käytöstä ovat käytettävissä haettavaksi ilmoitettuja avustuksia myönnettäessä. Hakijoita on yleensä 8–10 kappaletta. Haettavat avustukset vaihtelevat 50 eurosta 200 000 euroon. Käyttöselvitykset tarkastetaan avustusten myöntämisen yhteydessä. Käyttöselvityksissä on harvoin huomautettavaa. Erillistarkastuksiin ja avustuksen takaisinperintöihin ei ole ollut tarvetta.

Momentin 25.01.50 muut avustukset (601 000 euroa vuonna 2012) käytetään rikosentorjuntahankkeisiin, rikosuhripäivystykselle myönnettävään toiminta-avustukseen sekä pieniin avustuksiin esimerkiksi Julkisen Sanan Neuvostolle ja oikeusjärjestyksen kehittämistä ja tunnetuksi tekemistä tukeviin tarkoituksiin.

Sisäasiainministeriö

Sisäasiainministeriö ilmoittaa, että sillä ei ole kyselyssä tarkoitettuja valtionapuja. Sisäasiainministeriön pääluokassa on vielä vuoden 2012 talousarviossa momentti 26.30.31 (Pelastustoimen valtionavustukset), mutta momentti on esitetty poistettavaksi vuoden 2013 TAE:ssa. Ko. momentin käyttöä säätelee Laki alueen pelastustoimen valtionavustuksesta (1122/2003) ja PelastusLaki (379/2011).

Palosuojelurahasto on osaltaan todennut seuraavaa.

Palosuojelurahastolain (306/2003) 14 §:n mukaan Palosuojelurahastosta voidaan myöntää lain tarkoituksen toteuttamiseksi rahaston varojen ja vuosittaisen käyttösuunnitelman puitteissa yleis- tai erityisavustuksia. Palosuojelurahastosta myönnettäviin avustuksiin sovelletaan, mitä valtionavustuslaissa (688/2001) säädetään ja rahasto toimii näissä avustuksissa valtionavustuslaissa tarkoitettuna valtionapuviranomaisena.

Hakuohjeiden mukaan avustuksen hakijan tulee hakemuksen yhteydessä antaa Palosuojelurahastolle oikeat ja riittävät tiedot avustuksen käyttötarkoituksesta sekä niistä muista seikoista, joita Palosuojelurahasto tarvitsee hakemuksen ratkaisemiseksi. Hakijaa pyydetään tarvittaessa täydentämään hakemustaan, jotta hankkeen tarkoituksenmukaisuus, tarpeellisuus, toteutuskelpoisuus sekä vaikuttavuus voidaan riittävällä tasolla päätellä. Kilpailuvaikutukset pyritään arvioimaan myös hakemuksia käsiteltäessä ja hankkeisiin, joissa yksittäisen yrityksen katsottaisiin hyötyvän avustuksesta tuotekehitystyön osalta tai kaupallisesti, on tehty kielteinen päätös.

Erityisavustusten osalta hankehakemuksia arvioi sihteeristön lisäksi myös asiantuntijajaraati, johon on koottu keskeiset alan toimijatahojen edustajat. Tällä toimintatavalla pystytään varmistamaan myös se, ettei päällekkäisiä hankkeita tai perusteettomia hankkeita

pääse avustettavien hankkeiden joukkoon. Myös ohjausryhmään esitettyjen tahojen sitoutuminen hankkeeseen halutaan varmistaa ennen avustuspäätöksen tekoa.

Erityisavustushakemusten vaikuttavuutta arvioidessaan Palosuojelurahaston hallitus huomioi erityisesti sellaiset hankkeet, jotka kohdistuvat pelastustoimen tutkimusohjelman mukaisesti sellaisiin tutkimusteemoihin, jotka kohdistuvat tulipalojen ehkäisemisen ja pelastustoiminnan edistämiseen.

Jos valtionavustus myönnetään käytettäväksi valtionavustuspäätöksen mukaista käyttötarkoitusta toteuttavan muun kuin saajan toiminnan tai hankkeen avustamiseen, valtionavustuksen saajan on tehtävä sopimus valtionavustuksen käytöstä, käytön valvonnasta ja niiden ehdoista toimintaa tai hanketta toteuttavan kanssa.

Erityisavustushankehakemuksessa tulee olla selvitys hankkeen vaikuttavuudesta (tavoitteet, suunnitellut tulokset tai tuotokset sekä tuloksien hyöty ja sovellettavuus tulipalojen ehkäisyn tai pelastustoiminnan edistämisen kannalta), vaikuttavuuden mittaamisesta ja arvioimisesta sekä hankkeen tulosten julkaisemisesta, tiedottamisesta ja hyödyntämisestä pelastustoimen alalla. Mikäli kyseessä on tutkimukseen ja kehittämiseen tai valistukseen ja neuvontaan liittyvä hanke tulee lisäksi hakemuksen liitteenä toimittaa erillinen vaikutavuustavoitetaulukko.

Hakemuksessa tulee tarvittaessa olla myös selvitys palosuojelurahastolain 17 §:n 1 momentissa tarkoitetuista erityisen painavista syistä, mikäli haettava avustus ylittää 50 prosenttia hyväksyttävistä kuluista; sellaisista toiminnoista, hankkeista tai tapahtumista, joihin hakija on saanut tai hakenut yleisavustusta Palosuojelurahastosta ja niiden huomioonottamisesta haettavaan erityisavustukseen; erityisen painaviin syihin perustuvista poikkeuksista tulosten tai tuotosten vapaalle ja maksuttomalle saatavuudelle pelastushallinnon viranomaisille.

Lopputilitys myönnetyn avustuksen maksatusta varten tulee tehdä viimeistään päätöksessä ilmoitettuna tilitysmääräaikana. Pääsääntöisesti tilitysmääräaika on 3 – 4 kuukauden kuluttua hakijan ilmoittamasta hankkeen päättymisajasta. Lopputilityksen liitteenä tulee toimittaa myös hankkeen kirjallinen loppuraportti ja vaikuttavuusanalyysi.

Avustuksen saajan tulee antaa Palosuojelurahaston hallitukselle päätöksen ehtojen noudattamisen valvomiseksi oikeat ja riittävät tiedot. Avustuksen saajan tulee ilmoittaa viipymättä Palosuojelurahaston hallitukselle avustuksen käyttötarkoituksen toteutumiseen vaikuttavasta muutoksesta tai muusta avustuksen käyttöön vaikuttavasta muutoksesta.

Lisä- ja/tai erityisehdot on mainittu erityisavustusten päätösyhteenvedossa kunkin päätöksen yhteydessä. Yli 1,5 vuotta kestäville hankkeille pyydetään väliraportti hankkeen toteutuksen vaiheista ja aikatauluista. Vähintään kaksivuotisilta hankkeilta pyydetään myös erilliset vuositavoitteet. Väliraportti pyydetään myös lyhyemmissä hankkeissa, mikäli se on hankkeen etenemisen varmistamisen kannalta keskeistä. Hankkeille voidaan myöntää ennakkoa, mikäli hakija on sitä hakenut ja perustellut ja, jos se on avustuksen käytön kannalta perusteltua sekä sen käytön valvonnan kannalta tarkoituksenmukaista (Valtionavustuslaki 688/01 12 § 2 mom.).

Lisäksi päätösehdoissa on lause: Myönnettyyn avustukseen sovelletaan muutoin mitä valtionavustuslaissa (688/2001) säädetään. Niissä avustuspäätöksissä, joissa avustus ylittää 50 % on huomio hankintalain (Laki julkisista hankinnoista 30.3.2007/348) soveltamisesta.

Kaluston ja päätelaitteiden osalta määritellään vuosittain enimmäiskustannukset, joiden perusteella harkinnanvarainen avustus voidaan myöntää. Hankkeita keskinäiseen kiireellisyysjärjestykseen asettaa alueellinen pelastuslaitos omalta osaltaan ja aluehallintovirasto oman alueensa osalta ennen hakemusten lähettämistä Palosuojelurahastoon. Avustusosuus kalusto- ja järjestelmähankkeisiin kohdistuvissa avustuksissa on enintään 40 % hyväksyttävistä kokonaiskustannuksista.

Puolustusministeriö

Puolustusministeriö toteaa taustatietona kyselyyn, että valtion talousarviossa puolustusministeriön pääluokan momentille 27.10.50 (Maanpuolustusjärjestöjen toiminnan tukeminen) myönnetty määräraha on verraten pieni eli vuonna 2012 momentin määräraha on 2 028 000 euroa ja siitä myönnettiin valtionapuja seuraavasti: Maanpuolustuskoulutusyhdistys (jatkossa MPK) 1 754 000 euroa, Maanpuolustuksen Tuki ry 150 000 euroa, Sotavainajien muiston vaalimisyhdistys 112 000 euroa, Maanpuolustusnaisten liitto ry 10 000 euroa ja Suomen sotahistorian komissio 2 000 euroa.

Puolustusministeriö on jo ennen eduskunnan kirjelmää pyrkinyt muokkaamaan hallinnonalansa koko valtionapuprosessin valtionavustuslain mukaiseksi. Hakuilmoituksissa hakemuksiin on pyydetty liittämään valtionavustuslain 10 §:n mukaiset selvitykset ja siinä on todettu, että valtionavustuksen käytön ja valvonnan sekä mahdollisen palauttamisen ja takaisinperinnän osalta noudatetaan valtionavustuslain 4. ja 5. luvuissa annettuja määräyksiä. Päätöksessä luetaan ehdot, joiden mukaisesti avustus myönnetään ja todetaan uudelleen, että valtionavustuksen käytön ja valvonnan sekä mahdollisen palauttamisen ja takaisinperinnän osalta noudatetaan em. määräyksiä.

Valtionapulain vaatimukset ja määräykset esitetään edelleen puolustusministeriön määrärahan hakuilmoituksissa ja valtionapupäätöksissä. Puolustusministeriön valtionapua saaneiden järjestöjen kanssa järjestettävissä tapaamisissa ja mahdollisilla tarkastuskäynneillä tullaan mahdollisuuksien mukaan lisäämään järjestöjen vastuuhenkilöiden tietämystä ao. säädöksistä.

Puolustusministeriön valtionapupäätöksessä on asetettu ehdot, joita avustusten saajien on noudatettava. Avustusta saaneiden yhdistysten on mm. laadittava kirjanpitonsa siten, että taseeseen selvästi merkitään näkyviin kaikki yhdistyksen varat ja velat ja että tuloslaskelmasta selvästi ilmenee, miten varainhoitovuoden tulos on muodostunut ja miten valtionavustus on yhdistyksen toimintaan käytetty.

Puolustusministeriön valtionapupäätöksessä todetaan lisäksi, että valtionavustuksen käytön valvonnasta vastaa puolustusministeriön hallintopoliittinen osasto ja että valtionavustuksen käytön ja valvonnan sekä mahdollisen palauttamisen ja takaisinperinnän osalta noudatetaan valtionavustuslain (688/2001) 4. ja 5. luvuissa annettuja määräyksiä. Kaikkien avustusta saaneiden yhdistysten on toimitettava puolustusministeriölle selvitys niille myönnetyn valtionavustuksen käytöstä avustusvuotta seuraavan vuoden tammi/helmikuussa sekä toimitettava toimintakertomus, tilinpäätös ja tilintarkastajien kertomus avustusvuodelta viimeistään seuraavan vuoden toukokuun loppuun mennessä. Tarvittaessa tehdään asian vaatimat tarkastuskäynnit. Lisäksi puolustusministeriö nimeää vapaaehtoisesta maan-

puolustuksesta annetun lain (556/2007) 15 §:n mukaisesti suurimman avustuksen saajan MPK:n toisen tilintarkastajan.

Vaikutusten arviointiin on pyritty siten, että valtionavun hakijoita on vaadittu hakemuksessaan kuvaamaan, kuinka mahdollisesti myönnettävä avustus edesauttaa avustettavan toiminnan yhteiskunnallista vaikuttavuutta ja toiminnallista tuloksellisuutta, mukaan lukien tuotettujen suoritteiden laatu ja määrä.

Suurimman avustuksen saajan MPK:n vaikutusten arviointi on järjestetty siten, että valtion talousarviossa asetetaan vuosittain sen valtionapuun liittyvät alustavat tulostavoitteet. Lopulliset tulostavoitteet ja niiden toteutumisen seuranta vahvistetaan puolustusministeriön ja Maanpuolustuskoulutusyhdistyksen välisessä tulossopimuksessa sen jälkeen, kun eduskunta on vahvistanut talousarvion. Vaikutusten arviointi tapahtuu normaalin valtion seurantaprosessin mukaisesti.

Puolustusministeriön myöntämien valtionapujen ei ole arvioitu aiheuttavan kilpailua tai markkinoiden toimintaa vääristäviä vaikutuksia Euroopan talousalueeseen kuuluvassa valtiossa eikä erityisiä kilpailuvaikutusten arviointeja ole sen johdosta suoritettu.

Valtiovarainministeriö toteaa seuraavaa:

Valtiovarainministeriön kunta- ja aluehallinto-osasto valmistelee kuntien yhteistoiminta-avustusta sekä kuntien yhdistymiseen liittyvää esiselvitysavustusta koskevia päätöksiä. Lisäksi osastolla on valmisteltu vuosina 2002–2006 kuntajaon muutosten yhteydessä investointi- ja kehittämishankkeiden tukea koskevia päätöksiä. Kaikkiin näihin avustuksiin sovelletaan valtionavustuslakia, ml. lain 15 ja 36 §:iä. Kuhunkin avustukseen liittyy erillinen raportointivelvoite, jonka perusteella avustusten käyttöä, vaikuttavuutta ja tarvetta voidaan jatkuvasti arvioida.

Kuntien yhteistoiminta-avustus

Kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain (1704/2009) 67 §:n mukaan valtiovarainministeriö voi vuosina 2010–2012 myöntää kunnille harkinnanvaraista yhteistoiminta-avustusta, jos kuntien yhteistoiminta on kuntien palvelurakenteiden uudistamisen, palvelujen kehittämisen tai tuottavuuden kannalta merkittävää sekä tukee kunta- ja palvelurakenneuudistuksesta annetun lain (169/2007) tavoitteiden toteutumista. Avustuksen myöntäminen on harkinnanvaraista ja tapahtuu kuntien hakemuksesta.

Kuntien yhteistoiminta-avustusta on myönnetty tätä ennen myös vuosina 2005–2009, eli yhteensä 8 vuotena. Vuosi 2012 on viimeinen vuosi, jolloin avustusta maksetaan. Avustuksen myöntämisestä tehdään valtiovarainministeriön päätös, minkä jälkeen avustus maksetaan kertaeränä sitä saaville kunnille.

Avustusta voidaan myöntää kunnalle hakemisvuotena ja sitä seuraavana vuotena kehittämistoiminnasta aiheutuviin kustannuksiin, eli enintään kahden perättäisen kalenterivuoden kustannuksiin. Yhteistoiminta-avustusta voidaan myöntää ainoastaan yhteistoiminnan kehittämisestä johtuviin erityisiin kustannuksiin, ei siis tavanomaisiin, palvelujen järjestämisestä aiheutuviin kustannuksiin. Lain mukaan yhteistoiminta-avustusta voidaan myöntää kehittämistoimintaan vain, jos sen toteuttamisesta on tehty päätös. Näin ollen pelkkiin yhteistoimintahankkeiden selvittämiskustannuksiin tai aiesopimuksen pohjalta

käynnissä oleviin hankkeisiin ei voida myöntää avustusta. Selvityskustannukset voidaan kuitenkin ottaa huomioon osana aloitusvaiheen kustannuksia. Yhteistoiminta-avustuksen määrä voi olla korkeintaan 70 % yhteistoiminnan hyväksyttävistä arvonlisäverottomista kustannuksista.

Valtionavustuksen maksamisen ehtona on, että yhteistoimintahanke toteutetaan hakemuksen mukaisesti. Tiedot yhteistoimintahankkeen aloitusvaiheen etenemisestä ja sen kustannuksista on toimitettava erillisenä raporttina yhdellä kertaa, avustuksen viimeisen käyttövuoden jälkeen. Raportointi on muodoltaan vapaamuotoista, mutta sen tulee sisältää tiedot yhteistoiminnan etenemisestä ja kustannuksista. Mahdollisesti käyttämättä jäänyt tai liikaa maksettu avustus tai sen osa tulee palauttaa. Avustusta on peritty takaisin silloin, kun toteutuneet kustannukset eivät ole olleet niin suuret kuin hakemuksessa on esitetty.

Esiselvitysavustus

Valtiovarainministeriö on vuosina 2004–2012 myöntänyt vuosittain avustusta kuntien yhdistymiseen liittyvistä selvityksistä aiheutuviin kustannuksiin. Avustusta on myönnetty hakemuksesta selvitykseen osallistuneille kunnille selvityksestä aiheutuviin erillis-kustannuksiin, kuten esim. ulkopuolisen konsultin suorittamaan selvitystyöhön, mutta ei kuntien tavanomaisen virka- ja luottamushenkilötyön puitteissa tapahtuvan toimintaan.

Avustuksen määrä on voinut olla korkeintaan 70 % selvityksen hyväksyttävistä arvonlisäverottomista kustannuksista, kuitenkin enintään 40 000 euroa. Avustuksen myöntämisen ehtona on ollut, että kunnat sitoutuvat toteuttamaan esiselvityksen hakemuksessa esitetyn mukaisesti.

Tiedot toteutuneesta esiselvityksestä ja sen kustannuksista on tullut toimittaa valtiovarainministeriöön selvityksen päätyttyä. Loppuraportoinnissa on tullut todentaa selvityksen toteutuneet kokonaiskustannukset ja mahdollisesti käyttämättä jäänyt tai liikaa maksettu avustus tai sen osa on tullut palauttaa.

Esiselvitysavustuksen vaikuttavuutta on seurattu vuosittain. Seurannassa on havaittu, että avustuksella on madallettu kynnystä yhdistymiselvitykseen lähtemiseen, ja avustusta saaneista selvityksistä noin 50 % on johtanut kuntien yhdistymiseen.

Investointi- ja kehittämishankkeiden tuki

Investointi- ja kehittämishankkeiden tukea on myönnetty vuosina 2002–2006 kuntien yhdistymisen yhteydessä 28 kunnalle, yhteensä 35 461 000 euroa. Tukea myönnettiin silloisen kuntajakolain 40 §:n perusteella kehittämishankkeisiin, joilla pyrittiin taloudellisuuden ja tehokkuuden parantamiseen sovittamalla yhteen kuntien palvelurakenteita tai vahvistamaan elinkeinopohjaa. Investointi- ja kehittämishankkeiden tuki oli enintään 1 700 000 euroa kuntajaon muutosta kohden. Vuosina 2003–2006 voimaantulleissa kuntajaon muutoksissa investointi- ja kehittämishankkeiden tuki on maksettu kertaluontoisena suorituksena kuntajaon muutoksen tullessa voimaan.

Valtiontalouden tarkastusvirasto kiinnitti huomiota investointi- ja kehittämishankkeiden tuen maksukäytäntöihin vuonna 2005. Investointi- ja kehittämishankkeiden tuen maksamista koskevaa käytäntöä muutettiin 1.1.2007 ja sen jälkeen voimaan tulevissa kuntajaon muutoksissa siten, että tuki on maksettu jokaisen tuettavan kohteen osalta kahdessa

erässä: ensimmäinen erä (50 %) siinä vaiheessa, kun kohteen investointi tai kehittäminen on käynnistetty ja toinen erä (50 %) siinä vaiheessa, kun kohteen investointi tai kehittäminen on saatu päätökseen.

Investointi- ja kehittämishankkeiden tukea saaneilta kunnilta edellytettiin vuosittaista selvitystä hankkeiden etenemisestä ja siitä, missä ajassa kyseiset hankkeet oli tarkoitus toteuttaa. Takarajana hankkeiden valmistumiselle on katsottu olevan yhdistymissopimuksen voimassaoloaika (tuolloin voimassa olleen kuntajakolainsäädännön mukaan viisi vuotta).

Hankkeiden päättyessä kunnilta on edellytetty valtionavustus selvitystä, joka sisältää valtionavustuspäätöksen ja valtionavustuslain noudattamisen valvomiseksi oikeat ja riittävät tiedot. Tuen käyttämistä muuhun käyttötarkoitukseen kuin siihen, mihin se on alun perin myönnetty, ei ole hyväksytty. Tuki, jota ei ole pystytty kohdentamaan päätöksen mukaisesti, on peritty takaisin. Joissakin tapauksissa tuen käyttötarkoituksen muuttamisesta on tehty erillinen päätös silloin, kun tuen käyttö alkuperäiseen kohteeseen on osoittautunut epätarkoituksenmukaiseksi tai mahdottomaksi.

Investointi- ja kehittämishankkeiden tukea saaneet kunnat ovat päättäneet ja loppuraportoineet hankkeensa lukuun ottamatta yhtä kuntaa.

Opetus- ja kulttuuriministeriö toteaa seuraavaa:

Valtionavustuslain 15 §:n mukainen valvonta

Opetus- ja kulttuuriministeriön työjärjestyksen mukaan valtionavustusten käytön valvonta kuuluu hallinto-osaston toimialaan. Hallinto-osaston työjärjestyksessä tehtävä on vastuutettu talousyksikölle. Opetus- ja kulttuuriministeriön taloussäännössä puolestaan säädetään, että valtionavustuksen käyttämisestä tehdyt selvitykset tarkastetaan talousyksikössä ja ne hyväksyy myöntöpäätöksen tehnyt esittelijä.

Talousyksikössä avustusten käytöstä tehtyjen selvitysten tarkastamiseen on tällä hetkellä osoitettu neljä vakanssia. Sopeuduttaessa viime vuosina niukkeneviin taloudellisiin resursseihin on jouduttu myös tarkastustoiminnasta vähentämään yksi vakanssi. Jatkossa tullaan kiinnittämään huomiota tarkastustoiminnan resursointiin.

Tarkastuksen tavoitteena on, että toiminta-avustusten selvitykset tarkastetaan ennen seuraavan vuoden avustusten myöntämistä, jotta myöntöpäätösten esittelijöillä olisi käytävissään tarkastushavainnot uusia päätöksiä valmisteltaessa. Erityisavustusten selvitykset tarkastetaan mahdollisimman pian niiden saavuttua.

Opetus- ja kulttuuriministeriössä tehdään vuosittain keskimäärin noin 3 000 avustuksen myöntöpäätöstä. Myönnettyjen avustusten euromäärät vaihtelevat muutamista sadoista euroista kymmeniin miljooniin euroihin. Avustusten käytöstä tehtyjen selvitysten tarkastussuunnitelma on laadittu riskianalyysiin perustuen. Tarkastussuunnitelmaan on sisällytetty kaikki rakennusavustukset, liikunta- ja nuorisojärjestöjen toiminta-avustukset sekä kaikki muut vähintään 15 000 euron suuruiset avustukset. Alle 15 000 euron avustuksista on valittu tarkastettavaksi satunnaisotannalla 20–30 %. Tarkastussuunnitelma on kattanut vuosittain vähintään 70 % myönnettyistä avustuksista. Avustusten saajien talouteen ja toimintaan kohdistuvia tarkastuksia paikan päällä on tehty satunnaisesti.

Valtionavustuslain 16 §:n 2 momentin mukaan valtionapuviranomainen voi päätöksellään valtuuttaa toisen viranomaisen tai ulkopuolisen tilintarkastajan suorittamaan valtionavustuksen saajan talouteen ja toimintaan kohdistuvia tarkastuksia. Opetus- ja kulttuuriministeriö on keväällä 2010 kilpailuttanut julkisista hankinnoista annetun lain mukaan tilintarkastusyhteisöt. Puitesopimus on tehty kolmen eri tilintarkastusyhteisön kanssa. Ulkopuolinen tilintarkastusyhteisö on aloittanut ministeriön sisäisen tarkastuksen johdolla tarkastukset vuonna 2010.

Opetus- ja kulttuuriministeriön sisäisen tarkastuksen yksikkö valmistelee vuosittain tarkastuksia koskevan tarkastussuunnitelman sekä johtaa, ohjaa ja koordinoi tarkastusten toteuttamista. Tarkastussuunnitelmaan valitaan vuosittain tarkastuskohteet riskianalyyisin, satunnaisotannan sekä kanteluiden ja muiden erityisten havaintojen johdosta. Tarkastussuunnitelman valmistelussa kuullaan ministeriön osastoja ja yksiköitä. Myös talousyksikkö tulee jatkossa kohdistamaan suorittamaansa avustusten käytön valvontaa paikan päällä tehtäviin tarkastuksiin.

Paikan päällä tehtävissä valtionavustustarkastuksissa tarkastetaan mm. valtioneuvoston liittyviä kilpailuvaikutuksia sekä julkisista hankinnoista annetun lain mukaisia hankintoja.

Tarkastusvaliokunnan mietinnössä esille tuotujen valtionavustusten käyttöä, kohdentamista ja valvontaa koskevien ongelmien osalta voidaan todeta, että Valtiontalouden tarkastusvirasto on äskettäin tehnyt tarkastuksen urheilun ja liikuntakasvatuksen, tieteiden, taiteiden ja nuorisotyön edistämiseen veikkauksen ja raha-arpajaisten voittovaroista myönnettävistä avustuksista (tarkastuskertomus 14/2012). Tässä yhteydessä valtionalouden tarkastusvirasto arvioi opetus- ja kulttuuriministeriön käytäntöjä valtionavustusten käytön, kohdentamisen ja valvonnan suhteen. Tarkastuksen kuluessa esitettyjen huomioiden johdosta eräisiin käytäntöihin on jo tehty muutoksia. Tarkastuskertomus otetaan huomioon myös valtionavustusten valmistelijoille tarkoitettuna menettelytapaohjeen päivityksessä, joka on parhaillaan valmisteilla (Menettelytapaohjeet valmistelijoille opetus- ja kulttuuriministeriössä; valtionavustusten haettavaksi julistaminen, hakeminen, myöntäminen, maksatus, käyttö ja käytön valvonta).

Ministeriön avustuksia myöntävät osastot ja erilliset yksiköt osallistuvat valvonnan kehittämiseen yhteistyössä talousyksikön ja sisäisen tarkastuksen kanssa.

Valtionavustuslain 36 §:n mukainen valtionavustusten vaikutusten arviointi

Valtionavustuslain 36 §:n mukaan valtionavustusviranomaisen on määräajoin arvioitava valtionavustusten tarpeellisuutta ja kehittämistarpeita. Opetus- ja kulttuuriministeriön valtionavustusprosessia koskevien menettelytapaohjeiden mukaan valtionavustusten tarpeellisuuden ja kehittämistarpeiden selvittämiseksi vuosittaisen valtionavustusten seurannan lisäksi erillinen valtionavustusten arviointi on tarpeellista määräajoin, esimerkiksi viiden vuoden välein.

Opetus- ja kulttuuriministeriössä vaikutusten arvioinnin perustana ovat yleisesti ottaen valtioavustuksen käytöstä saadut selvitykset sekä hakemusprosessi, ulkopuoliset arvioinnit, työryhmien työn hyödyntäminen sekä erilaisten asiantuntijajelmien tuottaman tiedon hyödyntäminen. Lisäksi valtionavustusten tarpeellisuutta arvioidaan esim. suhteessa määrärahojen perusteluihin, hallitusohjelmaan ja politiikkalohkojen strategiaan linjauksiin.

Edellä mainitussa valtiontalouden tarkastusviraston tarkastuskertomuksessa todettiin, että käytännössä toteuttaa avustusten vaikutusten arviointia on yksikkökohtaisia eroja, mutta vaikutusten arvioinnin katsottiin kokonaisuutena olevan olennaisilta osin valtionavustuslain 36 §:n edellyttämällä tavalla toteutettu. Erityisesti katsottiin olevan syytä kehittää avustusten käytön tuloksellisuuden seuranta.

Yleiset säännökset sisäisestä valvonnasta opetus- ja kulttuuriministeriössä

Valtion talousarviosta annetun lain (423/1988) 24 §:n ja valtion talousarviosta annetun asetuksen (1243/1992) 69 §:n mukaan viraston ja laitoksen on huolehdittava siitä, että sisäinen valvonta ja riskienhallinta on asianmukaisesti järjestetty sen omassa toiminnassa ja toiminnassa, josta virasto tai laitos vastaa. Menettelyiden on myös käsitettävä viraston tai laitoksen välitettävänä olevien varojen hoito.

Opetus- ja kulttuuriministeriön voimassa olevassa työjärjestyksessä (42/2012) on säännelty ministeriön keskeisistä hallinto- ja valvontajärjestelmistä, tehtävistä ja vastuualueista. Opetus- ja kulttuuriministeriön taloussäännön (2/200/2010) 3 §:ssä on ministeriön yleiset määräykset sisäisestä valvonnasta, jonka mukaan ministeriön johto ja kaikki ne yksiköt, joilla on vastuu tulostavoitteiden toteuttamisesta vastaavat myös riittävästä sisäisestä valvonnasta ja tarpeellisten tarkastusten suorittamisesta.

Opetus- ja kulttuuriministeriön riskienarviointi suoritetaan vuosittain osana tulossuunnitteluprosessia.

Opetus- ja kulttuuriministeriön kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan osaston myöntämät avustukset

Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan toimialalla valtionavustusjärjestelmällä on tärkeä merkitys toimialan ohjauskeinona ja valtionavustuksia myönnetään suhteellisen paljon. Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan osasto järjestää valtionavustusten käsittelyyn osallistuvalla henkilöstölle koulutustilaisuuksia valtionavustuksiin liittyvistä menettelytavoista.

Osa tarkastusvaliokunnan mietinnössä esille tulleista ongelmista koskee sosiaali- ja terveydenhuollon tietojärjestelmien kehittämiseen liittyvien avustusten vaikuttavuutta. Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan toimialalla ei ole myönnetty avustuksia vastaaviin tietojärjestelmähankkeisiin.

Valtionavustuslain 36 §:n mukaan valtionapuviranomaisen on sopivalla tavalla seurattava myöntämiensä valtionavustusten käytön tuloksellisuutta ja tarkoituksenmukaisuutta sekä valtionavustusten vaikutuksia kilpailuun, eri väestöryhmien asemaan samoin kuin niiden ympäristö- ja muita vaikutuksia. Eduskunnan hyväksymässä kannanotossa on erityisesti mainittu kilpailuvaikutusten arviointi. Tältä osin voidaan todeta, että kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan toimialalla valtaosa avustuksista myönnetään voittoja tavoittelemattomille yhteisöille tai kunnille sellaisiin tarkoituksiin, jotka eivät kilpaile markkinaehtoisen toiminnan kanssa. Kilpailuvaikutusten arviointi ei siten ole ollut osaston toimialalla keskeisellä sijalla valtionavustuslain 36 §:n tarkoittamassa arvioinnissa.

Yleisesti vaikutusten arvioinnista osaston toimialalla voidaan todeta, että arvioinnin perustana ovat avustuksen käytöstä saadut selvitykset sekä hakemusprosessi, ulkopuoli-

set arvioinnit, työryhmien hyödyntäminen sekä erilaisten asiantuntijaelinten tuottaman tiedon hyödyntäminen. Osastolla on tarkoitus jatkossa kehittää ja systematisoida valtionavustuslain 36 §:n mukaisen arvioinnin toteuttamista.

Koulutuspolitiikan osaston myöntämät avustukset

Koulutuspolitiikan osastolla on lakisääteiseen valtionosuusjärjestelmään liittyviä koulutuksen järjestäjille myönnettäviä kehittämis- ja ylimääräisiä avustuksia yleissivistävään koulutukseen ja ammatilliseen koulutukseen. Valtionavustusten määrä ja merkitys suhteessa valtionosuusrahoitukseen on kokonaisuutena hyvin pieni. Lisäksi käytettävissä on asianomaisten koulutusten kehittämiseen suunnattavia kehittämisavustuksia ja perus- ja lukiokoulutuksessa perustamishankkeiden valtionavustuksia.

Yleissivistävän koulutuksen toimialan kehittämisavustukset ovat valtion talousarvion momentilla 29.10.20 ja esi- ja perusopetuksen, taiteen perusopetuksen ja lukiokoulutuksen järjestäjille myönnettävät valtionosuudet ja valtionavustukset momenteilla 29.10.30–34. Koulutuksen järjestäjille myönnettävien harkinnanvaraisten valtionavustusten kautta ministeriöllä on mahdollista kohdentaa erityisavustuksina rahoitusta kulloinkin keskeisten koulutuspoliittisten painopisteiden toteuttamiseen. Tästä syystä valtionavustukset ovat luonteeltaan pääasiassa kehittämisavustuksia. Valtionavustusten käyttötarkoitus on pääosin määritelty jo valtion talousarvion tilijaottelussa. Lisäksi hakuvaiheessa määritellään yksityiskohtaisesti mihin avustus on käytettävissä sekä edellytykset, joilla avustusta voidaan koulutuksen järjestäjille myöntää. Keskeisimpiin avustuksiin liittyy lisäksi erillinen raportointivelvoite, jonka perusteella avustusten käyttöä, vaikuttavuutta ja tarvetta voidaan jatkuvasti arvioida.

Osa perusopetuksen järjestäjille valtionavustuksena myönnettävästä rahoituksesta on lisäksi lakisääteistä niin, että avustusta myönnetään säädetty edellytykset täyttävälle järjestäjille. Valtiontalouden tarkastusviraston vuonna 2009 suorittaman perusopetuksen ohjaus- ja rahoitusjärjestelmän tarkastusraportin mukaan perusopetuksen ohjaus- ja rahoitusjärjestelmä toimii pääpiirteissään hyvin.

Valtionapuviranomaisina yleissivistävän koulutuksen valtionavustuksissa ovat avustuksesta riippuen ministeriö, Opetushallitus ja saamenkielisen opetuksen avustuksissa aluehallintovirasto. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset valtionapuviranomaisina myöntävät valtionavustukset yleissivistävien oppilaitosten perustamishankkeisiin opetus- ja kulttuuriministeriön momentilta 29.10.34 käyttöön asettaman määrärahan puitteissa ministeriön vahvistaman rahoitussuunnitelman pohjalta. Lisäksi valtionavustuksia myönnetään momentilla 29.10.51 Suomi-koulujen toiminnan tukemiseen ja kotiperuskoulun toimintaan ja eräille järjestöille.

Ammatillisen koulutuksen toimialan kehittämiseen tarkoitettavat avustukset ovat valtion talousarvion momentilla 29.20.21 ja koulutuksen järjestäjille myönnettävät valtionavustukset momentilla 29.20.30.4–8. Suurimmassa osassa koulutuksen järjestäjille myönnettävistä avustuksista valtionapuviranomaisena on Opetushallitus. Valtion talousarvion tilijaottelussa osa avustuksista on osoitettu Opetushallitukselle.

Opetus- ja kulttuuriministeriö ja Opetushallitus ovat ammatillisen koulutuksen kehittämiseen tarkoitettujen avustusten osalta sopineet laajoista kehittämisohjelmista, jotka

ovat Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelman ja hallitusohjelman tavoitteiden mukaisia. Kehittämisohjelmissa avustuksia pyritään jakamaan pääasiassa ammatillisen koulutuksen järjestäjistä koostuville kehittämisverkostoille. Hankkeiden raportoinnissa kiinnitetään huomiota sekä rahoituksen ohjeiden mukaiseen käyttöön että ennen kaikkea pyritään selvittämään rahoituksen käytön vaikuttavuutta hallituksen asettamien koulutuspoliittisten tavoitteiden ja koulutuksen järjestäjien toiminnan näkökulmasta. Toimintatapa on lisännyt avustusten käytön hallittavuutta, kun ne jaetaan suurempina kokonaisuuksina sekä vaikuttavuutta, kun jo avustusten hakuilmoituksissa tarkasti määritellään ne koulutuspoliittiset tavoitteet, joita avustuksilla tavoitellaan. Opetus- ja kulttuuriministeriö ja Opetushallitus sopivat kehittämisohjelmista ja seuraavat niiden toteutumista vuosittain osana tulos- ja tavoiteohjausta ja ammatillisen koulutuksen kehittämisyhteistyötä.

Ministeriön myöntämiin yleissivistävän koulutuksen ja ammatillisen koulutuksen valtionavustuksiin sovelletaan valtionavustuslakia ja sen perusteella laadittuja opetus- ja kulttuuriministeriön valtionavustusten ehtoja. Lisäksi suureen osaan avustuksia liitetään erillinen raportointivelvoite avustusten käytön ja vaikuttavuuden seurantaan varten. Sekä yleissivistävän että ammatillisen koulutuksen toimialan kehittämiseen myönnettävien avustusten käytössä noudatetaan hankintalainsäädäntöä.

Korkeakoulu- ja tiedepolitiikan osaston myöntämät avustukset

Korkeakoululaitoksen ja tieteen kehittämiseen tarkoitettavat avustukset ovat valtion talousarvion momentilla 29.40.20, ammattikorkeakouluille myönnettävät avustukset valtion talousarvion momentilla 29.40.30 ja tutkimusinfrastruktuurihankkeisiin liittyvät avustukset valtion talousarvion momentilla 29.40.22. Korkeakoululaitoksen ja tieteen kehittämiseen tarkoitetuilla harkinnanvaraisten valtionavustusten kautta ministeriöllä on mahdollisuus kohdentaa rahoitusta kulloinkin keskeisten koulutus- ja tiedepoliittisten painopisteiden toteuttamiseen. Rahoitus on suurempina kokonaisuuksina vaikuttavuuden vahvistamiseksi. Näihin määrärahoihin ei ole erillistä hakua. Avustuksiin liittyy erillinen raportointivelvoite, jonka perusteella avustusten käyttöä, vaikuttavuutta ja tarvetta voidaan jatkuvasti arvioida. Vuosittain tehdään tarvittaessa painopisteen tarkistuksia.

Avustukset Veikkauksen ja raha-arpajaisten voittovaroista tieteen edistämiseen ovat valtion talousarvion momentilla 29.40.53. Määrärahasta valtaosa on osoitettu Suomen Akatemialle. Ministeriön myöntämiin avustuksiin tieteen sekä tieteen ja yhteiskunnan vuorovaikutuksen edistämiseen sovelletaan valtionavustuslakia ja sen perusteella laadittuja opetus- ja kulttuuriministeriön valtionavustusten ehtoja. Lisäksi vuonna 2012 opetus- ja kulttuuriministeriö laatii kokonaistarkastelun ko. määrärahojen käytön tarkoituksenmukaisuudesta ja vaikuttavuudesta. Tarkastelussa on käytetty edunsaajille suunnattua kyselyä, selvityksiä avustusten käytöstä, edunsaajien tilinpäätöksiä ja toimintakertomuksia sekä edunsaajien kanssa käytyä neuvottelua.

Maa- ja metsätalousministeriö

Maa- ja metsätalousministeriö toteaa osaltaan, että ministeriöön on luotu taloussäännön ja sisäisen menettelytapaohjeen avulla puitteet, jotka edistävät säädöksien ja hyvän hallintotavan mukaista valtionavustusten hallinnointia (koskee kaikkia valtionapuja riip-

pumatta siitä osallistuuko EU rahoitukseen). Ministeriön osastoilla on valtionavustusten hallinnoinnissa käytössään tukijärjestelmille tyypillinen riskien hallinnan keinovalikoima, jota on selostettu seuraavassa.

Maa- ja metsätalousministeriön käytössä on valtionavustusten hallinnoinnin käsikirja, jonka tarkoitus on yhtenäistää avustuskäytäntöjä, edistää lainmukaista toimintaa ja hyvää hallintoa ja siten osaltaan ylläpitää valtionapuja hallinnoivien virkamiesten osaamista. Virkamiehille järjestetään koulutuspäiviä ajankohtaisista aiheista. Delegoiduista valtionapuviranomaistehtävistä vastaavia toimijoita, esimerkiksi Suomen metsäkeskusta ministeriön vastuullinen osasto ohjaa avustusehdoilla ja määräyksillä. Valtionavustusten hakijoita opastetaan hakuohjeissa yleisistä myöntöedellytyksistä ja avustusehdoista.

Euromääräisesti suurin osa pääluokan valtionavuista sisältyy EU:n osarahoittamiin tukijärjestelmiin, jolloin EU-säädöksissä määrätään valtionapujen valvonnasta. Kokonaan kansallisesti rahoitettavissa valtionavuissa valtionapuviranomaisen valvontaoikeus sekä avustuksensaajan tiedonantovelvollisuus ja avustusvelvollisuus tarkastuksessa on kirjattu valtionapujen myöntämistä koskevaan päätökseen. Avustusehdoissa kohdennetun yleisavustuksen saajia veloitetaan toimittamaan ministeriölle määrääjassa selvitys edellisen vuoden valtionavun käytöstä. Suurimmat avustusmäärät saava Suomen metsäkeskus toimittaa ministeriölle tilityksen ja raportin rahoitetuista toimenpiteistä kuukausittain. Hankkeisiin erityisavustusta saavat toimijat raportoivat avustuksen käytöstä maksushakemuksiensa yhteydessä avustusehtojen mukaisesti. Itse tekemänsä sisäisen valvonnan lisäksi osastot tilaavat valtionapujen käytön tarkastuksia maaseutuvirastolta sekä ministeriön talousyksiköltä.

Valtionapujärjestelmien riskienhallintaa koskevia määräyksiä sisältyy ministeriön taloussääntöön. Taloussäännössä edellytetään, että osastoilla on hallinnoimistaan valtionapujärjestelmistä valvontakartoitus ja valvontasuunnitelma.

Ministeriössä on ohjeistettu hankintalain vaatimuksista valtionavustusten hallinnoinnin käsikirjassa. Siinä on selvitetty muun muassa, milloin kysymys on myönnettävästä valtionavusta ja milloin taas viranomaisen hankkimasta ostopalvelusta. Yksittäisissä hanketuissa kilpailuvaikutusten arviointi sisältyy osastojen harkintavaltaan valtionavustuksia myönnettäessä. Valtionavustusta koskeviin myöntöpäätöksiin osastoja on ohjeistettu sisällyttämään kilpailutusta edistävä avustusehto.

Valtionavustusmäärärahoilla rahoitettavat ministeriön hallinnonalan tietopalveluhankkeet arvioidaan ja kilpailutetaan. Riistasektorilla maa- ja metsätalousministeriön ja alaisen hallinnon toimijat muodostavat julkisen riistakonsernin, jonka tietohallintoryhmässä arvioidaan kunkin hankkeen tuloksellisuutta, tarkoituksenmukaisuutta ja hankkeen vaikutuksia. Tietohallintoryhmä valmistelee tietojärjestelmien kehittämissuunnitelman sekä hallinnonalan arkkitehtuurikuvauksia. Metsäsektorilla Suomen metsäkeskus tekee tietojärjestelmiä koskevat hankinnat julkisia hankintoja koskevien säädösten mukaisesti sekä osallistuu useisiin maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalan yhteisiin kilpailutuksiin.

Ministeriön valtionapujärjestelmiä arvioidaan eri yhteyksissä. Joissakin tapauksissa osastot tilaavat arviointeja ulkopuolisilta toimijoilta. Erityisesti arvio avustuksen vaikutuksesta muun muassa kilpailuun tehdään perustettaessa tai muutettaessa avustujärjestelmää. Eräissä tukijärjestelmissä vaikutusten arviointi joudutaan tekemään joka kerta uusiin

EU:n rahastokausiin valmistauduttaessa, sillä EU-tason suuntaviivat joudutaan ottamaan huomioon tukijärjestelmiä kehitettäessä. EU:n hyväksymismenettelyssä komissio arvioi avustusjärjestelmien tarkoituksenmukaisuutta ja vaikutuksia. Metsätalouden tukijärjestelmien toimivuutta ja vaikuttavuutta tullaan arvioimaan valmistelun alla olevassa hallituksen metsäpoliittisessa selonteossa.

Liikenne- ja viestintäministeriö toteaa hallinnonalan valtionapujärjestelmistä seuraavaa:

Liikenne- ja viestintäministeriö on koonnut oheiseen taulukkoon pyydetty tiedot niistä valtioapuista, joissa se joko itse tai joku hallinnonalan virastoista toimii valtionapuviranomaisena. Taulukosta ilmenee, miten hallinnonalalla huolehditaan valtionavustuslakiin liittyvästä osaamisesta ja koulutuksesta, miten valtionavustuslain 15 ja 36 §:ä sovelletaan käytännössä sekä miten tarkastusvaliokunnan esiin tuomissa ongelmakohdissa toimitaan sikäli, kun kyseinen ongelma on relevantti valtionavun kannalta.

Useimpiin hallinnonalalla myönnettäviin avustuksiin sovelletaan valtionavustuslain 15 ja 36 §:ä. Valtionapuviranomainen hankkii tuen saajilta yksityiskohtaiset tiedot tuen käytöstä tukea myönnettäessä tai sen jälkeen. Useimpien avustusten kohdalla tuen saanti perustuu toteutuneisiin hankkeisiin ja niiden kustannuksiin. Tällöin tuen myöntäjä voi etukäteen varmistua avustuksen käytöstä oikeaan kohteeseen. Tarkastuksia tehdään joidenkin valtionapujen kohdalla. Yleisesti ottaen periaatteena on, että tuki peritään takaisin, jos ilmenee, että tuen saamisen ehtoja ei ole noudatettu.

Valtionavustuslakiin liittyvän osaamisen ja koulutuksen osalta hallinnonalan tilannetta voi pitää kohtalaisen hyvänä. Säännökset tunnetaan ja valtionapuviranomainen informoi myös tuen saajia ko. säännöksistä. Joissakin avustuksissa hyvän osaamistason säilyttämistä haittaa henkilöstön vaihtuvuus. Henkilöstöä myös koulutetaan valtionapuasioissa. Koulutusta kuitenkin kaivattaisiin selvästi nykyistä enemmän valtiokonsernitason tasolta.

Tarkastusvaliokunnan mietinnössä esille tuotuja ongelma-kohtia ei pääsääntöisesti esiinny hallinnonalan valtionavuuissa johtuen siitä, että käytännöt valtionavuuissa ovat toimivat tai että esille tuotu ongelma-kohta ei sovellu ko. valtionapuun. Useimmissa avustuksissa tuki kohdistuu suoraan tuen saajan toiminnan kuluihin, eikä avustuksella hankita ulkopuolisia palveluita. Silloin, kun ongelma-kohta ei esiinny määrättyssä valtionavussa, on taulukon kohta jätetty tyhjäksi.

Kokonaisuutena hallinnonalalla myönnettyistä tuista voi todeta, että avustuspäätösten ehtoja noudatetaan hyvin ja valtionapuviranomaisen antama ohjeistus on melko hyvällä tasolla. Myös tukien vaikuttavuuden arviointia kehitetään ja mm. kilpailuvaikutukset on arvioitu, mikäli niitä on olemassa. Sikäli, kun valtionavustuksiin on tulossa muutoksia tai niihin kohdistuu tarkistus- tai kehittämistarpeita, tiedot löytyvät liitetaulukosta.

Liikenne- ja viestintäministeriö on tehnyt LVM:n hallinnonalamensa eri tuista tarkastelun, jossa on arvioitu tukien osalta sekä valtionavustuslain 15 §:n että 36 §:n soveltamista. Tarkastelu on koskenut seuraavia asioita:

- koulutuksen ja osaamisen parantaminen 15 ja 36 §:n osalta
- osaaminen hankinnoissa ja kilpailuttamisessa
- valtionavustus- ja rahoituspäätösten noudattaminen

- hankintalain noudattaminen
- valtakunnallisesti vaikuttavien tuloksien syntyminen
- kilpailuvaikutusten arviointi
- perusteettomat suorahankinnat
- puuttuva ohjeistus hankkeiden toteutuksessa
- ministeriön ja virastojen epäselvät roolit.

Työ ja elinkeinoministeriö toteaa hallinnonalansa osalta seuraavaa:

Ministeriö toteaa alueosaston tukien osalta, että toimenpidepyyntö ei eduskunnan kirjelmän 10/1012 vp ja tarkastusvaliokunnan mietinnön 2/2012 vp – M3/2012 vp lukemisen perusteella koske rakennerahastovaroin osarahoitettuja hankkeita.

Valtionavustuslain 15 ja 36 §:n sijaan EU:n rakennerahasto-ohjelmiin ja niiden mukaisiin rakennerahastohankkeisiin sovelletaan neuvoston yleisasetuksen (EY) N:o 1083/2006 ja komission toimeenpanoasetuksen (EY) N:o 1828/2006 suoraan jäsenvaltioita ja niiden viranomaisia suoraan velvoittavia ja sovellettavia artikloja, mikä on vahvistettu myös valtioavustuslain (688/2001) 2 §:ssä, minkä lisäksi valtionavustuslain 3 §:n mukaan valtionavustuslaki on toissijainen erityislainsäädännöksiin nähden.

Valtionavustuslain 15 ja 36 §:n syrjäyttävät yleisasetuksen 9 artiklan 3 ja 5 kohta, 37 artiklan c kohta, 47 artiklan 1 ja 2 kohta, 48 artiklan 2 kohdan 2 alakohta, 60–67 artikla ja 70 artikla sekä komission toimeenpanoasetuksesta erityisesti 13 artikla. Kansalliseen rakennerahastolakiin (1401/2006) ja rakennerahastoasetukseen (311/2007) sisältyy em. yleisasetuksen ja komission toimeenpanoasetuksen asianmukaisen täytäntöönpanon turvaamista koskevia säännöksiä.

Energiaosasto toteaa energiatuen osalta, ettei energiatukea tarvitsisi tarkastella erikseen yleisestä tarkastelusta. Lisäksi energiatuki on luonteeltaan sellainen, ettei valvontaa sen käytön oikeellisuudesta voi pitää kovin vaikeana eikä energiatuen väärinkäytöksiä ole tullut ilmi.

Työllisyys- ja yrittäjyysosasto toteaa yrityksen kehittämisavustuksen ja yritysten toimintaympäristön kehittämisavustuksen sekä julkisesta työvoimapalvelusta annetun lain (1295/2002) mukaisen starttirahan ja työllisyysperusteisen investointiavustuksen ja työllisyystyöohjelman osalta seuraavaa.

Ko. avustuksia myöntävien viranomaisten (elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen ja työ- ja elinkeinotoimistojen henkilökunta) osaamista ja koulutusta edistetään järjestämällä säännöllisesti neuvottelupäiviä ja videokoulutusilaisuuksia, joissa käydään läpi muun muassa säädösmuutoksia, säädösten ja ohjeiden soveltamista sekä mahdollisia säädösten muutostarpeita. Koulutusilaisuuksia järjestetään erityisesti säädösmuutosten yhteydessä.

Avustusten käyttöä valvotaan sekä avustuksen saajien että avustusta myöntävien viranomaisten osalta. Valvontaa suorittaa tukea myöntävien viranomaisten lisäksi myös työ- ja elinkeinoministeriön sisäinen tarkastus. Valvonta kohdistuu sekä kansallisesti että EU-osarahoitteisesti rahoitettuihin hankkeisiin. EU-osarahoitteisten avustusten osalta valvontaa suorittaa myös rakennerahastojen tarkastusviranomainen. Avustusten käyttö- ja seurantatietoja saadaan muun muassa Yrtti –raportointijärjestelmän avulla.

Tämän lisäksi avustusten saajat on velvoitettu toimittamaan avustusta myöntäville viranomaisille raportteja hankkeiden toteutumisesta ja vaikutuksista (mm. raportointi viimeisen maksuerän yhteydessä tai jos katsotaan tarpeelliseksi jo ennen avustuksen viimeistä maksuerää). Lisäksi avustuksen vaikuttavuuden arvioimiseksi on avustuksen myöntäjän edellytettävä, että avustuksen saaja raportoi hankkeen vaikutuksia aikaisintaan kahden vuoden kuluttua hanketta koskevan avustuksen viimeisen erän maksamisesta. Avustusten vaikuttavuutta ja toimivuutta seurataan myös säännöllisesti tehtävillä arviointitutkimuksilla. Osana vaikuttavuus- ja toimivuustutkimuksia tarkastellaan myös avustusten mahdollisia haitallisia vaikutuksia, esimerkiksi kilpailua vääristäviä vaikutuksia.

Työelämä- ja markkinaosasto toteaa tulosoajamisensa yhteisöjen (tässä tapauksessa Kuluttajaliitto ja Suomen Standardisoimisliitto SFS ry) osalta, että valtionapupäätökset annetaan valtionavustuslain mukaisesti. Kuluttajaliiton osalta tehtiin erityistilintarkastus muutama vuosi sitten. SFS:n osalta valtionapua on samoin tarkastettu muutama vuosi sitten sekä ministeriön tilaaman ulkoisen toimijan että ministeriön oman sisäisen tarkastuksen (KTM) toimesta. Yhdistyksen tilit tarkastaa vielä ulkopuolinen tilintarkastaja ja ministeriö on ollut myös hyväksymässä tilinpäätöstä yhdistyksen jäsenenä. Suomi on ilmoittanut kansalliset standardisointielimensä EU:n komissiolle direktiivin edellyttämällä tavalla. Lisäksi kansalliset standardisointielimet ovat vastaavien eurooppalaisten ja kansainvälisten standardisointiorganisaatioiden jäseniä. Edellä mainituilla syillä on vaikutuksensa kilpailutukseen sekä erillisten rahoitushakemusten toimittamiseen.

Sosiaali- ja terveysministeriö toteaa seuraavaa:

Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalla merkittävin kyselyn asiaan liittyvä hanke on Kaste-ohjelma.

Kaste

Sosiaali- ja terveysministeriön hankerahoituksessa ja hankehallinnoinnissa on tehty vuodesta 2008 alkaen perusteellisia muutoksia valtiontalouden tarkastusviraston tarkastuskertomuksen edellyttämään suuntaan. Muutokset on tehty sosiaali- ja terveydenhuollon kansallisen kehittämisohjelman (Kaste, ensimmäinen ohjelmakausi 2008–2011 ja toinen ohjelmakausi 2012–2015) toimeenpanon myötä.

Valtionavustuksella toteutettavien hankkeiden lukumäärää on olennaisesti vähennetty. Ohjelmakauden 2004–2007 (kansallinen terveyshanke, sosiaalialan kehittämisohjelma ja alkoholiohjelma) noin 450 valtionavustushankkeesta määrä on vähentynyt seuraavalle kaudelle noin 30:een. Siten on voitu varmistaa hankkeiden tehokkaampi hallinnointi ja valvonta. Kaste-ohjelman puitteissa avustetut hankkeet ovat laajoja sekä alueellisesti ja valtakunnallisesti merkittäviä. Myös tällä varmistetaan hankkeiden parempi hallinnointi sekä niissä syntyvien tulosten parempi hyödynnettävyys ja vaikuttavuus.

Sosiaali- ja terveysministeriö on molemmilla Kaste-hankekausilla julkaissut kehittämishankkeiden avustuksia koskevan hankeavustusoppaan ja Lounais-Suomen aluehallintovirasto on laatinut maksatusmenettelyjä koskevan ohjeen, joka lähetetään kaikille hankkeille. Uusille hankkeille järjestetään ministeriön ja aluehallintoviraston yhteinen ohjausti-

laisuus muutama kuukausi sen jälkeen, kun avustuspäätökset on tehty. Näin varmistetaan siitä, että hanke on saanut työntekijät rekrytoituksi ja tieto noudatettavista menettelyistä saavuttaa heidät mahdollisimman kattavasti. Ohjaustilaisuuksissa kerrotaan säädöksissä, ohjeissa ja päätöksissä olevista asioista koskien hankkeiden organisointia, toteuttamista, avustuksen hakemista ja maksatusta sekä hankkeen raportointia. Pyynnöstä on joillekin hankkeille järjestetty erillisiä neuvonta- tai ohjaustilaisuuksia, mikäli hallinnoinnissa on tällainen erityistarve havaittu.

Jokaiselle hankkeelle nimetään sosiaali- ja terveysministeriöstä valvoja, jonka vastuulla on seurata hankkeen toteutumista suunnitelman ja avustuspäätöksen mukaisesti. Valvojan tulee pitää yhteyttä hankkeeseen ja muun muassa osallistua ohjausryhmän kokouksiin. Valvojalla on oikeus saada kaikki valvontatehtävässä tarvittava tieto hankkeen toiminnasta. Hänellä on velvollisuus ilmoittaa ministeriölle, mikäli havaitsee hankkeen toteutuksessa epäkohtia. Yhdellä virkamiehellä voi olla valvottavanaan useita hankkeita, mikäli tämä katsotaan tarpeelliseksi hankkeiden yhteisen teeman tai verkottumisen vuoksi.

Jokaiseen valtionavustusta saaneeseen Kaste-hankkeeseen tehdään ainakin kerran valvonnallinen ohjauskäynti. Käyntiin osallistuvat ministeriön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen osaston edustajat sekä Lounais-Suomen aluehallintovirastosta hankhallinnoinnista vastaavat henkilöt. Lisäksi käyntiin osallistuvat hankkeen valvoja ja niin halutessaan sosiaali- ja terveysministeriön sisäisen tarkastuksen päällikkö. Ohjauskäynnillä käsitellään hankkeen hallinnointia, kirjanpitoa ja taloutta sekä hankkeen sisältöä ja tavoitteiden toteutumista.

Valtionavustuspäätöksissä edellytetään hankkeiden noudattavan lakia julkisista hankinnoista tehdessään hankintoja. Mikäli hankkeen todetaan tehneen selkeästi hankintalainsäädännön vastaisen hankinnan, ei tällaiseen hankintaan voida myöntää valtionavustusta. Hankkeiden tietoteknologisten osuuksien sisältöön ja tietoteknologian hankintoihin on saatava etukäteen lupa sosiaali- ja terveysministeriöstä. Näin voidaan varmistua siitä, että niissä huomioidaan kansallisen tason kehittämistoiminta.

Valtiontalouden tarkastusvirasto esitti kertomuksen ”Hankerahoitus ohjausvälineenä” (147/2007) jälkiseurannan yhteydessä sosiaali- ja terveysministeriölle eräitä kysymyksiä Kaste-ohjelman hankkeista. Saamansa selvityksen perusteella tarkastusvirasto totesi, että hankkeissa on hyödynnetty hankerahoitusjärjestelmästä saatuja kokemuksia.

Valtionavustuslain (688/2001) 15 §:n mukaan valtionapuviranomaisen on huolehdittava valtionavustuksen asianmukaisesta ja riittävästä valvonnasta hankkimalla avustuksen käyttö- ja seurantatietoja samoin kuin tekemällä tarvittaessa tarkastuksia. Lain tämän pykälän noudattamisen osalta sosiaali- ja terveysministeriö viittaa edellä kerrottuun koskien Kaste-hankeavustusten valvonnan merkittävää tehostamista ja kehittämistä.

Valtionavustuslain 36 §:n mukaan valtionapuviranomaisen on sopivalla tavalla seurattava myöntämiensä valtionavustusten käytön tuloksellisuutta ja tarkoituksenmukaisuutta sekä vaikutuksia mm. kilpailuun. Lisäksi on määrääjain arvioitava avustusten tarpeellisuutta ja kehittämistarpeita. Kaste-ohjelman kehittämishankkeisiin myönnettävien valtionavustusten vaikuttavuutta on arvioitu ohjelmakauden 2008–2011 yhteydessä toteutetun ohjelman ulkoisen arvioinnin yhteydessä. Arviointi tehtiin useassa vaiheessa ohjelman ollessa käynnissä, ja sen mukaan avustuksilla on saavutettu paikoin pysyviä vaikutuksia

toimintaan. Hankkeissa aikaan saatuja hyviä käytäntöjä arvioi ja levittää myös Terveyden ja hyvinvoinnin laitos Innokylä-kehittämiskeskosten puitteissa. Uudessa Kaste-ohjelmassa 2012–2015 tullaan toteuttamaan ulkoinen arviointi.

Kilpailuvaikutusten arviointi ei ole kehittämishankkeiden arvioinnin yhteydessä nousut esiin, osittain sen vuoksi, että vuodesta 2008 alkaen ei tietoteknologisia hankkeita ole avustettu kuin hyvin poikkeuksellisesti. Hankkeet ovat kohdistuneet pääasiassa työmenetelmien ja työtapojen kehittämiseen. Hankkeita toteutettaessa edellytetään kuntien ja kuntayhtymien noudattavan hankintalainsäädäntöä, ja asia on yhtenä merkittävänä kohteena jota seurataan hankkeisiin tehtävillä valvonnallisilla ohjauksikäynnillä.

Kehittämishankkeiden yleisiä kehittämistarpeita ja niiden menettelyjä on pohdittu varsin laajasti vuosien 2012–2015 Kaste-ohjelmakauden valmistelun yhteydessä. Tähän ovat pakottaneet myös supistuvat talousarviokäykset; Kaste-ohjelman ja kehittämishankkeiden rahoitus on vähentynyt aiemman ohjelmakauden yhteensä runsaasta 100 milj. eurosta siten, että kaudella 2012–2015 määrärahaa on neljänä vuonna käytettävissä 58 milj. euroa. Rahoitus tullaan suuntaamaan entistä tarkemmin fokuksituihin ja vaikuttaviin hankkeisiin.

Lääkäri- ja lääkärihelikopteritoiminta

Lääkäri- ja lääkärihelikopteritoiminta on aikaisemmin tapahtunut kannatusyhdistysten toimesta keräysvaroin ja Raha-automaattiyhdistyksen avustuksen rahoittamana. Vuodesta 2011 lähtien lääkärihelikopterien lentotoiminnan rahoitus on tullut sosiaali- ja terveysministeriön kautta. Vuonna 2011 voimaan tulleen terveydenhuoltolain mukaan erityisvastuualueen sairaanhoitopiirien ensihoitokeskus suunnittelee ja päättää lääkärihelikopteritoiminnasta alueellaan. Yliopistosairaaloiden omistaman FinnHEMSin tehtävänä on hallinnoida lääkärihelikopteritoimintaa Suomessa ja toimia yliopistollisten sairaanhoitopiirien strategisena kumppanina ensihoitopalvelussa. Valtionavustus on ohjattu FinnHEMSille. Valtionavustuksen käytöstä on tehty ulkoinen tarkastus vuoden 2011 osalta ja käyttöä on seurattu yhtiön toimittamien säännöllisten raporttien pohjalta. Lakisäätöisillä muutoksilla ja keskitetyllä hallinnoinnilla on pyritty turvaamaan lääkärihelikopteritoiminnan jatkuvuus ja turvallisuus sekä palvelun tasainen sekä korkea laatu sekä rahoituksen valvonta.

Riskienhallinta ja valvonta

Sosiaali- ja terveysministeriö kehittää myös riskienhallintaa, valvontaa ja sisäistä tarkastusta hallinnonalalla tulostavoituksessa, jossa virastoille on asetettu yhteiset tulostavoitteet. Sen mukaan vuonna 2015 virastoilla on käytössä systemaattinen riskienhallinta sekä kattava valvonta ja sitä tukeva sisäinen tarkastus. Tavoitetta on täsmennetty vuosittain.

Vuoden 2013 tavoiteteksti on asetettu (alustava): Virasto toteuttaa sisäistä valvontaa suunnitelmallisesti kaikissa toiminnoissa. Riskien kartoittamista jatketaan säännöllisesti yhteistyössä henkilöstön kanssa, toteutetaan tarpeelliset toimenpiteet riskien minimoimiseksi, kehitetään edelleen riskienhallintakeinoja sekä toteutetaan asianmukaiset sisäisen valvonnan menettelyt. Toteuttamistaan toimenpiteistä virasto raportoi ministeriölle annettavien ohjeiden mukaan.

Käytännön yhteistyötä tehdään hallinnonalan sisäisen tarkastuksen yhdyshenkilöverkostossa (Sita-verkosto), jossa on tulosohjattujen virastojen ja ministeriön osastojen edustus. Sosiaali- ja terveysministeriön tarkastuspäällikön johdolla yhdyshenkilöverkostossa (Sita-verkosto) käsitellään valvonnan järjestämistä, riskienhallintaa ja sisäistä tarkastusta tavoitteena tiedon vaihto, osaamisen lisääminen ja tulosten yhteinen hyödyntäminen. Hankintaosaamista on lisätty käytännössä toteuttamalla riskienhallintakonsultin ja sisäisen tarkastuksen kilpailutus yhteistyössä virastojen edustajien kanssa sekä osallistumalla Hanselin puitesopimuksen valmisteluun. Tietojen vaihdolla ja koulutusyhteistyöllä hyödynnetään tarkastuksista saatuja tuloksia. Konkreettisten esimerkkien avulla on valotettu ongelma- ja riskikohtia sekä kiinnitetty huomiota kehittämiskohteisiin, joissa valvontaa tulisi tehostaa ja toimintatapoja parantaa mm. hanketoiminnassa ja valtionaputoiminnassa.

Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan sisäisen tarkastuksen yhdyshenkilöverkosto (Sita-verkosto) on toiminut vuodesta 2009 lukien. Tavoitteena on lisätä valvontaosaamista koko hallinnonalalla ja hyödyntää valvonnasta saatuja tuloksia hallintotoiminnan kehittämisessä. Sita-verkosto on käsitellyt valvonnan järjestämistä virastoissa ja kilpailuttanut yhteisen sisäisen tarkastuspalvelun tuottajan tulosohjauksessa oleville virastoille joita ovat: Sosiaali- ja terveysministeriö (STM), Terveysten- ja hyvinvoinnin laitos (THL), Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus (Fimea), Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto (Valvira), Säteilyturvakeskus (STUK), Työttömyysturvan muutoksenhakulautakunta (TTLK) ja Sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunta (Somla). Sopimus Oy Auditor Ab:n kanssa solmittiin 30.5.2011 joka on voimassa 30.5.2013 saakka. Sopimukseen sisältyy 2 vuoden optio 30.5.2015 saakka.

Riskienhallinnan kehittämistä on ryhdytty tekemään myös yhteistyössä hallinnonalan virastojen kanssa kilpailuttamalla aluksi yhteinen konsultti ja pitämällä hallinnonalan johdolle yhteinen koulutustilaisuus 20.9.2010. Virastot ovat jo arvioineet riskejään vuonna 2011 ja jatkavat sitä vuonna 2012.

Koulutus

Ministeriö järjesti 8.6.2012 valtioapuasioista koko päivän koulutustilaisuuden sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan virastoille säteilyturvakeskuksen tiloissa. Koulutuksessa hyödynnettiin hallinnonalan sisäisistä tarkastuksista saatuja konkreettisia tarkastushavaintoja. Sisäisen tarkastuksen palvelut tuottaa hallinnonalan tulosohjatuille virastoille yhteisesti kilpailutettu palvelun tuottaja Oy Auditor Ab, jota hyödynnettiin tässä koulutuksessa. Koulutuksen pääteemoja olivat: Valtionapurahoitteisten hankkeiden oikeudelliset kysymykset; Valtionavustushankkeiden tarkastuksissa havaittuja ongelma-kohtia; Mitä pitäisi tehdä toisin - riskienhallinnan ja valvonnan näkökulma. Myös sosiaali- ja terveysministeriön osastoille on järjestetty koulutusta, hankehallinnon osaaamista ja tukea.

Valtionavustuksen ja sopimusperusteisen hanke- ja kehittämistoiminnan eroavaisuuksiin ollaan keskittymässä marras- joulukuussa 2012. Lisäksi kehitetään myös ohjeistusta valtionavustusten myöntämiseen ja valvontaan liittyen. Kaste-ohjelman osalta, joka perustuu erillislainsäädäntöön, ohjeistus on jo uudistettu. Sosiaali- ja terveysministeriön osastojen henkilöstölle järjestettiin koulutusta projektienhallinnasta keväällä 2012.

Lisäksi on päätetty hankintaohjeessa, että yli 10 000 € sopimukset tarkistutetaan juristilla ennen kansliapäällikölle esittelyä. Myös juridista neuvontaa on rahoituspäätöksen valmisteluvaiheessa lisätty.

Yhteenvetona voidaan todeta, että ministeriö kehittää valvontaa, riskienhallintaa ja tarkastusta koko hallinnonalalla systemaattisempaan suuntaan siten, että suunnitelmallisuutta lisätään ja tarpeellisena pidetyt toimenpiteet toteutetaan.

Ympäristöministeriö toteaa vastauksenaan seuraavaa:

Ympäristöministeriön valtionavustukset ovat luonteeltaan sellaisia, että tarkastusvaliokunnan mietinnössä esiin tulleet ongelmat eivät tule kyseeseen ja siten tarkastusvaliokunnan mietinnössä esiin nousseita ongelmia ei ole ollut tarpeen ottaa huomioon ympäristöministeriön valtionavustuksia koskevassa toiminnassa.

Ympäristöministeriössä valtionavustusten koordinointi on siirretty vuonna 2010 hallintoyksikköön. Hallintoyksikkö vastaa mm. ympäristöministeriön valtionavustuksia koskevien toimintaohjeiden laatimisesta ja ylläpidosta sekä antaa juridista konsultaatiota substanssiasastoilta tuleviin valtionavustuksia koskeviin kysymyksiin.

Ympäristöministeriössä on laadittu vuosien 2011–2012 aikana (ensimmäinen) ympäristöministeriön valtionavustusten toimintaohje, jota jokaisen valtionavustuksia myöntävän tai niiden parissa muutoin toimivan on noudatettava. Toimintaohjeessa on käsitelty kattavasti valtionavustuksia koskeva lainsäädännöllinen pohja.

Hallintoyksikkö järjestää myös kaksi kertaa vuodessa kaikille valtionavustusten parissa toimiville virkamiehille palaute- ja kehittämispalaverit, joissa käydään läpi mm. edellisen vuoden valtionavustusten hakuprosessi. Hakuprosessia kehitetään vuosittain saatujen palautteiden perusteella. Lisäksi palavereissa keskustellaan esimerkiksi ympäristöministeriön valtionavustuksissa tapahtuvista budjettimuutoksista.

Ympäristöministeriö valvoo myöntämiensä valtionavustusten käyttöä ensisijaisesti velvoittamalla jokaisen valtionavustusta saavan tahon raportoimaan valtionavustuksen käytöstä sekä yleisavustusten kohdalla avustusta saavan tahon toiminnasta yleisesti toimittamalla ympäristöministeriölle toimintakertomuksen. Lisäksi suurimpien avustustensaajien kohdalla ympäristöministeriö järjestää säännöllisesti toiminnan- ja talouden kokonaisarviointeja/-tarkastuksia.

Ympäristöministeriö arvioi valtionavustusten tarpeellisuutta, vaikuttavuutta ja mahdollista uudelleenpainottamista vuosittain budjetti- ja kehysprosessin yhteydessä.

Ympäristöministeriö arvioi, ettei sen myöntämällä valtionavustuksilla ole valtionavustuslain 36 §:n tarkoittamia kilpailuvaikutuksia. Valtionavustuslain 36 §:n ympäristövaikutusten osalta ministeriö puolestaan katsoo, että kaikilla ympäristöministeriön myöntämällä valtionavustuksilla on joko suoraan tai välillisesti positiivinen vaikutus ympäristöön. Tämä johtuu ympäristöministeriön hallinnonalan toiminnan luonteesta.

2. Sosiaali- ja terveydenhuollon tietojärjestelmät ja rahoitus

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta sosiaali- ja terveysministeriö ja valtiovarainministeriö ovat yhdessä todenneet seuraavaa:

Eduskunta on edellyttänyt, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin ja käyttää pikaisesti tietohallintolain mahdollisuutta asetuksin säätää muun muassa avoimista rajapinnoista. Samanaikaisesti kun päätetään sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakenteista ja järjestämistä vastuusta, tulee linjata tietohallintorakenteen vaatimat toimivalta- ja vastuusuhteet tavalla, joka ei jätä epäselvyyttä siitä, millä toimijalla on viimekätinen vastuu asiassa. Hallitus on antanut 20.12.2013 eduskunnalle selvityksen Sosiaali- ja terveydenhuollon tietojärjestelmät ja rahoitus (TRO 1/2013 vp, EK 10/2012 vp – TRO 4/2012 vp – M 3/2012 vp – TrVM 2/2012 vp.).

Sosiaali- ja terveysministeriö on aloittanut syyskuussa 2011 voimaan tulleen tietohallintolain mukaisen yhteensopivuuden työstämisen jo 2000-luvun alussa terveydenhuollon tietosisältöjen ja koodistojen standardoinnilla sekä KanTa-hankkeella. Sosiaali- ja terveydenhuollosta on yli 25% yksityistä toimintaa, jota tietohallintolaki ei koske. Tietojärjestelmien yhteentoimivuuteen liittyvän lainsäädännön on jatkossakin säädeltävä myös yksityis-sektorin tuottamaa asiakastietoa. Täten sote-alueella tarvitaan myös erityislainsäädäntöä tietohallintolain lisäksi.

Terveydenhuollon tietojärjestelmien yhteentoimivuutta ohjataan tällä hetkellä asiakastietojen sähköisestä käsittelystä annetulla lailla (159/2007) ja sähköisestä lääkemääräyksestä annetulla lailla (61/2007) sekä niiden perusteella annetuilla säännöksillä. Em. lakien perusteella Suomeen on rakennettu potilastiedon ajantasaisen saatavuuden ja tietojen säilyttämisen mahdollistavat kansalliset terveystietopalvelut eli KanTa-palvelut.

KanTa-palveluihin kuuluva sähköinen lääkemääräys on käytössä kaikissa Suomen apteekkeissa ja laajassa käytössä julkisessa terveydenhuollossa. Julkinen terveydenhuolto siirtyy kattavasti käyttämään sähköistä lääkemääräystä 1.4.2013 mennessä ja yksityinen terveydenhuolto vuotta myöhemmin. Sähköinen potilastiedon käyttöarkisto mahdollistaa potilastietojen tallentamisen keskitetysti, tietoturvallisesti ja yhdenmukaisella tavalla valtakunnalliseen arkistoon. Potilastietoarkiston avulla potilasta hoitava ammattihenkilöstö terveydenhuollon eri yksiköissä voi käyttää kaikkia arkistossa olevia potilasta koskevia tietoja, jos potilas antaa siihen luvan. Sähköisen potilastietoarkiston käyttö alkoi kokeilulla Kuopiossa vuonna 2011. Julkinen terveydenhuolto liittyy potilastietoarkistoon 1.9.2014 mennessä ja yksityinen terveydenhuolto vuotta myöhemmin.

Edellä mainittujen lakien toimeenpano merkitsee sitä, että kansalliset määrittelyt ja avoimet rajapinnat otetaan käyttöön potilastietoa käsittelevissä tietojärjestelmissä. Lait koskevat sekä julkista että yksityistä terveydenhuoltoa. Lisäksi valmisteilla on muutos, jonka perusteella KanTa-palveluihin liittyvien potilastietojärjestelmien vaatimusten mukaisuutta osoittava auditointimenettely tulee lakisääteiseksi.

Valmisteltavana olevaan sosiaalihuoltolakiin on tarkoitus lisätä kirjaamisvelvollisuus, joka vastaa terveydenhuoltolaissa olevaa velvollisuutta. Sosiaalihuoltolain tultua voimaan laajennetaan asiakastietolakia myös sosiaalihuollon asiakirjojen käsittelyn osalta. Tällä

hetkellä sosiaalihuoltoon on tehty rajapintamäärittelyt, mutta velvollisuus niiden käyttöön tulee vasta lakimuutosten myötä.

Julkisen hallinnon tietohallinnon ohjauksesta annetulla lailla (634/2011, tietohallintolaki) on säädetty julkisen hallinnon, ml. kunnat, tietohallinnon ohjauksesta ja tietojärjestelmien yhteentoimivuuden edistämisestä ja varmistamisesta. Lain tavoitteet ovat samansuuntaiset kuin asiakastietolain tavoitteet. Nämä poikkeavat kuitenkin siltä osin, että tietohallintolaki ei koske yksityistä terveydenhuoltoa, poikkeuksena kuitenkin yksityinen toiminta silloin kun se käyttää julkista valtaa. Tietohallintolaki ei koske myöskään Kansaneläkelaitosta. Sen vuoksi tietohallintolaissa oleva asetuksenantovaltuus ei käytännössä juurikaan mahdollista asiakastietolakia ja lääkemääräyslakia pidemmälle menevää terveydenhuollon tietohallinnon ohjausta. STM on kuitenkin selvittämässä, miten tietohallintolain pohjalta annettavalla asetuksella voitaisiin täydentää ja mahdollisesti myös laajentaa tietojärjestelmien yhteentoimivuuden vaatimuksia sosiaalihuollon tietojärjestelmiin.

Valtionhallinnon vastuunjako sosiaali- ja terveysministeriön, Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen, Väestörekisterikeskuksen, Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston (Valvira) ja Kansaneläkelaitoksen välillä valtakunnallisten terveydenhuollon tietojärjestelmäpalveluiden toimeenpanossa, ohjauksessa ja valvonnassa on määritelty asiakastietolaissa. Vastuut jakautuvat näiden toimijoiden kesken seuraavasti:

- Sosiaali- ja terveysministeriö vastaa KanTa -hankkeen strategisesta ohjauksesta ja lainsäädännöstä.

- Kansaneläkelaitos vastaa sähköisen lääkemääräyksen -tietojärjestelmäpalvelun ja siihen liittyvän valtakunnallisen lääketietokannan, valtakunnallisen potilasasiakirja-arkiston -tietojärjestelmäpalvelun sekä kansalaisen omien tietojen katselun rakentamisesta ja ylläpidosta. Lisäksi se vastaa tietojärjestelmiin liittyvästä taustatuesta ja tukipalveluista, kansallisen koodistopalvelun teknisestä rakentamisesta ja yhteistestauksen koordinoinnista.

- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos vastaa sosiaali- ja terveydenhuollon sähköiseen tiedonhallintaan liittyvän toiminnan operatiivisesta ohjauksesta ja määrittää KanTa-palvelujen toteutuksen edellyttämät tietosisällöt, käsitemallit ja toimintaprosesseja tukevat tietorakenteet.1.1.2012 lähtien THL:n tehtävänä on ollut ohjata ja neuvoa sekä tuottaa sellaista materiaalia, jonka avulla KanTaan liittyminen onnistuu aikataulun mukaisesti.

- Valvira vastaa terveydenhuollon valtakunnallisissa tietojärjestelmissä tarvittavasta terveydenhuollon ammattihenkilöiden keskusrekisterin (Terhikki-rekisteri) tietoihin perustuvista rooli- ja attribuuttitietopalveluista sekä niin kutsutuista Valvira-koodistoista.

- Väestörekisterikeskus vastaa tietojärjestelmäpalveluiden tunnist- ja varmennepalveluista.

Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietolaki on ollut yksi esikuva tietohallintolakia valmisteltaessa ja sen ansiosta lait eivät ole keskenään ristiriitaiset. Vaikka sosiaali- ja terveysministeriö ohjaakin omaa kohdealuettaan ensisijaisesti oman erityislakinsa kautta, ohjausrakenne ja rajapintamäärittelyt muutetaan tietohallintolain edellyttämään muotoon. Tietohallintolaki ja sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietoja koskeva sääntely ovat siten keskenään hyvin sopusoinnussa ja tietohallintolain vaatimukset on pyritty huomiomaan sosiaali- ja terveydenhuollon tietohallintoa koskevassa jatkovalmistelussa. Tämä työ on jo käynnistynyt ja lakien yhtenevyyden ansiosta työssä on edetty hyvin. Sosiaali- ja

terveydenhuollon asiakastietojen käsittelyä koskevien määrittelyjen ja rajapintakuvausten muuttaminen tietohallintolain edellyttämään muotoon on edennyt tietohallintolain edellyttämissä aikarajoissa.

1.1.2011 voimaan tuleen terveydenhuoltolain (1326/2010) 9 §:ssä säädetään terveydenhuollon potilastietojen rekisterinpitoon liittyvistä vastuista. Sen mukaan sairaanhoitopiirin kuntayhtymän alueen kunnallisen perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon potilasasiakirjat muodostavat terveydenhuollon yhteisen potilastietorekisterin. Yhteisen potilastietorekisterin rekisterinpitäjänä ovat kaikki rekisteriin liittyneet terveydenhuollon toimintayksiköt niiden omien potilasasiakirjojen osalta. Sosiaalihuollon palveluista vastaavat pääsääntöisesti kunnat tai kuntien muodostamat yhteistoiminta-alueet, jolloin asiakastietojen rekisterinpito on nykyisin henkilötietolain (523/1999) mukaan niiden vastuulla.

Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakennetta ja järjestämisvastuuta selvittävä työryhmä luovutti muistionsa (STM raportteja 2012:30) 11.1.2013. Raportissa on oma lukunsa (5.4) potilas- ja asiakastietojen käsittelystä. Siinä todetaan asiakas- ja potilastietojen käsittelystä seuraavaa:

”Asiakas- ja potilastietojen käsittelyyn liittyvä tietohallinto on perusteltua toteuttaa siten, että palveluista järjestämisvastuussa oleva taho vastaa myös omaa toimintaansa koskevasta tietohallinnosta. Koska järjestämisvastuussa olevia kuntia ja sote-alueita tulee olemaan runsaasti, on samalla huolehdittava näiden välisen tietohallinnon koordinaatiosta. Tämä tulisi toteuttaa erityisvastuu- eli erva-alueittain siten, että kunnat, sote-alueet ja erityisvastuualue sopivat yhdessä sosiaali- ja terveydenhuollon alueellisesta kokonaisarkkitehtuurista ja sen toteutuksesta ottaen huomioon, mitä julkisen hallinnon tietohallinnon ohjauksesta annetussa laissa (634/2011) säädetään. Kokonaisarkkitehtuurissa otetaan lisäksi huomioon sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain (159/2007) ja sähköisestä lääkemääräyksestä annetun lain (61/2007) mukaiset valtakunnalliset tietojärjestelmäpalvelut, joihin paikalliset ja alueelliset tietojärjestelmät liittyvät.

Tietohallinnon ja -järjestelmien tarvittavat uudistukset sovitetaan yhteen sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnallisten tietojärjestelmäpalvelujen (Kanta-palvelut) toteutuksen kanssa. Kanta-palvelut mahdollistavat asiakas- ja potilastietojen käsittelyn eri organisaatioiden, myös julkisten ja yksityisten välillä.

Järjestämisvastuussa olevien kuntien ja sote-alueiden sekä erityisvastuualueiden tietohallinto ja tietojärjestelmät saatetaan sovitun kokonaisarkkitehtuurin mukaisiksi erikseen määrittelyn aikataulun mukaisesti. Tässä hyödynnetään kuntien, sote-alueiden ja erityisvastuualueiden yhteishankintoja, keskitettyä ylläpitoa ja alueiden välistä yhteistyötä.”

Työryhmän työhön liittyen alueellisia ratkaisuja selvitetään viiden selvityshenkilöryhmän toimesta. Tämä työ päättyy 28.2.2013. Sen jälkeen sosiaali- ja terveysministeriössä käynnistetään lainsäädännön valmistelutyö. Tässä yhteydessä määritellään tarkemmin se, miten sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuvan palvelurakenteen yhteydessä toteutetaan tietohallinnon edellyttämät toimivalta- ja vastuusuhteet.

Valtiovarainministeriö on parhaillaan suunnittelemassa Julkisen hallinnon tietohallinnon neuvottelukunnan (JUHTA) yhteyteen perustettavaa kokonaisarkkitehtuurijaos- toa, jonka tehtävänä on tukea kohdealueiden arkkitehtuurityötä ja edesauttaa kansallisen palveluarkkitehtuurin myötä mahdollisesti toteuttavan palveluväylän onnistunut hyödyn-

täminen toimialoilla, mukaan lukien sosiaali- ja terveydenhuolto. Uusi jaosto tullaan asettamaan ja se aloittaa toimintansa kevään 2013 aikana.

Valtiovarainministeriön ensisijaisena tietohallintolain mukaisena ohjauksena toimialakohtaisen kokonaisarkkitehtuurin kehittämisessä on informaatio-ohjaus. Informaatio-ohjaus tapahtuu kokonaisarkkitehtuurin suunnitteluun ja kuvaamiseen liittyvänä ohjauksena, yhteentoimivuuden kuvausten ja määritysten laatimisena ja ylläpitämisenä sekä yhteisten palvelujen ja tietohallintoon liittyvien yhtenäisen toiminnan kannalta tarpeellisten toimenpiteiden ohjauksena. Yhteisen arkkitehtuurityön tavoitteena on luoda julkiseen hallintoon riittävä osaaminen ja yhtenäistää kehitystyön suunnittelumenetelmät tasolle joka mahdollistaa yhteentoimivuuden määrittämisen ja kuvaamisen sen toteuttamisen vaatimalle tasolle.

Valtiovarainministeriö julkaisi 9.1.2012 yhteentoimivuu.fi –portaalissa teknisen määrittelyn tietovarantojen rajapintapalvelujen yhtenäiseksi toteutustavaksi (PERA), joka antaa puitteet toimiala- ja kohdealuekohtaisten tiedonsiirron toteutuksen vaatimien yksiselitteisten määritysten tuottamiselle. Tietohallintolain 8 §:n mukaan ”ministeriön on huolehdittava, että sen toimialalle laaditaan ja ylläpidetään sen toimialan tietojärjestelmien yhteentoimivuuden kuvaukset ja määritykset. Ministeriön asetuksella voidaan säätää toimialan tietojärjestelmien yhteentoimivuuden kuvausten ja määritysten sisällöstä.”

Tietohallintolain 6 § mukaan valtiovarainministeriö voi päättää, että julkisen hallinnon tietohallinnon neuvottelukunnan antamaa julkisen hallinnon tietohallinnon yhteistä kokonaisarkkitehtuuria ja sen edellyttämiä yhteentoimivuuden kuvauksia ja määrittämiä koskeva suositus (JHS-suositus) on julkisen hallinnon tietohallinnon standardi. Lain 4 § säädetään, että valtioneuvoston asetuksella voidaan säätää 6 §:ssä tarkoitettuun standardiin perustuvasta julkisen hallinnon tietohallinnon yhteisestä kokonaisarkkitehtuurista siltä osin kuin se koskee tieto-, järjestelmä- ja teknologia-arkkitehtuuria ja sen edellyttämien yhteentoimivuuden kuvausten ja määritysten sisältöä. Toimialakohtaisten suositusten kehittämisestä vastaa kukin ministeriö oman hallinnonalansa kohdalla ja valmiita suosituksia, mikäli ne täyttävät vaaditut edellytykset, on mahdollista hyväksyä julkisen hallinnon tietohallinnon standardeiksi.

Avointen rajapintojen toteutus vaatii tietohallintolain toimeenpanon lisäksi muita tiedonsiirron avoimuuden ja tiedon käytettävyyden takaavia toimenpiteitä. Avoimella rajapinnalla tarkoitetaan yleensä rajapintaa, jonka kaikki ominaisuudet ovat julkisia ja jota voi käyttää ilman rajoittavia ehtoja (esimerkiksi laatia rajapintaa hyödyntävän ohjelman ilman rajapinnan valmistajan erillistä hyväksyntää tai pakollisia lisenssimaksuja).¹⁶ Tietohallintolain tarkoittamat yhteentoimivuuden kuvaukset luovat perustan yhdenmukaista toimintaa tukevien yhdenmukaisen avointen rajapintojen toteuttamiselle julkisen hallinnon käyttämiin tietojärjestelmiin, mutta kuvauksen esittämisen määrittämisen ja sen toteuttamisen lisäksi rajapinnan saattaminen avoimesti käytettäväksi vaatii rajapinnan avoimesta hyödyntämisestä sopimista palvelusta vastaavan kanssa tai omistusoikeiden saamista rajapintaan sen käytettävyyden varmistamiseksi.

¹⁶ Kansallinen digitaalinen kirjasto: Kokonaisarkkitehtuuri, sanasto: <http://www.kdk2011.fi/fi/kokonaisarkkitehtuuri/sanasto>

Julkisen hallinnon palvelutoiminnan toteutukseen ja ohjaukseen liittyvien tietojärjestelmien yhteentoimivuuden toteutuksessa tarvittava sääntely on tietohallintolaissa vastuutettu kyseisen toimialan ohjauksesta vastaavalle ministeriölle. Myös julkisen hallinnon kokonaisarkkitehtuurin toiminnallisten kohdealueiden arkkitehtuurityön vastuu on määritetty ministeriöille. Tietohallintolain 9§ mukaan ”julkisen hallinnon viranomaisen on saatettava tietojärjestelmänsä vastaamaan 4 §:ssä tarkoitettuja valtioneuvoston asetuksella tai 8 §:ssä tarkoitettuja ministeriön asetuksella säädettyjä yhteentoimivuuden vaatimuksia tietojärjestelmiä olennaisesti muuttaessaan tai hankkiessaan uusia tietojärjestelmiä ja palveluja tai muutoin tietojärjestelmiä kehittäessään taikka viimeistään silloin, kun tietojärjestelmiä koskevat palvelusopimukset päättyvät.” Avointen rajapintojen hyödyntäminen edellyttää toimialakohtaisten rajapintamääritysten tuottamisen lisäksi muutoksia kaikkiin niitä hyödyntäviin tietojärjestelmiin. Johtuen tietojärjestelmien organisaatiokohtaisista kehitys- ja ylläpitosopimuksista sekä immateriaalioikeuksien hallintasuhteista tulee mahdolliset muutokset suunnitella ja viedä toimialoilla läpi huolella, jotta tietojärjestelmien virheetön toiminta voidaan taata kaikissa tilanteissa.

Terveydenhuollon tietojärjestelmien yhteentoimivuuden toteuttamiseksi sekä yhteisesti hyödynnettävien sovelluspalveluiden ja avoimien rajapintojen toteuttamiseksi julkisen hallinnon kokonaisarkkitehtuurityön lisäksi, valtiovarainministeriö on ohjannut ja rahoittanut julkisen hallinnon kehittämisprojekteja yhteentoimivuuden toteuttamiseksi tarvittavien määritysten aikaan saamiseksi. Kehityshankkeiden ohjausta on suunniteltu ja toteutettu yhteistyössä sosiaali- ja terveysministeriön kanssa.

Valtiovarainministeriö on rahoittanut vuonna 2011 Suomen Kuntaliiton toteutusvastuulla ollutta ”Terveydenhuollon alueellisen ja paikallisen arkkitehtuurin suunnitteluprojektia, jossa julkisen hallinnon yhteisen kokonaisarkkitehtuurimenetelmän mukaisesti kuvattiin kansallinen viitearkkitehtuuria terveydenhuollon alueellisten ja paikallisten tietojärjestelmien kehittämisen tueksi.¹⁷ Projektin lopputuloksena syntyivät yhteiset kuvaukset terveydenhuollon alueellisen ja paikallisen tason tietojärjestelmäratkaisujen kehittämiseen liittyvien muutoksista, nykytilasta sekä arviointi muutosten vaikutuksista. Projektissa suunniteltiin terveydenhuollon alueellisen ja paikallisen tason tietojärjestelmäarkkitehtuurin keskipitkän aikavälin realistiset kehittämisvaihtoehdot sekä tietojärjestelmäarkkitehtuurin kehittämispolusta.

Terveydenhuollon alueellisen ja paikallisen arkkitehtuurin suunnitteluprojektin jatko-toimenpiteinä valtiovarainministeriö on valmistellut syksyn 2012 aikana yhdessä sosiaali- ja terveysministeriön sekä Suomen Kuntaliiton kanssa sosiaali- ja terveysministeriön vastuulla olevaa sosiaali- ja terveydenhuollon alueellisen kokonaisarkkitehtuurin kehittämisen tukiprojektia¹⁸ (STM/370/2013). Käynnistyvän alueellisen kokonaisarkkitehtuurin tukiprojektin tavoitteena on tukea sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakennemuutoksen alueellisen tavoitetilan suunnittelua tuomalla tiedonhallinnan ja tietojärjestelmien kehittäminen kiinteäksi osaksi palveluiden ja rakenteiden uudistustyötä. Projektissa tuotetaan tietoa myös

17 http://www.kunnat.net/fi/asiantuntijapalvelut/soster/tietojarj-sahkoiset-palv/tapas/Documents/TAPAS-yhdistetty_paadokumentti_2011-12-02.pdf

18 Valtiovarainministeriö, rahoituspäätös 18.2.2013 (VM/201/02.02.03.09/2013)

kuntauudistukseen ja sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakenneuudistukseen liittyvien valtakunnallisten tietohallinnon ja tieto- ja viestintäteknologian muutostuen suunnittelua ja toimeenpanoa varten. Yhteentoimivuuden toteuttamiseksi projektin tavoitteena on terveydenhuollon alueellisen yhteistyön lisäämisen lisäksi tunnistaa valtakunnallisen tason yhteentoimivuuden ja tietojärjestelmäratkaisujen kehittämistarpeita, jotka ovat edellytyksiä toiminnan ja alueellisten tietojärjestelmäratkaisujen uudistamistyön läpiviemiselle.¹⁹

Terveydenhuollon kokonaisarkkitehtuurin suunnittelun lisäksi valtiovarainministeriössä ja ministeriön ohjaamissa palvelujen kehittämiskokonaisuuksissa edellä mainittuja yhteentoimivuuden toteutuksen vaatimia kuvauksia on valmistumassa, muun muassa osana sähköisen asioinnin ja demokratian vauhdittamisohjelman (SADE – ohjelma) sosiaali- ja terveysalan palvelukokonaisuudessa kansalaisten hyvinvointiin ja terveyden ylläpitoon ja edistämiseen liittyvissä palveluissa (mm. Hoitoon hakeutuminen ja kansalaisen ajanvarauspalvelut sekä palveluseteli- ja ostopalvelujärjestelmä)

Valtiovarainministeriö on ollut aktiivisesti mukana v. 2012 keväällä käynnistyneessä ICT 2015 -työryhmän työskentelyssä. Työryhmän 17.1.2013 julkaistussa raportissa ehdotetaan kansallisen palveluarkkitehtuurin rakentamista. Arkkitehtuurin ja sen keskeisen osan, palveluväylän, tavoitteena olisi luoda palveluita nykyistä helpommin yli organisaatio-rajojen. Tämän tavoitteen edistämiseksi ja palveluiden yhteentoimivuuden parantamiseksi valtiovarainministeriö on käynnistänyt kansallisen palvelutoiminnan tavoitteita ja palvelutoiminnassa tarvittavaa tiedonsiirtoa tukevan palvelu-väyläratkaisun suunnittelutyön. Palveluväylän toteutusvaihtojen suunnittelua varten on perustettu hanke määrittelemään mahdollinen kansallinen ratkaisu, jonka tavoitteena olisi muodostaa tiedon-välityskokonaisuuden, jossa eri toimintaympäristöiden palveluiden tarvitsema tieto olisi saatavilla avoimien rajapintojen yli kaikille tietoa tarvitseville palveluille niin, että kukin väylään liitetty palvelu vastaisi siitä, että muiden tarvitsemat tiedot ovat saatavissa välitysalustan kautta yhteisesti sovittujen rajapintojen avulla.

3. Raportointi tilimuistutuskannanotoista kohdista 1–2

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta valtiovarainministeriö on todennut seuraavaa:

Eduskunta on edellyttänyt hallituksen raportoivan kannanoton kohdissa 1–2 edellytettujen toimenpiteiden toteuttamisesta vuoden 2012 aikana ja sisällyttävän selvityksen vuodelta 2012 annettavaan valtion tilinpäätöskertomukseen. Hallitus on antanut 20.12.2013 eduskunnalle selvityksen Sosiaali- ja terveydenhuollon tietojärjestelmät ja rahoitus (TRO 1/2013 vp, EK 10/2012 vp – TRO 4/2012 vp – M 3/2012 vp – TrVM 2/2012 vp.). Hallituksen vastaukset eduskunnan tarkastusvaliokunnan edellyttämiin kannanoton kohtiin 1–2 sisältyvät edellä oleviin vastauksiin.

¹⁹ Sosiaali- ja terveydenhuollon alueellisen kokonaisarkkitehtuurin tukiprojekti, projektisuunnitelma v0.85 (4.1.2013)

1. Arvioidusta verovajeesta ja verojäämien määrästä ja muutoksista raportointinen

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta valtiovarainministeriö on todennut seuraavaa:

Valtiovarainministeriön ja Verohallinnon välisten voimassa olevien tulosohejausasiakirjojen mukaan Verohallinnon keskeinen perustehtävä on verotulojen turvaaminen ja verovajeen vähentäminen. Verohallinto turvaa verotulojen kertymää edistämällä veronmaksu- myönteisyyttä, antamalla ennakoivaa ohjausta ja hoitamalla verovalvonnan uskottavasti.

Verovajeeseen vaikuttavista ilmiöistä on tarpeen saada jatkossa enemmän tietoa, jotta resursseja ja toimenpiteitä voidaan kohdentaa mahdollisimman tehokkaasti ja oikealla tavalla. Valtiovarainministeriö ja Verohallinto ovat tulossojimuksessaan sopineet, että Verohallinto käynnistää yhteistyössä ulkopuolisten tahojen kanssa selvityksen menetelmien kehittämiseksi verovajeen suuruuden ja sen osatekijöiden arvioimiseksi. Tavoitteena on, että verovajetta koskevia tietoja pystyttäisiin antamaan vuodelta 2013 annettavassa tilinpäätöskertomuksessa.

2. Valtion toimitilapalvelujen toteutus

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta valtiovarainministeriö on todennut seuraavaa:

Valtion omien tilojen omistajahallinto on jo 1990-luvun lopulla tehtyjen linjausten mukaisesti keskitetty liikelaitosmuodossa toimivalle Senaatti-kiinteistöille. Samalla käyttöön on otettu valtion omien tilojen vuokrausta koskevat periaatteet. Virastot ja laitokset voivat valita toimitilat joko valtion omista tiloista tai ulkopuoliselta tilantarjoajalta. Valtion omien tilojen tarjonta on kuitenkin aina selvitettävä ennen kuin sitoudutaan ulkopuolisen vuokranantajan tiloihin. Valtion virastojen ja laitosten koko käytössä olevasta toimitilakannasta ulkopuolisilta/yksityisiltä vuokranantajilta on vuokrattu arviolta noin 1/6 tiloista.

Senaatti-kiinteistöjen tehtävänä on valtion sisäisenä (in house) toimitila-asiantuntija tuottaa valtionhallinnolle toimitilat ja niihin liittyvät palvelut tehokkaasti ja vastuullisesti valtion kokonaisuena huomioiden. Keskitetty toimintamalli tuo mittakaavaetuja ja mahdollistaa tilojen käytön sekä uudelleenikäytön tarkastelun yli hallinnonalojen, mikä on tärkeää erityisesti rakennemuutostilanteissa. Virastojen toimitilajohtamista ja -suunnittelua tukevia palveluja ovat työympäristön kehittämisprojektit, tilanhankinnat markkinoilta, toimitilaverkostojen konseptoinnit, toimitilastrategian laatimiset, toimitilajohtamiseen liittyvä konsultointi sekä toimitilojen edelleenvuokrauspalvelu.

Senaatti-kiinteistöt aloitti vuonna 2010 valtiovarainministeriön pyynnöstä yhteistyössä ministeriöiden, virastojen ja laitosten kanssa valtionhallinnon toimitilatietojen keräämisen hallinnoimaansa tilatietojärjestelmään (ns. Hallinnon tilahallinta (HTH)-projekti). Projektissa on kerätty valtionhallinnon vuokrasopimukset ja niihin perustuvat tiedot valtion käy-

tössä olevista toimitiloista sekä otettu käyttöön tietopalvelu, johon kuuluu viraston omien tilojen katseluun ja tietojen päivittämiseen tarkoitettu väline sekä Konsernikanava, joka sisältää yhteenvedo- ja tunnuslukuja koko valtion toimitiloista. Virastokohtaiset käyttöönotot jatkuivat koko vuoden 2012. Vuodelle 2013 jäivät vielä muutamats suuret kokonaisuudet, kuten poliisi, sekä Puolustusvoimat ja Rajavartiolaitos, jotka eivät vielä ole liittyneet tietopalveluun. Yhteinen tietopohja mahdollistaa virasto-, hallinnonala- ja valtiotasaisen tilatiedon vertailun ja raportoinnin sekä tukee toimitilajohtamista ja tavoitteiden seuranta.

Vuokramarkkinoilla, oli kyseessä valtion omien tilojen vuokrauksessa tai yksityiseltä tehtävästä tilojen vuokrauksesta, tehtyjen sopimusten sitovuus on järjestelmän toimivuuden kannalta oleellista. Yhteisymmärryksessä vuokranantajan kanssa tehtävät sopimusten uudelleenjärjestelyt ovat myös osa luontevaa kiinteistönomistajan toimintaa. Hallitus on marraskuussa 2012 täsmentänyt jo aiemmin voimassa ollut linjaustaan, jolla virastojen ja laitosten toimitila-asioita voidaan ratkoa niissä tilanteissa, joissa virastolle tai laitokselle on jäänyt tarpeettomia tiloja niille yllätyksellisistä ja hallituksen linjauksista peräisin olevista tilanteista johtuen. Linjauksen tavoitteena on varmistaa, että virasto tai laitos ei joudu kohtuuttomaan tilanteeseen yllättävien muutosten osalta, kuitenkin niin, että sillä säilyy vastuu ja harkinta vuokrasopimuksiin sitouduttaessa (esim. sopimuksen pituus). Täsmennetty linjaus selkeyttää uudelleenjärjestely- ja muutostilanteiden hoitamista. Linjauksen lähtökohtana on kertakorvausmalli jossa virasto tai laitos pyrkii sopimaan vuokranantajan kanssa ehdoista, joilla virastolle tai laitokselle tarpeettomien tilojen vuokrasopimus voidaan päättää ennenaikaisesti. Virastolle tai laitokselle esitetään tapauskohtaisesti budjetissa lisämäärärahaa tähän tarkoitukseen, kuitenkin niin että virastolla tai laitoksella säilyy tietty omavastuuosuus. Poistuvan vuokrakustannuksen aiheuttamasta säästöstä puolet voidaan palauttaa hallinnonalalle. Linjausta voidaan soveltaa sekä valtion omien tilojen että ulkopuolisen tilantarjoajan vuokrasopimuksiin.

Senaatti-kiinteistöjen toiminnan tavoitteisiin kuluvalle vuodelle kuuluu erityisesti panostus sellaisiin ratkaisuihin, joilla tuetaan virastojen toiminnallisia muutoksia sekä valtionhallinnon rakennemuutoskenaarion tekeminen muutoksen hallinnan ja toimitilajohtamisen tueksi. Virastot ja laitokset voivat hyödyntää Senaatti-kiinteistöjen asiantuntijuutta myös tilanteissa, joissa viraston tai laitoksen on neuvoteltava yksityisten vuokranantajien kanssa tehtyjen vuokrasopimusten muutoksista ja esim. korvaavan vuokralaisen hankkimisesta.

Sellaiset tyhjäksi jääneet toimitilat, joille ei löydy tarkoituksenmukaista valtiokäyttöä, pyritään myymään julkisin ja avoimin menettelyin. Senaatti-kiinteistöjen aktiivinen myyntitoiminta tarpeettomista kiinteistöistä luopumiseksi parantaa valtion pääomankäytön tehokkuutta. Valtion kiinteistöomaisuuden käyttöaste vuonna 2011 oli 96,4 prosenttia.

3. Talousarviolausumat

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta valtiovarainministeriö on todennut seuraavaa:

Eduskunta edellyttää, että hallitus ottaa asianmukaisesti huomioon ne toimenpiteet, jotka talousarviolausumista on mietinnössä todettu. Hallituksen vastaukset eduskunnan val-

tiovarainvaliokunnan ja tarkastusvaliokunnan edellyttämiin yksittäisiin lausumiin sisältyvät tilinpäätöskertomuksen kohtaan 4. Hallituksen vastaus eduskunnan talousarvio-lausumiin.

4. Eduskunnan tilimuistutuskannanottojen poistaminen

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta valtiovarainministeriö on todennut seuraavaa:

Eduskunta on edellyttänyt, että hallitus ottaa asianmukaisesti huomioon, mitä tarkastusvaliokunnan mietinnössä TrVM 4/2012 vp on todettu tarkastusvaliokunnan aloitteesta syntyneiden eduskunnan hyväksymien kannanottojen poistamisesta.

Hallitus on vastauksessaan huomionnut, että eduskunta on poistanut em. tarkastusvaliokunnan mietinnön kohdassa Tilimuistutuskertomus mainitut eduskunnan kannanotot, joiden johdosta suoritettavat toimenpiteet ovat riittäviä tai kannanotot ovat muuten käyneet tarpeettomiksi.

VALTIONEUVOSTON KANSLIA

SNELLMANINKATU 1, HELSINKI
PL 23, 00023 VALTIONEUVOSTO
p. 0295 16001
f. 09 1602 2165
julkaisut@vnk.fi
www.vnk.fi/julkaisut

ISBN Nid. 978-952-287-017-9
ISBN PDF 978-952-287-018-6
ISSN 2323-962X